

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber X. Amor inordinatus, sive de peccatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

lorum, Romæ per S. Officium damnatus fuit 30. Martii 1692. Sicut & anno 1693. 30. Januarii alius liber, inscriptus: *Disquisitio Historico-Theologica, an Jansenismus sit merum phantasma, per Jacobum de Montbron*, contendens quinque propositiones Jansenianas in illis quinque articulis contineri. Vel ipsi ergo Socii fateri debent nullum in eis errorem contineri, vel se perpetuò velle pacem Ecclesiæ turbare, omniaque
732 pacis consilia respuendo, sine fine litigare.

Alios, si tamen alios, circa quinque Jansenii propositiones articulos, catholicum circa eas sensum exprimentes, Romam nuperri-
mè misit eximius Doctor Hennebellus; quibus visis, SS. D. N. Clemens XI. per eos Apostolicis Constitutionibus satisfieri eidem rescribi iussit, prout ex ore ipsius accepi. Sunt autem sequentes.

1us. Nulla Dei præcepta hominibus iustis, etiam remissè tantum & imperfectè volentibus & conantibus, secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia, nec deest illis gratia, quâ possibilia fiant, cui nisi ipsi defuerint, sicut cœpit Deus in eis opus bonum, ita perficiet, operans in eis velle, & perficere.

2us. Interiori gratiæ, etiam actuali, quâ Dei præcepta possibilia fiunt, in statu naturæ lapsæ sæpè resistitur, ac tunc interior illa gratia frustratur effectu, ad quem per antecedentem

Dei voluntatem destinatur.

3us. Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, requiritur in homine libertas, non tantum à coactione, sed etiam à quacumque necessitate, ita ad unum determinante, ut potestatem ad oppositum tollat.

4us. Nec Semipelagiani omnes admiserunt prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, nec quamvis eam admisissent, ideò fuissent hæretici, quòd vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare; hæc enim propositio, *Potest humana voluntas prævenienti gratiæ interiori resistere vel obtemperare*, nec hæretica est, nec Semipelagiana, sed sana, tuta, & Orthodoxa.

5us. Non est Semipelagianum, sed valdè Orthodoxum dicere, *Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, sanguinem sudasse, sufficiensque pretium pro omnibus, animo eos redimendi, obtulisse*. Dicere autem *Christum pro salute duntaxat prædestinatorum mortuum esse*, hæreticum est, non solum quia Christus voluntate antecedente salutem omnium voluit, sed vel maximè quia absolute & efficaciter morte sua promeritus est tot reprobus tam multiplices gratias, quibus nisi ipsi deessent, uberioribus adjuvarentur; atque ita ad salutem pervenire possent.

LIBER DECIMUS. AMOR INORDINATUS,

Sive

De peccatis.

SI actus quicumque bonus & virtuosus, vel amor est ordinatus, vel ex ordinato amore profluit, prout hæcenus est demonstratum; sequitur per regulam contrariorum, omne peccatum, sive actum quemcumque malum, & vitiosum, vel amorem esse inordinatum, vel ex eo procedere. Nemo quippe peccat, nisi qui inordinate diligit. Quid enim peccatum, nisi *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*? Et quomodo non inordinate diligitur, quod, contra amoris ordinem, æternam scilicet legem, concupiscitur? Quid magis inordinatum, quid magis rationi dissonum, quid Deo magis injuriosum, quàm creaturæ Deum, rei (inquam) vilissimæ summum bonum postponere, postpositoque vero Deo, rem vilissimam habere pro Deo? Hoc autem profectò facit, quisquis finem ultimum in creatura constituit, prout constituit omnis mortaliter peccans. Quod enim de peccatoribus quibusdam Apostolus dixit, *quorum Deus venter est*, de omnibus finem ultimum in creatura ponentibus verum est, quorum Deus creatura est. Opti-

mè proinde Hieronymus in Psal. 80. *Quacumque viria habemus, & quacumque peccata, tot recentes habemus deos. Iratus sum: ira mihi Deus est. Vidi mulierem, & concupivi: libido mihi Deus est. Unusquisque enim quod cupit, velut ultimum finem, hoc illi Deus est*. Quomodo miseriam & pœnam evadere potest, qui hoc facit? Tanta nihilominus est perversitas, tanta cæcitas hominum, ut miseri esse nolint, nec puniri; peccatum nihilominus, pœnæ ac miseriæ causam indivellam, amare velint. *Flagella sua dolent homines* (ait Augustinus in Psal. 32. & 37.) *quare flagellantur non dolent*. *Perversi sunt homines, qui mali volunt esse, miseri nolunt*. Sed, ut idem alio loco dicit: *Iussisti Domine, & ita est, ut omnis inordinatus animus pœna sit sibi*. Quia non potest non esse pœna sua, quem torquet conscientia sua. conc. 2. in Psal. 37. Unde 14. Civit. 4. optimè concludit, omne peccatum esse mendacium, quia promittit bonum, & infert malum; promittit voluptatem, & infert amaritudinem: *Non frustra dici potest, omne peccatum esse mendacium. Non enim sit peccatum,*

rum, nisi ex voluntate, quâ volumus ut bene sit nobis, vel nolumus ut male sit nobis. Ergo mendacium est, quod, cum fiat ut bene sit nobis, hinc potius male est nobis; vel cum fiat ut melius sit nobis, hinc potius pejus est nobis. Eo ipso proinde creatura perniciofa est amatori, quo preponitur Creatori. In Psal. 79. Et, ut idem ait epist. 120. nunc 140. cap. 2. Non

efficit anima, perversè utens creaturis, ut ordinationem effugiat Creatoris: quoniam si illa male utitur bonis, ille bonè utitur etiam malis. At per hoc illa perversè bonis utendo fit mala: ille ordinatè etiam malis utendo, permanet bonus. Qui enim iniuste se ordinat in peccatis, iuste ordinatur in pœnis.

P A R S I.

De peccatis in genere.

DE peccatis agit Theologia nostra Sancto-
rum, sicut medicina de venenis; non ut
illa doceat, sed ut curet. Frustrâ namque se
proftetur cordis medicum, qui peccata non
novit, vulnera animorum. Sit itaque

CAPUT PRIMUM.

Peccati definitio.

Peccatum rectissimè definit Augustinus:
Dictum, factum, vel concupitum contra le-
gem Dei æternam, 22. contra Faust. 27. Hæc
quippe definitio, utpote complectens peccata
oris, cordis, operis, complectitur omnia pecca-
ta (quæ ad aliquod istorum reducuntur) opti-
mèque declarat essentiam peccati, per con-
trarietatem ad legem Dei æternam.

Imprimis definitio illa complectitur tam
peccatum veniale, quàm mortale. Tamen
enim peccatum veniale non sit contra finem
legis, pro quanto non destruit charitatem ha-
bitualem, nec gratiam sanctificantem, nec
amicitiam cum Deo, quæ finis est & scopus
omnis legis; atque hoc sensu S. Thomas ple-
rumque dicat, peccatum veniale non esse con-
tra, sed præter legem: verè tamen est contra
inhibitionem legis, & hoc sensu verè contra
legem. Siquidem lex non furandi v. g. non
tantum inhibet furtum unius vel plurium flo-
renorum, verùm etiam unius vel paucorum
assium. Lex quoque non mentiendi, non so-
lum inhibet mendacium perniciosum & grave,
verùm etiam jocosum & leve. Et sic de aliis.

Facillimè etiam definitio illa adaptatur pec-
cato omissionis: affirmatio quippe & negatio
reducuntur ad idem genus (ait S. Thomas)
sicque ad factum contra legem æternam, re-
ducitur non factum; ad dictum, non dictum,
&c. sive omissio facti & dicti lege æternâ præ-
cepti.

Denique eadem definitione illa etiam pec-
cata comprehenduntur, quæ contra legem
humanam sive Ecclesiasticam, sive civilem
committuntur. Quæcumque enim contra le-
gem humanam sunt, sunt contra legem æ-
ternam, per quam humanæ leges vim habent
obligandi; per quam etiam præcibitur, obe-
diendum omni superiori legitime præcipienti.

Sed & optimè eâ definitione declaratur na-
Tom. I.

tura seu essentia peccati in universum; ut enim
S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. *peccatum nihil aliud*
est, quàm actus humanus malus.... Habet au-
tem actus humanus, quod sit malus, ex eo quod
cavet debitâ commensuratione. Omnis autem
commensuratio cuiuscumque rei attenditur per
comparationem ad aliquam regulam, à qua si
divertat, incommensurata erit. Regula autem
prima voluntatis humana... est lex æterna.

De ratione itaque peccati usque adeò est
quod sit contra legem æternam, ut omne pec-
catum ideò peccatum sit, quia lege æternâ
prohibitum, juxta illud S. Thomæ ibidem ad
4. *Cum dicitur quod non omne peccatum ideò*
est malum, quia est prohibitum: intelligitur de
prohibitione facta per jus positivum. Si autem
referatur ad jus naturale, quod continetur pri-
mo quidem in lege æterna, secundariò verò in
naturali iudicatorio rationis humana, tunc om-
ne peccatum ideò est malum, quia prohibitum.
Et

Probatur 1°. ex Psal. 118. *Prævaricantes &*
reputavi omnes peccatores terra. At verò ubi
non est lex, nec prævaricatio. Rom. 4.

2°. ex Augustino serm. 25. in Psal. cita-
tum: *Si prævaricatores sunt omnes peccatores*
terra, nullum utique est sine prævaricatione pec-
catum. Nulla est autem prævaricatio sine lege.
Nullum est igitur sine lege peccatum. Et lib. 2.
de peccat. merit. cap. 16. *Neque peccatum erit*
si quid erit, si non divinitus iubeatur ut non sit.
Et lib. 1. de lib. arb. c. 3. *Nihil est malum, nisi*
prohibitum lege æternâ.

3°. ratione: quia omne peccatum essen-
tialiter est contra debitum, seu obligationem.
Sed omnis obligatio est ex lege vel præcepto.
Nec esse potest ex sola lege humana indepen-
denter à divina; cum omnis alia lex essentia-
liter ab ea pendeat, tanquam à prima lege.
Et sicut nulla creatura vim habet essendi, nisi
derivatam à primo esse; sic nulla lex creata
vim habet obligandi, nisi derivatam à prima
lege, quæ fons est & principium omnis le-
gis, omnis juris, omnisque debiti & obliga-
tionis; sicut primum esse fons est & princi-
pium omnis esse, omnisque virtutis & ope-
rationis. Unde sicut si per impossibile primum
esse non esset, nulla creatura esset; ita si per
impossibile lex prima non esset, nulla alia lex
esset, nullum jus, nullum debitum, nulla

obligatio, nullus ordo, sed chaos & confusio. A quo enim oriretur jus naturale v. g. ? certe non à sola natura rationali creata: utpote quæ tota, & secundum totam collectionem individuorum suorum, naturali juri subicitur. Necesse est autem jus & debitum, sicut & legem, oriri ab aliquo superiori: cum nec æqualis æquali, nec idem sibiipsi (independenter à potestate superiori) possit imponere legem, ut habetur L. penult. ff. de recept. *Nemo imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest.* Et ideo verbum in imperativo non habet primam personam, ait Glossa ibidem. Sed & si prima lex non esset, nulla humana potestas esset, nullaque proinde humana lex, sive Ecclesiastica, sive civilis. Ideoque Proverb. 8. Sapientia increata dicit: *Per me Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt.*

9 Nec obstat illud Rom. 2. *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Ibi namque sermo est de lege scripta; sine qua peccari potest; sed non sine lege æterna.

10 Non obstat etiam propositio 48. ab Innocentio XI. damnata: *Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum esse videtur.* Eatenus quippe damnata est, quatenus significat, fornicationem non esse malam, quia prohibita est jure naturali, immutabili, & æterno; sed jure positivo, arbitrario & temporali dumtaxat.

CAPUT II.

Multiplex peccati divisio.

11 **P**eccatum dividitur 1.º in originale & personale. *Originale* est quod ab ortu nobis congenitum est, nec propria voluntate contractum, sed voluntate primi parentis commissum, in nos per carnalem generationem derivatur. *Personale* est quod propria voluntate peccantis committitur.

12 2.º in actuale & habituale. *Actuale* est peccatum, cujus voluntas actu vel virtute perseverat. *Habituale* est macula ex peccato actuali relicta in anima, postquam voluntas illius tam actu quam virtute esse desit.

13 3.º in mortale & veniale. *Mortale* est quod infert animæ mortem, id est privationem gratiæ sanctificantis, dissolutionemque amicitiae cum Deo, quæ est vita animæ, sicut anima est vita corporis. *Veniale* est quod non infert mortem animæ, sed divinam comparitur amicitiam; ideoque veniam facile consequitur, licet Deo displiceat, sique contra præscriptum legis ipsius. Ita cum S. Thoma 1. 2. q. 88. a. 2. Theologi passim; id colligentes ex Augustino lib. 21. Civit. c. ult. & Ambrosio l. de Paradiso c. 1. aliisque Patribus.

14 Et declaratur à simili, quia contingunt inter amicos tales offensa, quibus omnino dissolvitur amicitia, v. g. atroces injuriæ. Con-

tingunt & aliæ offensa, amico displicentes quidem, non tamen usque ad amicitiae dissolutionem, sed quas amici, salva amicitia, tolerare solent, licet non sine diminutione fervoris, quo se invicem aliqui amarent.

4.º in peccatum commissionis & omissionis. Illud est, quo transgredimur præceptum negativum, faciendo quod prohibetur: istud, quo transgredimur affirmativum, non faciendo quod præcipitur. De qua divisione Augustinus l. de perfecta just. c. 3. *Duobus* (inquit) *modis constat omne peccatum, si aut fiant illa quæ prohibentur, aut illa non fiant quæ jubentur.*

5.º D. Hieronymus in Ezech. 18. peccatum dividit in peccatum cordis, oris, & operis. Cum enim peccatum sit dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam, dictum contra legem æternam est peccatum oris; factum, est peccatum operis; concupitum, est peccatum cordis.

6.º in peccatum in Deum, in proximum, 17 & in seipsum. Quamvis enim omne peccatum aliquo modo sit contra Deum, quatenus offendit ipsum; & contra peccantem, quatenus ipsi nocet: specialiter tamen aliqua sunt, quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad Deum, & ad ea quæ Dei sunt; qualia sunt illa, quæ Deo detrahunt debitum amorem & reverentiam, ut odium Dei, sacrilegium, &c. Alia quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad seipsum, vel regulanti passiones ipsius, secundum rationis ordinem, ut avaritia, luxuria, gula, &c. Alia denique, quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad proximum suum; qualia sunt, quæ lædunt jus proximi, vel humanam societatem offendunt, &c.

7.º D. Gregorius 31. Moral. peccata dividit in carnalia, & spiritualia. Carnalia varie accipiuntur. Primo latè, pro quibuscunque peccatis procedentibus ex sensu: quomodo Galat. 1. inter opera carnis computantur ira, rixæ, dissensiones, &c. Secundo strictè, pro quibuscunque peccatis versantibus circa materiam externam & corporalem: quomodo Ephes. 5. avaritia numeratur inter peccata carnalia. Tertiò strictissimè, quatenus carnalia distinguuntur contra spiritualia: juxta quam acceptionem carnalia sunt, quæ carnalem delectationem habent pro objecto, consummanturque in carne, ut luxuria & gula. Spiritualia in delectatione spirituali, sive in animo consummantur, ut superbia & inanis gloria.

8.º in peccatum proprium & alienum. 19 Proprium est, quod ab ipso peccante committitur. Alienum, quod ab alio commissum nobis imputatur. Quod quidem pluribus modis contingit, qui sunt *jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstants, non manifestans.* Quos modos alibi explicabimus.

9.º denique in peccatum ex infirmitate, 20 ex ignorantia, ex malicia. *Peccata ex infirmitate* sunt, quæ committuntur ex gravi aliqua

rum, nisi ex voluntate, quâ volumus ut bene sit nobis, vel nolumus ut male sit nobis. Ergo mendacium est, quod, cum fiat ut bene sit nobis, hinc potius male est nobis; vel cum fiat ut melius sit nobis, hinc potius pejus est nobis. Eo ipso proinde creatura perniciofa est amatori, quo preponitur Creatori. In Psal. 79. Et, ut idem ait epist. 120. nunc 140. cap. 2. Non

efficit anima, perversè utens creaturis, ut ordinationem effugiat Creatoris: quoniam si illa male utitur bonis, ille bonè utitur etiam malis. At per hoc illa perversè bonis utendo fit mala: ille ordinatè etiam malis utendo, permanet bonus. Qui enim iniuste se ordinat in peccatis, iuste ordinatur in pœnis.

P A R S I.

De peccatis in genere.

DE peccatis agit Theologia nostra Sancto-
rum, sicut medicina de venenis; non ut
illa doceat, sed ut curet. Frustrâ namque se
profitetur cordis medicum, qui peccata non
novit, vulnera animorum. Sit itaque

CAPUT PRIMUM.

Peccati definitio.

Peccatum rectissimè definit Augustinus:
Dictum, factum, vel concupitum contra le-
gem Dei æternam, 22. contra Faust. 27. Hæc
quippe definitio, utpote complectens peccata
oris, cordis, operis, complectitur omnia pecca-
ta (quæ ad aliquod istorum reducuntur) opti-
mèque declarat essentiam peccati, per con-
trarietatem ad legem Dei æternam.

Imprimis definitio illa complectitur tam
peccatum veniale, quàm mortale. Tamen
enim peccatum veniale non sit contra finem
legis, pro quanto non destruit charitatem ha-
bitualem, nec gratiam sanctificantem, nec
amicitiam cum Deo, quæ finis est & scopus
omnis legis; atque hoc sensu S. Thomas ple-
rumque dicat, peccatum veniale non esse con-
tra, sed præter legem: verè tamen est contra
inhibitionem legis, & hoc sensu verè contra
legem. Siquidem lex non furandi v. g. non
tantum inhibet furtum unius vel plurium flo-
renorum, verum etiam unius vel paucorum
assium. Lex quoque non mentiendi, non so-
lum inhibet mendacium perniciosum & grave,
verum etiam jocosum & leve. Et sic de aliis.

Facillimè etiam definitio illa adaptatur pec-
cato omissionis: affirmatio quippe & negatio
reducuntur ad idem genus (ait S. Thomas)
sicque ad factum contra legem æternam, re-
ducitur non factum; ad dictum, non dictum,
&c. sive omissio facti & dicti lege æternâ præ-
cepti.

Denique eadem definitione illa etiam pec-
cata comprehenduntur, quæ contra legem
humanam sive Ecclesiasticam, sive civilem
committuntur. Quæcumque enim contra le-
gem humanam sunt, sunt contra legem æ-
ternam, per quam humanæ leges vim habent
obligandi; per quam etiam præcibitur, obe-
diendum omni superiori legitime præcipienti.

Sed & optimè eâ definitione declaratur na-
Tom. I.

tura seu essentia peccati in universum; ut enim
S. Thomas 1. 2. q. 71. a. 6. *peccatum nihil aliud
est, quàm actus humanus malus.... Habet au-*
*tem actus humanus, quod sit malus, ex eo quod
cavet debitâ commensuratione. Omnis autem
commensuratio cuiuscumque rei attenditur per
comparationem ad aliquam regulam, à qua si
divertat, incommensurata erit. Regula autem
prima voluntatis humana... est lex æterna.*

De ratione itaque peccati usque adeò est
quòd sit contra legem æternam, ut omne pec-
catum ideò peccatum sit, quia lege æternâ
prohibitum, juxta illud S. Thomæ ibidem ad
4. *Cum dicitur quod non omne peccatum ideò
est malum, quia est prohibitum: intelligitur de
prohibitione facta per jus positivum. Si autem
referatur ad jus naturale, quod continetur pri-
mo quidem in lege æterna, secundario vero in
naturalis iudicatorio rationis humana, tunc om-
ne peccatum ideò est malum, quia prohibitum.*
Et

Probatur 1°. ex Psal. 118. *Prævaricantes &
reputavi omnes peccatores terra. At verò ubi
non est lex, nec prævaricatio.* Rom. 4.

2°. ex Augustino serm. 25. in Psal. cita-
tum: *Si prævaricatores sunt omnes peccatores
terra, nullum utique est sine prævaricatione pec-
catum. Nulla est autem prævaricatio sine lege.
Nullum est igitur sine lege peccatum.* Et lib. 2.
de peccat. merit. cap. 16. *Neque peccatum erit
si quid erit, si non divinitus iubeatur ut non sit.*
Et lib. 1. de lib. arb. c. 3. *Nihil est malum, nisi
prohibitum lege æternâ.*

3°. ratione: quia omne peccatum essen-
tialiter est contra debitum, seu obligationem.
Sed omnis obligatio est ex lege vel præcepto.
Nec esse potest ex sola lege humana indepen-
denter à divina; cum omnis alia lex essentia-
liter ab ea pendeat, tanquam à prima lege.
Et sicut nulla creatura vim habet essendi, nisi
derivatam à primo esse; sic nulla lex creata
vim habet obligandi, nisi derivatam à prima
lege, quæ fons est & principium omnis le-
gis, omnis juris, omnisque debiti & obliga-
tionis; sicut primum esse fons est & princi-
pium omnis esse, omnisque virtutis & ope-
rationis. Unde sicut si per impossibile primum
esse non esset, nulla creatura esset; ita si per
impossible lex prima non esset, nulla alia lex
esset, nullum jus, nullum debitum, nulla

obligatio, nullus ordo, sed chaos & confusio. A quo enim oriretur jus naturale v. g.? certe non à sola natura rationali creata: utpote quæ tota, & secundum totam collectionem individuorum suorum, naturali juri subicitur. Necesse est autem jus & debitum, sicut & legem, oriri ab aliquo superiori: cum nec æqualis æquali, nec idem sibiipsi (independenter à potestate superiori) possit imponere legem, ut habetur L. penult. ff. de recept. *Nemo imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest.* Et ideo verbum in imperativo non habet primam personam, ait Glossa ibidem. Sed & si prima lex non esset, nulla humana potestas esset, nullaque proinde humana lex, sive Ecclesiastica, sive civilis. Ideoque Proverb. 8. Sapientia increata dicit: *Per me Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt.*

9 Nec obstat illud Rom. 2. *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Ibi namque sermo est de lege scripta; sine qua peccari potest; sed non sine lege æterna.

10 Non obstat etiam propositio 48. ab Innocentio XI. damnata: *Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum esse videtur.* Eatenus quippe damnata est, quatenus significat, fornicationem non esse malam, quia prohibita est jure naturali, immutabili, & æterno; sed jure positivo, arbitrario & temporali dumtaxat.

CAPUT II.

Multiplex peccati divisio.

11 **P**eccatum dividitur 1°. in originale & personale. *Originale* est quod ab ortu nobis congenitum est, nec propria voluntate contractum, sed voluntate primi parentis commissum, in nos per carnalem generationem derivatur. *Personale* est quod propria voluntate peccantis committitur.

12 2°. in actuale & habituale. *Actuale* est peccatum, cujus voluntas actu vel virtute perseverat. *Habituale* est macula ex peccato actuali relicta in anima, postquam voluntas illius tam actu quam virtute esse desit.

13 3°. in mortale & veniale. *Mortale* est quod infert animæ mortem, id est privationem gratiæ sanctificantis, dissolutionemque amicitiae cum Deo, quæ est vita animæ, sicut anima est vita corporis. *Veniale* est quod non infert mortem animæ, sed divinam comparitur amicitiam; ideoque veniam facile consequitur, licet Deo displiceat, sique contra præscriptum legis ipsius. Ita cum S. Thoma 1. 2. q. 88. a. 2. Theologi passim; id colligentes ex Augustino lib. 21. Civit. c. ult. & Ambrosio l. de Paradiso c. 1. aliisque Patribus.

14 Et declaratur à simili, quia contingunt inter amicos tales offensa, quibus omnino dissolvitur amicitia, v. g. atroces injuriæ. Con-

tingunt & aliæ offensa, amico displicentes quidem, non tamen usque ad amicitiae dissolutionem, sed quas amici, salva amicitia, tolerare solent, licet non sine diminutione fervoris, quo se invicem aliqui amarent.

4°. in peccatum commissionis & omissionis. Illud est, quo transgredimur præceptum negativum, faciendo quod prohibetur: istud, quo transgredimur affirmativum, non faciendo quod præcipitur. De qua divisione Augustinus l. de perfecta just. c. 3. *Duobus* (inquit) *modis constat omne peccatum, si aut fiant illa quæ prohibentur, aut illa non fiant quæ jubentur.*

5°. D. Hieronymus in Ezech. 18. peccatum dividit in peccatum cordis, oris, & operis. Cum enim peccatum sit dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam, dictum contra legem æternam est peccatum oris; factum, est peccatum operis; concupitum, est peccatum cordis.

6°. in peccatum in Deum, in proximum, 17 & in seipsum. Quamvis enim omne peccatum aliquo modo sit contra Deum, quatenus offendit ipsum; & contra peccantem, quatenus ipsi nocet: specialiter tamen aliqua sunt, quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad Deum, & ad ea quæ Dei sunt; qualia sunt illa, quæ Deo detrahunt debitum amorem & reverentiam, ut odium Dei, sacrilegium, &c. Alia quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad seipsum, vel regulanti passiones ipsius, secundum rationis ordinem, ut avaritia, luxuria, gula, &c. Alia denique, quæ contrariantur virtuti regulanti hominem ad proximum suum; qualia sunt, quæ lædunt jus proximi, vel humanam societatem offendunt, &c.

7°. D. Gregorius 31. Moral. peccata dividit in carnalia, & spiritualia. Carnalia varie accipiuntur. Primo latè, pro quibuscunque peccatis procedentibus ex sensu: quomodo Galat. 1. inter opera carnis computantur ira, rixæ, dissensiones, &c. Secundò strictè, pro quibuscunque peccatis versantibus circa materiam externam & corporalem: quomodo Ephes. 5. avaritia numeratur inter peccata carnalia. Tertiò strictissimè, quatenus carnalia distinguuntur contra spiritualia: juxta quam acceptionem carnalia sunt, quæ carnalem delectationem habent pro objecto, consummanturque in carne, ut luxuria & gula. Spiritualia in delectatione spirituali, sive in animo consummantur, ut superbia & inanis gloria.

8°. in peccatum proprium & alienum. 19 Proprium est, quod ab ipso peccante committitur. Alienum, quod ab alio commissum nobis imputatur. Quod quidem pluribus modis contingit, qui sunt *jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstants, non manifestans.* Quos modos alibi explicabimus.

9°. denique in peccatum ex infirmitate, 20 ex ignorantia, ex malitia. *Peccata ex infirmitate* sunt, quæ committuntur ex gravi aliqua

tentatione, & motione antecedente appetitus sensitivi, trahentis voluntatem ad consensum. Peccata ex ignorantia sunt, quæ procedunt ex culpabili defectu cognitionis & advertentiæ. Peccata ex malitia, quæ plenâ libertate & voluntate committuntur, nullâ antecedenti passione incitante, nec ignorantia excusante; ad quæ proinde voluntas nullius impulsu, sed ex seipsa movetur. Dixi nullâ antecedenti passioni, nec ignorantia, &c. Censetur quippe peccari ex malitia, quando intervenit passio voluntariè excitata, vel ignorantia affectata. Neque tunc censetur quis peccare ex ignorantia & passione, sed quasi ex industria, adeoque ex malitia, juxta illud Job 34. Quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt.

Et ratio est, quia tunc voluntas in se passionem seu concupiscentiam, & ignorantiam ex malitia excitat, utpote nullâ ad hoc præventa passione & ignorantia. Videri potest S. Thomas in q. de malo a. 12. ad 5. ubi sic: Cum dicitur aliquis peccare ex aliquo, datur intelligi, quod illud sit primum principium peccati. In eo autem qui peccat ex infirmitate, voluntas mali non est primum principium peccati, sed causatur ex passione. Sed in eo qui peccat ex malitia, voluntas mali est primum principium peccati: quia ex seipso, & per habitum proprium inclinatur in voluntatem mali, non ex aliquo exteriori principio. Et ad 13. Ad hoc quod aliquis ex malitia peccet, oportet quod malitia sit primum peccandi principium.

21 Hinc S. Doctor, ibidem in corpore infert, hominem ex habitu peccantem peccare ex malitia. Quia peccare ex habitu, est peccare ex voluntate per consuetudinem obfirmata, & velut naturaliter inclinata ad malum; cum habitus mali sit confirmata & velut naturalis conversio voluntatis ad malum: Aliquando voluntas inclinatur in bonum commutabile, cui adjungitur deformitas peccati ex aliquo habitu, quando per consuetudinem inclinare in tale bonum, est ei jam versus quasi in habitum & naturam. Et tunc ex proprio motu, absque aliqua passione, inclinatur ad illud. Et hoc est peccare ex electione, sive ex industria, aut ex certa scientia, aut ex malitia. Vide dicta libro 1. cap. 12. Vide etiam S. Doctorem 1. 2. q. 78. a. 3. ad 1. ubi ait, quod peccans ex habitu, non solum peccat ex certa malitia, sed etiam delectabiliter, & sine gravi renissa rationis.

22 Notat etiam S. Doctor ibidem a. 2. posse contingere, quod aliquis habens habitum vitiosum, interdum non ex habitu operetur, sed ex passione insurgente, vel etiam ex ignorantia. Sed quodcumque utitur habitu vitioso, necesse est quod ex certa malitia peccet: quia unicuique, habenti habitum, est per se diligibile id, quod est ei conveniens secundum proprium habitum, quia sic fit ei quodammodo connaturale, secundum quod consuetudo & habitus vertitur in naturam. Hoc autem quod est alicui

Tom. I.

conveniens secundum habitum vitiosum, est id quod excludit bonum spirituale. Ex quo sequitur, quod homo eligat malum spirituale, ut adipiscatur bonum, quod est ei secundum habitum conveniens. Et hoc est ex certa malitia peccare. Unde manifestum est, quod quicumque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia. Vide totum corpus istius articuli.

CAPUT III.

Specificatio peccatorum originaliter & ultimare non sumitur ex sola communi apprehensione prudentum.

Cum ex Tridentino sess. 14. c. 5. & can. 23. 7. omnia peccata mortalia secundum speciem & numerum, circumstantias speciem mutant in confessione exprimenda sint, necessarium est investigare, unde dignoscere possumus specificam & numericam peccatorum distinctionem.

Et specificam quidem doctus Recentior 24 disput. 2. de Act. hum. dub. 4. resolut. 4. censet originaliter & ultimare desumendam ex solo communi prudentum sensu & apprehensione.

Sed imprimis hoc ipse asserit contra communem sensum prudentum, secundum quem aliud est specificativum peccatorum. Siquidem Doctores communiter sensum ac judicium suum proferentes de specifica peccatorum distinctione, solum commune judicium suum, vel apprehensionem non assignant pro fundamento specificæ eorum distinctionis; sed assignant fundamentum illius à suo judicio apprehensioneque distinctum, juxta dicenda in capitibus sequentibus. Unde quæro, an in eo quod specificationem peccatorum fundant in aliquo à suo sensu distincto, communis ipsorum sensus prudens sit vel non? Si primum, cur laudatus Author non acquiescit illi? Si secundum, quomodo communis eorum sensus prudens est in specificando, si prudens non est in asserere à se specificationis fundamentum? Quomodo idem Recentior ibidem n. 78. dicit communem sensum ipsorum in specificatione illa se habere per modum primi principii, cum se fundet in aliquo priori? Si verò non habeat se per modum primi principii, assignandum igitur primum aliud principium specificæ distinctionis peccatorum?

2. Communis sensus prudentum, seu 26 Doctorum, ut in puncto de quo agitur prudens sit & rationalis, habere debet fundamentum à se distinctum. Quod enim communis ille sensus ultimum sit & originale fundamentum specificæ distinctionis peccatorum, non est primum principium (cujus solius ratio frustra quæritur) prima namque principia per se sunt certa, omnibus nota, sicque evidenter, ut sint extra controversiam. Quod autem communis prudentum sensus sit unicum, illudque ultimum & originale funda-

mentum specifica distinctionis peccatorum, non est per se notum, nec extra controversiam; imò nec communi quidem sensu receptum, sed oppositum potius, ut diximus.

27 3°. Eo ipso quo Recentior ille destruit fundamentum communis sensus prudentum pro illa distinctione, communem prudentum sensum destruit. Cum communis sensus, se fundans in fundamento ruinoso, nequeat non esse ruinosus; uti ruinosus est domus, ruinoso fundamento suffulta. Igitur Author ille eo ipso destruit omne specificativum peccatorum. Quod fieri nequit sine turbatione totius Theologiae Moralis, ac praesertim Tribunalis Sacramentalis.

28 4°. Nec sibi constare videtur Author ille; hic enim specificam peccatorum distinctionem à communi sensu prudentum ultimè repetit; alibi verò specificam quorundam peccatorum distinctionem contra communem prudentum sensum adstruit, dum v. g. disput. 4. dub. 4. non admittit circumstantiam ullam notabiliter aggravantem intra eandem speciem; sicque specie distinguit varias circumstantias, quae juxta communem prudentum sensum, non sunt nisi notabiliter intra eandem speciem aggravantes. Quomodo specificam ibi distinctionem agnoscit sine originali & ultimato (quod unicum esse dicit) specificativo? nimis perfectò evidens est, speciem sine specificativo esse non posse.

29 5°. Denique ipsemet disput. 6. n. 67. sapienter advertebat, quod *Authores non per se, sed rationibus suis sua sententia dant auctoritatem*. Non igitur per se, sive per sensum suum, sed rationibus suis, seu fundamentis à sensu suo distinctis, asserta à se specificationi dant auctoritatem, prudentemque credibilitatem.

30 Arguit quidem Recentior ille subtiliter in hunc modum: ab eo specificantur peccata, à quo specificantur objecta actuum peccaminosorum, vel virtutes quibus opponuntur, &c. Hæc autem putat à solo specificari posse sensu prudentum. A quo enim alio (inquit) habet bonum vitæ v. g. (quod aufertur per homicidium) quòd specie differat à bono fortunæ, vel famæ, quod aufertur per furtum vel detractionem? si ab alio, ad quod bona ista dicunt ordinem: de isto alio pariter inquiritur, unde id habeat? Et sic in infinitum. Nequit igitur specifica distinctio peccatorum aliunde peti, quam ex communi sensu prudentum, sine processu in infinitum.

31 Facile quisque videt hoc argumento vel nihil probari, vel probari, specificam cujuscumque entis, sive physici, sive morali, distinctionem aliunde originaliter peti non posse, quam ex communi sapientum sensu. Quod à nobis in physicis est confutatum.

Respondeo igitur unumquodque inde suum habere distinctivum, unde suum habet constitutivum. Cum ex communi Philosophorum axiomate idem sit uniuscujusque rei distinctivum, & constitutivum. Ridiculum verò

esset dicere, quòd virtutes & objecta virtutum, &c. suum habeant constitutivum à communi sensu sibi extrinseco; sicut ridiculum esset dicere, quòd esse suum, suamque essentiam ab extrinseco illo sensu communi habeant; à quo certè homo non habet, quòd sit homo; brutum, quòd sit brutum; justitia, quòd sit justitia; charitas, quòd sit charitas, &c. Id enim unumquodque ex sua natura habet, & essentia; quæ cum unicuique intrinseca sit, uniuscujusque specificativum (utpote essentiale, imò ipsamet essentia) pariter intrinsecum est: unde non à communi sensu, sed *simbus à vitiis discernendæ esse virtutes*, Augustinus dicit. Cujus verò rationis sit essentia cujuslibet rei, nobis innotescit ex proprietate, seu veritate, & intelligibilitate ipsius. Cum enim veritas cujuslibet entis, tam sit cuilibet enti intrinseca, quam ipsamet cujuslibet rei entitas, cujus est proprietas; veritas autem cujuslibet entis sit intelligibilis ipsius ut est: ex eo quòd objectum sit ex se natum intelligi, seu excitare in intellectu sapientum aliam sui speciem, seu intellectiōnem alterius rationis, quam alterum (quod absque processu ulteriori, nobis per experientiam innotescit) scimus unum esse intelligibile intelligibilitate alterius rationis quam alterum, atque adedò diversæ speciei ab altero. Non itaque objecta ab aliquo alio habent, nec habere debent, quòd specie distinguantur, sive quòd taliter vel taliter intelligibilia sint; sed hoc ex seipsis habent: quòdque hoc ex seipsis habeant, scimus ex eo quòd nata sint excitare talem vel talem sui speciem in intellectu sapientum. Quod quidem ipsi experientur, tametsi sciant se non formare rerum species & ideas pro arbitrio suo, sed pro veritate rerum, quæ nata sunt tales sui species & ideas excitare in intellectu eorum, qui sapienter rerum naturas perscrutantur. Cito ergo finitur infinitus qui obijcitur processus, facileque quisque videt, communem sensum sapientum non esse originale & ultimum specificativum rerum, sed res ipsas, quæ ex seipsis specificantur, sicut ex seipsis talem de se sensum, apprehensionem & speciem in intellectu sapientum (experientiâ teste) nata sunt excitare.

CAPUT IV.

Non omne illud quod inducit rationem deformatis cum lege æterna notabiliter diversum, inducit speciem peccatorum diversam.

Author capite præcedenti relatus disput. 4. 32 de act. hum. dub. 4. contra omnes fere Doctores existimat, omnem circumstantiam notabiliter aggravantem mortale peccatum, esse circumstantiam speciem mutantem.

Sed contrarium ostenditur, & assertio nostra probatur 1°. quia circumstantiæ majus & minus, intensum & remissum, &c. tametsi notabiliter augeant vel minuant mortale pec-

catum, atque adeo inducant rationem difformitatis, &c. notabiliter diversam, speciem tamen non mutant, neque ex communi sensu prudentum, (unde specifica peccatorum distinctio unice reperenda est secundum Authorem illum) neque ullo ex fundamento à communi prudentum sensu distincto. Igitur nullo modo. Quod non ex fundamento distincto à communi sensu, patebit ex facillima solutione fundamentorum, quæ allegat, quæque allegando specificæ distinctionis fundamentum à communi sensu distinctum facto suo agnoscit, quod verbo ante respuebat. Quod etiam non ex communi sensu, perspicuum est ex eo quod Theologi passim omnes doceant circumstantias illas aggravare quidem notabiliter mortale peccatum intra eandem speciem, sed non transferre illud in aliam speciem, ut apud ipsos videre est, signanter apud D. Thomam omnibus in locis, in quibus tractat de circumstantiis necessariis confutandis, quas dividit in speciem mutantes, & notabiliter intra eandem speciem aggravantes. Videatur in 4. dist. 16. q. 3. a. 2. in solut. quæstionum. 3. ubi sic: *Quod aliquis accipiat multum vel parum, ex se deformitatem aliquam non importat, nisi ipsa suppositione primi: quia multum de alieno recipere, est ab æqualitate discedere. Unde talis circumstantia aggravat, sed peccatum non mutat. Quod autem rem alienam consecratam accipiat, aliam deformitatem importat: quia quacunque irreverentia circa res sacras adhibita, specialem rationem peccati habet. Et ideo talis circumstantia dicitur mutare speciem.* Idem habet 1. 2. q. 18. a. 11. *Circumstantia dat speciem boni vel mali actui morali, in quantum respicit specialem ordinem rationis. Contingit autem quandoque quod circumstantia non respicit ordinem rationis in bono, vel malo, nisi præsupposita alia circumstantia, à qua actus moralis habet speciem boni vel mali, sicut tollere aliquid in magna quantitate, vel parva, non respicit ordinem rationis in bono vel malo, nisi præsupposita alia conditione, per quam actus habeat malitiam vel bonitatem: puta hoc quod est esse alienum, quod repugnat rationi. Unde tollere alienum in magna vel parva quantitate, non diversificat speciem peccati, tamen potest aggravare vel diminuire peccatum.*

33 2°. Non est cur majus & minus, intensum & remissum, &c. potius diversificent speciem mortalem in moralibus, quam physicam in physicis. Vel cur furtum 100. aureorum potius specie differat à furto unius aurei, quam 100. aurei ab uno aureo, vel calor intensus ut 100. (si detur) à calore intenso ut unum.

34 3°. Actus, quo volo furari assem unum, potest notabiliter, imò in infinitum intendi sine specifica mutatione. Igitur & actus quo volo furari unum aureum. Datur ergo circumstantia notabiliter aggravans mortale peccatum, quæ tamen non mutat illius speciem. Et si hoc admittatur de circumstantia intensio-

non est cur similiter non admittatur de circumstantia quantitatis.

Solvuntur objectiones.

Obijcies 1°. Unus florenus, assu superad-

ditus, diversificat specie furtum: utpote de veniali faciens mortale. Igitur alter florenus, priori floreno superadditus, & quodcumque aliud augmentum notabile, specie pariter diversificat furtum. Si enim primum augmentum notabile diversificet speciem: cum secundum tam sit notabile quam primum, tam secundum specie diversificat quam primum.

Respondeo unum florenum, assu superad-

ditum, non diversificare specie furtum præcisè ex eo quod afferat notabile augmentum; sed ex eo quod furtum unius floreni sit prohibitum sub privatione divinæ amicitiae, sub qua prohibitum non est furtum unius assis. Quæ ratio non procedit in superadditione alterius, vel plurium florenorum, ad unum florenum: cum furtum unius floreni supponatur tam prohibitum sub privatione divinæ amicitiae, quam furtum duorum vel plurium florenorum. Furtum ergo unius floreni in tantum est furtum specie diversum à furto unius assis, in quantum est contemptus, saltem interpretativus, divinæ amicitiae, voluntariaque aversio à Deo, ultimo fine; non ita furtum unius assis; sicque diversitatis istius ratio petitur ex parte aversionis, non ex parte conversionis, juxta illud S. Thomæ 1. 2. q. 72. a. 5. ad 1. *Peccatum mortale & veniale differunt in infinitum* (sic quod non sunt ejusdem speciei, ut manifestum esse dicit q. 2. de malo a. 8.) *ex parte aversionis; non autem ex parte conversionis, per quam respicitur objectum, unde speciem habet: quasi diceret, majorem vel minorem quantitatem objecti, ad quod se convertit peccator, non inducere specificam peccati diversitatem inter peccatum mortale & veniale; sed quod hoc specie diversum sit ab illo, idè esse, quia mortale avertit à Deo, non veniale. Ut enim ibidem in corpore dicit: Quando anima deordinatur per peccatum, usque ad aversionem ab ultimo fine, scilicet Deo, cui unimur per charitatem, tunc est mortale peccatum; quando vero sit deordinatio circa aversionem à Deo, tunc est veniale.*

Obijcies 2°. Quando de specie peccati quæ-

stio est, non est resolvenda juxta subtilitates rerum logicalium, vel metaphysicarum, sed secundum formam, faciem, aspectum & apparentiam, quam habet in morali hominum estimatione. Atqui furtum 1000. aureorum, in morali hominum estimatione, aliam habet formam, faciem, aspectum & apparentiam, quam furtum unius aurei. Ergo

ti alterius rationis, seu essentiae; sed furti alterius quantitatis duntaxat. Certum quippe est prudentes, seu Doctores communiter ita sentire, nec minus certum singularem solius obicientis aestimationem in contrarium, communem non esse prudentem aestimationem; nec ipsum solum esse prudentem; nec communitatem ceterorum esse imprudentem.

CAPUT V.

Peccata non diversificantur specie secundum differentiam praeceptorum, si de una eademque re sint, sub eodem motivo formali.

37 **P**Robatur 1°. ex S. Thoma q. 2. de malo a. 6. *Nec est dicendum quod differant specie secundum differentiam virtutum: quia praecepta ad hoc sunt, ut secundum virtutem operemur, & peccata vitemus.* Et 1. 2. q. 76. a. 5. ad 3. *Secundum diversa praecepta legis non diversificantur peccata secundum speciem.*

38 2°. Ubi idem motivum formale actus debiti, non est cur diversitas praeceptorum inducat diversam specie diffinitionem ad legem aeternam. Nec proinde cur omittens Sacramentum die Dominico, in quem incidit festum S. Petri v. g. peccet plusquam uno specie vel numero peccato. Et idem est de violante jejunium feria sexta quatuor temporum, in quam incidit vigilia S. Matthaei. Cum utriusque praeceptum sit de eadem re, sub eodem motivo. Ita Doctores communiter.

39 Violatio quidem jejunii, ad quod tenetur quis ex praecepto Ecclesiae, simul & praecepto Confessarii, imponentis illud in poenitentiam, est duplex specie peccatum. Sed hoc ideo, quia Ecclesia & Confessarius praecipunt illud sub duplici specie motivo, Ecclesia ex motivo temperantiae, Confessarius ex motivo poenitentiae; sicque violatio illa, quatenus contra praeceptum Ecclesiae, est contra temperantiam; quatenus contra praeceptum Confessarii, est contra poenitentiam.

40 Hinc etiam Minimus violans abstinenciam feriae 6. peccat duplici specie peccato; utique contra temperantiam ratione praecepti Ecclesiae, & contra religionem ratione voti vitae quadragesimalis.

41 De aliis Religiosis, v. g. Franciscanis, qui feria 6. vi regulae suae, simul & praecepti Ecclesiae, sub mortali tenentur ad abstinenciam, maior est difficultas, an peccent duplici specie peccato? & videtur aliquibus quod sic: quia censent eos hoc ipso violatores voti, quo violatores sunt regulae: utpote quam putant non obligare sub mortali, nisi ratione voti.

42 Sed licet haec ratio locum habere possit in Religiosis voventibus observantiam regulae; non videtur habere locum in Religiosis solum voventibus obedientiam secundum regulam: utpote qui non tenentur ad omnia regulae puncta tanquam materiam voti; sed sicut regula & religio ab ipsis exigit. Unde si regula & re-

ligio solum ab ipsis exigit abstinenciam ex motivo temperantiae (prout Ecclesia) violando abstinenciam, solum peccant contra abstinenciam. Quod si dubium sit, an regula abstinenciam exigit alio ex motivo, seu intentione, quam Ecclesia: eo in dubio (nisi communis sensus religionis obster) diversa intentio non videtur praesumenda; cum sit res facti, quod in dubio non praesumitur.

CAPUT VI.

Specifica peccatorum distinctio; formaliter ut peccata sunt, petitur ex specifica distinctione privationum, in quibus formalis eorum malitia consistit. Haec vero dignoscitur ex specifica diversitate debitarum perfectionum, quarum sunt privationes, pro quanto videlicet, vel spectant ad diversas specie virtutes, vel ad oppositos modos, aut alias circumstantias specie diversas ejusdem virtutis.

HAnc tradit resolutus Doctor noster Baccotius in 2. dist. 39. a. 3. & cum eo Doctores communiter, qui formale peccati, cum Scriptura & Patribus (alibi referendis) constituunt in privatione rectitudinis, seu perfectionis debita per legem. Et ratio est, quia si peccatum, formaliter sumptum, id est pro formali ratione peccati, nihil aliud est, nisi privatio rectitudinis, seu perfectionis actualis debita per legem: igitur pro specifica diversitate privationum debita rectitudinis, &c. peccata formaliter sumpta, specie diversificantur. Atqui specifica diversitas privationum dignoscitur ex specifica diversitate formarum, quarum sunt privationes. Igitur specifica diversitas peccatorum formaliter sumptorum, dignoscitur ex specifica diversitate debitarum perfectionum, seu rectitudinum actualium, ut supra.

Et perfectiones quidem spectantes ad diversas specie virtutes, specie diversas esse, per se manifestum est: cum virtutes specie diversae esse non possint, nisi perfectiones, quibus constituuntur, sint specie diversae.

Nec tamen solae perfectiones, spectantes ad diversas specie virtutes, specie diversae sunt: cum ad eandem virtutem, v. g. liberalitatem, spectent modi perfectionis specie diversi, quorum uno v. g. cavetur excessus, altero cavetur defectus debita liberalitatis. Nec diversitas illa modorum, seu circumstantiarum, solum accidit penes duo opposita extrema; quae illa virtus cavenda praescribit; verum etiam penes diversos specie actus, quibus recedunt ab uno illorum extremorum. Contingit namque eandem virtutem, justitiae v. g. diversis specie actibus cavere recessum a medio justitiae per defectum. Est enim alius specie actus, quo illam servamus vitam proximi; alius quo famam; alius quo bona fortunae virtutem, quatenus caventem recessum a medio justitiae per defectum) eo quod utique vi-

ta, fama, & bona fortunæ, sint bona diversa rationis, etiam in esse moris, quæ proinde specialem honestatem in esse moris refundunt in actus, quorum sunt objecta: quia scilicet alia est ratio, aliisque modus conservandi vitam, alius conservandi famam, alius conservandi bona fortunæ, ob speciales quæ circa hæc occurrunt difficultates. Alia proinde est ratio exercendi iusticiam, servando vitam; alia servando famam, &c. ob speciales quæ circa hæc occurrunt difficultates. Et sicut necesse est diversas specie virtutes esse circa diversas materias, in quibus ratio diversimodè adinvenit medium, juxta D. Thomam q. 2. de malo a. 6. ita necesse est diversas specie perfectiones ejusdem virtutis esse circa diversas materias, in quibus ratio diversas specie habet superare difficultates.

CAPUT VII.

Convenienter etiam dicitur (cum S. Thoma) peccata specie distingui, vel 1°. penes objecta specie diversa in esse moris, vel 2°. penes oppositos peccandi modos circa idem objectum, videlicet per excessum & defectum, vel 3°. penes diversas specie circumstantias.

⁴⁶ Hanc assertionem quoad omnem sui partem exprimit S. Doctor loco proxime relato, & 1. 2. q. 72. a. 1. ubi idipsum probat ad 1. quia peccatum non est pura privatio, sed est actus debito ordine privatus. Actus autem voluntarii (ait in corpore) distinguuntur specie secundum objecta, ut in superioribus ostensum est, videlicet q. 18. a. 2. Unde sequitur quod peccata proprie distinguantur specie secundum objecta, sive secundum ordinem ad illa: cum ordo ad objectum sit ipsis essentialis, & voluntas quodammodo transformetur in objecta, quæ vult & amat, juxta illud Osee 9. Facili sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt. Ubi Rupertus: Talis est unusquisque, quale est quod diligit. In priori vero loco idipsum sic declarat: Objectum diversificare potest peccati speciem dupliciter. Uno quidem modo materialiter; alio modo formaliter. Materialiter quidem per oppositum ad virtutes. Differunt enim virtutes specie secundum quod ratio medium adinvenit in diversis materiis: puta iustitia est secundum quod ratio medium constituit in commutationibus, & distributionibus, & hujusmodi actionibus. Temperantia autem secundum quod in concupiscentiis. Fortitudo secundum quod in timoribus & audaciis. Et sic de aliis. Nec debet alicui inconveniens videri, si diversificantur species virtutum, secundum diversas materias (non obstante quod diversitas materia consueverit esse causa diversitatis, non specierum individuum) quia, etiam in naturalibus, diversitas materia diversitatem in specie causat, quando diversitas materia, diversitatem forma requirit. Unde & in moralibus necesse est diversas specie virtutes esse, circa

diversas materias, in quibus ratio diversimodè adinvenit medium. Sicut in concupiscentia adinvenit medium refranando. Unde & virtus in eis constituta propinquior est defectui, quam superabundantie, ut ipsum temperantia nomen ostendit. In audaciis autem & timoribus non retrahendo, sed magis impellendo, ratio adinvenit medium. Unde virtus in his constituta propinquior est temperantia, quam defectui, ut ipsum fortitudinis nomen ostendit. Et similiter est videre in cæteris. Sic ergo & per oppositum ad virtutes, peccata specie differunt, secundum diversas materias, puta homicidium, adulterium, & furtum... Sed quia circa unam materiam, cum sit una virtus, contingunt esse peccata specie diversa, oportet secundo considerare formaliter diversitatem speciei in peccatis, prout scilicet peccatur, vel secundum superabundantiam, vel secundum defectum (sicut differt timiditas a presumptione, & illiberalitas a prodigalitate) vel secundum diversas circumstantias, sicut species gula distinguuntur secundum ea quæ in hoc versu continentur: prapropere, laute, nimis ardemer, studiosè.

Dum verò S. Doctor ait, peccata specie ⁴⁷ distinguuntur secundum objecta, sensus non est, quod ad specificam diversitatem peccatorum, requiratur specifica diversitas objectorum: cum circa unum idemque objectum admittat specificam diversitatem peccatorum, vel utique secundum oppositos modos tendendi in illud objectum, vel secundum diversas circumstantias, ut proxime vidimus. Sensus ergo est, quod quoties duorum pluriumve actuum peccaminosorum, unus tendit in unum objectum, aliter non in illud, sed in aliud specie diversum in genere moris, actus illi peccaminosi specie differant.

Non solum autem peccata specificantur secundum objecta formalia, seu motiva; verum etiam secundum materialia, in quæ voluntas fertur, quando in illis inesse cognoscitur specifica diversitas in esse moris. Ad contrahendam quippe malitiam cujusque objecti, seu materialis, seu formalis, sufficit quod homo voluntarie feratur in objectum illud contra legem. Neque enim ad contrahendam malitiam adulterii v. g. necesse est quod homo feratur in uxorem alienam, formaliter ut alienam; neque ad contrahendam malitiam furti sacrilegi, necesse est ut feratur in rem sacram, formaliter ut sacram; sed satis est quod sciens & volens, contra legem, feratur in illam, quæ est uxor aliena, quæ est res facta, &c. tamen motum propter quod voluntas fertur in uxorem alienam, præcisè sit, quia est femina pulchra & delectabilis; & motum propter quod fertur in rem sacram, præcisè sit, quia est sibi commoda, &c. Unde contingit actum invariaturum in specie physica, variari in specie moris; & contra actus specie physica diversos, esse ejusdem speciei in genere moris, ut patet in furto auri & argenti, & in exemplo quod adfert S. Doctor 1. 2. q. 72.

a. 6. *Nam (inquit) ad eandem speciem homicidii pertinet jugulatio, lapidatio, & perforatio, quamvis actus sint specie differentes secundum speciem naturae.*

- 49 Ex hoc itaque quoddam ad specificam diversitatem actuum in esse physico, non sufficiat specifica diversitas objectorum materialium, non continuo sequitur idem dicendum de specifica diversitate actuum peccaminosorum in esse moris. Quia actus physici specificantur ab objecto, sumpto in ea ratione, sub qua illud attingunt: peccata vero in esse moris, specificantur ab objectis suis, sumptis in ea ratione, sub qua prohibentur per legem; per quam non solum prohibetur voluntarie ferri in uxorem alienam v. g. formaliter ut alienam, ut patet ex praecepto, *Non concupiscas uxorem proximi tui*, &c.

CAPUT VIII.

Regula ad dignoscendam specificam peccatorum diversitatem penes circumstantias specie diversas.

- 50 **D**istum est capite praecedenti 1°. peccata specie distingui, vel secundum objecta specie diversa in genere moris; vel secundum oppositos modos tendendi in idem objectum; vel secundum diversas specie circumstantias. Et ratio postremae partis est, quia sicut actus humani ultra primariam moralitatem, quam habent ex objecto, aliam secundariam habent ex circumstantiis (ut ostensum est l. 4. cap. 1. à simili ex rebus naturalibus, quae ultra perfectionem primariam, quam habent ex sua forma, aliam secundariam habent ex accidentibus: circumstantiae quippe sunt accidentia quadam humanorum actuum) sic ultra primariam speciem, quam habent ex objecto, aliam secundariam habent ex circumstantiis. Unde Tridentinum sess. 14. c. 5. & can. 7. definit, circumstantias, quae peccati speciem mutant, necessarii esse constitutas.

§. I.

Traduntur regulae generales dignoscendi specificam diversitatem penes circumstantias.

- 51 **P**rima regula: quando circumstantia facit actum repugnantem cum virtute aliqua, cui alioqui non repugnat, circumstantia illa mutat speciem actus peccaminosi.

Patet in circumstantia rei sacrae, quae (secundum omnes) furti speciem mutat: quia facit illud repugnare virtuti religionis, quod alioqui solum repugnaret virtuti iustitiae. Et ratio est, quia ubi est repugnantia ad diversas specie virtutes, ibi diversae specie privationes debita rectitudinis, ut constat ex dictis n. 44. ibi ergo malitiae specie diversae.

- 52 **S**ecunda regula: circumstantia aliqua mutare potest speciem actus peccaminosi, tamen si non faciat actum repugnare alteri virtuti. Pa-

ter ex dictis n. 45. & 46. recessus quippe ab eadem virtute, tam varius esse potest, ut unus ab altero specie differat, ut ibi vidimus ex sancto Thoma.

Tertia regula: omnis & sola circumstantia novam peccati speciem superinducit, quae ex seipsa specialem habet repugnantiam cum lege aeterna, quam non habet actus praescindendo ab illa circumstantia; si enim ex seipsa non habet specialem repugnantiam, sed eam jam constitutam invenit in actu cuius est circumstantia, ex seipsa dare nequit, quod ex seipsa non habet. Nequit igitur ex seipsa dare novam moris speciem, nec proinde specificam inducere diversitatem; licet praexistentem notabiliter augere possit.

Unde quia multum & parum, intensum & remissum, & similia, ex seipsis non habent speciem moris (tollere enim aliquid in magna, vel parva quantitate, ibi sistendo, nec praecipitur, nec prohibetur, nec de eo utitur, regula ulla moris quidquam statuit; nec proinde ut sic praecise moralitatem ullam habet) addita actui non mutant speciem illius. Econtra quia iniustitia, quae est in accessu ad conjugem alterius, ex seipsa, & non ex aliquo praesupposito, est in specie motis (in specie scilicet iniustitiae) addita simplici fornicationi, mutat speciem illius. Similiter irreverens contractatio rei sacrae, quia ex seipsa, & non ex aliquo praesupposito, est in specie sacrilegii, videlicet irreverentiae in rem sacram, addita furto v. g. facit furtum de non sacrilego, sacrilegum, sicque mutat speciem. Et sic de aliis. Ideoque regulam hanc expresse tradit S. Thomas in verbis n. 32. relatis ex 1. 2. q. 18. a. 11.

Quarta regula: circumstantia quantitatis objecti, ut multum, parum, &c. vel ipsius actus, ut intensio, duratio, frequentia, &c. non mutant speciem actus, ex parte conversionis: quamvis circumstantia quantitatis objecti eam mutet ex parte aversionis, quando de veniali peccato facit mortale.

Prima pars patet ex proximè dictis, sicut & ex dictis n. 32. 33. & 34.

Secunda pars vero patet ex dictis n. 35. Videri potest quoad priorem partem S. Thomas 1. 2. q. 88. a. 5. ad 1. ubi dicit, quod *diuturnitas non est circumstantia trahens in aliam speciem, similiter nec frequentia, vel assiduitas, nisi forte per accidens ex aliquo supervenienti. Non enim aliquid acquirit novam speciem ex hoc quod multiplicatur, vel protelatur, nisi forte in actu protelato, vel multiplicato superveniat aliquid quod variet speciem, puta inobedientia, vel contemptus, vel aliquid ejusmodi.*

§. II.

Ex allatis regulis, deducitur Corollarium primum de circumstantia quis.

Collige 1°. circumstantiam quis aliquando superinducere novam malitiae speciem; aliquan-

aliquando novam non inducere, sed augere eam, quam jam constitutam invenit.

Exemplum prioris est in circumstantia personae sacrae, a qua vel cum qua fornicatio committitur. Ob eam namque circumstantiam malitia sacrilegii, fornicationi illi superadditur, quae aliis ipsi non inesset.

Exemplum posterioris est in circumstantia ingratitudinis, quae tantò major, quantò plura & majora quis beneficia à Deo accepit, ut videbitur n. 127. & 128. Circumstantia tamen plurium & majorum illorum beneficiorum, non superinducit novam malitiae speciem. Siquam enim superinduceret, certè malitiam ingratitudinis. At illa inest omni peccato, praescindendo ab illa multitudine, & magnitudine beneficiorum. Per circumstantiam ergo personae multis & magnis beneficiis à Deo ditata, malitia ingratitudinis non inducitur tanquam nova, sed augetur praevia.

58 Hinc titulo ingratitudinis, seu beneficiorum longè majorum acceptorum, peccata Christianorum (ceteris paribus) graviora sunt peccatis Paganorum, ut videbitur n. 130. & 131. Et quamvis illa praecise circumstantia non det illis novam speciem; alia tamen est circumstantia se tenens ex parte personae peccantis, quae eorumdem Christianorum criminibus omnibus, novas malitiae species superinducit: nimirum circumstantia voti & professionis solemnis, quam Christiani omnes in baptismo fecerunt abrenuntiandi diabolo, & omnibus pompis, & operibus ejus, unique Christo adhaerendi. Sicut enim circumstantia professionis religiosae, novam malitiae speciem inducit super omnia Religiosorum peccata professioni illi adversa; sic circumstantia illius voti, professionisque baptismalis, novam & multiplicem malitiae speciem inducit super crimina omnia Christianorum, professioni illi adversa.

59 Omnia verò crimina ipsorum, professioni illi adversantur: utpote per quam abrenuntiant omnibus operibus diaboli. *Quibus operibus?* (inquit S. Ephrem in tract. de ista abrenuntiatione) *audi: fornicationi, adulterio, immunditia, mendacio, furto, invidia, &c.* Uno verbo, omnibus quae nominantur mala, quaeque odit Deus, ut immediate antè dixerat. Concinit Cyrillus noster Hierosol. in Catech. mystag. dicens: *Opera satanae sunt cujusvis generis peccata.* Proinde ratione illius professionis, mortalia omnia contrahunt speciem sacrilegii, infidelitatis, perjurii, & adulterii cuiusdam spiritalis: cum anima per professionem illam desponsata sit Christo, juxta illud 2. Cor. 11. *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* Unde Anselmus med. 3. animam suam alloquens: *Tu (inquit) quondam candidata celesti lavacro, dotata Spiritu sancto, in christiana professione jurata, virgo fuisti Christo desponsata.* Ideo ergo Augustinus ferm. 254. de tempore dicit, quòd *Pagani anima fornicaria est: Christiani mali, adulte-*

Tom. I.

ra. Ideò Salvianus l. 6. de gubernat. Dei docet, quòd frequentare pompas, ac spectacula, *quedam fidei apostasia est, quia in Baptismo Christianorum, prima confessio est. . . renuntiare diabolo, ac pompis ejus, atque spectaculis.* Ideò Anselmus (ubi supra) animam mortaliter peccantem, vocat *perfidam Deo, perjuram Dei.* Ideò SS. Patres in eos qui post baptismum criminibus sese commaculant, tanquam in perfidos & foedifragos, seu votifragos acerrimè insurgunt. Reverà enim violatores sunt foederis, seu pacti, quod cum Deo in professione baptismali inierunt, votique, quo se illi obstrinxerunt. Quòd enim baptismalis abrenuntiatio sit veri nominis votum, seu foedus & pactum cum Deo juratum, communis est traditio Patrum (apud Illustrissimum D. Castorensem, in Praefatione libri, cui titulus: *Amor penitens* §. 4.) nimirum Tertulliani, Origenis, Basilii, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, Ambrosii, Hieronymi, Chrysostomi, Augustini, Caesarii Arelatenfis, Salviani, Isidori, Anselmi. Tertullianus namque abrenuntiationem illam vocat, *ejectionem & pactum.* Origenes, *promissionem.* Basilii, *professionem & irrevocabile pactum.* Nazianzenus, *pactum cum Deo initum.* Nyssenus, *proprium pactum.* Ambrosius, *cautionem, chirographum, promissionem, fidem Christo datam, votum.* Hieronymus, *pactum initum cum sole justitiae; imò juramentum,* ut videre est in epist. ad Heliodorum: Chrysostomus, *foedus & pactum conventum.* Augustinus, *votum maximum, professionem, promissionis fidem.* Caesarius, *promissionem & pactum.* Primam & praecalam *promissionem. Eadem, pactum votum.* Isidorus, *primam pactionem.* Anselmus, *professionem juratam.* His calculum suum adjungit 1°. Arnobius Junior, qui in Psal. 49. eandem abrenuntiationem vocat, *votum quod in baptismo posuit devovisti.* In Psal. 5. *Vota tua reddes Domino, quae in baptismo posuit promissisti, renuntiare te diabolo. . . criminibus ejus.* In Psal. 64. *Votum fecit Deo renuntiatum se diabolo, & pompis ejus.* In Psal. 75. *Memores esse debent, quid voverint, aut cui voverint. Nam in baptismatis consecratione voverunt. . . omnibus operibus diaboli renuntiare.* 2°. Concilium Parisiense sub Ludovico Pio l. 1. cap. 9. ait, unumquemque fidelem Deo in baptismate duarum pactionum nexibus obligari: altera, quae abrenuntiare diabolo, & omnibus pompis ejus. . . proficitur. Unde c. 10. subjungit: *jura tanti pacti, quae cum Deo facta sunt, inviolabiliter observanda.* 3°. Magister Sentent. in 4. dist. 38. *Votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, ut illud quod in baptismo omnes faciunt, cum spondent renuntiare diabolo, & pompis ejus.* 4°. S. Thomas 2. 2. q. 88. a. 2. ad 1. *Sub voto baptizatorum cadit abrenuntiare pompis diaboli, &c.* In objectione verò, ad quam ibi respondet, citaverat Glossam, super illud Psal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro,* declarantem, quòd in

T r t

baptismo vocent homines abrenuntiare diabolo, & pompis ejus. 5°. S. Franciscus Salesius, Introductio, p. 1. c. 20. eam quam in baptismo facimus abrenuntiationem, vocat sacram fidelitatis professionem. 6°. Catechismus Romanus p. 1. ad 2. articulum. Symboli n. 12. sic dicit: Cum baptismo initiaremur... professi sumus nos satana & mundo renuntiare, & Jesu Christo totos nos tradere, idque solemni professione, qua nos ipsos Domino devovimus.

60 Nec refert quod votum illud non emiserint, nec pactum inierint per seiplos, sed per paternos, tanquam vicarios fidei iustos. Tenentur enim eadem obligatione. Quod enim patris fecerunt, nomine ipsorum fecerunt. Et sicut Hugo Victorinus ait l. 1. de Sacram. c. 21. baptizatus cum ad intelligibiles annos venerit... quod per aliorum ora promissit, jam debet corde credere, & ore proprio confiteri, & opere imitari.

61 Quia tamen communi hodie loquendi usu receptum est, ut perjuri, fœdifragi, & voti fragi soli vocentur, qui specialia quædam crimina perpetrant, adversus speciale aliquod votum, vel juramentum, & non solum adversus commune illud Christianorum juramentum & votum: dum de re constat, de modo loquendi non est disputandum. Fatemur enim, non omnibus Christianorum criminibus inesse malitiam perjurii, & voti fragi specialis, sed communis, hancque esse circumstantiam velut transcendentalem respectivè ad Christianos. Quos etiam non oportet circumstantiam illam confiteri, utpote satis notam Confessariis, qui sciunt solos Christianos, seu baptizatos, ad Pœnitentiæ Sacramentum accedere. Cæterum priusquam manum de tabula hac retraham, transeamque ad circumstantiam quid, moneo, quod circumstantia quis sic quandoque aggravet peccatum, ut illud numquam faciat de veniali mortale, nisi novam malitiæ speciem superinducat, juxta illud S. Thomæ 1. 2. q. 88. a. 5. in corp. Impossibile est quod circumstantia de peccato veniali, faciat mortale, nisi afferat deformitatem alterius generis. Et 2. 2. q. 110. a. 4. ad 5. Quidam dicunt, quod perfectis viris omne mendacium est mortale. Sed hoc irrationabiliter dicitur: numquam enim circumstantia aggravat in infinitum, nisi qua transfert in aliam speciem. Circumstantia autem persone non transfert in aliam speciem, nisi forte ratione alicujus annexi, puta si sit contra votum ipsius. Quod non potest dici de mendacio officioso, vel jocosò. Et ideo mendacium officiosum vel jocosum non est peccatum mortale in perfectis viris, nisi forte per accidens ratione scandalii... Nec obstat quod ipsi ponuntur in statu conservande veritatis. Quia veritatem tenentur conservare ex suo officio, in judicio vel doctrina. Contra qua si mentiantur, erit mendacium, quod est peccatum mortale. In aliis autem non oportet quod mortaliter peccent mentiendo.

§. III.

Corollarium secundum de circumstantia quid, ubi & quando.

Collige 2°. detractionem, calumniam, 62 vel contumeliam, illatam personæ, cui specialis debetur reverentia, v. g. patri vel matri, vel superiori tuo, ex ista circumstantia specialem contrahere deformitatem.

Fornicationem item cum persona alteri obligata per sponsalia de futuro, licet nondum conjugata, ex hac circumstantia contrahere malitiam injustitiæ. Quamvis enim non sit adulterium propriè dictum; est tamen aliquid illi affine, ob injuriam gravem, quæ inferitur sponso, dum violatur ejus sponsa. Per sponsalia namque sponsus & sponsa acquirunt jus, saltem inchoatum, in mutua corpora. Quod adeo graviter læditur à sponsa prostituente se alteri, ut propter injuriam illam sponsus resiliere possit à sponsalibus. Quod profecto non posset, nisi illa prostitutio ipsi graviter injuriola foret. Injuriam certè sponso sensibiliorem facit sponsa, se taliter prostituendo, quam cum alio sponsalia contrahendo. Et si gravem alteri injuriam faciat, qui notabiliter deteriorat rem ipsi per contractum, v. g. per mutationis, addictam, sed nondum traditam: ergo & femina, quæ per prostitutionem corporis sui, illud (alteri addictum, licet nondum traditum) notabiliter deteriorat. Videri potest Nicolaus de Lyra in cap. 22. Deuteron. ubi dicit, quod mulier potest accusari de adulterio dupliciter: uno modo postquam ducta est in uxorem: alio modo ante, tamen post affidavitionem, id est desponsationem, per verba de futuro. Si verò sponsa de futuro specialem dicitur injuriæ malitiam per hoc contrahit; idem dicendum de eo qui cum ipsa fornicatur, juxta illud Rom. 1. Digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Unde licet in veteri lege simplex fornicatio non fuerit capitali poenâ mulctata; eâ tamen Deuteron. 22. v. 22. & 23. mulctantur sponsa violata & violator ipsius: eadem utique, quâ adulter & adultera plectuntur ibidem v. 21. ad insinuandam deformitatem violationis illius, affinem deformitati adulterii.

De circumstantia ubi & quando, disputant 63 Theologi 1°. an reverentia templis debita violetur per copulam conjugalem, tempore belli à refugatis ibi conjugibus propter incontinentiæ periculum, habitam? 2°. an per quodcumque furtum, etiam rei non sacræ, ibi commissum? 3°. an etiam per quodcumque aliud scelus ibi perpetratum? 4°. an idem dicendum de circumstantia temporis sacri, ita ut crimen quodcumque novam malitiæ speciem contrahat, ex eo quod scienter committatur die Dominico vel Festo? 5°. an ex circumstantia loci publici specialem malitiam incurrat, qui in eo peccat?

64 Ad 1. respondeo multos Recentiores negare. Sed cum faciantur reverentiam templis debitam non permittit conjugibus, ut ibi commisceantur, saculo periculo incontinentiæ; melius dicit Navarrus, quod nec id ipsis permittat propter periculum incontinentiæ. Cum alia ipsis media suppetant, quibus illi periculo obviare possint: eadem utique, quibus illi obviare possent, & deberent, si conjux ex gravi infirmitate decumberet, vel ad longum tempus ob negotia abesset. Neque dubium esse videtur, quin conjuges locis sacris tantum debeant reverentiæ, quantum sobrietatis & misericordiæ debent sibi invicem, dum infirmantur, &c. Attento quod actio veneræ, præ cæteris actionibus, templorum adversetur sanctitati. Cum sanctitas (juxta S. Thomam 2. 2. q. 81. a. 8.) importet mundiciem, cui sine dubio adversatur immunditia, quam importat actio veneræ. Ob quam rationem omnia peccata veneræ, illa etiam quæ solâ voluntate, vel morosâ delectatione committuntur, ex circumstantia loci sacri videntur specialem contrahere malitiam. Non verò sola ea, quæ sunt cum voluntaria seminis effusione, ut pluribus Neotericis videtur, se fundantibus in eo quod actus veneræ non adversetur reverentiæ loci sacri jure naturæ, sed Ecclesiastico dumtaxat. Quo solum invenitur specialiter inhibita seminis effusio in loco sacro. Sed ratio allata probat, actus venereos illi reverentiæ adversari jure naturali. Quod & merito docent Azorius, Lopez, Suarez, Salas, &c. Tactusque & aspectus inhonestos, turpes confabulationes, & similia, facta in loco sacro, esse contra reverentiam illius, etiam circa seminis effusionem, usque adeo videtur communis sensus & apprehensio hominum, à præjudiciis & trivis scholasticis liberorum, ut oppositum vix sine offensione audiant.

65 Ad 2. respondeo affirmativè cum Dicastillo disput. 9. de pœnit. n. 663. Bosco ibid. disput. 7. n. 376. nostro Francisco à Jesu Maria ibid. tract. 6. c. 8. n. 102. Vasquez, Suarez, Navarro, Nugno, Petro, Ledesma, Valentia, Castro Palao, aliisque multis, sive interim res non sacra in loco sacro sit, velut sub illius potestate, ratione custodiæ, pignoris, commodati, vel depositi; sive casu ibi exsistat, ut crumena divitis, ibi assistentis Officio divino (quamvis in hoc casu contradicant Sotus, Lessius, Lugo, Granadus, Coninck, &c.) quia Joannes Papa VIII. in cap. *quisquis invenit* 17. q. 4. generaliter & indistinctè dicit, sacrilegium committi, non solum auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, sed etiam auferendo non sacrum de sacro. Quod cum sit in favorem Ecclesiæ, ubi Pontifex non distinguit, neque nos distinguere debemus, sed amplè intelligere. Maxime cum circa finem ejusdem capitis, velut sacrilegos puniti velit, *qui Monasteria... & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quali-*
Tom. I.

bet (nota bene) *exinde extrahunt*. Exinde verò extrahuntur etiam res in Ecclesia per accidens existentes. Et sicut bene dicitur, auferre sacrum de loco sacro, vel non sacro, qui exinde auferit rem sacram, ibi per accidens existentem; sic verè dicitur auferre non sacrum de sacro, & non solum in sacro (prout nonnulli cavillantur) qui exinde auferit rem non sacram, ibi per accidens existentem.

Ad 3. respondeo cum Bosco n. 357. quod 66 sicut reverentia, locis sacris debita, violatur per furtum; ita & per quodcumque aliud peccatum mortale, saltem externum: cum par omnium ratio sit. Et si sanctitas loci sacri non permittat in eo fieri aliquid profanum, v. g. negotiationem, ideòque Christus Joan. 2. & Matth. 21. ejecerit è Templo Judaico vendentes boves & oves, & cætera quibus istius temporis homines opus habebant in sacrificiis suis (tamen non venderentur nisi in atrio extremo templi, quod profanum, & atrium vocabatur gentium, quia gentilibus & immundis, orationis causâ patebat) multò minus permittit in eo fieri ullum peccatum mortale. Ob quam rationem, censè sanctitatem & reverentiam loci sacri non solum violari per quodcumque mortale peccatum externum; verum & internum. Attento quod sanctitas illa à nobis non solum exigit reverentiam externam, sed & internam, cum qua quodcumque mortale internum è diametro pugnat. Attento etiam quod jus naturale, quo prohibetur irreverentia in sacris locis, sicut inter externam & internam irreverentiam non distinguit, sic nec inter peccata externa & interna. Unde & Gregorius X. in Concilio Lugdun. relatus c. 2. de immunit. Eccles. n. 6. postquam dixisset, *domum Domini decet sanctitudo*, &c. non solum prohibet in locis sacris negotiationes, profana colloquia, & quacumque divinum possent turbare Officium, sed & quacumque possent oculos divine Majestatis offendere. ... ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi... deprehendantur peccata committi. Denique sicut Dei præsentiam, in locis sacris specialem, specialiter inhonorant externa peccata, hoc ipso quod in domo ipsius commissa; ita & interna. Simile est in deferente sacram Eucharistiam, cuius specialem præsentiam tam inhonorant peccata mortalia interna, tunc à deferente commissa, quam mortalia externa.

Ad 4. respondeo sententiam affirmativam, 67 sive spectatâ autoritate, sive spectatâ ratione, longè probabiliorem esse negativâ, quam tenent noviores passim Scriptores. Quod enim attinet ad autoritatem, pro affirmativa stant Alexander de Ales p. 3. q. 32. n. 5. a. 2. S. Bonaventura, S. Thomas, S. Antoninus, Scotus in 3. d. 27. & 37. Lyranus, Nider, Toftatus, Adrianus, Major, Catharinus, Corduba quæstion. 1. 1. q. 6. & communiter Veteres, & novissimè Merbesius 1. p. q. 75. & Alexander Natalis Th. Mor. 1. 4. c. 5. reg. 5. Quodque ea sit Angelici Doctoris sententia, probatur

ex 1. 2. q. 7. a. 1. ad 1. ubi sic: *Primò accusabilis redditur aliquis ex hoc quòd homicidium fecit. Secundario verò ex hoc quòd dolo fecit, vel propter lucrum, vel in tempore (nota) vel in loco sacro. Et 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3. explicans tertium Decalogi præceptum, de sanctificando sabbatho, & signanter verba ista: Omne opus servile non facietis in eo. Primò dicit quòd opus servile dicitur à servitute. Est autem triplex servitus. Una quidem, quà homo servit peccato, secundum illud, qui facit peccatum, servus est peccati. Et secundum hoc omne opus peccati dicitur servile. Alia verò servitus est, quà homo servit homini. Est autem homo alterius servus, non secundum mentem, sed secundum corpus. ... Et ideo opera servilia secundum hoc dicuntur opera corporalia, in quibus unus homo alteri servit. Tertia autem est servitus Dei: Et secundum hoc, opus servile posset dici opus lairie, quod pertinet ad Dei servitium. Deinde declarat quanam ex his operibus servilibus sint vel non sint prohibita in die sabbathi: Si (inquit) hoc tertio modo intelligatur opus servile, non prohibetur in die sabbathi: quia hoc esset contrarium fini observationis sabbathi. Homo enim ad hoc ab aliis operibus abstinet in die sabbathi, ut vacet operibus ad Dei servitium pertinentibus. Sed alia opera servilia, quæ dicuntur servilia primo vel secundo modo, contrariantur observantia sabbathi, in quantum impediunt applicationem hominis ad divina. Et quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quam per opus aliàs licitum, quamvis sit corporale: ideo magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus, aliàs licitum facit. Unde Augustinus dicit in libro de 10. chordis: Melius faceret Judeus in agro suo aliquid utile, quam si in theatro seditiosus existeret. Et melius femine eorum die sabbathi lanam facerent, quam totà die, in neomeniis suis, impudice saltarent. Non tamen qui peccat venialiter in sabbatho, contra hoc præceptum facit: quia peccatum veniale non excludit sanctitatem. Hactenus S. Thomas, apertè declarans, mortale crimen in die sabbathi commissum, mortalem contrahere deformitatem contra sanctificandi sabbathi præceptum; Magis enim (inquit) contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit. Cum ergo iste mortaliter agat contra hoc præceptum; magis ille. Unde & opusc. 22. aliàs 64. a. 5. dicit quòd gravius est quodcumque peccatum in magna solemnitate, quam alio tempore. Articulo verò præcedenti dixerat, confitendas circumstantias aggravantes, quales sunt locus, tempus, &c. Similiter S. Bonaventura in Opusculo quod inscripsit Confessionale c. 2. particulà 20. docet, interrogandum penitentem de tempore quo peccatum perpetravit, utrum videlicet in die festivo, vel non festivo.*

68 Nec soli veteres Scholastici Doctores, eorumque Principes, sed & sancti Patres, Ori-

genes, Ambrosius, Basilus, Augustinus, Gregorius Nyssenus, Ildorus Pelusiotà (apud Merbesium in Summa Christiana p. 1. q. 75.) concorditer tradunt, nomine operum servilium (quæ lege divinà & naturali prohibentur in die sabbathi) peccata maximè comprehendì. Siquidem Ambrosius l. 7. in cap. 13. Lucà dicit, eo præscriptum esse, ut nullam feramur sarcinam peccatorum. S. Augustinus tract. 3. in Joan. Spiritualiter observat sabbathum Christianus abstinens se ab opere servili. Quid est ab opere servili? à peccato. Et unde probamus? Dominum interroga: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Conc. 1. in Psal. 32. Observa diem sabbathi... abstine ab opere servili. Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati. Et ferm. 22. ex Simundianis (qui nunc est sermo 270. in novissima editione Benedictina) Ille verè observat sabbathum, qui non peccat. Ita enim præcipitur illis, quibus observandum sabbathum præcipitur: Omne opus servile non facietis. Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Nyssenus Homil. 7. in Ecclesiast. Quarendum est ergo, quid sibi velit præceptum ovis sabbathi? ... ut nihil agamus illorum, quarum opus est vitium. Pelusiotà l. 1. epist. 71. ad Helionem, cum Helio quæsisset sensum horum verborum: Non facietis in eo opus servile, &c. Respondet, sensum esse: Nihil servilium rerum. ... in die sabbathi facietis, nec quod vos peccatorum pondere deprimat. Concilium quoque Lingonienſe apud Bohellum l. 4. decrevit. Eccles. Gallic. tit. 7. de Festis diebus, & venerat. Sanct. c. 2. declarat, quòd homines viri/que sexus in Festis, ... debent abstinere ab omni opere servili, & potissimum à peccato: quia gravius peccat, qui peccat in die Festo, puta qui furatur, fornicatur, quam qui in aliis diebus hoc facit. Concilium quoque Ebroicēſe anni 1526. Cessare oportet Christianum in die Festo, maximè à vitis & peccatis: quoniam servire debet Deo, cui displicet omne peccatum.

Ex his manifestum est, pro affirmativa sententia longè gravioſiorem auctoritatem stare, quam pro negativa. Superest ut ostendamus, quòd sicuti prævalet auctoritate, prævaleat & ratione. Quod probò, quia pro negativa vix alia ratio adfertur, nisi leviſcula ista, quòd Confessarii non soleant de hac circumſtancia interrogare, nec penitentes se accusare. Quod certè tempore Majorum noſtrorum credibile non est omiſſiſſe. Hodie verò penitentes id omittunt defectu instructionis. Confessarii verò, quia ſectatores ſunt novioris opinionis, cujus Authores non ſatis conſiderarunt, quid de hac re SS. Patres, quid Scholæ Principes, quid veteres & gravioreſ Doctores ſentiant, & quàm gravi ratione ad ſic ſentendum moverentur, ſcilicet 1. quia diebus Dominicis & Feſtis omne opus ſervile Chriſtianis prohibetur, per hanc legem de ſanctificatione ſabbathi: Omne opus ſervile non facietis in eo. Sed nullum opus magis ſervile, quàm opus

peccati, uti SS. Patres, & cum iis S. Thomas, merito observant. Nulla enim servitus, servitutis nomen veriori titulo meretur, quam servitus peccati. Quippe servitus, quâ homo homini manualiter servit, nonnisi umbra & figura est istius servitutis. Cùm igitur lex nova veritatem potius quam umbram & figuras sectetur, parum verisimile est, quod, dum pro sanctificando sabbatho servilia opera interdicit, contenta sit prohibitione umbraticâ illius servitutis, non prohibita verâ & maximâ servitute.

70 2°. præceptum sanctificandi sabbathum (quoad substantiam) divinum, imò naturale, seu morale est, ut communis est sententia Theologorum, cum S. Thomas 1. 2. q. 100. a. 3. ad 2. & 2. 2. q. 122. a. 4. ad 1. quia scilicet ratio naturalis dicitur, tempus aliquod debere esse deputatum, ad hoc ut homo, ab aliis feriendo, liber & expeditus sit ad vacandum Deo & divinis. Tempus verò ad id (pro Christianis) deputatum, sunt dies Dominici, & Festi. Istud enim tempus Ecclesia determinavit, ad hoc ut homines diebus istis satisfacerent divino illi, naturalique præcepto. Illis ergo diebus Christiani ab iis operibus ferari debent, à quibus certo tempore secundum legem naturalem & divinam ferari debent, ut liberi & expediti sint ad vacandum Deo. Ergo illis diebus maximè ferari debent à servili opere peccati: cùm opus peccati, præ cæteris operibus servilibus, maximè impediatur hominem vacare Deo; sitque proinde ratio multo major dicendi, quod diebus, ad Dei servitium specialiter deputatis, lex naturalis & divina specialiter prohibeat, ne homo seipsum impediatur à divino servitio per servile opus peccati, quam per servile opus manuale: eò quod utique peccatum magis impediatur Dei servitium, quam opus manuum. Unde Catechismus Romanus p. 3. c. 4. q. 17. dicit, hoc præcepto omne servilis operis genus prohiberi... quoniam mentem nostram à divino cultu abstrahit: quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, que non solum animum à divinarum rerum studio avocant, sed nos à Dei amore prorsus sejungunt.

71 3°. peccatum quodcumque mortale, specialem malitiam contrahit ex eo quod perpetratur in loco sacro, ut patet ex dictis in responsione ad 3. Ergo similiter ex eo quod perpetratur tempore sacro, sive divino cultui specialiter dedicato.

72 Optimè proinde S. Antoninus p. 2. tit. 9. c. 7. §. 2. & 3. Festum violatur, & malè celebratur, ex triplici negligentia, seu defectu. Primo, quia non cavetur à defectibus criminalibus. Secundo, quia non inhareretur actibus spiritualibus. Tertio, quia non abstinetur ab operibus manualibus. Quantum ad primum, debet quis abstinere à peccatis, maximè diebus festivi, quia plus habent impedire mentem, si mortalia sunt, à vacando Deo, quam opera manualia. Unde dicitur Levit. 23. ... Omne opus

servile non facietis in eo. Sed opus servile est peccatum. Dicit enim Christus Joan. 8. Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. ... Peccatum ergo mortale, commissum die Festo, est multo gravius, quam aliâ die idem perpetratum, ratione Festi. Nam ultra propriam deformitatem, puta furri vel fornicationis, & huiusmodi, habet specialem deformitatem, ex illa circumstantia temporis sacri, quâ Festum violatur. Unde talis (ut dicit Nicolaus de Lyra super Exod. c. 20.) non solum agit contra unum præceptum, scilicet, non mœchaberis, aut illud, non furum facies; sed etiam contra illud de sanctificatione sabbathi. Optimè etiam Abulensis in c. 20. Exodi q. 11. & 12. Magis servile est opus peccati, quam opus humani negotii: magis celebritatem Festi infringimus in peccando & occidendo, quam alios labores agricultura nostris manibus exercendo. Ideo licet ab utroque abstinendum sit, magis tamen ab iniquis operibus, quam à corporalibus laboribus. Ex hoc sequitur, quod qui die Dominico adulteratur, aut occidit, vel inebriatur, magis peccat, quam si aliis diebus idem ageret: quia sic transgressor est duplicis præcepti, scilicet, non occides... & quia non observat diem Dominicam. Ex quo Abulensis ubi supra optimè concludit, quod qui fornicatur die Dominico, peccat duobus peccatis, secundum quod peccatum numeratur ratione reatus.

Ad hoc attendant discipuli illi Christiani, qui omnem nequitiam suam, nimirum fornicationes, comestationes, ebrietates, &c. in diebus Dominicis & festivos, velut ex condito reservant, diebus quidem istis vocati in otium, ut vacent Deo; sed otium dantes in occasionem carnis, & consecrantes illud diabolo.

Ad 5. respondeo peccantem in loco publico, specialem interdum malitiam contrahere, ratione scandali, quod aliis præsentibus dat. Unde confiteri debet numerum personarum præsentium, quantum fieri potest. Tamen ad specialem malitiam publicus nihil conferat locus, si desint testes actionis in publico loco perpetratae.

§. IV.

Corollarium tertium de tribus reliquis circumstantiis cur, quomodo, quibus auxiliis.

Collige 3°. circumstantiam cur, quomodo, & quibus auxiliis, novam specie malitiam superinducere peccato, cui superveniunt, quando propriam, distinctam, & specialem ex se malitiam habent. Alias non. Patet ex regula 3. Circumstantiæ ergo illæ eam superinducunt, quando finis ob quem committitur peccatum, vel media quibus utitur quis ad peccatum suum exequendum, aliam malitiæ speciem ex se habent, quam habeat peccatum, ad quod se habent tanquam finis extrinsecus, vel modus, vel instrumenta executionis, v. g. dum furatur quis ad fornicandum, vel mœchandum; vel ope dæmonis

uitur ad occidendum, vel ad corrumpendum proximum (quo casu specialis est malitia societatis cum dæmone) vel ad id utitur alio homine tamquam instrumento. Quo casu inductio, quæ ipsum inducit, ut sibi instrumentaliter deserviat, specialem continet malitiam scandalī, si alter ad id ex se paratus, seu determinatus non erat. Quæ etiam specialis malitia scandalī intervenit, dum precibus & persuasionibus rem veneream extorquet à puella, aliàs ex se non parata, &c. Specialis quoque malitia invenitur in stupro v. g. dum fit cum violentia; sicut & in furto, dum fit spectante domino. Tunc enim rapinam committis. Sed & si verbis injuriis palam lædas proximum, es ei contumeliosus; si occultè, detractor. Si etiam proximum occidas per amicitia simulationem, hypocrisis, simulationisque malitiam addis homicidio. Et sic de similibus.

77 Similiter, si fureris ad mœchandum, duplici peccato peccas, furti & mœchiæ. Magis tamen es mœchus, quàm fur. Finis enim principatum tenet in humanis actibus, & communicat speciem suam omnibus quæ sunt ad finem, ut ait S. Thomas 2. 2. q. 181. a. 2. *Id quod ordinatur ad aliud, sicut ad finem, præcipue in moralibus, trahitur ad speciem ejus, ad quod ordinatur: sicut ille qui mœchatur, ne furetur, magis dicitur fur, quàm mœchus, secundum Philosophum in 5. Ethic.* Et ratio est, quia furtum in hoc casu magis est voluntarium, quàm mœchia, quæ solum est voluntaria propter furtum. Propter quod enim unumquodque est tale, & illud magis, ait Philosophus 1. Poster. post caput. 2.

78 Hinc Lovaniensium quorundam opinio est, eum qui ob finem de se non malum, assumit medium mortaliter malum, qui v. g. die Festo omittit Sacrum, ut studeat, debere in confessione exprimere finem illum, & non solum medium. Et idem aiunt de eo qui Sacrum præceptum omittit, ut parentibus vel dominis suis obediat. 1.º. Quia qui Sacrum omittit, ut parentibus vel dominis obediat, plus amat parentes vel dominos, quàm Deum. Quod peccatum non confitetur. 2.º. Qui Sacrum omittit ut studeat, magis est curiosus, quàm violator præcepti de Sacro audiendo (sicut qui furatur, ut mœchetur, magis est mœchus, quàm fur) principalem ergo malitiæ speciem subicit, nisi hoc confiteatur. 3.º. Si Sacrum propter lucrum omisisti, debes id confiteri (quia scilicet tunc Sacrum omisisti propter avaritiam) similiter ergo confiteri debes, si Sacrum propter studium, id est, propter sciendi curiositatem omisisti. Quia sicut avaritia in priori casu, sic curiositas in posteriori, fit de veniali mortalis, in quantum ad mortale movere & inducit: ut enim S. Thomas 1. 2. q. 88. a. 2. *Quandoque id quod est peccatum veniale ex genere... fit mortale ex parte agentis, vel quia in eo constituit finem ultimum, vel quia ordinat ipsum ad aliquid quod est peccatum mortale*

le ex genere, puta cum aliquis ordinat verbum otiosum ad adulterium.

Videtur tamen mihi probabilius oppositum, 79 quod docent Card. Lugo de poenit. disput. 16. sect. 11. & Doctores communiter. Quia licet studium tunc sit mortiferum, utpote causa motiva seu finalis mortiferæ omissionis Sacri: tamen solum est mortiferum & malum propter omissionem Sacri, cujus est causa. Ubi verò unum solum est malum propter alterum, ibi est unicum malum, ut benè advertit eruditissimus D. Boudart, insignis Ecclesiæ Collegiæ S. Petri Insulis Canonico-Theologus, in Manuali suo Theologico to. 2. tr. 2. §. 37. Sic qui furatur ut det eleemosynam, vel ut solvat debita sua, non duo, sed unum peccatum committit. Quia datio eleemosynæ, vel debitorum solutio, malitiam aliam non habet nisi furti, cujus est causa. Et aliàs gravius peccaret, qui Sacrum omitteret propter studium, vel finem bonum, quàm qui pro sola voluntate illud omitteret (peccaret enim duplici peccato) id autem parum verisimile est.

Nec obstant rationes in contrarium. Non 80 1.º. quia quod Sacrum omittens propter studium vel parentes, plus studium vel parentes amet, quàm Deum, non facit studium, &c. malum esse, malitiâ distinctâ ab omissione Sacri, sed eadem & indistinctâ. Propterea namque magis amat studium, quàm Deum, quia propter studium vult omissione Sacri mortaliter offendere Deum. Satis proinde Confessarius scit volentem omittere Sacrum, id velle ex amore alicujus creaturæ, plusquàm Dei. Nec necesse habet scire, quænam in particulari sit illa creatura; sive enim sit studium, sive parentes, sive quid aliud, merè per accidens & materialiter se habet ad sacramentale judicium.

Non obstat etiam 2.º. ratio: quia non idèò 81 peccat quis peccato curiositatis, vel contra virtutem studiositatis, quia Sacrum propter studium omittit. Sicut qui aliena furatur ut comedat, non idèò comedendo peccat contra temperantiam, dummodò ex alienis non comedat plus, vel minùs, quàm temperantiæ regula exigit, id est non plus, nec minùs, quàm exigit bona valetudo corporis. Sicut enim temperantia secundum se non prohibet ne comedamus ex alieno, sed solum ne comedamus superflua & noxia valetudini: sic studiositas secundum se non prohibet ne studeamus tempore Sacri, sed solum ne studeamus ad sciendum superflua & noxia.

Non obstat denique 3.º. ratio: quia nec est universim verum, quod Sacrum omittens propter lucrum, omittat propter avaritiam; neque enim id contingit, si lucrum referat ad necessarios vel utiles usus. Et ut omitteret Sacrum propter avaritiam, avaritia illa de se venialis, fieret quidem mortaliter mala, quia causa omissionis mortaliter mala: non tamen idèò fieret mortaliter mala, malitiâ distinctâ à malitiâ mortali omissionis Sacri, sed indistinctâ, ob rationem supra allatam.

C A-

CAPUT IX.

Distinctio numerica peccatorum desumenda est vel ex morali interruptione volitionum, vel ex diversitate actionum, vel obectorum moraliter distinctorum.

82 **E**X dictis numero 23. constat numericam peccatorum distinctionem scitu necessariam esse, tum poenitentibus, tum Confessariis; eo quod oporteat numerum peccatorum mortalium confiteri. Ceterum unde numerum illum dignoscere valeamus, res est non parum intricata, ob varia Doctorum opinionamenta. Et mirum, quod Author n. 24. laudatus, numericam peccatorum distinctionem, uti specificam, originaliter & ultimam non repetat ex communi sensu prudentum: cum de utraque distinctione pariformiter videatur philosophandum. Qui tamen hic, prout ibi, recurreret ad communem sensum prudentum, seu virorum Doctorum, difficultatem non evaderet: cum circa eam, quot capita, tot sententiae. Nec in tanta sententiarum varietate probabilior occurrit regula, quam quae continetur in assertione nostra. Pro cuius manifestatione nonnulla praemitemus, ex quibus perspicua erit probabilitas magna regulae à nobis stabilitae, propositaeque difficultas lucem non modicam accipiet.

83 Primò itaque ostendemus (contra varios Recentiores) peccatum physicè unum numero, plerumque esse numero multiplex in esse moris, sive plures numero malitias in eo subinde reperiri.

84 2°. malitias illas moraliter numero diversas, si mortales sint, haud minùs confitendas, quam malitias ejusdem physicè actus, specie moraliter diversas.

85 3°. ad multiplicandas numero malitias in peccatis, quae vel externum respiciunt objectum, vel in exteriori actione consummantur, necessariam non esse moralem interruptionem actus interioris.

86 4°. eadem peccata, quae vel objectum externum respiciunt, vel in actione exteriori consummantur, numero multiplicari, pro multiplicatione vel obectorum moraliter completorum, vel actionum consummatarum, id est, quarum singulae sint ex se totales, & in seipsis completae, seu definitum ex se terminum & consummationem habentes, non obstante unitate actus interioris.

87 5°. Hinc ostendemus multas numero malitias, pluraque numero peccata, ab eo committi, qui uno voluntatis actu plures homines occidit, tamen uno eos ictu occidat; plura etiam numero peccata committi ab eo, qui uno voluntatis actu, in eadem licet occasione, continuataque voluptate, eandem, vel plures feminas sapius cognoscit.

88 6°. Externae tamen actiones, licet numero distinctae, si non sint ex se totales, sed

ordinentur ad ulteriorem actum principalem, in quo consummantur (ut oscula, tactus, &c. ad copulam) non sunt plura numero peccata, quamdiu ad eundem illum actum, seu finem principalem ininterruptè sequentem, ordinantur, dummodò specialem, seu specie distinctam malitiam non contineant.

7°. Eadem actiones, principalem actum jam consummatum subsequentes, licet incontinenti, absque relatione operantis ad novum actum principalem, ita sunt peccata moraliter distincta ab actu principali jam consummato, ut inter se videantur constituere unum moraliter peccatum, si fiant per actum voluntatis moraliter ininterruptum.

8°. Peccata, quae consummantur in mente, & non in exteriori actione, quaeque externum non respiciunt objectum, numero multiplicantur pro sola morali interruptione actuum interiorum.

Haec probanda sunt in capitibus sequentibus, ex quibus ad invicem collatis, confectaria est assertio nostra, seu regula per eam declarata. Peccata quippe omnia vel consummantur in mente, vel consummantur in exteriori actione. Si consummantur in mente, sine respectu ad objectum, non est unde numero multiplicentur, nisi penes moralem interruptionem volitionum, quae fit ut quoties, post ejusmodi interruptionem, volitiones illae resumuntur, peccata toties numero multiplicentur. Si verò consummentur in mente, cum respectu ad objectum externum, duplici ex capite numero multiplicantur, vel scilicet penes moralem interruptionem actuum interiorum (ut proximè diximus) vel penes moralem multiplicationem obectorum exteriorum, juxta praemissum 4. Quod si non consummentur in mente, sed in exteriori actione, numero multiplicantur pro multiplicatione istarum actionum exteriorum, juxta idem praemissum 4. & tria sequentia. Vel etiam pro morali interruptione, ac deinde resumptione volitionum, quibus actiones illae externae imperantur. Neque enim dubium, eum qui duabus volitionibus moraliter interruptis, eandem vult fornicationem v. g. duo numero peccata committere. Igitur spectatis omnibus, nullo alio ex capite peccata numero multiplicantur, nisi vel ex morali interruptione, ac deinde resumptione volitionum; vel ex morali diversitate obectorum, vel actuum exteriorum.

CAPUT X.

Peccatum physicè unum plures numero malitias moraliter complecti potest, ac plerumque complectitur.

HAec est resoluti Doctoris nostri Baconii in 2. dist. 39. q. 1. a. 3. Scoti, Azorii, Maderi, Silvii, &c.

Et probatur 1°. quia unus idemque actus in esse physico, esse potest specie multiplex

in esse moris. Sed non est cur minus esse queat numero multiplex, quam specie; imò est cur æquè esse possit numero multiplex, quam specie. Sicut enim actus voluntatis, physice unus & simplex, tendere potest in plura specie objecta, ut plura specie (etiam formaliter) in esse moris; sic & in plura numero, ut plura numero (etiam formaliter) in esse moris (cur enim istud minus quam illud?) Sed actus physice unus tendens in plura specie objecta, ut plura formaliter in esse moris, est numero multiplex in esse moris, propter moralem objectorum multipliciter; sicut actus physice unus tendens in plura specie objecta, ut plura formaliter in esse moris, est specie multiplex in esse moris. Unumquodque enim objectum æquè aptum est refundere, ac per consequens æquè de facto refundit malitiam suam numericam, quam specificam, in actum à quo respicitur: cum voluntatis actus æquè essentialiter respiciat objecta sua numero, quam specie distincta.

92 2°. Ad contrahendam numericam multipliciter peccatorum, pro numerica multipliciter objectorum, ne quidem necesse est quod voluntas feratur in illa ut formaliter numero diversa, sed sufficit quod scienter feratur in illa ut talia materialiter: cum æquè moraliter numerificetur penes objecta sua materialia, in quæ scienter & volenter fertur contra legem, quam moraliter specificetur penes eadem, juxta dicta n. 48.

93 3°. Sicut unus idemque physice actus plerumque habet oppositionem cum pluribus specie distinctis virtutibus; sic plerumque habet oppositionem cum pluribus numero distinctis iuribus, ut dum conjugatus cum conjugata adulteratur, vel dum uno quis ictu, unoque voluntatis actu plures occidit. Sed non est cur actus, habens oppositionem cum pluribus numero distinctis iuribus, minus habeat plures numero malitias, quam plures specie, dum opponitur pluribus specie distinctis virtutibus.

94 4°. Dum conjugatus uno voluntatis actu duas successive feminas cognoscit, primò solutam, deinde conjugatam, secundum istud adulterium, conjugati cum conjugata, aliquam continet malitiam, quam non continet adulterium ejusdem cum soluta (scilicet injustitiam in maritum conjugatæ) sed non continet malitiam specie diversam (utraq; enim in specie est adulterii) ergo diversam numero. Præsertim cum negari nequeat, injustitiam istam, ac per consequens malitiam, esse moraliter diversam à malitia prioris adulterii: utpote in quo injustitia ista in maritum conjugatæ non continetur, sicut continetur in posteriori.

95 5°. Non obstante unitate physica actus voluntatis, in dicto casu, tot sunt offensæ & malitiæ, quot jura violata. Sed jura violata sunt numero (non specie) plura: ergo offensæ & malitiæ numero plures. Minor est

perspicua; jus enim mariti innocentis v. g. in corpus adulteræ uxoris suæ distinctum est à jure Cajæ innocentis in corpus adulteri mariti sui. Probatur major: quia jus (amplè sumptum pro jure sive justitiæ, sive charitatis, sive pietatis, &c.) est ratio mensuræque offensæ (omnis enim offensæ, idèd offensæ est, quia per eam læditur jus alicujus: si enim nullum jus læderetur, offensæ nulla esset) nec proinde minus dat illi individuationem & numerum, si solo numero distinctum sit à jure alterius, quam speciem, si specie distinctum sit, &c.

6°. Qui uno voluntatis actu decem occidit 96 homines, vel decem cognoscit feminas, communi sapientum æstimatione, decem committit homicidia, decem fornicationes, &c. (sic enim Doctores communiter sentent, teste Leandro à SS. Sacramento, de pœnit. disp. 5. §. 3. q. 20.) Sed decem homicidia, fornicationes, &c. sunt decem peccata, Ergo, &c.

7°. Possunt uno voluntatis actu approba- 97 ri peccata omnia, solo numero diversa, commissa ab origine mundi, committendaque in finem; potestque voluntas omnia efficaciter velle, quantum in se est. Sed tunc absurdum foret dicere, quod non contraheret nisi unam numero malitiam, nec committeret nisi unum numero peccatum: quandoquidem approbando, volendoque efficaciter omnia, participes fieret omnium, juxta illud Rom. 1. *Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

8°. Ex opposita sententiâ confectarium est- 98 set, unum numero peccatum committi ab eo, qui uno voluntatis actu continuato, centum vel plures committeret fornicationes, vel occideret mille homines; sicut & à Rege, qui unâ voluntate, unoque mandato per exercitum suum injustè occideret millionem familiarum, imò provincias & regna omnia Orbis terrarum.

Solvuntur objectiones.

Obicies 1°. Duo numero accidentia, so- 99 lo numero diversa, simul esse nequeunt in uno subiecto: ergo nec duæ numero malitiæ in eodem actu.

Respondeo, transeat antecedens de accidentibus physicis, quæ in sententiâ Thomistarum (negante plura numero accidentia esse posse in eodem subiecto) individuantur in ordine ad subiectum. Nego de accidentibus moralibus, quæ non individuantur in ordine ad subiectum, sed in ordine ad rationem, & legem: qui ordo multiplex est, pro morali multipliciter objectorum, vel actionum totalium, vel etiam jurium totalium, quæ lex illa servari præcipit. Deinde quidquid sit de accidentibus positivis, plures privationes, seu specie seu numero distinctæ, simul sunt in eadem materia. Malitia verò formalis actus pecca-

peccaminosi in privatione consistit.

100 Objicies 2°. Volitio occidendi decem homines, non magis continet decem numero malitias, quam volitio occidendi infinitos, contineat infinitas.

Respondeo quod si daretur volitio efficax occidendi infinitos homines, sicut datur volitio efficax occidendi decem, infinitas numero malitias contineret. Quantum ad volitionem inefficacem occidendi infinitos, continet infinitas malitias, non effectivè, sed affectivè inefficaciter; vel certè de numero malitiarum talis actus philosophandum, prout Adversarii philosophantur de aggravatione malitiæ talis actus, quam agnoscunt crescere proportionatè ad numerum objectorum.

101 Objicies 3°. Volitio dandi eleemosynam decem pauperibus, non continet decem numero bonitates: ergo volitio furandi eleemosynam à decem pauperibus, non continet decem numero malitias.

Respondeo 1°. negando antecedens, si multiplicatio numerica bonitatis objectorum se haberet ut objectum formale, sive ut ratio formalis volendi eam, & non ut objectum materiale dumtaxat. Quia non est cur bonitas actuum numero non multiplicetur pro multiplicatione objectorum formalium numero distinctorum, uti specie multiplicatur pro multiplicatione objectorum formalium specie distinctorum. 2°. Si multiplicatio numerica bonitatis objectorum solum se habeat ut objectum materiale, neganda est consequentia: est enim disparitas, quod ad contrahendas decem bonitates, necesse sit eas intendi per modum objectorum formalium; ubi ad contrahendas decem malitias, sufficit eas scilicet intendi per modum objectorum materialium. Plus enim ad bonum requiritur, quam ad malum. Vide dicta n. 48.

102 Objicies 4°. Unus moraliter actus æque ferri potest in objecta moraliter plura, quam unus physicè actus in objecta physicè plura.

Respondeo 1°. à physicis ad moralia trahendam non esse consequentiam: cum ipsemet objiciens Caramuelicum istud refellat: *Oportet sicut de physicis physicè, sic de moralibus moraliter philosophari.*

103 2°. dato, non concessio, quod actus moraliter unus, moralitate positivè (cujusmodi est moralitas formalis actus boni) ferri possit in objecta moraliter plura, non sequitur idem dicendum de actu moraliter uno moralitate negativè, cuiusmodi est moralitas formalis actus mali: utpote cuius malitia formalis consistit in privatione debitæ rectitudinis; quæ profecto numerificatur in actibus malis, pro numerica multiplicatione malitiæ moralis objectorum, sicut specificatur pro specifica multiplicatione malitiæ moralis eorumdem, juxta communem prudentum estimationem, à qua objiciens originaliter & ultimè petit specificationem.

104 3°. quidquid sit, an actus moraliter for-

Tom. I.

maliter unus, ferri queat in objecta moraliter plura, saltem actum, qui fertur in objecta moraliter plura, esse moraliter virtualiter seu æquivalenter multiplicem; ac proinde in uno eodemque actu, in casu nostro, plures esse numero malitias, si non formaliter, saltem virtualiter & æquivalenter, pro quanto sic est malitia formaliter una, ut ista una sit virtute, & æquivalenter plures, in ordine ad confessionem de iis faciendam, ut fatetur objiciens. Hoc autem est quod potissimum intendimus, sive interim alio sensu inveniri dicantur malitiæ numero plures formaliter, sive virtualiter tantum. Qua in re (ferè de nomine) necessitatem non videmus recedendi à communi sensu, modoque loquendi, de quo supra n. 63. nec proinde formalem malitiarum pluralitatem numericam negandi, pro numerica objectorum pluralitate, magis quam specificam pro specifica. Cui quidem communi philosophandi modo idèo lubenter insistimus, quia sic apertius ostendimus obligationem confitendi numerum objectorum, etiam datà sententiâ, quæ negat obligationem confitendarum circumstantiarum, intra eandem speciem notabiliter aggravantium. Neque enim id tam perspicue ostendit objiciens: contra quem Adversarii prætendunt, multiplicationem solum virtutalem non spectare ad numerum, de quo in Tridentino, sed spectare dumtaxat ad circumstantiam notabiliter aggravantem.

CAPUT XI.

Malitia illa moraliter numero diverse, si mortales sint, haud minus constituenda sunt, quam malitia specie diverse.

Cardinalis de Lugo de pœnit. disp. 6. n. 105
114. & Leander de SS. Sacramento ubi supra q. 19. putant in ordine ad confessionem nos præscindere posse à controversia illa (speculativâ, ut vocant) de numerica malitiarum multiplicatione in eodem actu; neque ex eo quod in peccato, sive in actu plures continente malitias specie diversas, omnes explicari debeant, consequens esse, quod in peccato, sive actu plures continente malitias numero diversas, omnes explicandæ sint. Rationem disparitatis esse aiunt, quod in priori casu, non explicatâ distinctè omni malitiâ specificâ, non explicaretur distinctè tota species illius peccati; in posteriori verò casu, non explicatâ distinctè omni malitiâ numericâ, explicatur equidem illud numero peccatum, quod factum est; distinctè quidem quoad differentiam suam specificam, confusè verò quoad differentiam numericam; quod sufficere putant ad satisfaciendum præcepto confessionis: cum nullum peccatum taceatur quoad suam speciem, & dicatur totus numerus peccatorum, licet non totus numerus malitiarum; de quo explicando nihil exprimit Tridentinum.

Quod si ab ipsis scisciteris, quomodo con-

fiteri debeat, qui uno ictu simul occidit decem homines? Respondent Lugo & Tamburinus, satis esse si dicat: *Uno ictu occidi multos*, tamen non satis esset dicere: *Uno ictu occidi hominem*, vel *commisi homicidium*. Quia sic Confessarius intelligeret unum tantum hominem occidisse, adeoque poenitens deciperet Confessarium, nec peccatum suum explicaret ut fecit, sed aliter quam fecit.

107 Sed contra 1°. in quocumque actu reperiuntur plures specie malitiæ, reperiuntur plura specie peccata: ergo in quocumque actu reperiuntur plures numero malitiæ, reperiuntur plura numero peccata. Sed extra contrarietatem est, tam confitenda peccata omnia quoad numerum, quam quoad speciem. Ergo.

108 2°. dum Tridentinum declarat, omnia peccata quoad speciem explicanda esse, id declarare intelligitur de omnibus malitiis specie distinctis. Dum ergo idem Concilium pariter declarat omnia peccata quoad numerum explicanda, id declarare intelligitur de omnibus malitiis numero distinctis. Sicut enim non explicatis omnibus malitiis specie distinctis, non censentur explicari omnia peccata quoad speciem; sic non explicatis omnibus malitiis numero distinctis, non censentur explicari omnia peccata quoad numerum.

109 3°. dum uno quis ictu decem occidit homines, vel committit decem moraliter homicidia, vel unum? si unum, quidni sufficiat dicere, *feci homicidium*? si decem, vel confiteri debet decem, vel confiteri non debet plura. Si enim unitas actus denarium impedit numerum peccatorum, impedit & pluralitatem eorum. Vel si non impedit pluralem numerum, nec impedit denarium.

CAPUT XII.

Ad multiplicandas numero malitias in peccatis, quæ vel externum obiectum respiciunt, vel in exteriori actione consummantur, necessaria non est moralis interruptio, seu multiplicatio actus interioris.

110 Quidam Neoterici, quos inter Gabriel noster à S. Vincentio disput. 8. de poenit. q. 5. ad numericam distinctionem peccatorum universum requirunt distinctionem numericam actuum voluntatis in esse moris; ad eam verò necessariam arbitrantur moralem in actu voluntatis interruptionem, seu multiplicationem. Unde censent, nonnisi unum numero peccatum committi ab eo, qui unicâ volitione moraliter/ininterruptâ, decem occidit homines, vel fornicatur cum decem feminis, deciesve cum una; aientes obiecta ista, licet materialiter plura, formaliter uniti, constitutæque unicum totale obiectum formaliter terminativum istius volitionis.

111 Placuit hæc doctrina Carameli in regul. D. Bened. disput. 62. n. 910. ubi sic: „Unitas moralis peccati desumitur ab actu voluntatis. Unde patet esse unum peccatum, velle

unico voluntatis actu occidere quatuor homines. Quia licet hi sint plures in genere physico, in voluntate tamen sunt per modum unius. Nam unius actus non datur nisi unum obiectum. Quare in ea sententia, quæ tenet circumstantias aggravantes non esse in confessione ne aperiendas, sufficeret illi in confessione dicere, volui semel occidere. Quia non voluit bis, ut supponitur. Quod autem voluerit unum, vel quatuor, actum aggravat, sed non multiplicat; & ita solum est extensio materialis. Eandem illationem facit Gabriel à S. Vincentio ubi suprâ q. 6. addens, unum numero peccatum committere, qui uno voluntatis actu proponit horas vel jejunium omittere per totam quadragesimam, sicut & illum qui debitam restitutionem per longum tempus omittit, & qui plurium confessiones audit, cum conscientia peccati mortalis. Et q. 7. statuit conjugatum, adulterantem cum conjugata, non committere nisi unum numero peccatum. Et idem ait de Religioso cum Religiosa peccante contra castitatem. Unde satisfaciet (inquit) in confessione suam vel complicit peccatum manifestando, nec tenebitur utriusque statum manifestare.

Similiter Martinus de san. Joseph, & Joannes Pontius, apud Dianam p. 11. tract. 3. miscellan. resol. 3. Leander q. 20. & alii apud Guimenium, tract. de peccatis proposit. 8. docent, eum qui unâ actione lædit decem personas, vel uno actu decem occidit, non committere decem peccata, sed unum, nec teneri explicare numerum occisorum.

Denique Zanardus Director. p. 1. c. 18. cum 113 Berarducio in summa corona, & Archangelo Rubeo apud Leandrum §. 7. q. 8. docet, eum qui per noctem cum amasia dormivit, etiam si ter cognoverit, unum peccatum commisisse, nec teneri dicere, tot vicibus cognovi, sed feci quod potui, dummodo uno continuato voluntatis actu, absque interruptione id fecerit.

Sed contra hæc opinamenta militant argumenta, quæ protulimus cap. 10. ex quibus patet, quod licet, istis casibus, volitio sit physice una, est tamen moraliter multiplex numero, sicut est moraliter multiplex specie, dum fertur in obiecta specie diversa, vel consummatur actione specie multiplici, dum v. g. quis uno voluntatis actu, tres successive cognoscit feminas, primò matrem suam, secundò monialem, tertio conjugatam, &c.

CAPUT XIII.

Peccata quæ vel externum respiciunt obiectum, vel in exteriori actione consummantur, numero multiplicantur, pro numerica multiplicatione vel obiectorum moraliter completorum, vel actionum consummatarum, id est, quarum singula sint ex se completa, seu definitum ex se terminum & consummationem

habent, non obstante unitate actus interioris.

- 115 **I**ste communis est sensus Doctorum, uti Leander supra n. 96. fatetur de eo qui uno voluntatis actu occidit decem homines, vel fornicatur decies. Satisque patet ex dictis n. 85. & seqq.
- 116 Quapropter etiam qui uno voluntatis actus tres homines odio habet, vel blasphematur de duodecim Apostolis, vel de pluribus detrahit personis, vel morose delectatur de copula habita cum pluribus, vel omittere vult horas per totum annum, vel jejunium per totam quadragesimam, tot numero peccata committit, quot sunt personarum, vel objecta istius voluntatis.
- Similiter qui uno voluntatis actu vult inferre mortem vel infamiam uni integre familie, tot peccata committit, quot personarum sunt in ista familia, ut recte noster Irenaeus, post Azorium, &c.
- 117 Quod enim Navarr. & Bonac. aiunt, in hoc casu unum tantum numero peccatum committi, eo quod tota familia in jure reputetur una persona, & omnes homines de familia eo modo componant unam familiam, quo omnes libri bibliothecae, unam bibliothecam, omnes oves gregis, unum gregem, omnes partes domus, unam domum, &c. bene rejicitur a Sylvio, quia revera tot sunt illius voluntatis objecta per se integra & completa, quot in ea familia personarum, quae per hoc, quod pertineant ad eandem familiam, non magis desinunt esse revera personarum numero plures in esse moris, quam esse desinant specie plures in esse moris, dum prima istius familiae persona est pater delinquentis, secunda uxor, tertia Clericus, quarta Laicus, &c. id quod manifestius apparet, dum uno quis voluntatis actu, uno etiam, si placet, actu occidit omnes de ista familia. Neque enim unicum tunc homicidium committit, sed plura, eaque specie diversa, in casu, de quo proxime, utique parricidium, uxoricidium, clericidium, &c. Signum ergo est, quod singuli homines istius familiae, non reputentur moraliter una persona, sed plures personarum completae, quarum singulae jus in propriam vitam, famam, &c. habent completum & distinctum completum a jure alterius.
- 118 Hinc patet 1°. quod personarum unius familiae dici verè non possint una persona, sed tantum fictione juris, quae in praesenti nihil facit ad rem. 2°. quod se non habeant ad invicem, sicut libri unius bibliothecae, partes unius domus, &c. quia hisce in partibus non sunt jura distincta, sicut in illis personis.
- 119 3°. quod uno actu furari integram bibliothecam, integrum gregem, &c. sit unicum numero peccatum, sicut est unicum furtum: quia jus proprietarii, quod laeditur, est unicum. Uno vero actu occidere integram familiam ex decem personis compositam, de-

Tom. I.

cem sunt peccata, prout decem homicidia, quia unicum non est jus ad vitam, quod laeditur, sed revera decem jura adaequate distincta.

4°. Quamvis furtum centum nummorum, uno actu sublatorum uni personae, sit unicum peccatum (gravitate aequivalens centum furtis unius nummi) ob unicum jus illius personae violatum; furtum tamen centum nummorum, uno actu sublatorum centum personis, centum peccata sunt, ob centum jura violata, & quia uno actu furari centum hominibus, aequè est committere centum furta, quemadmodum uno actu occidere centum homines est committere centum homicidia, ut recte noster Irenaeus, contra Vasquez.

An autem Confessarius tot peccata committat, quot audit confessiones, & homines absolvit in peccato mortali? negant (apud Leandrum §. 8. 19.) Rodrig. Lugo, Escobar, Tamburinus, Diana, & noster Gabriel a S. Vincentio supra: quia, non obstante multiplicitate confessionum & absolutionum, censetur unum moraliter judicium exercere, adeoque unum moraliter peccatum committere.

Sed non video, cur potius unum moraliter judicium exerceat, quam unum moraliter judiciale Sacramentum, vel unam moraliter absolutionem. Profecto ubi diversae sunt personae, quae judicantur, diversaeque judiciales causae, ac diversae sententiae, judicia sunt moraliter diversa: nec est cur eo casu sit unum tantum numero judicium & peccatum, potius quam una numero fornicatio, unumque peccatum, dum quis integrā nocte, cum pluribus meretricibus in eodem lecto miscetur uno voluntatis actu, vel uno iracundiae impetu, in una rixa successivè plures occidit.

Affirmandum ergo cum Bonacina, Candi- do, Sylvestro, Azorio, Palao, & Dicastillo disput. 9. n. 83. de poenit. & seqq. ubi praelusis aliorum evasionibus fusè ostendit, parem utrobique rationem; tria namque poenitentiae Sacramenta cum conscientia peccati mortalis administrata, aequè sunt tres actus moraliter completi, ac tres occisiones, aut tres fornicationes, &c. Unde Gabriel a S. Vincentio ingenuè fatetur, se non invenire adaequatam, & quae sibi satisfaciatur, disparitatem. Nec aliam dat, nisi quod major sit unio moralis in illa plurium confessionum auditione, quam in pluribus illis occisionibus, & fornicationibus successivis, eo quod confessiones facilius fiant una post aliam, quam occisiones & fornicationes. Secunda namque fornicatio novam in fornicante requirit preparationem, naturaeque excitationem, quae non requiritur in plurium confessionum auditione. Unde (inquit) potius admitterem peccati unitatem in pluribus homicidiis successivè uno ira impetu commissis, quam in fornicationibus.

Sed hoc est argumento succumbere, disparitatemque inter occisiones & confessionum auditiones nullam dare; inter auditiones verò & fornicationes non est dare disparitatem mo-

ralem, sed merè physicam, nihilque facientem ad esse moris, utpote quā non obstante, fornicationes in esse moris, sive in esse volito, æquè facillè uniuntur, id est æquè facillè uno actu voluntatis intenduntur, quā illæ auditiones: unitatem autem peccati ipse sumit ab unitate actūs voluntatis.

- 125 Denique si de fornicationibus ob id solum dispariter philosophandum esset, quod sibi invicem succedere nequeant sine novo naturæ excitamento, sequeretur quod si quis tam calidæ & abundantis esset naturæ, ut opus non haberet novā istā excitatione, successivè pluries fornicando, non involveret se nisi uno peccato: & si qui Confessarii tam debiles forent, ut inter unam & alteram confessionem oporteret eos nonnihil resumere spiritum, ob id solum involverent se multiplici peccato. Apage ista ridicula.

CAPUT XIV.

Externa actiones, licet numero distinctæ, si non sint ex se totales, sed ordinantur ad ulteriorem actum principalem, in quo consummantur (ut oscula, tactus, &c. ad copulam) non sunt plura numero peccata, quamvis ad eundem illum actum, seu finem principalem ininterruptè sequentem ordinantur: dummodo specie distinctam malitiam non contineant.

- 126 **P**robatur ex communi sententia Doctorum passim omnium, exemplificantium 1.º in furto, quo quis uno voluntatis actu, sed centum externis actibus furripit uni personæ centum aureos, ininterruptè unum post alium. Siquidem omnes istæ surreptiones constituunt unum totale furtum; sicut omnes isti aurei unam summam totalem. 2.º in tactibus, & amplexibus impudicis, quæ, dum fiunt in ordine ad copulam, constituunt cum illa unum moraliter peccatum consummatum: ipsius enim sunt inchoatio & præparamentum, & in ipsa velut in centro suo moraliter uniuntur. Unde Bassæus verbo *peccatum* 40. ait, usum totius Ecclesiæ habere, quod illi tactus, &c. necessariò non sint in confessione sigillatim exprimendi, sed sufficiat exprimere actum principalem, in quo satis intelliguntur per regulam à communiter accidentibus.

CAPUT XV.

Oscula, tactus, & similia, copulam jam consummatam subsequentiæ, licet incontinenti, absque relatione operantis ad novam copulam, ita sunt peccata moraliter distincta à copula jam consummata, ut inter se videantur constituere unum moraliter peccatum, si fiant per actum voluntatis moraliter ininterruptum.

- 127 **S**atis Doctores conveniunt, similes actiones novum esse peccatum, distinctumque à

præcedenti copula, vel pollutione, dum post illam fiunt ad excitamentum novæ copulæ, vel pollutionis, sive hæc de facto sequatur, sive non. Dum enim subsequitur, sunt unum moraliter peccatum cum ea, uti vidimus capite præcedenti. Dum non subsequitur, ad novum quidem peccatum eo ipso referuntur, quo ad novam copulam, vel pollutionem.

De similibus verò actibus, post primam 128 copulam, &c. factis incontinenti, non ex intentione novæ copulæ, &c. non ita conveniunt. Siquidem Navar. Azor. Salas, Henriquez, Fagund. Granado, Palao, Gabriel à S. Vincentio, &c. apud Leandrum §. 6. quæst. 8. negant esse peccatum distinctum à copula, vel pollutione præcedenti, aientes esse unum peccatum moraliter cum ea, velut appendices & complementum accidentale illius, & velut continuatam de ipsa complacentiam, ipsam naturaliter consequentem: cum naturale sit, quod bonum delectabile jamjam habitum causet de se complacentiam.

Dicendum nihilominus cum Suarez, Vasquez, Coninck, Hurtado, Sylvio, & nostro Thoma à Jesu, esse peccatum distinctum, distinctèque confitendum, quia non sunt partes præcedentis copulæ, utpote jam antè ultimò consummatæ; nec eam sequuntur ex natura rei (magis quàm continuata commotio carnis, quæ per copulam acquisito termino quiescit) sed ex operantis malitia, suntque ex natura sua excitamentum & inchoatio novæ copulæ, vel pollutionis, potiùs quàm continuatio præcedentis. Denique ex natura rei non magis sunt appendix & complementum accidentale copulæ præcedentis, quàm ipsamet copula, vel pollutio sequens, ad quam ex natura sua disponunt. Atque idem cum Suarez & Sylvio dicendum de complacentia copulam subsequente.

Sed & ipsi tactus & oscula præcedentia copulam, sine relatione ad illam, etsi deinde mutata voluntate copula subsequatur, sunt peccatum moraliter ab illa distinctum, distinctèque confitendum, prout docent Vasquez, Lugo, & ipsemet Diana parte 9. tract. 9. resol. 66. & p. 11. tract. 5. resol. 42. contra Leandrum quæst. 10. quia ex natura sua non magis sunt dispositio & via ad copulam fornicariam, quàm sodomiticam, vel saltem ad pollutionem, adeoque non magis ex fine operis ordinantur ad illam, quàm ad istam, nec magis faciunt moraliter unum cum illa, quàm cum ista. Aliunde verò supponuntur ad copulam non ordinari ex intentione, seu fine operantis, sed operantis intentionem in illis sistere, & ad delectationem ex illis præcisè provenientem terminari. Ergo, &c.

Major est difficultas, an ejusmodi tactus 131 & oscula, ulterius non relata ad copulam, &c. sint peccata, non solum à copula, &c. verum etiam ab invicem distincta, ita ut uno impetu venereo, & unâ intentione carnis delectationis tactus, ad horam continuatæ,

Pars I. De peccatis in genere.

decem vicibus se vel alium (cum aliqua operis interruptione) impudicè tangens, decem peccata committat: idem queritur de eo, qui uno ira impetu, pluries successivè eundem in una rixa percutit, vel uno linguæ confictu, in eadem occasione plura convicia, saltem ejusdem rationis, in alium conjicit, v. g. furem vocando? Videtur enim quod sic, quia singuli illi tactus, &c. per se sunt peccatum, nec apparet cur potius omnes simul constituent unum moraliter peccatum, quam plures occasiones uno ira & voluntatis impetu, successivè factæ. Eodem igitur modo de illis ac de istis videtur philosophandum.

132 Respondeo nihilominus cum Navarro, Vasquez, Hurtado, Sylvio, Dicastillo & aliis communiter, quod ita sint peccata moraliter distincta à copula, &c. ut inter se constituent unum moraliter peccatum, quia ex communi usu, sensuque hominum censentur una moraliter actio, una percussio, una locutio, non obstante physica distinctione, & aliquali physica interruptione: quemadmodum censetur una moraliter comestio ejus, qui plura successivè fercula comedit. Nec eadem est ratio ejusmodi actionum, ac plurium occisionum, &c. quandoquidem constet plures actus, percussiones, &c. esse apertas natas facere moraliter unum cum uno tertio actu externo, utique cum suo termino, non sic plures occisiones, &c. Cujus ratio est, quia occisio, fornicatio, &c. sunt actiones totales in seipsis completæ, atque ex natura sua sic habentes definitum terminum, in quo perficiuntur & consummantur, ut ex natura sua non sint unibiles in uno tertio, in quo ulterius perficiantur & consummentur, adeoque non sint unibiles inter se. At verò tactus, percussiones, &c. non sunt actiones ex se totales, neque ex natura sua sic habentes in seipsis terminum definitum & consummatum, quin ex natura sua sint unibiles in uno tertio, in quo perficiantur & consummentur, adeoque quin ex natura sua sint unibiles inter se, prout comestiones ferculorum. Quæ disparitas cum approbetur communi sapientum æstimatione, nec quidquam convincens afferatur in contrarium, eà Theologus Moralis contentus esse debet.

CAPUT XVI.

Peccata quæ consummantur in mente, & non in exteriori actione, quæque externum non respiciunt objectum, numero multiplicantur pro sola morali interruptione actuum interiorum.

133 Probatur, tum ex doctrina S. Thomæ in 2. dist. 42. q. 1. a. 10. dicentis: Secundum unitatem voluntatis sumendum est judicium de unitate ejus quod in genere moris dicitur. Tum ex eo quod deficiente morali multiplicatione penes objecta, vel actiones totales, non superfluit fundamentum morales mul-

tiplicationis, nisi penes ipsos actus internos. Actus verò interni per hoc solum quod sa-
pius ininterruptè repetantur, non censentur moraliter multiplicari, sed physice dumtaxat. Solum ergo censentur moraliter multiplicari, quando moraliter interruptuntur, ac deinde resumuntur. Unde S. Thomas loco citato, dicit, quod voluntas interior & actus exterior, sunt unum numero peccatum, quando actus exterior moraliter conjungitur interiori. Si autem moraliter interruptè sequatur, requiritur voluntas moraliter nova, & ideo tunc est moraliter novum distinctumque peccatum: Cum queritur utrum voluntas, & actus exterior sint diversa peccata; aut intelligitur de voluntate conjuncta actui exteriori, aut de voluntate precedente. Si de conjuncta, sic oportet quod unum peccatum sit voluntas interior, & actus exterior, quia voluntatis non multiplicatur actus. Si autem de voluntate separata, sic est aliud peccatum. Quia actus voluntatis multiplicatur: quod enim actum explet exteriorem, etiam actum voluntatis iterat; & ideo oportet quod sint duo peccata; non propter diversitatem actus interioris & exterioris, sed propter diversitatem duorum actuum interiorum.

Ne quis verò ex his verbis S. Doctoris inferat, à sola numerica voluntatis unitate sumendam universim unitatem numericam peccati, legat ipsum 1. 2. quæst. 73. a. 7. in corpore. Ibi namque peccata numero multiplicat penes circumstantias extrinsecas actui voluntatis numero diversas: nam (inquit) circumstantia aggravat peccatum, quia multiplicat rationem peccati, sicut si prodigium dei quando non debet, & cui non debet, multiplicis peccat eodem genere peccati, quam si solum dei cui non debet.

Dixi, quando actus interni moraliter interruptuntur: quia licet ad physicam distinctionem & multiplicationem, physica qualibet interruptio sufficiat; tamen in ordine ad confessionem, sicut non attenduntur actus secundum physicam suam entitatem, sed secundum suam moralitatem; ita non attenditur distinctio & multiplicatio, nec consequenter interruptio physica, sed moralis. Non raro verò contingit actum interrumpi physice, quin moraliter interrumpatur, eò quod morali & prudenti hominum judicio censeatur tantum una actio. Sic enim dicitur una eleemosynæ largitio, per amici salutationem tantisper interrupta; una Missa, inter cujus partes interponitur concio; una comestio seu prandium, licet quis, ad januam vocatus, ex mensa surgat, nec post breve tempus rediens censetur bis comedere, prout in materia jejunii docent communiter Theologi.

CAPUT XVII.

Declarantur tres modi morales illius interruptionis.

Porro morales interruptio actuum, tribus præsertim modis fieri potest. 1.º. per con-

V v v 3

trariam voluntatem, per quam prior voluntas revocatur. 2°. per voluntariam cessationem ab actu, dum quis mentem aliò voluntariè distrahit, ut si quis, viſa puellâ, poſt voluntariam concupiſcentiam illius, in animo ſuo dicat, nolo ampliùs de illa cogitare, ſequè ex libero propoſito applicet ad cogitandum aliud. 3°. per naturalem ceſſationem, ſive fiat per ſomnum, ſive per naturalem diſtractionem animi, quâ fit ut uni cogitationi diù ſine interruptione non inhæreamus.

137 Quoad primum quidem modum, certum eſt, & ab omnibus conſeſſum, peccata multiplicari, non ſolum in ordine ad demeritum, ſed & in ordine ad conſeſſionem, quoties voluntariè quis actum malum contrariâ voluntate interruptit, & poſtea (breviſſimo licèt interpoſito tempore) eam reſumit. Quia contraria voluntas interpoſita, facit, ut poſterior actus cum priori coaleſcere nequeat in unum moraliter actum, propter moralem diſcontinuationem; quæ non minùs impedit unitatem moralem, quàm phyſica phyſicam.

138 Huic rationi, ſicut & aſſertioni, Doctores paſſim omnes acquieſcunt. Putat nihilominùs Cardinalis de Lugo de pœnit. 16. n. 52. aliquando contingere, quòd prioris voluntatis per aliam contrariam revocatio non impediatur unitatem moralem peccati. Nam ex probabili doctrina Leſſii, Layman, &c. qui in die jejunii ceſſat comedere in fine prandii, cum propoſito non comedendi ampliùs; ſi tamen, ſtatim poſt iſtud propoſitum, ante depoſitam menſam, aſſeratur novum ferculum aridens guſtui ipſius, poteſt ſine violatione jejunii adhuc de illo comedere: quia menſæ continuatione ſufficit ad continuationem moralem prandii, non obſtante brevi illâ voluntate in contrarium. Cur ergo non poſſit idem quandoque contingere in unitate peccati? ſiquis v.g. die jejunii comedat in prandio carnes, & in fine prandii proponat non ampliùs comedere; videns tamen adferri novum carnis ferculum, comedat ex illo: tunc enim ſicut continuatur idem prandium, ſic & idem peccatum, nec proinde opus erit in conſeſſione dicere, *bis comedi carnes*. Similiter ſiquis animo vindictæ alium pugno percutiat, & poſt aliquot percuſſiones habeat animum ceſſandi, ceſſetque de facto, ſed, ſtatim poſt, iterum bis aut ter percutiat, non dicuntur (inquit) fuiſſe duo peccata, ut duo conſtitenda. Denique hoc ipſum in peccato injuſtæ retentionis locum habere poteſt, ſiquis, dum alienum retinet, concipiat reſtituendi animum, ſed ſtatim, mutato animo, velit adhuc retinere; videtur eadem retentio, ac ſi interrupta non fuiſſet.

139 Hæc omnia Lugo, quæ tamen ad ſummum probant actum externum hiſ caſibus non interrumpi in exiſtimatione hominum; non verò actum internum, qui cum nec actualiter, nec virtualiter, imò nec habitualiter quidem continuetur (ut patet ex definitione in-

tentionis actualis, virtualis & habitualis) conſequens eſt quòd interrumpatur. Et alias qui in die jejunii comedifſet carnes, & ſtatim de eo contritus fuiſſet, ſi ante reſeſſum à menſa carnes de novo comederet, hoc ſecundum peccatum foret moraliter idem cum præcedenti, per contritionem deleto, nec ampliùs exiſtente. Quod intelligi non poteſt.

Nec obſtat exemplum allatum à Leſſio: quia licèt verum ſit; hoc idè eſt, quia ipſa externa comeſſio, quæ ſolum prohibetur per legem jejunii, non interrumpitur, quidquid ſit de voluntate interna, quæ prout fertur in unam comeſſionem externam, non eſt contra legem jejunii.

Quoad ſecundum modum, in hoc omnes ferè Doctores conveniunt, multiplicari numero peccata per voluntariam ceſſationem ab actu, & voluntariam deinde reſumptionem illius. Quia hoc ipſo quòd prior voluntas liberè dimiſſa fuit, moraliter non fuit continuata; alias moraliter dimiſſa fuiſſet, & non fuiſſet.

Quoad tertium denique modum, licèt Doctores magis controvertant, aio tamen 1°. in actibus internis inter ſe non connexis, nec in aliquo ſaltem affectu ſuo perfeverantibus, quamlibet ceſſationem, ſeu interruptionem, & ſucceſſionem etiam modicam unius poſt alterum, ſufficere ad numericam peccatorum multiplicationem. Ita Raſſerus de pœnit. c. 5. §. 21. Quia quandocumque talis eſt interruptio actûs interni, ut non continetur, nec in ſe, nec in ullo affectu ſuo, nec eſt per ſe connexus cum actu ſequenti, non poteſt eſſe moraliter unus cum illo, defectu continuationis, vel connexionis, quæ requiritur ad unitatem actûs. Ubi verò actus non eſt moraliter unus, peccatum non eſt moraliter unum, quia peccatum nihil aliud eſt, niſi actus contra legem.

Hinc Nugnus in addit. ad 3. p. q. 9. a. 2. dub. 1. Vaſquez de pœnit. q. 91. a. 1. c. 5. & alii cenſent, eum qui illicitam fovet animo cogitationem, ſi ſenſim ſui oblitus, & in alias cogitationes impertinentes prolapius (priori cogitatione nec in ſe, nec in ullo effectu ſuo perfeverante) brevi poſt tempore ad priorem cogitationem voluntariè revertitur, de duplici ſe accuſare debere peccato, quia verè commiſit duas actiones contra legem.

Scio quòd aliqui oppoſitum cenſent, cum Suarez & Diçaſtillo, quia licèt ſit duplex moraliter in ordine ad demeritum coram Deo, non tamen in ordine ad conſeſſionem (inquiunt) utpote in qua peccatum non ſemper exprimentum eſt ut unum, vel multiplex, in rigore divini iudicii; ſed prout ipſa actio peccaminosa cenſetur una vel multiplex ſecundum moralem hominum æſtimationem (ſecundum quam modica interruptio pro nulla moraliter interpretatur) alias præceptum conſeſſionis foret de re moraliter impoſſibile.

Sed hoc non placet, ob allatam rationem; 144 & quia quoties homo ſcit ſe tot peccata moraliter

ralia coram Deo commississe, debet eorum numerum exprimere. Aliàs non confitetur numerum peccatorum, quorum memoriam habet, nec facit confessionem formaliter integram, nec satisfacit Tridentino, sessione 14. c. 3. dicenti, oportere omnia mortalia in confessione recensere. Si tamen interruptio fuerit ita brevis, ut moraliter cognosci non possit, tunc excusatur homo; & si fiat quidem se aliquoties interrupisse, sed numerum interruptionum scire non possit, dicat temporis moram quàm illicita inhæsit cogitationi, addens se aliquoties interrupisse.

145 Aio secundo cum Vasquez a. 2. disp. 75. n. 2. & 3. Nugno ubi supra, & aliis, per naturalem somnum, sicut & per amentiam quamlibet brevem, actum & peccatum moraliter interrumpi; quia per illum moralitas actionis non minus interrumpitur, quàm libertas, quæ tunc non continuatur actualiter, nec virtualiter. Per naturalem etiam distractionem, & inadvertentiam, actus internus moraliter interrumpitur, quando ita est vel tam longa, vel applicatur animus ad rem ad eam impediens continuationem prioris, ut sub illa nec continuatur in se, nec in alio libero voluntatis actu, orto ex vi illius; nec in ullo effectu suo; nec denique prior actus per se connexus est consequenti, ob rationem paulò antea datam.

146 Unde non probo sententiam Navarri, Henriquez, Lopez, Salas, & aliorum docentium, si quis animo occidendi inimicum, ad plures dietas distantem, proficiscatur, & in itinere sæpius indormiat, aliæque ad finem illum impertinentia misceat, tamen postea voluntatem occidendi repetat, non erit moraliter aliud numero peccatum. Nec probo sententiam Navarra, Arragonii, & aliorum docentium, non committi plura peccata, sed moraliter continuari antiquum, dum uno anno vel amplius injustè retinetur alienum (quo tempore certum est, ultra frequentem somnum, multa alia impertinentia fieri) tamen si frequenter interim se offerat occasio restituendi, frequenter etiam renovetur voluntas non restituendi, dummodò antiqua voluntas contrariâ voluntate non fuerit retractata. Denique multò minùs probo sententiam Cani, Joannis de la Cruz, Homoboni, & aliorum apud Leandrum supra q. 6. aientium, solam interruptionem per actum contrarium, moralem interruptionem multiplicationemque actuum efficere; quam sententiam Tamburinus expedit. confess. l. 2. c. 1. n. 32. probat ex eo quòd cessante interruptione actuum per actum contrarium, omnes illi actus, seu multi, seu pauci, moralem unitatem defumant à permanentia, seu continuatione habituali prioris malæ voluntatis.

147 Sed cum hæc habitualis permanentia non sufficiat ad hoc, ut quis censeatur, moraliter loquendo, continuò peccare, etiam in somno (ut ex dictis patet) nec sufficit ad hoc,

ut omnes illi actus sint moraliter unum numero peccatum.

CAPUT XVIII.

Nec omnia peccata mortalia sunt, nec omnia æqualia.

Nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omnia mortalia esse, Lutherus & Calvinus blaterantur, sic tamen ut prædestinatis mortem non afferant ex Dei misericordis voluntate, qui in ipsis talem effectum producere nolit: reproborum verò peccata omnia absolute mortalia esse. Jovinianus etiam vel venialia vel mortalia peccata negavit, dum, teste Augustino l. de hæresibus c. 82. & Hieronymo l. 2. contra Jovinianum sub finem, peccata omnia æqualia esse cum Stoicis docuit.

Sed non omnia peccata æqualia esse, omnis Scriptura, Traditioque testatur, ipsa quoque ratio naturalis demonstrat. Siquidem Matth. 5. peccatorum inæqualitatem Christus declarat his verbis: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehenna ignis.* Et Apostolus inter venialia & mortalia distinguit, dum 1. Cor. 3. venialia comparat ligno, feno & stipulis, quæ dum homo ædificat super fundamentum Christi, propter fundamentum *salvus erit; sic tamen quasi per ignem.* Verum ad Galat. 8. de operibus carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, &c. ait quòd, *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Sed & Scriptura, Traditioque distinguit inter peccata remissibilia, & non remissibilia. Et Matth. quidem 12. Christus ait: *Omne peccatum & blasphemia remittetur... & quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Quæ verba S. Augustinus serm. 11. de verb. Dom. ait, intelligenda non esse de qualibet blasphemia in Spiritum sanctum (alioquin nulla spes esset Paganorum, & Judæorum, dæmoni tribuentium dæmonum ejectiones, nec Judæorum magicis artibus adscribentium miracula, quæ Christus fecit; nec Atrianorum, Photinianorum, aliorumque hæreticorum, qui in Spiritum sanctum blasphemarunt) sed irremissibilem blasphemiam in Spiritum sanctum, solam esse impenitentiam usque ad mortem. De quo videri potest S. Thomas q. 3. de malo a. 14.

CAPUT XIX.

Peccatorum gravitas ex objecto petitur, & circumstantiis.

Ita S. Thomas q. 2. de malo a. 10. ubi sic: *Dicendum quòd gravitas peccati potest*

pensari ex duobus. Uno modo ex parte ipsius actus : alio modo ex parte agentis. Ex parte autem actus est duo considerare, scilicet speciem actus, & accidentis eius, quod supra circumstantiam diximus : Actus autem speciem habet ex objecto. Gravior ergo peccati, quam habet ex specie sua, attenditur ex parte objecti. Secundum hanc considerationem gravius peccatum dicitur ex genere suo, quod majori bono virtutis opponitur. Unde cum bonum virtutis consistat in ordine amoris, ut Augustinus dicit, Deum autem super omnia diligere debeamus : peccata quae sunt in Deum, sicut blasphemia, & huiusmodi, secundum suum genus sunt reputanda gravissima. Inter peccata verò in proximum, tantò aliqua sunt aliis graviora, quantò majori bono proximi opponuntur. Maximum autem bonum (inter corporalia bona) proximi, est ipsa vita hominis, cui opponitur peccatum homicidii, quod tollit actualem vitam, & peccatum luxuria, quod opponitur vita hominis in potentia ; quia est inordinatio quedam circa actum generationis humane. Unde inter omnia peccata, quae sunt in proximum, gravius est homicidium secundum genus suum. Et secundum locum tenet adulterium, fornicatio, & huiusmodi peccata carnalia. Tertium autem locum tenet furtum & rapina, & huiusmodi, per quae in exterioribus bonis laeditur proximus. In singulis autem horum generum, sunt diversi gradus, in quibus mensuram peccati secundum genus suum oportet accipere, secundum quod bonum oppositum magis vel minus per charitatem debet amari. Ex parte autem circumstantiae, est etiam gravitas in peccato, non ex specie sua, sed accidentalis. Similiter etiam ex parte agentis attenditur gravitas in peccato, secundum quod magis vel minus voluntarius peccat. Voluntas enim est causa peccati... Sed haec gravitas non competit peccato secundum suam speciem. Et ideo si gravitas peccati attendatur secundum speciem eius, tantò invenitur peccatum gravius, quantò majori bono opponitur.

151 Primo itaque gravitas essentialis peccati petitur ex magnitudine boni, quod per peccatum corrumpitur, juxta illud Philosophi 8. Ethic. 3. *Pessimum est quod est contrarium optimi.* Unde axioma : *Corruptio optimi pessima.* Et ideo peccata spiritualia multò graviora esse carnalibus, uno ore pronuntiant SS. Patres, signanter Gregorius 33. Moral. 11. & D. Thomas 1. 2. q. 73. a. 3.

152 Secundo, gravitas accidentalis peccati petitur ex circumstantiis. Atque imprimis ex circumstantia actus peccaminosi, peccatum tantò gravius est, quantò majori fit deliberatione ex parte intellectus, majorique affectione, & intensione ex parte voluntatis. Unde minus peccat, qui peccat ex ignorantia, infirmitate, ex metu, gravi tentatione, &c. quam qui ex malitia, ut tradit Gregorius Magnus 25. Moral. 11. ad illa verba, *quasi de industria recesserunt à me.* Et S. Thomas q. 3. de malo a. 13. & 1. 2. q. 78. a. 4. Gravius proinde peccat, qui peccat ex habitu seu consuetudi-

ne, quam corrigere non curat. Tum quia qui peccat ex habitu, peccat ex malitia, prout n. 21. vidimus ; etiam dum ignorans peccat. Nam, ut S. Thomas q. 3. de malo a. 8. ad 5. in eo qui peccat per habitum, & ex electione, talis ignorantia, est simpliciter affectata, unde non imminuit peccatum. Tum quia cum habitus vitiosus sit inclinatio voluntatis in malum, quantò ex majori quis habitu peccat, tantò ex majori voluntatis inclinatione, majorique proinde intensione peccat. Tum quia tantò sunt graviora peccata, quanto diutius animam infelicem detinent, ait Gregorius relatus canone cum tanto de consuet. Unde talis consuetudo non excusat vel minuit peccatum (inquit S. Antoninus 2. p. tit. 3. cap. 3. §. 15.) sed potius aggravat. Quod pluries ostensum habes libro 8. cap. 18. §. 4.

Frustrà proinde inveterati peccatores, excusationis causam praetextunt ex inveterata sua peccandi consuetudine, quā fit ut ipsis ferè impossibile sit non peccare : suā quippe malitiā consuetudinem istam, impossibilitatemque acciverunt, velut laqueum quemdam, sine potēti gratia inextricabilem, seu catenam, quā ligati sunt, non ferro alieno, sed ferreā suā voluntate. De qua Augustinus 8. Confess. 8. *Suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed meā ferreā voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Quippe ex voluntate perversa, facta est libido, & dum servitur libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus, quasi anulis sibi innoxii (unde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura servitus. Et iustissime quidem : illa quippe est pena peccati iustissima, ut qui rectum facere, cum posset, noluit, amittat posse, cum velit. Idem 1. 3. de lib. arbit. cap. 11.

Et hinc est quòd isti homines (regulariter loquendo) agere admodum convertantur ad Deum, sicut oportet : Siquidem animus ad ea bona, quibus exoritur, agere revocari potest, ac rursus ab iis, quibus assuevit, malis non facile extrahi potest. Justinus apud Damascenum 1. 2. Paralip. c. 87. Et ratio est, quia ad debitam conversionem necessaria est ipsis gratia, non qualiscumque, sed fortis, imò fortior illā ferreā catenā, quā ligati detinentur : illā verò tot & tantis peccatis, tantāque suā erga Deum ingratitudine sese indignos reddiderunt, & ut piis operibus, gemitibus & suspiriis impetrari queat, raro tamen mediā ista adhibent, ut oportet. Vivunt enim incurii suae salutis, nec privare se volunt solitis deliciis, nec ad rem tam arduam, qualis respectu ipsorum est vera poenitentia, totis viribus conantur. Unde fit ut raro propositum habeant absolutum & efficax ; imò nesciunt (inquit Cornelius à Lapide ad cap. 2. epist. S. Jacobi v. 13.) quānam fortis & constans resolutio animi requiratur, ut propositum censeatur etiam absolutum & efficax. Raro etiam peccata ipsis ab-

solutè displicent secundùm se, quatenus utique sunt offensa Dei; sed si quando displiceant, ut plurimum displicent propter incommodum suum, juxta illud S. Thomæ 1. 2. q. 78. a. 2. ad 3. *Ille qui peccat ex habitu, semper gaudet de hoc quod ex habitu operatur, quamvis habitu utitur: sed quia potest habitu non uti, sed per rationem, qua non est totaliter corrupta, aliquid aliud meditari, potest contingere, quod non mens habitu, doleat de hoc quod per habitum commisit; & sic plerumque tales poenitent de peccato: non quia eis peccatum secundùm se displiceat; sed propter aliquod incommodum, quod ex peccato incurrunt.* Et ideo Canone Diaconi sunt dist. 93. Hieronymus dicit, quod assidue peccanti (sicut scriptum est) non miseretur Deus, id est, iterato non miseretur de facili, ut exponit Glossa ibidem. Et Canone inanis de poenitentia Augustinus dicit quod frequenter peccans & liguens vix veniam mereatur. Sed de his plura to. 3. lib. 5.

155 Deinde peccati gravitas augetur ex circumstantia personæ, in quam peccatur, unde istud: *Si peccaverit aliquis in hominem, orabunt pro ipso; si vero in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?* Graviora itaque sunt peccata in Deum, quam in hominem, ut ex Angelico Doctore vidimus n. 117. Et rationem dat 1. 2. a. 9. quia persona in quam peccatur, est quodammodo objectum peccati: dictum est autem suprâ quod prima gravitas peccati attenditur ex parte objecti.

156 Unde cum persona in quam peccatur sit Deus, vel ipse peccans, vel proximus, concludit S. Doctor quod potest ex parte horum trium considerari major vel minor gravitas in peccato, secundùm conditionem personæ in quam peccatur. Primo quidem ex parte Dei: cui tantò magis aliquis homo conjungitur, quantò est virtuosior, vel Deo sacratio: & ideo injuria tali personæ illata magis redundat in Deum, secundùm illud Zachar. 2. *Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei.* Unde peccatum sit gravius ex hoc quod peccatur in personam magis Deo conjunctam, vel ratione virtutis, vel ratione officii.

157 Ex parte etiam sui ipsius manifestum est quod tantò aliquis gravius peccat, quantò aliquis magis in conjunctam personam, seu naturali necessitudine, seu beneficiis, seu quacumque conjunctione peccaverit. Quia videtur in seipsum magis peccare, & pro tanto gravius peccat, juxta illud Eccles. 14. *Qui sibi nequam est, cui bonus erit?*

158 Ex parte verò proximi, tantò gravius peccatur, quantò peccatum plures tangit. Et ideo peccatum quod fit in personam publicam, puta Regem, vel Principem, qui gerit personam totius multitudinis, est gravius, quam peccatum, quod committitur contra unam personam privatam. Unde specialiter dicitur Exodi 22. *Principi populi tui non maledices. Et similiter injuria, qua fit alicui famose personæ,*

Tom. I.

videtur esse gravior, ex hoc quod in scandalum, & in tribulationem plurimorum redundat. Hinc etiam q. 2. de malo a. 10. ad 4. gravissimum esse dicit peccatum schismatis, inter peccata quæ in hominem, & contra res humanas fiunt: quia peccatum schismatis perniciosissimum est in rebus humanis; quia dissolvit totum regimen humana societatis.

Cæterum quod suprâ n. 124. insinuavit, 159 tantò gravius esse peccatum, quantò sibi ipsi quis magis nocet, 1. 2. q. 78. a. 9. ad 2. explicat, dicens, quod nocumentum quod sibi ipsi quis infert, in iis quæ subsunt dominio propria voluntatis (sicut in rebus possessis) habet minus de peccato, quam si alteri inferatur: quia propria voluntate hoc agit. Sed in his quæ non subsunt dominio voluntatis (sicut sunt naturalia, & spiritalia bona) est gravius peccatum, nocumentum sibi ipsi inferre. Sed quia res propinquorum nostrorum non subsunt voluntatis nostræ domino, non procedit ratio, quantum ad nocumenta rebus illorum illata, quod circa ea minus peccetur, nisi forte velint, vel ratum habeant.

Tertiò, peccati gravitas augetur ex circumstantia personæ, quæ peccat, juxta illud Isidori 1. 2. de summo bono c. 19. *Tantò majus peccatum cognoscitur esse, quantò major qui peccat habetur.* Hoc tamen cum S. Thoma loco citato a. 10. intellige de peccatis ex deliberatione, non subreptione. De quibus ait, ista peccata magis alicui imputantur, quantò major est. Quodque hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem, quia facilius possum resistere peccato majores, qui excedunt in scientia & virtute. Unde & Dominus dicit Luc. 12. *Servus qui scit voluntatem domini sui, & non facit, plagis vapulabit multis.* Secundo, propter ingratitudinem: quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo sit ingratus peccando. Et quantum ad hoc, quilibet majoritas, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggravat, secundùm illud Sap. 6. *Potentes potenter tormenta patientur.* Tertiò, propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ, sicut si Princeps justitiam violat, qui ponitur justitiæ custos, & si Sacerdos fornicetur, qui castitatem vocat. Quarto, propter exemplum, sive scandalum. Quia Gregorius dicit in Pastoralis: *In exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus, peccator honoratur.* Ad plurius etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, & magis homines ea indigne ferunt.

Quod hic Angelicus Doctor ait, peccati 160 gravitatem augeri ex ingratitudine, mirabiliter confirmat D. Chrysostomus Homil. 75. in Matth. dicens, beatum Davidem, cum vulgatum illud flagitium admisisset cum Bersabee, cum à Propheta corripere, nulla de re ab ipso Deo vehementius objurgatum, quam quod ab ipso tot ornatus beneficis, in tantam esset ingratitudinem prolapsus. Audi exprobrantem Deum: *Nonne (inquit) in regem te unxi, &*

X x x

de manu Saulis erui te, & qua fuerunt Domini tui, tibi concessi, & universam Iudæ & Israël domum? Et si hæc panca tibi essent, alia quoque tibi adiecissim: cur flagitium hoc fecisti coram me? Et infra: Crimen multo atrocius est, cum quis maioribus ab ipso Deo beneficiis cumulatus est. Unde illud Christi: Si in Tyro & Sidone virtutes facta fuissent, olim penitentiam egissent. Verumtamen tolerabilius erit Tyro & Sidoni, quam civitati huic.

162 Hinc Chrysostomus infert 1°. fornicatus est quispiam ante legem, eum plectendum esse asserit Paulus: quicumque, ait, sine lege peccaverunt, sine lege peribunt. Si autem alter idem promulgatâ lege crimen admisi, graviores penas oppetet: quicumque, inquit, in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. Si Sacerdos in illud ipsum fornicationis crimen inciderit, ejus dignitas eum in penam multo graviolem implicabit. Eam ob rem, cum olim scorta vulgari morte mactarentur, Sacerdotum filia, ejusdem flagitii conscie, flammis cremari consueverant, Moyse eo facto significante, quantâ Sacerdotem maneret pœna, si in idem peccatum prolaberetur. Si enim tantam severitatem exerit in puellam, eo dumtaxat nomine, quod est Sacerdotis filia; quam severe illum ipsum Sacerdotem excipiet?

163 Infert 2°. quod si quis sancti baptismatis gratiam abjicit, & eâ perceptâ crimen admittit, nullum ex Apostolo solatium huic homini superest. Legem Moyse, ait, aliquis infregit, sine miseratione, duobus aut tribus testibus moritur. Quanto existimatis eum graviora mereri supplicia, qui Filium Dei conculeaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratia contumeliam fecerit?

164 Consonat S. Thomas q. 89. a. 5. pariter inferens, quod peccatum non est minus in fidei, quam in infidei, sed multo majus. Nam & infidelium peccata merentur veniam, propter ignorantiam, secundum illud 1. ad Timoth. 1. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate mea; & peccata fidelium aggravantur propter gratia Sacramentum, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti, in quo sanctificatus est, pollutum duxerit?

165 Sed & peccata plenè deliberata Ecclesiasticorum, Religiosorumque, cæteris paribus, graviora esse peccatis Laicorum, & secularium, probatur ex circumstantia personæ quæ peccat. Ut enim Salvianus: Longè magis damnable est malitia, quam titulus bonitatis accusat, & reatus impius est pius nomen. Nomen itaque Christiani, Ecclesiastici, Religiosi, sine actu nihil est (ait idem) nam quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? Unde Mellissus Doctor (post Hieronymum) dicere solebat, nugas in ore secularium nugas, in ore Religiosorum esse blasphemias. Similiter Tridentinum sess. 22. de reform. c. 1.

Clerici in sortem Domini vocati, levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant. Quemadmodum verò Religiosi & Sacerdotes gravius, ita incorrigibilius peccant, dum ex malitia vel contemptu, non ex infirmitate vel ignorantia peccant. Iusti enim & perfecti, licet facile in initio non peccent ex malitia, vel contemptu, sed ex infirmitate vel ignorantia, uti docet S. Thomas 2. 2. q. 14. a. 4. in corp. & ad 1. & q. 24. a. 12. ad 1. addit tamen S. Doctor q. 186. a. 10. ad 3. quod si perveniam ad hoc quod ex contemptu peccent, efficiuntur pessimi, & maxime incorrigibiles, secundum illud Jerem. 2. Confregisti jugum meum, dirupisti vincula, dixisti: non serviam. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Unde Augustinus dicit in epist. ad plebem Hippon. Ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in Monasteriis profecerunt, ita non sum expertus pejores, quam qui in Monasteriis ceciderunt. Vide dicta l. 2. n. 203.

Locus etiam (& idem est de tempore) facinoris immanitatem exaggerat (juxta Chrysostomum ubi supra) quod ipse Christus significat in Evangelio: Zachariam, inquit, occidistis inter templum & altare.

Denique peccati gravitas non parum crescit ex circumstantia nocuenti, quod adfert, vel adferre natum est, maxime si prævisum fuerit, & intentum. Tunc enim directè malitiam auget, utpote directè volitum. Quod si prævisum fuerit, non intentum, adhuc malitiam auget (licet indirectè, utpote solum volitum indirectè & in causa.) Cum enim aliquis cogitans, quod ex opere suo multa mala possum sequi, nec propter hoc dimittit; ex hoc apparet voluntas ejus esse magis inordinata, ait S. Thomas 1. 2. q. 20. a. 5. Si verò nec intentum fuerit, nec præcogitatum, distinguendum est (prosequitur S. Doctor) quia si per se sequitur ex tali actu, & ut in pluribus, secundum hoc eventus sequens addit ad malitiam actus, licet non sit præcogitatus. Manifestum est enim pejorem esse actum ex suo genere, ex quo nata sunt multa sequi: nec imprævisio excusat, utpote culpabilis, sive proveniens ex culpabili negligentia prævidendi. Quia nimirum vir prudens, antequam facere aliquid aggrediatur, videre debet quid ex sua actione sequi natum sit: Si verò per accidens, & ut in paucioribus, tunc eventus sequens, si non sit præcogitatus, non addit ad malitiam actus. Non enim datur iudicium de aliqua re, secundum illud quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est per se.

CAPUT XX.

Peccatum veniale à mortali discernere plerumque est difficile, & periculosissimum definire, nisi ex Scriptura & Traditione discrimen utriusque repetatur.

Priorem partem S. Augustinus expressè tradidit l. 21. de Civit. cap. ult. hæc verbis:

Quis sit iste modus, & quæ sint ista peccata, quæ ita impediunt perventionem ad regnum Dei, ut tamen sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum est invenire, de finire periculosissimum. Ego certe usque ad hoc tempus, cum satagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui. Mirum centè quoddam tantam in eo facilitatem sibi plures imaginentur Neoterici, in quo tantam difficultatem veterum Patrum oculatissimus in ultima etiam invenit atate: provecta quippe ætatis erat, & morti vicinus, cum suis de Civitate libris finem imposuit.

169 Ratio verò difficultatis est, tum quia circa moralia magis caligat oculus humanæ mentis, quam circa alia: ita ut Augustinus in l. de nat. & grat. deplorat miserabiles tenebras, quas in animo agnoscit humano, qui scit quemadmodum leonem domare debeat, & nescit quemadmodum debeat vivere. Tum quia plerumque malum non ex regula virtutis, sed ex dictamine suæ cupiditatis, quique metitur.

170 Illud præterea accidit (inquit Augustinus Enchirid. c. 80.) quod peccata, quamvis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse credantur, usque adeò, ut non solum non occultanda, sed etiam predicanda ac diffamanda videantur. Sic nostris temporibus ita multa mala, non tamen talia qualia Sodomitarum, in apertam consuetudinem jam venerunt, ut pro his non solum excommunicare aliquem non audeamus Laicum, sed nec Clericum degradare.

171 Addit laudato l. 21. de Civit. c. ult. rationem, ob quam difficile est peccatorum gravitatem cognoscere: Fortassis propterea latent, ne studium proficiendi ad omnia peccata cavenda pigrescat. Quoniam si sciretur, quæ vel quæta sint delicta, eis securus se obvolveres humana segnitie.

172 Posteriorem assertionis nostræ partem idem Augustinus tradit Enchiridii cap. 78. Quæ sint autem levia & gravia peccata, non humano, sed divino sunt pensanda iudicio... miseri scilicet conjugi, non filiorum procreandorum causa... sed carnalis etiam voluptatis; ut fornicationis, sive adulterii, sive cuiusquam alterius immunditie mortiferum malum, quod potest tentante satana libido pertrahere, incontinentiam devitet infirmitas, possit... hoc putari non esse peccatum: quia venerabilis Paulus I. Cor. 7. 5. conjugibus ait: „Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Et iterum ad idipsum effort, ne vos tenter satanas propter incontinentiam vestram: „nisi addidisset: „Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. „

Quis autem jam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus Apostolica autoritate fateatur? Tale quiddam est ubi I. Cor. 6. 1. dicit: „Audet quisquam vestrum adversus alterum negotium habens, judicari apud iniquos, & non apud sanctos? Sic non est inter vos, quisquam sapiens, qui possit inter fratrem suum

Tom. I.

judicare; sed frater cum fratre judicatur: & hoc apud infideles. „Nam & hic posset putari, iudicium habere adversus alterum, non esse peccatum, sed tantummodo id, extra Ecclesiam velle judicari, nisi secutus adjungeret: „Jam quidem omnino delictum est, quia iudicia habetis vobiscum. „Et ne quisquam hoc ita exonsaret, ut diceret, iustum se habere iudicium, sed iniquitatem se pati, quam vellet à se iudicium sententiâ removeri: continuo talibus cogitationibus vel excusationibus occurrat, atque ait: „Quare non magis iniquitatem patimini? quare non potius fraudamini? Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum aliis hominibus habere iudiciam: ex qua doctrina Apostolus dicit esse delictum. Hactenus Augustinus, qui tamen epist. 48. docet, non omnimodè illicitum esse, iudicio publico res suas defendere.

Qui & rursum Enchirid. c. 79. dicit: Sunt autem quedam, quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi Veritas diceret: reus erit gehennæ ignis? Aut quis existimaret, quam magnum sit peccatum, dies observare & menses, & annos, & tempora, sicut observant, qui certis diebus, sive mensibus, sive annis, volunt vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanam doctrinam hominum, sancta vel infansta existiment tempora; nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensarem, qui talibus ait: „Timeo vos, ne fortè sine causa laboraverim in vobis. „

Porro ex eo quod Augustinus supra dixit, divino iudicio pensandum, quæ levia, & quæ gravia sint peccata, consequens est, id ex Scriptura & Sanctorum Traditione determinandum. Quod si ex his, vel communi Ecclesiæ doctrina id certò nequeat determinari, prudens Theologus caveat id ex se audacter determinare: suspendat potius iudicium suum, saltem ubi veritas ambigua est. Cum tunc periculosum sit id determinare, uti docet S. Thomas quodlib. 9. a. 15. Et ideo Concilium Vabrense anni 1368. dicit, quod Confessor non debet esse promptus ad facile iudicandum de aliquo, quod sit mortale peccatum, nisi sit in dictis Scriptura vel Sanctorum expressum. Nec tamen ideo promptus, seu facilis tunc esse debet ad iudicandum esse veniale dumtaxat. Cum utrumque periculosum esse moneat Doctor Angelicus loco citato. Id ergo divino relinquit iudicio, suspendens interitum suum. In eo tamen Theologi conveniunt, illud esse mortale, cui vix, seu gravem pœnam Scriptura comminatur. Atque ita Augustinus tradit Enchirid. c. 78.

CAPUT XXI.

Tria à Theologis requisita ad peccatum mortale.

Tria illa sunt, perfecta advertentia delibatioque ex parte intellectus. Perfectus

xxx 2

consensus ex parte voluntatis. Materia gravis ex parte objecti. Peccatum namque mortale, peccatum est perfectum, juxta illud S. Thomae 1. 2. q. 88. a. 6. *Veniale & mortale differunt, sicut perfectum & imperfectum in genere peccati.* Ad peccatum verò perfectum imprimis requiritur voluntarium perfectum; quod non est sine plena deliberatione, plenoque consensu, uti manifestum videtur in semidormientibus, quorum peccata perfecta non sunt, ob defectum plenae deliberationis, plenique consensūs. Deinde requiritur materia capax praecipi vel prohiberi sub privatione divinae amicitiae, quam sicut divina bonitas non subtrahit, nisi ob peccatum cui plenè consentimus; ita nec nisi ob rem seu materiam gravem.

176 Ad quorum intelligentiam observandum 1.º ad peccatum mortale necessariam non esse advertentiam actualem ad malitiam actūs ex se mali, sed solum ad actum ipsum, cui malitia per se annexa est; uti nec est necessarium voluntarium formale, voluntate malitiae, sed voluntate facti per se mali dumtaxat, uti docet Augustinus, & fusè probabitur p. 4. Ubi pariter ostendetur voluntarium istud formale voluntate facti, esse voluntarium interpretativum voluntate peccati, nec esse sine proportionata advertentia, seu cognitione interpretativa malitiae actūs.

177 Observandum 2.º. consensum esse actum deliberatum voluntatis, objectum sibi propositum acceptantis, juxta illud Augustini l. 1. de mendacio c. 19. *Tunc consentimus, cum approbamus & volumus.* Nec tamen ad mortale necesse est quòd approbatio seu acceptatio ista voluntatis sit directa, expressa, & explicita, uti proximè dixi; sed sufficit indirecta, & implicita; nec esse debet positiva, sed negativa sufficit, & interpretativa, in eo consistens, quòd voluntas non repellat malum, cum illud repellere deberet, habeatque se negativè, v. g. circa turpes cogitationes, vel motus carnis contra rationem insurgentes, dum tenetur contra eos habere se positivè, iis positivè resistendo. Dum enim homo, absque justa necessitate, in se permittit, vel rerum turpium cogitationes (quae animum delectatione afficiendo, alliciunt ad peccatum) vel pravos carnis motus contra rationem insurgere, nec iis positivè resistit, censetur iis interpretativè consentire, juxta illud: *qui tacet, consentire videtur*; si scilicet taceat, dum contradicere deberet. Voluntas autem arctiori obligatione tumultuarios illos motus cohibere tenetur, quam Magistratus tumultuarios motus populi seditiosi. Similiter voluntas consentire censetur dictis cogitationibus, si eas non abigat statim ut animum fubeunt, & ratio delectationem perpendit, & nocumentum ipsius. Quia, ut S. Thomas ait in qq. disput. de verit. q. 15. a. 4. ad 10. *an requam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius, non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat.* Sed quando jam

perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente: utpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in preceptum rueri, nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum ad rationem transfertur per ejus actum. Quia agere, & non agere, cum quis agere debet, ad idem genus actūs reducuntur; secundum quod peccatum omissionis ad peccatum actūs reducitur. Sed de his plura to. 2. ad sextum Decalogi praeceptum.

Observandum 3.º. materiae parvitatem universim quidem à mortali peccato excusare, ubi reverà datur; sed eam in peccatis omnibus non dari. Sunt enim aliqua, quae materiae parvitatem à mortali excusantem non admittunt, v. g. peccata venerea, prout Clemens VIII. in Officio S. Inquisitionis declaravit, teste Baldello to. 1. l. 3. sect. 2. c. 4. sequiturque ex eo quòd Alexander VII. hanc damnaverit propositionem: *Est probabilis opinio, quae dicit, tantum esse veniale osculum, habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quae ex osculo oritur, secus periculo consensūs ulterioris, & pollutionis.*

Non dari etiam materiae parvitatem in peccatis quae immediatè sunt contra Deum, Doctores omnes tradunt. Nec hoc ingeniosus Scriptor disp. 9. de peccatis n. 22. & 25. benè limitat ad casum quo Deus, divinaque attributa apprehenduntur ut in se sunt: secus existimans de peccatis, quae immediatè sunt contra Deum, divinaque attributa, apprehensa non ut in se sunt, sed ut sunt formaliter in mente hominis, ea inadæquatè apprehendentis, & ab invicem praescindentis; eò quòd ipsi incredibile videatur, quòd Deus hominem velit aeternum punire, quia vocat ipsum in testem falsi de pica volante.

Verum hoc incredibile non esse, imò credendum esse, constat ex damnatione illius propositionis per Innocentium XI. *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam vellet aut possit damnare hominem.*

Nec laudato Scriptori id visum fuisset incredibile, si animadvertisset 1.º. juramentum esse invocationem divini testimonii ad alicujus dicti vel rei confirmationem. 2.º. materiam perjurii, quo Deus vocatur in testem falsi, esse duplicem; intrinsecam unam, seu essentialem; extrinsecam alteram, seu accidentalem. Intrinseca est irreverentia, quam in Deum committit, qui Dei testimonium in falsi confirmationem adhibet. Quam irreverentiam ab ejusmodi perjurio inseparabilem, eidemque essentialem esse, S. Thomas expresse tradit 2. 2. q. 18. a. 1. Extrinseca, est illa res, in cujus confirmationem juramentum adhibetur, v. g. mendacium joculosum de visa pica volante, quae idè materia extrinseca dicitur, quia falsa jurationi prorsus extrinsecum seu accidentale est, quod ad istud vel illud in particulari adhibetur.

Ad hoc quisquis animadvertit, facile in-

telligit, quod tamen malitia perjurii, quo Deus in levis mendacii testem invocatur, non sit absolutè gravis, spectatà præcisè materià ipsius accidentali & extrinsecà; necessariò tamen existimanda sit gravis, spectatà materià essentiali & intrinsecà, irreverentià utique in Deum: neque enim homo sensatus existimare potest, gravem non esse irreverentià in Deum, ipsum in falsi, quàmlibet minimi, testem adhibere: cum eo ipso Deus, seu prima Veritas, falli fallereque nescia non esset, si falsum, quàmlibet parvum, testificari posset. Quisquis proinde Deum in falsi, quàmlibet minimi, testem adhibet, *per hoc dat intelligere, vel quod Deus veritatem non cognoscat; vel quod falsum testificari velit*, ait S. Thomas loco allegato. Ergo, quantum in se est, facit Deum non Deum: utpote eo ipso non Deum, quo vel in minimo veritatis nescium, vel falsi testem. Quod Deo graviter injuriosum esse, quis sapiens potest in dubium revocare?

CAPUT XXII.

Peccatum ex genere suo mortale, tribus modis fit veniale.

183; **P**eccatum illud ex genere suo mortale dicitur, quod intra propriam lineam, sive in propria specie sistendo, absque adventu malitiæ alterius speciei, contingit esse mortale, ut furtum. Illud autem peccatum est ex genere suo veniale, quod intra propriam lineam, seu speciem, sine adventu malitiæ alterius speciei, nunquam contingit esse mortale, ut mendacium jocosum.

184; Quod igitur peccatum ex genere suo mortale tribus modis fiat veniale, manifestum est ex dictis superiori capite. Si enim ad mortale peccatum tria requirantur, perfecta advertentia, perfectus consensus, & materia gravis, consequens est, deficiente quolibet ex his tribus, peccatum deficere mortale, adeoque tribus modis de mortali fieri veniale, vel scilicet ob imperfectionem advertentia, vel ob imperfectionem consensus, vel ob materiæ parvitatem, ubi ea parvitas datur.

185; Quoddamque id contingat ob materiæ parvitatem, constat in furto unius assis v. g. Quod etiam contingat propter imperfectionem actûs (vel scilicet ex parte intellectûs, vel ex parte voluntatis) S. Thomas docet 1. 2. q. 88. a. 6. hisce verbis: *Potest, quod ex genere est mortale, esse veniale propter imperfectionem actûs: quia non perfecte pertingit ad rationem actûs moralis*. Exemplum est in motibus subitis, qui dicuntur secundo primi. Ita etiam accidere potest in semidormientibus, & in magna animi perturbatione circa culpam nostram superveniente; qualis v. g. accidit justo Lot, qui videns horrendam Sodomitarum impietatem, suis impendentem hospitibus tam venerandis, eorumque indemnitati, pudicitia & honori consulere volens, nec aliter valens,

adeo perturbatus fuit, ut inops consilii, filias suas obtulerit libidini ipsorum, ad avertendam sodomiticam injuriam hospitum illorum. Hoc enim *perturbationi Lot, non consilio tribuendum* censet Augustinus 1. 1. qq. in Genes. q. 42. Quæ perturbatio tanta fuit, ut non attenderet sibi licitam non esse oblationem illam filiarum suarum; sed *aliena ille vir justus timendo peccata, quæ nisi consentientes inquinare non possunt, perturbatus non attendit ad suum, quo voluit filias suas subdere libidinibus impiorum*, ait Augustinus 1. contra mendac. c. 9. Ita etiam Lyranus, Thomas Anglicus, Tostatus, Lipomanus, Peterius, & a Lapide in c. 19. Genes. ad v. 8. Non dubium proinde quin perturbatio illa multum diminuerit de gravitate peccati ipsius, tamen pro certo tenendum sit, non fuisse ipsi licitum filias suas offerre ad minus peccatum, ad gravius avertendum. Hoc enim licitum esse *periculosissime admittitur*, inquit Augustinus laudatà q. 42.

CAPUT XXIII.

Peccatum ex genere suo veniale, sex modis contingit esse mortale.

Primò utique propter conscientia errorem, 186 quo quis mortale esse credit quod facit, licet reverà non sit nisi veniale. Ita S. Bernardus 1. de præcepto & dispens. & S. Thomas quodlib. 9. q. 7. a. 15. ibi: *Error, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale*. Quia scilicet illud cum tali conscientia faciens, consentit in mortale; sicut in peccatum consentit, qui facit id quod sibi conscientia errans dicitur esse peccatum, cum reverà non sit. Propter quam rationem Apostolus Rom. 14. dicit, quod *nihil commune est in Christo, nisi ei qui putat commune esse*. Et rursus: *Si comederis de idolotris, damnatus es, quia non ex fide*.

Secundò, propter relationem peccati de se venialis ad finem mortaliter pravam, ut dum verbum jocosum profertur ex intentione provocandi ad fornicationem. Ita S. Thomas 1. 2. q. 88. a. 3. Ratio est, quia sicut opera ex se bona, prava fiunt, si ex prava fiant intentione; sic peccata ex se venialia, mortalia fiunt, si fiant ex intentione mortaliter prava. *Qui enim viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mechatus est in corde suo*.

Tertiò, propter finem ultimum cordis in eo constitutum; quod tunc fit, cum quis actui venialiter peccaminoso tanto adhæret affectu, ut amor illius divinæ præferatur amicitia, ita ut propter illum paratus sit transgredi præceptum graviter obligans; paratus proinde divinam potius amicitiam perdere, quàm ab illo abstinere. Ita S. Thomas ibidem. Et meritò: quia primo maximoque mandato quisque sub mortali tenetur Deum super omnia diligere.

Quartò, propter grave scandalum, quod ex peccato, secundum se levi, prævidetur, vel

prævideri debet securum. Propter quod olim graviter peccabant, qui coram infirmis idolyta (licet ex se non illicita) comedebant. Ideo namque ipsos graviter redarguit Apostolus 1. Cor. 8. dicens, quod causa sint perditionis fratrum, propter quos Christus mortuus est; & ideo in Christum peccant. *Quapropter (inquit) si esca scandalizet fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.*

190 Quinto, propter contemptum formalem legis, vel mandati, aut regulæ, vel Superioris: utpote quem semper mortalem esse Theologi passim omnes admittunt; scriptum est enim, *qui vos spernit, me spernit.* Contemptum verò formalem Dei semper esse mortalem, cui dubium esse potest: *Vt enim, qui spernis, nonne & ipse sperneris?* Isa. 33. Porro tunc committit aliquis, vel transgreditur ex contemptu formali, quando voluntas ejus renuit subijci ordinationi legis, vel regulæ, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem, aut regulam. Quando autem non ideo, sed propter aliquam aliam causam, concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, vel regulæ, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simili, peccatum ireretur... Frequentia tamen peccati dispositionem inducit ad contemptum, & frequenter non est sine contemptu interpretativo, sufficiente ad mortale.

191 Sexto, propter periculum proximum incidendi in peccatum mortale. Quia qui amat periculum, in illo peribit, Eccli. 3. 27. Quæ verba communiter à Scriptoribus Ecclesiasticis sic intelliguntur, ut qui se in periculum proximum peccati mortalis voluntarie conjicit, eo ipso peccati illius reus sit. 1.º quia gravem Dei offensam parvipendit, propriamque salutem negligit, uti demonstrabitur infra, dum agemus de occasionibus peccatorum. 2.º quia servare non vult divinum præceptum, quo sub gravi quilibet tenetur vitare periculum proximum peccati mortalis, uti pluribus ex verbo Dei scripto & tradito argumentis ibidem ostendetur.

Quinam sint autem, qui per venialia proximo se periculo exponunt peccati mortalis, charitas Christi urget nos, ut operosius exponamus, sanctosque Doctores, & magni nominis Theologos desuper exhibeamus. Multi namque, prohi dolor! & valde multi sunt, Christiani, Ecclesiastici, Religiosi, qui ad id non reflectentes (quia secum non habitant, ideoque non norunt quàm sit ipsis curra suppellex) in magna viventes propriæ salutis ac perfectionis incuria, ex hoc putant sibi omnia salva, quod palpabilia non committant crimina; qui tamen gravissimè errant. Quia dum nullum penè scrupulum faciunt innumera quotidie committendi venialia, eaque parum vel nihil curant, imò valde negligunt emendare, in periculosissimo sunt statu; eò

quod valde timendum sit, ne extra statum gratiæ sint, & salutis; vel certè in periculo proximo ab eo excidendi, prout ex dicendis manifestum fiet. Sit itaque

§. I.

Pluribus argumentis ostenditur, merito timendum esse, ne extra statum gratiæ sint, qui venialia peccata sua emendare, ab iisque abstinere, parum vel nihil curant, valdeque negligunt.

Argumentum primum petitur ex dictis numero præcedenti. Quisquis enim in proximum se periculum peccati mortalis voluntarie conjicit, eo ipso reus est peccati mortalis, ut ibi probatum est. At illi qui venialia peccata sua emendare, ab iisque abstinere valde negligunt, in proximum se periculum peccati mortalis voluntarie conjiciunt, uti constabit ex dicendis argumento decimo. Ergo eo ipso rei sunt peccati mortalis.

Argumentum secundum petitur ex Hierem. 192 48. *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter, negligentia utique magnâ. Si maledictus: ergo non justus, sed justitiæ desertor.* Desertor namque justitiæ argumentum est Dei maledictio, sicut & vix, uti docent communiter Theologi. Arguo ergo sic: in statu justitiæ non est, qui est à Deo maledictus. Sed à Deo maledictus est, qui facit opus Dei valde negligenter. Facit verò opus Dei valde negligenter, quisquis venialia peccata cavere & emendare parum vel nihil curat, sed valde negligit; cum enim opus Dei sit, salutem nostram operari in timore & tremore, christianè & religiosè vivere (si de Religiosis agitur) ad christianamque vel religiosam perfectionem ferèd conitit, ea quæ Dei sunt, ut divinum Officium, Missam, &c. debita cum devotione, modestia, gravitate facere, &c. in istis omnibus valde negligentes sunt, quicumque venialia peccata cavere & emendare valde negligunt, ut sunt 1.º. Sacerdotes, qui Missam corde arido facere consueverunt absque ulla, vel vix ulla anteriori præparatione, devotione, & post Missam gratiarum actione. 2.º. quicumque etiam sacrosancta mysteria soliti sunt tam indecorè tractare, ut videantur non credere Majestatem Domini præsentem (ait Bellarminus l. 2. de gemitu columbæ c. 5.) eò quod utique sine spiritu, sine affectu, sine timore ac tremore, festinatione incredibili, sacrificium perficiunt, quasi fide Christum Dominum non viderent, aut ab eo se videri non crederent. 3.º. quicumque divino officio adstricti, illud persolvunt in continua quasi distractione, quam sibi culpâ suâ accersunt. Partim quia extra officium animus ipsorum est quasi perpetuò dissipatus, nec ad officium debita cum attentione persolvendum præparatus. Partim quia toto penè officii divini tempore elatos oculos quaquaversum circumferunt, hucque illic

gyrant. Quia in causa ista distractiones ipsorum
ipsis haud dubiè voluntariè sunt. 4°. qui-
cumque horas canonicas (quibus adstringun-
tur) tam cursim , tantaque cum præcipita-
tione , & irreverentia , sive publicè , sive pri-
vatim assueverunt recitare , quàm vix famulos
alloquerentur , vel personam aliquam hone-
194 stam. 5°. quicumque Religiosi parum curant
regularum suarum , constitutionumque sub
gravi culpa non obligantium observantiam ;
sed licet silentio , solitudini , jugi Dei præsen-
tiæ , &c. adstricti , ferè absque scrupulo silen-
tium passim ubique frangere , solitudinem par-
rum curare , inutiliter hinc inde discurre-
re , otiosè vivere , animumque in confabulationi-
bus & conversationibus inutilibus , ridiculis fa-
cetiis , curiositatibus , &c. dissipare , atque
hoc pacto notabilem vitæ partem inutiliter
transigere , studiumque mortificationis ac pro-
fectus spiritualis negligere consueverunt. Tales
namque in Religione non religiosè vivunt.
At verò in Religione non religiosè vivere ,
magna damnatio est. Quicumque talis est , ni-
hil aliud est (D. Bernardi iudicio serm. 2. in
Quadrag.) „ nisi miser homo , qui totus per-
gens in ea quæ foris sunt , & ignarus interio-
rum suorum , putans aliquid se esse , cum ni-
hil sit , ipse se seducit. Sicut aqua effusus sum
„ (ait Psalmista in persona hominis huiuscemo-
di) & dispersa sunt omnia ossa mea. Pl. 21.
„ Et alius quidam Propheta : Comederunt alicui
robore ejus , & ignoravit. Osee 8. Exterio-
rem quippe superficiem intuens , salva sibi om-
nia suspicatur , non sentiens vermem occul-
tum , qui interiora corrodit ; manet tonsura ,
vestis necdum mutata est , jejuniarum regu-
la custoditur , statutis psallitur horis : Cor lon-
ge est à me , dicit Dominus Matth. 15. Atten-
de frater quid diligas , quid metuas , quid
gaudeas , aut contristeris , sub habitu Religio-
nis animum sæcularem , sub pannis conver-
sionis invenies cor perversum. „ Hactenus Do-
ctor Mellissus. Qui & epist. 143. suos Clave-
vallenses alloquens : Siquis (inquit) quod
absit , existit inter vos ,... inquietus , vagus , &
qui panem otiosè manducare non erubescat.
longe est ab eo anima mea ; eò quod ipse longè
fecerit à se Deum ; morum , non locorum di-
stantià.

195 Et post Bernardum , D. Dionysius Carthu-
sianus l. de reform. Monach. seu Claustr. a. 6.
Quamvis multa contineantur in regulis , aut
statutis Religiosorum , ad quæ non tenentur de
necessitate præcepti , ita quod statim mortaliter
peccent , quando in aliquo illorum fuerint ne-
gligentes , ut est observantia silentii , surgere ala-
criter ad matutinas , otiositates vitare , innu-
tiliter hinc inde discurrere , & similia : ve-
runtamen consuetudo , seu assiduitas delinquen-
di in istis , & non curare , nec emendare ,
non potest à mortali excusari peccato.

196 Argumentum tertium petitur ex Apocal. 3.
Scio opera tua , quia neque frigidus es , neque
calidus. Utinam frigidus esses , aut calidus !

sed quia tepidus es. incipiam te evomere
ex ore meo. Quæ verba laudatus Dionysius
Carthusianus in cap. 3. Apocal. sic explicat :
Quia neque frigidus es per infidelitatem , neque
calidus per charitatem infusam , sed tepidus ,
id est piger , acediosus , & negligens. inci-
piam te evomere ex ore meo ; id est , meâ sen-
tentiâ reprobare. Fideles autem (inquit) tunc
reprobati incipiunt , dum in mortale labuntur.
Nam quemadmodum aqua tepida cito evomitur ;
sic tepidi isti sunt Deo specialiter detestabiles.
Et (sicut Hieronymus ait , eundem locum ex-
plicans in lla. c. 52.) tepidi & dormientes
pleni sunt furoris Domini : per eum , qui ne-
que frigidus , neque calidus est , sed tepidus ,
eum intelligens , qui inter vitia & virtutes
medius fluctuat. At verò illi omnes , de qui-
bus agimus , quosque numero 193. & 194.
descripsimus , manifestè tepidi sunt in Dei ser-
vitio , suæque salutis , ac perfectionis studio
(utpote in eo valdè negligentes , pigri , ace-
diosi , & neque calidi , sive ferventes , neque
omnino frigidi , id est palpabiliter criminosi ,
sed inter vitia & virtutes mediū fluctuantes.
Sunt ergo Deo detestabiles , pleni furoris Do-
mini ; nec habent charitatem infusam , sed
sunt in statu peccati mortalis , incipitque Deus
eos suâ sententiâ reprobare. Similes denique
sunt Episcopo illi Laodicæ , qui , cum esset
tepidus , & valdè negligens in Dei servitio ,
divitem se putabat , & nullius egentem ; &
nesciebat quia esset miser , & miserabilis , &
pauper , & cæcus , & nudus : utpote destitutus
operibus bonis , factis ut oportet. Unde &
tales difficilè convertuntur : quia putant in
bono se statu esse , cum non sint ; videmus-
que ad oculum , quòd hi qui manifestè sunt
vitiosi , ita ut nec aliquid boni se egisse , aut
agere putent , facilius convertantur , quàm
tepidi , seu illi qui volunt partim Deo , par-
tim sæculo coherere , placere , servire , ait
Carthusianus loco citato. Propterea etiam vi-
demus (inquit l. de profess. Monast. c. 7.)
quasdam religiosos personas esse inconvertibilio-
res , inflexibiliores , ac duriores mundanis ho-
minibus. Eos namque (ut Bernardus ait serm.
6. in ascens. Dom. loquens de Religiosis te-
pidis ac remissis , quorum brevis , & rara est
compunctio , animalis cogitatio , tepida conver-
satio , obedientia sine devotione , sermo sine cir-
cumspeditione , oratio sine cordis intentione , le-
ctio sine adificatione) tales (inquam) vix ge-
benne metus inhibet , vix pudor cohibet , vix
frangat ratio , vix disciplina coercet. Hactenus
Bernardus , qui rursus ibidem serm. 3. Sunt
(inquit) multi inter nos , qui de uno pane co-
medunt nobiscum , dormiunt nobiscum , cantant
nobiscum , laborant miseri & miserabiles , ut-
pote socii tribulationis , sed consolationis non
ita. inde autem tam perniciofa tepiditas ema-
nat , quia affectus , id est voluntas eorum , nondum
purgata est , nec bonum sic volunt , sicut nove-
runt , à propria concupiscentia abstracti gravi-
ter & illocti : amant enim in carne sua terre-

nas consilatiunculas, sive in verbo, sive in signo, sive in facto, sive in aliquo alio.... inde est quod raro affectiones suas dirigunt in Deum, & eorum compunctio non continua, sed horaria est. Impleri autem visitationibus Domini anima non potest, quae his distractionibus subjacet.... neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas, in uno domicilio commorantur, praesertim cum tepiditas ipsi Domino soleat vomitum provocare.

197 *Argumentum quartum est quia Christiani illi, Ecclesiastici, & Religiosi, qui venialia tam parum curant vitare & emendare, suntque in voluntario habitu, seu consuetudine ea valde negligendi, graviter peccant contra primum maximumque mandatum, diligendi Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute, hoc est (interprete Bernardo serm. 20. in Cant.) toto & pleno cordis affectu.... tota rationis vigilantia & circumspectione.... & tota virtute, ut nec mori pro ejus amore pertimescas, &c. At iste Deum diligendi modus tantum abest à tepidis illis, parumque sollicitis hominibus, quantum ortus ab occidente. Quomodo enim toto & pleno cordis affectu Deum diligunt, qui tam parum curant innumeras in ipsum offensas quotidie admittere, & tam parum curant emendare? Perfectio quia avarus toto & pleno cordis affectu pecuniam diligit, nullus unquam vidit avarum, parum aut nihil curantem innumeras pecuniae jacturas parvas quotidie facere, absque ulla, vel vix ulla cura eas reparandi. Quomodo tota rationis vigilantia & circumspectione satagunt Deo per amorem placere, qui tam parum curant ipsi innumeris offensis quotidie displicere, &c. Tamque parum vigilant, ne ipsum offendant, ut magnam illam negligentiam suam proximo se periculo exponant gratiam & amicitiam ipsius amittendi? Quomodo tota virtute & fortitudine Deum amant, qui tam flaccide & languide amant, si tamen amant? Illi perfectio, in quibus amor Dei fortis est & magnus, non est languidus, iners & otiosus, sed (Gregorio Magno teste Homil. 30. in Evang.) operatur magna. Nullus verò effectus magnus divini amoris apparet in tota serie vitae eorum, de quibus agimus.*

Verum enim verò operosius urgendum est praesens argumentum, ut efficacia ipsius magis elucescat. Tanta est primi maximeque de diligendo Deo mandati extensio, tamque extensa obligatio, ut, ad ipsi satisfaciendum, tota vigilantia nostra & studium esse debeat, ut divinus amor in nobis jugiter augeatur, magisque & magis roboretur, juxta doctrinam Sanctorum. Nullus quippe gradus ipsius meriti est de consilio, sed qualemcumque & quantumcumque in hac vita fuerimus consecuti, in eo non licet nobis sistere, sed oportet semper crescere, donec ad tantam dilectionis plenitudinem perveniamus, quanta respondebit visioni quam Deum videbimus facie ad faciem; ita ut ista etiam dilectionis plenitudo & perfectio nobis praecipiat, tamen ad eam in

hac vita nemo perveniat, nec valeat perfecte pervenire. Cur enim non praecipitur homini ista perfectio (ait Augustinus l. de perfect. just. c. 8. cumque Augustino S. Thomas 2. 2. q. 44. a. 6. ad 3.) quamvis eam in hac vita nemo habeat? Non enim recte curritur, si quod currendum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis praeceptis ostenderetur? Paulò verò antè dixerat: In illa patriae plenitudine charitatis, praeceptum illud implebitur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Nam cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentia, quod vel continendo franetur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus (quod tamen praecipitur) sed in patria tunc erit justus sine ullo omnino peccato, quia nulla lex erit in membris ejus, repugnans legi mentis ejus, sed prorsus toto corde, tota anima, totaque mente diligit Deum; quod est primum maximumque mandatum. Similia habet in l. de spir. & lit. c. ult. ubi sic: Cum ab hac peregrinatione (in qua per fidem nunc ambulatur) perventum erit ad speciem, quam nondum visam speramus.... ipsa dilectio non solum supra quam hic habemus, sed longe supra quam petimus & intelligimus, erit: nec ideo tamen plus esse poterit, quam ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente (non plus proinde quam primo mandato praecipitur) neque enim restat.... quod addi possit ad totum: quia si restabit aliquid, illud non erit totum. Proinde hoc primum praeceptum iustitiae, quo jubemur Deum diligere ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente.... in illa vita perfecte implebimus, cum videbimus facie ad faciem. Sed ideo nobis hoc etiam nunc praeceptum est, ut admoneremur quid fide exposcere, quò spem praemittere, & obliviscendo quae retro sunt, in quae anteriora nos extendere debeamus. Nec tamen, si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plena perfectaque debetur, jam culpa depurandum est, dummodo in Dei dilectione jugiter proficere non negligamus, & ut in priori loco ait, sic audiamus praecepta perfectionis, ne currere negligamus ad plenitudinem charitatis. Non enim (ut paulò antè dixerat eodem cap. 8.) ad satietatem iustitiae, cum hinc exierit, quisque perveniat, nisi ad eam, cum hic est, esuriendo & sitiendo cucurrerit. Beati quippe, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quamdiu ergo peregrinantes à Domino per fidem ambulamus.... hac est nostra, seu nobis praeparata iustitia, ut ad illam perfectionem, plenitudinemque iustitiae, ubi in specie decoris ejus jam plena & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum.... & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis quae in nos sunt commissa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indesinenter instando.... ut currentium vires adjuventur. Aliàs non impletur id quod beatus David dicit: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet

in monte sancto tui? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Nam, ut Augustinus prosequitur, ingredi sine macula non absurde etiam ille intelligitur, non qui jam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa peccata venialia non negligens corrigere, & mundare eleemosynis.

Jam verò illi nostri tepidi & negligentes Christiani, Ecclesiastici, Religiosi, quam procul absunt à jugiter currendo ad perfectionem illam, plenitudinemque charitatis! Quam procul ab adhibenda omni vigilantia & studio ad hoc ut divinus amor in ipsis jugiter augeatur & roboretur! Quam procul à sic jugiter in Dei dilectione proficiendo, ut currere non negligant ad plenitudinem charitatis! Quam procul à sic eluendo & sutiendo iustitiam, ut proprii corporis mortificatione, & aliis operibus bonis orationibusque indefinenter insistent, ut currentium vires adjuventur, atque hoc pacto non solum cursum suum non intermittant, sed indefinenter augeant! Quam procul ab irreprehensibiliter ad ipsam perfectionem sic currendo, ut non solum careant criminibus damnabilibus, sed & ipsa peccata venialia non negligant corrigere, atque eleemosynis mundare? Cum ergo in istis notabiliter deficiant, juxta doctrinam Sanctorum notabiliter deficiunt ab implendo primo maximoque mandato. Per consequens non habitabunt in caelesti tabernaculo, nec requiescent in monte sancto Dei, utpote non ingredientes sine macula, ad perfectionem irreprehensibiliter currendo.

198 *Argumentum quintum*, est quia languidi illi ac ferè perpetuò dissipati Christiani, Ecclesiastici, Religiosi, peccant etiam graviter contra præceptum Exodi 14. de non tentando Deum. Quia reverà ipsum interpretativè tentant, dum vix unquam ad orationem se præparant, uti docet S. Thomas 2. 2. q. 92. a. 3. ad 2. hiæc verbis: *Ille qui ante orationem animam suam non preparat... ad devotionem se non disponendo, non facit quod in se est, ut exaudatur à Deo. Et idè quasi interpretativè tentat Deum. Et hujusmodi interpretativa tentatio ad irreverentiam Dei pertinet, quâ homo presumptuosè, & sine debita diligentia se habet in his quæ ad Deum pertinent. Dicitur enim 1. Petr. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei. Et 2. Timoth. 2. Sollicitè cura, teipsum probabilem exhibere Deo. Unde etiam hujusmodi tentatio, irreligiosis species est.*

Argumentum sextum (quo, sicut & seqq. roboratur quartum) est quia peccant etiam graviter contra præceptum, preparandi animam suam ad tentationem. Eccli. 2. Si enim jubemur preparare animas nostras ad tentationem, jubemur incessanter vigilare & satagere, ut adversus tentationes roboretur infirmitas nostra; per consequens jubemur incessanter vigilare & satagere, ut augeatur & roboretur in nobis amor Dei. Siquidem ex una

Tom. I.

parte secundum diversos istius amoris gradus, vel fortes sumus, vel debiles ad resistendum tentationi, prout constar ex eo quòd ex pluribus iustis, eadem tentatione pulsatis, alii fortiter resistendo victores evadant, alii ex infirmitate succumbant. Ex alia parte nemo scit mensuram tentationum, quibus Deus ipsum pulsari permittet. Unusquisque ergo sub gravi tenetur jugiter satagere, ut per incrementum amoris iustitiæ, seu Dei, in se augeantur vires ad resistendum tentationi. Tamen enim fidelis Deus non patietur nos tentari supra id quod possumus, si fecerimus ex parte nostra quod à nobis ipse exigit, ad hoc ut gratiam ad id necessariam obtineamus. At si hoc neglexerimus, id est si parum vel nihil solliciti fuerimus fideliter ac fortiter laborare, atque ut oportet orare, ad obtinendam gratiam, quâ in amore Dei crescimus & roboremur, manifestum est negligentia nostræ imputandum, quòd in resistendo debiles simus, & supra vires præsentis tentemur. Neque enim supra vires tentati fuisset, si abundantiori charitate infirmas vires nostras augere solliciti fuisset. Neque Deus vires ad resistendum completè sufficientes promittit, nisi fideliter laborantibus in via sua, in eaque proficientibus, & ut jugiter proficiant ferventer & perseveranter orantibus. Vult enim Deus, ut iustificati... euntes de virtute in virtutem renoventur, ut Apostolus inquit, de die in diem, hoc est mortificando membra carnis, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem (verba sunt Concilii Tridentini sess. 6. c. 10.)... in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescant, atque magis iustificentur, sicut scriptum est: qui iustus est, iustificetur adhuc. Et iterum: ne verearis usque ad mortem iustificari. Vult etiam, ut hoc iustitiæ incrementum petant cum S. Ecclesia sic orante: da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum. Vult iustum, cui impossibilia non jubet, & facere quod possit (prosequitur c. 11.) & petere quod non possit. Vult, ut tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent (inquit c. 13.) verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in jejuniis & castitate. Formidare enim debent (scientes quòd in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt) de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: debitores sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritum facta carnis mortificaveritis, vivetis. Denique vult Deus, ut simus abundantes in opere Domini semper, 1. Cor. 15. nunquam proinde cessemus id facere quod Princeps Apostolorum 2. Petr. 1. ait: Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Et

Yyy

sub istis conditionibus, non illis neglectis, promisit Deus se non passurum ut supra vires tentemur. Nec mirum, quamdiu enim sumus in hoc corpore mortali, nunquam moritur, nunquam non tentat nos cupiditas, nunquam non crescit & augetur in nobis, nisi jugiter satagamus eam reprimere, & minuire. Quod si neglexerimus, semper magis & magis roboratur, & in tantum augetur, ut hominem faciat prorsus animale & terrenum. Est enim miserrima propensio, ipsum ad inferiora jugiter pettrahens, nisi vim sibi continuam faciat, ut ad superna eleuetur. Est torrens, ipsum proripiens, & in abyssum inferni abreptans, nisi fortiter ascendat ex adverso cursus ipsius. Est pondus infelix, semper in actione. Est radix amara, semper pullulans, & emittens exosa Deo germina, quibus imago Dei in homine modico deformatur tempore, dum homo negligit sollicitudinem continuam refecandi prava illa germina. Istud proinde esse debet opus assiduum, ista continua sollicitudo, ista obligatio, ista militia hominis secundum Augustinum. Rogare, utrum ad id quisque sub gravi teneatur obligatione, est rogare, utrum sub gravi obligatione quisque teneatur non sinere se pettrahi in infernum. In abyssum quippe ipsius cupiditas abripit eos, qui vim sibi continuam inferre parum curant adversus continuam pullulantia & repullulantia germina ipsius. Et ideo scriptum est: *Regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

199 Atque ex his septimum & octavum sponte fluit argumentum: sextum quidem, quod languidorum & negligentium Christianorum vita non solum immanè distet ab observantia laudatorum Evangelicorum praeceptorum (prout ad oculum patet) sed & ab observantia praecepti, quo Christiani, ad implenda superiora praecepta, obtinendasque ad id a Deo vires, jubentur vigilare, & orare omni tempore. *Marci 13. Videte, vigilate, & orate.* *Matth. 26. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* *Luc. 21. Vigilate, omni tempore orantes.* At ipsi non solum non vigilant, omni tempore orantes, imò vigilare, & se custodire valde negligunt; & non solum non orant omni tempore, imò vix unquam orant, sicut oportet; sed semper, aut fere semper, cum tempore, negligentia, irreverentia, & distractione voluntaria, ad minus in causa, totà fere vitā suā dissipati, & dormitantes in Dei servitio, suaeque salutis studio. Immanè ergo distant ab observantia praeceptorum illorum; quae graviter obligare, constat, partim ex verbis, quae immediatè sequuntur apud Lucam: *Vigilate, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere omnia ista quae futura sunt, & stare ante Filium hominis, hoc est, ut in diviho iudicio evadere possitis universa mala poenalia, reprobis tunc infligenda, & coram summi Iudicis tribunali securi stare, prout ibi Dionysius Carthusianus exponit. Partim ex*

Tridentino ubi supra c. 13. ubi praeceptorum illorum, sicut & aliorum supra laudatorum observantiam summi momenti esse declarat, cum dicit: *Verumtamen qui se existimant stare, viaeant ne cadant, & cum timore & tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosinis, in orationibus, &c.* ut supra. Partim ex Zosimo Papa in epist. ad totius Orbis Episcop. in qua sic: *Quod enim tempus intervenit, quo ejus nonegeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quidquam sibi humana natura presumat, clamante Apostolo: Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed contra Principes & Potestates aeris huius, contra spiritualia nequitia in caelestibus.* Cum ergo orationis studium usque adeo negligunt ii de quibus agimus, quomodo pares esse possunt ad fortiter pugnandum, non solum adversus mundum & carnem, sed & adversus Principes illos & Potestates?

200 *Argumentum septimum*, est quia ex dictis argumentum 4. graviter quoque peccant contra praeceptum, quo Christiani omnes sub gravi obligatione jubentur semper proficere in virtute, & nunquam deficere. Praeceptum istud manifestè consequitur ex primo maximoque mandato, prout ibi demonstravimus ex doctrina Sanctorum. Unde & graviter obligare docent Sancti. *Nemo fidelium, quantumvis multum profecerit, dicat, sufficit mihi* (aiunt S. Augustinus enarrat. in Pl. 69. n. 8. & S. Prosper in l. Sententiar. ex Augustino Sententia 234.) *qui enim dixerit, remansit, & hesit in via ante finem: quia non perseverabit usque in finem.* Per consequens non salvabitur. *Non enim ad saturitatem iustitia, cum hinc exierit, quisque perveniet* (ait rursum Augustinus de perfect. iust. c. 8.) *nisi ad eam cum hic est, sive quamdiu hic est, ecurrerit.* Et *ferm. 15. de verb. Apost. Semper tibi displiceat quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, sufficit, peristi.* Ne ergo pereas, semper adde, semper ambula, semper profice. Concinit Bernardus epist. 91. *Minime profectio est bonus (minimè proinde iustus) qui melior esse non vult, voluntate scilicet ferri & efficaci, & ubi incipit nolle fieri melior, ibi etiam desinit esse bonus.* Et epist. 153. *Nolle proficere, deficere est. Non vis proficere, o Christiane? Non? vis ergo deficere. Sic mihi, inquis, vivere volo, & manere, in quo perveni; nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potes? Quid enim stat in hoc saeculo? Et cerè de homine specialiter dictum est. . . . nunquam in eodem statu permanet. Ipse denique hominis. . . . Author, quamdiu in terris visus est. . . . numquid stetit? imò pertransit bene faciendo. . . . Pertransit ergo, sicut non infructuose, ita non remisè, non pigre, non lenio gressu, sed. . . . exultavit ut gressus ad currendam viam. Porro currentem*

non apprehendit, qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat: sic currite ut comprehendatis. Ibi tu Christiane, fige tui cursus profectusque metam, ubi Christus posuit suam: Factus est (inquit) obediens usque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, sisque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendis, &c.

Propterea etiam Apostolus 1. Thessal. 4. Rogamus vos (inquit) & obsecramus in Domino Jesu Christo, ut quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare... sic & ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim quæ precepta dederim vobis per Dominum Jesum. Vult ergo Dominus Jesus in via virtutis nos sic ambulare, ut in ea semper crescamus & abundemus magis, nec in vacuum gratiam Dei recipiamus, sed eam fructificare faciamus. Idque sub gravi obligatione, uti probant exempla, in Evangelio commemorata, æternæ punitionis, maledictionisque servorum, non fructificantium domino suo. Nominatim exemplum servi illius inutilis, qui ob defossam in terra domini sui talentum, nullumque profectum ex eo reportatum, iussus est projici in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Idipsum probat Evangelica Parabola ficulneæ in æternum maledictæ, quia non retulit fructum. Parabola quoque vineæ, à patrefamilias desertæ, quia non protulit vinum, sed acetum. Idipsum denique demonstrat tremenda illa sententia Salvatoris: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.

Argumentum octavum, est quia insuper peccant, & graviter peccant contra professionem vitæ christianæ, quam in baptismo fecerunt, & contra Christiani hominis qualitates ac prerogativas, Prolegomeno 3. c. 1. enarratas: cum enim sint specialis possessio, peculiumque Domini; cives Sanctorum, domesticique Dei; discipuli, oves, palmites, membra & sponsa Christi; templum, victima & filii Dei, tam nobiles sublimisque qualitates ac prerogativæ vitam non permittunt ignobilem, inertem, terrenam, animale (qualis est vita eorum, de quibus agimus) sed vitam postulant nobilem, cælestem, sublimem, sanctam, (à qua longissime distat vita ipsorum) oportet namque vitam esse proportionatam statui & conditioni cujusque, prout ibidem pluribus demonstravimus.

Argumentum nonum petitur ex iis quæ sacri Interpretes dicunt ad illud Proverb. 24. Per agrum hominis pigri transire, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica, & operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat, &c. Aiunt enim ibi luculentâ Parabolâ ex agricultura petita declarari, omnia in corde hominis silvescere, gratiamque atque protectionem divinam subtrahi, nisi accuratâ diligentia cor excolatur. Ita D. Gregorius pulchrè hoc decla-

Tom. I.

rans 1. 20. Moral. c. 20. Per agrum quippe hominis pigri transire, est (inquit) cujuslibet vitæ christianam, ecclesiasticam, religiosam valde negligentis inspicere, ejusque opera considerare. Vitam quippe ipsius replent urtica & spinæ vitiorum terrenorumque desideriorum. Et idem in tali homine destruitur maceria lapidum, id est vita disciplinata; corque indisciplinatum ipsius deserit gratia & protectio divina (per maceriam quippe lapidum sacri Interpretes utrumque intelligunt, Patrum utique disciplinam, & gratiam protectionemque divinam; eò quod utroque, tamquam validâ sepe, quam significat lapidum maceria, homo vallatus, adversus spiritualium bestiarum & hostium insidias validè sit munitus) quæ desertus totus fit animalis ac terrenus, ambulans in desideris suis, & expositus incursum ac morsibus spiritualium illarum bestiarum, quæ ipsum redigunt ad magnam egestatem spiritualem. Scriptum est enim: Omnis piger semper in egestate est. Prov. 21. Et, egestatem operata est manus remissa. Ibid. c. 10. Et, in pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. Eccles. 10. Quo parabolico sermone Spiritus sanctus significat, ipsas etiam res firmissimas otio, desidia, ac remediorum neglectu sensim collabi. Stullicidio quippe tectum, parietes ac trabes corrumpente, humiliatur contignatio, id est structura virtutum, totumque ædificium spirituale ruit. Videri potest Cornelius à Lapide ad citatum locum ex Proverb. 24. ubi ex D. Gregorio, V. Bedâ, Glossâ, & aliis, sic habet: Ostendit Salomon, in quantas miseras se conjiciat, qui agrum suum negligenter colit, & per pigritiam temporalem describit pigritiam spiritualem, ejusque damna & noxas. Quasi dicat: sicut pedibus transiens per agrum pigri, vidi ejus squallorem defectu cultura; sic oculis mentis transiens, lustransque vitam, animam, conscientiam (hæc enim cujusque est ager & pradium, illi à Deo datum, imò elocatum ad culturam) hominis inertis, qui illam excolere negligit, non tantum vacuum vidi virtutibus, & fructibus bonorum operum, sed repletam quoque urticis, carduis & spinis vitiorum omnium, ac demonum, carnis & mundi incursumque expositam, eò quod maceria, seu sepes ejus sit diruta. Sepes hæc est disciplina Patrum juxta D. Gregorium; vel etiam est intrinsecus gratia & custodia sui, extrinsecus protectio Dei & Angelorum. Utræque enim hæc sepe disjectâ, anima (ceu vinea, disjectâ sepe) aperta patet bestiarum & hostium, id est, temptationum & demonum incursum, qui eam radicitus depascuntur & demoluntur. Quo fit, ut in extremam sterilitatem, & penuriam rerum omnium incidat, ac in morte eum opprimat omnis meritum inopia: ideoque subito & inevitabiliter relegatur in gehennam, ubi cum divite epulone in flammis sitiens, nec guttam aquæ ad linguam refrigerandam inveniat. Enimvero regnum Dei non dabitur otiosis, sed in servitio Dei studiosis.

Regnum Dei non dabitur vagantibus, sed pro
servitio Dei dignè laborantibus. Bernardus,
seu Author libri de modo benè vivendi c. 51.
Et serm. 63. in Cant. graphice describens vi-
tam eorum, de quibus agimus: Viro, inquit,
sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua con-
scientia. Nihil quippe incultum desertumve in
se sapiens derelinquet. Stultus non ita. Cuncta
apud eum neglecta invenies, cuncta jacentia,
cuncta inculta & sordida. Non est vinea stulto.
Quomodo vinea, ubi nihil plantatum, nihil ela-
boratum uspiam patet? Tota spinis silvestri &
tribulis stulti vita, & vinea est? Si fuit, jam
non est, redacta in solitudinem. Ubi vitis vir-
tutis? Ubi botrus boni operis? Ubi vinum lei-
ritia spiritualis? Et citatis verbis suprà allega-
tis ex Prov. 24. Per agrum hominis pigri tran-
sivi, &c. sic prosequitur: Audis sapientem
iridentem stultum, quod bona natura, & do-
na gratia, quæ forte per lavacrum regeneratio-
nis acceperat, tamquam illam quam plantavit
Deus... primam suam vineam, in non vineam
negligendo redegit. Denique non potest vinea es-
se, ubi vita non est. Nam stultus quod vivit,
mortem potius quam vitam esse censuerim (ip-
sum ergo spiritualiter mortuum censet, non
viventem.) Quomodo vita cum sterilitate? Ar-
bor arida, & in sterilitatem versa, nonne mor-
tua judicatur? Et fœmenta mortua sunt...
sic stultus eo ipso quod inutiliter vivit, vivens
mortuus est. Neque enim dignus est qui vivat,
sed qui è vita excidat, ait S. Petrus Chrylo-
logus serm. 106. hisce verbis: Homo, qui na-
tura donum, munus anima, rationis benefi-
cium, excellentiam sensus, iudicium mentis...
cultura bonum per steriles atque inopes actus
evertit, occupat, mergit, Authori fructum,
Culcetri gratiam negat: sicut infructuosa arbor
è terra, sic iste è vita meretur excidi.

202 Argumentum decimum, est quia (juxta
Scripturam & Patres) vix contingit in statu
gratiæ & salutis diù esse, qui venialia cavere
& emendare parum curant, sed valdè negli-
gunt. Scriptum est enim: Qui spernit modicam,
pauculum decidet. Eccli. 19. Et si non in timo-
re Domini tenueris te instanter, citò subver-
tetur domus tua. Ibid. c. 27. Manifestum ve-
rò est in timore Domini sese instanter non te-
nere, qui parum curant ferè continuò ipsum
offendere, offensamque emendare.

Et quanam est hac de re doctrina Sancto-
rum? Hoc ipsum est malorum omnium causa
(ait Chrysostomus in c. 1. ad Galat.) quod
ob pusilla non indignamur. Quemadmodum in
corporibus qui vulnera neglexerunt, febres gi-
gnunt, & putrefactiones, ac mortem denique;
ita in animis, qui pusilla dissimulant, ma-
jora invitant. Alià similitudine id ipsum osten-
dit Homil. 8. in 1. ad Cor. similitudine utique
vestimenti, ac tecti neglecti. Vestimentum
namque ab initio ruptum, & neglectum, per
totum producit scissuram; & tectum, si cum
parvæ regulæ decidunt, neglectum fuerit, to-
tam domum dejicit.

Augustinus epist. 108. Quid interest ad nau-
fragium, virum uno granulo icla navis operia-
tur, & obruatur, aut paulatim surrepens aqua
in sentinam, & per negligentiam derelicta,
atque contempta, impleat navem, atque sub-
mergat? Itaque noli contemnere, quia minora
sunt (ait serm. 96. de temp.) sed time, quia
plura sunt. Attendite, fratres mei, minuta sunt,
non sunt magna. Non est bestia quasi leo, ne
uno morsu guttur frangat; sed & plerumque
bestia minuta multa necant... Infirma est na-
tura humana, quæ etiam minutissimis bestis in-
teriri potest... Quam minuta sunt grana are-
næ, sed si arena amplius in navem mittitur,
mergi illam ut pereat. Tract. 12. in Joan. Mi-
nuta plura peccata, si negligentur, occidunt.
Modica aqua paulatim per sentinam intrat,
sed citò intrando, & non exhaurendo, mergit
navim. Quid est autem exhaurendo minuta pec-
cata, nisi bonis operibus agere ne obruant, ge-
mendo, jejunando, tribuendo, ignoscendo?
Quod non faciunt, qui ea emendare parum
curant.

Gregorius I. Pastor. cur. admonit. 34. Qui
peccata minima flere ac deviare negligi, astra-
tu justitia, non quidem repemè, sed partibus to-
tus cadit. Similia proferunt reliqui SS. Pa-
tres, ita ut ista sit doctrina ceratissima.

Et ratione faciliè probatur, quia dum ho-
mo tam parum timet Deum, ut post tot ac-
cepta ab ipso beneficia parum curet ipsum ve-
nialiter offendere; dum etiam tantà laborat
sua salutis incuriâ, ut per negligentiam ma-
gnam venialia cavendi, emendandique, pa-
rum curet exponere se periculo peccati mor-
talis, sibi per Otacula sacra comminato: hoc
ipso indignum se reddit speciali gratiâ, pro-
tectioneque Dei, quâ destituta humana infir-
mitas, tam debilis, tam languida, tam iner-
mis efficitur, ut prævalere non possit adver-
sus graves tentationes, quæ nunquam desunt
in hoc statu corruptionis, diabolo ad tentan-
dum nunquam dormiente. Per consequens
necesse est ut succumbat, necessitate quam suâ
culpâ & voluntate contraxit. Quia, prout In-
nocentius I. ait epist. 39. ad Augustinum,
necesse est, ut quo auxiliante vincimus, eo non
adjuvante vincamur.

Porro Deus triplici de causa sua ipsi au-
xilia subtrahit. Prima est modicus ille Dei ti-
mor. Secunda, propria incuria salutis. Ter-
tia, ingratitude & inurbanitas ipsius erga Deum.
Nam, ut benè explicat R. P. Segnerus, è
Soc. Jesu, in suo Homine Christiano p. 2. dis-
cursu 22. Deus inurbanitatis ipsius peritus,
sua tandem ipsi subtrahit auxilia, dimittitque
eum in via cordis ipsius, juxta id quod scrip-
tum est Isa. 57. Propter iniquitatem avaritiæ
ejus iratus sum... Abscondi à te faciem meam,
& indignatus sum. Et abiit vagus in via cor-
dis sui. Est enim Deo valdè avarus Christia-
nus, Ecclesiasticus, Religiosus, qui tantis à
Deo cumulatus beneficiis, tam parvè, tam-
que inurbanè ipsi servit, ut à peccatis dum-

taxat mortalibus, non à venialibus cavere velit. Suàque illà erga Deum, & Patrem tam liberalem avaritià & inurbanitate dignum se reddit, ut ab ipso Deus iratus faciem suam abscondat, id est, gratiæ suæ beneficentiam ipsi subtrahat, ipsumque deferens in via cordis sui, in ea ipsum perire permittat.

203 Nec mirum quòd pereat in periculo, cui se per tantam venialia cavendi & emendandi negligentiam voluntariè exposuit. Non mirum etiam, si malo suo sentiat, quàm verè Prov. 19. v. 16. scriptum sit: *Qui negligit viam suam, morificabitur*, id est morte aternà peribit. Ratio redditur versu præcedente, quia qui negligit viam suam, in ea piger est, remissus, torpidus: *Pigredo verò immittit soporem, & anima dissoluta* (id est remissa, pigra, torpida, prout ex hebraica voce *remia* Cornelius à Lapide exponit) *esuriet*. Quem locum D. Gregorius 3. p. Pastor. admon. 16. egregiè sic explicat: *Pigritas itaque in Dei servitio, suæque salutis studio, intinandum est, quòd sæpe dum opportunè agere, quæ possumus, volumus, paulò post, cum volumus, non valemus*. Ipsa quippe mentis desidia, dum congruo fervore non accenditur, à bonorum desiderio funditus convalescente furim torpore maciatur. Unde aptè per Salomonem dicitur: *pigredo immittit soporem*. Piger enim rectè sentiendo quasi vigilat, quamvis nihil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittit dicitur, quia paulisper etiam rectè sentiendi vigilantia amittitur, dum à benè operandi studio cessatur. Ubi rectè subiungitur: *& anima dissoluta esuriet*. Nam quia se ad superiora stringendo non dirigit, neglectam se inferius per desideria expandit: Et dum studiorum sublimium vigore non constringitur, cupiditatis infima fame sauciatur, ut quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per voluptatum desideria spargat. Hinc ab eodem rursus Salomone scribitur: *in desideriis est omnis otiosus*. Hinc ipsa Veritate predicante, uno quidem exeunte spiritu, munda domus dicitur, sed multiplicius redeunte, dum vacat, occupatur.

204 Dum itaque piger abit in via cordis sui, affluens ad sequenda terrena desideria sua, seu passiones & concupiscentias in parvis, in proximo est ut eas quoque sequatur in magnis. Eò quòd utique passiones & concupiscentiæ ipsius, tantò magis accendantur, quantò frequentius ipsis indulgetur. Quantò verò magis accendantur, tantò fortius alliciunt hominem ad objecta sua. Tantò ergo majori gratià homo ille indiget ad ipsas resistendum. Porro secundum ordinariam divinæ providentiæ economiam gratià illà tantò maiore non solum est destitutus, ob rationes suprà allegatas; imò tantò magis diminuta est in ipso divina gratia, quantò magis eam neglexit, per tam frequentia neglectaque peccata venialia. Peccata quippe illa neglecta, „ mentis oculum offuscant, „ (ait Taulerus Institut. c. 2.), „ ut Deum „ aspicere nequeamus, divinæ dilectionis fer-

vorem extinguunt, orationes nostras difficilius exaudiri faciunt, Spiritum sanctum contristant, Dei ab anima familiaritatem excludunt, hominem ad maiora gravioraque peccata pertrahunt „ (nam ut iterum D. Gregorius ait l. 10. Moral. c. 14. *Cum per levia delicta defleximus, usi cuncta levigante, non timemus postea graviora*. Et Pastor. p. 3. admon. 24. *Fuit plerumque, ut mens assueta malis levibus, nec graviora perhorrescat, atque ad quamdam auctoritatem nequitia per culpas nutrita perveniat, & tamò in majoribus contemnat pertimescere, quantò in minimis disceat non timendo peccare*) denique vires animæ ad resistendum pravis inclinationibus debiliores reddunt. Et tantò debiliores, quantò magis peccata illa negliguntur. Quid ergo mirum, si homo tam debilis factus, satis fortis non sit ad resistendum tot hostibus, tantò fortioribus effectis, quantò ipse factus est debilior?

Corollaria magni valde momenti.

Contremiscant igitur 1. venialium neglectores, præsertim Ecclesiastici ac Religiosi, qui tam liberè quovis intuentur vultus, cum quovis sexu otiosè conversantur, alter alterius manus juvenili attrectant levitate, ad quasvis invicem dant facetias, de excolendo mentis agro parum solliciti, tempus inutiliter terentes, nihil nisi vana cogitantes, & loquentes, nullam oculorum modestiam servantes in Choro, nullam, aut vix ullam reverentiam & gravitatem in divino Officio, nullam aut vix ullam silentii & solitudinis observantiam in Claustro, sicque vitam, vel notabilem vitæ partem transigentes. Tamen si parva fortè sint singula peccata illa, in funesta ducunt præcipitia, notabilique parte vitæ continuata, ex suprà dictis faciunt hominem reum plurium evangelicorum præceptorum graviter obligantium, atque ad resistendum gravibus tentationibus imparem. O! (inquit P. Segnerus) quantùm profuisset Christiano illi, qui, ad extrema deductus, diabolicæ consensit tentationi, si speciali misericordià suà, benignaque providentià Deus, in articulo illo, demones, ne eum tentare potuissent, cohibuissent, vel efficaci adversus tentationes gratià ipsum sic confortasset, ut earum insultibus prævaluisset! Sed negligentia suà, suæque salutis incurià, sicut & ingratitudine, misericordiam illam miser non promeruit, & ideò periit. Et tantò iustius perit, quantò verius, quòd ad tantæ ruinæ principium, unicum aliquando sufficiat veniale peccatum. Quantò magis sufficiunt innumera ulque adeò neglecta? Principium perditionis Judæ traditoris Hugo de S. Victore inde repetit, dicens, quòd *Judam in bethrathrum nequitia præcipitavit neglecta minorum cura*.

Non dicant ergo in corde suo venialium neglectores, *levia sunt ista* (ait Bernardus serm. 1. in convers. S. Pauli) *non curò corrigere*.

Non est magnum, si in his maneam venialibus minutisque peccatis. Hac est enim, dilectissimi, impoenitentia; hac blasphemia in Spiritum sanctum; blasphemia irremissibilis. Ubi tria dicit. 1°. voluntatem perseverandi in venialibus, seu parum curandi eorum emendationem, quia venialia sunt, esse impoenitentiam. 2°. esse blasphemiam in Spiritum sanctum. 3°. esse blasphemiam irremissibilem.

206 Cur dicit primum? quia impoenitentia est, dum quis non vult poenitere. Non vult autem de venialibus poenitere, qui ea cavere non vult, nec emendare. Cur secundum? quia blasphemia committitur, quoties Deus, vel aliquod divinum attributum, corde, ore vel opere, sive formaliter, sive interpretative contemnitur. Estque blasphemia ista in Spiritum sanctum, quando Spiritus sanctus, vel effectus Spiritui sancto specialiter attributus, taliter contemnitur. Spiritus verò sanctus contemni censetur, dum ex propria electione, ex propria proinde malitia, quis abjicit media necessaria ad remissionem peccatorum, quæ sit per Spiritum sanctum, prout docet S. Thomas 2. 2. q. 14. a. 1. Neque enim abjectio ista fit absque contemptu, saltem interpretativo. Non ergo absque blasphemia aliqua. Quodam igitur modo in Spiritum sanctum interpretative blasphematur, qui venialia corrigere sciens & volens, adeoque ex propria electione, non curat. Quia eo ipso de iis sincerè, atque efficaciter non vult poenitere. Quippe poenitentiam, quæ est per Spiritum sanctum, sciens & volens interpretative contemnit, dum sciens & volens curam ipsius abjicit.

Et ista est ratio, propter quam impoenitentiam illam D. Bernardus vocat blasphemiam irremissibilem: quia scilicet peccata in Spiritum sanctum irremissibilia Salvator appellat Matth. 12. eò quòd utique peccata illa comitari soleat finalis impoenitentia. Quæ etiam perseverantem venialia parum curandi voluntatem comitari solet; maxime dum ex eis nullum timetur salutis dispendium; & adhuc magis dum nullum inde timendum esse obfirmato creditur animo. Obfirmata namque voluntas ista Spiritui sancto directè adversatur, nec esse solet absque vana præsumptione, per quam, remoto Dei timore, janua ocluditur divinæ misericordiæ. Quam ob causam mortali se illaqueat crimine, quisquis animo sic est affectus, ut formaliter vel interpretative dicat: *Nolo venialia vitare, sed mortalia dimittam*, prout graviores Theologi docent, specialiter è nostris Lezana in 1. 2. disp. 5. de peccat. ven. q. 7.

207 2°. Contremiscant Sacerdotes, qui sacrosanctum Missæ sacrificium absque ulla, vel vix ulla præparatione, devotione, & post Missam gratiarum actione facere consueverunt. Et maxime illi, qui (ut Bellarminus deplorat lib. 2. de gemitu columba c. 5.) sacrosancta illa mysteria solui sunt tam indecore tractare, ut videantur non credere Majestatem Domini præ-

sentem; eò quòd utique sine spiritu, sine affectu, sine timore ac tremore, festinatione incredibili, sacrificium perficiunt, quasi fide Christum Dominum non viderent, aut ab eo se videri non crederent.

3°. Contremiscant Canonici, Religiosi, 208 Abbates & Priores commendatarii, & quicumque officio adstricti, illud sive publicè, sive privatim recitare solent tam cursim, & tam damnabili celeritate, ut Deum alloquantur cum ea irreverentia & præcipitatione, quæ vix honestum hominem, imò famulos suos alloqui auderent. Idem dic de iis, qui illud persolvere solent in continua quasi distractione, quam suâ sibi culpâ accersunt: partim quia animus ipsorum extra officium est quasi perpetuò dissipatus, nec ad officium divinum debita cum devotione persolvendum præparatus: partim quia toto penè officii tempore elatos oculos quaquaversum circumferunt, atque huc & illuc gyran. Quia ista in causa distractiones ipsorum haud dubiè voluntariæ sunt, maxime dum causam illam emendare parum solliciti sunt. Meminerint isti omnes, se publicos Ecclesiæ esse Ministros, horarum canonicarum officio adstrictos, velut publicis precibus, Ecclesiæ nomine persolvendis, pro omnibus Ecclesiis, & Ecclesiarum Ministris, pro Regibus, Parlamentis, Tribunalibus, exercitibus, omniq. statu, pro pace provinciarum, quiete familiarum, conversione peccatorum, & necessitatibus omnium, maxime artificum & pauperum, quos dura necessitas cogit à manè in vesperam laborare, in sudoreque vultus sui necessaria alimenta comparare. O quam multi ex ipsis duram illam assidue laborandi necessitatem in assiduam ferventemque converterent orationem, si liberi essent à sollicitudine sibi suisque victum & amicum conquirendi, prout nos sumus? Exurgent ipsi in iudicio adversum nos, quòd cum ab Ecclesiâ deputati essemus, ad offerenda Deo vota & gemitus ipsorum, ad Deum ipsis placandum, ad avertendam ab ipsis iram Dei, ad divinam gratiam & benedictionem ipsis impetrandam, ad Deum pro ipsis orandum, laudandum & glorificandum, in eoque supplendum quod ipsi præstare nequeunt, dum ipsos portare oportet iugum grave impositum super filios Adam: cum ad ista (inquam) omnia essemus ab Ecclesiâ deputati, id tam irreverenter, tam indevote, tam præcipitanter præstiterimus, ut publicæ preces nostræ versæ fuerint in peccatum, potius quàm in levamen, profectum & supplementum ipsorum. An non justè coram supremo Iudice expostulabunt, quòd ipsos deceperimus? An non justè repentent spiritualia bona, quorum jacturam nostra ipsis causaverit otiositas, tepiditas & incuria? Pia ipsorum desideria nobis erant per Ecclesiam commissa, velut semina pretiosa, quæ per nostras pro ipsis orationes oportebat nos in centuplum reddere fecunda. Per eandem Eccle-

Ecclesiam deputati eramus ipsorum velut Interpretes & Mediatores apud Deum. Propterea confidebant in charitate, & piâ pro ipsis sollicitudine nostrâ. Sed post frustratam illam expectationem confidentiamque, per supradictam negligentiam & indevotionem nostram, ubinam nos abscondere poterimus à facie tot accusatorum? Et ubi à facie Dei, dum nobis exprobrabit, quod dum illi, medias inter necessitates egestatis suæ, vel negotiorum publicorum, tantum habuerunt affectum ad orandum, nos, Dei benignitate tantum habentes otium & honorem, quem & quod habent Angeli ad Dei laudes canendas, angelicum istud ministerium tam oscitanter, tam irreverenter, tam flaccidè persolverimus? An non ejiciet nos justus Judex à nuptiali convivio Abraham, Isaac & Jacob, tamquam extorres, non heredes ardentis pietatis ipsorum, ad illudque introducet debiles, pauperes & claudos, secundum opinionem hominum, sed in fide divites, secundum Deum, utpote dignos ipsum cum Angelis aeternum laudare, ob fidem per charitatem operantem, quâ id ardentè concupierunt?

209 4°. Contremiscant adolescentes illi calamitratu, barbatuli, & ad omnem mollitiem effeminati, quos cum ex Ecclesiæ præcepto diebus Dominicis ac Festis Missæ sacrificio interesse oporteat, interfunt quidem, sed sedentes, & huc illuc oculos circumferentes, atque identidem garrientes, & jocofum aliquid, (si non obscœnum) infusurrantes in alterius aures. Tum, ubi cælestis victima Sacerdotis attollitur manibus, uno in terram genu ægre posito, altero collineantis ad scopum instar extento (inquit Merbesius Sum. Christ. p. 1. q. 17.) sese ad aram convertere, perinde ac si Christum, quem ad id usque tempus quasi irriterunt, ibi latitantem, ad implenda religionis officia strictim mentis oculis observare sufficeret. Neque enim sic interessendi frequentia, eamque emendandi neglecta cura, utpote continuâ, vel quasi continuâ distractionis causa voluntaria, à mortali potest excusari. Imò frequenter contingit, quod nec semel isti absque mortali Sacrum audiant.

5°. Contremiscant Religiosi, qui parum curant regularum suarum, constitutionumque ac ceremoniarum sub gravi culpa non obligantium observantiam. Ob ea quæ dixi num. 193. & seqq.

210 Unde tales in via salutis non esse, sed in statu peccati mortalis, & ut plurimum perire, docent (post Bernardum) Taulerus & Dionysius Carthusianus, postea referendi. Joannes Dominicus, eximius Doctor Ord. Prædicat. quem allegat sequiturque D. Antoninus 3. p. Sum. tit. 16. c. 1. §. 9. Magister Vincentius de Castrofranco in Prolog. Constit. Prædicat. Joannes ex curia Vicarius Generalis Reformatorem ejusd. Ord. Congregationis Burgundiæ, in epist. hac de re scripta ad Carolum, Burgundiæ Ducem. Passarellus de pri-

vileg. c. 25. Atque è nostris Lezana l. 2. de oblig. regul. c. 1. n. 8. Et in Consultis suis Consulto 44. Stephanus à S. Francisco Xaverio, Provincia Turoniæ semel & iterum Provincialis, in suis doctissimis, pietateque, & vitæ Monasticæ zelo commendatissimis exhortationibus in regulam Ordinis nostri, exhortatione decimâ. Albertus à S. Germano, Provincialis Provinciae Franciæ, in compendiarie dilucidatione Regulæ pag. 97.

Et sequitur 1°. ex iis quæ S. Bernardus supra dixit ferm. 2. in Quadrag. quia quicumque talis est, nihil aliud est, nisi miser homo, qui totus pergens in ea quæ foris sunt, & ignarus interiorum suorum, putans aliquid se esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Sicut aqua effusus sum (ait Psalmista in persona hominis hujusmodi) & dispersa sunt omnia ossa mea. Ps. 21. Et alius quidam Propheta: Comederunt (inquit) alieni robur ejus, & ignoravit. Osee 8. Exteriorem quippe superficiem intuens, salva sibi omnia suspicatur (quia Ordinis jejunia utcumque servat, psallit in Choro, surgit cum aliis ad matutinum, &c.) non sentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Manet consuetudo, vestis necdum mutata est, jejuniorum regula custodiunt, statuta psalluntur horis. Sed cor, ad exteriora & inania valde dissipatum, longe est à me, dicit Dominus Isa. 29. & Matth. 15. Sub habitu religionis animum habet seculari, sub pannis conversionis cor perversum, &c. His adde ea quæ idem Melissius Doctor habet supra in argumento tertio.

2°. Idipsum sequitur ex iis quæ Pinusius Abbas (apud Cassianum l. 4. de instit. renunt. c. 38.) ait: Non leve noveris esse peccatum, perfectionem (id est studium perfectionis) professum, imperfecta sectari. Quia hoc est in religione non religiosè vivere. Religiosus namque (prout S. Thomas 2. 2. q. 184. a. 5. ad 2. dicit) proficitur se ad perfectionem tendere. Et q. 186. a. 2. Status religionis est quadam disciplina, vel exercitium ad perfectionem perveniendi, ita quod ille qui statum religionis assumit... tenetur ad hoc tendere, & operam dare, ut habeat charitatem perfectam, per observantiam eorum quæ sunt ei taxata secundum regulam quam professus est. Et a. 3. Sicut supra dictum est, status religionis est quoddam exercitium & disciplina, per quam pervenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod quidem necessarium est, quod aliquis affectum suum totaliter abstrahat à rebus mundanis. Et (ut a. 4. ait) abstineat ab iis per quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei servitium. A quibus præstandis notabiliter deficiunt Religiosi, de quibus agimus. Et idè manifestum videtur ipsos parum curare ad perfectionem sui statûs tendere. Religiosos verò parum id curantes mortaliter peccare, Theologi communiter cum S. Thoma docent apud Sanchez op. mor. to. 2. l. 6. c. 5.

Et quid de ipsis Taulerus? Ipsi (inquit ferm. 4. de venerab. Sacram. festivit.) in mortalium

peccatorum præcipuo sunt constituti, jamque propè est, ut vel intus, vel foris incomparabile eorumdem peccatorum damnum incurrant. Imò frequenter, antequam advertant, ipsi in multa gravia peccata collabuntur. De iis loquitur, qui, assueti hominum amicitias superfluas, vanasque recreationes, ac sensuum voluptates inter se expetere, iis emori nolunt. Hæc (inquit) sunt impedimenta (perfectionis) perseverantia, & culpa inhærentes, cum quibus tamen multi, pro dolor! ad reverendissima Christi Sacramenta accedere non metuntur, suas nihilominus consuetudines & modos retinentes, nec aliquid ex prædictis repudiare volentes.... Verum utrum isti feliciter hinc discessuri, & ad extremum salvandi sint, vehementer incertum est, eo quod fundus eorum sponte irritus est. Unde ubi necessitas extrema ingruerit... nescient prorsus quo in statu res sua sint, nec facile Deum invenire poterunt.... Nec poterunt, his substituentibus, sancti Spiritus in anima sua consolationem sentire.... Quantum eos creatura impleat, à tanto Deum cum gratia abscedere oportet.

- 214 Plus dicit Dionysius Carthusianus l. de reform. Monach. a. 6. non solum enim dicit, quod quamvis multa contineantur in regulis, aut statutis Religiosorum, ad qua non tenentur de necessitate præcepti, ita quod statim mortaliter peccent, quando in aliquo eorum fuerint negligentes, ut est observantia silentii, surgere alacriter ad matutinas, otiositates vitare, inutiliter hinc inde discurrere, & similia: verum tamen consuetudo, seu assiduitas delinquendi in istis, & non curare, nec emendare, non potest à mortali excusari peccato. Sed & loquens de Religiosis illis, in quibus pauca, aut nulla est rigoris, aut discipline observantia, dicit quod tota vita eorum est quasi quoddam peccare continuum, loquiturque de mortali peccato. Eique subscribit Vasquez alios referens r. 2. q. 69. a. 4. disp. 158. c. 6. sciens, quod semper sint in statu damnationis. Subscribit & noster Stephanus à S. Francisco Xaverio ubi supra dicens, quod tales Religiosi bonis operibus suis, videlicet confessionibus quas faciunt, Missis quas celebrant, precibus quas fundunt, Deum potius offendunt, quam honorant, Deique iustitiam non tam placent, quam irritant: " Ils offensent plutôt Dieu par leurs bonnes œuvres, comme par les confessions qu'ils font, par les Messes qu'ils célèbrent, & par les prières qu'ils lui adressent, qu'ils ne l'honorent; & ils irritent plutôt la justice, qu'ils ne l'appaisent, puisqu'ils ne pensent pas à se corriger, & à vivre selon les obligations de leur profession. Quibus verbis non vult Deum ab ipsis offendi quia confitentur, celebrant, orant; sed quia non ut oportet hæc faciunt. Eò quod utique numquam seriò cogitent de emendatione, deque adimplendis obligationibus professionis suæ. Retineant proinde affectum peccati mortalis, nec illum efficaciter unquam deponant, quamdiù efficaciter non

proponunt venialia vitare, in studio perfectionis proficere, corrigereque notabilem, in qua sunt, negligentiam implendi spectantia ad vitam christianam, & religiosam. Cum affectu verò peccati mortalis confiteri, Missam audire, vel celebrare, Deum orare, &c. grave peccatum est, prout to. 2. ostendemus, pluribusque probat Natalis Alexander Theol. dogm. & mor. l. 4. c. 5. a. 6. reg. 9. & in Paralipom. Th. mor. pag. 43. & seqq. Et hanc (inquit) doctrinam plurimi Præsules & Doctores, ut saniores & tutiores propugnant, ac in suis Diocesisbus doceri jubent, & prædicari.

Iste etiam videtur esse sensus illuminatissimæ Virginis, sororis Angelicæ Paulæ Antoniæ 216 (cujus epistolas in Concilio Tridentino R. P. Didacus Laynes, ad id à Legatis Concilii commissus, approbavit) epistolâ namque 19. tales ad sacram Missam dicit indignè accedere, iudiciumque sibi manducare. Quodnam est autem iudicium, quod sibi manducat ejusmodi anima? De ea hic non loquor, quæ in mortali palpabiliter perseverat crimine, sed de ea quæ communicat, nec curat proficere in virtute, nec in perfectione progredi, sed in sua tepiditate, degenerique negligentia seipsam fover. Audite S. Paulum prædicantem: " Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. " Ipse est status hominum istorum, qui semper iidem manent, in passionibus suis ferventes, magni boni incapaces, debiles & fragiles, ignorantes & cæci, pigri & somnolenti, spiritu torpentes, absque fervore in tenebris ambulantes, nec unquam in virtute & perfectione proficientes. Dum conspiciunt homines, qui sacram communionem à longo tempore recipiunt, nec solum vivendi morem unquam immutant, hi sunt, qui non annuntiant mortem Domini, cum sincero, ut oportet, desiderio sibi ipsis moriendi, ut vivat in ipsis Christus. Signa fortè eorum animas de eo cogitatio, vel desiderium aliquod subeat, evanida dumtaxat cogitationes sunt, & imaginaria desideria: cum non respondeant gratia Sacramenti, nec faciant quod oportet ad consequendum id quod desiderant. Ipsi namque satis est, quod tres vel quatuor lacrymas, inter communicandum, ex oculis suis mollior exstillent; & post tempus istud ad solitas redeunt ambitunculas, ad suos affectus, ad laudis appetitiones, ad distractiones, ad vanitates, resque similes.

Nec doctrina ista fundata est dumtaxat in 217 iis quæ tradunt Sancti, illustresque Theologi, sed & in decem argumentis s. præcedenti deductis, & rationibus solidis. Prima est, quia, ut S. Antoninus supra, cum Joanne Dominico, & Vincentio de Castrofranco censet, tales Religiosi, tam parum curantes regularum suarum, constitutionumque observantiam, non videntur excusari posse à damnabili seu mortali earum contemptu, saltem interpretativo. Tamen enim ore, seu formaliter & expresse non dicant, se nolle iis subijci, opere tamen, seu interpretativè hoc dicere censentur,

ferant, dum parum curant earum observantiam, nec serio emendare volunt eas passim violandi consuetudinem, eò quòd sub mortali non obligent. Neque enim solus earum contemptus formalis & expressus lethalis est, sed & interpretativus, uti colligitur ex S. Bernardo Corollario 1. laudato, & à simili ostenditur ex eo quòd non sola Dei tentatio formalis & expressa, sed & interpretativa lethalis sit.

218 Secunda ratio petitur ex verbis suprà laudatis D. Dionysii Carthusiani: quia licet ea quæ Regula præscribit, extra substantiam votorum, non ita sint de necessitate præcepti, quòd statim mortaliter peccent; qui in aliquorum fuerint negligentes; verumtamen consuetudo excedendi, seu assiduitas delinquendi in istis, & non curare, nec emendare, non potest à mortali excusari peccato.

219 Tertia ratio est, quia Religiosi tam parvam habentes curam observantia regularum suarum, valde perniciosi sunt religioni suæ: utpote non custodientes castrum religionis suæ, sed illud prodentes per malum exemplum suum. Videri potest S. Bernardus serm. 3. in dedic. Eccles. ubi tria salutis pericula describit in Religiosis non custodientibus castrum religionis. Primum est in proditoribus illius, sive imminuere conantibus Ordinis disciplinam... Secundum in deferentibus illud. Tertium (inquit) periculum breviter dico... quid prodest si nec prodere castrum, nec relinquere velis, sed segnis & desidiosus in eo permanens, &c.

CAPUT XXIV.

Peccata venialia sui multiplicatione, seu collectione, nunquam efficiunt unum mortale.

220 Peccata venialia disponere ad mortalia, visum est cap. præcedenti. Quæritur jam, an ex multis venialibus collectivè sumptis aliquando efficiatur unum mortale? Subtilis Neotericus disp. 9. de peccat. dub. 4. resol. 5. affirmat. Sed negativa omnium est penè Doctorum, nominatim S. Thomæ 1. 2. q. 88. a. 4. ubi dicit, tripliciter fieri posse, quòd veniale fiat mortale: Uno modo sic quòd idem actus numero, sit peccatum veniale, & postea mortale. Et hoc esse non potest... Alio modo potest intelligi, ut id quòd est veniale ex genere suo, per accidens fiat mortale, per adjunctam utique circumstantiam aliquam, transferentem ipsum ad alteram speciem. Et hoc possibile esse dicit, prout & nos diximus cap. præcedenti. Tertio, ita quòd multa peccata venialia constituunt unum mortale, sic quòd ex multis venialibus integraliter constituatur unum peccatum mortale. Et hoc absolutè & simpliciter, absque ulla exceptione, vel limitatione pronuntiat impossibile: Non enim omnia venialia de mundo possunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale; eò quòd utique 1.º peccatum mortale & veniale dif-

Tom. I.

ferant in infinitum, uti dicit in argumento, sed contra. 2.º voluntas peccandi venialiter non præferat creaturam Deo, uti voluntas peccandi mortaliter. Peccatum autem mortale principaliter consistit in tali actu voluntatis; 3.º peccatum mortale & veniale differunt generis & ordinis; veniale ordinis inferioris, mortale ordinis superioris. Entia verò inferioris ordinis, solà sui multiplicatione, nunquam transeunt ad superiorem ordinem, v. g. accidentia ad ordinem substantia, inanimata ad ordinem animatorum, corporalia ad ordinem spiritualium, &c. Sed hac de re plura ad septimum Decalogi præceptum, ubi dissolvuntur argumenta in contrarium.

CAPUT XXV.

Ad hoc ut peccata actualia in seipsis imputentur, esse debent voluntaria & libera voluntate & libertate actuali, seu personali; non necessario tamen directe & in se; sed sufficit quòd voluntaria & libera sint in causa.

Ad hoc ut peccata actualia in seipsis imputentur, non sufficere quòd voluntaria sint voluntate originali Protoparentis hominum, sed ea esse debere voluntaria voluntate actuali, seu personali, Ecclesia jam declaravit, dum per Alexandrum VIII. propositionem hanc damnavit: In statu nature lapsæ, ad peccatum mortale & demeritum, sufficit illa voluntas, quæ voluntarium & liberum fuit in causa, peccato originali, & voluntate Adami peccantis. Et ratio est 1.º quia ad peccandum actualiter & personaliter requiritur voluntarium proportionatum, actuale scilicet & personale, uti docent S. Augustinus 1. de duabus animabus cap. 11. his verbis: Nec peccatum, nec rectè factum (actuale) imputari cuiquam iuste potest, qui nihil fecerit propria voluntate. Et S. Thomas in 1. dist. 3. q. 1. a. 2. Oportet quòd secundum hoc quòd aliquid rationem culpe habet, secundum hoc ratio voluntarii in eo reperitur... Unde ad culpam persona requiritur voluntas persona.

2.º quia si ad peccatum actuale sufficeret voluntarium originale, consecutaria foret propositio à tribus Summis Pontificibus damnata: Ad rationem & definitionem peccati (actualis) non pertinet voluntarium (actuale) nec definitionis questio est, sed causa & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium. Quæ profectò iuste damnata fuit, quia alias pravi concupiscentia motus, quibus homo personaliter non consentit, ad culpam imputarentur, contra Tridentinum sess. 5. can. 5. phreneticis quoque & amentibus à nativitate, imputarentur quæcumque peccata faciunt, saltem contra jus naturale; imò & amentia ipsa. Cum omnia ista (utpote peccati originalis effectus) voluntaria sint originaliter in Adamo.

His tamen non obstantibus, vera est pars 223

altera nostræ assertionis, ad imputabilitatem
utique peccatorum actualium in seipsis, ne-
cessarium non esse, quoddam voluntaria sint di-
rectè & in se, sed satis esse quoddam personali-
ter voluntaria sint indirectè, & in causa suffi-
cienter non retractata, prout docent cum S.
Thoma, Sylvester, Cajetanus, Medina, So-
tus, Thomas de Lemos in Panoplia to. 4. l.
4. p. 2. tr. 3. n. 300. & seqq. Illustrissimus
Godoy, Contentonius, alique Thomistæ com-
muniter, atque cum ipsis Suarez, Valentia,
Tannerus, & è Nostris Corneio, Salmanti-
censes, Lezana, contra Vasquez, Arriagam,
Amicum, Oviedum, Terillum, Mastrium,
&c.

224 Et probatur 1°. ex divina Scriptura, se-
cundum quam dantur ignorantie peccata pro-
priè dicta, in se proinde verè & formaliter
imputabilia (licet ex ignorantia, adeoque pro-
tempore ignorantie commissa) uti probat S.
Bernardus epist. ad Hugonem à S. Victore:
Scriptura namque testimonia, ab ipso proba-
ta, exponi nequeunt de peccatis improprie,
sed intelliguntur de propriè dictis, in se pro-
inde verè imputabilibus, juxta legitimam di-
vinæ Scripturæ interpretandæ regulam. Atqui
peccata ex ignorantia, adeoque tempore ig-
norantie commissa, voluntaria non sunt dire-
ctè & in seipsis, sicut cognita non sunt dire-
ctè & in seipsis.

225 2°. ex communi sensu Ecclesiæ Catholi-
cæ, cujus testimonium reddit Synodus Dio-
politana: in qua cum lecta fuissent Capitula
quædam de libro Cælestii hæretici, quorum
unum erat, *oblivio ignorantia non subjacent
peccato, quoniam non secundum voluntatem
eveniunt, sed secundum necessitatem*. Finita le-
ctione, Synodus dixit: *Quid ad hac quale
ita sunt Capitula dicti præfens Pelagius Mma-
chus? Hac enim reprobat sancta Synodus, &
per eam sanctæ Ecclesiæ sensus*. Ex communi
igitur sensu Ecclesiæ patet ignorantiam & obli-
vionem, absque voluntate, quæ in se for-
maliter voluntaria sint, verè & propriè sub-
jacere peccato; per consequens esse pecca-
tum in se. Ad peccatum proinde in se impu-
tabile, satis esse quoddam voluntarium sit in causa.

226 3°. ex unanimi sententia SS. Patrum lib.
9. laudatorum, in quibus habemus impoten-
tiam, & necessitatem consequentem, à vo-
luntate ipsa, seu causa culpabili inductam,
à culpa non excusare actus, ex tali necessita-
te vel impotentia procedentes, culpâ manen-
te, seu per poenitentiam convenientem non re-
tractatâ. Ex ista namque SS. Patrum doctrina,
manifestè consequitur, actus inimpedibiliter
secutos ex causa culpabili, voluntariè posita,
in se culpabiles esse, etiam si sequantur tempo-
re istius impotentie & necessitatis, licet pro
tunc non sint in se voluntarii, sed necessari
necessitate consequente.

227 4°. ex communi doctrina veterum Scho-
lasticorum, pariter aientium, necessitatem con-
sequentem, sive à voluntate inductam, non

tollere malitiam propriè dictam ab actibus ex
tali necessitate convenientibus.

5°. specialiter ex S. Thoma, assertionem 228
nostram tradente in 2. dist. 35. a. 3. ad 3. q.
2. de malo a. 1. ad 11. q. 23. de volunt. Dei
a. 7. ad 6. 1. 2. q. 71. a. 5. 2. 2. q. 79. a. 3. &
q. 150. a. 4. Ibi namque docet, effectus cau-
sam voluntariam subsequentes, imputari, eo
etiam tempore, quo in potestate nostra non
est ipsos impedire. Siquidem citatâ q. 79. de
peccato omissionis dicit, quoddam ei, qui per
ebrietatem se reddidit impotentem ad non
omittendum, omisso inceptu (effectivè) im-
putari ad culpam, quando fuit tempus ope-
randi, propter causam præcedentem, ex qua
omissio secuta est. Citatâ etiam q. 150. a. 4.
idem tradit de peccatis commissis per ebrieta-
tem, vel passionem auferentem totaliter usum
rationis, si ab initio voluntaria fuerit. Et 3.
contra Gent. 159. & 160. idem asserit de pec-
catis secutis ex culpabili subtractione gratiæ
prævenientis, sine qua vitari nequeunt. Vide
suprà lib. 9. cap. 22.

6°. idipsum probatur ex communi sensu 229
hominum, secundum quem ebrietas verè &
propriè est peccatum, eo instanti quo est, li-
cèt pro tunc non sit in se libera: utpote for-
maliter auferens libertatem, sicut & rationis
usum. Et idem est de homicidio, pollutione,
&c. Aliàs ista nunquam forent in se formaliter
peccata: quia homo, qui lethalem ictum
accepit, nunquam moritur in instanti quo
quis ictum illum liberè infixit: q. illo in-
stanti non dissolvitur omnis dispositio; quæ
non dissoluta, non solvitur anima & corporis
unio. Neque excusso fortissimè gladio in cer-
vicem proximi, in potestate excutientis est
gladium sistere in finali puncto cervicis, quo
secto primum homo moritur. Nec in potesta-
te hominis est, posita liberè causa necessari
pollutionis, ipsam cohibere. Et sic de aliis,
quæ tamen, ex communi sensu hominum, &
ipsiusmet Ecclesiæ, verè in se sunt formaliter
peccata, dum in se sequuntur. Unde & ple-
rumque in se reservantur. Quod alioqui non
fieret.

7°. ex gravissimis quæ aliàs consequen- 230
tur absurdis. Sequeretur enim primò, pecca-
tum formaliter non continuari omni momen-
to, quo quis iracundiæ furia investus in pro-
ximum insurgit, vel momento quo ex flamma
concupiscentiæ in copulam fornicariam,
adulterium, sodomiam, vel in pollutionem
abripitur. Neque enim omni illo momento
adeò sibi præfens est, vel sui dominus, ut
furiam illam, vel flammam reprimere queat,
vel impetum inchoatum quolibet momento
retractare.

Secundò, dæmones ac damnatos esse impec- 231
cabiles peccato in se imputabili. Cujus oppo-
situm docent Sancti.

Tertiò, omnes illos, qui in poenam horri- 232
bilibus peccatorum suorum, iusto Dei judi-
cio excacari & obdurati, ad tempus destitu-

si sunt gratiā ad peccatum vitandum necessariā, toto istius destitutionis tempore impeccabiles esse, peccato in se imputabili, quidquid interim de se sceleratissimum egerint. Cuius etiam oppositum docent Sancti l. 9. laudati.

233 Quartò, omnem vitæ partem, quā Athei, Neronēs, Caligulæ, Domitiani, putidæ etiam publicarum libidinum victimæ, in pœnam nefandorum flagitiorum suorum, divinā id exigente iustitiā, privati fuerunt gratiæ supernæ illuminationis ad cognoscendam vitandamque malitiam brutalitatem suarum, piæque affectionis, saltem excitantis ad opem divinam contra eas implorandam, fuisse in se formaliter innoxiam, & inimputabilem, tamen interim abjecto omni timore Dei, se totos dederunt immanissimis libidinibus, iniustitiis, crudelitatibus, &c. Quod enim omni momento talis bestialis vitæ non adsit duplex illa gratia, intellectus & voluntatis, sine qua peccatum vitare non possunt, sacræ Litteræ, sanctique Doctores, eodem lib. 9. exhibiti, contestantur, & ipsimet peccatores ex proprio sciunt experimento. Nec certè Christus mortuus est, ut ipsis promeretur gratiam, quā peccare possent, & sine qua impeccabiles forent, peccato in se imputabili. Hoc enim piæ aures exhorrescunt.

234 Quintò, si isti perditæ vitæ homines inter confitendum affirmant, se, dum in crimina illa plusquam bestialia prolapsi sunt, nullam ejusmodi gratiam habuisse, nullam (inquam) de illis vitandis, nec de implorando adversus ea divino auxilio piam cogitationem, nec affectionem, à Confessario censendos non esse reos peccatorum in se imputabilem, vel Confessarium ipsis quoad hoc credere non oportere, sed contestari quod nunquam sine illa pia cogitatione & affectione peccaverint, sed etiam incogitando cogitaverint, incogitantiæque cogitatione ad non peccandum adjuti fuerint; ideòque rei, quia non consenserunt cogitationi quam non senserint, nec adverterint. Quod ridet Bellarminus l. 2. de gratia & lib. arb. c. 6.

CAPUT XXVI.

Solvuntur objectiones adversus doctrinam superioris capite traditam.

235 **O**bjicies 1°. S. Augustinus l. 1. de expositione quarumdam proposit. Epist. ad Rom. propositione sexagesimā secundā de Pharaone dicit: *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaverit; quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priore infidelitate.*

Respondéo expositionem illam à S. Augustino scriptam esse, cum adhuc Præbiter esset, nec in istis materiis ita, sicut postea, versatus, prout ipse faretur l. 1. Retract. c. 23. his verbis: *Nondum diligentius quæsieram, nec*

Tom. I.

adhuc inveneram, qualis sit electio gratiæ. Unde licet in allata expositione nobis adversaretur, veritati nostræ assertionis non obstaret: utpote quam ipse postmodum tradidit locis l. 9. allegatis & serm. 88. de tempore (qui tamen Cæsario tribuitur in novissima additione sermonum S. Augustini) ibi namque ex instituto refellit eos, qui putant Pharaoni non imputandum peccatum, obdurationis tempore commissum. Et l. Retract. 15. *Qui cogenti cupiditati bonā voluntate resistere non potest (defectu gratiæ necessariae ad resistendum) & ideò facit contra præceptum iustitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati.*

Respondéo 2°. sensum Augustini in verbis objectis esse, quod inobedientia Pharaonis ipsi imputata non fuerit præcisè & adæquatè, quia tempore obdurationis obtemperare non potuit (non enim imputata fuisset, nisi peccatum præcessisset, cuius merito obduratus, sive à Deo desertus fuisset) sed quia per præcedens illud peccatum, dignum se præbuit, cui cor obduraretur. Vocula namque quod ibi est casualis, idem significans quod quia, vel eò quod; uti pater ex posteriori vocula adversativa, sed quia dignum se præbuit, &c.

Objicies 2°. De fide est libertatem esse necessariam ad peccandum, & demerendum: utpote fundamentum omnis bonitatis & malitiæ moralis. Ergo quod non est verè & propriè liberum, esse non potest verè & propriè peccatum. Atqui effectus securi ex causa liberè posita, eo tempore quo in potestate hominis non est eos impedire, non sunt verè & propriè liberi. Igitur non sunt verè & propriè peccata.

Respondéo negando subsumptum: quia impedibilitas consequens liberam determinationem voluntatis, non tollit veram & propriam rationem libertatis; sed sola inimpedibilitas antecedens.

Objicies 3°. Saltem effectus tempore somni, ebrietatis, & amentię securi ex causa liberè antè posita, non sunt verè & propriè liberi; verè proinde ac propriè non sunt peccata. Cum enim homo tunc non sit sui compos, nec ratione utens; tunc non operatur liberè.

Respondéo, licet tunc non sint verè ac propriè liberi in se; secus in causa. Et ista libertas in causa, juxta S. Thomam, sufficit, ut sine nova libertate, effectus illi incipiant imputari ad culpam distinctam à malitiæ causa. De peccato namque omissionis, secuto in ebrietate culpabili, sic discutrit 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. *Omissionis peccatum præceptis affirmativis opponitur, quæ non ad semper obligant, sed ad tempus determinatum. Et ideò pro illo tempore peccatum omissionis incipit. Potest tamen contingere, quod aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod debet. Quod quidem si sit præter ejus culpam, non omittit quod debet, ut dictum est. Si verò sit propter ejus culpam præcedentem, pu-*

Zzz 2.

2a cum aliquis de sero se inebriavit, & non potest surgere ad matutinas, ut debet. Dicunt quidam, quod tunc incipit peccatum omissionis, quando aliquis se applicat ad actum illicitum & impossibilem cum illo actu ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum: quia dato quod excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret. Unde patet quod praecedens inebriatio non fuit ommissio, sed omissionis causa. Unde dicendum est, quod ommissio incipit imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi; tamen propter causam praecedentem, ex qua sequens ommissio (tamen secuta tempore ebrietatis, & impotentiae ad non omittendum) redditur voluntaria. Quid clarius? Videri meretur Thomas de Lemos in Panoplia to. 4. l. 4. p. 2. ut. 3. c. 20. à num. 301. ad 314.

239 Objicies 4°. Si effectus illi non sunt liberi in se, sed in causa dumtaxat: ergo non sunt peccata in se, sed tantum in causa. Cum in tantum peccata sint, in quantum libertate non carent.

Nego consequentiam. Tametsi enim omne in se peccatum, esse debeat liberum; non necessario tamen esse debet liberum in se, sed in se vel in causa, ut probatum est.

Objicies 5°. Liberè posuisse causam, homicidii v. g. non sufficit ad hoc ut homo dicatur liberè homicidium committere, si eo committat tempore, quo sui compos non est.

Distinguo antecedens: non sufficit ad hoc ut dicatur liberè homicidium committere, libertate homicidii in se, concedo: libertate homicidii in causa liberè posita, nego, dummodò causa illa moraliter adhuc perseveret in effectu suo, & iste sequatur ex vi ipsius.

240 Objicies 6°. Effectus non magis potest esse liber libertate causae, quae praecessit, & amplius non est, quam paries albus ab albedine praeterita.

Respondeo 1°. à physicis ad moralia in similibus non sequi. Quia licet in casu nostro libertas causae non sit amplius physice, bene moraliter, sensu explicato. Quamvis etiam nullum subjectum denominari queat album nisi ab albedine physice actu existente; non est tamen dubium, quidpiam denominari posse, liberum à libertate physice actu non existente, dummodò moraliter existat.

241 Respondeo 2°. denominationem albi esse physice intrinsecam; denominationem verò liberi plerumque moraliter extrinsecam. Tametsi verò denominationes physice intrinsecae requirant formam physice in se existentem; ad denominationes moraliter extrinsecas sufficit forma moraliter existens in effectu.

242 Objicies 7°. Si ita esset, peccata quae insanus, seu amens committit in amentia, causata ex praecedente ipsius culpa, ipsi in se imputarentur.

Respondeo id non magis esse inconueniens de peccatis secutis ex amentia culpabili, quam secutis ex culpabili ebrietate (quae est brevis quaedam amentia) de quibus S. Thomas id

expressè tradit locis suprà relatis. Videri potest Thomas de Lemos ubi suprà pariformiter discurrrens.

Objicies 8°. Saltem alia inconuenientia sequeretur. 1°. hominem iustificatum absque nova libertate, mortaliter peccare posse, ut si homini dormienti, post causam pollutionis liberè positam, Deus infunderet gratiam, vel homo ipse de causa illa à se posita poeniteret, antequam effectus sequeretur. 2°. peccatorem, qui propinavit alteri venenum, peccare toto tempore operationis veneni, adhuc post poenitentiam de causa istius operationis liberè posita: utpote quā non obstante veneni operatio adhuc libera foret in causa. 3°. hominem in somno mereri posse, Sacramentaque conficere; cum libertas amplior non requiratur ad merendum, vel Sacramenta perficiendum, quā ad peccandum. 4°. hominem adhuc peccare post mortem per effectum, cuius effectum liberè posuit ante mortem.

Respondeo nullum inconueniens ex assertionem nostra consequi. Non primum; quia infusio gratiae incompatibilis est cum peccato, etiam causae; quod proinde eo ipso deletur, & esse definit, quo gratia infunditur, si tamen hoc absque poenitentia possibile sit. Quod à pluribus negatur, & disputare non est huius loci. Posita verò poenitentia, homo non censetur amplius moraliter velle, quod ante volebat. Et ideo homicidium, retractatā per poenitentiam volitione illius, non censetur amplius moraliter volitum; sed fit de volito nolitum. Nec jam amplius moraliter sequitur ex vi praecedentis voluntatis, sed physice ad summum.

Atque hinc perspicuum est secundum inconueniens non sequi ex assertionem nostra. Posita namque retractatione, operatio veneni definit esse moraliter volita, ut proximè dictum est. Ea verò seposita, nullum est inconueniens in eo quod peccator ille dicatur continuo peccare, quamdiū voluntas, quā liberè propinavit venenum, in effectu suo moraliter perseverat; licet continuo non peccet additione novi, sed continuatione ejusdem peccati, usque ad consummationem.

Ad tertium respondeo non esse inconueniens, quod homo in somno mereatur, continuatione meriti in vigilia comparati; quemadmodum martyr meretur toto passionis tempore, licet ex doloris vehementia rationis usu identidem privetur. Sacramenta tamen confici nequeunt, nisi à sui compote. Non quod aliqui libera esse non possent in causa; sed quia Salvator, ex communi Ecclesiae sensu, sic instituit, ob periculum multorum inconuenientium alioqui futurorum.

Ad quartum nego sequelam; quia homo mortuus, non est amplius homo, nec humanis tenetur legibus; & ideo contra eas amplius peccare non potest. Contra legem verò divinam & naturalem peccat quidem anima peccatoris, qui ante mortem causam posuit aliena

mortis, sed post mortem non demeretur: utpote non jam ampliùs in statu demeriti.

CAPUT XXVI.

Tametsi peccata omnia invicem connexa non sint; plurima tamen cum quibusdam aliis connexa esse solent.

247 **P**lurimum expedit Confessarios nosse istam connexionem, ad eamque reflectere, dum peccatorum confessiones excipiunt, tum ut penitentes congruè examinent, tum ut ipsos instruant, convenientiaque ipsis remedia præscribant.

248 Certum est ergo peccata omnia invicem connexa non esse, nec actu, nec affectu, quasi reus unius, reus sit omnium. Cum frequenter contingat affectum erga unum excludere affectum erga aliud ipsi oppositum. Nam affectus avaritiæ v. g. excludit affectum prodigalitatis.

249 Opponitur quidem testimonium Jacobi 2. dicentis: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Sed Augustinus epist. 29. & Beda sic illud exponunt, ut offendens mortaliter uno, perdat charitatem, quæ finis est præceptorum omnium; & sic reus sit omnium, non quod omnia violat, propriè loquendo, sed quod omnia frustret principali fine suo. Quemadmodum si Rex Gubernatori civitatis, ab hostibus obsidenda, multa det præcepta, v. g. tenendi portas clausas, singulis propugnaculis providendi de sufficienti militum numero, ponendi bonas excubias ad loca magis exposita, &c. per negligentiam verò unius ex dictis præceptis contingeret civitatem ab hostibus capi: Gubernator iste rectè diceretur frustranea reddidisse omnia ista præcepta, & sic quodammodo reus omnium; eo quod omnia frustra esset sine principali à Rege intento, qui erat impedire ne civitas interciperetur.

250 Plurima nihilominus peccata cum quibusdam aliis frequenter connexa esse, manifestum faciunt exempla sequentia.

Nam superbia v. g. per quam appetimus supra alios in aliqua qualitate excellere (v. g. in doctrina, divitiis, honoribus) causa esse solet invidiæ, quâ invidemus aliis in ea qualitate nos superantibus, vel æquantibus, seu eousque qualificatis, ut æstimationem nostram propterea diminui putemus. Ipsaque invidia ulterius causa esse solet detractionum, vituperationumque, quibus hominum illorum æstimationem diminueri conamur; sicut & gaudiorum de malis ipsorum, necnon desideriorum, quibus malum ipsis optamus, & quandoque etiam procuramus; odiorum quoque & aversionum ab istis personis, &c.

251 Peccatum fornicationis sæpè consequuntur peccata contra naturam, quibus generatio prolis, vel nativitas impeditur, scilicet pollutio vel abortus. Eandemque fornicationem antecedere solent sollicitationes, deceptiones, fictæ

promissiones, turpiloquia, fœdi tactus, pollutiones, &c.; eandemque frequenter subsequuntur variæ delectationes morosæ, impuraque desideria, ad resuscitandam imaginationem actus commissi. Tametsi verò ex ipsa confessione fornicationis satis intelligantur aliqui tactus libidinosi, & turpiloquia proximè antecessisse, vel subsecuta esse; non tamen ea quæ repetitis vicibus diu antè, vel post congerunt. Eidem quoque fornicationis peccato frequenter conjuncta est seductio ac perditio innocentis animæ, quam seductor tenetur exemplo, oratione, & quibus potest modis ad emendationem, gratiaque amissæ statum reducere. Ad quod pauci attendunt. Denique inveterata consuetudo istius, seu aliorum peccatorum mortalium, sicut & frequens facilisque relapsus, frequenter connectuntur cum sacrilegis confessionibus, & communionibus, violationibusque præcepti de sabbatho sanctificando, dum ne in ordine quidem ad eorum sanctificationem affectum ad similia exuunt, sed scienter retinent.

Peccatum furti sæpè connexum est cum iteratis interruptis desideriis ac deliberationibus alia furti committendi, injuriosisque suspitionibus, quibus persona innocens propter istud furtum impetitur, & aliquando diffamatur, affligitur, &c.

Peccatum ebrietatis, in frequentata popina commissum, connexum esse solet cum provocationibus aliorum ad haustus intemperatos, turpiloquiis, detractionibus, blasphemis, pejorationibus, temporalium bonorum dissipationibus, festorum profanationibus, magnis in familia jurgiis & discordiis, neglectu officii specialis, sicut & generalis officii hominis Christiani.

Peccatum iræ comitari solent rixæ, altercationes, injuriosæ improprietates, contumeliæ, diræ imprecationes, scandala præsentium, voluntas ulciscendi, vel nocendi, seu ipsa etiam illatio nocuenti. Post altercationem quoque frequenter sequitur diuturna aversio animi, denegatio communium dilectionis signorum, vel specialium, quæ inferior superiori, vel conjux debet conjugi, &c. v. g. denegatio debiti conjugalis. Frequenter etiam sequuntur detractiones, aliaque ejusmodi.

Peccatum avaritiæ, in personis divitibus, frequenter connexum est cum gravi transgressionem præcepti eleemosynæ, cumque illicitis conquirendi modis, licet avaritiâ excæcati illicitos esse non agnoscant. In Ecclesiasticis verò, præter frequentem transgressionem præcepti eleemosynæ, frequenter connectitur cum simoniacis, seu aliis perversis intentionibus & modis, quibus ad ecclesiastica perventum est beneficia, vel ad Ordines sacros; cum simoniaco quoque affectu, quo functiones sacræ peraguntur, cumque Laicorum scandalo, & tanta implicatione temporalium, ut spiritualia negligantur. Ex quibus satis patet, Confessarium reflectere debere ad similes peccatorum connexiones.

CAPUT XXVIII.

Causa peccatorum interna & externa.

256 **N**otitia causarum illarum, ad easque reflexio, valde utilis, imò necessaria est ad humiliandam hominis superbiam, ipsumque excitandum ad jugem sui custodiam, vigilantiamque adversus inimicos suos, tam domesticos, quam extraneos (de quibus c. seq.) nec Confessario minus necessarium est nosse causas morborum spiritualium, quam corporali medico corporalium; ad hoc utique ut possit causas illas penitentibus exponere, congruaque adversus eas remedia præscribere.

257 Meminerit itaque homo se esse ad instar civitatis oblesse, quæ (præter hostes ipsum exterius oppugnantes) interius habet proditores, cum externis hostibus communicationem habentes, à quibus moventur ut unà cum ipsis prodicionem civitatis machinentur. Accedit ad cumulum miseriæ, quòd civitatis istius Gubernator, nec scientiam habeat, nec zelum necessarium pro defensione civitatis.

258 Quòd homo sit ad instar talis civitatis, ostenditur ex eo quòd hostes ipsius exteriores sint dæmon & mundus, à quibus continuò oppugnatur, (uti videbitur cap. ...) ad procurandum ipsius ruinam. Ratio verò, ipsi data ad ipsum dirigendum, & voluntas per quam imperare debet reliquis animi facultatibus pro defensione ipsius in negotio salutis, valde deficiant in necessariis ad bonam defensionem; ratio propter profundas ignorantie tenebras, quibus subjacet in iis quæ spectant ad salutem; voluntas propter malitiam, sui amorem, & salutis incuriam.

259 Variæ itaque sunt causæ internæ peccatorum, videlicet ex parte intellectus ignorantia, & pronitas in errores; ex parte voluntatis, inordinatæ concupiscentiæ & passionis, tantaque infirmitas, seu pronitas in malum, ut voluntas, sui amore corrupta, sine auxilio gratiæ peccatum vitare non possit. Hisce causis internis, aliæ plerumque accedunt, prava scilicet consuetudo, malitia, salutis incuria, &c. Accedunt & causæ peccatorum externæ, dæmon scilicet & mundus, sub quo comprehenduntur omnia quæ in mundo sunt, etiam prava exempla, & consilia, quæ nos ad peccatum sollicitare possunt, vel decipiendo nos ex parte intellectus, vel excitando in nobis concupiscentias & passionis.

260 Cæterum ut suam quisque miseriam magnam agnoscat, ad originem recurrendum est, explicandaque quatuor vulnera magna, per peccatum originale nobis inflata (quæ sunt ignorantia in intellectu, malitia in voluntate, concupiscentia & infirmitas in appetitu inferiori) & quomodo vulnera ista per peccata augeantur actualia. Sit itaque

§. I.

Explicatur magna hominis ignorantia.

261 **Q**uam magnum sit ignorantie vulnus, experientia docet in parvulis & adultis.

Nam in parvulis ita sopita, & quasi extincta est ratio, ut pluribus annis sint quasi pecudes, non quasi homines, animam rationalem habentes: jam enim reus delicti infans, necdum capax præcepti, tam profundâ ignorantie caligine est involutus & pressus (ait Aug. l. 2. de peccat. merit. c. 36.) ut nesciat ubi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus genitus sit, neque tamquam de somno excitari possit, ut hæc saltem demonstrata cognoscat, sed expectetur tempus, quo hanc, nescio quam, velut ebrietatem, non per unam noctem (sicut qualibet gravissima solet) sed per aliquot menses, annos, paulatim digerat, nec nisi multis molestiis, laboribus, instructionibus, castigationibus, perveniat ad modicum scientiæ, quo rudioris ignorantie partem depellat.

Jam quid de adultis dicam? quorum pars 261 longè maxima res scitu maximè necessariae damnabiliter ignorat toto vitæ tempore, ita ut vel nesciant à quo Conditor, & quem in finem acceperint ut sint, & quem ad scopum ipsis præcipuè sit collimandum; vel, si prima ista fundamenta sciant, ad ea non reflectant, vel certè ignorent media, per quæ ad finem illum & scopum pervenire debeant. Cum enim unica ad id via, vita sit christiana, maxima eorum, etiam Catholicorum pars, ne quidem novit in quo vita ista consistat, nec quæ sint ipsius regulæ, quod Christiani hominis officium, &c. Et si hoc aliquousque noverunt in generali, pauci sciant, vel ad id adveniant in particulari, saltem in plerisque actionibus suis, ut patet, tum in tot superbis, avaris, ambitiosis, voluptuosis, & mundanis hominibus, qui sæculi amorem in se prædominantem, quamdiù in crimen palpabile non prodit, præcordis cæcitate non vident. Tum in peccatis omissionis, in quæ ignorantes, vel non advertentes incidimus, dum v. g. Deo non rependimus satis frequentem, vel satis ferventem amorem, cultum, gratiarum actionem, orationem; vel proximis, maximè domesticis, ea non impendimus, ad quæ ex officio, vel ex charitate tenemur, v. g. monitionem, correptionem, pro ipsis orationem, eleemosynam corporalem vel spiritualement, vel dum salutem nostram non satis consulimus, vigilando, orando, regulam nostram servando, peccata etiam venialia vitando, &c.; vel denique actiones nostras, penè omnes, occulto quodam inficimus affectu superbiæ, amoris proprii, &c.

Tam profundam, universalemque ignorantiam 263 adjuvat summa plurimorum indocilitas, in aliquibus proveniens ex dispositione corporis, quæ carni sic immersa est anima, ut spiritualia vix concipere queat, vix etiam capere, & retinere necessaria necessitate mediæ ad salutem; quam indocilitatem plerumque fovit modica rerum spiritualium cura, æstimationeque, & nimia implicatio in negotiis secularibus, vel rebus corporalibus. In aliis, iisque valde multis, indocilitas illa provenit, vel à pertinaci sensuum præjudicio, quo fit ut ea omnia respiciant quæ

quæ sensibus repugnare videntur, nec credere velint, nisi ea ad quæ aliquo sui corporis sensu perveniunt (quam ob causam Calvinistæ credere nolunt mysterium SS. Eucharistiæ) vel à longa præventionem, iudicandive consuetudine; cui præventioni vel consuetudini dum accedit superbia, quæ se sapere putant, qui errant, indocilitatem difficillimè exuunt; sicut videre est partim in senibus, qui ab opinionibus dudum conceptis, tametsi erroneis, ægerimè avertuntur, si sibi sapientes videantur; partim in iis, qui dudum præventi sunt laxioribus, tametsi perniciosi opinamenti quorundam Casuistarum, circa administrationem Sacramenti poenitentiae, &c., iisque tam pertinaciter adherent, ut libros, vel argumenta in contrarium vix, aut ne vix quidem legere, vel seriò (depositis præiudiciis) pendere dignentur. Vel denique indocilitas illa provenit à vitiosis erga creaturas affectibus, humanisque cupiditatibus, quas multum valere ad excæcandum, non semel ostendimus. Dum enim Confessarius v. g. querit hominibus placere, difficillimè sequitur veritates, quarum usu timet ipsis displicere. *Lege namque insatigabili* (inquit Aug.) *Deus spargit penales cæcitates super illicitas cupiditates.*

264 Ad idem ignorantiae malum pertinent illæ, in quas adeò proni sumus in iudicando, præcipientiae, sicut & assidue inadvertentiae, seu inconsiderantiae nostræ, quibus fit ut practicè non consideremus, vel satis seriò non perpendamus veritates, quas speculative scimus. Aperiemus demum oculos post mortem, quando obtuspeccantes clamabimus: *Ergo erravimus à via veritatis*, &c. Sap. 5.

265 Tot denique perniciosi errores, perniciosæque opinioniones in materia morum, falsissimæque Gentilium Philosophorum de ultimo fine hominis, mediisque necessariis ad illum consequendum opinioniones palam ostendunt, quantum, & quam exitiosum sit ignorantiae vulnus per peccatum originale infectum.

§. II.

Explicatur secundum vulnus, scilicet concupiscentia.

266 Per illud vitiosa intelligitur propensio partis inferioris, quæ homo trahitur ad voluptatem sensuum propter se expetendam, sive sit voluptas carnis, id est tactus carnalis, sive gustus, sive aliorum sensuum. Unde concupiscentia ab Augustino sæpè vocatur *libido sentiendi*, eamque (sive actualis sit, sive habitualis) idem Augustinus constanter docet esse malam, malèque nos agere quotiescumque ipsi obsequimur, non solum quando inclinat ad actus illicitos, v. g. fornicationem, vel esum cibi vetiti; sed & quandocumque aliquid facimus propter illam, sive quandocumque voluptatem sensualem gustus, vel tactus, vel visus, vel auditus, vel odoratus quærimus propter ipsam. Quod profectò illicitum esse demonstravimus lib. 7.

Per concupiscentiae vulnus intelligi etiam 267 posset inordinatus amor sui, qui est generalis causa, ex qua omnia peccata oriuntur, dividiturque in tres latissimos fontes, è quibus omnia promanant peccata, scilicet in concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ, juxta illud Augustini in Psal. 8. *Hæc tria genera vitiorum, id est voluptas carnis, & curiositas, & superbia* (quæ alibi vocat *libidinem sentiendi, sciendi, & excellendi*) *omnia peccata concludunt, quæ mihi videntur à Joanne Apostolo enumerata, cum dicit: "Nolite diligere mundum, quoniam omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi."* Quod enim inordinatus amor sui, seu humana cupiditas, in tres illas propagines divisa, sit causa, seu radix omnium peccatorum, sententia est S. Thomæ 1. 2. q. 77. a. 4. *Manifestum est quod inordinatus amor sui est causa omnis peccati.* Quia omnis actus peccati procedit ex inordinato appetitu alicujus temporalis boni. Quod autem aliquis appetat inordinatè aliquod temporale bonum, procedit ex hoc quod inordinatè amat seipsum. Inordinatum verò amorem temporalis boni art. 8. dividit in tres dictas concupiscentias, sicut humanam cupiditatem Augustinus dividit tr. 1. in epist. Joan. dicens: *Tria sunt ista, & nihil invenies unde teneatur cupiditas humana, nisi aut desiderio carnis, aut desiderio oculorum, aut ambitione sæculi.* Per tria ista tentatus est Dominus à diabolo. Unde cum ex 2. Timoth. 3. longam peccatorum seriem enumerasset, hæc (inquit) *omnia ab eo velut fonte manant, quod primum posuit: seipsum amantes.* Et serm. 47. de divers. amorem sui vocat primam hominis perditionem: *Prima hominis perditio fuit amor sui.* Et 14. Civit. 28. amorem sui structorem vocat civitatis terrenæ, sicut amor Dei structor est civitatis cælestis: *Fecerunt civitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui, usque ad contemptum Dei; cælestem verò amor Dei, usque ad contemptum sui.* Et Apostolus ipse 1. Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas*, in tres classes illas divisa.

Porro utiliter Confessarius investigabit, ex qua radice pullulent peccata sui poenitentis, ut securim ad radicem ponat, congrua contra relapsus remedia præscribendo, poenitentemque monendo contra quam præcipue cupiditatem pugnare debeat: Quia in re multi graviter deficiunt, de quibusdam quidem actibus palpabiliter malis dolendo, & se excusando, sed securim ad radicem nunquam apponendo, eamque inexpugnatam relinquendo.

Superest explananda difficultas, quomodo ex tribus fontibus illis peccata omnia profluant? quia vel per oculorum concupiscentiam (cum Augustino) intelligitur libido cognoscendi, seu curiositas; vel cum aliis, libido possidendi, seu cupiditas divitiarum? Si primum, avaritia ex nullo fontium illorum profluit. Si secundum, ex nullo eorum profluit curiositas. Deinde non apparet ex quo illorum fontium profluant pec-

cata, quæ ex mero alterius amore committuntur, v. g. à parentibus ex amore filiorum.

269 Ad 1. respondeo per oculorum concupiscentiam utrumque intelligi, tam scilicet libidinem sciendi, quam possidendi. Vel, si (cum Augustino) sola curiositas intelligatur, libido quidem possidendi nunquam est prima, sed semper oritur ex aliqua trium illarum, vel scilicet ex libidine sentiendi, vel ex libidine excellendi, vel ex utraque, vel ex triplici illa libidine, quasi ex radice, juxta illud Augustini 10. Confess. 37. *Divina ob hoc expetuntur, ut alicui istarum trium cupiditatum, vel duabus ipsarum, vel omnibus servantur.*

270 Ad 2. respondeo cum S. Thoma citatâ q. 77. a. 4. ad 4. quod amicus est quasi alter ipse; & idè quod peccatur propter amorem amici, videtur propter amorem sui peccari. Siquidem amor amantem cum amato quodammodò facit unum.

Si quis ex inordinato amore sui non profluere putet peccata, quæ sunt ex compassione alienæ miseriæ, v. g. mendacia facta ab obstrictibus Egyptiacis ad salvandam vitam Hebræorum, furtum factum ex affectu alendi patrem egenum, mendacium factum in circumstantiis ab Augustino descriptis in lib. contra mendac. c. 20. quando scilicet absque mendacio haberi nequit accessus ad baptizandum infantem, aliàs sine baptismo moriturum.

Respondeo peccata ista non committi ex affectu charitatis: cum charitas non agat perperam. Per consequens sunt ex affectu bono (ex officio utique liberandi proximum à malo) sed ex circumstantia mali mediū malo; qui affectus cum hæreat in creatura, non in Deo, cupiditas est, juxta Augustinum, aliosque Patres, generaliter asserentes fieri ex cupiditate (generaliter acceptâ) quicquid non fit ex charitate, sive ex Dei propter se amore. Qui nunquam mover ad eligendum medium lege divinâ vetitum, ad consequendum finem bonum.

Sola proinde voluntas propria, legi Dei quoad hoc se non subjiciens, adedque amor proprius, mover ad istam electionem, si medium istud sciatur esse vetitum: si verò id ignoretur, ignorantia ista, utpote juris naturalis, non est inculpabilis & involuntaria, sed culpabilis & voluntaria in causa, scilicet cupiditate, uti videbitur infra.

271 Ecce ergo deploranda hominis miseria, qui sibi relictus, nihil facit, nisi ex inordinato amore sui, cujus pondere ad seipsum semper convertitur. Natura quippe corrupta, divinis rationibus, ac puræ intentioni repugnat (ait Card. Bona in princip. vit. Christ. p. 1. §. 3.) & ad se omnia refert. Inde autem cum omnia profluant mala, homo semper vigilare debet, semperque pugnare contra inordinatum amorem sui; ne alioqui causa sibi sit perditionis, uti causa fuit corruptionis totius humani generis, causa perditionis ejusdem per aquas diluvii, causa damnationis omnium Angelo-

rum, hominumque reproborum.

§. III.

Elucidatur tertium vulnus, scilicet malitia.

272 Per malitiam hæc intelligitur pronitas voluntatis in malum. Voluntas quippe hominis lapsi non solum flexibilis, sed & prona est in malum, juxta illud Gen. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* Oritur verò pronitas ista ex triplici supradicta concupiscentia, aliisque causis, ex quibus aliquando fit, quod uni homini congenita sit major pronitas ad malum, quam alteri, qui sortitus est animam bonam. Istarum causarum una est, vitiosa corporis dispositio, ob quam aliqui ad certa genera malorum præ aliis sunt inclinati; alii scilicet ad libidines, alii ad furti, alii ad rixas, & pugnas, &c. Altera causa est, quod aliqui destituti sint retinaculis, quibus alii à peccato cohibentur, ingenito scilicet pudore, pœnarum, & offensæ Superiorum timore, inclinationibus ad officia virtutum; quæ diminutæ quidem sunt, sed non penitus deletæ per originale peccatum.

§. IV.

Declaratur quartum vulnus, nimirum infirmitas.

273 Infirmitatem ex peccato originali profluentem Augustinus latius accipit, quam S. Thomas, & Scholastici passim. Ipsi namque per eam intelligunt infirmitatem appetitus inferioris, qui sicut per concupiscentiam inordinatè appetit ea quæ sensibus delectabilia sunt; ita per infirmitatem inordinatè refugit ea quæ sensibus molesta sunt & ardua; ita ut quemadmodum justus indiget virtute temperantiæ, ad cohibendam inordinatam istius appetitus propensionem in sensuum oblectationes; sic indigeat virtute fortitudinis, ad reprimendam inordinatam ejus appetitus propensionem in timores, pusillanimitates, torpores, desperationes, &c.

274 Verum Augustinus infirmitatem accipit prout se ad utrumque extendit appetitum, superiorem & inferiorem; & reverà sua etiam in appetitu superiori est infirmitas, proveniens partim ex defectu charitatis (generaliter acceptæ) partim ex excessu cupiditatis. Nam quemadmodum eò quis fortior est ad bonum, quò majorem habet charitatem, minorem cupiditatem; sic ad bonum eò debilior est, seu infirmior, quò charitas ipsius est minor, & cupiditas major. Infirmitatem quippe nostram ex cupiditate provenire, experientia constat, quæ experimur nos admodum infirmos & difficiles ad ea peragenda, quæ sunt hominis Christiani, vel religiosi, quando inde periculum est, vel non adipiscendi ea quæ concupiscimus, vel subeundi labores, incurrendive damna temporalia, quæ formidamus. Tunc enim difficultatem nobis facit cupiditas, juxta Augustinianum istud: *Non est in carendo difficultas, ubi non*

non est in habendo cupiditas. Et quid est quod tantam difficultatem & infirmitatem sentimus ad subeundas humiliaiones, vel paupertatem Christi, nisi propter cupiditatem nostram excellentiæ, & divitiarum? Quid etiam, quod tantam infirmitatem in faciendis longis orationibus, subeundisque magnis pro gloria Dei, nostraque, & aliorum salute laboribus, jejuniis, frigoriibus, persecutionibus, aliisque corporis incommoditatibus, nisi propter amorem nostri, concupiscentiamque carnis nostræ?

275 Quodque infirmitas nostra etiam proveniat ex defectu charitatis, atque clare experientia docet. Nam ubi est magna, plena, & perfecta charitas, ibi nec tribulatio, nec angustia, nec persecutio capax est à Christo nos separare, uti patuit in Martyribus, & in tot aliis Sanctis, qui cum gaudio tanta passi sunt, vitamque tam laboriosam ac poenitentem animo tam hilari duxerunt. Nec mirum, ubi enim amatur, non laboratur, vel labor ipse amatur. Propterea ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Propterea qui vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam; atque adeo charitatem (inquit Augustinus l. de grat. & lib. arb. c. 17.) sed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cum magnam habueris & robustam. Quando enim Martyres illa magna mandata fecerunt, magnam utique voluntate, hoc est, magnam charitate fecerunt... Ipsam charitatem (magnam) Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit... Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino: „Animam meam pro te ponam: „ putabat enim se posse, quod se velle sentiebat. Magnam tamen charitatem habuit, quando passus est pro Christo terribiles saevaue passionibus. Sarcina quippe illa Christi, quæ infirmitati gravis est, levis efficitur charitati. Talibus enim Dominus dixit, esse suam sarcinam levem, qualis Petrus fuit, quando passus est pro Christo; non qualis fuit, quando negavit Christum. Iam charitatem, id est, divino amore ardentissimam voluntatem commendans Apostolus dicit: „ Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio... an gladius?... Certus sum, quia neque mors... poterit nos separare à charitate Dei, &c. „ Talis ergo charitas præbet vires efficacissimas voluntati, prout Augustinus paulò antè dixit.

276 Fortitudo itaque nostra à charitate est, infirmitas à cupiditate; & idè infirmitas tantò minor, quantò major charitas: tantò major, quantò charitas minor; infirmitas maxima, ubi charitas nulla. Per consequens minuitur infirmitas, charitate crescente, quia minuitur cupiditas. Quia, ut rursum Augustinus l. qq. 83. q. 36. ait: Charitatis nutrimentum est immunitio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas... Quisquis igitur eam nutrit vult, suamque proinde infirmitatem mi-

Tom. I.

nuere, instet minuendis cupiditatibus.

§. V.

Hæc vulnera arguntur per peccata actualia.

DE ignorantie vulnera testatur divina Scriptura, dicens Prov. 4. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corrumpunt.* Ephes. 4. *Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam qua est in illis, propter cecitatem* (textus græcus habet *obdurationem*) *qua est in illis.*

Idipsum testatur experientia, peccata utique luxuriæ & intemperantiæ causare mentis cecitatem, sensusque hebetudinem, pravisque generatim affectionibus rectum iudicium perverti. *Qualis est enim unusquisque, tale est & quod iudicat.* Unde fit ut erga proximum malè affectus, idèdque durius cum ipso agens, hoc ipsum plerumque non videat, quodque peccata nostra tantam pariant incogitantiam, etiam in his quæ speculative scimus, ut ne in extrema quidem senectute, cum mors est in januis, de divino iudicio, & horrenda æternitate cogitemus, sed, quasi lethargici, sopiti simus.

Quod etiam peccatis nostris, concupiscentia, malitia, infirmitas augeantur, fatalis (proh dolor!) nimis experientia docet, præsertim in consuetudinariis, in quibus concupiscentia & malitia tantò magis roboratur & crescit, quantò magis illi satisficit, in tantum ut, consuetudine versâ quodammodò in naturam, jam quasi necessitate trahantur in malum, qui in principio absque ulla necessitate illud committebant. Quantò verò concupiscentia magis roboratur & crescit, tantò magis infirmitas crescit, uti constat ex dictis n. 274. & 275. Videri meretur Augustinus 8. Confess. 5. ubi id se expertum dicit: *Ex voluntate perversa, facta est libido; & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas... quâ trahitur & tenetur etiam invitus animus, eo merito, quo in eam volens illabatur.* Ita etiam Bernardus l. de præc. & dispens. c. 18. & Hugo de S. Victore l. 1. de Sacram. p. 2. c. 23. Idipsum fatentur etiam consuetudinarii in potu, tabacho, luxuria, &c. se utique violentiæ consuetudinis non posse resistere. Nec tamen propterea excusantur, quia necessitas illa non est antecedens (quæ sola est inimica libertatis, necessariæ ad peccandum) sed consequens liberam voluntatem, quæ suâ perversitate, peccatorumque ad peccata additione, istam sibi necessitatem facit. Audi Bernardum serm. 82. in Cant. pulchrè id explicantem, dum respondet consuetudinario contententi se non liberè peccare: *Dicit* (inquit) *aliquis mihi: Tu-ne voluntarium dixeris, quod iam necessarium constat esse? Verum quidem est, quod voluntas seipsam addixerit* (id est, captivam reddiderit) *sed non ipsa se retinet: ma-*

Aaaa

gia retinetur & nolens. Cui objectioni sic respondet: Benè hoc saltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine, voluntatem esse, quam retineri fateris. Itaque voluntatem volentem, dicis? Non utique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis est, non nolentis. Quod si volens retinetur, ipsa se retinet. Quid ergo dicet, aut quid respondebit ei, cum ipsa fecerit? Quid fecit? Servam se fecit. Unde dicitur: Qui facit peccatum, servus est peccati.... Sed non me (inquis) de credere facies necessitatem quam patior, quam in memetipso experior, contra quam & assidue luctor. Ubiam quæso hanc necessitatem sentis? Nonne in voluntate? Non ergo parum fiximur vis, quod & necessario vis.... Porro ubi voluntas, ibi libertas, à necessitate naturali, licet non à necessitate, quæ nihil aliud est nisi obfirmata in malo voluntas. Ita anima miro & quodam malo modo, sub hac voluntaria quadam ac malè libera necessitate, & ancilla tenetur, & libera; ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem.

280 Nec huic explicationi S. Bernardi contrarius est Augustinus loco citato, dicens, consuetudinarium quandoque invitum trahi ad peccandum. Quia si subtilius advertamus (inquit I. de spir. & lit. c. 31.) etiam quod invitum quis facere cogitur, si facit, voluntate facit; sed quia malit aliud, idè invitum, hoc est nolens, facere dicitur. Quomodo volens & nolens? probans & improbat? Quia non ex toto improbat, sed partim approbat, partim improbat. Non enim ex toto vult (inquit 8. Confess. 9.).... Non igitur monstrum, partim velle, partim nolle; sed agritudo animi est. Quia non totus affurgit (contra peccatum) vernate-sublevatus, consuetudine pręgravatus. Et cap. 10. Ego eram (inquit de seipso ante conversionem) qui volebam; ego eram, qui nolebam. Ego ego eram, nec plenè nolebam, nec plenè volebam: idè mecum contendebar, & dissipabar à meipso.

281 Maneat ergo indubitatum, peccatis actualibus augeri vulnera peccati originalis. Actualia proinde peccata alia ex aliis profluere. Nec id mirum de mortalibus: cum per ea peccator, amisit gratiā, & amicitia Dei, subijciatur potestati diaboli, suasque augeat ignorantias, concupiscentias, malitias, infirmitates, ut ostendimus. Idèoque S. Thomas dicit hominem in statu peccati mortalis diu esse non posse, quin in aliud adhuc mortale prolabatur.

282 Ipsa quoque venialia, aliorum peccatorum sæpè causas esse, constat ex dictis cap. 23. Fatendum nihilominus 1.º non omnia actualia, sive mortalia, sive venialia, æqualiter influere in alia. 2.º nullum esse quod alia æquè causet, ac peccatum superbiæ: utpote per quod Deus specialiter impeditur, ne suam nobis contra peccatum gratiam largiatur. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Jacobi 4. Testeque Augustino l. 3. de doctr. Christi. c. 23. nulla ferè pagina est sanctorum librorum, quæ hoc non sonet; innume-

risque idipsum firmatur exemplis, ex antiquitate petitis, eorum utique, qui evanescentes in cogitationibus suis, in reprobum traditi sunt sensum, permittique in gravissima ruere peccata, signanter in fœdum luxuriæ peccatum. Quod & Apostolus testatur Rom. 1. Et quot temporibus nostris audivimus, qui, per superbiam evanescentes, apostatarunt à religione & fide, ut liberiùs servirent fœdæ concupiscentiæ carnis suæ?

Nec sola superbia aperta, quæ supra alios 283 quis vult excellere, ad alia ducit peccata; sed & superbia illa spiritualis, quæ fit ut non satis agnoscamus, quantum adjutorio gratiæ Dei indigeamus contra peccatum; idèoque non satis oremus pro eo obtinendo. Hoc suo experimento didicit certus quidam adolescens, nomine Pacco. (apud R. P. Paulum Segneri, in suo Homine Christiano p. 3. discursu 2. n. 14.) qui, pœnitentiā peccata sua expiaturus, Scetes desertum ingressus, post plures annos ibi transactos, tam atroci carnis tentatione impetitus fuit, ut desperans sibipsum mortem inferre statuerit. Dicebat enim, satius esse vitam finire, quam, eam prolongando, augere damnationem. Sicque ratâ & fixâ voluntate fauces cujusdam cavernæ adit.... ut ab egredientibus sub vesperum duabus hyænis, quas ibi latitare noverat, in frustra discerperetur. Et jam planè nudus aliquo tempore morum illarum operiebatur. Et ecce bestia illa, odore corporis humani, cuius sunt cupidissima, inescata, ingenti cum furore accurrunt. Sed vix attingerant hominem, statim mansuete ad ejus se provolunt pedes; illosque non secus ac duo catelli mollior lingere incipiunt. Hoc prodigium Monacho tantos addidit animos, ut receptis indutus vestibus, quasi triumphabundus magna cum lætitia ad atrium suum redierit. At demon non abscesserat, sed, ut misero magis illuderet, tantisper se subtraxerat. Quare magis quam unquam antè, primis eum tentationibus aggreditur.... adeo ut Eremicola in pejorem quam unquam antè, desperationem adductus fuisset. Quare iterum foras egressus, certius velocissimè vitam abrumpere, videt aspidem in arena latentem, quam mox arripit, pungit, & ad magis veneno nocendum irruat, magnoque animo nuad applicat pectori. Verùm aspis solius crudelitati non indulsit; imò ne offendi quidem visa est. Quare dum ignorans, calo indignatus, queritur, occur fugientibus adeo prodigè acceleraret mortem, querentibus verò adeo parcè eam negaret? vocem audit ab alto clamantem: Quid tibi miser imaginaris, à te viribus tuis posse tentationes superari? Deum roga, Deum precare, & quando, cognita vilitate tuâ, omnem in Deo spem collocaveris, tunc palmam reportabis. Quâ voce tantâ mens Monachi instructa fuit luce, ut ad debellandis demonis insulsi, non aliud magis expediens cognoverit medium, quam continuam orationem. Quâ ille quamprimum se munivit, divineque gratiæ opem sibi necessariam agnoscens imploravit, deinceps nec toti Acheronti cessit. Superbia

itaque spiritualis, quā quis in suis confidit viribus, causa est, propter quam Deus plerūque vel dare differt, vel subtrahit gratias suas; & ideo homo tentationi succumbat, in variaque ruat peccata (prout ille in peccatum desperationis) ut dicat se sine Deo nihil posse. Non mirum proinde, quod tam facile prolabamur, qui de superbia illa multum habere solemus, tametsi ad id non advertamus; verbisque profiteamur nos nihil posse sine Deo. Videri potest Augustinus serm. 3. de verb. Apost. ubi sic: *Pugnantium vox est: Misere mei Domine, quoniam infirmus sum...* Et in Domine usquequā? Quid est usquequā? quousque probes, quia ego subvenio. Si enim cito subvenire, lullamen non sentires. Si lullamen non sentires, tamquam de tuis viribus superbires; & per istam superbiam nunquam ad victoriam pervenires.

284 Præter superbiam illam spirituales, quā de nostris præsumimus viribus, in iis quæ agenda sunt, nec satis agnoscimus indigentiam nostram magnam divini auxilii, ne peccemus; alia est valde noxia, quā interiūs nobis complacemus, & velut gratulamur de bono successu, perinde ac si laus præcipua nobis deberetur. De ea reflexione digna est August. sententia l. de nat. & grat. c. 28. *Deserit aliquantulum Deus unde superbis, ut discas non tuum, sed ejus esse, & discas superbus non esse.* Estque superbia illa satis frequens, etiam hominibus maximè spiritualibus, ipsique adeo timendam docet S. Bern. ut putet causam esse languoris, & ariditatem ipsius contingentium; quas dum in se ipse experiebatur, cogitabat vel istius superbiæ peccatum à se esse commissum, vel iis se à Deo affligi, quod videret Deus in corde ipsius periculum ne in illud laberetur, uti videre est serm. 54. in Cant. & serm. 84. juxta finem.

S. VI.

Utilitates in nobis provenientes ex consideratione dictorum vulnerum.

285 Consideratio namque ista apprime utilis est 1°. ad incitamentum humilitatis. Necessè quippe est ut homo sibi ipsi summopere vilescat, dum attentā mente perpendit, se in omnibus animæ potentiis adeo esse corruptum, depravatumque, ut quodammodo dici possit, *in peccatis natus totus*, pravisque concupiscentiis adeo mancipatus, ut nisi omnipotentissimā gratiā suā Deus ipsum sublevet, semper vincatur, juxta illud Innocentii I. Necessè est, ut quo adjuvante vincimus, eo non adjuvante vincamur.

286 2°. ad diffidentiam de nobis ipsis, fiduciamque & spem totam ponendam in Deo solo, meritisque Salvatoris. A quo enim alio, tot inter hostes, & tantas infirmitates suas, homo sanitatem & salutem expectare potest, nisi ab eo qui solus est Medicus, Sanator & Salvator noster.

287 3°. ad humilem, frequentem, & ferventem.

Tom. I.

tem orationem, pro obtinenda à Deo misericordia & gratia, tot inter miseras, peccata, & pericula. Quis enim pericula ista perpendens, non clamet: *Domine illuminatio mea, & salus mea?* Quis in tantis tenebris constitutus non oret: *Illumina tenebras meas. Illumina oculos, ne unquam obdormiam in morte. Notam fac mihi viam, in qua ambulem, ne forte offendam ad lapidem pedem meum.* Et contra tam noxiam concupiscentiam triplicem: *Fac Domine, ut quod habitat in me peccatum non dominetur mihi, ut obediam concupiscentiis ejus. Jube Domine, ut post concupiscentias meas non carum. Da quod jubes, & jube quod vis. Non veniat mihi pes superbia, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Concupiscentiam quoque oculorum amove à me.* Denique contra infirmitatem: *Misere mei, quoniam infirmus sum: sana me Domine, & sanabor: salvum me fac, & salvus ero.* Et contra malitiam: *Repleta est malis anima mea, induratum est cor meum. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis, &c.*

4°. ad salutem operandam in timore & tremore, muniendumque se armis spiritualibus, contra tot domesticos hostes & extraneos. Quis enim non timeat, dum usque adeo periclitatur æternitas? Quis non contremiscat, tot inter laqueos, dum Apostolum audit 1. Cor. 10. clamantem: *Qui se existimat stare, videat ne cadat; dum seriam quoque monitionem audit Concilii Tridentini sess. 6. cap. 13. ut ipsi etiam justis cum timore & tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosinis, in orationibus & oblationibus, in jejuniis & castitate: formidare enim debent (scientes quod in spem gloria, & nondum in gloriam renati sunt) de pugna, quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo; in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: Debitor es sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Rom. 8. Et rursus Ephes. 6. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli... Stare ergo succincti lumbos in veritate, & induiti loriceam justitiæ... in omnibus sumentes scutum fidei, ut possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite (ut de solo Salvatore speretis salutem) & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia. Scriptum est enim, videte periculum vestrum, vigilate, & orate.*

5°. ad sedulo discutiendos actus & affectus nostros, ut videamus quid nos ad agendum impellat, concupiscentia, an charitas? oportet enim nos sollicitè laborare ad comprimendos concupiscentiæ motus: utpote quæ sit charitatis venenum, feminatrix zizaniorum,

Aaaa 2

corruptrix omnium actuum nostrorum.

- 290 6°. ad jugem exercitationem adversus triplicis concupiscentiæ motus, nequando iis obediamus. Cum enim illam penitus (in hac vita) interimere non valeamus, saltem mortificare, ac velut crucifigere debemus, juxta illud: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum vitiis & concupiscentiis*, Galat. 5. ut per jugem mortificationem jugiter minuatur in nobis, quæ non potest totaliter extirpari; contraria verò ipsi charitas augeatur: & sic expoltemus nos veterem hominem cum actibus suis, Coloss. 3. *inveniamusque novum hominem, qui secundum Deum creatus est*, Ephes. 4. In utraque quippe exercitatione ista, vita consistit christiana, duobus verbis Petro per Spiritum sanctum significata: *Occide, & manduca*. Act. 10. Nec aliud à nobis Scriptura exigit; non enim precipit nisi charitatem, nec culpatur nisi cupiditatem.

§. VII.

Varii modi, quibus diabolus nobis est causa peccati.

- 291 **T**amet si diabolus author quodammodò sit omnis peccati, quatenus causa fuit primi peccati protoparentis nostri, ex quo reliqua hominum peccata trahunt originem; potest tamen homo subinde peccare absque dæmone: cum per passionem & concupiscentias suas ad peccatum sufficienter impellatur, absque eo quòd necesse sit diabolum iis se immiscere. Quia tamen diabolus, tamquam leo rugiens, continuò nos circum, quærens quem devoret; meritò dici potest causa omnis peccati, non solum remota, modo dicto, sed & proxima, quatenus meritò supponitur uti passionibus & concupiscentiis nostris, easque commovere, ad tentandum nos.
- 292 Nec solum tentat nos per se, & per concupiscentias passionisque nostras, sed & per alios homines & creaturas, quibus velut instrumentis utitur ad nos ad malum attrahendos, vel à bono retrahendos: quomodo per Elymam Magum Act. 23. conatus est Sergium Proconsulem avertere à fide. Et iste modus adeò communis est, ut totus mundus plenus sit diaboli laqueis, uti S. Antonius in spiritu vidisse legitur.
- 293 Per se verò diabolus hominem variis modis tentat. 1°. transfigurando se in Angelum lucis, vel in personam hominis ad peccatum allicientis, v. g. speciosæ mulieris, allicientis ad luxuriam.
- 294 2°. sensibus externis objecta exhibendo similiter excitantia ad peccatum: quomodo Salvatori exhibuit omnia regna mundi, & gloriam eorum, ut ad eorum cupiditatem, ambitionemque ipsum excitaret. Quæ quidem exhibitio aliquando est vera (quomodo S. Antonio verum exhibuit aurum) aliquando illusoria, seu fascinatoria, efficiendo ut sentiri externo adesse videatur objectum, quod

reverà non adest. Quod profectò efficere potest, vel extra organum sensus operando, vel intra. Quod non difficulter intelliges, si advertas quòd quodcumque visum v. g. (est) quæ similis ratio de auditu, vel odoratu percipimus aliquod objectum, v. g. pomum, à pomo lumen reverberatur ad oculum, quasi imago vel species visibilis pomi, quæ nervo visorio certum imprimit impulsus, quo anima excitatur ad visionem pomi. Quando ergo diabolus efficit ut lumen eo modo ad oculum reflectatur, quo reflecteretur à pomo, si adesset, tunc primo modo illudit sensum nostrum. Et sic, multorum opinione, diabolus in momento apparere Christo fecit omnia regna mundi. Quando verò diabolus nervo visorio immediatè talem imprimit impulsus, qualem imprimeret lumen sic reverberatum, tunc visum illudit secundo modo. Alterutro horum modorum diabolus apparere facit spectra, incendia, latratus canum, rugitus leonum, mugitus boum, &c.

3°. excitando tales in cerebro motus, fluxusque spirituum, à quibus dependere scit certas imaginationes, quas in anima nostra vult suscitari. Quemadmodum enim sensationes externæ dependent à certis motibus, excitatis in organis sensuum externorum; sic imaginationes ita dependent à certis motibus in sensorio communi, seu cerebro excitatis, ut, iis in cerebro excitatis, velimus nolumus, conformis imaginatio sit coniungenda. Et iste est modus, quo fiunt somnia, & quo phantasiam Sanctorum diabolus nonnunquam implet imaginationibus obscenis, blasphemis, terrificis, &c.

4°. suscitando inordinatas passiones: utpote quæ similiter dependent à certa spirituum humorumque commotione, per quam passiones dæmon suscitare potest, quando Deus permittit. Neque enim ipsi deest scientia motuum, isti vel illi passioni correspondentium; neque potentia motus illos excitandi.

Ex his intelligi potest 1°. quâ ratione spiritus malus exagitaverit Saul, 1. Reg. 16. 2°. quâ ratione diabolus miserit in cor Judæ Iscariotis, ut Dominum traderet, Joan. 16. 3°. quâ ratione libidinis ardentis passionem excitaverit in corpore Sanctorum Apostoli Pauli, Hilarionis, Benedicti, &c. Non movet tamen diabolus immediatè voluntatem ad malum, sicut Deus movet ad bonum. Nec enim voluntatem immediatè attingere potest, nec ipsius consensum extorquere. Nam, ut pulcherrimè Augustinus serm. 197. de tempore, seu potius S. Cæsarius Arelatenfis serm. 18. *Veni Christus, & alligasti diabolum. Sed dicit aliquis: si alligatus est, quare tantum adhuc pravalet? Verum est, quia multum pravalet; sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est tanquam canis innexus catenis, & neminem potest mordere, nisi eum qui se illi morisera fecurnate conjunxerit. Jam videte quàm stultus*

est homo ille, quem canis in catena positus mordet? Tu te illi per voluptates & cupiditates facili noli conjungere, & ille ad te non presumet accedere. Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino nisi volentem non potest. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit. Quod si justo subinde judicio Deus ipsi permittat, ut consensum quasi moraliter extorqueat per tentationem fortissimam; non sic tamen ut consentiamus simpliciter inviti, sed volentes, uti de consuetudinariis dictum est.

§. VIII.

Absque execranda blasphemia Deus dici non potest auctor seu causa peccati.

²⁹⁸ **E**Vomuerunt quidem hanc blasphemiam Lutherus & Calvinus. Sed tam impia & execranda visa est ipsismet hæreticis, ut à Luthero & Calvino hac in parte recesserint peritiores sectatores ipsorum, qui, desuper interrogati, palam profitentur se horribile dogma illud non sustinere, sed solum (cum Thomistis) quod Deus prædeterminet ad materiale peccati.

²⁹⁹ Impium enim verò dogma illud nimis aperte divinis contrarium est Scripturis, quibus Deus Psal. 144. *sanctus predicatur in omnibus viis suis*: quandoquidem iniquitas repugnet sanctitati, nec sanctitas esse possit causa iniquitatis. Psalmo etiam 5. dicitur, quod *non Deus volens iniquitatem tu es*. Jacob. 1. *Deus intentator malorum est*; ipse autem neminem tentat. Nunquam etiam legimus in Scripturis: *Non est voluntas nisi à Deo* (inquit Augustinus l. de spir. & litt. c. 31.) *Et rectè non scriptum est, quia verum non est.*

³⁰⁰ Si impius Calvinus objiciat scriptum esse 1.º quod Deus decreverit ut hoc fieret, quod sine peccato fieri non potuit, v. g. ut Salvator crucifigeretur. 2.º Deum præcepisse Semei, ut malediceret David. 3.º Deum inducere corda hominum in malum; tradere homines in immunditiam; inducere & suscitare corda hominum ad bella injusta, &c.

Ad 1. respondeo, Deum decrevisse ut Christus crucifigeretur, passivè, non activè: non enim decrevit Judæorum actionem, quâ Salvatori passio illata fuit. Ita S. Leo serm. 16. de passione, & S. Thomas 1. ad Annibald. dist. 48. a. 4. ad 3. ibi: *Deus, non volendo actionem Judæorum malam, voluit bonam Passionem Christi*. Passio quippe Christi duas habuit causas, unam efficientem, quæ mala fuit, alteram susipientem & patientem, & ista bona fuit, juxta verbum sequentem: *Actio displicuit, passio grata fuit.*

³⁰¹ Ad 2. respondeo expressione illâ solum significari, quod illa maledictio Semei contingerit divinâ providentiâ, ordinante & disponente, ut per eam mansuetudo David probaretur & coronaretur.

³⁰² Ad 3. respondeo cum S. Thoma q. 3. de

malo a. 1. quod Deus dicitur inducere, seu inclinare voluntates ad malum, non agendo & movendo, sed deferendo, vel non impediendo. Ita etiam S. Augustinus l. de nat. & grat. c. 23. l. 5. contra Jul. c. 3. Epist. 105. &c. Vel ad malum dicitur suscitare homines occasionaliter (ait S. Thomas lect. 3. super c. 9. ad Rom.) in quantum homini aliquid proponit, vel interiùs, vel exteriùs, quod, quantum est de se, est inductivum ad bonum; sed homo propter suam malitiam perversè utitur ad malum. Quod pluribus ibi factis testimoniis exemplisque ostendit, inductionem occasionalem exponens per instinctum aliquem, de se inclinantem homines ad bonum, quo illi abutuntur ad malum. Quem etiam sensum Augustinus sequitur in Psal. 104. ad illa verba: *Convertis cor eorum, ut odirent populum ejus*: non utique cor illorum malum faciendo (inquit) sed populo suo bene faciendo. Pro eo namque quod populum suum in Ægypto valde multiplicavit, & Pharaonem ad regni sui tutelam excitavit; istis beneficiis Pharaon, cum suis, abusus est ad invidendum & crudeliter affligendum populum Dei. Videri possunt ista fusiùs

303
q. 2. à num. 124. ad 138. ubi & ostensum est, ad ea loca exponenda necessariam non esse physicam prædeterminationem ad materiale peccati; eamque à S. Thoma non tradi, & à plerisque Thomistis, Alvelda, Aravio, Nazario, &c. rejici, probavimus ibidem q. 3. a. 1. Articulo verò 3. explicavimus, quomodo via infallibilis ad actus malos, independenter à physica illa prædeterminatione, sit per divinam providentiam concessionis, seu permissionis, per quam divina providentia non præparat adminicula necessaria ad non deficiendum, nec impedit concursus & occurus casualium, per quas voluntas procedit in actum peccati. Scit enim Deus quàm promptus sit dæmon ad tentandum, dum non impeditur, & quàm prona sit dispositio nostra ad malum, quæ etiam concausa voluntatem sic dispositam ad malum impulsuræ sint; scit denique infirmitatem nostram esse tantam, ut tot inter tentationes infallibiliter defectura sit, si in talibus & talibus circumstantiis, concausaliumque occurribus & concursibus derelinquatur auxilio divino destituta. Dum ergo justo judicio nos talibus in circumstantiis derelinquere statuit, scit peccatum nostrum infallibiliter secuturum. Et hoc modo tradere dicitur homines in reprobum sensum, in passiones ignominie, &c.

CAPUT XXIX.

Occasionum peccatorum proxima & remota.

Quam necessaria sit Confessariis exacta notitia occasionum à poenitentibus fugiendarum, curaque magna ipsos ad id inducendi, satis constat ex eo quod S. Carolus Bor-

romæus Instruct. Pastor. p. 2. c. 17. testetur, Confessarium hac in parte incuriam, maximam præbere causam, cur in omnibus ferè opificiis & exercitationibus publicis peccata gravissima inveniantur, & abusus intolerabiles, ita ut si Confessarius majorem in examinando posuerit industriam, inventurus sit magno numero, qui omnem ferè vitam in peccatis mortalibus duxerint, & multos qui nunquam Sacramento penitentia, prout oportet, sua peccata expiarint. Hactenus S. Carolus, à cuius vestigiis si plerique Recentiores Casuistæ procul non recessissent, laxitates tam exorbitantes hac in materia, sicut & in aliis multis, non tradidissent. Verè enim S. Carolus, velut luminare majus, verique animarum Pastoris exemplar, per Mediolanensem Ecclesiam toti præluxit Orbi, Instructionesque ipsius ad Pastores de putioribus hausta fontibus sanæ doctrinæ, cælestique sapientiæ plenæ (teste Innocentio XII.) sunt aurea Regula, quam qui sequuntur, veram solidamque doctrinam sequuntur, non in novellis opinionibus fundatam, sed in sensu & praxi sanctorum Patrum, quos cælesti Deus clarificavit lumine, ad directionem plebis christianæ. Testimonium istud Innocentii XII. videri potest in epistola ipsius in Urbe Vicarii, Eminentiss. D. Cardinalis Carpegna ad RR. Confessarios urbis Romæ, districtusque ipsius, de initio anni 1700. Episcopi quoque Galliarum die 1. Februarii 1657. in solemni illo & frequenti totius Cleri Gallicani Conventu, eadem S. Caroli Instructiones, Cleri sumptibus imprimi jusserunt, ut omnes Gallia Dioceses pervaderent, & grassantes ad Evangelicæ morum institutionis perniciem novarum opinionum labes, opposito velut obice coercerent.

395 Ideo propositum nobis est S. Caroli de peccatorum occasionibus doctrinæ insistere. Per occasionem itaque peccati mortalis S. Carolus illud omne intelligit, quod causam nobis præbet mortaliter peccandi: verba ipsius sunt: *Sub occasionem peccati mortalis omne illud cadit, quod peccandi mortaliter causam subministrat.*

396 Dividi solet in occasionem remotam & proximam. Proxima, ut postea dicemus, est illa in qua homo verisimiliter seu probabiliter est peccaturus, sive quæ affert morale seu probabile periculum peccati. Remota, quæ non affert nisi periculum physicum.

397 Proxima subdividitur in occasionem proximam per se, & per accidens. Per se proxima est quæ per se absolute sic nata est inducere in peccatum, ut, attentâ communi fragilitate hominum, probabiliter timeatur hominem in ea peccaturum. Proxima per accidens illa est, quæ absolute nata non est inducere homines in peccatum, probabiliter tamen timeatur inductura hunc, vel illum, attentâ speciali fragilitate ipsius.

398 Porro non solum occasio proxima per se vitanda est, sed & occasio per accidens: cum enim ratio vitandi sit morale periculum pec-

candi; æquè ista vitanda est ac illa, si affert periculum æquale; imò magis, si majus.

Et proximam quidem peccati mortalis occasionem voluntariam esse vitandam, uno omnes ore admittunt, si modum loquendi spectes. At plurimum falleris, si propterea existimes, unanimum esse circa obligationem occasiones proximas vitandi doctrinam. Nam doctrina S. Caroli, aliorumque Sanctorum, toto cælo distat à doctrina plurium Casuistarum, præcipuè in duobus. Primum est, quod hi solam eam occasionem proximam appellent, quæ semper aut ferè semper, aut certè frequentius pertrahit in mortale peccatum, quam non pertrahat. Secundum est, quod Casuistæ illi solam eam occasionem censent voluntariam, quæ absque gravi incommodo potest deferri; eam verò involuntariam dicant, quæ non potest deferri absque gravi incommodo, v. g. jactura, infamia, &c. Ita Franciscus Jacops, è Societate Jesu S. Th. Duaci Professor, in q. Theologica, an & quando neganda sit, aut differenda absolutio. Cujus doctrinam innumeri penè Casuistæ, Hispani, Germani, Belgæ, &c. ab ipso relati probantur. Ne ipsis quidquam imponere videar, propriis ipsorum verbis propositum est exhibere sententias ipsorum, non animo ipsis insultandi, sed ut cordatus lector videat, quam parum fidentum sit plerisque Casuistis, in materia morum, quamque meritò ipsorum placitis anteposenda sit Theologia Sanctorum.

§. I.

Exhibetur sententia plurium Casuistarum de occasionibus proximis & remotis, voluntariis & involuntariis, necessario vitandis & non vitandis.

310 **I**gitur occasionem remotam Casuistæ communissimè vocant omnem quæ proxima non sit, ait P. à Burgundia, seu Author praxis solidæ sect. 1. n. 1. Proxima verò (inquit) juxta Caramuelem illa sola dicitur, in qua certò mortaliter. Juxta Navarum... Lethum... Averiam... Gobat... in qua semper, vel ferè semper. Juxta Oviedum, Palaum, Stephanum à S. Paulo, Antonium à S. Spiritu... in qua plerumque, seu ordinariè. Juxta Suarez, aliofque mox citandos, in qua frequenter homo labitur in mortale.

311 Distinctius Suarez... Thomas Sanchez... Franciscus à Jesu Maria... Tamburinus... Herinx... Moya... Palao... approbantibus Lugo... Bosco... aliisque, proximam dicunt illam solam, quæ talis ex genere suo est, ut frequenter homines similis conditionis ad mortale inducat; vel constet in hoc homine talem effectum habere. Hactenus Author praxis solidæ, verius non solidæ. Per consequens occasio remota est, juxta Caramuelem, in qua non certò mortaliter. Juxta Navarum, &c. in qua non semper, vel ferè semper. Juxta Oviedum, &c. in qua non plerumque, seu ordinariè. Juxta

311 Juxta Suarez, &c. in qua non frequenter peccatur. Unde Baunius in Summa Gallica pag. 1082. occasionem, in qua quis bis aut iterum singulis mensibus peccat cum famula sua, proximam esse non censet, sed remotam. Et ideo pag. 1089. censet dominum & ancillam necessarium sejungendos non esse, si lapsus ipsorum frequentes & penè quotidiani non sint, sed rariores, ut semel & iterum singulis mensibus, nec ab invicem disjungi sine gravi detrimento & incommodo possint. Imò pag. 1083. & 1084. Etiam si (inquit) peccandi occasio sit quasi certa, non est necessarium deferenda, si poenitens eam deferere non possit, quin sermonem populo det, & incommodi aliquid accipiat. Quia preceptum deferendi non obligat in casu talis necessitatis.

Dicaftillo etiam tr. 8. de poenit. disp. 10. dub. 23. Quando (inquit) iusta & rationabiles cause non tollendi prædictam occasionem, proximam, subsistunt, etiam si sæpè reincidat poenitens, non cogendus est illam tollere occasionem, v. g. dum tolli non potest absque gravi damno in fama, vel pecunia. Istam quippe causam justam censet ipse cum Suarez, Sanchez, Salas, Palao, Lugo, &c.

312 Plus ultra progressus Caramuel in Theologia sua regulari num.... postquam tono magistrali dixit: Periculum, ut censeatur proximum, debet esse evidens physicè, aut moraliter. Si enim tantum sit probabile, periculum morale non est: nam probabiliter etiam censere poteris periculum nullum subesse. Rationes evidentes assensum prædeterminant; si sint merè probabiles, mentem non cogunt; sed opinio eligenda committitur optioni voluntatis. Hinc

313 Deducit, quod si iveris ad talem domum decies, & quinquies peccaveris, & quinquies non peccaveris; est probabile, si revertaris, te peccaturum esse; & aequè probabile, te non peccaturum esse. Ergo non est periculum proximum.

314 Si octies iveris, & septies peccaveris, & semel non peccaveris; est probabilius, te peccaturum esse; est tamen probabile te non peccaturum esse. Ratio est, quia octava pars est gravis, & si septem lapsus te condemnant, constantia, quam semel habuisti, contra septem lapsus, dat gravem autoritatem, facitque opinionem probabilem.

315 Si novies iveris, & octies fueris lapsus, scias te exponi periculo proximo, si revertaris: quia nona pars non est gravis autoritatis; & ideo improbabile est, te, data occasione, restitutum esse; ac per consequens est moraliter evidens, hoc est certum, te, si ede redeas, miserrimè peccaturum....

316 Quid si mutantur circumstantiæ? tollitur periculum proximum, si non possit iudicium sumi ab experientia: puta, si octies solus iveris ad domum talem, & semper fueris lapsus; & velis ede reverti cum socio prudenti & modesto; credo jam te non exponi evidenti & proximo periculo. Quoniam qui certò moraliter sciebas te

peccaturum esse, si solus ires, nondum certò nosti, quid sis facturus præsentem tali socio; & ideo, quoadusque experiaris, pro te ferre favorem sententiam potes.

Postea sequentem ponit casum: Petrus v. g. 317 tenetur graviter ire ad talem locum, audire confessiones, alicui femina mederi, aut aliquam similem actionem agere, quam omittere non potest sine culpa mortali, puta, quia est voto aut juramento obstrictus, vel precepto legitimo obligatus, examinat experientiam, & reperit esse periculum proximum consentiendi in molliem. Hoc periculum non evadet, si conducat socium: nam alius merè internos præsentium reverentia non cohibet. Quid igitur facturus est? An tenebitur ex causa necessaria se credere periculo formali? Respondet: In casu posito teneris ire ad talem locum, in quo est periculum proximum, & teneris non te credere tali periculo. Quoniam utrumque simul potes facere, si addas voluntatem non peccandi, quam antea non habueras; aut saltem intensiorem, si antè remissionem habueris: efficis enim quod non sit proximum periculum, ubi antè fuit. Et ideo illam actionem non solum potes, sed & teneris facere.

Per hæc lux (inquit) obscurissimis difficultatibus. Imò per hæc tenebræ lucidissimis veritatibus. 318 Evidenti namque veritati usque adeò adversantur illæ ipsius resolutiones, ut nesciam quid in ipso potius sit stupendum, an supina cæcitas, in dandis resolutionibus divinæ Scripturæ, Traditioni, rectæque rationi tam manifestè repugnantibus? An plectenda temeritas, tam audacter, tamque leviter resolvendi res tam periculosas, absque ullo prorsus fundamento in germanis Ethices Christianæ fontibus. Si enim omnis questio, in qua de peccato mortali agitur, nisi expressè veritas habeatur, periculose determinatur, uti S. Thomas ait quodlib. 9. a. 15. quanto magis periculose determinatur, ubi determinatio sequacem exponit periculo infinitorum mortalium, & contra eam habetur expressè veritas divinæ Scripturæ, Traditionis & rationis, prout ex dicendis apparebit? Sit itaque

§. II.

Ex divina Scriptura demonstratur exorbitantia opinionum illarum.

Non magnoperè referret, quam Recentioribus Casuistis vocare lubeat occasionem proximam, quam remotam, si dum remotam vocant occasionem omnem, quæ proxima non est, id est, quæ non est ejusmodi, ut eam nunquam, vel ferè nunquam, vel certè non frequentius, vel non frequenter, consideratis circumstantiis, homo utatur, absque novo peccato; adeòque remotam nonnulli ex ipsis appellant, in qua probabilius, alii in qua probabiliter timetur quispiam peccaturus: si (inquam) dum remotam ipsi occasionem usque adeò extendunt, vitandæ occasionis obligationem ad solam occasionem proximam

non restringerent, sed quasdam etiam occasiones remotas, probabile utique peccati mortalis periculum afferentes, vitandas assererent.

320. Verum non satis christiana videtur doctrina ipsorum in duobus. Primum in eo quod asserunt, deferendam non esse occasionem, in qua frequenter quis peccat, modò non frequentius; imò (ut nonnullis placet) nec eam in qua frequentius, modò non semper, vel ferè semper peccet. Secundò, eum qui versatur in occasione proxima, in qua semper, vel ferè semper, vel certè frequentius peccat, non teneri eam abjicere, licet possit quidem, sed non absque gravi jactura famæ, honoris, vel pecuniæ; eò quòd talem occasionem voluntariam non censeant, sed involuntariam.

321. Quis Christianus tantam non abhorreat laxitatem? Quis non rejiciat exoticam novitatem? Novitatem voco: non sic enim majores nostri, seu antiqui Doctores, qui non solam illam occasionem sub gravi culpa vitandam censuerunt, in qua moraliter certò, sed & illam in qua verisimiliter, seu probabiliter quispiam pertrahendus est in mortale peccatum, uti videre est in S. Thoma, S. Carolo Borromæo, Sylvestro, Adriano VI. Toletò, &c. Siquidem S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 9. *Infirmi (inquit) in fide, de quorum salute probabiliter timeri potest (nota bene) prohibendi sunt ab infidelium communione.* S. Carolus Borromæus Instruct. Pastor. p. 2. postquam in fine cap. 15. dixit, absolvendos non esse, qui peccatorum mortalium occasiones vitare non proponunt. Cap. 16. occasiones necessariò vitandas explicans: *Sub occasionem peccati mortalis (inquit) omne illud cadit, quod peccandis mortaliter causam subministrat, eò quòd... vel per se ad peccandum inducat; vel ejus occasione confitens, usque adeò ad peccatum allicitur, ut certè Confessarius metuere possit, quòd, ex perversa, quem diu induit, habitu, imposturam non magis abstinebit, quàm prius, à peccato, si in iisdem occasionibus versetur.* Quod cap. 17. exponit de metu probabili, dum, explicans occasiones per accidens, quæ videntur ex conditione peccantium sumuntur, eas esse dicit, ea facta, quæ, etiamsi per se licent, tamen probabiliter timeantur, ne is qui confiteatur, in eadem ipsa, quæ olim admisit, peccata relapsurus sit.

Sylvester verbo chorea docet, choreas sub mortali vitandas; eò quòd præbeant probabile periculum perditionis animæ, suæ vel alterius. Adrianus VI. in 4. agens de clavibus Ecclesiæ: *Fateor (inquit) quòd non licet Sacerdoti facile judicare, confitentem dignum esse sacramentali absolutione. Quoniam offensas in Deum commissas non absque magna discretione, & sine penitentia dimittere non possumus. Debet ad minus in penitente cognoscere magnum dolorem de peccatis præteritis, & firmum propositum cavendi in futurum. Quo includitur propositum rejiciendi à se omnem occasionem, unde verisimiliter ad mortalem culpam sit pertrahendus.*

Toletus l. 3. c. 18. *Probabiles occasiones peccandi sunt omninò extirpandæ.* Sic alii quoque veteres passim. Et meritò: quia peccatum eo ipso imputatur, tamquam voluntarium in causa, quo voluntariè ponitur causa, ex qua probabiliter cognoscitur, vel cognosci debet futurum, ut constat ex cap. ult. de injuriis, ubi Gregorius IX. docet, probabile periculum sufficere ad imputationem homicidii: *nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter, id est probabiliter, posse contingere.*

Exoticam autem novitatem ideò voco, quia 322 prorsus exorbitans est, seu extranea à Regulis Evangelicis, sanctorumque Patrum, & Ecclesiæ doctrinæ.

Extraneam esse à doctrina SS. Patrum, & Ecclesiæ, §. 3. & 4. demonstrabitur.

Extraneam esse ab Evangelicis Regulis, demonstratur 1°. quia Regulæ Evangelicæ jubent Deum super omnia diligere, etiam plusquam patrem & matrem, plusquam uxorem & filios, plusquam animam, seu vitam propriam. At qui probabili se periculo peccati mortalis exponit, ne famam perdat, vel honorem temporalem, vel pecuniam, v. g. 20. 30. 40. 50. vel 100. aureos, vel ducentos, plus diligit famam suam, vel honorem, vel pecuniam illam, quàm Deum. Plus enim diligit famam suam, vel pecuniam, quàm Deum; qui probabili se periculo exponit amittendi Deum, ne amittat famam, vel pecuniam. Id enim plus diligit, quòd magis in tuto ponere satagit. Ipse verò magis satagit in tuto ponere famam suam, vel pecuniam, quàm Deum, seu gratiam amicitiamque ipsius: cum in tuto ponere omitat gratiam amicitiamque divinam, ut in tuto ponat (sicut ipse putat, vel putare se fingit) famam, vel pecuniam suam.

Et confirmatur 1°. quia quanti rem aliquam faciamus, intelligitur, cum eam in tuto ponere cupimus: nunquam enim vir sapiens rem summè charam probabili amissionis periculo exponit, pro re infimè chara; nec vitam & animam suam probabili amissionis periculo exponit pro falsâ mundi gloria, nisi qui falsam mundi gloriam plus amat quàm vitam & animam suam. Quemadmodum ergo falsam mundi gloriam magis amare convincitur, quàm vitam & animam suam, qui ne careat falsâ mundi gloriâ, vitam & animam suam probabili exponit periculo (uti de duellantibus docent omnes qui christianè docent) sic famam suam, vel pecuniam, vel delectationem suam plusquam Deum amare convincitur, qui ne careat famâ, vel pecuniâ, vel delectatione, probabili se periculo exponit amittendi Deum.

Confirmatur 2°. quia quisquis Deum summè amat, summè cavet ne Deum amittat. Atqui hoc summè non caver, qui ne careat bono infinites viliore, probabili se periculo exponit amittendi bonum illud infinites majus.

jus. Quomodo ergo Deum, summum & infinitum bonum suum summe diligit? Quomodo bonum infinitas majus summe diligit, qui magis curat ne bonum infinitas minus amittat, quam ne amittat bonum infinitas majus?

Exponuntur quidem aliquando res valde charæ alicui periculo; sed nunquam prudenter, nunquam salvo amoris ordine, nisi dum inde speratur bonum aliquod majus, vel saltem æquale ei quod exponitur. Nullum verò sperari potest bonum majus, vel æquale Deo. Pro nullo igitur alio bono sperato, Deus, seu gratia & amicitia ipsius, prudenter, & salvo amoris ordine, probabili exponitur amissionis periculo.

Jam verò si famam vel pecuniam plusquam Deum amare convincitur, qui probabili se periculo exponit amittendi Deum, ne amittat famam, &c. quanto magis qui propterea probabili se periculo exponit Deum amittendi? Recolatur quod dixi, nimirum quod magnitudo affectus appetitivi erga rem aliquam intelligatur, cum eam in tuto ponere cupimus. Si enim illa nobis charissima sit, quanto probabilius est illius amittendæ periculum, tanto majori pretio consulimus ejus incolumitati. Si enim v. g. rem ducentis aureis æstimemus, & æqualis probabilitatis sint ejus amittendæ timor, & spes conservandæ, centum aureos, pro assecuratione ipsius, dabimus assecranti.

Si supra quinquaginta aureos pro ejus assecuratione dare nolumus, argumentum certissimum est, nos rem centum dumtaxat aureis æstimare. Eademque servatur proportio in omnibus contractibus, quos assecurationes vocant, ait doctissimus vir Antonius Charlas in disput. Theol. de opinionum delectu c. 9. Minus ergo Deum facimus, quam rem 100. vel 200. aureis æstimatam, si periculum amittendi Deum, probabilius spe non amittendi, redimere nolumus jacturâ 50. vel 100. aureorum.

326 Demonstratur 2°. quia lex Evangelica jubet nos renuntiare omnibus bonis creatis, si ve omnia abicere potius, quam amittamus Deum, vel probabili probabiliore periculo Deum amittendi ob temporalia bona nos committamus. Hoc est enim quod Luc. 14. edocemur: *Quis Rex, iturus committere bellum adversus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Quippe perinde est ac si dicat: discipulus meus non minùs esse debet providus, ne perdat me, quam Rex pugnaturus adversus alium Regem, ne ei succumbat. Quemadmodum ergo Rex providus, adversus alium Regem pugnaturus, si omnibus pensatis, videat alium se esse fortiorem, ideòque periculum magnum esse, ne ei succumbat, dimittit consilium pugnandi adver-

Tom. I.

sus eum, missaque legatione, rogans ea quæ pacis sunt, periculum illud vitat, si potest, maxime si probabilius sit, quam spes vincendi. Sic providus discipulus meus, spe magni lucri temporalis, occasionem aliquam peccati aditurus, si pensatis omnibus, videat diabolum in ista occasione se fortiorem, ideòque periculum magnum esse ne in ea ipsi succumbat, dimittit consilium adeundi illam occasionem, lucrumque speratum, imò omnia potius temporalia bona sua abjicit, quam ei se periculo committat, maxime si probabilius sit, quam spes lucri. Aliàs non est nec esse potest verus discipulus meus.

Demonstratur 3°. ex Matth. 5. & 18. ubi 327 Christus, subinterminatione gehennæ infernalis, dicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Et, *si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te.* Quod & de dextro dicit pede. Atqui per dextrum oculum, manum, pedem, Salvator non intelligit membra illa corporis nostri: utpote quæ abscindi, quinto prohibet Decalogi præcepto. Intelligit ergo perfonas, nobis tam charas, tamque utiles & necessarias, ac sunt dexter oculus noster, manus, pes, &c. Sic enim verba illa Evangelica unanimiter intelligunt SS. Patres, uti videbitur §. sequenti. Eruenda igitur, projicienda, abscindenda, non obstante quacumque tali necessitate, est talis persona, si nos scandalizet, id est, si accessus ad illam nobis sit causa moralis peccati mortalis.

Demonstratur 4°. ex Evangelica alia sententia: *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur; anima verò sua detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Matth. 16. Per eam namque Salvator docet, salutem animæ præferendam lucro totius mundi, pro nihiloque habendam totius mundi jacturam, jacturæ animæ comparatam. Denique ad nihil utile esse totius mundi lucrum, cum animæ detrimento conjunctum. Ergo docet faciendam potius jacturam totius mundi, quam jacturam animæ suæ; deferendam proinde occasionem, in qua animæ salus moraliter periclitatur, etiam si occasio illa nobis afferret lucrum totius mundi. Si enim animam in ea petire contingat, nihil proderit totius mundi lucrum, nec recompenfabit animæ jacturam. Vult ergo Salvator omnes considerationes temporales floccifaciendas, potius quam nostra periclitetur æternitas, & pro totius mundi lucro neminem committere se debere probabili periculo damnationis æternæ.

Demonstratur 5°. ex celebri regula, quam 329 Spiritus sanctus tradit Eccli. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Atqui periculum amat peccati mortalis, qui sciens & volens illud eligit. Neque enim electio ista sine amore fit. Et quamvis periculum istud non amet nec eligit propter se; amat tamen propter considerationem temporalem supradictam, vel famæ, vel pecuniæ; & amat tantò damnabilius,

B b b

quantò verius, quòd considerationem istam postponere deberet periculo perdendi animam suam per mortale peccatum, ut ex præmissis est manifestum. Amat (inquam) & valdè damnablem amat, dum mavult periculum istud suscipere, quàm temporali illo bono carere; cum tamen mundum potius universum amittere deberet, quàm periculo isti se committere: id namque ordo postulat amoris, quo quisque tenetur animæ salutem magis diligere, quàm mundum universum; diligetque mandata Dei *super aurum & topazion*, & gloriam Dei magis quàm gloriam hominum.

330 Aberrant igitur à veritate, qui dicunt voluntarium non esse periculum peccati mortalis, quod non suscipitur nisi ad vitandam jacturam notabilem famæ vel pecuniæ. Cum evidens sit, voluntarium esse, quod voluntariè suscipitur, & eligitur; cum subeunda potius foret jactura illa, quàm probabile peccati mortalis periculum suscipiendum. Aliàs simili errore involuntaria priscis Christianis dici potuisset thurificatio idolorum, in quam non consentiebant, nisi ad vitandam crudelem mortem, vel immania tormenta, vel jacturam bonorum & honorum omnium. Involuntaria quoque dici posset concubinario retentio concubinæ, dum eam dimittere non posset absque gravi incommodo vel damno temporali. Involuntaria retentio dextri oculi, manûs, vel pedis scandalizantis: quia erui, abscindi, & projici non posset absque gravi jactura boni valdè necessarij. Involuntarium periculum contrahendæ pestis & mortis corporalis, dum non aditur nisi ad consequendum notabile bonum temporale, v. g. pingue testamentum ab infirmo peste laborante, &c.

331 Perpendatur jam ratio cur thurificatio illa, sicut & concubinæ ac dextri oculi, &c. retentio, & aditio periculi contrahendæ pestis, seu mortis corporalis, dici nequeant involuntariæ, sed verissimè & propriissimè sint voluntariæ? Alia certè non est, nisi quia ex inordinato amore vitæ, vel immunitatis à tormentis, thurificatio illa à scientibus & volentibus electa fuit, dum secundùm ordinem amoris, potius eligere debuissent mortem & tormenta illa, quàm idolis contra Dei legem thurificare. Et idem est pariformiter de concubinario, & adeunte domum pestiferam, &c. Atqui similiter periculum probabile peccati mortalis, ad vitandam jacturam boni temporalis, à sciente & volente eligitur, ex inordinato amore istius boni temporalis, dum secundùm ordinem amoris potius eligere quis deberet jacturam illius, quàm adire probabile periculum peccati mortalis ad vitandam jacturam istam. Ergo electio ista non minus est verissimè & propriissimè voluntaria, nec magis dici potest involuntaria, quàm illa.

332 Et ampliùs declaratur alio simili: supponatur quispiam constitutus in occasione, quam deferere nequeat sine jactura mille aureorum,

nec eam retinere sine probabili, vel etiam probabiliori periculo jacturæ centum millium aureorum; si eam retineat ad vitandam jacturam mille aureorum, nullum est dubium, quin prorsus voluntariè retineat, quia sciens & volens retinet, ex inordinato mille aureorum amore, dum potius amittere deberet mille aureos, quàm committere se probabili, vel probabiliori periculo amittendi centum millia aureorum. Estne Christianus, cui dubium esse potest, simile esse in nostro casu, in quo agitur de occasione, quam quis supponitur deferere non posse sine jactura v. g. 100. aureorum, nec retinere sine probabili, vel etiam probabiliori periculo jacturæ animæ suæ, quæ judicio Salvatoris valet incomparabiliter plus quàm centum millia aureorum, imò plus quàm omne aurum & argentum, temporaliaque omnia mundi universi? Si ergo certissimum est quòd prior ille prorsus voluntariè retineat occasionem ex amore prorsus inordinato mille aureorum; à fortiori certissimum est quòd posterior omninò voluntariè eam retineat ex amore adhuc magis inordinato centum aureorum.

Quid plura? si occasionem illam retinere non posset sine valdè probabili periculo amissionis oculorum, manuum, & pedum suorum, vel etiam amissionis vitæ suæ, haud dubiè mallet occasionem illam abicere cum jactura centum aureorum, quàm retinere cum valdè probabili periculo amissionis oculorum, &c. & si cum periculo isto retineret, stultissimè & planè voluntariè retineret. Ergo similiter in casu nostro.

334 Resectant igitur Adversarii ad veritatem in Evangelio certissimam, quòd assecurare se contra probabile periculum amittendi Deum, cælum, & animam suam, incomparabiliter majoris æstimationis esse debeat, quàm valor centum, vel etiam mille, aut centum millium aureorum; sicut & assecurare se contra probabile periculum amittendi oculos, manus, pedes, & vitam ipsam, incomparabiliter majoris æstimationis esse debet, quàm valor centum aureorum, &c. Per consequens æquè vel magis fatuum inordinatumque esse, velle perdere assecurationem illam, quàm istam pro centum aureis. Si sapiens mercator, ubi æquale periculum est amittendi rem ducentis aureis æstimatam, & spes conservandi, libenter dimittere debet 100. aureos pro ejus assecuratione, eosque dare assecuranti, ut dictum est num. 325. Quantò magis sapiens Christianus, ubi æquale periculum est amittendi, spesque non amittendi Deum & animam suam, dimittere debet centum aureos pro ejus assecuratione? Et si hoc, ubi æqualis est probabilitas periculi ac spei; quantò magis, ubi major est probabilitas periculi, quàm spei?

335 Demonstratur 6°. ex Eccli. 21. 2. *Quasi à facie colubri fuge peccata*, id est, fuge periculum mortis animæ per peccatum, ea salutem sollicitudine, quâ fugis periculum mortis corporis per colubrum, seu serpentem:

cum periculum mortis animæ aequè, imò longè magis fugiendum sit, quàm periculum mortis corporis, utpote periculum mali incomparabiliter majoris. Sed contra prudentiam & amoris ordinem peccaret, qui pro non amittendis 20. 30. 50. vel 100. aureis, exponeret se probabili, vel probabiliori periculo mortis corporalis per serpentem. Igitur à fortiori & qui pro iis non amittendis exponeret se probabili, vel probabiliori periculo mortis animæ per peccatum.

336 Nec dicas cum Casuistis suprà relatis, esse disparitatem inter periculum mortis corporalis & spiritualis. 1°. quòd mors corporis, dum semel incurritur, sit irreparabilis; mors verò spiritualis reparabilis sit per pœnitentiam. 2°. quòd sit in potestate hominis constitui in probabili, vel etiam probabiliori periculo mortis spiritualis, seu peccati mortalis, non peccare, possitque, præmuniendo se novo proposito, & spe in Deum, confidere se cum divina gratia non peccaturum; in potestate verò hominis constitui in probabili, vel probabiliori periculo mortis corporalis, non sit mortem corporalem effugere, si incidat in dentes serpentis. Ne (inquam) id dicas: quia neutra disparitas est satis christiana.

337 Non prima: tum quia probabile periculum mortis spiritualis animæ per peccatum mortale, licet reparabilis per pœnitentiam, majus malum est, magis proinde fugiendum, quàm probabile periculum mortis corporalis, licet irreparabilis; quemadmodum certum periculum mortis spiritualis, per pœnitentiam reparabilis, majus malum est, magisque fugiendum, quàm certum periculum mortis corporalis, licet irreparabilis, ut constat ex præmissis, necnon ex eo quòd certam mortem corporalem, imò mille corporales mortes subire teneamur, potiùs quàm semel peccando incurtere mortem spiritualem. Tum quia mors animæ spiritualis non est reparabilis per vires naturales humanæ voluntatis, sed per efficacem Dei gratiam & misericordiam dumtaxat. Hanc autem sperare quidem potest, qui cum metu & tremore salutem suam operatur, Deoque servit in timore: juxta illud Philipp. 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini; Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.* Et Psal. 2. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: nequando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* Temerariè verò sperat, qui adeò temerarius est, ut non refugiat probabilia, vel etiam probabiliora pericula mortaliter peccandi. Quia factò ostendit se cum metu & tremore salutem suam non operari; sibi proinde temerè promittit gratiam efficacem Dei, nec tam sperat in Deo, quàm Deum tentat: juxta illud Augustini lib. 16. de Civit. Dei c. 19. *Qui periculum, quantum cavere potest, non cavet, magis tentat Deum, quàm speret in Deo.* Imò præsumit de misericordia Dei, adeoque peccat in Spiritum sanctum.

Tom. I.

dum. In vanum verò præsumit & sperat: quia, ut sapienter monet Cyprianus, seu (ut vetulis aliqui) Origenes in l. de singularitate Clericorum: *homines sumus, fragilitatem nostram carne portamus... accipimus quidem fortitudinem spirituales, per quam substantia nostra fragilitas roboratur. Sed ita nobis spiritualis fortitudo collata est, ut providos, non ut præcipites evectur... nec ut voluntarios, & promos in adversa confortet, sed ut ab adversis nitentes separari, confirmet. Nam... juvamen Spiritus sancti... non protegit eum, quin imò deserit, quem periculis irruentem... agnoverit; sicut ipse jam tunc per Salomonem locutus est, dicens: Amans periculum, in ipso periet. Ordine suo igitur, non nostro arbitrio, virtus sancti Spiritus ministratur, & secundum institutum ejus (secundum Evangelicas Regulas suprà allegatas) prælia prosperantur, non secundum humanam voluntatem, isti se regulis non conformantem. Itaque, ut pari gravitate in principio dixerat, lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati salvari se sperat. Incerta victoria est, inter hostilia arma pugnare... verendum est dormienti in ripa, ne cadat; cum dicat Apostolus: Qui se putat stare, videat ne cadat. In hac parte expedit plus bene timere, quàm malè fidere. Et utilis est infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat, quam fortis videri velit, & infirmus emergat. De qua re presumptiores obiurgat Apostolus dicens: Siquis putat se aliquid esse, cum nihil sit, seipsum implanat. Pro certo implanator proprius suam animam decipit, qui non cavendo contraria, noxiis rebus semetipso commiserit. Ille autem tutius sibi consulit, qui circa malos semper insidus, species quascumque noxias extimescit; quorum distantiam Salomon differuit dicens: Sapiens timendo declinabit ab omni malo; insipiens autem, confidens sui, miscetur iniquo. Magnum sapientia divina consilium inventum est, ubi timoris auxilio liberemur. Magna compendia providentia, ut aliquando fiat virtus & victoria per timorem.*

Atque ex his secunda disparitas funditus corrumpit, & ostenditur non satis christiana, imò prorsus illusoria. Primò namque in potestate hominis, se constituentis in probabili, vel probabiliori periculo peccati mortalis, non est non peccare, in sensu composito: quia eo ipso quo ei se periculo voluntariè committit, peccat contra divinas utriusque Testamenti Regulas, à num. 322. usque ad numerum præsentem commemoratas, sicut & contra omnia Decalogi præcepta, quorum violandorum probabili se periculo committit. Nam v. g. præcepto unum Deum adorandi, præcepto non occides, præcepto non mœchaberis, &c. respectivè quisque prohibetur voluntariè se committere probabili periculo adorandi idola, occidendi, mœchandi, &c. Maximè cum mandet Deus, mandata sua custodiri nimis, id est, maximà sollicitudine cavendo ne aliquod eorum violeat. Quod profectò maximà sollicitudine non cavet, qui probabili, vel etiam

Bbb b 2

probabiliore ea violandi periculo voluntarie se committit, sub prætextu necessitatis alicujus temporalis, quam isti periculo postponere deberet. Secundo, licet in potestate hominis sit vitare novum peccatum, cujus periculo se committit; quia liberè illud committit: committit equidem, & stultè sibi promittit se non commissurum. Nam, ut bene Paulus Segneri in suo Homine Christiano p. 3. discursu 15. mira est stultitia hominum, qui ne tentati quidem & illecti, suamet libidine non semel peccatis se inquinant, præsumunt nihilominus mediis in tentationibus & periculis voluntariis victoriam sibi polliceri. Imponit istis hominibus, tum noxia Casuistarum opinio quam impugnamus: Tum sua ipsorum cupiditas; quæ dum ægrè admodum à rebus amatis avellitur, illud facit ut verum probat, quod ab ipsis sperari posse illa Casuistica adulatione persuadet. Tum denique dæmon, qui, cum probè norit eam se fraude majorem accertiorum animarum stragem agere, in eam incautos homines impellens, hoc probabilem periculis rete quæ potest industriâ tegit, periculum elevans, ut prædas augeat, immitteatque seu promittens securitatem, ut immitat perditionem. Unde homines Casuistica adulatione, simulque diabolica illâ fraude decepti, dum de periculo monentur, perinde ac si cecidi essent, omnis corruptionis expertes, nonnunquam respondent: *Nullum est periculum: redibo ad illas ades, sed non redibo ad flagitium.* Itane nullum periculum? Et quo tandem cælesti tibia hæc vestra non peccandi spes nititur? vel utique divinæ gratiæ ope, aut vestræ voluntatis fortitudine. At quàm infirmum sit fulcrum opis divinæ in periculo adfuturæ, num. præcedenti ostendimus. Subministraret quidem Deus gratiæ suæ opem, si attenderetis rationibus & regulis, quibus ad occasionum fugam vos invitat impellitque Deus: quia verò iis attendere non curatis, indigni estis speciali gratiâ, cujus ope media inter pericula staretis, & non peccaretis. Hoc utique expertus est Petrus, qui monitus à Christo ut attenderet sibi, vigilando & orando, periculosasque occasiones declinando, aliàs Magistrum suum ter negaturus; neglecto tam salutari monito, quo totis tremiscere debebat artibus, medio se credidit periculo, in quo efficaci auxilio Dei destitutus, trinâ negatione Magistrum perjurus est execratus. Enimverò quis miserebitur omnibus qui appropiant bestiis, id est tentationibus? Certè illorum sortem Deus non miserebitur, cujus providentia hanc in regendis animabus legem tulit, ut fugiant à facie arcus, fugiant amittendæ divinæ gratiæ pericula, si in illis perire nolint. *Recedite, recedite, exite inde* (dicit Dominus Isa. 52.) *pollutum nolite tangere, exite de medio ejus.* Ecce quo verborum ponderè Deus hanc fugiendarum occasionum legem inculcat: *Recedite, recedite, si iis vicini estis. Exite inde, si in iis versamini; dumque exitis, ca-*

vete ne extenso digito peccati occasionem dantem contingatis: *pollutum nolite tangere.* Nullus sit qui in medio ejus subsistere audeat: *exite de medio ejus.*

Non minore verborum emphasi Salvator in nova lege jussit oculum, manum, pedem scandalizantem erueri, abscindere, projicere, ut non contenti eruisse, & abscidisse, procul etiam à nobis, etiam à cordibus nostris projiciamus occasionem peccati, quasi dicat: Siqua vobis persona, quàmlibet chara, quàmlibet necessaria, ut oculus, manus, pes, vobis scandalum facit, præbens occasionem peccati, non satis est eam à vobis abscidisse & corporaliter separasse; sed oportet etiam à corde projecisse, non amplius amando, nec officiosas ipsi litteras scribendo, vel salutem ipsi mittendo, vel opem & alimoniam ministrando; sed tam procul à te ipsam oportet te habere, ut nihil amplius de illa inquiras, nec ullo modo appropies. Hæc sunt quæ divina à vobis providentia postulat, ut gratiæ suæ opem vobis ferat. Si obtemperare tenueritis, eam destituemini.

Ea verò mediis in occasionibus destituti, solâ non poteritis voluntatis vestræ libertate firmi stare; cum scriptum sit: *Sine me nihil potestis facere*; & juxta Innocentii I. definitionem, *necessè sit, ut quo auxiliante vincimus, eodem iterum non adjuvante vincamur.* Non decipiant ergo vos Casuistæ dicentes, occasionem antè proximam, firmiori accedente non peccandi proposito, desinere esse proximam. Quia nimia est temeritas de firmiori vobis præsumere proposito, nisi efficaciter velitis separare vos à periculosis occasionibus, in quas si pedem immitatis, hæc dicit Dominus: *Immisit in rete pedes suos, tenebitur planta ejus laqueo.* Job 18.

Hinc prudenter colligere licet 1°. quantum animarum stragem afferant Confessarii, qui fidem promissis & protestationibus suorum poenitentium afferentes, ipsos absolunt, non paratos deferere occasionem, vel ipsam reipsâ non deferentes, cum possint, licet fortè non sine jactura aliqua temporali. Nemo ambigat (inquit Segnerus) quin ejusmodi absolutio non tam solvat, quàm liget poenitentem, simul & Confessarium, uno eodemque fune. Neque enim arbitrio Confessarii permisum est, falsâ miseratione sinere eum manere in probabili occasione, vel eam adire; neque si permittat, suam Deo probabit clementiam; sed una cum ipso in foveam cadet, factus particeps delictorum ipsius. Reddent, reddent aliquando Confessarii illi supremo Judici rationem animarum, stultâ ipsorum benignitate perditarum, & ipse quidem impius in iniquitate sua morietur; ac sanguinem ejus de manu ipsorum requirere. Dominus. Ezech. 33.

Reddent (inquam) rationem malè administrati muneris, non Judici tantum, sed & Medici. Nam utriusque mala administratio causa est magnæ illius inconstantiæ, quam in

hominibus Christianis observare est, qui vix à peccatis absoluti, dolere videntur dolorem suum, & prioribus mox se flagitiis immergunt. Omnis quidem culpa à nonnullis in hominum imbecillitatem conjicitur, voluntatisque varietatem. Sed vera ut plurimum causa est quam diximus: dum neque confitentes fugere satagunt occasionem, neque Confessarii in id operam conferunt; sed incuria suâ, vel falsâ benignitate, in ea persistentes absolvent, non utique conversos ad Deum in toto corde suo, sed in mendacio. Nam in toto corde suo convergentibus se ad Deum, Deus ipse dicit: *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferet deos alienos de medio vestri*, id est adamata à vobis idola, quæ vos in peccatum induxerunt. Hac in re Confessarios, verè & christianè benignos, imitari oportet Chirurgum, qui acceptam ab aliquo plagam medicaturus, ante omnia quidquid humoris noxii ac putridi illam occupat, quâ potest diligentia abstergit; & tunc demùm emplastrum, vel unguentum, quod sanat, applicat. Ista est vera benignitas; non illa quâ sacer Chirurgus, absque noxiarum occasionum abstensione, confitentes absolvit, modò promittant ampliùs non peccare. Non satis est promittere, extrahatur priùs è vulnere sagitta, & tum sanando vulnere cura impendatur, id est, tollatur priùs occasio peccati, & tunc pœnitens absolvatur. Qui aliter facit, vulnus non sanat, sed emplastro tegit, prout experientia demonstrat. Verùm de his plura, ubi de pœnitentia.

§. III.

Demonstratur ampliùs ex unanimi traditione Sanctorum.

³⁴² Necessariò quippe fugiendas, dimittendasque probabiles occasiones peccandi mortaliter, quàmlibet necessarias, si absque peccato dimitti queant, unanimis est doctrina veterum Patrum & Sanctorum, etiam Novissimorum, Origenis, Tertulliani, Cypriani, Paciani, Athanasii, Hilarii, Chrysostomi, Cyrilli Alexandrini, Hieronymi, Augustini, Salviani, Gregorii, Remigii, Theophylacti, Alredi, Bernardi, Thomæ Villanovani, Francisci Xaverii, Caroli Borromæi, Salesii, &c. Et testimonia quidem Tertulliani, Origenis, Cyrilli, Paciani, Salviani, Theophylacti, Remigii videre licet partim apud D. Thomam in Catena ad cap. 5. Matth. partim apud Maldonatum in eundem locum, partim apud Sinichium in Saule exrege l. 1. §. 430.

³⁴³ Ad reliquos quod attinet, Cyprianus epist. 62. loquens de virginibus, quæ cum masculis dormierant, asseverantes nihilominus integras se esse: *Si virginibus* (inquit) *inventæ fuerint, acceptâ communionis gratiâ, ab Ecclesia admittantur; hæc tamen interminatione, ut, si ad eosdem masculos postmodum reversa fuerint, aut si cum iisdem in una domo, & sub*

eodem tecto simul habitaverint; graviore censurâ ejiciantur, nec in Ecclesiam facile recipiantur. Ecce cohabitationem, utpote probabili periculo peccati non carentem, non perimitit iis, qui sine peccato condormierant. Quia scilicet, *lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati salvari se sperat*, uti dicit in lib. de singularit. Cleric. Unde de eis qui ex assidua sua cum mulieribus conversatione & colloquio se non admodum lædi jactitabant, Basilii Magni Constitut. Monast. c. 3. *Hic* (inquit) *aut maris particeps non est, aut portentum est quoddam insolentissimum, & præter omnium opinionem admirabile.* Et S. Bernardus: *Cum femina esse, conversari, & vivere, & feminam non tangere, plus est quàm mortuum suscitare.* Si ergo propterea Cyprianus tam districtus fuit erga virgines, quæ non peccaverant cum masculis, quibus condormierant; quantò districtior fuisset, si cum iis vel semel peccavissent; quantò districtius (inquam) separationem iis injunxisset? Ubi enim vir & mulier semel commixti fuerunt, ordinariè censendi sunt versari in occasione proxima relapsi, si sub eodem remaneant tecto (inquit Iveninus de Sacram. Pœnit. q. 9. c. 4. a. 7. §. 2. in fine) sive sint æqualis conditionis, ut famulus & famula, sive unus ab alio pendeat, ut famula ab hero. Quia, per unicum peccatum carnis consummatum, tollitur repagulum pudoris, quo honesta puella ordinariè retinetur, ne viro provocanti consentiat; vel etiam honestus juvenis, ne ipsam ad peccandum provocet. Et ideò morale periculum est ne mutua cohabitatio, confabulatio, & velut assidua conversatio, ad expertam voluptatem denuò experiendam inducat. In peccatis tamen aliis à peccato carnis, in aliqua occasione semel peccasse, ordinariè non sufficit ad judicandum de occasione proxima seu morali, nisi Sacerdos in pœnitente animadvertat indolem valdè propensam ad simile peccatum, ubi fuerit in occasione opportuna.

Cyprianum audivimus, audiamus Athanasium, qui Dominicam sententiam de dextro oculo projiciendo, &c. exponens: *Non de membris corporis hoc dixit Dominus* (inquit interpretans dicta & parabolas Evang. q. 34.) *sed de amicis & cognatis: membra namque sumus invicem. Si igitur habes cognatum & amicum, cujus tanta sit tibi necessitas, quanta vel dextri oculi, vel manus, si videris ab ipso damnum inferri animæ tuæ, absconde eum.* Ita etiam Dominicam illam sententiam interpretantur Origenes, Hilarius, Cyrillus, Pacianus, Salvianus, Theophylactus, Remigius apud laudatos Autores. Similiter Chrysostomus homil. 17. in Matth. monens diligentius vim ipsam sermonis attendi debere. *Non enim* (inquit) *dixit, discede à societate talis; sed maximam separationem indicans, orne* (inquit) *& projice ab te.*

Igitur omnis truncatur affectus (ait Hieronymus l. 3. Commentar. in Matth. c. 18.) &

universa propinquitat amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus, & est tibi nilis... scandalum autem tibi facit, &... te pertrahit in gehennam; melius est ut & propinquitatem ejus, & emolumentis carnalibus careas, quam dum vis lucrifacere cognatos & necessarios, causas habeas ruinarum. Itaque non frater, non uxor, non filius, non amici, non omnis affectus, qui nos excludere potest à regno calorum, amor Domini preponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo... sæpe tenetur. Melius est vitam solitariam ducere, quam, ob vita præsentis necessariam, vitam æternam perdere, &c.

346 Augustinus l. i. de ferm. Dom. in monte c. 24. Hic verò magnā opus fortitudine ad membra præcidenda. Quidquid enim... ita diligit, ut pro dextro oculo habeas, si scandalizat te, id est, si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, erue illud, & projice abs te. Expedi enim tibi, ut pereat unum horum, quæ ita diligit, ut tamquam membra tibi hæreant, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

347 Gregorius homil. 24. in Joan. Quæ ad peccatum implicat, ad hæc necesse est ut post conversionem animus non recurat.

348 Rationem dat Sanctus quidam ferm. 12. in cap. 13. Ila, quia ad conversionem necessarium est, ut sicut damula insequentes, sic anima timens materias fugiat peccatorum.

349 Bernardus quoque ferm. i. Pasch. c. 16. Non satis cecidisse pigit hominem (ut videtur) qui adhuc manere disponit in lubrico... sit vera compunctionis indicium, opportunitatis fuga, subtractio occasionis.

350 S. Thomas Villanovanus ferm. fer. 6. post Domin. 4. Quadrag. O peccator, si verè ploras, veni foras, fuge concupiscentiam, dimitte lasciviam, expelle mulierculam, solve catenam. Alias non credo verbis, non credo lachrymis. Funiculus triplex, mala inclinationis, prava consuetudinis, violenta occasionis, difficile rumpitur. Miraculum grande est, ut habens juxta se mulierem, non tangat eam... in sinu tuo carbonem foveas, & tuum non comburetur vestimentum? Etiam si milies juraveris, etiam si obtestando promiseris, nunquam tibi credam.

351 S. Franciscus Xaverius epistolar. l. 5. epist. 9. Peccata confessis... & absolvi poscentibus ne annuas, antequam satisfactionem repræsentaverint, in triplici præsertim genere, odiorum, amorum, & injustæ retentionis rerum alieni juris. Jube prius... procul amoveant offendicula pudicitia... nec solâ promissione defungantur... Nam cum talibus... tam promptis... ad obligandam fidem, quam ad exolvendam tardis... cum arrha in manu transigendum est.

S. Carolus Borromæus in Instructionibus ab Innocentio XII. tantoperè commendatis, & à Clero Gallicano adoptatis p. 2. c. 16. prohibet iis absolutionem impendi, qui versantur in occasionibus per se ad peccatum indu-

centibus, nisi ab eis imposterum abstinere, verè sincereque promittant, ut si concubinam alit, nisi prius illam ipsam occasionem prorsus abscindat. Capite verò 17. loquens de occasionibus per accidens, sive de exercitiis professionem, vel exercitium, de se quidem licitum, in quo tamen ex speciali sua fragilitate, vel pravo habitu, sæpè mortaliter peccant; in quo proinde si diutius aliquis perseveraverit, verisimile sit (nota bene) ad eadem quæ commisit peccata rediturum; de iis (inquam) dicit, quod quisque sunt affecti, aut professioni suæ renuntiare tenentur, ut sentit B. Augustinus; aut eam non amplius exercere, nisi cum consilio pii cujusdam prudentisque Sacerdotis; qui eum non absolvat, cum probabiliter videt (iterum nota) ad eadem peccata reversurum, si iisdem in occasionibus permaneat: sed per aliquod tempus emendationem ejus oportet experiri. Atque hic vigilandum est eò diligentius, quod Confessarius hac in parte incuriā, in omnibus artibus & professionibus regnent plures abusus, peccataque gravissima, sine quibus jam videtur à multis ne justissimas quidem professiones exerceri posse... Quo fit ut eorum plurimi vitam omnem in peccatis mortalibus traducant; qui proinde absolutionis capaces non debent estimari, nisi primum diligentia omnis adhibeatur, ut liberentur ab occasionibus, & fortiores quam antea reddantur. Imò Confessarius accuratior, habito examine, forsitan inveniet eorum aliquos nunquam rectè confessos fuisse. In urgenda Instructionum, seu Regularum istarum praxi, S. Carolus constans fuit. Unde inter monita à Confessariis Jubilæi tempore servanda postmodum jussit, ut quicquid in Instructionibus illis præcipitur, executioni fideliter mandenti, signanter de necessitate subducendi sese à peccati occasionibus.

Eadem Instructiones plurimum commendat S. Franciscus Salesius Constit. Synod. tit. 9. c. 5. iisque conformiter statuit, ut dum Confessarius confitentes in proxima aliqua occasione constitutosprehendit, tamen eam mox se abjecturos polliceatur, non protinus acquiescat; sed diligens examen instituat, an idem in antea factis confessionibus promiserint. Si quidem illud polliciti fuerint, nec tamen steterint verbo, non est cur Confessarius fidem adhibeat, sed absolutionem differat, donec sint ab occasione sejuncti, & quidem donec aliquo tempore eam non repetentes vixerint.

S. IV.

Traditioni illi consonantia docet Ecclesia in Conciliis; docent & summi Pontifices in Decretis suis, & Rituali Romano; docent denique sapientissimi Cardinales, Episcopi, præcipueque nominis Theologi.

Concilium quippe Romanum V. sub Gregorio VII. cap. 6. sic habet: Quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad penitentiam venerit... reco-

recognoscat se veram poenitentiam non posse peragere, per quam ad aeternam vitam valeat pervenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat.

354 Concilium Lateranense II. Generale X. sub Innocentio I. can. 22. Quia inter cetera, unum est quod sanctam maxime perturbat Ecclesiam, falsa videlicet poenitentia, Confratres nostros & Presbyteros admonemus, ne falsis poenitentibus Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem poenitentiam esse constat... cum poenitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione praevaleret. Idem iisdem verbis anno 1089, can. 10. statuerat Concilium Melitanum, cui Urbanus II. interfuit.

355 Alexander VII. in Decreto de die 18. Martii 1666. damnavit hanc propositionem 41. Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hac nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarium, vulgo regalo, dum deficiente illo nimis egre ageret vitam, & alia epula tadio magno afficerent concubinarium, & alia famula nimis difficile inveniretur. Quae profecto propositio Joannis Sancio consecrata est ex alia quam Gobat n. 532. cum eodem Sancio admittit, nimirum quod si concubinus nequeat dimittere suam concubinam sine jactura 100. aureorum, seu ducatorum, poterit Confessarius pro re nata amplecti sententiam Joannis Sanchez, vel Oviedae paulo ante relatae, utique n. 530. hisce terminis: Qui suae concubinae dedit mutuos centum aureos, quos, si eam dimittat, non sit recuperaturus, haud tenetur eam dimittere, esto versetur in proximo periculo relabendi in peccatum cum illa, si non dimittat. Sancio disput. 16. absolute sic docet: Oviedus... admittit eam doctrinam solum respectu hominis, qui habet tantum necessaria ad parcam vivendum; non autem respectu mediocriter divitis. Utriusque propositio se sola profecto horrorem incutit, sed longe majorem ex eo quod damnatam illam ab Alexandro VII. inferat, saltem prout a Sancio & Gobatio admittitur. Inferit tamen: quia contingit tantum estimari industriad parandi oblectamenta illa, vulgo regalo, ut plerique, saltem divites, pati mallent jacturam centum & amplius aureorum, quam oblectamenti illis carere, sine quibus alia epulae magno ipsos tadio afficerent. Qui proinde centum & amplius aureos pro habenda famula, specialem in iis parandis industriad habente, libenter impendunt.

356 Innocentius XI. in Decreto de die 2. Martii 1679. hanc & ipse propositionem 61. velut scandalosam & in praxi perniciosam proscripsit: Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non vult dimittere; quin imo directe & ex proposito querit, aut ei se ingerit. Et istam 62. Proxima occasio peccati non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrat. Et 63. Licetum est querere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali,

vel temporali, nostro vel proximo. Certè si ad vitandum grave damnum, vel incommodum temporale, licitum esset in occasione proxima permanere; licitum esset & illam adire, eique se ingerere. Et hoc est quod iterum docet Gobat n. 529. hisce verbis: Per accidens fas est permanere in occasione proxima, seu etiam adire occasionem proximam, quando grave aut gravissimum malum corporis, honoris, fortunarum, alias foret certò perferendum. Et to. 3. tr. 5. c. 45 n. 49. Gravi ex causa potest quis se committere moraliter certo periculo peccandi. Quid hoc est, nisi damnatas illas ab Innocentio XI. propositiones vel formaliter, vel æquivalenter sustinere, imò amplius quam illas: utpote quæ non exprimunt periculum peccandi moraliter certum, prout exprimit novissima ista Gobati propositio; seu potius propositionis monstrum.

Rituale Romanum à Paulo V. approbatum tit. de Sacram. poenit. absolutionis incapaces declarat, qui proximam peccandi occasionem deserere nolunt. Eminentissimus Cardinalis Grimaldi Archiepiscopus Aquensis in. Canonibus casuum, quibus Confessarii debent absolutionem negare aut differre, Can. IV. Si poenitens sit in occasione proxima alicujus peccati mortalis, & possit illam deserere, non est absolvendus donec deseruerit. Si vero non possit deserere, suspendenda est absolutio, donec habeantur indicia emendationis ipsius, & existimari possit fore ut deinceps non recidat in peccatum.

Similiter Eminentiss. Joannes Casimirus Cardinalis Denhoffius, Episcopus Cæsariensis, in Instruct. Pastoralis de Sacram. Poenit. §. 12. Edit. Lovan. vanam dicit illorum poenitentiam, qui versantur in occasione proxima, etiam per accidens, ni renuntient. Ubi & observat, non opus esse ad hoc ut occasio dicatur proxima, ut crebro faciat incidere in delictum: sufficit enim ut praesens adsit, & semel iterum non ita pridem ad peccandum permoverit, aut ut fortes pariat tentationes, tamen nondum in crimen pellexerit, quia nunquam licet, ut se exponat aliquis hujusmodi periculo peccandi.

Instructionem hanc Pastoralem adoptavit, suaeque in Archidiecepsi publicari fecit Eminentiss. D. Vincentius Maria Cardinalis Urfinus, Archiepiscopus Beneventanus. Sicut & Eminentiss. Cardinalis le Camus cum sua Synodo anni 1674. adoptavit ante memoratos Canones Cardinalis Grimaldi, suaeque in Diocesi Gratianopolitana fideliter observari praecepit, & inter Canones, ejusdem Synodi autoritate conditos, Can. v. Siquis (inquit) deprehendatur in occasione proxima Deum offendendi, Confessarii cogent eum hanc deserere: quod si id absque sui, aut alieni honoris detrimento facere non possit, prudenter dispiciat, quâ ratione in hoc discrimine agendum sit, tum ne exterius manifestetur peccatum poenitentis, tum ne profanetur Sacramentum, administrando illud indignis.

Anno 1658. & 1659. plures Archiepisco-

pi & Episcopi Gallicani Casuistarum Apologiam gravi censurâ perstrinxerunt, tanquam continentem plures propositiones falsas, perniciosas, scandalosas, Evangelicis Regulis adversas, signanter de occasionibus proximis peccandi, eò quod utique Pirocius ista in Apologia asserere non vereatur, *dimittendam non esse professionem, in qua periculum est sapius peccandi, animamque suam perdendi, si facile dimitti non possit. Nec sine absolutione dimittendos v. g. fororem saepe peccantem cum fratre, filiam cum patre, glorem cum leviro, in ista occasione manentes, si peccatum ipsi displiceat, & occasionem deserere non possint, si ne magna utique difficultate. Ista una est ex causis, propter quas Apologiam illam confixerunt Illustrissimi Domini, Ludovicus Henricus de Gondin, Archiepiscopus Senonensis, Annas de Levi de Vantadour, Archiepiscopus Bituricensis, Vicarii Generales Cardinalis Retii, Archiepiscopi Parisiensis, Ludovicus Episcopus Tullenis, Aegidius Episcopus Ebroicensis, Leonorus Matignonus Episcopus Lexoviensis, Alanus de Solminihaco Episcopus Cadurcensis, Antonius Godæus Episcopus Venciensis, & (communi consilio) quinque Illustrissimi Episcopi Aquitani, Aletensis, Appamiensis, Convenensis, Bazatensis & Conferanensis.*

360 Et duas quidem illas propositiones Apologizæ, de occasionibus proximis, aliqui ex ipsis, non generali dumtaxat, sed speciali censurâ notarunt, nimirum Vicarii Generales Parisienses, velut falsas, temerarias, scandalosas, & inducentes in periculum evidens peccandi. Archiepiscopus Senonensis, velut falsas, perniciosas, expressis Summorum Pontificum definitionibus adversas, ac palam Evangelico præcepto resistentes, quo manum & pedem amputare, oculum eruere jubemur. Episcopus Cadurcensis, velut falsas, scandalosas, perniciosas, à Summis Pontificibus, Innocentio II. in Concilio Lateranensi, & Gregorio VII. in Concilio Romano damnatas.

361 Anno 1675. Illustrissimus D. Guido de Seve Episcopus Atrebatensis, periculosas, falsas, scandalosas, temerarias, & manifestè contrarias Evangelicæ doctrinæ declaravit, & uti tales damnavit propositiones sequentes P. Jacops: Si penitens nolit deserere occasionem proximam, v. g. famulus, dum conductus est, familiam in qua peccat cum domestica. Caupo, qui consuetudinem habet se inebriandi, &c. potest absolvi. Quia licitum est, justa de causa, prout in his casibus, exponere se occasione peccati proxima, dummodo absit voluntas peccandi. Si occasio proxima peccandi deferri nequeat absque jactura temporali notabili, prout nequeunt Caupo, Auriga, Chirurgus, qui peccare solent sua in arte, nec aliam noverunt; si nulla sit emendatio, & his terve absolutio ipsis in eo statu concessa fuerit nonnulli dicunt etiam in hoc casu semper absolvendos, nec cogendos ad deserendam occasionem proximam. Quia si dolor appareat effi-

cax, recusatio, quâ nolunt vitare occasionem proximam, non videtur contraria huic dolori: quandoquidem manere in tali occasione non sit per se peccatum. Alias ne quidem licitum fuisset manere vel primâ vice. Harum propositionum censuram supra exhibitam triginta & unus Episcopi plurimum collaudarunt, approbarunt, justissimamque censuerunt.

Anno 1703. idem laudatissimus Episcopus Atrebatensis in censura libri, cui titulus: R. P. Georgii Gobati Soc. Jesu Theologi Opera moralia, &c. triginta-duas istius Authoris propositiones damnavit, velut respectivè falsas, temerarias, scandalosas, verbo Dei contrarias, castarum aurium offensivas, usura, impudicitia, ebrietati, homicidio, & Sacramentorum profanationi faventes, improbandis subtilitatibus Ecclesiæ præcepta eludendi locum dantes, ejusdemque ac sacræ Religionis nostræ doctrinam hæreticorum calumnias, libertinorumque subsannationi exponentes; quarum & plurimæ jam damnata fuerunt per Generalem Cleri Gallicani Conventum, imò per ipsammet sanctam Sedem. Istarum verò propositionum 24.ª illa est quam exhibuimus num. 355. Si concubinus, &c. 23.ª Per accidens fas est permanere, &c. & 25.ª Gravi ex causa, &c. exhibitæ supra num. 356.

Gallicanis Episcopis præluxerunt Episcopi 362 Belgici, nimirum Illustrissimus D. Jacobus Boonenius, Archiepiscopus Mechliniensis, qui anno 1653. propositiones illas in Archidiecepsi practitari prohibuerat, sicut & anno 1657. Antonius Triestius Episcopus Gandavensis eas Academia Lovaniensi obtulerat censurâ configendas. Anno verò 1656. Illustrissimus D. Joannes de Wactendonck, Episcopus Namurcensis, in Synodo sua Diocelana, duas hæc proscripterat: Nemo teneatur occasionem proximam peccati vitare cum magno suo detrimento. Et, licitum est quærere (idem est & retinere) occasionem proximam peccandi, pro bono spiritali, aut temporali, nostro vel proximi.

Cum Episcopis celebriores Christiani Orbis 363 Academia Parisiensis & Lovaniensis propositiones illas solemniter profligaverunt censurâ. Siquidem Parisiensis 16. Julii 1658. propositionem hanc: Certis casibus, dum persona vitare nequit occasionem, nisi cum evidenti periculo vite, honoris, vel gravi jactura bonorum, in ea permanere potest, modo eam directè non quærat; sicut & istam: Non est obligatio abdicandi professionem, in qua periculum est sapius peccandi, animamque perdendi, si facile dimitti non possit. Idque praxis Ecclesiæ ostendit: nupte quæ non solum tolerat, sed & approbat militares Ordines, castitatem vberientiamque voventes, tamen plerique ex Religiosis istis occasiones succumbere faciant. Hæc (inquam) propositiones falsas, temerarias, scandalosas, & in periculum evidens peccandi inducentes censuit. Addens exemplum allegatum ad id probandum extra rem esse, Christique, Ecclesiæ, & Ordinibus illis ab Ecclesiâ approbatis injuriosum.

Ante

364 Ante Parisiensem Lovaniensis anno 1653. ad instantiam Archiepiscopi Mechliniensis, propositionem istam reprobavit: *Potesť aliquando aboleri, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quin imo directē & ex proposito querit, aut ei se ingerit.* Et anno 1657. ad instantiam Episcopi Gandavenſis, de ista: *Licitum est querere directē occasionem proximam peccandi, pro bono spiritali aut temporalis, nostro vel proximi, censuit sic: Est falsa, temeraria, pernicioſa, atque ab auditu fidelium procul arcenda.* De propositione verò Sanci & Gobati: *Nemo tenetur occasionem proximam peccati vitare cum magno suo detrimento. Unde nec concubinariuſ tenetur dimittere concubinam, qua ipse nimis utilis ad lucrandum bona temporalia, vel ad oblectamentum concubinariuſ, vulgò regalo, &c. ut supra num. 355.* sic pronuntiavit: *Præcedenti assertioni consensaria, & similibus notis invenienda assertio; continens præterea Corollarium, uti Epicureorum placitis consonum, ita Christianorum regulis (quibus manum, pedem, & oculum quoque dextrum scandalizantem abscindere, atque à nobis abicere præcipimur) adversum*

365 Præcipuos denique Theologos Sanctorum traditioni consona tradere constat ex S. Thoma, Sylvestro, Adriano VI. & Toletò n. 321. laudatis, necnon ex duabus celeberrimis Academicis proximè memoratis, quibus (unà cum tot sapientissimis Cardinalibus & Episcopis) accedunt triginta ex præcipuis Doctoribus Sorbonicis in resolut. varior. cas. moral. casu 21. Franciscus Genetus, Episcopus Valsionensis in Th. Mor. Gratianopolit. to. 4. c. 5. Joannes Neercaselius, Episcopus Caltorienſis, in suo Amore pœnitente tom. 2. c. 27. §. 4. Theologia Moralis jussu & auctoritate Illustrissimi Episcopi Petrocorensis concinnata to. 4. tr. 1. c. 7. Sinnichius in vindic. Decal. c. 26. §. 4. Merbesius Sum. Christ. tom. 2. differt. 4. de pœnit. q. 48. Natalis Alexander, Contensonus, Iveninus, &c.

§. V.

Ex allatis fundamentis eruantur Regule sequentes.

REGULA I.

366 **A**ſſerere quòd vitanda non sit occasio, in qua moraliter certò, id est semper, vel ferè semper; vel etiam in qua frequentius, vel frequenter peccatur mortali crimine, quando vitari non potest absque gravi jactura temporali, qualem v. g. famulus pateretur, si intra tempus locationis suæ desereret familiam, in qua peccat cum domestica (uti asserit P. Jacops) vel quando quis eam deserere non potest, *quin sermonem populo det, & incommodi aliquid accipiat* (uti Baunius opinatur) non tam assertio est quàm monstrum assertionis, contra se manifestè habens Evangelium, Con-

Tom. I.

cilia, Pontifices, Patres, rationem, prout in §§. superioribus est demonstratum.

REGULA II.

Ad occasionem peccati mortalis vitandam, 367
neceſſe non est quòd in ea peccetur frequenter (ut vult Author praxis solidæ) sed sufficit quòd ita verisimiliter inductura sit in peccatum, ut qui in ea manet, vel eam adit, censeatur hoc ipso in ea velle peccatum. Ratio est, quia eo ipso quo effectus malus censeatur voluntarius in causa, causa ista debet omitti, ne sequatur talis effectus, uti constat ex dictis de voluntario indirecto. Ad hoc verò ut effectus malus censeatur indirectè seu interpretativè voluntarius in causa, necesse non est quòd ex ea sequatur frequenter, sed sufficit quòd cognoscatur vel cognosci debeat secuturus verisimiliter, uti constat ex cap. ult. de injuriis num. 321. relato.

Quamvis autem ad voluntarium in causa 368 non semper sufficiat quòd effectus malus ex ea rarò sequatur; id tamen aliquando sufficit, si nimirum effectus sit valdè malus (ut occisio hominis) & nulla ratio causam ponendi. Unde si quis sine ratione & præcautione lapidem grandem ex alto projiciat in aulam, in qua centum spatia sint, & unicus homo, è centum illis spatiis unum occupans, occisio ipsius censeatur ei voluntaria in causa illa; tametsi lapis ille taliter projectus æquè cadere potuisset in quodvis aliud spatium è nonaginta-novem non occupatis; adeoque fieri potuisset, quòd, è centum vicibus, homo semel tantum occideretur.

Ad necessariò itaque vitandam occasionem 369 peccati, quo anima occiditur, Deusque seu gratia & amicitia ipsius amittitur (quod est malorum maximum) necesse non est quòd peccatum ex ea frequenter vel frequentius sequatur. Si enim necesse foret quòd frequentius, ingens absurdum sequeretur, in occasione unice proxima, seu necessariò vitanda, non existeret hominem, qui bis in hebdomada adulterium committeret cum domestica, si aliis quinque diebus ab ea abstineret.

Si etiam necesse foret quòd frequenter, infinitæ occasiones peccatorum omnis generis, certissimè vitandæ, negarentur esse vitandæ. In iis proinde homines manerent, innumeraque committerent peccata.

Nam, exempli gratià, homo uxoratus, ab aliquot annis certam frequentans feminam, non teneretur occasionem illam vitare, licet octies quotannis cum ea solitus esset adulterari. Quia, ex 365. anni diebus, octo dumtaxat vicibus, seu diebus, rarò proinde cum ea peccaret. Per casuisticas itaque illas vitandarum occasionum descriptiones, liberioris vitæ hominibus, eorumque Confessariis imprimuntur ideæ valdè pernicioſæ.

Quemadmodum ergo ad corporalem occi- 370
sionem hominis in causa voluntariam necesse

Cccc

non est quòd occisio illa frequenter ex causa ista sequatur; ita nec ad occisionem spiritua- lem in causa voluntariam. Quò enim malum est gravius, & specialius ab ista vel illa per- sona cavendum, eò facilius est in causa vo- luntarium. Atqui nullum malum est gravius, specialiusque vitandum, quàm peccatum mor- tale, seu spiritualis occisio hominis. Nullum ergo facilius in causa voluntarium. Et inter ipsa quidem mortalia, quòtò unum altero gravius, & arctiori titulo (v. g. voti) ca- vendum, tantò minùs frequens esse debet, ut censeatur in causa volitum. Certo proinde certius interdicienda visitatio Monialis ei quam quotidie quispiam invisere solet, licet nonnisi bis quotannis cum ea peccet.

REGULA III.

371 **Q**uamvis Confessarius cavere debeat, ne occasiones, reverà solùm remotas, pro- ximis annumeret, ne laqueum penitentibus injiciat, obligando ipsos ad id, ad quod ip- sos Deus non obligat: magis tamen cavere de- bet, ne occasiones, reverà proximas (id est, morale peccati mortalis periculum afferentes) collo- cet inter remotas. Quia id in longè gra- viorem certioreque animarum ruinam ten- deret, quando penitentes easdem ideò perge- rent frequentare, quòd à Confessario jussi non essent deferere; peccatorum proinde cœno profundius semper & profundius immergerent sese, nunquam fortè deinceps emer- suri; sed lapsibus frequentes adjiciendo relapsus, ultimò tandem in infernum lapsuri.

REGULA IV.

372 **O**mnis illa occasio censenda est proxima, necessariò proinde vitanda, in qua con- stitutus certò vel probabiliter lapsurus cognos- citur in mortale peccatum, etsi non frequen- ter, ut constet ex dictis regulà secundà, & ampliùs constat ex proximæ occasionis defini- tione num. 321. exhibita. Quisquis ergo diu- turnà unius vel plurium annorum experi- tià cognoscitur ex speciali sua conditione adeò fragilis esse, ut dum justam habet litigandi causam, litigare equidem non possit sine odio & aversione à proximo, desistere debet à lite, juxta regulam Evangelicam Matth. 5. 40. quæ tunc est præceptum. Quisquis etiam proprio ex- perimento cognoscitur per exercitium officii, v. g. Chirurghi medentis secretiore mulierum, vel Confessarii earum confessiones excipien- tis, semel aut bis in quoque mense succum- bere tentationi delectationis veneret, istud exer- citium tenetur dimittere, tamquam proximam sibi peccati mortalis occasionem. Maximè cum ipsum non probabiliter tantum, sed qua- si certò moraliter in illud pettractura sit, nisi dimittatur. Et quamvis ipse, ea in occasione, labi non censeatur frequenter, respectivè ad vices quibus non labitur, labi tamen censea-

tur frequenter absolutè. Meritò namque labi censeatur frequenter absolutè, qui semper la- bitur semel aut bis in mense, uti funesta ha- ctenus experientia docuisse supponitur. Meri- tò etiam talis occasio censeatur nata, vel quasi nata semper conjungi cum uno vel altero mor- tali quolibet mense. Certum verò est necessa- riò abjiciendam esse occasionem, tali modo natam, vel quasi natam semper conjungi quo- quo mense cum uno vel altero mortali. Quem- admodum enim peccatum mortale fugiendum est propter seipsum, non propter solam fre- quentiam; ita propter seipsam fugienda est talis occasio proxima peccati mortalis, ut at- tentà speciali fragilitate hominis in ea consti- tuti, nata, vel quasi nata sit in ipso semper conjungi cum peccato mortali, uno vel altero, quolibet mense. Dimittat ergo illam Confessarius, quamlibet multum utilis salutis plurimorum. Quia propriæ animæ salutem alienæ debet præferre salutem, etiam totius mû- di, juxta Salvatoris sententiam.

REGULA V.

373 **A**liquando proxima reputatur occasio pec- cati mortalis, semel dumtaxat in anno moraliter inducens in illud. Quia talis repu- tatur occasio, respectivè ad personas, quæ semel dumtaxat per singulos annos in ea repe- riuntur, si plurium annorum experientià con- stet, quòd quoties annua illa occasio recurrit, toties in ea labantur, v. g. quoties visitat quis Monialem cognatam suam, quam semel tan- tum quotannis visitat. Quia occasio ejusmodi præsumitur nata semper, vel ferè semper indu- cere tales personas in mortale peccatum; quandoquidem eas hactenus semper induxe- rit, quoties in ea fuerunt, & ex præteritis ra- tionabilis sit conjectura de futuris.

REGULA VI.

374 **P**lus dico, cum Eminentissimo Cardinale Denhoffio num. 358. laudato, ad proxi- mam seu vitandam occasionem aliquando suf- ficere, quòd præsens sit, & adeò fortes pa- riat tentationes, ut periculum probabile sit, quòd in crimen petfectura sit, licet nondum pellexerit. Quia unusquisque tenetur vitare probabile periculum peccati mortalis; sicut u- nusquisque vitare tenetur probabile periculum homicidii corporalis. In cujus confirmationem serviet exemplum quod excusare conatus fuit Georgius Gobat è Soc. tom. 3. tr. 5. c. 32. n. 19. & 20. novissimæ Editionis Duacensis anni 1700. & 1701. Anno 1703. Illustrissimus D. Guido de Seve de Rochechovart, Episcopus Atrebatensis, censurà notavit propositionem hanc duodecimam istius Authoris: *Liquidò scio, crebrò fieri, præsertim inter Plebeios & Rusti- canos, ut eodem in lecto puella cum proco cu- bent aliquot horas, induti & exuti, & tamen nihil omnino impudicum agant, vel nonni si of-*

cula & turpes attractiones exerceant. Unde iudico non posse a Confessario negari absolutionem omnibus illis puellis plebeis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) qua non videntur habere propositum nunquam amplius admittendi in lectum procum suum. Verba ista respondent ad unum omnia cum scriptis à P. Gobato; imò idem est utrimque verminorum ordo & series, prout Socii fatentur in epistola sua expostulatoria adversus censuram illam pag. 6. & 7. Illustrissimum nihilominus ipsi arguunt mala fidei & fraudis, quod non attexerit antecedentia & consequentia, ex quibus apparueret Gobati animus longè à propositionis censuræ significatione diversus. Neque enim censuræ propositionis verba Gobatus expressit ad significandum quod absolutio negari non possit puellis, quæ procus suos in lectum suum, nudos cum nudis admittunt, absque proposito amplius non admittendi, dum admissi oscula & attractiones turpes cum ipsis exercent; sed ad probandum quod licet, solum cum sola, nudum cum nuda in eodem lecto incubuisse, juxta cap. luteris de præsumpt. violentam pariat adulterii perpetrati suspicionem, uti dicit sect. 1. n. 4. eadem tamen quoad hoc commissæ fornicationis inter personas solutas præsumptio non sit, prout sect. 2. n. 19. probat: quia constat inter solutas id crebrò fieri, ea solum intentione ut aliquam dispositionem ad sponsalia faciant. Et tunc subjungit verba propositionis censuræ, liquidò scio crebrò fieri, &c. Post quæ sequitur: sed si qua puella, ut quandoque sit, asserat illum procum sexies vel octies secum in eodem lecto jacuisse, verum nihil mali petisse, aut fecisse, absolvenda videtur, esto non proponat non amplius illum admittere.... Quia.... est solum in occasione remota peccandi.

375 Verum justa non apparet Sociorum expostulatio, Illustrissimumque admissæ fraudis perperam arguunt. Quia Gobatianam propositionem Illustrissimus confixit, iis expressam terminis, quibus eam Gobatus expressit. Quo verò animo sic eam Gobatus expresse, Illustrissimus non tetigit, nec tangere debuit, nec eum in finem antecedentia subsequenterque attexere: utpote quibus additis, propositio equidem manet intolerabilis, censuræque dignissima. Siquidem iis additis resultat hic sensus: Absolvenda est puella plebeia, que ut dispositionem aliquam ad sponsalia faceret, sexies vel octies procum suum, in eodem secum lecto, nudum cum nuda admisit, absque eo quod mali quidquam petierit, vel fecerit; nec potest ipsi à Confessario negari absolutio, ex hoc quod non proponat non amplius illum admittere: quia solum est in occasione remota peccandi.

376 Ex istius propositionis iustissima confixione roboratur Regulæ nostræ veritas, ad occasionem utique proximam necesse non esse quod in ea constituti jam antè peccaverint: cum Gobatus testetur, liquidò se scire, quod puella cum proco, nuda cum nudo sæpius in eo-

Tom. I.

dem simul lecto jacuerint, nec tamen peccaverint. Negari tamen non potest occasionem istam esse proximam, nec tolerabiliter id negat Gobatus, intolerabileque est quod ait, tales absolvi posse, esto non proponant sic non amplius simul eodem in lecto jacere. Et idè iustissima est censura quæ Gobatianam propositionem Illustrissimus Atrebatensis confixit. Novumque & inauditum est genus castimoniarum, quæ talem puellam & procum Socii in Expostulatoria sua vocant ad exemplum castos, eosdemque jactitant instructo ad omnem castimoniam animo, solo intuitu sponsalium, simul in eodem lecto nudum cum nuda ad plures horas concumbere. Nudum enim verò procum nuda puella, ad omnem castimoniam composita, juxta sacras Litteras, SS. Patres, communemque hominum sensum, in eodem secum lecto non admittit, nec procus ad exemplum castus admitti postulat, etiam prætextu dispositionis ad sponsalia. Non enim castæ nec christianæ sunt tales ad sponsalia dispositiones. Nec contrarium hæcenus auditum est in Morali Christiana. Novum proinde est Sociorum illud paradoxum, nec ad majorem Dei gloriam cedit: quia non cedit in morum ædificationem, sed in destructionem. Nec minus perniciosum est paradoxum, asserere, quod ista non sit proxima violandæ castitatis occasio, sed remota dumtaxat. Esse per se, non per accidens dumtaxat proximam, nullus (ante Gobatum) Theologus dubitavit; saltem id indubitatum asseruerunt Antiqui: cum in ea homines communiter peccent, sitque per accidens, si quando non peccent, dum v. g. diabolus in ea constitutos ad tempus aliquando non tentat, ut postea vehementius noceat.

Sed & natura, ratio christiana, divini sermonis autoritas, & Sanctorum omnium doctrina satis nos admonent, periculum istud necessarîo esse cavendum.

Natura, quia ut Medici observant, cum mater gemellos utero fert, si uterque mas est, nullâ vel pelliculâ, vel alio medio separantur. At si foetus unus est masculus, alter femina, membranâ quâdam, tamquam muro sejunguntur, ne se mutuo possint contingere: perinde ac si docere nos natura vellet (ait P. Segneri in suo Homine Christiano p. 3. discursu 28.) consortium masculi & femellæ tam propinquum, esse rem tam plenam periculo, ut ne frater quidem à sorore sit tutus, non tunc solum cum ad ætatem puberem venerint, sed & cum adhuc materna in alvo delitescunt.

Ratio christiana docet 1.º temerarium præsumptuosumque esse ibi non trepidare metuereque casum, ubi sanctissimi quique trepidant, & licet carnem circumferrent jejuniis ac vigiliis debilem & exhaustam, continuifque armatam orationibus, animumque in carne fragili Deo plenum, etiam ad occasionum minus lubricarum occursum salubri horrore toti consternabantur. 2.º docet vix fieri pos-

Cccc 2

se, ut sæpè quis cum vipera in sinu dormiat, quin unquam ejus dentibus admordeatur; vel extremo in margine præcipitii diu & sæpè oberrer, nec tamen unquam fallente vestigio prolatur. 3°. docet non semper æquali facilitate quemquam evadere illæsum in periculis magnis: nam ut Seneca ait in Herc. fur. *Quem sæpè transit casus, aliquando invenit.* Idque in casu nostro tantò magis timendum, quantò certius experientia docet, concupiscentiam nimis pellacem esse; rei amata præsentiam tam propinquam, tamque opportunam ad carnale commercium, majores quàm facile credi potest, vires habere; scriptum esse Isa. 1. *Fortitudo vestra, ut favilla stupæ:* juvenes proinde ac puellas, tam propè ad se invicem accedentes, velut stupam favillæ proximam, seriùs vel citiùs accendi: mali dæmonis impulsu nimis potentem esse ad fragilitatem nostram in casum propellendam; nullam esse rationem hîc distinguendi inter plebeios & nobiles: cum in omni conditione timenda sit incontinentia in occasione tam propinqua: magnam istam temeritatem, quâ juvenis & puella tam præsentipericulo se exponunt, dignam esse, ob quam suâ eos gratiâ Deus destituat: denique periculum istud jure censei proximum, & quidem proximum per se, in quo homines ferè omnes labuntur, & tamen nos in eo fortè necdum lapsi fuerimus, alii tamen ejusdem nobiscum conditionis communiter labuntur. Quia parum admodum temporis inter ejusmodi periculum & ruinam intercedere solet.

379 Non dicat ergo puella, sexies vel octies eodem in lecto cum proco meo nuda cum nudo concubui; nihil tamen à me impudicum periit, velfecit. Quia (præterquam quòd timendum sit, ne procus, qui opere nil impudicum egit, morosâ delectatione vel desiderio fortassis egerit, cujus occasionem puella dederit) an puella illa nescit, malum dæmonem subinde cum vulpe mortuum se fingere, ut volucres prædetur? Verutissimus alastor ille, dum videt puellam & procum mutui amoris oblectamentis usque ad concubitum se dedere, aliquando ad tempus quiescit, nec ad illicita provocat, ne facile aliqui alter alteri (animadverso periculo) nuntium remittat. Verùm ubi animum sui fiducia & securitate implevit, nihil minùs opinantes vehementi tentatione oppugnat & prosternit.

380 Hisce rationibus firmior accedit divinus sermo, accedit & SS. Patrum Traditio, quibus edocemur, periculo proximum esse, qui familiaritatem magnam habet cum feminis; quanto ergo magis, qui familiaritatem habet tantam, ut eodem in lecto nudus cum nuda ad plures horas concumbat? *Nunquid potest homo* (ait Spiritus sanctus Prov. 6.) *abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta ejus non ardeant? aut ambulabit super prunas, ut non comburantur planta ejus?* Patres (inquit à Lapide

in illum locum) *hac accipiunt*, non de ipso adulterio, sed de familiaritate cum feminis. Ita Cyprianus, Basilus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Bernardus, &c.

Cyprianus namque tr. de singularit. Cleric. *Impossibilis liberatio est* (ait de ista familiaritate loquens) *flammis circumdari, & non ardere.*

Basilus tr. de virginit. *Veluti stupa... si 381* ignem odorata fuerit, protinus inflammata succenditur; ita & femineum corpus masculum (vel pede) tangens non multo labore nec inflammatione opus habet; sed cum naturali ad se invicem rapiantur ardore, simul ac se contingunt, scintillam voluptatis fumantem intrinsecus sentiunt. Unde scriptum est: *Alligabit quispiam ignem in sinu suo, & vestimenta ejus non comburentur, &c.?*

Chrysostomus epist. 7. ad Olympiam: *Salomon, qui valde bene noverat, quam periculosum esset virum mulieri propinquare, dicebat: Alligabit quis in sinu ignem, &c. Hoc est autem quod dicit: Sicut impossibile est conjunctum igni non comburi; ita qui accedit ad mulierem, non potest illud effugere.*

Hieronymus epist. ad Eustoch. de custod. 382 virginit. *Unde in Ecclesia Agapetorum* (id est feminarum, quæ quali devota & spirituales viris spiritualibus familiariter cohabitabant) *pestis introit?* Eadem domo, uno cubiculo, sæpè uno tenentur & lectulo, & suspiciosos nos vocant, si aliquid eximemus... *Istiusmodi homines Salomon in Proverbiis spernit, dicens: Alligabit quis in sinu suo ignem, &c. Agape-tas illas Hieronymus ibidem meretrices univiras appellat.* Et epist. ad Oceanum de vita Cleric. talem feminam describens: *fanua est* (inquit) *diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nocivum genus... fornax malitia.* Et allegatis rursus verbis Salomonis: *Mibi crede* (inquit) *non potest toto corde cum Domino habitare* (nec proinde Deum toto corde diligere) *qui feminarum accessibus copulatur.* Similia habet Augustinus serm. 250. Author verò Catenæ Græcorum: *Quicumque* (inquit) *retigerit mulierem, id est, quicumque... familiaritate ejus usus fuerit, esto, quod prævium opus attinet, mundus evadat, intra se tamen inquinabitur.*

Bernardus serm. 65. in Cant. *Cum femina semper esse, & non cognoscere feminam, nonne plus est quàm mortuum suscitare? Quod minus est, non potes; & quod majus est, vis ut credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus juvenula est in mensa, lectus tuus ad lectum ejus in camera, oculi tui ad oculos ejus in colloquio... & continens vis haberi?*

Ad Basilium & Cyprianum redeamus. Basilus in Constitut. Monast. c. 3. de quodam 383 jactitante se ex frequenti cum feminis congressu non admodum lædi: *Hic* (inquit) *aut maris particeps non est, aut portenum est quoddam insensibilissimum, & præter omnium opinionem admirabile.*

Propterea Cyprianus epist. 62. cum sanctis Collegis suis Cæcilio, Victore, Sedato, Tertullo, &c. ad quaestionem sibi à Pomponio Episcopo propositam *de iis virginibus que detectæ fuerant in eodem lecto pariter mansisse cum masculis, sed asseverabant se integras esse.* Respondet talem occasionem proflus esse proximam, omninòque illicitum ei se exponere: *ne diabolo insidanti, & seuire cupienti ad nocendum deus occasio, quando & Apostolus dicat: Nolite locum dare diabolo.* Liberanda est ergo vigilanter de periculosis locis navis, ne inter scopulos & saxa frangatur. Eruenda est velociter de incendio sarcina, priusquam flammis supervenientibus concremetur. NEMO DIUTUTUS EST, PERICULO PROXIMUS. Itud ergo censet periculum proximum; nec certè Laicis minus est periculum proximum violandæ castitatis, quàm Diaconis, & Monachis periculum proximum violandi voti. Probatque Cyprianus periculi proximitatem. *Nam graves multorum ejusdem conditionis ruinas hinc fieri videmus, & per hujusmodi illicitas & periculosas conjunctiones corrumpi plurimas virgines, cum summo animi nostri dolore conspiciamus.... Ipse concubitus.... quantum de decoris & criminis confusetur! Si superveniens maritus sponsam suam jacentem cum alio viderit, nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem fortassis & gladium in manum sumit? Quasi dicat: quemadmodum solum cum sola, sponsa alterius, nudum cum nuda in eodem lecto jacuisse, vehementem parit præsumptionem adulterii perpetrati, cap. litteris de præsumpt. sic solum cum soluta, nudum cum nuda in eodem lecto jacuisse, vehementem parit præsumptionem commissæ fornicationis. A communiter accidentibus.*

384 Unde concludit: *Idcirco consilium & cum vigore fecisti, Frater charissime, abstinendo (id est excommunicando) Diaconum, qui cum virgine sepe mansit, sed & ceteros, qui cum virginibus dormire consueverant, etiam si asseverarent integras se esse. Quod si poenitentiam egerint, & à se invicem recesserint.... & si virgines inventæ fuerint, acceptâ communicatione ad Ecclesiam admittantur. Hâc tamen interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodum reversa fuerint.... graviore censurâ affligantur, nec in Ecclesiam postmodum facile recipiantur.*

Manifestum est ergo tales absolvi non posse sine proposito masculis amplius non concumbendi, juxta sententiam Cypriani, aliorumque Patrum. Zelum proinde sanctissimi Cypriani sapienter imitatus Episcopus Atrebatensis, periculosissimam scandalosissimamque Gobati propositionem justissimâ proscripsit censurâ.

REGULA VII.

385 SI poenitens constitutus sit in occasione proxima, à qua se physice nequeat separare, v. g. quia eodem in carcere detinetur cum fe-

mina quacum peccat, absolvendus non est, nisi ab occasione illa separatus corde (dum non potest corpore) id est, nisi aliquanto tempore occasionem illam de proxima fecerit remotam, per vitæ emendationem. Alias absolutione donaretur cum evidenti periculo profanationis.

Et confirmatur, quia ad hoc ut absolvetur, ab occasione separatus esse deberet corpore, si in ipsius foret potestate. Ergo dum id in ipsius potestate non est, saltem ab ea separatus esse debet corde, ita ut Confessarius prudenter judicare queat, ipsum toto corde, plenâque voluntate renuntiasse peccato; occasionem proinde ipsi non amplius esse proximam.

REGULA VIII.

Idem de iis dicendum, qui per habitum 387 prævum (v. g. se polluenti) sibi metipsis facti sunt occasio proxima isto in genere peccandi. Cum enim se à seipsis physice non possint separare corpore, magis quàm illi de quibus proximè, saltem necesse est, quòd se à seipsis separent corde toto, plenâque voluntate, utque adeò moraliter emendando se, ut sibi metipsis jam amplius non sint occasio proxima nefandi istius peccati, uti sapienter monet Illustrissimus D. Episcopus Atrebatensis in Instructione adjecta tertiæ suæ Epistolæ Pastoralis c. 9. Oportet ergo peccatores illos tempore notabili se à peccato continuisse, si bique vim talem intulisse, ut proximæ occasionis, seu prævæ consuetudinis vim superaverint, priusquàm absolutione donentur. Alias Confessarius moraliter certus esse non potest de sufficienti contritione, plenâque conversione ipsorum; sed de ea incertus erit & dubius, etiam si peccatorum numerum notabiliter diminuerint, si adhuc bis vel ter quolibet mense relabantur, qui antea quotidie labebantur, prout ostenditur Regulâ 9^a. Dubiè verò contritos Confessarius citra necessitatem absolvere non potest. Unde abominanda videtur propositio Baunii Theol. Moral. p. 1. tr. 4. de poenit. q. 15. *Absolutio toties quoties impertienda est adolescenti, in pollutiones crebras semper remicidenti, tametsi sepe admonitus emendanda vita promissa non servaverit, nec pro tollenda consuetudine laboraverit, dummodo cum dolore & proposito necessario consueatur, de quo Sacerdoti ex ejus ore voceque constet.*

REGULA IX.

Non semper impertienda est absolutio statim atque in occasionario, non dimissa 388 occasione, aliqua apparet emendatio; eò quòd utique, de emendatione admoniti, ad hoc nonnihil allaboraverint, nec toties ut antè lapsi fuerint, nec tam citò & facilè tentationi succubuerint, sed cum lucta, ita ut qui antea singulis penè diebus labebantur, jam amplius non labantur nisi bis in mense. Ratio est,

Cccc 3

quia quod ad sui emendationem nonnihil al-
laboraverint, nec toties ceciderint, nec tam
facile & citò tentationi succubuerint, sed cum
ea luctati fuerint, signum quidem est hominis
converti incipientis, sed non protinus est si-
gnum hominis jam plenè conversi.

Cum plena conversio sit integra totius ho-
minis interioris & exterioris mutatio; quæ si-
cut nondum satis apparet in homine, qui an-
te ultimam confessionem, unius mensis spa-
tio peccabat quotidie, & jam non peccavit
nisi alterno quoque die; nec in eo qui antea
solitus sexies se polluere quolibet hebdomadâ,
jam nonnisi bis quolibet hebdomadâ se polluit;
ita nec in eo qui antea solitus quolibet mense fe-
rè quotidie nequitiam illam perpetrare, jam non
perpetrare solet nisi bis quolibet mense. Quam-
diu enim prava consuetudo adhuc retinet vim
ipsum pertrahendi in crimen semel aut bis quo-
libet mense, signum est nondum devictæ, sed
adhuc eoque regnantis seu prædominantis in
ipso carnalis cupiditatis (tamen ex parte di-
minutæ) utpote tantas adhuc vires habentis,
ut licet moraliter non ampliùs necessitet ad
toties quoties antè, adhuc tamen moraliter
quodammodo necessitet ad semel aut bis in
mense crimen illud committendum. Nam si
saltem eatenus non remaneret vis prioris con-
suetudinis, crimen illud semel aut bis quoquo
mense de more non extorqueret. Cum igitur
de more extorqueat, ut supponitur; signum
videtur probabilissimum, si non manifestum,
saltem eatenus regnantis adhuc seu prævalen-
tis ac prædominantis in ipso carnalis cupidi-
tatis: nondum proinde regnantis ac prædo-
minantis charitatis, sine cujus prædominio
plena non habetur conversio.

389 Videre est hoc in Augustino, qui licet, an-
tequam audiret, tolle, lege, tolle, lege, habe-
re cœpisset bonam voluntatem, per eamque
converti, multumque adversus carnalem cu-
piditatem suam, pravamque illius consuetu-
dinem luctari cœpisset, eamque usque adeo
diminuisse, ut, sicut dicit l. 8. Confess. c.
11. conaretur plenè converti, solùmque in
modico per carnalem cupiditatem teneretur,
vincereturque; se tamen plenè conversum
non credidit, nisi postquam auditâ cælesti vo-
ce illâ, tolle, lege, &c. lectoque Apostoli Co-
dice, totum se mutatum sensit, prout iplmet
declarat ibidem.

390 Quod itaque à partiali voluntate consequen-
tia bona non sit ad totalem, non solùm Dia-
lectica Regula demonstrat, secundum quam
à parte non sequitur ad totum; sed insuper
demonstrat Augustini conversio, cujus pluri-
tudinem multi bonæ voluntatis motus, mul-
ta conversionis desideria, luctæ multæ contra
inolitam consuetudinem, multi conatus præ-
cesserunt, & diù præcesserunt. Sed non erant
nisi quædam illius initia & inchoationes, con-
ceptioni similes: nec voluntas nova quæ ipsi
esse cœperat, ut Deo se totum daret, adhuc
erat idonea ad superandam priorem vetustate

roborationem, uti fatetur l. 8. Confess. c. 5. Jam
(uti narrat l. 3. c. 4.) l. 8. Ciceronis Horten-
sio exarserat ad mortem immortalis sapien-
tiæ. Jam audito Ambrosio paulatim ab erro-
ribus resipuerat, l. 5. c. 14. Jam de vita iustæ
instituenda deliberaverat, l. 6. c. 11. Jam con-
cubinam in Africam, de matrimonio cogi-
tans, remiserat. Ibidem c. 15. Jam (inquit
c. 16.) me revocabat à profundiore voluptatis
carnalis gurgie meus mortis, & fui iudici.
Jam te amabam (inquit l. 7. c. 17. Deum alloquens) ... sed ... mox diripiebar
abs te ponere meo... Et pondus hoc, consuetu-
do carnalis. Sed mecum erat memoria tui...
Tunc verò in visibilia tua, per ea quæ facta sunt,
intellecta conspexi; sed aciem figere non valui:
& repercuti infirmitate, redactus solus, non
mecum ferebam nisi amantem memoriam, &
quasi olfactu desiderarem, quæ comedere non-
dum possem. Cap. 18. Quarebam viam compa-
randi roboris, quod esset idoneum ad fruendum
te: nec inveniebam. Lib. 8. c. 1. Placebat via,
ipse Salvator, & ire per ejus angustias adhuc
pigeat... Mihi displicebat quod agebam in
saculo, & oneri mihi erat valde, non jam in-
flammanibus cupiditatibus, ut solebam, spe
honoris & pecunie, ad tolerandam illam servi-
tutem tam gravem. Jam enim illa me non de-
lectabant præ dulcedine tua... sed adhuc ni-
hilominus tenaciter colligabam ex femina, nec
me prohibebat Apostolus conjugari, quamvis ex-
hortaretur ad melius... Sed ego infirmior eli-
gebam molliorem locum. Cap. 5. Exasi ad
imitandum Victorinum, cujus conversionem à
S. Simpliciano audierat... inveni ille occa-
sionem vacandi tibi. Cui rei ego suspirabam li-
gatus, non ferro alieno, sed meâ ferreâ volun-
tate. Velle meum tenebat inimicus, & inde
mihi carnam fecerat prava consuetudinis. Vo-
luntas autem nova quæ mihi esse cœperat, ut
te gratis colerem... Deus... nondum erat idonea
ad superandam priorem vetustate roborationem.
Ita duæ voluntates meæ, una vetus, alia nova,
illa carnalis, illa spiritalis, configebam inter
se, atque discordando dissipabant animam meam.

Cap. 8. In illa grandi rixa interioris domus
mea... ego fremebam spiritu, indignans tur-
bulentissimâ indignatione, quod non irem in
placium & pacem tecum, Deus meus, in quod
eundem esse omnia ossa mea clamabant... Et
non solum ire, verum etiam pervenire illuc,
nihil erat aliud quam velle ire; sed velle for-
titer & integrè, non semisanciam hac at-
que illac versare & jactare voluntatem, hac par-
te assurgentem, cum alia parte cadente luctantem...
Tam multa ergo feci, ubi non hoc erat velle,
quod posse; & non faciebam, quod & incompara-
bilis affectu ampliùs mihi placebat. Sed ideo non
fiebatur, quia nondum plenè volebat, ut expli-
cat c. 9.

Cap. 11. Sic agrotabam, & excruciebar, 394
accusans memetipsum solio acerbius nimis, ac
volvens & versans me in vinculo meo, donec
abrumperetur totum, quo jam exiguo tenebar,
sed

sed tenebar tamen... Jam penè faciebam, Domine, placitum tuum, & non faciebam: nec relabebam tamen in pristina, sed de proximo stabam... Et item conabar, & paulo minus ibi eram... nec attingebam, nec tenebam, hastans mori morti, & vite vivere; plusque in me valebat deterius inolitum (adhuc ergo prædominabatur carnalis cupiditas) quam melius insolitum. Retinebant nuge nugarum... & submurmurabant: Dimittisne nos?... Et audiebam eas jam longè minus... Retardabant tamen cunctantem me abripere, aique excutere
395 ab eis. Tandem, uti narrat cap. 12. oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum... & dimisi habenas lachrymis, &... dixi tibi: Et tu Domine usquequò... Ne memores fueris iniquitatum nostrarum antiquarum. Sentiebam enim me ab eis teneri: iactabam voces miserabiles, quamdiu? quamdiu?... Et stebam amarissimâ contritione cordis mei. Et ecce audio vocem... Tolle, lege; tolle, lege... Arripui Codicem Apostoli apertum, & legi in silentio... non in comestationibus... non in cubilibus & impudiciis... sed in iudicio D. J. C. & carnis providentiam ne feceris in concupiscentiis vestris. Nec ultra volui legere, nec opus erat.
396 Stetit quippe... quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnes ambulationis tenebre diffugerunt. Et tunc demùm de abyso corruptionis (ut dicit I. 9. c. 1.) ubi erat tam annofo tempore... evocatus est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem cervicem leni jugo tuo, & humeros levi sarcina tue, Christe Jesu. Quàm suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum, &c.
397 Ista fusiùs enarrare non piguit, quia speciali Dei providentiâ scripta sunt ad instructionem tum Confessariorum, tum pœnitentium, ne decipiantur conversionis initia quædam pro ipsius plenitudine, voluntateque vel inefficaces pro efficacibus, vel semiplenè efficaces pro plenè efficacibus accipientes. Vidimus namque à num. 381. quanta bona in Augustino Deus, Deique timor & amor operatus est, & quanta impedivit mala, quantum etiam ipse contra concupiscentiam suam, pravamque consuetudinem luctatus fuerit, ingemuerit, infremuerit, lachrymatus fuerit, priusquam ex toto converteretur. Vidimus num. 384. quòd in tantum diminuerit vim inolitæ consuetudinis suæ, ut non relaberetur in pristina, jamque solum in modico per eam teneretur, vincereturque, ac licet propè jam victor esset illius, nondum tamen plenè victor, nondum proinde regnabat prædominabaturque in ipso divinus amor: quia adhuc hæsitabat mori morti, & vite vivere, plusque adhuc in ipso valebat deterius inolitum, quam melius insolitum. Adhuc ipsum retinebant nuge nugarum, plenamque ipsius conversionem retardabant, etsi audiebat eas jam longè minus.
398 Hinc ergo solidum hoc conficitur argumentum: haud minora, imò longè majora sunt, quæ Dei timor & amor operatus est in Augu-

stino, antequam audiret, tolle, lege; tolle, lege, quam quæ operatur in iis de quibus modò agimus. Si ergo iis non obstantibus Augustinus nondum erat plenè conversus, nec adhuc ex toto volebat mori morti, & vite vivere; profectò nec ipsi; imò longè minus ipsi.

Profus ergo improbandi sunt, qui cum P. 399 Jacops dicunt, Caupones, Aurigas, Chacurgos, & similes, illis in artibus graviter peccare solitos, nec tamen alterius artis peritos, statim absolvendos esse, si istis in circumstantiis reincidant quidem, sed non tam facile, nec tam frequenter. Quæro namque unde id inferant? Ex eo (inquiunt) quòd aliqua in ipsis sit emendatio, colligitur efficax fuisse propositum ipsorum. Atqui non tanta in ipsis emendatio est, quanta in Augustino, nec tam efficax propositum. Nulla igitur est illatio; maxime cum ex partiali emendatione inferri nequeat voluntas efficax emendandi se ex toto, sed ex parte dumtaxat; nec voluntas plena, sed semiplena tantum.

Enimverò si non peccasse toties, nec tam 400 facile quam antè, signum esset plenæ conversionis, consuetudinarius, solitus in mente centies magna cum facilitate peccare, toties à Confessario statim absolvendus foret, quoties aliquantò minus, & minori cum facilitate peccasset, etiamsi post singulas confessiones saepius reincidisset. Imò si, post confessas primâ vice mille fornicationes, secundâ vice non confiteretur nisi 980. tertiâ vice 960. quartâ vice 940. & sic deinceps, cum aliqua semper diminutione facilitatis, statim absolvendus esset toties quoties. Quod adèò videtur absurdum, ut piæ aures non sustineant, nec Sanctorum traditio permittat.

REGULA X.

Sunt aliquæ occasiones, quæ deferri non possunt absque damno temporali notabili. Has priusquam deferere cogatur pœnitens, plura remedia malo ipsius curando idonea consultò præscribet Confessarius, differendo interim ad tempus absolutionem, ut videat an occasio, hæcenus proxima, desinet esse talis. Id in certis circumstantiis, Confessarius prudenter aliquando sperare potest, dummodò occasio non sit talis, quæ moralem quamdam inferat peccandi necessitatem (cujusmodi est domi, vel apud amicum suo rogatu concubinam alere) sed vel occasio per accidens, in qua peccatum nondum est consuetudine firmatum, vel occasio quidem per se, sed necdum moralem adferens peccandi necessitatem, qualis est v. g. cohabitatio fratris cum sorore, vel filiusfamilias cum ancilla, quacum semel dumtaxat iterumque peccavit, nec tamen sororem vel ancillam è domo paterna efflere potest, nec ex ea ipse migrare, absque notabili offensione parentum. Si pœnitens tunc fidem se exhibeat in exequendis remediis sibi à

Confessario præscriptis (qualia sunt solum non versari cum sola, in ea non figere vultum, ipsi non corriderere, nec specialis amoris vel familiaritatis signa exhibere, frequentibus ferventibusque se orationibus, & carnis macerationibus contra relapsum munire, Confessarium reddenda rationis gratia frequenter accedere, &c.) eaque speratum habuerint effectum, Confessarius ipsum emendatum, post tempus non modicum in poenitentiae operibus impensum, absolvere poterit. Quia se conversum satis ostendit per opera. Si verò remedia præscripta non profuerint, nec appareat emendatio, tum demum neganda ipsi absolutio, nisi deferatur occasio. Quia poenitens fragilitatem suam expertus, & remediis sibi præscriptis frustra usus, censendus est velle peccatum, si non deferat occasionem quæ in peccatum velut quædam necessitate ipsum præcipiat. Ita Illustrissimus Atrebatensis loco supra relato. Magna tamen tunc opus prudentia, ne dum proximus ab uno periculo liberatur, in aliud æquale vel majus conjiciatur.

402 Si cui durum videatur in casu antè dicto jubere ut filius, frater, soror, &c. è domo paterna discedat. Meminerit 1°. scriptum esse, *propter verba laborum tuorum, ego custodivi vias duras.* 2°. duram etiam quibusdam videri iussionem Salvatoris, *si oculus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c.* (ex qua manifestè confectaria est iussio illa Confessarii) ex unanimi tamen sanctorum Patrum doctrina, strictum includit præceptum juris naturalis & divini. 3°. id non juberi, nisi in extremitate, post tentata in vanum alia remedia.

REGULA XI.

403 Sunt etiam aliquæ occasiones, quæ primum absque peccato deferri non possunt, sed quæ possunt deferri deinceps, si præstitis quæ prudens Confessarius suavit, & remediis omnibus adhibitis, nihil profectum sit, nec spes sit futuri deinceps majoris profectus. Talis occasio est v. g. uxoris cui maritus est causa continua tot peccatorum, ut cum ipso (post tentata remedia omnia) salutem suam operari non possit. Talis & occasio famuli, ad heri obsequium contractu obstricti, dum obsequium est ipsi occasio proxima, quam vincere non potest, nec tamen absque notabili detrimento heri ipsum deferere potest. In ejusmodi casibus famulus iste uti debet remediis omnibus ad peccatum vitandum; sed tandem si remedia omnia frustra sint, cogendus est eum deferere (ait Illustrissimus Atrebatensis ibidem) damno heri, quantum potest, reparato. Quia tunc contractus non censetur obligare usque ad evidens & quodammodo certum damnationis periculum, nec creditur famulus, dum curas & labores suos hero obstrinxit, simul & animam obstrinxisse. Et si in evidenti vitæ periculo versaretur, nisi herum defereret, tunc ipsum conscientia defereret, damno heri,

quantum potest, sarcito. Quod autem licet ipsi pro vita, licet à fortiori pro salute æterna.

De uxore major videri potest difficultas. Tametsi justam separationis causam idem Illustrissimus merito censeat, dum adhibitis omnibus remediis, marito cohabitare nequit sine dispendio salutis, seu periculo quasi certo æternæ damnationis; eò quod utique remedia omnia inutilia reddat maritus, continuè ipsius ad peccatum mortale provocatione. Quia iusta separationis causa, juxta Canones, est quodcumque mariti crimen, ex quo uxori imminet quasi certum vitæ, vel sævæ cohabitationis, vel æternæ salutis periculum, uti novissimè docet Iveninus de matrim. q. 5. c. 2. a. 3. §. 3. Unde vel ipsi Casuistæ, Navarrus, Thomas Sanchez, Thomas Hurtado, alique passim (teste Authore praxis solidæ sect. 4. §. 1.) docent, quod uxor maritum deferere possit, si ipsam ad mortale peccatum sollicitet. Favetque ratio: quia si uxor marito cohabitare, seu convivere non teneatur cum periculo quasi certo mortis corporalis; à fortiori nec cum periculo mortis spiritualis. Nihilominus ob grandia inconvenientia ad extremitatem illam, sine mariti consensu, non deveniendum, nisi extrema in necessitate, deque Ecclesiastici Judicis autoritate; utpote per quam aliqui compelleretur ad maritum redire, ipso id requirente.

REGULA XII.

405 Semper impendenda non est absolutio statim atque poenitens proximam reverà deferuit occasionem; sed aliquando videre debet Confessarius, an non iusta sublit causa probabiliter metuendi, ne post absolutionem, eam repetat. Si enim sublit, prudentia dicat iusto temporis spatio explorandum animum ipsius, priusquam absolvat.

§. VI.

Satisfit argumentis, quæ in contrarium obijciuntur.

406 Objicies 1°. Invalide conjugatis, ob perpetuum impotentiae impedimentum, Ecclesia cap. *consolationi*, & cap. *laudabilem* de frigid. & malefic. permittit, ut simul habitent, tanquam frater & soror.

Respondeo nihil inde confici: neque enim cohabitatio fratris cum sorore ordinari censetur periculosa, nec respectu ipsorum peccati occasio proxima.

Objicies 2°. Judith non peccavit, exponendo se periculo proximo peccandi cum Holoferne, ad impediendam ruinam populi sui.

Impia objectio, sanctissimæ Judithæ injuriosa, atque omninò temeraria. Impium namque, injuriosum & temerarium est asserere, quod se proximo illi periculo exposuerit, quæ innixa super Omnipotentem, acceptaque certius protectionis ipsius securitate, decollato

Holo-

Pars I. De peccatis in genere.

579

Holoferne, populum suum mirabiliter liberavit.

408 Objicies 3°. D. Basilius de Constit. Monast. c. 4. dicit, quod qui urgente causa, & necessitate aliqua se periculo obicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen alias nollet, non tam dicitur amare periculum, quam invitus illud subire. Quodque ideo magis providebit Deus, ne in illo pereat.

Respondeo objicientem imponere Basilio, utpote ne verbum quidem ex objectis habenti, nec ad rem presentem ibi quidquam loquenti, sed solum quod Monachis fugienda imprimis cum mulieribus congressiones sunt, collocationesque, neque ad eas unquam accedendum, nisi cum gravissima nos aliqua ad eas necessitas impellit, & aliter facere non possumus. Quo profecto casu nulla est umbra proximæ occasionis cum illis peccandi, velut ad D. Basilio permittit.

409 Objicies 4°. S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 9. permittit accessum ad infideles cum proximo propriae perditionis periculo.

Respondeo eos qui id objiciunt imponere S. Doctori, suamque prodere officiantiam in legendis sanctis Doctoribus. Nam S. Thomas

ibi contrarium asserit, his verbis: *Infirmi in fide, de quorum salute probabiliter timeri potest, prohibendi sunt ab infidelium communione, & precipue ne magnam familiaritatem cum eis habeant, vel absque necessitate eis communicent.* Vult ergo absolute prohibendos, etiam si necessitas urgeat, si probabile sit periculum perditionis, sed maxime si nulla necessitas urgeat. Unde ad 1. absolute pronuntiat: *Si domino periculum imminet ex communione servi infidelis, deberet eum a se rejicere, secundum illud mandatum Domini: Si pes tuus scandalizaverit te, &c.*

Objicies 5°. Proxima peccandi occasio 410 non est peccatum. Ergo in ea ex aliqua necessitate manere non est peccatum.

Nego consequentiam. Tamen enim proxima peccandi occasio peccatum non sit, isti tamen occasione voluntarie se exponere peccatum est; sicut non abicere manum, oculum, pedem scandalizantem. Enimvero eo ipso precepto, quo Deus prohibet v. g. occidere, moechari, furtum facere, &c. prohibet voluntarie exponere se periculo proximo occidendi, moechandi, furtum faciendi. Et sic de aliis.

P A R S II.

De septem peccatis capitalibus.

CAPUT PRIMUM.

Omnia peccata capitalia ex genere suo mortalia sunt.

1 **S**eptem sunt peccata capitalia, superbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia; ideo capitalia dicta, quia plurimum aliorum peccatorum capita, seu fontes sunt. De iis queritur, num omnia ex genere suo mortalia sint? De avaritia namque, invidia, gula, &c. id negant Noviores aliqui Casuistæ. Verum de omnibus affirmat S. Thomas. De superbia utique 2. 2. q. 162. a. 5. De avaritia ibidem q. 118. a. 4. De luxuria q. 15. de malo a. 2. De invidia 2. 2. q. 36. a. 3. & q. 10. de malo a. 2. De gula 2. 2. q. 148. a. 2. De ira ibidem a. 3. & q. 12. de malo a. 3. De acedia 2. 2. q. 35. a. 3. & q. 11. de malo a. 3.

2 De gula quidem aliter sentire videtur q. 14. de malo a. 2. At ob rationem, quam sibi objicit solvitque 2. 2. q. 148. Et revera gulam peccatum esse ex genere suo mortale, probat ratio, quæ utitur loco citato de malo: Genus seu species moralis actus sumitur ex objecto. Unde si objectum peccati alicujus contrariatur charitati, in qua vita spiritualis consistit, necesse est quod illud peccatum sit mortale ex genere suo, vel ex sua specie. Peccatum autem gula consistit in concupiscentia inordinata delectatio-

nis ciborum & potuum. Delectatio proinde cibi & potus inordinatè concupita, proprium est gulæ objectum. Atqui delectatio illa inordinatè aliquando sic concupiscitur ut charitati contrarietur, quando scilicet delectationi illi inhaeret homo tamquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur. 2. 2. q. 148. a. 2.

Nec ad hoc necesse est quod paratus sit 3 agere contra præcepta alia quam ipsiusmet charitatis, prohibentis ponere finem ultimum in aliquo extra Deum, in eoque beatitudinem suam constituere, sicut faciunt illi, quorum Deus venter est, ut Apostolus ait Philipp. 3. Quemadmodum enim propria excellentia, pecunia, delectatio venerea, vindicta, &c. propria sunt objecta superbiæ, avaritiæ, luxuriæ, iræ, &c. dum inordinatè concupiscuntur ut finis, in iis finem ultimum ponendo (prout in divitiis suis villicus quidam, juxta Antuerpiam, posuisse narratur, dum revertens à nuptiis filiarum suarum, Deo dixisse fertur: Domine, si velles hic in perpetuum me relinquere, cum divitiis meis, gratias agerem tibi pro Paradiso tuo: sed vix absolverat, cum è cur-

D d d

ru suo deciduus, rotâ guttur ipsius opprimente, interit, Paradisumque cum divitiis suis amisit) ita & delectatio cibi & potus, dum similiter inordinate concupiscitur ut finis. Unde de iis merito Apostolus Rom. 16. dicit: *Huiusmodi enim Christo non serviunt, sed suo ventri.* Qui & propterea ad Galat. 5. *iram, invidiam, ebrietates, comestiones, & his similia* connumerat inter opera carnis; de quibus subiungit; *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

4 Ut ergo gula sit mortale peccatum, necesse non est quod notabiliter lædat sanitatem, vel rem familiarem; similiter ut iactantia mortalis sit, necesse non est ut iactantis animus cum Rege Tyri dicat: *Ego sum Deus.* Vel cum Phariseo: *Non sum sicut ceteri hominum.* Nec ut avaritia, seu inordinatus amor divitiarum, peccatum sit lethale, necesse est quod iuncta sit, vel cum iniustitia auferendi retinendive alienum, vel cum duricia pauperibus subveniendi, vel quod ei aliquid exterius addatur; sed sufficit, quod in iis finis ultimus ponatur.

CAPUT II.

Definitio, species, malitia superbia.

5 Superbia est inordinatus appetitus propria excellentia. S. Thomas 2. 2. q. 162. a. 1. & 2. Quatuor species ipsius assignat ex D. Gregorio S. Doctor a. 4. scilicet 1^{am}. *estimare bonum à seipso habere.* 2^{am}. *sibi datum desuper, credere pro meritis accepisse.* 3^{am}. *iactare se habere quod non habetur.* 4^{am}. *despectis ceteris, appetere singulariter videri habere quod habetur.*

6 Prima itaque superbia species est, cum aliquis existimat, vel ita se gerit, quasi existimaret se à seipso habere bona, sive corporis, sive animæ, sive naturalia, sive supernaturalia, quæ revera habet à Deo. Secunda, cum quis agnoscit quidem à Deo se habere bona, quæ habet, sed ea meritis suis tribuit, non gratuito Dei dono, vel ita apud se existimando, aut volendo ut alii ita existiment, vel opere externo ita se gerendo, ac si meritis suis illa consecutus esset. Unde, ut peccet quis primâ illâ, vel secundâ specie, necesse non est ut iudicet, aliquod bonum esse, quod non est à Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari (quod pertinet ad infidelitatem) sed quod ex inordinato appetitu propria excellentia ita de bonis suis gloriatur, ac si ea à se haberet, vel ex meritis propriis, ait S. Thomas ad 1.

7 Tertia species est, arrogare sibi ea bona, quæ verè non habet, cuiuscumque sint generis, sive opere, sive desiderio, sive ita de se aliquis sentiat, sive velit ut alii ita sentiant. Quarta est, dum aliquis, despectis ceteris, videri amat, aut fatagit, singulariter habere, quod etiam alii habent; eò quod appetat aliis, scientiâ, virtute, aliisque corporis vel animi donibus, sive naturæ, gratiæ, vel fortunæ muneribus antecellere.

Superbiam esse peccatum ex genere suo mortale, constat ex Apostolo Rom. 1. ubi superbi numerantur inter eos qui *digni sunt morte.* Nec non ex Proverb. 8. *Deus arrogantiam & superbiam desectatur.* Et c. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans.* Unde Job 41. *Leviathan dicitur Rex super universos filios superbia.* Et juxta D. Gregorium 24. Moral. 18. *evidentissimum reproborum signum superbia est.*

Imò superbia consummata, primum gravissimumque omnium peccatorum est, non ratione conversionis ad bonum creatum (quia celsitudo quam appetit maximam non habet repugnantiam cum bono virtutis) sed ratione aversionis à Deo, uti docet S. Thomas 2. 2. q. 162. a. 6. *Quia in aliis (inquit) peccatis homo à Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cuiuscumque alterius boni. Sed superbia habet aversionem à Deo, ex hoc ipso quod non vult Deo, vel ejus regula subiaci.* Superbia namque consummata in eo consistit quod quis ita extollatur, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus subiaci nolit. Et ideo primum est peccatorum, 1°. ratione aversionis à Deo, quæ per se ad superbiam spectat, ad alia peccata ex consequenti. 2°. quia cetera peccata ex superbia oriri possunt. 3°. quia primum omnium peccatorum superbia fuit, tum Angeli, tum primi hominis. Hinc D. Ambrosius serm. in Psal. 18. *Maximum peccatum in homine superbia fuit; quandoquidem inde manavit nostri origo delicti...* Ipse diabolus per superbiam naturæ suæ amisit gratiam. Similiter Augustinus explicans hunc versum ejusdem Psal. *Si mei non fuerint dominati, &c.* *Delictum magnum arbitror esse superbiam. Queritis quàm magnum sit hoc delictum, quod deiecit Angelum, quod ex Angelo fecit diabolum, eique in æternum interclusit regnum calorum? Magnum hoc delictum est, & caput atque causa omnium delictorum.* Scriptum est enim: *Initium omnis peccati superbia.* Eccli. 10. Et serm. in eundem Psal. *Non est majus delictum, quàm apostatare à Deo, quod est initium superbia hominis.*

Est etiam superbia vitiiorum omnium periculosissimum. Quia in virtutes omnes grassatur. Alia namque vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruntur (ait D. Gregorius 34. Moral. 18.) *superbia autem nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis & pestifer morbus, corpus omne corrumpit.* Idèdque à S. Isidoro l. 11. Sententiar. cap. 38. *ruina omnium virtutum* appellatur. Deinde, ut Augustinus ait epist. 211. aliàs 109. *Alia quacumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant; superbia verò etiam bonis operibus insidiatur ut pereant.* Et ideo superbia etiam in rectè factis timenda est (ait epist. 118. aliàs 56.) *ne illa qua laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.*

Propterea iusti perpetuò vigilare debent, 11

ne obrepat superbia, & orare cum Psalmista: *Non veniat mihi pes superbia*, Psal. 35. nam ubi venerit superbia, non citò sanatur, ne de ipsa devicta superbiatur. *Ipsam superbiā* (inquit Augustinus lib. de nat. & grat. c. 27.) *quæ in rectè factis animo insidiatur humano, non citò Deus sanat, pro qua sananda illi pia anima cum lachrymis & magnis gemitibus supplicat, ut ad eam superandam, & quodammodo calcandam & obierendam, dexteram conantibus porrigat.* Ubi enim letatus homo fuerit, in aliquo bono opere se etiam superasse superbiā, ex ipsa latitia caput erigit, & dicit: *Ecce ego vivo, quid triumphas? Et idèd vivo, quia triumphas.*

12 Superbia itaque peccatum est mortale 1°, quotiescumque præ superbia quis subijci renuit Deo, vel aliis Superioribus suis.

13 2°. quotiescumque finis ultimus ponitur in humana gloria vel excellentia, magisque diligitur gloria hominum, quam gloria Dei, uti dilexerunt illi de quibus Joan. 12. *Crediderunt in Christum, sed propter Pharisæos non confitebantur, ut in Synagoga non ejicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum, magis quam gloriam Dei.*

14 3°. quotiescumque quis extollit se cum gravi contemptu, vel contristatione proximorum, uti Phenenna de fecunditate sua sic gloria-batur, ut exprobraret Annæ (matri Samuelis) sterilitatem suam, istaque exprobratione ipsam valde contristaret.

15 4°. quotiescumque gloria propria quarritur per injustam depressionem aliorum, v. g. detractionem, maledicentiam, &c.

16 5°. quotiescumque Reges & Principes amplificare student gloriam politici Statûs sui cum dispendio Religionis, vel gravi injuriâ vicinis Statibus illatâ.

17 6°. quotiescumque nobiles, seu alii, cum solito splendore aliter vivere non valentes, undeque pecuniam corradunt, vel debita contrahunt (quibus solvendis non sunt) graviter damnificantes proximos suos, ne solito splendori quidquam detrudere videantur.

18 7°. Non est dubium primam & secundam superbiæ speciem n. 5. & 6. commemoratam de se esse mortalem, utpote divinæ beneficentiæ, gratiosæque bonitati graviter injuriosam.

19 In tertia specie mortalis est jactantia de mortali crimine; sicut & jactantia qualitatum (quas non habes) ad finem obtinendi officium vel beneficium, aut dignitatem, cujus capax non es; jactantiam item divitiarum (cùm sis pauper) ad finem obtinendi (per fraudulentam illam deceptionem) uxorem longè ditio-rem.

20 Quarta species lethifera est, quotiescumque conjuncta est cum gravi aliorum despectu, prout dictum est n. 14.

21 Monet tamen S. Thomas cit. q. 162. a. 5. quòd sicut in aliis que sunt peccata mortalia... sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem, quia scilicet præveniunt iudicium rationis, & sunt præter ejus con-

Tom. I.

fersum (perfectum) ita etiam circa superbiā accidit, quòd aliqui motus superbiæ sint peccata venialia, dum eis ratio perfectè non consentit.

CAPUT III.

Tres filia superbiæ, præsumptio, ambitio, & inanis gloria.

Præsumptio, de qua hîc, non est præsumptio de misericordia Dei, sed de propria virtute. Definitur, appetitus inordinatus ag-grediendi aliquid supra vires, vel capacita-tem, v. g. cùm quis præsumit exercere offi-cium Judicis, Advocati, Medici, &c. cujus non est capax. Mortalis est, dum conjuncta est cum gravi injuria Dei (ut cùm Lucifer dicere præsumpsit: *Similis ero Altissimo*) vel cum periculo gravis damni proprii (ut dum quis equum ferocem ascendit) vel damni pro-ximi (ut dum incapax præsumit exercere of-ficium Confessarii, Medici, &c.) vel cum gravi periculo peccandi, ut dum quis prop-riam cognoscens ad venera proclivitatem, feminarum se conversationibus, absque necessi-tate, ingerit, in quibus suam sapius expertus est fragilitatem.

Ambitio est appetitus inordinatus honoris & dignitatis, ut si ambias officium, vel dignitatem, cujus non es capax, vel non di-gnus. Nam, ut S. Thomas ait 2. 2. q. 131. a. 1. *tripliciter contingit appetitum honoris esse inordinatum. Uno modo per hoc quòd aliquis appetit testimonium de excellentia quam non ha-bet, quòd est appetere honorem supra suam pro-portionem. Alio modo per hoc quòd honorem sibi cupit, non referendo in Deum. Terrio per hoc quòd appetitus ejus in honore quiescit, non referendo honorem ad utilitatem aliorum. Un-de patet, quòd ambitio semper sit peccatum.* Semper ergo peccatum est appetere honorem præcisè propter se, licet contrarium sentiant nonnulli Caluistæ.

Ambitio peccatum est mortale 1°. dum finis ultimus ponitur in honore. 2°. dum ho-nor vel dignitas quarritur cum notabili dispen-dio honoris Dei, vel utilitatis proximi, ut dum ambitio tua à consecutione honoris vel dignitatis alium impedit, qui Deum in ho-nore illo longè magis glorificasset, vel anima-rum salutem, communeque bonum longè ma-gis promovisset quam tu. 3°. dum honor quarritur per media graviter illicita, v. g. offi-cium vel beneficium ecclesiasticum per simo-niam, fraudem, detractionem, illicitam sub-ornationem, &c. 4°. dum honorem sibi quis exhiberi vult, absque ullo dignitatis, excellen-tiæ, vel conditionis titulo.

Cætèrùm, etsi appetere aliis prodesse, sit secundum se laudabile & virtuosum; multi tamen sub hoc prætextu suam palliant ambi-tionem, quâ prælati officium ambiunt, prop-ter annexum honorem ac potestatem. Quòd prorsus illicitum esse, ex Evangelio & Patri-

Dddd 2

bus ostendit S. Thomas 2. 2. q. 187. a. 1. Unde dicit presumptuosum videri, quod aliquis praesse appetat, ad hoc quod subditis prosit; nisi manifesta necessitate imminente. Apostolus namque Hebr. 5. dicit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo.* Et Author operis imperfecti in Matth. Homil. 35. *Primum Ecclesia concupiscere, neque iustum est, neque utile. Quis enim sapiens vult ultro se subicere servituti, & periculo tali, ut det rationem pro omni Ecclesia, nisi forte qui non timet Dei iudicium?*

25 Quemadmodum autem honores & praelaturas, extra manifestam necessitatem, quaerere, ambitio est; sic detrectare, dum vel manifesta necessitas, vel legitimi Superioris praeceptum urget ad acceptandum, pusillanimitas est. Unde Gregorius dicit in Pastoralibus: *Illi qui prodesse utilitati proximorum in predicatione refugunt, si districto iudicentur, ex tantis rei sunt, ex quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt.* Et S. Thomas loco citato a. 2. *Sicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis proprio motu feratur in hoc quod aliorum gubernationi praeficiatur; ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis omnino contra Superioris injunctionem, praedictum gubernationis officium finaliter recuset, propter duo. Primo quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco & tempore.* Unde Augustinus 19. de Civit. Dei dicit, quod „negotium iustum suscipit necessitas charitatis.“ Secundo, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis se subicit. Unde Gregorius dicit in Pastoralibus: *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respondendum hoc quod utiliter subire praecipitur, pertinax non est.*

26 Vana gloria est appetitus inordinatus manifestationis propriae excellentiae, sive ut excellentia, quam habet, vel habere se putat, aliis manifestetur, & ab ipsis praedicetur. Nam, uti S. Thomas ait 2. 2. q. 132. a. 1. gloria claritatem quamdam significat; unde gloriari idem est quod clarificari, ut Augustinus dicit super Ioan. Claritas autem & decor quamdam habet manifestationem alicujus, de hoc quod apud homines decorum videtur. Sicut autem quod aliquis bonum suum cognoscat & approbet, non est peccatum; sic similiter non est peccatum quod aliquis velit bona sua ab aliis approbari. Et ideo appetitus gloriae de se non nominat aliquid vitiosum, sed appetitus inanis vel vanae gloriae vitium importat. Nam quodlibet vanum appetere, vitiosum est. Potest autem gloria dici vana tripliciter. Uno modo ex parte rei, de qua quis gloriam querit, puta cum quis gloriam querit de eo quod non est, vel de eo quod non est gloria dignum, sicut de aliqua re fragili & caduca, v. g. corporali pulchritudine, divitiis, &c. Alio modo ex parte eius à quo quis gloriam querit, puta hominis, cuius iudicium non est certum. Terrio ex parte ipsius qui gloriam

appetit, qui videlicet appetitum gloriae suae non refert in debitum finem, puta ad honorem Dei, vel proximi salutem.

An autem, & quando vana gloria mortalis sit, S. Doctor explicat a. 3. dicens, quod ex hoc aliquid est peccatum mortale, quod charitati contrariatur. Peccatum autem inanis gloriae, secundum se consideratum, non videtur contrariari charitati, quantum ad dilectionem proximi. Quantum autem ad dilectionem Dei, potest contrariari charitati dupliciter. Uno modo ratione materiae de qua quis gloriatur, puta cum quis gloriatur de peccato mortali, v. g. de commissa fornicatione; vel de aliquo falso, quod contrariatur divinae reverentiae, vel etiam cum quis bonum temporale, de quo gloriatur, praefert Deo; aut etiam cum quis praefert testimonium hominum testimonio Dei. Alio modo ex parte ipsius gloriantis, qui intentionem suam refert ad gloriam, tamquam ad ultimum finem (ad quem scilicet ordinat etiam virtutis opera) & pro quo consequendo non praetermittit etiam facere ea quae sunt contra Deum. Et sic est peccatum mortale. Unde Augustinus dicit in 5. de Civit. Dei, quod „hoc vitium, scilicet amor humane laudis“ tam inimicum est pie fidei, quam si major in corde sit cupiditas gloriae, quam Dei timor, vel amor. „Si autem amor humane gloriae, quamvis sit inanis, non tamen repugnet charitati, neque quantum ad id de quo est gloria, neque quantum ad intentionem gloriam querentis, non est peccatum mortale, sed veniale.“

Addit S. Doctor ad 3. quod inanis gloria 28 dicitur (à SS. Patribus) esse periculosum peccatum, non tantum propter gravitatem sui, sed etiam propter hoc quod est dispositio ad gravia peccata, in quantum scilicet per inanem gloriam redditur homo presumptuosus, & nimis de seipso confidens (prout videre est in medico v. g. qui in morbo periculoso, quem non satis cognoscit, socium assumere renuit, ne vanae suae existimationis iacturam patiatur) & sic etiam paulatim disponit ad hoc quod homo privetur interioribus bonis. Quam periculosum sit hoc vitium, iustisque timendum, praclare ostendit Augustinus l. 10. Confess. c. 37. & 38. l. 11. de serm. Dom. in monte c. 1. & serm. 12. in Pl. 118.

Ad 1. verò dicit, quod opus virtuosum amittit vim merendi vitam aeternam, si propter inanem gloriam fiat, etiamsi illa inanis gloria non sit peccatum mortale. Ita. 1. ad 2. quod non est verè virtuosus, qui propter humanam gloriam opera virtutis operatur, ut Augustinus probat in 5. de Civit. Dei.

Ex dictis patet quod ambitio, presumptio & vana gloria differunt obiectis. Quia superbiae obiectum est excellentia personae; ambitionis, excellentia dignitatis; praesumptionis, excellentia operis; vanae gloriae, excellentia famae vel gloriae. Superbus namque inordinatè appetit excellentiam personae; ambitiosus, excellentiam dignitatis; presumptuosus, ex-

cellentiam operis; inaniter gloriosus, excellentiam fame & gloriæ.

31 Quia verò S. Thomam n. 27. audivimus designantem casus, in quibus inanis gloria peccatum est mortale, non abs re erit doctrinam ipsius exemplis illustrare. Primum casum designavit, cum quis gloriatur de falso aliquo, quod contrariatur divine reverentiæ. Peccant enim mortaliter, qui ex falsis novisque opinionibus contra fidem, vel bonos mores gloriam captant; vel gloriæ suæ, vel sui instituti desiderio docent aliquid ad fidem Catholicam pertinere, quod Ecclesiæ autoritate nondum declaratum est tale.

32 Secundum casum, cum quis præfert testimonium hominum testimonio Dei. Exemplum est in hæreticis, & quibuslibet pravarum opinionum Authoribus, Doctoribus, vel Prædicatoribus, qui propositiones hæreticas, vel hæresi proximas, erroneas, scandalosas, perniciosas, aut parum aurium offensivas, Ecclesiæ licet, seu Romano Pontifici, vel Episcopo jubente, rejurare renuunt, vel retractare, ne famæ & gloriæ jacturam vel diminutionem patiantur. Necnon in iis qui necessarium virtutis officium prætermittunt, Deo vè ad perfectioris vitæ genus interius vocanti obedire nolunt, ne vituperentur ab hominibus. Diligunt enim gloriam hominum, magis quam Dei.

33 Tertium casum esse dixit, dum intentionem suam quis refert ad gloriam, tamquam ad ultimum finem. . . pro quo consequendo non prætermittit facere etiam quæ sunt contra Deum. Exempli gratiâ, quando quis fornicationem committit cum ea, quæ minatur se diffamaturam ipsum, tamquam sollicitantem, vel violentum stupratorem, nisi consentiat. Vel dum Theologus aut Confessarius imperitus, vel semidoctus, ad difficiles casus conscientiæ, doctioribus inconfutis, resolutoriè respondet, ne imperitus vel minus doctus videatur. De similibus Augustinus l. 10. Confess. c. 36. Deum alloquens dicit: Qui laudari vult ab hominibus, vituperante te, non defendetur ab hominibus, judicante te, nec eripietur, damnam te.

CAPUT IV.

Remedia vana gloria.

34 NE ergo efficiamur inanis gloriæ cupidi, illius vanitatem consideremus, operumque nostrorum defectus tam multos, tamque frequentes (etsi nobis plerumque ignotos) ut Isaïas dicat c. 64. quod facti sumus ut immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatus universæ justitiæ nostræ. Et, ut in nobis esset aliquid boni, Dei munus esse, ipsi proinde, non nobis tribuendum. Consideremus etiam quam fatuum sit æternæ gloriæ præmio frustrare se pro vana gloriola. Quam ut fugeremus, fugiendam verbis factique Christus docuit, dum miracula sua, suæque Transfigurationis glo-

riam celati iudic. Ne autem benè operantibus irrepat, avertendi sunt oculi ab operibus bonis, & in defectus nostros, atque peccata reflectendi, & ad multum, valdeque multum quod nobis deest ad Christianam vitam perfectionem, primitivè & maximi mandati implationem. Denique scriptum esse Ps. 52. Deus confringet ossa eorum, qui hominibus placent. Rari enim verò animi sunt, magnanimitate eorum, qui de honoribus & laudibus hominum non latantur, ut Augustinus dicit epist. 22. alias 64. hisce verbis: Magna est de honoribus & laudibus hominum non letari, sed & omnem pompam inanem præcidere, & si quid inde necessarium retinetur, id tantum ad utilitatem honorantium saluèque conferre. Non enim frustra dictum est: Deus confringet ossa hominum placere volentium. Quid enim languidius, quid tam sine stabilitate & fortitudine (quod ossa significant) quam homo, quem male loquentium lingua debilitat; cum sciat falsa esse quæ dicuntur, & cuius rei dolor nullo modo animæ viscera dilamaret, si non amor laudis ossa ejus confringeret. Non hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit: quia si cuiquam facile est laude carere, dum denegatur, difficile est eam non delectari cum offertur. Et tamen tanta mentis in Deum debet esse suspensio, ut, si non merito laudemur, corrigamus eos quos possumus, ne arbitrentur aut in nobis esse quod non est, aut nostrum esse quod Dei est; aut ea laudent, quæ, quamvis non desint nobis, aut etiam supersint, nequaquam tamen sint laudabilia, velut sunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem merito laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum, non tamen nobis, quia placemus hominibus; sed si coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, & non tribuitur nobis, sed Deo, cuius dona sunt omnia, quæ verè meritoque laudantur. Hac mihi ipse canto quotidie, vel potius ille cuius salutaria præcepta sunt, quæcumque sive in divinis lectionibus inveniuntur, sive quæ intrinsecus animo suggeruntur, & tamen vehementer cum adversario dimicans, sæpè ab eo vulnera capio, cum delectationem oblata laudis mihi auferre non possum.

CAPUT V.

Filia vana gloria.

35 TAmetsi vana gloria filia sit superbiæ, & ipsa tamen suas habet filias. Septem enumerat D. Gregorius 31. Moral. 31. videlicet inobedientiam, jactantiam, hypocrisim, contumeliam, pertinaciam, discordiam, & novitatum præsumptionem. Quibus addi possunt superbia, tumor mentis, & curiositas.

Inobedientia formalis, est peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu, sive quia præceptum est. Ita S. Thomas 2. 2. q. 105. a. 1. addens, quod cum facit homo aliquid

Dddd 3

quid contra praeceptum; non propter praecepti contemptum, sed propter aliquid aliud, est inobedientia materialiter tantum pertinet formali-
ter ad aliam speciem peccati. Non ergo quā-
viscumque mandati praeceptis criminalem facit
inobedientiam (ait Bernardus de praecept. &
disp. c. 11.) sed nolle obedire.

37. Inobedientia formalis est mortale peccatum,
etiam dum praeceptum Superioris violatur in
re minima; si contemptus praecepti sit per-
fectus, ita ut inobediens ideò nolit praecep-
tum implere quia praeceptum est. Ita S. Tho-
mas ibidem. Tum quia talis ita affectus est,
ut nullo modo parere velit Superiori, quid-
quid praeceptum. Tum quia contemnendo Su-
perio-rem, contemnit Deum; juxta illud: Qui
vos spernit, me spernit. Luc. 10.

38. Nihilominus tanto gravior est inobedientia,
quanto superior est qui praecepit. Quamobrem
gravius peccatum est inobedientem esse Deo quam
hominibus. Quia oportet magis obedire Deo quam
hominibus; Imperatori, quam Proconsuli, &c.
Unde & peccata quae directe & immediate sunt
contra Deum, graviora sunt iis quae directe
non sunt nisi contra proximum.

39. Addit S. Doctor a. 2. ad 2. non omnem in-
obedientiam esse peccatum in Spiritum sanctum,
sed solum illam cui obstinatio adhibetur. Non
enim contemptus cujuscunque, quod peccatum
impedit, constituit peccatum in Spiritum san-
ctum (alioquin cujuscunque boni contemptus esset
peccatum in Spiritum sanctum: quia per quod-
libet bonum potest homo impediri a peccato) sed
bonorum illorum contemptus facit peccatum in
Spiritum sanctum, quia directe ducunt ad peni-
tentiam, & remissionem peccatorum.

J A C T A N T I A.

40. Jactantia est inordinata propria excellentia de-
pradatio per verba, ut quando quis per
verba se extollit supra id quod est in se secun-
dum rei veritatem, vel supra id quod de eo
homines opinantur. Quod Apostolus refugiens
(ait S. Thomas q. 112. a. 1.) dicit 2. Cor. 12.

„Parco, nequis existimet me supra id quod vi-
deret in me, aut audiret aliquid ex me. „ Quan-
doque est veniale (pergit S. Doctor a. 2.)
quando scilicet aliquis ex mera vanitate, solum
delectationem suam pro fine habens, de se
italia jactat, quae neque sunt contra Deum, ne-
que contra proximum.

41. Est autem mortale peccatum 1.º cum ali-
quis jactanter de se profert aliquid contra glo-
riam Dei, sicut ex persona Regis Tyri dicitur
Ezech. 28. „ Elevatum est cor tuum, & di-
xisti, Deus ego sum.

42. 2.º cum quis jactanter profert aliquid con-
tra charitatem proximi, sicut cum quis, ja-
ctando seipsum, prorumpit in contumelias alio-
rum, sicut habetur Luc. 18. de Pharisaeo, qui di-
cebat: „ Non sum sicut ceteri hominum,
„ raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic
„ Publicanus.

3.º dum procedit ex superbia, vel inani
gloria, quae sit peccatum mortale, etiam jactan-
tia est peccatum mortale, v. g. dum quis se ja-
ctando extollit, ut alterius merita existima-
tionemque minuat.

4.º quando quis se jactat causâ lucris quo
proximus graviter damnificatur, v. g. jactan-
ter dicit se esse divinatorem, vel posse cernere
tales vel tales morbos, ut pecuniam
corradat, cum gravi deceptione proximi.

5.º jactantia de peccato mortali, pecca-
tum est mortale, ultra malitiam jactantiae in-
cludens malitiam ejusdem speciei cum pecca-
to, de quo est jactantia. Tum propter ap-
probationem illius, quam tacite saltem, seu
implicite involvit. Tum quia jactantia de for-
nicatione v. g. non solum opponitur humili-
tati, sed etiam castitati; quae sicut prohibet
ne laudes fornicationem; ita prohibet ne cap-
tes gloriationem de fornicatione. Et ideò in
confessione exprimendum est in specie pecca-
tum, de quo facta est jactantia. Ita Lopez,
Rodriguez, &c. contra Palaum, Cardinalem de
Lugo, &c. Qui tamen fatentur, exprimen-
dam esse speciem peccati, de quo jactantia fa-
cta est, quando conjuncta fuit cum interna
complacentia de illo. Confitemur quoque
peccatum diffamationis proximi, si cum ea
conjuncta fuerit, ut si quis se jactaverit ha-
buisse rem cum tali femina bona famae. Con-
fitendum denique peccatum scandalum, si per
jactantiam tuam causa fuisti peccati proximi,
vel complacentiae ipsius in illo. Unde qui al-
terum de peccato commissio laudat praesen-
tem, exprimere debet laudati peccati speciem;
eod quod hujusmodi laudes sint aequivalenter
exhortationes ad complacentiam in peccato
laudato, vel ad illud committendum de novo.
Siquis proinde, laudando alterum de furto
commissio, ipsum excitat ad illud de novo
committendum, perinde tenetur ad restitu-
tionem, ac si consulisset. Ita Cardinalis de
Lugo, & passim alii.

H Y P O C R I S I S.

Hypocrisis est simulatio, quâ quis simulat per-
sonam justam vel sanctam, cum talis non sit;
vel sanctiorem se simulat, quam revera sit.
De ea S. Thomas q. 111. a. 4. Dicendum (in-
quit) quod in hypocrisi duo sunt, scilicet defe-
ctus sanctitatis, & simulatio ipsius. Si ergo hy-
pocrisis dicatur ille, cujus intentio fertur ad
utrumque, ut scilicet aliquis non curet sancti-
tatem habere, sed solum sanctus apparere, si-
cut consuevit accipi in sacra Scriptura; sic ma-
nifestum est quod est peccatum mortale, juxta
illud Sap. 1. Spiritus sanctus disciplina effugiet
fictum. Et Job. 13. Ipse erit Salvator meus;
non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocri-
ta. Et hinc est quod hypocrisis octuplici male-
dictione Veritas ferit Matth. 23. Vobis Scri-
bae & Pharisaei hypocrisis, &c. Si autem dica-
tur hypocrisis, qui intendit simulare sanctita-
tem,

tem, à qua deficit per peccatum mortale; tunc quamvis sit in peccato mortali, ex quo privatur sanctitate, non tamen semper ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed quandoque veniale. Quod discernendum est ex fine. qui si repugnat graviter charitati Dei, vel proximi, erit peccatum mortale, puta cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quacunque alia temporalia bona, in quibus finem constituit.

47 Si verò finis intentus non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta cum aliquis in ipsa simulatione delectatur, de quo dicitur 4. Ethic. quod „magis videtur vanus, quam malus.“ Eadem enim ratio est de menaacio, & simulatione. Contingit tamen quandoque quòd aliquis simulat perfectionem sanctitatis, que non est de necessitate salutis: & talis simulatio nec semper est peccatum mortale, nec semper cum peccato mortali. Hactenus S. Thomas.

CONTENTIO.

48 **C**ontentio est altercatio verborum, quibus inordinate quis alteri contrariatur. Unde scitur discordia contrarietatem quandam importat in voluntate; ita contentio contrarietatem quandam importat in locutione. ... Contrarietas autem locutionis potest attendi dupliciter, uno modo quantum ad intentionem contententis; alio modo quantum ad modum. In intentione quidem considerandum est utrum aliquis contrarietur veritati, quod est vituperabile; vel falsitati, quod est laudabile. In modo autem considerandum est, utrum talis modus contrariandi conveniat, & personis, & negotiis: quia hoc est laudabile, ... vel excedat convenientiam personarum, & negotiorum; & sic contentio est vituperabilis. Ita S. Thomas 2. 2. q. 38. a. 1.

49 Hinc infer 1°. cum S. Thoma, quòd si accipiat contentio secundum quod importat impugnationem veritatis, & inordinatum modum, sic est peccatum mortale. Peccat proinde mortaliter, quisquis veritatem fidei, vel Moralis Christianæ contentiosè impugnat, sive veritas ipsi explorata sit, sive eam levibus & fallacibus argumentis existimet esse falsitatem. Tales sunt non solum hæretici, sed & Catholici quidam, qui studiosè impugnant nonnulla Moralis sanioris capita, cupiditatibus vel opinionibus suis contraria.

50 2°. quòd mortaliter etiam peccet, qui cum gravi audientium scandalo verbis contendit contra veritates nonnullas ad pietatem spectantes, quæ tamen de fide non sint, habentur tamen à fidelibus certæ, v. g. de Immaculata B. Virginis Conceptione. Ita S. Thomas ibidem & lect. 3. in 2. ad Timoth. 2. Huc enim respexisse videtur Apostolus ibi dicens: *Noli contendere verbis; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.* Hinc Tertullianus l. de præscript. hæret. ostendit

periculosam esse coram infirmis disputationem contra hæreticos, Scripturas sacras non recipientes, vel adulterantes.

3°. idem dicendum de improbis Litigatoribus, Caufidicis, Procuratoribus, qui in iudicio contentiosè impugnant veritatem iustitiæ, sive causam injustam dolosè & clamorè propugnant. Sicut & de iis, qui in quavis disputatione, vel litis prosecutione, verbis improprietatis disceptant, quibus charitas & fama proximi graviter læditur.

4°. quoad eos, in quorum contentione solum est inordinatio in modo, secluso scandalo, non peccant nisi venialiter. Et idem est de iis quorum contentio est de re, de qua non est contendendum, v. g. de Apostolis contententibus quis eorum videretur esse major. Luc. 22. Sicut & de iis qui disputant quidem ad illustrandam explicandamque veritatem, sed solo studio vincendi adversarios, gloriæque captandæ.

DISCORDIA.

Discordia est contrarietas voluntatum in bono, in quo oportet esse concordem. Quando scienter quis, & ex intentione dissentit à bono divino, vel à proximi bono, in quo debet consentire, est peccatum ex genere suo mortale, propter contrarietatem ad charitatem; licet primi motus hujus discordie propter imperfectionem actus sint peccata venialia. S. Thomas 2. 2. q. 37. a. 1. Verum cum intentio aliquorum est ad aliquod bonum, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem proximi; sed unus estimat hoc esse bonum, alius autem habet contrariam opinionem: discordia tunc est per accidens, seu præter intentionem contra bonum divinum, vel proximi; & talis discordia non est peccatum, nec repugnat charitati, nisi hujusmodi discordia sit vel cum errore circa ea quæ sunt de necessitate salutis, vel pertinacia indebitè adhibeatur. Cum etiam concordia, quæ est charitatis effectus, sit unio voluntatum, non unio opinionum. Ex quo patet quòd discordia quandoque est ex peccato unius tantum, puta cum unus vult bonum, cui alius scienter resistit. Quandoque autem est cum peccato utriusque, puta cum uterque dissentit à bono alterius, & uterque diligit bonum proprium. S. Thomas ibidem.

Sic etiam facere discordiam aliquando non est peccatum. Nam licet facere discordiam, per quam tollitur bona concordia, sit grave peccatum, quod Prov. 6. *derestatur Dominus.* Facere tamen, seu causare discordiam, per quam tollitur mala concordia, ... est laudabile. Et hoc modo laudabile fuit, quòd Paulus posuit dissensionem inter eos qui erant concordem in malo. Nam & Dominus de se dicit Matth. 10. *Non veni pacem mittere, sed gladium.* S. Thomas 2. 2. q. 3. a. 1. ad 2.

Laudabiliter etiam Confessarius peccatorem à malo statu suo revocare & liberare satagens, ab ipso dissentit. Imò ad id tenetur, sicut Me-

dicus dissentire tenetur ab ægroto lethargico, vel phrenetico. Ita S. Augustinus serm. de utilit. jejunii c. 10. Si (inquit) pater agrotet senex, jam vicinus morti, & adfit illi pater filius ejus, & videat eum Medicus lethali & noxio somno premi, patiens est in senem moriturum propter ipsos paucos dies, quibus hic potest vivere. Stat filius, & adest patri sollicitus; & cum audierit Medicum dicentem, iste homo lethargicus potest esse, & inde mori; si vultis eum vivere, non dormiat. Illum somnus ille noxius premit, qui & noxius & dulcis est. Filius autem ejus admonitus à Medico, stat sollicitus, patri molestus, pulsatur; & si pulsatio ejus vincitur, vellicatur; & si vellicatio nihil agit, pungitur. Certè molestus est patri, & esset impius, nisi molestus esset. At ille quem delectat mori, molestus sibi filium tristi aspectu & voce reverberat: quiesce mihi, quid mihi molestus es? Sed Medicus ait, quia si dormieris, morieris. Et ille, dimitte me, mori volo. Et puer impius est, si non dicat, ego nolo. Et illa vita utique temporalis est. Et tamen impii sunt, nisi ad ipsam sibi temporalem, etiam cum invicem molesti sunt, consulant. Ergone video fratrem meum somno noxie consueitudinis premi, & non excitato, dum timeo molestus esse dormienti, atque perempti? (audiant Confessarii molles) absit à me ut hoc facerem, nec si illo vivo nostra angustaretur hereditas. Nunc verò cum illud quod in æterna vita accepturi sumus dividi non possit, cum possessore multiplicato angustari non possit, non eum erigam vel molestius, ut vigilet, & carens somno vetustissimi erroris, mecum in hereditate gaudet unitatis? Prorsus faciam; si vigilo, faciam: si non facio, & ego dormio, somno utique æternæ mortis.

PERTINACIA.

- 57 **P**ertinacia est perseverantia in propria sententia plusquam oportet, quando scilicet in ea quis perseverat contra agnitam veritatem. Ita S. Thomas 2. 2. q. 138. a. 2. addens, quod idè aliquis nimis perseverat in propria sententia, quia per hoc vult suam excellentiam manifestare, seu proprium judicium ostentare. Unde oritur ex inani gloria, sicut ex causa.
- 58 Mortalis est 1°. dum aliquis manifestatam sibi doctrinam Catholicam fidei, ei resistendo, in proprio perseverat errore. In hoc quippe hæresis propriè consistit.
- 59 2°. dum aliquis publicè vel privatim tueretur, nec emendare vult propositiones à summo Pontifice, vel Episcopo in sua Diocesi, damnatas, ut fidei, vel bonis moribus, vel pietati, vel Ecclesiasticæ Hierarchiæ, aut paci contrarias, vel ut scandalosas, piarumque aurium offensivas. Graviter quippe lædit charitatem Dei & proximi, estque superbus, & nihil sciens 1. Timoth. 6. dum judicium suum submittere renuit iis ad quos jure divino spectat judicium de doctrina, & quibus divina providentia vitam & fidem Christianam custo-

diendam, & Ecclesiam suam regendam commisit, ut D. Anselmus loquitur in Dedicatoria libri sui de fide Trinitatis ad Urbanum II.

PRÆSUMPTIO NOVITATUM.

Præsumptio novitatum est cum quis inanis gloriæ studio nova excogitare præsumit (v.g. novas vestes, vel opiniones) ut nomen sibi faciat, hominumque admirationem sibi conciliet. Peccatum est periculosissimum: utpote ex quo hæreses omnes, erroresque contra fidem, & bonos mores pullularunt. Mortalis est præsumpta novitas, dum fidei vel bonis moribus adversatur, vel grave creat scandalum, vel dum in novitates tantum quis expendit, ut familiæ suæ necessaria non provideat, vel impotens fiat solvendis debitis, vel notabiliter morosus.

FASTUS. TUMOR MENTIS.

Fastus est dum quis se extollit in incessu, 61 vestibus, edificiis, mensa, suppellectile, loquendi modo, & similibus. Quando mortalis sit, collige ex dicendis de luxu. Tumor mentis est mentis inflatio, orta ex congerie inanum cogitationum, & complacentia propria excellentiæ. Mortalis fuit in Lucifero, & est in iis qui usque adeo inflantur, ut ceteros despiciant, & vix ullum quasi dignum respiciant, cui æquanimiter loquantur. Unde eorum mens semper est ad irrogandas contumelias valida (ait Gregorius 34. Moral. 18.) ad tolerandas infirmas... ad lacessendos alios importuna, &c.

LUXUS.

Luxus vestium est excessus in vestium splendore. De eo S. Carolus Borromæus in Instruct. Confessariorum hæc habet notatu dignissima: Cum hac tempestate luxus vestium ad summum, quò conscendere potuit, verticem videatur evasisse, idque magna ex parte culpa & negligentia Confessariorum accidat, qui vel ex inconsiderantia, vel fortè dum leviter penitentes peccare existimant, nullo cum scrupulo eos absolvunt; capita quadam in medium offeremus, quibus propter ornatum & luxum in vestibus, fastumque animi ingentem, plerumque mortaliter hodie peccatur, ut cum absolutio danda erit, secundum eas regulas actiones officii sui meriantur.

Primo igitur si quis vestitu splendidiore induitur, vel eo se ornat, ob finem peccati mortalis, utique mortaliter peccat.

Secundo, qui sumptuosos vestimenti gratia, 64 vel ipse delinquit, vel alii ejus nomine præceptum Domini, vel Ecclesiæ transgrediuntur, ut ne vestis non conficiatur, festis diebus sartori operandum sit, vel ipsa certè faciat eum operari, aut sacrum Missæ Officium omittens, vel ut alii omittant, præbetur ab eo occasio.

Tertiò,

Tertiò, si causam præstet conjugi, usque ad quos spectat ejus sustentatio, ut plusquam privata opes ferunt, in vestitum impendant. Vel si prævidet, aut saltem probabiliter dubitat, quod odia (vestitum causa) gignentur, dissensionisque in adibus fiant, vel quod indumenti causa conjux, aut aliorum quispiam blasphemias evomat, aut lucra contractusque illicitos exerceat.

66 Quariò, his adde eos qui ornatus gratiâ, non sine peccato mortali superedent elemosynis necessariis, aut legata pia non exequuntur, aut similia, quibus obstricti sunt, complere negligunt.

67 Quintò, qui pro veste mercedem operariis denegant solvere, vel differunt.

Sextò, qui ere alieno sic se obruunt, ut cum tempore solvendo non sint futuri.

Septimò, in hoc ordine ponendi sunt, qui, ut se splendide vestiant, detrimentum proximo notabile inferunt.

68 Octavò, qui ita se exhaustum, ut filius, cum ad aetatem nubilem pervenerint, in matrimonio collocare non possint; qua ex re magna mala solent exister.

Nonò, ad extremum, cum prudenter colligi possit, quod non mediocria peccata, similiaque que dicta sunt, inde prodibunt, aut dubitatio verisimilis habeatur quod accidere possent, qualia ferè solent sumptuosum & insolentem earum usum comitari. In omnibus qua diximus judicandum est, peccatum esse mortale indulgere nimio vestitui.

Decimò, cum fieri vix possit, ut qui supra quam sue copia ferunt insunt, non advertat animum ad peccata consequenda, vel ut minimum possit & debeat advertere; potest in universum rectè judicari, eos omnes in peccato mortali vitam agere, nisi ex diligenti penitentis examinatione, certâ ratione contrarium existimetur.

70 Undecimò, non solum mortaliter peccatur, cum facta expensa in vestes, ordinem & facultates domesticas excedunt; verum etiam peccatum committitur in modo sese exornandi. Quid enim si ornatus ad lasciviam perirabat?

71 Duodecimò, quod si per se, vel certè ex communi hominum judicio sollicitet ad peccatum, potest etiam fieri ut per se quidem eo non adducat, tamen occasionem ille suspicietur, ex ejus generis ornamento (quod a sui ordinis hominibus communiter non gestatur) datum iri certâ persona, ut illum inhonesto amore prosequatur, vel ne sic accidat probabiliter timeri potest.

72 Decimò-tertiò, cum in hoc peccato heret, ita vitam instituit, ut nullam vel parvam salutis proximi habeat curam, adeò quidem ut si quem ex sumptuosis, quibus incedit, vestibus, per occasionem misere salutem perdere conspiciat, tamen eum (habitum) non studeat deponere.

73 Quariò-decimò, fit inde non rarò, ut cultus ipse primâ fronte ad varias species amoris inhonesti prodendus concinnè institutus sit, easque

Tom. I.

amorum affectiones variis coloribus, dum se committit & promittit, vel quocumque modo non per obscure declaret.

Propterea ergo Innocentius XI. animadvertens gravissimas hac in re Christianorum plurimorum corruptelas, excessivamque, mulierum præsertim, pompam & immoderantiam, vocatis ad se omnium Ordinum Mendicantium Procuratoribus Generalibus, ardentissimo pastoralis animi sui zelo, ipsis præcepit, monerent suarum respectivè Religionum Concionatores, ut in concionibus suis, stylo ac spiritu Apostolico, Christianos ad penitentiam & vitæ emendationem hortarentur; Confessarios autem, ut non solum monendo & reprehendendo, sed & absolutionem, si opus fuerit, denegando, compellerent, præsertim mulieres, ad corrigendam ornatus sui immoderantiam & immodestiam, uti testatur R. P. Joannes Baptista à Sabbio, Procurator & Commissarius Generalis Capucinatorum, in Epistola ad omnes sui Ordinis Ministros Provinciales scripta, cujus tenorem refert Illustrissimus D. Episcopus Castoriensis in Amore suo penitente l. 2. c. 5.

Enimverò divinam iracundiam usque adeò excitant illæ mulierum vanitates, & immodestia parum christianæ, ut & in præsentem, & in futuro sæculo eas severissimè castiget, teste S. Cypriano in tract. de discipl. & habitu virgin. id probante 1.º ex Apocal. 17. ubi unus ex septem Angelis S. Joanni Evangelistæ ostendit damnationem meretricis magnæ, quæ circumdata erat purpurâ & coccino, auroque, lapide pretioso, & margaritis ornata. 2.º per exemplum filiatum Sion, quæ ultimum sibi, patriæque suæ exitium acciverunt, pro eo quod elevatae sunt, & ambulaverunt extenso collo, & nitibus oculorum ibant, & plangebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant. Quibus Illa. 3. Deus comminatur se adempturum ornamenta calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mirras, & discriminalia, & persceticas, & murennulas, & olfactoria, & innaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & lineamina, & acus, & specula, & sindones, & vitas, & theristra. Et erit illis pro suavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortis tui in prælio. Sed de hoc alias iterum.

CURIOSITAS.

TAmetsi curiositas inter filias vanæ gloriæ recenseri non soleat; ad eas tamen eatenus spectat, quatenus ex vana gloria frequenter proficiscitur. Sunt enim qui... magnum aliquid se agere putant, si universam istam corporis molem, quam mundum nuncupamus, curiosissimè intensissimeque perquirant. Unde tanta superbia gignitur, ut in ipso calo, de quo

Eccc

sepe disputant, sibi met habitare videantur. Et sunt, qui inordinatam curiositatem habent sciendi, ut videantur hominibus in omni re versati. Quorum proinde curiositas ex vana gloria proficitur.

77 Est autem curiositas appetitus inordinatus cognoscendi, sive per intellectum, sive per sensum, legendo, videndo, audiendo, gustando, &c. Nam, ut S. Thomas sapienter observat 2. 2. q. 167. a. 1. in cognitione veritatis potest esse vitium ex ipsa inordinatione appetitus, & studii ad discendam veritatem. Et hoc quadrupliciter. Unomodo, in quantum per studium minus utile homines trahuntur à studio, quod eis ex necessitate incumbit. Unde Hieronymus dicit: Sacerdotes, dimissis Evangelii, & Prophetis, videmus comedias legere, vel amatoria bucolicorum versusum verba cantare. Alio modo, in quantum studet aliquis addiscere ab eo, à quo non licet, sicut patet de his qui futura à demonibus, vel superstitiosis hominibus perquirunt. Quæ est superstitiosa curiositas. Unde Augustinus dicit in lib. de vera relig. Nescio an Philosophi impedirentur à fide, vitio curiositatis, in percunctandis demonibus. Tertio, quando homo appetit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem, scilicet ad cognitionem Dei. Unde Augustinus dicit in l. de vera relig. quod in consideratione creaturarum non est vana & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia & semper manentia faciendus. Cumque Augustino Bernardus alibi relatus ait: Scire velle, eo tantum sine ut scias, turpis curiositas est. Quarto modo, in quantum aliquis studet ad cognoscendam veritatem supra proprii ingenii facultatem. Quia per hoc homines de facili in errorem labuntur. Unde dicitur Eccli. 3. „Altiora te ne quaesieris, fortiora te ne scrutatus fueris... & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. „ Et postea sequitur: „multos enim supplantavit suspicio eorum, & in vanitate detinuit sensus eorum.

78 Primus modus est lethalis, quando propter studium rerum minus necessarium, negligitur studium eorum quæ sub mortali scientia sunt. Secundum quoque modum fatentur omnes lethalem esse. Tertius modus communiter non est nisi venialis, quando nec adest finis mortalis, nec pars notabilis vitæ transigitur in ejusmodi curiositatibus. Quartus modus aliquando est cum mortali crimine, quando scilicet conjunctum habet periculum incidendi in gravem errorem. In quem quia multi dila-berentur, nisi generatim prohiberentur libri periculosi; lethalis est librorum prohibitorum lectio; atque (ob periculum) mortalis lectio diuturna librorum amatoriorum, vulgò Romanorum. Quia licet primà fronte insones appareant, illicitos sensum sine sensu amores inspirant, grandemque, experientia teste, perniciem afferunt juventuti, morumque integritati. Unde S. Teresa vitæ suæ c. 2. Arbitratur (inquit) nihil esse mali, si plures diei pa-

riter & noctis horas in ea occupatione tam inani futilique contererem... Verum tunc cepti oblectari luxu vestium, & curare manus, & ad pompam saecularem componere capillum, & omnem ornatum adhibere, qui ab mea conditione nihil aberat, quemque mea curiositas numerosissimum excogitare consueverat. Non erat quidem mea depravata intentio. Nam, etsi ingenti ornatu cupiditate flagrarem, noluissem tamen cuiquam divina offensa occasionem præbere. Verum tamen nunc animadverto, ea quæ mihi per plures annos innoxia visa sunt, esse reverà cum magnis flagitiis conjuncta.

Propterea Doctoris Gentium jussu (prout 79 narratur Act. 19.) multi qui fuerant curiosi sectari, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium, id est circiter 15000. florenorum nostratum. Quidam etiam Episcopus, qui insanos Theogenis & Charicleæ amores literis mandaverat, quodam in Concilio jussus est, vel libros suos exurere, vel Episcopatu cedere. Concilium quoque Lateranense ultimum, & Tridentinum, Ludimagistris prohibent, ne pueris exponant, vel legi permittant libros, quorum lectione adolescentum animi pravos mores faciliè concipiunt.

Est & alia curiositas mortalis, ut puta 1. quæ quis ab alio scire vult, quod sub mortali nequit revelare. 2. quæ audire vult, quæ sacramentaliter quispiam confitetur. 3. quæ de secretis aliorum factis inquirat, ad finem iniquè proximum molestandi, contemnendi, vel ei detrahendi. 4. quæ quis litteras alterius clausas (ipso nolente) aperit & legit, ad finem addiscendi secreta ipsius. Quia hoc est contra jus quod quisque habet ad celandum secreta sua. Quia verò ut plurimum, ante apertionem, nescitur, utrum in illis magni momenti secreta non contineantur, litterarum alienarum apertionem lectionemque ut plurimum esse lethalem, docent Navarrus, Toletus, &c. Ob morale periculum lædendi jus secreti in re gravi.

Dixi ut plurimum, merito namque Navarrus excipit casum, quo, ratione amicitiae, aliavè de causa, rationabiliter præsumitur consensus ejus, à quo, vel ad quem litteræ scriptæ sunt. Excipit etiam Cardinalis de Lugo, cum S. Antonino, casum quo alienas quis litteras aperit & legit ad avertendum injustum damnum suum, vel proximi sui, quando probabiliter timeret ne scriptæ sint, ad illud inferendum. Quia unusquisque jus habet sibi & proximo consulendi contra ejusmodi damnum.

Plures etiam (cum S. Antonino & Sylvestro) censent, solum esse veniale peccatum, litteras à domino dilaceratas, & in publicum projectas, ex sola curiositate recolligere, junctisque partibus legere. Quia hoc non est nisi in usum suum vertere quod habetur pro derelicto. Sed suppositum istud alii negant cum Rebello p. 2. de obligat. just. l. 9. q. 9. n. 9. Quia lacerando dominus satis ostendit se non derelin-

quere jus quod habet ad secretum litterarum illarum.

- 83 Saltem si litteras in publicum non projece-
rit, sed casu ipsi exciderint, mortale videtur
eas legere (nisi prudenter existimes nihil in eis
momentosum esse) tunc enim certum videtur,
jus ad secretum non censi derelictum.

Appendix ad dicta num. 24.

DE AMBITIONE.

- 84 **Q**uia presenti tempore valde frequens est
ambitionis vitium, ad majorem ipsius
elucidationem non pigebit ibi dictis nonnulla
adjicere. Peccant ergo mortaliter peccato am-
bitionis 1°. qui absque divina vocatione be-
neficia Ecclesiastica concupiscunt, perunt, ac-
cipiunt, solius honoris, vel commodorum
temporalium intuitu. Colligitur ex S. Thoma
2. 2. q. 185. a. 1. ubi docet quod appetere E-
piscopatum propter honorem & sufficientiam
temporalium, manifestum est quod est illicitum,
& pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem.
Est enim graviter contrarium divinæ legi,
per Apostolum Hebr. 5. dicenti: *Nec quisquam
sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo,*
tamquam Aaron. Est etiam gravis inordinatio
beneficium Ecclesiasticum ad solam suam cu-
piditatem vel ambitionem referre. Quando-
quidem vel solius nefas ambitus severissimam Ca-
nonum distinctione damnatur, prout D. Gre-
gorius ait l. 4. epist. 20. Et si gravis inordina-
tio est vel solam Tonsuram eo tantum fine ca-
pessere, ut beneficii Ecclesiastici honorem,
commodaque temporalia quispiam consequatur;
non minor certe inordinatio est, isto so-
lo fine beneficium ipsum Ecclesiasticum qua-
rere & accipere. Audiri meretur hac de re sa-
tis eleganter discurrens Doctor Hallerius in l.
de sacr. ordinationib. tit. de præparat. & dis-
posit. ordinand. c. 3. §. 6. n. 30. „ Adeo jam
passim aliquorum inolevit temeritas, & Reli-
gionis contemptus, ut non ad Tonsuram mo-
do, verum etiam ad omnes Ordines, solius
temporalis beneficii, vel otii, vel bonorum
gratiâ se conferant. Tonsuram verò præsertim
eo tantum fine capeant, abutentes sacrâ istâ
designatione in Clerum ad sua commoda, E-
piscopalem benedictionem ad profanas ambi-
tiones convertentes; Ecclesiæ expectationem
frustrantes; evertentes mysticum ceremoniæ
istius sensum; mendacii Ecclesiastica (quæ in
Tonsuræ collatione funduntur) verba preces-
sue arguentes; professionem Clericatus teme-
rè eemententes, ejusque prærogativam injustè
ac fraudulenter usurpantes. Quos proinde
nescio quis à lethali noxa excusare possit, quos
injustitiæ, sacrilegii, publici mendacii, abu-
susque rei sacræ non levibus criminibus con-
strictos teneri ostendimus. Nulla vox tot cri-
mina velare potest, nulla ratio tueri. Quis
enim levem materiam censeat, profanationem
rei sacræ, violationem totius Clericatus, pro-

Tom. I.

millionem coram tota Ecclesiâ fallacem, usur-
pationem alieni juris, Ordinis Clericatus per-
turbationem? Quis adeo perfrectæ frontis, ut
defendere audeat, leve crimen esse ambitio-
nem illam ac avaritiam, quæ sacros ritus (dic
similiter, Ecclesiastica beneficia) contra Ec-
clesiæ intentionem, in sua commoda honores-
que detorquent? &c. „ Propterea etiam Na-
varrus in tr. de orat. & hor. canon. c. 5. „ Com-
pluribus (inquit) qui primâ Tonsurâ, aut
quatuor Minoribus initiuntur, satius foret, ipso
ordinationis die, frangere crura, quam pri-
mâ Tonsurâ, aut quatuor Minoribus ordina-
ri... eò quod non se ordinant ad finem de-
bitum. „ Et Eminentissimus Cardinalis Noail-
lius Archiepiscopus Parisiensis, in sua Consti-
tutione de die 1. Octobris 1696. de iis loquens
qui primâ Tonsurâ initiuntur: „ Hæc est (in-
quit) prima Sanctuarii janua, quæ aditum ad
Ordines aperit, jus tribuit ad Ecclesiastica be-
neficia, &c. Quamobrem nimia diligentia ad-
hiberi non potest in eorum examine, qui ad
statum Ecclesiasticum admittuntur; siquidem
agitur de Dei gloria, de Ecclesiæ honore, de
bono animarum, de perdizione temporali &
æterna Clericorum, frequenter etiam fami-
liarum. Quid Deo injuriosius, quàm ut pro-
fiteantur Deum hæreditatem suam esse, qui
bona dumtaxat temporalia quaerunt? &c. „

2°. mortaliter peccant peccato ambitio-
nis, qui pro se petunt Episcopatum, vel quod-
vis aliud beneficium, vel officium Ecclesiasti-
cum, curam habens animarum. Ita S. Tho-
mas 2. 2. q. 100. a. 5. ad 2. ubi sic: *Si aliquis
pro se rogat ut obineat curam animarum, ex
ipsa presumptione redditur indignus, & sic pre-
ces sunt pro indigno.* Et quicumque talem eli-
gunt, indignum eligunt. Ita etiam S. Carolus
Borromæus cum Concilio suo Mediolanensi I.
post divinam Scripturam, Canones & Patres.
Quid enim Scriptura dicit, quid Patres? *Nec
quisquam sibi sumit honorem; sed qui vocatur
a Deo, tamquam Aaron. Nec Christus seipsum
clarificavit, ut Pontifex fieret; sed qui locus
est ad eum, &c.* Hebr. 5. Divina verò voca-
tio innotescere non potest, nisi electione, no-
minatione, institutione canonicâ, nullatenus
quaesitâ.

S. Leo Magnus can. principatus causa 1. q. 87
1. relatus: *Principatus (inquit) quem... am-
bitus occupavit, etiam si moribus atque actibus
non offendit, ipse tamen initii sui est pernicio-
sus exemplo. Et difficile est ut bono peragantur
exitu, quæ malo sunt inchoata principio.*

Gregorius Magnus l. 7. epist. 110. *Qui ul-
trò ambit... est procul dubio repellendus. Nam
qui ninitur ad altiora conscendere, quid agit,
nisi ut crescendo decreseat, & ascendendo exte-
rius, intus ad profunda descendat?*

S. Isidorus Pelusiota l. 4. epist. 229. ad Pal-
ladium Diaconum: *Tu, quam ob causam,
ignorans tuas vires, & ne teipsum quidem re-
gere valens, talem adamas principatum, qui
regno quoque ipso non solum est sublimior, sed*

Eccc 2.

etiam laboriosior. Et quare existimas potestatem hanc esse rationibus nullis reddendis obnoxiam, ac non potius rationibus obnoxiam ministerii functionem? Sed quamvis tu omnem transcendas audacia furorē (ecce quā graviter culpabilem cenfer istam ambitionem) ego quoque insaniorem, si non eum me offenderem, qui tantum malum curare conetur, &c.

90 S. Bernardus l. 4. de considerat. c. 4. Alius pro alio, alius fortē & pro se rogat. Pro quo rogaris, si ipse suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget.

91 Vel ipsi Christiani Principes, eos reputant indignos, qui pro se petunt. Nam Leo & Anthemius Imperatores L. Si quomquam 31. Cod. tit. de Episcop. & Cleric. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quatur cogens.... Profecto enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus.

92 Penē exciderat memorabilis sententia Chrysostomi, seu potius Joannis nostri Hierosolymorum Patriarchæ 44. oper. imperf. in Matth. homil. 43. ex quo desumptus est canon multis dist. 40. Quicumque desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in calo; nec inter servos Christi computabitur, qui de primatu trahaverit.

93 Sed non excidit S. Antoninus, qui p. 2. tit. 3. c. 5. §. 4. idem docet de aliis ab Episcopatu beneficiis & officiis, annexam animarum curam habentibus. Quia, inquit, ubi est eadem ratio, ibi & idem jus. Nam de similibus est idem iudicium can. ad ejus dist. 7. Sed ratio quare est illicitus & mortalis appetitus Episcopatus, est propter curam quam habet annexam: quia presumptuosum nimis est, ut quis se reputet idoneum ad regendum animas aliorum. Sed eadem ratio est in quolibet predictorum, (etiam Decanatu, Præpositura, Archidiaconatu, Pastoratu, Regularium præfectura, &c.) quia omnibus cura est annexa.... Igitur si aliquid predictorum petere est mortale, & illud appetere erit mortale. Nam secundum Thomam, Raymundum, Hostiensē, petere pro se aliquid eorum, etiam si alias sit dignus, inducit simoniam: quia sunt preces pro inaigno, ratione presumptionis, seu ambitionis. Ergo & appetere erit mortale; cum simonia sit mortale. Hanc quidem opinionem, scilicet quod pro se petere beneficium curatum sit simonia, non sequuntur Curiales, prosequitur S. Antoninus; sed quia Doctores qui contrarium dicunt, sanctitate & scientiā Theologia & juris sunt longè præstantiores, ideo non videtur tanta prædicta opinio, nec sequenda.

94 Parochiale tamen beneficium pro se non postulant, qui ab Episcopo vocati ad concursum, se sistunt, sed Episcopi sui iudicio se submittunt. Graduati etiam qui beneficia ratione graduum Academicorum postulant, seipsos ad ea non ingerunt, sed jure ab Ecclesia sibi concessa utuntur, & ab Universitatibus præsentantur Episcopis, quorum iudicio se subijciunt, qui ip-

so repellere potest, si indignos judicaverit. Si qui Graduati aliter hac in re procedant, & à la-be ambitionis & cupiditatis non recedant, vitium est hominum, ab Ecclesia non probatum, sed damnatum.

Dixi mortalem esse ambitionem pro se petere beneficium Ecclesiasticum, curam habens animarum; scio enim sententiam esse S. Thomæ ubi supra ad 3. quod licet potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium Ecclesiasticum petere, sine cura animarum, ut habeat unde decenter serviat Domino. Ita etiam S. Raymundus in Sum. l. 1. tit. 1. §. 7. id probans ex cap. ad aures extra de Rescriptis.

Quoad ambitum præfecturæ Regularium, 96 quantum ab eo alienos ipsos esse oporteat, D. Basilii in Constitut. Monast. c. 9. & 24. luculenter ostendit, aien quod diabolica ista pestis est, & libidinis dominandi labes, qua res insigne est prima illius diaboli pravariis indicium.

3°. mortalis est ambitio Concionatorum, 97 nobiliorum Ecclesiasticum pulpita ambientium, ad acquirendam nominis claritatem, & inde consequendum Episcopatum, seu aliud beneficium Ecclesiasticum. Sequitur ex dictis, & ex eo quod isti plausum querant, non fructum animarum, adulterantes verbum Dei, ut D. Gregorius loquitur. Unde S. Carolus Borromeus in Instruēt. Prædicator. tit. de præparat. &c. Fugiet (inquit) Concionator tamquam pestem omnem ambitionem, omnemque illius suspicionem. Ne loca insigniora, ubi prædicationis sua semen spargat, ambiat, affectuē: memor Christi Domini, quem à Patre è celo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obisse legimus. Nunquam in opinionem inducet, majori atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hac quondam incredibilis ambitio Ethnicorum Oratorum. Christianus autem Concionator ab istius ambitionis suspicionem alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenii ostentationem vocatus est. Si sæculi faciat, absque divina vocatione sacrum ministerium exercet. Videri potest Epistola Pastoralis Illustrissimi D. Jacobi Nicolai Colbert, Archiepiscopi Rothomagensis de die 28. Martii 1697. ubi hanc & præcedentem assertionem confirmat.

4°. mortalis est ambitio & cupiditas eorum, qui, absque necessitate, à minori Episcopatu, vel Pastoratu, ad majorem & pinguiorem transeunt seu transire postulant. Quia in re gravi Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiā consecratos, violat ambitio & cupiditas ista. Id enim graviter prohibent Concilium Nicænum can. 15. Sardicēse can. 1. & 2. Carthaginēse IV. can. 27. Calcedonēse can. 5. Ravennatense sub Joanne IX. can. 3. & 5. Nannerēse can. 16. Prohibet item (post Damasum, Leonem Magnum, Hilarium, & Pelagium II.) Innocentius III. cap. quanto & cap. licet extra de Translat. Episc. De transitu à minori Pastoratu ad majorem sic statuit Concilium Turonēse III.

Pars II. De septem peccatis capitalibus.

591

can. 3. De titulo minori ad majorem migrare, nulli Presbytero licitum sit... Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feratur sententia, quā Episcopus, si de minore ad majorem transmigraverit sedem. Idem habetur in Concilio Rhemenſi II. can. 20. Et in Melſenſi anni 813. can. 30. Et (ante has Synodos) in Antiocheno can. 20. & Sardicenſi can. 1.

CAPUT VI.

Definitio & malitia avaritiæ. Quam probroſa ſit Chriſtianiſ; ſed maxime Sacerdotibus & Eccleſiaſticis.

99 **A**varitia à S. Thoma 2. 2. q. 118. a. 4. deſinitur inordinatus amor divitiarum. Quæ quidem inordinatio duplici modo contingit. Primò in ordine ad proximum, ſive per exceſſum in accipiendò, ſive per defectum in dando. Secundò in ordine ad ſeipſum, per immoderantiam circa interiores affectiones, quas quis ad divitiæ habet, puta ſi immoderate aliquis divitiis amet, aut delectetur in eis, ait S. Doctor a. 1. ad 2. Et ſic avarus eſt, qui, ex inordinato ad pecuniam ſuam affectu, fruſtrat ſe neceſſariis, vel immoderate ſe labore frangit ad divitiæ comparandas. Quia in re ipſa etiam aliquando pauperes peccant, qui dum carent facultate, ſapè ardēt cupiditate.

100 Priori modo avaritia ex ſuo genere eſt mortale peccatum, ſi vel contra juſtitiam ſit, vel contra charitatem & miſericordiam, niſi forte actus imperfectio, vel materie levitas excuſet. Si verò contra ſolam ſit liberalitatem, non ſemper eſt peccatum mortale, inquit S. Thomas q. 13. de malo a. 2.

101 De avaritia poſteriori modo, S. Thomas ibidem dicit, quòd ſi tantus ſit amor & deſiderium temporalium bonorum, quòd in eis finis conſtituatur, avaritia ſemper erit mortale peccatum. Converte enim ad bonum creatum ſicut ad finem, facit averſionem ab incommutabili bono, quòd debet eſſe ultimus finis. Si verò avaritia dicatur inordinatus amor, vel deſiderium rerum hujus mundi, abſque voluntate faciendi vel omitendi aliquid contra Dei legem graviter obligantem, vel conſtituendi in iis finem, avaritia ſic eſt peccatum veniale, ait S. Doctor 2. 2. q. 118. a. 4. Eſt tamen peccatum turpe, dum animus excelfus, & tantæ amplitudinis, ut ſolo bono infinito ſatiari queat, per affectum ſe ſubjicit rebus tam vilibus. Nam ut Tullius l. 1. offic. ait: Nihil eſt tam anguſti animi, tamque parvi, quàm amare pecuniam. Rationem habes in Auguſtino, quia ille habet aurum, qui novit uti auro; qui autem auro uti non novit, habetur, non habet; poſſidetur, non poſſidet. Eſtote domini auri, & non ſervi auri. Quia & aurum Deus fecit, & te ſuper aurum ipſe fecit. Aurum fecit ad ſubſiſtendum tuum, & te ad imaginem ſuam. Vide quòd ſupra te eſt, & calca quòd infra te eſt. Enarrat. in Pſal. 123.

102 Illorum tamen lethalis avaritia eſt, qui ſufficientia habentes ad naturæ neceſſitatem, ſta-

tilque decentiam, licet aliena non rapiant, nec concupiſcant, novas tamen & novas opes concupiſcere congregareque non ceſſant, non ut in opera pietatis impendant, ſed ut cupiditati ſuæ ſatisfaciant. Hoc enim Scriptura & Patres, nullâ factâ injuſtiæ mentione, graviter reprehendunt, quibus humanas rationes noſtras, juxta dicta Prolegomeno I. cap. 4. ſubmittere oportet.

Reprehendit id imprimis Deus Iſa. 5. Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, uſque ad terminum loci. Numquid habitabitis vos ſoli in medio terra? Ad quem locum Hieronymus: Generaliter adverſum omnes, quibus nihil ſatis eſt, dictum puto... Quia enim rabies, cum telſa & agri ad depellendos imbres, & ad ſerendas fruges haberi debeant, ea habere cupere in quibus cunctis habitare non poſſit, & quæ colere non ſufficiat, alteriusque neceſſitatem, tuam facere voluptatem.

Deinde Salvator Luc. 12. Hominiſ (inquit) cujuſdam divitis uteres fructus ager aruit; & cogitabat intra ſe dicens: quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos. Et dixit: Hoc faciam, deſtruam horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: anima, habes multa bona, poſta in annos plurimos. Requeſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: ſtulte, hæc nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraviſti, cujuſ erunt? Sic eſt, qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives. Dives ille aliena non quærebat (inquit Auguſtinus ſerm. 178. aliàs 19. de verb. Apoſt. c. 2.) non de cujuſquam vicini agris, non limite perturbato, non ſpoliato paupere, non circumvento ſimplice, ſed tantummodo de ſuis colligendis cogitabat... Nihilominus ſtultum eum Dominus vocavit, & ut talem increpavit: ait enim illi Dominus: ſtulte, ubi tibi ſapiens videris, ibi ſtulte. « Stulte, te, inquit, hæc nocte repetunt à te animam tuam; hæc quæ paraviſti, cujuſ erunt? Si ſervaveris, tua non erunt. Si erogaveris, tua erunt. Quid (inquit) reponis quòd reliſtu- rus es? Ecce increpatus eſt ſtultus male recon- dens. Si ſtultus eſt qui recondit ſua, vos invenite nomen ei qui tollit aliena... Forſiſſis aliquis respondeat, & dicat: non valde magna poena erat illi homini, cui dicit Deus, ſtulte. Non ſic dicit Deus, ſtulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum, iudicium eſt. Nunquid enim Deus ſtultis daturus eſt regnum calorum? Quibus autem non eſt daturus regnum calorum, quid eis reſtat, niſi poena gehennarum?

Infero, ergo mortale peccatum eſt novas & novas opes indefinenter congregare, & inſatiabili cupiditate magis incubare ampliandis divitiis temporalibus, quàm ſpiritualibus & æternis, per eleemoſynas, & alia opera pia. Unde S. Cyprianus in l. de lapſis inter gravia peccata, propter quæ Deus iratus Eccleſiæ per-

Eccc 3

secutionem permittit, istud recenset, quod Christiani studebant augendo patrimonio singuli, &... insatiabili cupiditatis ardore amplius facultatibus inhiabant, contra praeceptum Apostoli, qui i. Timoth. 6. habentes (inquit) alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, qua mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt a fide; à qua de facto erraverunt illi, de quibus Cyprianus. Ipsos namque decepit patrimonii sui amor cecus, nec ad recedendum parati aut expediti esse potuerunt, quos facultates suae velut compedes ligaverunt... Quomodo calum petunt, & ad sublimitia & alta conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Possidere se credunt, qui potius possidentur; census sui servi, nec ad pecuniam suam domini, sed magis pecunia mancipati. Ad pericula ergo ista vitanda, idem proxima, quia communissima, praeceptum Domini est, ex ipsa naturae lege profectum, ut habentes sufficientia, superflua non quaramus. Quia superfluum quarete, & superfluis coacervandis inhiare, contra naturam est. Omne autem quod contra naturam est, monstri meretur notam apud omnes, ait Tertullianus l. de corona militis.

105 Hinc rursus Augustinus serm. 107. aliàs de temp. 196. lethalis avaritia reum esse docet, qui licet aliena nec quærat, nec concupiscat, nimis cupide servat sua, ita ut paratus non sit vel ea dimittere, ne Deum mortaliter offendat, vel superflua in elemosinas erogare. Et fundat se in verbis Christi Luc. 12. Cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est ex his quæ possidet. Non solum avarus est (inquit) qui rapit aliena; sed & ille avarus est, qui cupide servat sua... Multa qui recondit, quantum inde tollit ut vivat? Cum tuleris inde, & quodammodo cogitatione separaveris quod sufficiat unde vivat, videat cetera cui remaneant: ne forte, cum servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce veritas, ecce severitas. Cavete, dicit veritas. Cavete, dicit severitas. Si non amas veritatem, time severitatem: „Non in abundantia hominis vita ejus est ex his quæ habet. „ Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis: imò in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille te non fallit: tu te fallis... Ecce amas tua, non tollis aliena... & servas cupide tamquam in bona conscientia, quia non habes de malo... Si non audis illum, qui dixit, „ Cavete ab omni avaritia, „ audi quanta mala facturus es propter tua, &c.

106 Confirmat hanc sententiam exemplum Philippi Cancellarii Parisiensis, qui, post mortem, apparens Guilielmo Parisiensi Episcopo, damnatum se nuntiavit æternâ morte, tres ob causas: quarum prima fuit, quod recrescentes fructus annuos contra pauperes timide reser-

vasset. Referunt hoc exemplum Thomas Cantimpranus, vir integerrimæ fidei l. 1. de apib. cap. 19. Dionysius Carthusianus in Opusc. de pluralit. benefic. Et Spondanus ad annum 1238. Quodque illud Episcopus in prædicatione sua Clericis omnibus recitaverit.

Confirmant & axiomata ex S. Chrysostomo collecta apud Cornelium à Lapide in caput 5. Ita. ad versum 9. Divitia non sunt peccatum, sed peccatum est eas non distribuere pauperibus... recondita sunt, belluis reclusis similes, occultant viperas & scorpiones, multos habent fluctus & perturbationes: sunt abundantibus opprobrium... dominis suis periculosa & lethales. Dum includuntur, acrius rugiunt quam leones... reddunt homines insensatos, conjiciunt in tentationes... sunt omnis absurditatis parentes... Tum demum nostra sunt, cum dantur pauperibus... Cupiditas divitiarum est omnium vitiorum arx & metropolis; opera bona facere non sinit... Est soboles satanae, &c.

Nec tamen ista habendi & opes congregandi cupiditas in solis Laicis grassatur, sed tam ipsa, quam ambitio etiam in Ecclesiasticis, adversus quos D. Bernardus epist. 42. ad Henricum, Archiep. Senonens. declamat, dicens: O infinita semper ambitio, & insatiabilis avaritia! Cum factus quis fuerit in quacunque Ecclesia Decanus, Praepositus, Archidiaconus, &c. non contentus uno in una, plures sibi, imò quotquot valet, conquirere honores satagit, tam in una, quam in pluribus. Sed nunquid sic satisfiabitur? Factus Episcopus, Archiepiscopus esse desiderat. Quo forte ad-pto, rursus nescio quid alius somnians, laboriosis itineribus, & sumptuosis familiaritatibus, Romanum statim frequentare Palatium. Væ qui conjungitis domum ad domum, &c.

Quousque, divites, extenditis insanas cupiditates vestras? ait Ambrosius l. de Naboth & Achab c. 1. Si insanæ sunt istæ cupiditates in Laicis, magis profecto in Clericis, quorum portio Deus est. Qui Dominum possidet (ait Hieronymus epist. 2. ad Nepotian.) & cum Propheta dicit: „ Pars mea Dominus, „ nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Licet Decretum vetus largam cunctis ampliandarum opum dederit facultatem (ait Salvianus l. 2.) omnes tamen Levitæ & Sacerdotes intra certum habendi limitem coarctavit; quos scilicet neque segetem, neque vineam, neque ullum omnino fundum habere permittit. Ex quo intelligi potest, an ea nunc Deus noster velit in Evangelio viventes Clericos suos mundanis post se hereditibus derelinquere, quæ adhuc in lege positos, ne ipsos quidem voluit possidere. Verum prohi dolor! sunt Clerici (prosequitur Hieronymus supra) qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerunt; ut suspiceret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos. Et isti nihilominus adeo tenacis sunt avaritiæ, ut Laicis hominibus longè sint

sint contemptibiliores. Quia eorum avaritia longè gravius peccatum est quàm avaritia Laicorum; & tam grave, ut cum S. Gregorio Magno indicatum esset, Archidiaconum quemdam electum esse in Episcopum, sed ipsum ita tenacem existere, ut in domum ejus amicus ad charitatem nunquam introeat, 1. 12. epist. 6. rescriptit, ipsum dignum non esse qui Episcopus fieret, si ita se veritas haberet, & non ex necessitate, sed ex tenacitate talis esset. Quia uti Concilium Parisiense VI. can. 13. dicit: Cum nullus Christianus thesauros in terra, sed... in celo recondere debeat, cavendum summo perè Sacerdotibus est, ut ab avaritia peste... & cupiditate... se compescant. Quoniam dignè non possunt subditis predicare, ut ab his se abstineant, cum ipsi his, quod valde dedecens, imò periculosum est, se manciperint. Gravius quippe atrociusque hæc pestifera lues in illis dantur, quàm in his qui eorum dictis & exemplis coerceri debuerunt.

110 Aliam rationem addit ibidem Concilium Parisiense, cur avaritia damnabilior & probrior in Clericis sit, quàm in Laicis; quòd Laici præstant excusationem filiis providendi, quæ ratio locum non habet in Sacerdotibus. Verùm etsi patresfamilias, qui filios habent, ipsis laudabiliter provideant vitæ & statui convenientia, damnabilis est nihilominus & graviter damnabilis avaritia ipsorum, si nulum in congregando pro filiis modum ponant, eoque se prætextu ab eleëmofynis erogandis excusent. Nam, ut præclare Cyprianus tr. de opere & eleëmof. nec illa res... à bonis operibus & justis revocare debet Christianum, quòd excusari se posse aliquis existimet beneficio filiorum; quando in impensis spiritualibus Christum cogitare, qui accipere se professus est, debeamus... Nam si Deum toto corde diligimus, nec parentes, nec filios Deo præferre debemus. Si enim... cum datur minimis, Christo datur, non est quòd quis terrena celestibus præferat, nec divinis humana præponat. Nec filiis aufertur quod Christo in persona pauperis datur. Nec enim vidua illa in tertio Regum libro... filiis abstulit, quod Elia dedit... Et illa nondum Christum sciebat... ut ex hoc appareat, quantum in Ecclesia peccet, qui se & filios Christo antepont, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorum, quominus largiter bonis operibus insistas. Atqui hoc ipso opera bona operari amplius debes, quo maliorum pignorum pater es. Plures sunt pro quibus Dominum deprecaris... Si ergo verè filios tuos diligis, si eis exhibes plenam & paternam dulcedinem charitatis, operari magis debes ut filios tuos Deo justâ operatione commendes. Nec enim liberis tuis cogites patrem, qui & temporarius, & infirmus est; sed illum patrem parè, qui æternus & firmus filiorum spiritualium pater est. Illi assigna facultates tuas, quas heredibus servas. Ille sit liberis tuis tutor, ille chrator, il-

le contra omnes injurias seculares divinâ Majestate proteclor... In tuto hereditas ponitur, qua Deo custode servatur. Hoc est caris pignoribus in posterum providere; hoc est futuris heredibus paternâ pietate consulere, secundum fidem Scriptura sancte dicentis... "Justus tota die" miseretur, & fœnerat, & semen ejus in benedictione est. "Et..." "beatos post se filios relinquet." Pravaricator itaque & proditor pater es, nisi filiis tuis fideliter consulas, nisi conservandis eis religiosâ & verâ pietate prospicias. Qui studeo terreno magis quàm celesti patrimonio, filios tuos diabolo magis commendare quàm Christo, his delinquis, & geminum ac duplex crimen admittis: & quòd non præparas filiis tuis Dei Patris auxilium; & quòd doces filios patrimonium plus amare quàm Christum.

Pulchrè etiam Augustinus serm. 86. aliàs 111. 43. de divers. Dicit avaritia: Consule in posterum, homini fortassis victuro nec in crastinum. Sed ecce vivat, quantum putat avaritia... adhuc senex incurvus, baculo innixus, lucrum querit, & audit avaritiam dicentem: Consule in posterum. In quod posterum? Jam expirans loquitur. Propter filios tuos, inquit. Unam vel illos senes non avaros haberemus, qui filios non habent. Etiam ipsi, etiam talibus, etiam iniquitatem suam nullâ pietatis imagine excusantibus non cessat dicere: Consule in posterum. Sed forè ipsi citò erubescunt. Illos videamus qui filios habent, utrum certi sint filios possessuros esse qui reliquerint. Intendant... filios aliorum, alios alienis improbitatibus quod habuerant amittentes; alios propriâ nequitia quod possederant consumentes: & remanent inopes filii divitum... Sed possidebunt hoc (inquit) filii mei. Incertum est... fac certum. Quid eis vis relinquere? Quod acquisisti tibi. Certè quod acquisisti, relictum non erat, & habes. Si tu habere potuisti, quod tibi relictum non est, poterunt ergo habere & illi, quod tu non reliqueris... Serva tamen & filiis tuis, sit ita: sed audi me. Si de filiis quisque suis aliquem amiserit... avaritia excusationem non habet... quare invaditur pars ejus à fratribus ejus? Sed dices: nunquid rediturus est, & possessurus? Mutatur ergo ei quòd præcessit ille. Ad rem suam venire non potest: res ejus ad eum ire potest... Si in palatio militaret filius tuus, & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi: vende tibi partem meam, & mitte mhi. Nunquid invenires quid responderes? Mado cum Imperatore omnium imperatorum, & cum Rege omnium regum, & cum Domino omnium dominorum est filius tuus: mitte illi. Non dico, Necessarium habet ipse: Dominus ipsius, apud quem est filius tuus, eget in terra. Hic vult accipere, quod dat in celo... Da in peregrinos, quod recipias in patria tua... Sed habebunt illud, ais, fratres illius. O mala doctrina, docens filios tuos mortem optare fratribus suis. Si de re fratris sui mortui ditiores erunt, vide quemadmodum se adtendant in domo tua... Sed

nolo dicere de uno amisso. . . Non dico, unum minus habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Christo cum filiis tuis. . . Duos filios habes? tertium illum computa. Tres habes? quartus numeretur, &c. Unius filii tui serva locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, & tibi proderit, & filiis tuis. Quod autem male servas filiis tuis, & tibi oberit, & filiis. . . Puto fraires, quia parva & facilis cogitatio est, putare patrem filiorum habere unum filium amplius, & comparare talia pradia, quae possideas in aeternum, & ipse, & filii tui. Quid dicat avaritia, non habet. Non vos vincat, non plus valeat in cordibus vestris, quam Redemptor vester. Non plus valeat in corde vestro, quam ille qui monet sursum corda habere. Et nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo, &c. Non necesse est ergo (inquit Salvianus l. 1.) ut filio tuo terrenos thesauros recondas, nullā re eum facies ditiores, quam si ipsum filium tuum thesaurum Dei feceris. Imò considera (inquit Basiliius homil. 7. in ditescentes) ne opes multis cum arumnis cumulas relinquo, peccandi materiam aliis suppetas, duplici poenā postmodum plectendus, & tuorum scilicet criminum causā, & aliorum, quibus delinquendi materiam praeberis.

CAPUT VII.

Filia avaritia.

112 **D**E avaritia (inquit D. Gregorius l. 31. Moral. c. 17.) proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurations oriantur, sicut & furtum, homicidium, simonia, usura, neglectus divinorum, fiducia in rebus saeculi, & mala penē omnia. „ Quid enim mirum (ait divus Petrus Damianus l. 2. epist. 2.) „ avaro nihil est scelestius, cum dicatur omnium malorum radix esse cupiditas. „ In quo enim radix „ est omnium malorum, ille consequenter omnium malorum reus esse convincitur. Quia quorum habet in sui pectoris agro radicem, non potest venenatam vitare propaginem. Dura certē, & nimis formidolosa sententia; si enim nihil est avaro scelestius, nihil iniquius quam amare pecuniam: „ non ergo melior est parricidis, non praefertur incestis, aequatur haeticis, assimilatur idololatriis. Unde & Apostolus dicit: *Avaritia quae est idolorum servitus.* Eleganter, ut solet, Chrysostomus homil. 29. in Marth. „ Fingite „ (inquit), „ videre tetrum „ quemdam hominem, qui ab oculis ignem „ emittit; cui ex utroque humero dracones pro „ manibus dependeant; cuius os cavernae instar „ magnitudine sit; in quo pro dentibus acuti „ entes stent; ex lingua venenosus fons scatuiat; venter omni fornace sit ardentior; cuncta quae immittuntur subito consumens; pedes alati, ventis quoque ipsis velociore, facies

canis ac lupi simul faciem ostendat; nec hominis vocem emittat, sed insuave quiddam ac terribile mugiat; is ad haec omnia faces ardentes in manibus teneat. . . Imaginemur eum obvios quoque jugulare, carnes eorum lacerare ac devorare. Multo truculentior est avarus, in omnes ut mors insiliens, omnes ut infernus deglutiens, communis generis humani hostis; quippe qui vellet nullum hominem esse, ut omnia possideret. Neque hinc sistit gradum; sed cum omnes perdidit cupiditate suā, etiam terrae substantiam cupit abolere, ac ipsam in aurum conversam vellet aspicere. Verum ut videatis nondum nos insaniam illius oratione affectos, fingamus a nemine ipsum accusari, nullum ipsi terrorem imminere; non a iudiciis, non a consuetudine hominum, non a legibus; & tunc videbis ipsum arrepto enle omnes interire, nulli parcere; non amico, non cognato, non fratri, non ipsis parentibus. Interrogate avarum, si non haec secum quotidie versat, si non omnes cogitatione invadat amicos, cognatos, parentes. At nec interrogare quidem ipsum opus est. Scitis enim quod qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum tenum graviter ferunt, & dulce illud ac naturae suavissimum liberorum donum, grave ac molestum esse censent. Unde factum est, ut multi sterilitatem uxorum herbis procuraverint, & naturam orbam effecerint; qui etsi filios natos non interfecerunt, attamen ne omnino nascerentur, effecerunt.

Sed ut ad exponendas avaritiae filias regrediamur, *filia avaritiae*, ait Angelicus Doctor q. 118. a. 8. dicuntur vitia, quae ex ipsa oriuntur. Ipsa enumeravimus n. 112. *Proditio* est illicita manifestatio rei alicujus, vel personae, in proximi detrimentum, contra fidem ipsi debitam. Est mortalis ex suo genere, potestque quadrupliciter contingere. Primo, prodendo personam, quomodo Judas ex avaritia prodidit Christum. Secundo, prodendo loca, v. g. urbem, castrum, &c. Tertio, prodendo res mobiles. Quarto, prodendo alterius secreta sibi commissa, litteras v. g. alterius alienis deferendo, &c.

Fraus est astuta deceptio alterius in facto. Est similiter mortalis ex suo genere. Contingit multipliciter in contractibus, tam ratione materiae, quam ratione pretii, &c. De quibus ad septimum Decalogi praeceptum.

Fallacia est astuta deceptio alterius in verbo, seu verborum mendacium, aut equivocorum dolosa usurpatio ad decipiendum proximum. De ea plura ad octavum praeceptum Decalogi.

Perjurium est ejusmodi verborum fallax usurpatio, juramento firmata.

Inquietudo est nimia anxietasque mentis applicatio ad acquirendas, vel conservandas divitias, cum excessivo timore, ne in futurum defint. Lethalis est, dum finem ultimum quis in rebus temporalibus constituit, curisque terrenis sic se immergit, ut aeternae salutis suae curam notabiliter negligat; vel cum divina

nae providentiae diffidit.

119 *Violentia* est quando res aliena per vim injustam usurpatur, ut cum pauperes a divitibus tyrannice opprimuntur oneribus, rapinis, injuriis, verberibus, iniquis pecuniarum vel operum exactionibus. De ea ad septimum praeceptum.

120 *Obduratio contra misericordiam* est peccatum, quo cor avari tam tenaciter affixum est rebus suis, ut miseris pauperum non emolliatur ad eorum inopiam sublevandam. De ea to. 2. ubi de elemosyna. De furto, homicidio, simonia, usura, &c. eodem to. 2. ubi de praeceptis Decalogi.

121 Solum hic aliquid adjicere lubet ad ea quae num. 114. de prodicione dixi, quia alibi non recurret commodior de iis differendi locus. Observandum itaque lethalis prodicionis reatum incurrere i. imitatores perfidi Simonis, de quo 2. Machab. 3. qui utique absconditas proximi pecunias, vestes, suppellectilem, chartas magni momenti, & similia manifesta faciunt latroni, ea direpturo, sicut Simon Apollonio Duci manifestos fecit thesauros templi Hierosolymitani. Qua in re non solum proditor, sed & sacrilegus fuit.

122 *2. b.* eos qui alterius arcanum suae fidei commissum in ejus detrimentum evulgant. Hoc enim fidei & justitiae, adeoque legi naturae repugnat. Proditores proinde sunt Ministri Principum, arcana ipsorum revelantes. Sicut & Advocati & Procuratores adversa parti clientum secreta manifestantes. Et Medici, Chirurgi, &c. pudendos, sed occultos aliquorum morbos, qui se fidei & curae ipsorum crediderunt, cum ipsorum infamia divulgantes. Et quicumque arcanum momentosum, ipsis ab amico creditum, alteri praeter ipsius voluntatem notum faciunt, dum probabiliter metuere debebant ne inde malum ipsi accideret. Nam, ut dicitur Prov. 27. *qui denudat arcana amici, fidem perdit.* Et infra: *Denudare amici mysteria, desperatio est anima infelicitis.*

123 Excipe, nisi secretum amici vergat in grave damnum tertii, maxime Praelati, Principis, Ecclesiae, Communitatis, &c. Tunc enim obligatio est revelandi iis quorum interest, v. g. eos qui haereses, vel prava dogmata occulte disseminant; vel aliquid moluntur contra patriam; vel vitae, famae, bonis alicujus privati insidiantur, modo id extra confessionem sacramentalem sciatur. Quia, ut S. Thomas ait 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2. *de illis quae homini sunt commissae in secreto per confessionem, nullo modo debet testimonium ferre: quia hujusmodi non scit ut homo, sed tamquam Dei Minister; & majus est vinculum Sacramenti quolibet hominis praecepto.* Circa vero ea quae aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est. Quandoque enim sunt talia, quae statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur, puta, si pertinent ad corruptionem multitudinis, spirituales, vel corporales, vel in

Tom. I.

grave damnum alicujus personae, vel si quid aliud est hujusmodi, quod aliquis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando. Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem, vel charitatem, quam alteri debet. Quandoque vero sunt talia, quae quis prodere non tenetur. Unde potest obligari ex hoc quod sibi sub secreto committuntur. Et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex praecepto Superioris: quia servare fidem est de jure naturali. Nihil autem potest praecipere homini contra id quod est de jure naturali.

Nec contrarius est S. Bonaventura in 4. dist. 124. 2. 1. a. 2. q. 3. ubi ad quaestionem, utrum recipiens aliquid sub secreto, teneatur revelare Superiori praecipienti? respondet teneri, etiam si praestitisset juramentum de non revelando. Quia juramentum est nullum, & in praedictum veritatis & obedientiae. Quia Angelus verbo *festis* n. 33. intelligit hoc procedere, quando Superior hoc praecipit, ad avertendum grave malum tertii, vel Communitatis; atque ita concordat S. Bonaventura cum S. Thoma. Concordat etiam Alexander de Ales in 4. dist. 19. a. 2. versu ad illud quod obijciunt per simile, dicens, quod si quis promiserit alicui, quod teneret aliquod factum secretum, & postea, nisi velit illud testificari, damnabitur aliquis innocens, vel necesse erit ipsum mentiri, vel esse inobedientem Superiori (legitime praecipienti) vel aliquod grave scandalum orietur; in tali casu non debet factum illud celare.

Idque procedit, secundum Doctores, etiam si secretum sit tibi commissum sub sigillo confessionis, sine confessione tamen sacramentali, ut si quis ut consilium vel auxilium temporale ab aliquo recipiat, ipsi dicat peccatum suum, addendo, hoc tibi dico in confessione, vel sub sigillo confessionis. Sunt enim (ait Dominicus Sotus de reg. secret. q. 7. membro 2. conclus. 4.) qui ut arctius obligent ad secretum, signant se signo crucis, & flectentes genua, dicunt se committere secretum in confessione; qui tamen revera sacramentaliter non consentunt omnia peccata sua, cum intentione accusandi se in ordine ad absolutionem. Tunc enim secretum non committunt in confessione sacramentali, nec Sacerdoti ut Christi Ministro, sed ut homini, in ordine ad effectum aliquem temporalem. Tunc proinde non intervenit sigillum confessionis sacramentalis, uti etiam tradit Cajetanus ad citatum locum S. Thomae versu in responsione ad tertium. Estque sententia communis, teste Navarro in Manuali c. 18. n. 55.

CAPUT VIII.

Definitio & malitia luxuria.

Luxuria est inordinatus appetitus venereae voluptatis. Malitiam ipsius ex genere suo mortalem esse, nullus est qui dubitet. Inter

fff

peccata intemperantia (ait S. Thomas 2. 2. q. 151. a. 4. ad 3.) peccatum luxuria praeipue est exprobrabile. Tum propter inobedientiam generatim. Tum etiam propter hoc quod ratio ab huiusmodi maxime absorbetur, & homo per luxuriam degenerat in belluam, sive in brutum animal, ut loquitur Hieronymus in cap. 4. Osee. Imò degenerat in dæmonem. Dicit enim Ambrosius l. 1. de virginit. Qui castitatem servavit, Angelus est; qui eam perdidit, diabolus.

127 Iudice Augustino l. 1. Soliloq. c. 10. nihil est quod magis ex arce deficiat animum virilem, quàm infame peccatum istud. Nihil per quod homo magis à Deo discedit: quia (ut S. Thomas lect. 1. in cap. 31. Job.) per peccatum luxurie homo videtur maxime à Deo discedere. Accedit enim homo ad Deum per spirituales actus; qui maxime impediuntur per delectationem veneream. Nihil denique est, quod magis deviare facit ab ultimo fine. Id enim quod maxime trahit ad sensibile, maxime abducit ab intelligibili, & praesertim à primo summoque intelligibili, quod est Deus. Atqui luxuria maxime trahit ad sensibile, dum trahit ad delectationem sensibilibus omnium vehementissimam. Et ideo luxuria dediti maxime obscuratum habent intellectum, juxta illud Ephes. 4. tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei... qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae.

128 Per consequens luxuria atrocem injuriam committit in Deum, in Spiritum sanctum, in Christum. In Deum, Dei imaginem corrumpendo. In Spiritum sanctum, templum ipsius violando, secundum illud 1. Cor. 6. An nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti? At verò si quis violaverit templum Dei, disperdet illum Deus, 1. Cor. 3. Et quia corpora nostra membra sunt Christi, 1. Cor. 6. atrocem injuriam Christo facit, qui membra Christi facit membra meretricis. Hoc est enim horrendum sacrilegium, ait S. Thomas in eum Apostoli locum. Quia est maxime dehonore Christum in membris suis, in quibus ex pacto baptismali Christianus quisque Deum & Christum tenetur glorificare: Non enim estis vestri. Empti enim estis pretio magno. Glorificate Deum in corpore vestro. Apostolus ibidem.

129 Errant igitur, & vehementer errant, qui peccatum istud esse putant peccatum fragilitatis, facile per Dei misericordiam condonabile. Imò in luxuriosis partem non habet Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis. Job. 6. Enimverò peccatum istud tantò magis iram Dei provocat, quantò majorem Deo injuriam irrogat. Tantò majorem verò Deo injuriam irrogat, quantò vilius quidpiam ipsi praeponit, vilissimam utique fordissimamque voluptatem.

130 Denique ingentem luxuriae malitiam ingentia produunt mala quae ipsam consequuntur. De ea namque innumera alia pullulant

vitia, & ipsa est ignis omnia eradicans genermina. Job. 31.

CAPUT IX.

Octo filiae luxuria.

Filiae luxuriae (ait post D. Gregorium S. 131 Thomas q. 153. a. 5.) sunt cecitas mentis, inconsideratio, precipitatio, inconstancia, amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, horror vel desperatio futuri. Rationem dat: Nam quando inferiores potentiae vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est quod superiores vires impediuntur, & deordinantur in suis actibus. Per vitium autem luxuria maxime appetitus inferior, scilicet concupiscibilis, vehementer intendit objecto suo, scilicet delectationis, propter vehementiam passionis, & delectationis. Et ideo consequens est, quod per luxuriam maxime superiores vires deordinantur, scilicet ratio, sive intellectus, & voluntas. Luxuria itaque intellectum & voluntatem pervertit, praecepas utriusque operationes impediendo, & deordinando. Et per quatuor quidem priores filias ipsius deordinatur intellectus; voluntas per quatuor posteriores.

Per luxuriam ergo intellectus deordinatur, 132 quatenus per eam impediuntur quatuor praecepti actus rationis, scilicet 1. consideratio debiti finis, quem quisque sibi in agendo praefigere debet. 2. consilium de mediis ad finem illum consequendum eligendis. 3. iudicium de agendis. 4. imperium de executione agendorum.

Jam verò impedita per luxuriam debiti finis 133 consideratio (ob vehementiam passionis & delectationis) subintrat cecitas mentis. Impedito consilio, inducitur precipitatio. Impedito agendorum iudicio, oritur inconsideratio. Impedito imperio rationis praecipientis executionem, subnascitur inconstancia.

Similiter per luxuriam deordinantur quatuor 134 praecepti actus voluntatis, qui sunt 1. appetitus debiti finis. 2. electio mediorum idoneorum ad illum consequendum. 3. amor Dei. 4. amor futuri saeculi. Impeditis namque per luxuriam quatuor istis actibus, subintrant amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, horror vel desperatio futuri.

De cecitate mentis ex luxuria pullulante testis 135 est (praeter experientiam) divina Scriptura Danielis 13. ubi de senibus luxuriosis dicitur: Exarserunt in concupiscentiam ejus (Sufannae) & everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Et Prov. 7. de juvene meretricis sermonibus irretito: Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad villam, & quasi agnus lascivians, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transigat sagitta jectur ejus, velut si avis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo anima illius agitur.

Gacitatem, & passionem vehementem *inconsideratio & precipitatio*, seu prudentis deliberationis defectus naturaliter subsequitur.

136 *Inconstantiam* hominis luxuriosi, subinde decernentis à luxuria recedere, vel ipse Terentius Ethnicus deridet, loquens de Eunuchio quodam, qui dicebat se recessurum ab amica: *Hæc verba una falsa lachrymula resstringet.*

137 Amorem etiam sui, presentisque sæculi, ex luxuria nasci, constat ex eo quod isti vitio impliciti, finem suum ultimum ponant in carne sua, obscænisque illius ac presentis sæculi voluptatibus, quas adeo depereunt, ut aliam beatitudinem non quærent, si iis semper perfui possent. Dicunt enim cum iis de quibus Sap. 2. *Venite ergo, fruamur bonis quæ sunt, & uiuamus creaturâ tanquam in iuventute celeriter.... nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.... & hæc est fors.*

138 Atque hinc tandem profuit odium Dei, luxuriam prohibentis ac punientis, *horrorque* vel desperatio futuri sæculi. Eo quod ex una parte nihil ibi luxuriosus expectet nisi gehennam, luxuriosis præparatam; ex alia parte ipsi impossibile videatur carnis voluptatibus nuntium omnino remittere; impossibile proinde gehennam vitare, & ad gaudia æterna pervenire. Inde ergo horror & desperatio in ipsius voluntate, juxta illud: *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitie.*

CAPUT X.

Gradus, per quos luxuria homines paulatim perdit.

139 Sanctus Antoninus p. 2. tit. 5. c. 1. §. 4. dicit, quod sicut ignis paulatim consumit templum; ita & luxuria hominem. *A cogitatione turpium incipit, & nisi statim resistatur, ulterius procedit. Progressus autem luxuria fit per septem gradus. Primus est sensualis complacentia toleratio. Secundus est morosa delectatio. Tertius est in actum consensus. Quartus, impudicus aspectus. Quintus, turpis confabulatio. Sextus, libidinosæ contrectatio. Septimus, operis expletio.*

140 Paulò aliter Glossa in Job. 31. *Visum sequitur cogitatio; cogitationem delectatio; delectationem consensus; consensus opus* (primò imperfectum per turpem locutionem & contrectationem; deinde perfectum per consummationem) *opus sequitur consuetudo; consuetudinem necessitas; necessitatem desperatio; desperationem damnatio.*

CAPUT XI.

Septem species luxurie.

141 Septem luxuriæ species à Doctoribus communiter assignantur, *fornicatio simplex, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacri-*
Tom. I.

legium, & peccatum contra naturam. Nec dissentit S. Thomas, licet 2. 2. q. 154. a. 1. ad 3. sex tantum species enumeret, sacrilegiumque ad adulterium reducat. Hoc enim ideo facit, quia *mulier vovens continentiam, quoddam spirituale matrimonium facit cum Deo; & ideo sacrilegium quod committitur in violatione talis mulieris, est quoddam adulterium spirituale.* Solum proinde quoad vocem discrepat ab assignantibus septem species; *adulterium spirituale* appellans, quod alii *sacrilegium* vocant. De quo propterea seorsim ab adulterio S. Doctor differit ibidem a. 10.

De istis omnibus luxuriæ speciebus ad sextum Decalogi præceptum tomo sequenti, Deo dante, copiosè disseremus.

CAPUT XII.

Remedia luxurie.

Quemadmodum Medicus corporalis ad 142 prudenter præscribenda remedia morbi corporalis, inquirere debet radicem ex qua morbus provenit; ita proportionaliter Medicus spiritualis. Radices verò luxuriæ esse solent, vel 1°. cohabitatio certarum personarum, præsertim diversi sexus, vel certi consortii frequentatio; vel 2°. maligna quædam complexio naturæ specialiter proclivis in venere; vel 3°. prava consuetudo, seu habitus per plures actus venereos præcedentes contractus, ad similes actus inclinans. Et remedium quidem generale ad comprimendam luxuriam, est tum oratio fervens ac frequens ad implorandum divinum auxilium, *quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det;* sicut & custodia sensuum tam externorum, quam internorum: quia *mors intrat per fenestras*, Hierem. 9. ac specialiter per oculos. Thren. 3. *oculus meus depradatus est animam meam*, prout expertus est David oculos concijiendo in Bersabeam. Per aures item, quia *corrumpunt mores bonos colloquia prava*, 1. Cor. 15. Tum etiam munimentum cogitationum sanctarum. Scriptum est enim: *cogitatio sancta servabit te.* Et fuga otiositatis, ut nos semper diabolus inveniat occupatos, ne ex otiositate nostra aliquem intrandi aditum ad animas nostras valeat invenire.

Præter generalia tamen illa, si luxuria ex 143 prima radice proveniat, occasio illa deferenda est, si licitè fieri possit, juxta dicta de peccatorum occasionibus supra, non obstante quod ista desertio incommodum adferet temporale. Quia, uti sapienter ait Vincentius Caraffa septimus Generalis Societatis apud P. Daniele Bartholi in ejus vita l. 2. c. 13. *minimum dubitationis de salute æterna* (minima proinde probabilitas periculi de ea amittenda) *debet homini esse pluris certissimo periculo, ingentique rerum temporalium lucro.*

Si verò proveniat ex secunda & tertia radice, adhibendæ sunt carnis macerationes,

FFFF 2

puta jejunia vigilia, disciplina, cilicia, &c. quantum vires corporis, & necessariae occupationes permittunt. Sunt tamen aliqui in venerem adeo proclives, ut corporalia ista remedia ipsis non sufficiant; ideo addenda ipsis sunt spiritualia remedia piarum considerationum, praesertim quatuor novissimorum, Dominicae Passionis, malorum terribilium, quae peccata carnis in hoc & futuro saeculo consequuntur, devotionis erga beatissimam Virginem, & sanctissimum Sponsum ejus Josephum, elemosynae, dum facultates suppetunt, frequens ad Medicum spirituale accessus ad humiliter detegendas ipsi miseriae suas, crebri gemitus & suspiria ad Deum pro obtinendo plenae conversionis dono, &c.

144 Sed quid ad id quod Doctor du Jardin, sacri Ord. Praedicator. in l. de officio Sacerdotis ait pag. 266. „Optimum & probatissimum „remedium pro consuetudinariis in materia venerea, uti & in aliis materiis, est ut uno eodemque semper utantur Confessario, viro docto, pio & prudenti, ejusque monitis fideliter & constanter obtemperent? Respondeo, haec quidem bene & optime. Sed gravis indiget assertio quam immediate subiungit: „Ad prudentiam Confessarii pertinet, „consuetudinariis rite preparatis, pravam consuetudinem efficaciter propter Deum detestantibus, & ad remedia adhibenda se promptos exhibentibus, primam vice beneficium absolutionis libenter impendere, ut gratia Sacramenti roborati, fortiores contra relapsum evadant. „Quia nisi Jardinius exponat signa solida, ex quibus Confessarius prudenter colligere queat consuetudinarium accedere rite preparatum, pravamque consuetudinem efficaciter detestantem, illa ipsius assertio incautos Confessarios inducit ad credendum tales in solo verbo ipsorum, ad dandum proinde absolutiones incautas, temerarias, precipitatas, dantibus periculosas, & accipientibus obfuitas potius quam profuturas. Addere ergo debebat, consuetudinarios primam vice ordinatim non praesumi accedere rite preparatos, tamen ad remedia adhibenda se promptos exhibeant. Quia id signum quidem est inchoatae conversionis, sed non plenae & integrae; quae respectu ad consuetudinarios brevi tempore perfici non solet, sed post multas fluctuationes, magnas preces & laboriosa penitentiae opera, uti partim ostendimus p. 1. cap. 28. reg. 8. partim fusiis ex Scriptura, Patribus & primariis Theologis ostensuri sumus to. 3. l. 5. de Sacramento Penitentiae, ubi pariter monstrabimus, Confessarium ordinatim non debere credere tales ad absolutionem accedere rite preparatos, nisi videat emendatos, nec signum sufficiens ad id credendum esse quod jam non toties ut ante, sed rarius relabantur. Quod etiam monstravimus loco citato reg. 9.

CAPUT XIII.

Definitio & malitia invidia.

INvidia est tristitia, qua de proximo bono tristamur, quia in eo nos aequat, vel excellit. Haec definitio colligitur ex S. Augustino l. 11. de Genesi ad lit. c. 14. ubi dicit, quod invidia est odium felicitatis alienae. . . . Amando enim quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei consequitur; vel superioribus, quod eis non coaequatur. Unde ibidem addit, quod causa invidendi, superbia est. Similia habet S. Thomas 2. 2. q. 36. a. 1. & 2. ubi sic: Sicut dictum est, invidia est tristitia quadam de alienis bonis; sed haec tristitia potest contingere quatuor modis.

Uno quidem modo, cum aliquis dolet de bono alieno, in quantum ex eo timetur nocuum, vel sibi ipsi, vel etiam aliis bonis: & talis tristitia non est invidia. . . . & potest esse sine peccato. Unde Gregorius 22. Moralium ait: „Evenire plerumque solet, ut, non amisit charitate, & inimici nos ruina laetificet; & rursum ejus gloria sine invidiae culpa contristeret: cum & ruente eo, quosdam bene erigi credimus; & proficiente illo, plerumque injuste opprimi formidamus.“

Alio modo potest aliquis tristari de bono alterius, non ex eo quod ipse habet bonum, sed ex eo quod nobis deest bonum illud, quod ipse habet. Et hoc proprie est zelus, ut Philosophus dicit in 2. Reth. & si iste zelus sit circa bona honesta, laudabilis est, secundum illud 1. Cor. 14. „amulamini spiritualia.“ Si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum peccato (dum scilicet est cum cupiditate) & sine peccato.

Tertio modo aliquis tristatur de bono alterius, in quantum ille, cui accidit bonum, est eo indignus. Quae quidem tristitia non potest oriri ex bonis honestis, ex quibus aliquis iustus efficitur; sed sicut Philosophus dicit in 2. Reth. „est de divitiis, & talibus, quae possunt provenire dignis & indignis.“ Et haec tristitia secundum ipsum vocatur „Nemesis“, & pertinet ad bonos mores. Sed haec ideo dicitur, quia considerabat ipsa bona temporalia secundum se, prout possunt magna videri non respicientibus ad bona futura & aeterna. Sed, secundum doctrinam fidei, temporalia bona, quae indignis proveniunt, ex iusta Dei ordinatione disponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem. Et ejusmodi bona quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura, quae servantur bonis. Et ideo huiusmodi tristitia prohibetur in Scriptura sacra, secundum illud Psal. 36. „Noli amulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.“ Et Psal. 72. „Penae effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.“

Quarto modo aliquis tristatur de bonis alienis, in quantum alter excedit ipsum in bonis. Et hoc proprie est invidia. Et illud semper est

pravum, ut Philosophus dicit in 2. Reth. quia dolet de eo, de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi. Estque peccatum ex genere suo mortale, uti S. Doctor probat a. 3. quia invidia secundum rationem sui objecti contrariatur charitati, per quam est vita spiritualis animae. Sed in quolibet genere peccati mortalis invenitur aliqui imperfecti motus, quandoque etiam in viris perfectis, quae sunt peccata venialia.

150 Quam grave verò, peccatum sit invidia, graphicè depingit S. Chrysostomus homil. 40. vel 41. in Matth. incipiendo ab hisce verbis: Tale certe malum est invidia, quae ita grassatur in animas, ut omnem malignitatem & nequitiam praetergrediat, &c. Quod ibidem aurea eloquentia expositum videri potest.

151 Nihilominus invidia non est maximum peccatorum (ait S. Thomas a. 4. ad 2.) est tamen quedam invidia quae inter gravissima peccata computatur, scilicet invidia fraterna gratia, secundum quod aliquis dolet de ipso augmento gratiae Dei, non solum de bono proximi. Unde ponitur peccatum in Spiritum sanctum: quia per hanc invidentiam homo quodammodo invidet Spiritui sancto, qui in suis operibus glorificatur.

CAPUT XIV.

Filia invidiae.

152 Filiae invidiae sunt, odium proximi, detractio, susurratio, gaudium in adversis, tristitia in prosperis, &c. De odio & detractioe alibi. Susurro & detractor in materia conveniunt, & etiam in forma, sive in modo loquendi (ait S. Thomas 2. 2. q. 74. a. 1.) quia uterque malum de proximo dicit. Differunt autem in fine: quia detractor intendit denigrare famam proximi, unde illa mala de proximo praecipue profert, ex quibus proximus infamari possit, vel saltem diminui ejus fama. Susurro autem intendit amicitiam separare, ut patet per Glossam interlinearem, quae dicit: „susurrones inter amicos discordiam seminantes, ... Et ideo susurro talia mala profert de proximo, quae possunt contra ipsum commovere animum audientis, secundum illud Eccli. 28. „Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immitit inimicitiam. „Susurratio itaque est occulta mali de proximo narratio, ad finem seminandi discordiam inter amicos. Unde peccatum est ex genere suo mortale, tanto gravius (prosequitur S. Doctor a. 2.) quanto per ipsum majus nocumentum proximo inferitur. Nocumentum autem tanto majus est, quanto majus est bonum quod tollitur. Inter cetera verò bona exteriora praeminet amicus: quia sine amicis nullus vivere potest, ut patet per Philosophum 8. Eth. 1. Unde dicitur Eccli. 6. amico fideli nulla est comparatio. „Fama autem ipsa, quae per detractioem tollitur, ad hoc maxime necessaria est, ut homo idoneus ad amicitiam habeatur. Et ideo susurratio est majus peccatum quam detractio, & etiam quam con-

tumelia, quia „amicus est melior quam honor, & amari, quam honorari, „ut in 8. Eth. 6. 8. Philosophus dicit.

Videri potest Navarrus in Manuali c. 18. 153 n. 13. ubi sic: „Peccat qui bonam aliquorum amicitiam intendit notabiliter laedere, aut dat causam laedendi per susurrationem, animadvertens, vel animadvertere debens, se id facere. Nec debet absolvi, donec (quoad per eum fieri poterit) illos inter se reconciliet. Aut (si id praestare non potest) damnis inde secutis iudicio boni viri satisfaciatur, juxta Summam Rosell. verbo invidia §. 6. Nostro tamen iudicio absolvendus est, modò firmiter id facere proponat. „Si tamen, id antè pollicitus, verbo non steterit, absolvendus non est, nisi re praestiterit.

CAPUT XV.

Definitio & malitia gulae.

Gula est inordinatus appetitus edendi, & 154 bibendi. Sumitur ex S. Thoma 2. 2. q. 148. a. 1. ubi dicit quod gula non nominat quemlibet appetitum edendi & bibendi, sed inordinatum. Est autem appetitus iste semper inordinatus, quando finem alium non habet quam delectationem cibi vel potus; cibus proinde & potus non appetitur indigentia sustentationis, sed concupiscentia voluptatis. Non quod voluptas ipsa cibi & potus, vel usus illius, peccatum sit (non enim solum cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis (inquit Augustinus l. 4. contra Julian. c. 14.) sed quod appetitus in ea, velut in fine positus vel negativè ultimo conquiscentes, sive eam ad finem ulteriorem non referens, peccaminosus sit, ut jam Ecclesia declaravit, dum per Innocentium XI. propositionem hanc damnavit: Comedere & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obstat valetudini. Quia licet potest appetitus naturalis suis actibus frui: Quam etiam propositionem temerariam, scandalosam, perniciosam, erroneam, & ad Epicuri scholam ablegandam declaravit Generalis Cleri Gallicani Conventus anni 1700.

Porro gulam esse peccatum ex genere suo 155 mortale constat ex dictis cap. 1. Est enim species quedam idololatriae, quatenus homines gulae dediti, ventri suo velut fini serviunt, sicut Apostolus dicit Rom. 16. Huiusmodi enim Christo Domino nostro non servant, sed suo ventri. Et ad Philipp. 3. Quorum Deus ventris est. Et alias comessatio & ebrietas non essent peccata ex suo genere, sive propria specie mortalia. Cujus oppositum ex dicendis constabit.

CAPUT XVI.

Gulae species, & modi quinque, quibus nos gula vitium tenet.

Dividitur gula in comessationem, sive crapulam, & ebrietatem. Ita S. Thomas & 156
Ffff 3

passim Doctores. Ebrietas consistit in immoderata sumptione potus. Comestatio in immoderata sumptione cibi. Utramque ex suo genere mortalem esse, satis colligitur ex eo quod Apostolus Galat. 5. dicit, utramque excludere à regno cælorum: *Homicidia, ebrietates, comestationes, &c. qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

157 Et de ebrietate quidem plura cap. 18. Comestationem, quâ quis, secluso scandalo, & notabili damno sanitatis, ad vomitum comedit & bibit, etiam si ad vomitum se provocaret, ut iteratò comedere & bibere posset, non esse mortalem, putant Burghaber Centur. 1. casu 64. Toletus & Layman apud Busenbaum, id probabile existimantem in Medulla Theol. Moral. l. 5. c. 3. dub. 5. a. 1. Sed bestialis, imò plusquam bestialis videtur opinio ista: cum bruta animantia à similibus abhorreant, nec se ultra satietatem cogi permittant. Et si hoc primo die facere non esset mortale, nec mortale esset idipsum repetere secundo, tertio, quarto die, &c. Per consequens mortale non esset sic quotidie vivere, nec vivere ad comedendum & bibendum, de suoque ventre facere Deum suum. Denique si mortale non esset se taliter ingurgitare cibo, nec mortale foret se taliter ingurgitare potu, salvo rationis usu, etiam si sæpius, & omni penè die id fieret. At contrarium Scriptura & Patres docent: *Va, qui potentes estis ad bibendum.* Ille. 5. *Va, qui saturati estis, quia esurietis.* Luc. 6. *Va autem in Scriptura æternum interitum nominat,* ait Beda in cap. 23. Proverb. post Hieronymum in cap. 5. Amos dicentem: *Va pauperum ultimum est.* Unde S. Cæsarius in appendice sermonum S. Augustini ferm. 294. *Frequenter (inquit) usque ad vomitum ingurgitare se non erubescunt... peiores animalibus iudicandi sunt. Cum enim animalia amplius quam eis opus est, bibere nolint, illi & duplum, & triplum, quam eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus aut quatuor diebus refectioem rationabilem potuerant habere, uno die cum grandi peccato suo contendunt perdere potius quam expendere. Atque vinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipsi perirent!* Basilii etiam in Asceticis c. 1. *Ventrem plus aquo replere, & cibis aggravare, maledictione dignum est, dicente Domino: Va qui saturati estis, &c.*

158 Merito ergo ab Academia Lovaniensi, & ab Illustrissimo D. Episcopo Namurcensi confixa est propudiosa ista Casuistarum nonnullorum propositio: *Non nisi veniale est, etiam absque utilitate, cibo & potu usque ad vomitum se ingurgitare, nisi ex huiusmodi vomitibus gravia valetudinis incommoda oriantur.* Valde id vituperat Isaias c. 28. 8. dicens: *Omnes mensæ eorum repleta sunt vomitu, sordiumque, ita ut non esset ultra locus.* Sicut & Philosophus Ethnicus Seneca consol. ad Helviam, dicens: *Vomunt ut edant, edunt ut vomant.*

159 Confirmant hoc S. Gregorius, & S. Anto-

ninus, dum gulæ modos quinque recensendo, gravem excessum in mensura refectiois mortalem esse docent. Siquidem Gregorius relat. can. *quinque de Consecr. dist. 5. Quinque modis (inquit) nos gula vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora prævenit. Aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quarit. Aliquando qualibet sumenda sint, preparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderate refectiois excedit. Nonnunquam verò & abjectius est quod desiderat, & tamen in ipso astu immensi desiderii per aviditatem deterius peccat. Quinque isti modi versu isto comprehenduntur.*

Præproperè, lautè, nimis, ardentè, stultè.

Gravem verò excessum in mensura mortalem esse probat Gregorius ex Scriptura, quæ ad Hierusalem dicit: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia. Per hoc enim apertè ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, quia, cum superbia vitio, mensuram moderate refectiois notabiliter excessit.* Propter duo igitur salutem perdidit, & propter superbiam, & propter notabilem excessum istum. Quod & D. Antoninus docet p. 2. tit. 6. c. 1. §. 5. ubi & ipse illos quinque modos optimè explicat, & primo loco ponit excessum in quantitate: *Prima species gula, seu modus est nimis comedere, vel etiam bibere.... Cum autem ita exceditur in quantitate, ut incuratur ebrietas, illud est unum vitium speciale, de quo dicitur infra. Cum verò bibitur ultra debitum, sed circa ebrietatem, pertinet ad hanc speciem gula. Et perpetrari potest istud vitium ita circa vilissimos cibos & potus, sicut circa delicatos & pretiosos. Unde dicitur Ezech. 16. "Hæc fuit iniquitas Sodomæ, sororis tuæ, saturitas panis & aquæ."* De quantitate autem cibi & potus non potest dari una certa regula omnibus secundum eandem mensuram; sed plus & minus exigitur, secundum varietatem complexionum, & fatigationum. Unus etiam & idem plus indiget uno tempore, quam alio, secundum dispositionem sui corporis.... Tantum ergo potest & debet quis comedere & bibere, quantum credit se indigere ad sustentationem, & executionem eorum quæ sibi incumbunt agenda, ita ut non usque ad nauseam sumat, sed cum aliquali adhuc appetitu finire faciat. Cum autem ex delectatione cibi vel potus plus sumit, quam sibi dicat conscientia opportunum, tunc peccat, & de crapula carnis privi, ex his quæ habentur dist. 4. cum Glossa, videtur ibi esse mortale.

Pergit deinde Antoninus ad alias memoratas species: *Secunda species est comedere cibos nimis delicatos propter delectationem, ut capones, phasianos, perdices.... vina solemnia.... Si tamen utatur cibariis delicatis propter infirmitatem, vel debilitatem hoc exigentem, aut generis*

generis nobilitatem, ut princeps, aut temporis congruitatem, ut in nuptiis & conviviiis discretis, potest esse hoc absque peccato.

162 De S. Thoma Cantuariensi Archiepiscopo & Martyre Heriberto de Bosoham in ejus vita scribit, quod ei in mensa multa quidem offerebantur, & varia, sed inter plurima ad esum proprium pauca retinebat. Et ea quibus ipse utebatur, & delicatiora quidem, & pretiosiora erant... Unde cum unus justorum talium super hoc inter discumbendum semel quasi subridens notaret Pontificem, aliquantisper zelo motus Pontifex sic ei respondit: Certe, frater, nisi fallor, cum aviditate majori tu tuam sumis fabam, quam ego appositam mihi phasidem... Nec enim refert, ut tradunt animarum Medici, Patres Orthodoxi, quid, quantumve quis sumat, si solum necessitati & valetudini sua, non voluptati indulgeat. Pontifex igitur, qui grossiora non poterat, utpote minimè nutritius in his, delictiosa quidem, sed parè admodum sumebat, & sobrie, ita quod, sicut ex ejus secreta confessione quidam Religiosi ipsius familiares noverunt secretius, non magis cibatus, quam jejunos, nec post vina plus quam ante, ullam vix sentiret carnis rebellionem.

163 Unde S. Augustinus l. 3. de doctr. Christ. c. 10. Fieri potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens utatur; insipiens autem, foetidissima gula flammam in vilissimum olus ardeat. Convivia autem facere, ubi communiter lauta praeeparantur, cum ex amicitia, vel alia honesta causa fiunt, de se non sunt reprehensibilia. Nam & Job permittebat filiis suis convivia facere invicem. Et Joseph praeeparavit fratribus suis convivium. Et Abraham Angelis, hospitibus suis, &c.

164 Tertia species gula est ponere nimis de tempore & cura (id est nimium temporis & curae) ad praeeparandum cibos, ut magis delectent... Et praecipue in hoc solent delinquere divites, & etiam Pralati Ecclesiae. Unde Alanus de planctu naturae ait: „Hodie gula vitium profundius se porrigit in Dominos & Praelatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces aequipollenti generositate insignes, variis decoctionum cruciant martyriis, balneant officio sacri peris fonte baptizant, ut multiformis saporis gratiam consequantur; alius ministrorum condit, colat alius & conficit, substantiam vertit in accidens, naturam mutat in artem, ut saturitas transeat in esuriam. Haec ille. Sed magnam conscientiam sibi debent facere tales, de tanto tempore quod amittunt, & faciunt ministros amittere, pro hujusmodi praeeparatione, & expensis superfluis, quibus deberent pauperibus subvenire. Grave namque peccatum esse potest expensas notabiliter superfluas in istis facere, ubi tot Christi membra pane indigent.

165 Quarta species gula est nimis ardens, seu nimia aviditate cibum vel potum sumere. Ad quod pertinere videtur comedere nimis rapaciter & festinanter. Et licet quidam habeant à naturali conditione, vel assuetudine, tamen

corpori nocet... Et cum procedit ex inordinato appetitu delectationis, gula peccatum est.

Ultima species est, cum non servatur comediendi bibendique tempus, quasi quolibet hora sine regula comedere vel bibere quis vellet. Quod argumento est quæsitæ potius voluptatis, quam necessitatis: cum obsit, non profit valetudini. Nec hoc facientes sani vivere possunt (cum ponant indigestum super indigestum, unde mali humores generantur, & caput etiam fumosiaturibus est gravatum, & male aptum ad spiritualia.) Et hoc nisi magnus labor excuset, ut laborantes in agris, viatores, pueri dum sunt in augmento.

CAPUT XVII.

Filia gula, & mala inde provenientia.

167 Dicendum (inquit S. Thomas 2. 2. q. 148. a. 6.) quod filia gula sunt quinque, scilicet inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis circa intelligentiam. Quia illa vitia inter filias gula computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi & potus consequuntur; quæ quidem potest accipi vel ex parte anime, vel ex parte corporis.

Ex parte autem anime quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem, cujus acies hebetatur ex immoderatione cibi & potus. Et quantum ad hoc ponitur filia gula, HEBETUDO MENTIS CIRCA INTELLIGENTIAM, propter fumositates ciborum perturbantes caput. Sicut è contrario abstinentia confert ad sapientiam perceptionem, secundum illud Ecclesiæ 2. „Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam,“ ut animum meum transferrem ad sapientiam.

Secundo, quantum ad appetitum, qui multipliciter deordinatur per immoderantiam cibi & potus, quasi sopito gubernaculo rationis. Et quantum ad hoc ponitur INEPTA LÆTITIA: quia omnes alia inordinata passionis ad lætitiā & tristitiam ordinantur, ut dicitur in 2. Ethic. Et hoc est quod dicitur 2. Esdræ 3. „Vinum omnem mentem convertit in securitatem, & in jucunditatem.“

Ad ineptam lætitiā pertinet jocandigenus immodestum, petulans, obscenum. Pertinent & choreæ dissolutæ, tripudia, motus indecori & lascivi, vanitates histrionum, &c.

Tertio, quantum ad inordinatum verbum; & sic ponitur MULTILOQUIUM, quia ut Gregorius dicit in Pastoralis: „nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille, qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua gravius non arderet.“

Quarto, quantum ad inordinatum actum; & sic ponitur SCURRILITAS, id est, jocularitas quædam proveniens ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita non potest cohibere exteriores gestus. Unde ad Ephes. 5. super illud: „aut stultiloquium, aut scurrilitas:“ dicit Glossa, quod, „à stultis scurrilitas dicitur, id est jocularitas, quæ risum movere solet,“

Quamvis possit utrumque horum referri ad verba, in quibus contingit peccare, vel ratione superfluitatis, quod pertinet ad multiloquium; vel ratione inhonestatis, quod pertinet ad scurrilitatem; quæ est immoderatio in jocis & facetiis, aut in studio commovendi aliorum risum, estque plerumque veniale peccatum, dum personarum quidem decencia non servatur in jocis, sed abest scandalum, & prava intentio. Quandoque tamen est peccatum mortale, ratione materiæ, seu objecti, si jocus vel obscenus sit & scandalosus; vel Deo, Sanctis, aut proximo graviter injuriosus.

173 Unde sacrilega scurrilitas est Scripturæ sacræ verbis & sententiis abuti ad scurrilia, fabulosa, vana, &c. uti Tridentinum loquitur sess. 4. ubi graviter id prohibet, velut irreverentem violationem verbi Dei: Post hac temeritatem illam reprimere volens (S. Synodus) quæ ad profana quaque convertuntur & torquentur verba & sententia S. Scripturæ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones impias, & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famulos: mandat & præcipit, ad tollendam hujusmodi irreverentiam & contemptum, ne de cætero quicquam quomodolibet verba Scripturæ sacræ ad hac & similia audeat usurpare; ut omnes hujus generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, juris & arbitrii poenis per Episcopos coercantur. Quod & postea statutum est variis in Conciliis Provincialibus, Mediolanensi L, Bituricensi, Aquensi, Tolosano, &c.

174 Contra ineptam lætitiæ, & scurrilitatem Osaureum homil. 17. in Epist. ad Ephes. Non est (inquit) presens tempus diffusa lætitiæ, sed luctus, afflictionum, & ejulatus. Tu autem in dictis... facies tempus teris. Quis Athleta, stadium ingressus, missa sollicitudine decertandi cum adversario, faciem verba loquitur & facta? Instat diabolus, circuit quærens ut rapiat, omnia movet, & in caput tuum vertit omnia, & molitur ut te è nido ejiciat, dentibus stridet, rugit, ignem spirat adversus tuam salutem: & tu sedes faceta verba dicens, & stulta loquens, & quæ ad rem non pertinent proferens? Rectè ergo poteris eum superare? Omnem dicitatem expellit tempus belli & pugna, vigilia, custodia, armatura & aciei instruenda. Nul- lum locum hic habere potest tempus risus: hoc est enim tempus mundi. Audi Christum dicentem: „Mundus gaudebit; vos autem contristabimini. „Christus in cracem actus est propter tua mala. Tu autem rides? Sed quoniam videtur quibusdam res esse indifferens... quod non sit indifferens, inde est perspicuum, quod Christianum oportet esse sanctum, mitem, mansuetum, lugentem. Qui ergo dicit faceta, non est sanctus, etiamsi sit græcus, id est ridiculus. His solis, qui sunt in scena, hæc permittuntur.... Audi Prophetam dicentem: „Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. „Nam diacritas mollem efficit ani-

mam, pigramque attollit & excitat, multaque probra parturit, & contumelias, & bella facit.... Procul est à Christiano comicis dictis incescere, & necesse est ei, qui facietis dictis utitur, supervacaneas suscipere inimicitias eorum, qui temerè facietis dictis irridentur, sive adsint, sive absentes audierint.... Magna mala habitant in anima, quæ verba usurpat faceta, magna effusa lætitiæ dissolutio, & ironia, & simulatio, biat compago, marcescit ac putrescit edificium, exterminatur timor, abest pietas ac reverentia.

Regrediamur jam ad reliquas gulæ filias. 175 Ex parte corporis (prosequitur S. Thomas) ponitur IMMUNDITIA, quæ potest attendi, sive secundum inordinatam emissionem quarumcumque superfluitatum, vel specialiter quoad emissionem seminis. Unde super illud Ephes. 5. „Fornicatio autem, & omnis immunditia, &c. „dicit Glossa id est, incontinentia pertinet ad libidinem quocumque modo. Dicit etiam Hieronymus epist. ad Oceanum: Venter cibo meroque dissentis, desumat in libidinem. Et Tertull. l. de jejuniis: Appendices gulæ lascivia atque luxuria. Et iterum Hieronymus in cap. 1. ad Tit. Uticunque saturitas atque ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Specta ventrem & genitalia, pro qualitate vitiorum, ordo membrorum: sunt enim loco proxima. Denique Scriptura & Patres cibi & potus intemperantiam nobis proponunt velut castitatis exitialem; eò quod per eam caro effervescat, variæque ex ea proveniant indigestiones, quibus inflammantur carnis tentationes. Plura hæc de re tomo sequenti, ubi (istius intemperantia remedium) abstinentia ex Scriptura & Patribus plurimum inculcabitur.

CAPUT XVIII.

Definitio & malitia ebrietatis.

176 Ebrietas est excessus in potando, usque ad violentam privationem usus rationis. Ut viam laxioribus opinamentis suis sternat Bulembaum l. 5. de peccatis c. 3. dub. 5. a. 2. Malitia (inquit) ebrietatis plena & perfecta in eo consistit, quod quis, sine justa & gravi causa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem, sciens volens, privet se usu rationis, non modo naturali, ut sit in somno, sed violenter, &c. Unde infert 1º. non esse peccatum inebriare se ex præscripto Medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. 2º. nec esse peccatum, si quis ad id cogatur intento ense. Pro quo citat Lessium, Azorium, Reginaldum, Baldellum. 3º. si grande malum non possit aliter impediri, nisi Author inebrietur, esse licitum eum inducere ad ebrietatem, saltem quæ non sit ipsi voluntaria. An verò liceat etiam ad voluntariam, dubium est. Lessius (inquit) affirmat. Layman rectius negat.

Quod excessus in potando, usque ad violentam privationem usus rationis, esse debeat 177 volun-

voluntarius, ut peccatum sit, verissimum est: quia, uti S. Thomas ait 2. 2. q. 150. a. 2. contingit... quod aliquis nesciat potum esse immoderatum, & inebriare potentem. Et sic ebrietas potest esse sine peccato. Alio modo contingit quod aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen aestimet inebriare potentem. Et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest esse quod aliquis bene advertat potum esse immoderatum, & inebriantem, id est rationis usu violententer privare potentem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam à potu abstinere. Et talis propriè dicitur ebrius... Et sic ebrietas est peccatum mortale. Quia secundum hoc homo, volens & sciens, privat se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, & peccata declinat.

178 Ecce S. Thomas malitiam ebrietatis plenè & perfectè non repetit ex eo quod quispiam abique causa alia quàm voluptatis, sciens & volens, modo violento & innaturali privet se usu rationis; sed ex eo præcisè quod potando volens & sciens privet se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, &c. Ista namque unica est & adequata ratio quâ probat ebrietatem esse peccatum mortale, & quidem per se loquendo (prout ibidem paulò post dicit) id est ex genere suo, sive ex natura sua independentè à quocumque extrinseco; adeoque esse intrinsecè malum, sicut est fornicatio v. g. Enimverò esse intrinsecè malum, quod quis vim potus cognoscens, & ultra modum bibens, voluntariè inebrietur, constat ex Prophetis, Evangelicis, & Apostolicis testimoniis. Prov. 23. Cui vae!... Nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Isa. 5. Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem seltandam, & potandum usque ad vespèram. Luc. 21. Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate. Rom. 13. Abiciamus opera tenebrarum... Sicut in die honestè ambulemus, non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudiciis, &c. Et 1. Cor. 6. Nolite errare, neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles... neque ebriosi... regnum Dei possidebunt. Ecce ibi Apostolus ebrietates accenset operibus aliis intrinsecè malis. Quod & rursum facit Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitium, venesicia... ebrietates, comestationes, & his similia. Atqui nullo casu, nulla de causa licita sunt, quæ sunt intrinsecè mala. Nullo ergo casu, nulla de causa licitum est scienter & volenter bibere tam copiosè, ut ratio violententer amittatur; in eo namque, non in alio, ebrietatem divinam ponit Scriptura, & cum Scriptura SS. Patres, & cum Patribus S. Thomas, ipsi etiam Philosophi. Nam Prov. 23. Salomon: Cui vae?... Nonne his qui student calicibus epotandis?... vinum ingreditur blandè; sed in novissimo mordebis ut coluber... Quia eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator, amisso clavo, qui navim regere

Tom. I.

non potest. Isa. 28. Hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt... absorpti sunt à vino... nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium.

Et unde ebrietatis malitiam repetit Basilii 180 Magnus? Qua in re dic (inquit scdm. in ebriet.) homo miser, à brutis differs? nonne rationis munere?... Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem privans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri. Imò & bestiis longè peiores eos existimaverim, qui ab ebrietate superantur... Nec solum eo peiores brutis, quod mente insani, aut ebrii, sed etiam quod sensibus longè infra illa deficere videantur. Quod, quæso, animal ita visum, auditum, atque ebruius homo, debilitatur? Nonne familiarissimos interdum ignorant; alienis verò sæpè ut domesticis congregantur, &c. Ambrosius etiam l. 1. de Abraham c. 6. Discimus vitandam ebrietatem. Quam ebrietatem? Per quam rationis usu privati crimina cavere non possumus. Nam quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Probat hoc exemplis Noe & Lot, quia ille nudus jacuit, iste filiarum errori patuit. Et Noe justus deceptus est: quia vini vis adhuc ignorabatur. Sed in illo instructus es, ne & tu ignores. Lot filiabus se credidit, & per senectutem madidam, vino solutus, commisit incestum ignorans. Tu sic bibe, ne capiaris. Instruant te Patriarchæ, non solum docentes, sed etiam errantes. Hieronymus ad Nepotianum pro eodem accipit, inebriare, & statum mentis evertere, dum unum per alterum explicat.

E Philosophis Seneca ad Lucilium nihil aliud 181 esse dicit ebrietatem, quàm voluntariam insaniam. Sixtus quoque Philosophus in sententiis, quæ extant to. 5. Biblioth. SS. Patrum; Ebrietatem tamquam insaniam fuge. Et Anacharis apud Antonium in Melissa p. 1. c. 41. poculum ebrietatis vocat poculum insane.

Hinc denique l. 7. Capitularium c. 270. vi- 182 tanda dicitur Clericis ebrietas, quia non potest quis liberum corporis sui ac mentis habere iudicium, qui, capius vino, à sensu probatur alienus. Nam, ut Tertullianus l. de jejuniis c. 6. cum totum domicilium interioris hominis... vinis inundatum est... quotusquisque meminit religionis, occupatis memoria locis, impeditis sapientia membris?... eo tempore, in quo ipsum sibi hominem excidere solemne est? Merito proinde Illustrissimus D. Episcopus Atrebatensis anno 1703. sequentes propositiones Georgii Gobati censurâ confixit. xiv. Quare quomodo sit theologicè describenda ebrietas? Resp. hoc modo: Ebrietas est excessus in potu inebriante voluptatis causâ, donec rationis usus adimatur... Unde propriè, formaliter, & theologicè loquendo, non est ebrius, qui ob aliam causam, quàm ob voluptatem, privavit se ratione per potum... Hinc refutatur Sylvius, qui negat in definitione ebrietatis necessariò ponendas esse illas duas particulas: "voluptatis causâ: sed illum propriè & theologicè esse ebrium qui

Gggg

potavit voluntarie usque ad privationem usus rationis, siue interim quod potando quasvis sit delectatio, siue amici complacentia, siue è morte, quæ ipsi intentatur, evasio, siue aliquid aliud. xv. Ad valetudinem conservandam, & recuperandam, fas est vino sopire rationem, ut explicabo infra; cur non etiam ad effugiendam pergrave festinatio? xvi. Infero illum non peccare mortaliter contra sobrietatem, qui se voluntarie inebriaret, sciens sibi suppetere pulverem, quo sumpto reaturus sit ad rationem infra breviculum tempus. xvii. Sunt excusandi caupones, quando volentibus se inebriare affatim vini præbent, idè quod timeant probabiliter, ne ab eis afficiantur contumeliis, si negent, aut quando timent, ne morasè negando minuantur numerus & affluxus hospitum.

183 Maneat ergo inconcussum, plenæ ebrietatis malitiam in eo consistere, quod quis sciens ac volens, potu abundantiori causet in se defectum rationis. Et reverà id esse intrinsecè malum, ipsa etiam ratio naturalis docet. Cùm enim præcipuum hominis bonum, quo à brutis animantibus discernitur, in rationis usu, & ipsius usus potestate consistat, rationi graviter adversatur, quod tanto bono se privet bibendo plusquàm necesse ad finem, ad quem potus est institutus.

184 Peccant ergo mortaliter quicumque scientes & volentes hoc faciunt. Nec ad mortalem ebrietatem necesse est quod assidua sit vel frequens, ut nonnulli putant Augustini verbis decepti; sed mortalis est, etiam semel commissa. Nam dum Augustinus serm. 41. de Sanctis, seu potius Cæsarius homil. 8. ebrietatem dicit esse mortale peccatum, si assidua sit, hoc non idè dicit quasi velit non esse peccatum mortale, si semel duntaxat aut iterum committatur (quandoquidem serm. 90. & 91. contra ebrietatem, qui sunt 294. & 295. in Appendice sermonum S. Augustini, absolute doceat, ebrietatem esse peccatum aeterno supplicio dignum) sed quia ebrietas semel commissa aliquando excusari potest à mortali peccato, ob ignoratam vini fortitudinem; nunquam autem sic excusari potest, si quis in eam frequenter inciderit. Ita S. Thomas 2. 2. q. 150. a. 2. ad 1. his verbis: *Affiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actus, sed quia non potest esse quod homo assidue inebrietur, quin sciens & volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, & suam habilitatem ad ebrietatem.*

185 Ex his omninò improbanda est doctrina Busembaum num. 176. relata tam in se, quàm in tribus conclusionibus quas ex ea deducit; improbanda (inquam) cum S. Anronino p. 2. tit. 6. c. 3. Angelo, Navarro, Sylvio, &c. Quia ebrietas est intrinsecè mala, sicut fornicatio: nullo ergo casu licita, magis quàm fornicatio. Nec necesse est ad formalem ebrietatem, etiam plenam & perfectam, quod potus inebrians sumatur causâ voluptatis, sed

solum ut à sciente & volente sumatur in tanta copia, ut violenter se privet usu rationis, per quam homo in Deum ordinatur, vitæque peccata à Deo abducentia, practicaque virtutes ad ipsum deducentes, uti probavimus à num. 177. & deinceps. Et aliàs formalis ebrietatis, saltem plenæ & perfectæ, rei non essent, qui abundantiori potu se ratione privant, non causâ voluptatis, sed ut satisficiant amicorum importunitati, vel ne incurrant notam singularitatis, si se excusent, vel temperandum fortè vinum putent; vel denique ne accusentur quod copiosius bibere noluerint, ut alii, ad sanitatem Principis, &c. At istud est quod SS. Patres graviter reprehendunt, ut Ambrosius l. de jejunio & Elia c. 13. *Primo*, inquit, *minoribus poculis... prahatur... ubi rei calere coeperit, poscunt majoribus poculis. Fervor inardescit martius... procedente potu longius conveniuntque diversa & magna certamina, quis bibendo præcellat. Nota gravis, si quis se excuset, si quis temperandum fortè vinum putet... certatur sub iudice, sub lege decernitur. Agonizetis illis furor est, stipendium debilitas, victoria premium culpa.* Hieronymus in cap. 1. ad Tit. *Qui plus biberit, fortior computatur; accusatus occasio est, adjuratum per Regem frequentius non bibisse. Vomunt ne bibant... Digestio ventris & guttur uno occupantur officio, &c.* An & hoc non graviter illicitum, si non fiat causâ voluptatis, sed ne adjuratus per Regem accusetur, si ad vomitum non bibat? S. Cæsarius serm. 91. in Appendice S. Augustini 295. *Illud verò quale est, quod jam transacto convivio, & expleta sit, cum amplius bibere nec possint, nec debeant, tunc quasi novelli... non solum vivorum hominum, sed etiam Angelorum, & reliquorum antiquorum Sanctorum, asstantes quod maximum illis honorem impendant, si se non causâ voluptatis, sed in illorum nominibus nimia ebrietate sepeliam.* An & hoc non ebrietas plena & perfectæ? An non lethalis, & Sanctis graviter injuriola? Omninò; sequitur enim: *Nullus tam gravem injuriam sanctis Angelis, vel sanctis hominibus agnoscitur irrogare, quàm illi qui, in eorum nominibus bibendo, per ebrietatem suas animas præbantur occidere.*

Ex Medicorum quidem consilio, id exi- 186 gente infirmitate, licitum est largiore potu uti ad vomitum procurandum, ut docet S. Thomas a. 2. ad 3. (quia tunc non est reputandus potus superfluous; ait S. Doctor) salvo tamen rationis usu, & ita ut ad ebrietatem non perveniatur: quia, ut prosequitur S. Doctor, *ad vomitum procurandum non requiritur quod sit potus inebrians: quia etiam potus aqua tepide vomitum causat. Et idè propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.*

Itaque ex Medicorum consilio licitum non 187 est se, vel alium inebriare ad curandum morbum, sic & non aliter curabilem (licet id licitum putent Cajetanus, Sylvester, Tole- tus, Valentia, Azorius, Lessius, &c.) quia

(præterquam quod casus quo morbus sit, non aliter, curabilis sit, metaphysicus sit, vel certe tam rarus, ut in dubio præsumendus non sit, sed pro nullo habendus, uti cum præclarissimis aliis Medicis tradit Michaël Boudevins in Ventilabro suo Medico-Theologico p. 1. q. 16. §. *sed vini licentia*) ratio in qua se fundant Authores id permittentes, quod utique potus inebrians in tali casu non sit immoderatus & superfluous, sed valetudini congruus & necessarius, ex allatis divinæ Scripturæ & SS. Patrum testimoniis corrui. Siquidem omnis ille potus excessivus est, & immoderatus, quo rationis usus violenter aufertur. Cum enim virtutes morales ad bonum rationis ordinentur, temperantiæ officium est suspitionem potus sic moderari, ut bonum rationis per illam violenter non auferatur, sed conservetur. Functiones quippe animales spiritibus debent subservire, non eas suffocare. Alias immoderate sunt, tamque rationi, quam legi naturali adversantur, uti probant allata divinæ Scripturæ, sanctorumque Patrum testimonia.

188 Multo minus licitum est inebriare se, ad vitandam mortem, intento ense comminatam. Nec contraria opinio tolerabilis est, sed merito rejicitur ab ipso etiam Cajetano, Azorio, & Doctoribus communiter. Quia sicut non licet fornicari ad vitandam mortem, intento ense comminatam; ita nec se inebriare. Unde Augustinus serm. 232. de tempore, seu potius S. Casarius serm. 295. in Appendice S. Augustini: *Solent (inquit) ebriosi ita se excusare, ut dicant, persona potens me coegit ut amplius bibam, & in convivio Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætextamus, & quod implere volumus, non potuisse nos dicimus.... Etiam si ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibes, aut morieris; melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moveretur. Similiter sermone præcedenti dixerat: Qui alterum cogit ut se, plusquam opus est bibendo, inebriet, minus malum ei erat, si carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per ebrietatem occideret.*

189 Conatur quidem Lessius Augustini, seu Casarii, testimonium eludere, dicendo, quod solum velit moriendum, potius quam se inebriandum, dum tyrannus, vel homo barbarus ad bibendum compellit in odium vel contemptum virtutis temperantiæ. Sed Augustinum sensu suo exponit, non sensu Augustini: utpote in cuius contextu nec verbum habetur de contemptu isto, vel odio; nec Lessio licet ad placitum suum eludere verba SS. Patrum.

190 Nec magis in Augustino fundatur altera glossa ipsius, quâ dicit ipsum loqui de eo qui licet ab initio compellatur, postea sponte consentit in ebrietatem. Textus namque glossam istam perspicue rejicit: utpote in quo primum quidem rejicitur excusatio inaniter prætendens se cogi; sed postea subjungitur, quod etiam

Tom. I.

revera cogetur, potius mors subeunda foret, quam ebrietas incurrenda. Quæ tamen coactio ut plurimum falsò allegatur: quia Christiani Principes non solent ad tantas angustias quemquam adigere, nisi fortè ad probandam virtutem ipsius.

Jam verò sicut ad evitandam mortem, seu quodcumque aliud malum temporale, non licet inebriare seipsum; ita nec alium, etiam si aliàs te occisurus sit, vel violaturus, vel Civitatem proditurus. Quia tam intrinsecè malum est voluntariè inebriare alterum, quam seipsum. Nunquam proinde licitum; nequidem ad salvandam vitam tuam, vel pudicitiam, vel patriam. Non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona. Rom. 3. Nec magis licitum est inducere ipsum ad se inebriandum, ad finem impediendi executionem malæ voluntatis ipsius prodendi Civitatem, quam eo sine inducere ipsum ad fornicandum. Nulla quippe de causa licet cooperari peccato alterius; ille verò tam cooperatur peccato alterius, quam iste.

Imò licet proditio Civitatis aliter impediti non possit, nisi proditor inebrietur, nequidem licet ad eam impediendam cooperari ad hoc ut se præter intentionem inebriet, provocando ipsum ad sumendum vinum fortissimum, cujus vim ignorat; sicut eum in finem non licet cooperari ad hoc ut fatuus occidat proditorem. Quemadmodum enim in hoc casu homicidium imputatur provocanti, utpote causæ morali ipsius, licet non imputetur fatuo, qui ipsius solum est causæ physica; sic in illo casu ebrietas imputatur libere & voluntariè provocanti, tamquam causæ morali, &c.

Quod si ne ad impediendum quidem grande malum liceat alium inebriare, sive ad æquales haustus provocare, cum prævisione secuturæ in ipso ebrietatis; quanto minus id licet ad solam amici complacentiam vel carerificationem? Quid hoc est, inquit Basilii homil. 14. in ebriet. nisi vocare ad cenam ut amicum, ac postea ejicere ut cadaver, vitâ illius rationali per vinum extinctâ? Nec vos excusamini (ait Ambrosius l. de Elia & jejunio c. 14.) qui vocatis ut amicos, & emittitis ut inimicos. Quanto melius in terram tua vina suffidisses? Quid te delectant damna sine gratia? Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem. Invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum. Cibos promittis, tormenta irrogas. Vina prætextas, venena suffundis. Omne enim quod nocet, venenum est: tollit sensus, viscera exurit, &c. Et c. 17. Quid autem obtestationes potantium loquar? Quid memorem sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquit: opto salutem Imperatorum; ut qui non biberit, fiat reus indevotionis. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus salute non biberit. O pie devotionis obsequium! Et hæc vota ad Deum pervenire judicant, sicut illi qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt, atque il-

Gggg 2

lic ad vesperam bibunt, & aliter se exaudiri posse non credunt. Ostultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant; qui astimant illis ebrietatem placere; qui jejuniis passionem sustinere meruerunt! S. Celsarius serm. 294. in Appendice Augustini: Illi miserabiliter se excusare conantur, dicentes: Ingratum habeo amicum meum, si quoties illum ad convivium vocavero, potum ei, quantum voluerit, ipse non dederit. Et non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & suus est inimicus. Site & alium inebriaveris, hominem amicum habebis, & Deum inimicum. Et ideo sapienter considera, an iustum sit, ut te à Deo separet, dum te ebrioso conjungis. Ad extremum tu eum noli adjurare, noli cogere; sed in potestate illius dimitte, ut quantum ipsi placuerit bibat: ut, si se inebriare voluerit, vel solus pereat, & non ambo pereatis.

194 Circa postremum tamen istud Celsarii dictum, S. Antoninus p. 2. tit. 6. c. 3. §. 2. sic habet: Siquis daret alicui ad bibendum multum, ad inebriandum eum, vel astimans quod nimio potu, quem quis sumit, inebrietur, & quod, si aviseret, non faceret, vel apte impedire posset, sed ex levitate, ut inde solatium sumat, permittit inebriari, vel etiam ponit studiose sal in vino, vel aliud inebriare valens occulte, mortaliter peccat. Cap. si culpa Extrav. de injur. & damno dato.

195 Tabernarii etiam, si perpendant aliquos ex nimio vino sumpto inebriari, quod experti sunt pluries, ut in ebriosis, & non curant propter avaritiam, graviter peccant. Qua in re ponderanda sunt ista Antonini verba: propter avaritiam. Item ista: vel apte impedire posset. Dum enim proximi ebrietatem non impediunt, dum sine magno periculo suo impedire possunt, graviter peccant contra præceptum, quo unicuique mandavit Deus de proximo suo. Vi cuius sicut impedire tenentur ne proximus se occidat quoad corpus, dum sine magno periculo suo possunt; ita & ne occidat se quoad animam.

196 Nec refert quod proximus spiritualiter jam se occiderit per voluntatem se inebriandi. Quia adhuc equidem impedire tenetur istius voluntatis executionem; quemadmodum impedire tenetur executionem voluntatis se corporaliter occidendi: cum ebrietas opere consummata gravius malum sit morte corporali. Quod si externam ebrietatem tabernarii tenentur impedire; quantum magis ad eam non concurrere, subministratio inebriantis materiæ?

197 Nec illi à peccato mortali immunes sunt, qui ex longa multum bibendi consuetudine, vel ex eo quod pharmaco quodam muniti fumos inebriantes discutiunt, valdeque multum vini sic exhaustiunt, ut rationis usum non amittant; vel amittant quidem voluntarie rationis usum, sed sciunt sibi suppetere pulverem, quo sumpto redituri sunt ad rationem intra breviculum tempus. Quod à mortali peccatam excusat Gobatus to. 3. tr. 5. c. 6. n. 41.

Edit. Duac. Enimvero ipsis divinam maledictionem Scriptura comminatur, dicens Prov. 23. Cui va? ... nonne his qui commorantur in vino, &c. ? Isa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, id est, varios liquores & potus ex se inebriantes. Et merito: cum enim alimentisumenda sint quemadmodum medicamenta, prout à Deo se didicisse Augustinus dicit l. 10. Confess. c. 31. (cibus namque & potus generalia sunt medicamenta omnibus instituta ad arcendam mortem, corporisque debilitatem atque invaletudinem) inordinatum est, quidquid sumitur ultra istum ordinem, & tanto major est inordinatio, quanto excessus gravior, sive rationis usum auferat, sive non. Quemadmodum enim gravis excessus in cibo mortale peccatum est, etiam si rationis usum non auferat; ita & gravis excessus in potu. Gravem quippe excessum in mensura mortalem esse n. 159. & 160. ex Scriptura & Patribus ostensum est. Et quomodo graviter non peccarent, qui (teste S. Celsario supra) peiores animalibus censendi sunt? Cum enim animalia amplius quam eis opus est bibere nolint; illi & duplum, & triplum, quam eis expedit, potum accipiunt. Et unde trium vel quatuor dierum refectioem poterant habere, uno die cum grandi peccato contendunt perdere, potius quam expendere.

Determinari quidem non potest quis præcisè excessus mortalis sit. Sed ex hoc nullus prudens moveri debet ad facilius excedendum; imò econtrà ad excessum magis timendum, ne periculo se exponat graviter excedendi, dum inconsideratè putat solum leviter excedere. Sicut enim quæ peccata gravia sunt, quæ levia, divino, non humano pensandum est iudicio; ita & quis in cibo & potu excessus gravis sit, quis levis. Fortè autem non tantus Dei iudicio excessus ad mortale peccatum requiritur, quantum requirunt varii. Saltem non requiri excessum in vinipotentibus auferentem usum rationis, ex Scriptura & Patribus habemus.

Nec dubitandum risu dignos esse, qui putant à mortali immunes se esse, nisi eoque ebrietas pervenerit, ut, magis irracionales quam irrationalia pecora, exempli gratià se retrahere nequeant à via, ne lædantur vel opptimantur à curru vel equo prætereunte. Quæ enim verò bestia in ejusmodi circumstantiis se non retrahit?

Imò in iis qui usque ad perturbationem quidem mentis excedunt in potu, sed non totalem & omnimodam, duo sunt quæ ebrietismalitiam aggravant, & plerumque efficiunt mortalem. Primum est incertitudo excessus qui divino iudicio requiritur & sufficit ad malitiam mortalem. Alterum est, periculum cui se exponunt majoris excessus & perturbationis: quia usque ad perturbationem mentis in potu excedentes, plerumque scire non possunt, quanta finaliter secutura sit ex potu mentis

perturbatio, periculumque est ne major sequatur, quam illa quæ reverà sequitur. Incapaces quippe sunt, dum jam semiturbati sunt, & ad magis bibendum inardescunt, iudicandi quid secuturum sit ex potu quem ultra mensuram sumunt.

201 Denique à mortali nequeunt excusari crimine, qui, etiam salvo rationis usu, mero se ingurgitant, cum gravi proximorum scandalo, v. g. patresfamilias, toti familiæ suæ grave per hoc præbentes offendiculum, Sacerdotesque & Ecclesiastici, ex nimia comotatione, in publico titubantes, gyrtantesque, cum tantò graviore scandalo populi Christiani, quantò sanctius in Ecclesia Dei ministerium subeunt; nam cum aliis sobrietatis bonum deberent iugiter prædicare, non solum hoc non faciunt, sed etiam se, aliosque, inebriare non erubescunt. Tales si se noluerint emendare, & pro se, & pro aliis, necesse erit eis aeterna supplicia sustinere, inquit S. Cæsarius serm. 91. in Appendice Augustini 295. Et propterea Clericus, quem ebrium esse confiteritur, canone 41. Concilii Agathensis, & can. 13. Concilii Venetici, à communione statuitur submovendus. Et can. 1. Concilii Trevirensis anni 1548. ab officiis & beneficiis primum suspenditur. Deinde si deistanda consuetudinis comestationum & conventiculorum ulterius inhaeserit, omnibus honorum gradibus exutus, ad quadrupedum sortem... maioribus suppliciis affectus statuitur abiciendus. Principes quoque & Magistratus, sicut aliis præfunt officio, sic aliis præesse debent sobrietatis exemplo. Feminae etiam se inebriantes, gravius ordinariè peccant quam viri, ob incontinentiæ pericula quibus se exponunt. In mulieribus namque non est sufficiens robur ad hoc quod concupiscentiis resistant, ait S. Thomas 2. 2. q. 149. a. 4. Idem dicendum de Medicis, ob periculum cui ægorum vitam & valetudinem exponunt, per largiorem suam potationem, vel ebrietatem.

CAPUT XIX.

Absolvendi non sunt ebriosi, nec popinis frequentandis assueti, nisi contra consuetudinem istam viriliter pugnando se emendent.

202 **Q**uia aliàs sufficienter constare non potest de vera & plena conversione ipsorum; quodque ebriosi teneantur viriliter pugnare contra pravam se inebriandi consuetudinem, ab eaque se emendare, pluribus inculcat S. Augustinus serm. 151. aliàs de temp. 45. Libro etiam 5. Capitularium c. 162. statuitur, ebriosum excommunicandum esse usque ad emendationem congruam. Idem statutum fuit in Concilio Moguntino anni 813. can. 46. Videantur Burchardus Wormatiensis l. 14. c. 11. Isaac Lingonensis tit. 11. c. 6. Ivo Carnotensis P. XIII. c. 70.

203 Idem dicendum esse de assuetis popinas frequentare, probant plura gravia peccata, quo-

tum occasio ut plurimum est consuetudo ista, scilicet 1°. inebriationum, seu aliàs notabilium in potu excessuum, in se & in aliis, qui ad similes excessus à combibitionibus provocantur. 2°. rixarum, imprecationum, blasphemiarum, tam illic, quam domi. 3°. verborum & factorum turpium, vel propriorum, vel alienorum, quæ cooperanti, corridenti, seu aliàs consentienti imputantur ad culpam. 4°. detractionum, vel prolatarum, vel culpabiliter auditarum. 5°. perditionis bonorum, quibus vel familia sustentanda esset, vel filius providendum, vel Christo in pauperibus egenti & algenti succurrendum. 6°. perditionis pecuniæ, quam proprio labore ad familiæ necessitates, vel juvandos pauperes quis lucratus fuisset, si tempus in labore, non in popinarum frequentatione impendisset. 7°. graviter afflictæ atque irritatæ per illam consuetudinem & dilapidationem conjugis, si conjugatus sis; vel parentum, si sis filiusfamilias. Dum enim filii contra parentum voluntatem popinas frequentant, popinationemque in medias plerumque noctes protrahunt, parentes mœrore & anxietate conficiunt, dum meritò timent, ne in mala illic consortia incidunt, & in mala quæ ex popinis frequentatis evenire non ignorant. Non ignorant etiam suas sibi pecunias frequenter surripi à talibus filiis. Quod quale peccatum sit, Sapiens Prov. 28. declarat: *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.* 8°. perditionis multi temporis, cujus pretium magnum luminis naturalis beneficio Philosophi Ethnici agnoverunt, quod occasio sit & instrumentum magna quæcumque & homine digna patranda: *Quem mihi dabis (aiebat Seneca) qui pretium temporis ponat, & qui diem aestimet?* Si sola humana ratio tantum agnoscit temporis pretium; quantum est pretium illius, si ad fidei stateram appendatur? cum illo uti possimus & debeamus ad operandum digna homine, æternæ beatitudinis gratiâ condito. Propter quod Eccli. 4. scriptum est: *Fili conserva, seu (ut alii legunt) observa tempus, eo (cum tibi datum fuerit) ad salutare opus solerter utendo, illudque eâ diligentia servando, quâ thesaurum ingentem. Venit enim nox, quando nemo potest operari.* Et si vel horulam, ex tot perditis, impetrare possent, qui vindictibus in flammis ardent, omnium mundi regnorum pretio eam redimerent. Ast horulam suspirandam semper; nunquam per totam deinceps æternitatem concedendam! Ergo ambulate (dicit Veritas Joan. 12.) dum lucem habetis, ut non vos tenebra comprehendant. Ambulate, id est, negotiamini tempore opportuno. Majus est enim salutis vestræ negotium, quod vos premit, quam ut temporis illius vel horulam prodigatis. *Quis enim sapiens despexit dies parvos?* Zach. 4. 10. Quis nescit, magnam hominum multitudinem æternam damnari, ob non habitam temporis sibi concessi

rationem, cuius sola inutilitas (teste Bernardo) sufficit ad damnationem? Inutiliter verò tempus transigitur, dum in tabernis, ludis, visitationibus & applicationibus ad vitam æternam inutilibus teritur. Neque enim in tempore inutiliter vivitur, nisi ad comparandum meritum, quo in æternitate vivatur, ait Augustinus epist. 121. Deplorabilis proinde est illorum cæcitas, quibus dies salutis & tempus acceptabile inutiliter transeunt. In eos declamat Bernardus (in Evangelio, *Ecce nos reliquimus omnia.*) Nihil pretiosius tempore; sed heu! nihil hodie vilius aestimatur. Transeunt dies salutis; & nemo recognoscit. Nemo sibi non reditura momenta perisse cunctatur. Excusatum se quisque putat, dicendo, licitum est fabulari, licitum ludere, licitum bibere, licitum se recreare donec hora prætereat. Sed reponit Bernardus: O donec prætereat hora, quam tibi ad agendam poenitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio Conditoris inculget; non ad vitam deficiolam, vel inutiles applicationes, illis intermissis quæ Deus à Christianis, ab Ecclesiasticis, à Religiosis exigit!

205 Nec hinc finis malorum, seu peccatorum, quorum causa seu occasio esse solet consuetudo popinas frequentandi; præter dicta, rei esse solent scandali, seu mali exempli, quod non solum dant domesticis & prolibus suis (quas verbo, exemploque ad vitam christianam educare tenentur) sed & aliis, quos suo pariter exemplo & consortio ad popinarum frequentationem alliciunt. Imò popinatores isti libimet invicem scandalo sunt, non solum quatenus invicem provocant ad haustus intemperatos, turpiloquia, detractiones, &c. sed & in quantum sese mutuo fovent in continuanda popinatione. De quolibet enim illorum dici potest, quod si alii omnes desisterent, ipse quoque desisteret, vel saltem minus frequenter illuc conveniret, minus proinde peccaret. Suis verò domesticis talem Christianismi ideam sensim sine sensu imprimunt, quasi popinarum frequentatio, etiam frequentissima, componi posset cum vita christiana. Unde insolitum non est audire parvulos eorum exoptantes grandescere, ut popinas frequentare queant ad instar patris sui.

206 Decimum peccatum est profanatio festorum. Siquidem dies festivi non solum in audienda Missa, sed & in frequentandis aliis divinis officiis, concionibusque & catechismis, nec solum in abstinendo ab operibus servilibus corporalibus, sed maximè in abstinendo ab operibus servilibus spiritualibus, (id est peccatis) sanctificandi sunt, uti docent Concilia plurima, signanter Mediolanense III. sub S. Carolo Borromæo tit. de fest. dier. cultu. Avenionense anni 1585. tit. eod. Avenionense anni 1594. c. 43. Remense anni 1583. tit. de dieb. fest. Aquileiense anni 1596. can. 14. Lingonense tit. 7. c. 2. ubi non solum dicitur frequentanda divina officia diebus festis, Deo-

que vacandum, verbum Dei audiendum, &c. sed & abstinendum ab opere servili, & potissimum a peccato, quia gravius peccat, qui peccat in festo... quam qui in aliis diebus hoc facit. Quod & docent S. Thomas, S. Bonaventura, S. Raymundus, S. Antoninus, prout ostendi supra agendo de circumstantiis peccatorum. Deplorandum proinde est, quod tam multi fideles, Missæ privata auditione contenti, reliquum penè diem in frequentandis transigunt popinis, & offendendo gravius Deo diebus istis, quam tota hebdomadâ reliquâ, & (ut S. Antoninus deplorat P. 2. tit. 9. c. 7.) quod cum multo labore per hebdomadam lucrati sunt, in festis, in tabernis, & ludis, non in eleemosynis expendunt. O abusus perver-
sa hominum, & jactura temporis irrecuperabilis, & negotium gratissimum demoni! Aptè de his dixit Hieremias Thren. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha ejus, id est festa: quia non Deo, sed veniri suo vacanti & demoni.

Undecimum peccatum est neglectus, tam generalis officii hominis Christiani (cujus vita, juxta Tridentinum sess. 14. tit. Doctrina de Sac. Extr. Unct. perpetua poenitentia esse debet) quam cuique specialis, ratione status & conditionis in qua vivit; neglectâ v. g. curâ familiæ, & domesticorum; quod quantum peccatum sit, Apostolus declarat 1. Timoth. 5. dicens: Siquis suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

Duodecimum est, plurimorum actuum in-
temperantiæ, ineptæ lætitiæ, scurrilitatis, &c. qui licet supponerentur quovis die seorsim non esse mortales, eorum tamen consuetudo, & voluntas sic vitam continuandi, à mortali excusari non potest. Ob dicta p. 1. cap. 22.

Decimum-tertium est læta per intemperan-
tiam sanitatis, quâ sæpè fit, ut vita brevietur, & corpus ad munia sua ineptum vel minus aptum efficiatur, imò & paulatim occidatur, ut bene Ertius in 3. dist. 37. §. 24. probat ex Prov. 31. & Eccli. 19. ubi memorabilis hæc sententia legitur: Propter crapulam multi avierunt; qui autem abstinentes est, adjiciet vitam. Tales proinde sui ipsorum quodammodo interfectores vocat Ertius. Quid enim interest, si minutis gladioli ictibus, si repetitis bibendi nunc cerevisiam, nunc vinum adustum v. g. vicibus, seipsum quis paulatim occidat? Nemo corpori suo ita nocere potest, nisi grandem Christo injuriam faciat, vel occidendo, vel ineptum ad ipsius ministerium efficiendo corpus, perpetuo ejus obsequio ministerioque consecratum; corpora quippe nostra, juxta Apostolum, membra sunt Christi. Cumque etiam templa sint Spiritus sancti, non minor in Spiritum sanctum injuria redundat, dum per intemperantiam nostram efficiamus nos mente hebetes, seu ineptos ad cogitationes & affectus spirituales, ut pulchrè docet S. Gregorius, atque ex ipso S. Thomas 2. 2. q. 148, a. 6.
Ex

210 Ex his patet quantorum malorum & peccatorum occasio sit popinarum frequentatio, si non in singulis omnium illorum, saltem plurimorum, quàmque meritò à S. Hieronymo dictum, *fugiendas tabernas, sicut officinas demonum*. Cum igitur existentes in proxima peccati mortalis occasione absolviendi non sint, nisi eà dimissâ; consequens est popinarum frequentatores, seu frequentandi consuetudinem habentes; absolutione donandos non esse, nisi occasione illâ abjectâ, opere impleant abrenuntiationem, quâ in baptismo solemniter professi sunt abrenuntiare se diabolo, & omnibus operibus & pompis ejus, quæ sunt crimina omnia, eorumque occasiones. Quod enim solemniter *ejeravimus, neque factis, neque dicto participare debemus*, ait Tertullianus l. de spectac. c. 24.

211 Et hac in re tantò magis sacerdotalem vigorem Confessarii tenere debent, quòd (præter dicta) popinarum frequentatores, in eis tempus transigere solent in ludis foliorum pictorum, alearum, & aliis, qui à forte pendunt. Isti namque ludi, juxta SS. Patres, multorum malorum occasiones sunt. Nam, uti S. Basiliius homil. 8. in Hexæmeron, *juramenta sunt illic, contentionesque pergraves, ac avaritia partus. Spiritus malignus afflatur, furorem punctis ossibus illis ludentium, insaniamque accendens. Easdem ille pecunias nunc ad hunc, nunc ad illum transferri; atque hoc modo hunc victoria effert, illum victum tristitia premit*, &c. Chrysostomus etiam homil. 15. ad pop. Antioch. *Aleas (inquit) tractare, non videtur multis peccatum manifestum, sed infinita vite mala solet inferre. Circa aleas studium, blasphemias, iras, convicia, jacturas, infinitaque alia his graviora produxit. Joannes Sarisberienis l. 1. de nugis Curialium c. 5. Mendaciorum & perjuriorum mater est alea, & alienâ concupiscentiâ sua prodigit, & nullam habens patrimonii reverentiam, cum illud effuderit, sensim in furta delabitur*, &c. Similia habent S. Ambrosius l. de Tobia c. 11. Author libri de Aleatoribus inter Opera S. Cypriani. S. Raymundus l. 2. tit. 8. §. 11. S. Antoninus p. 2. tit. 1. c. 23. §. 6. ubi enumerat 21. peccata ex ludis illis procedentia; concluditque Christianum non esse, qui illis deditus est. Et propterea inter occasiones peccatorum mortalium, S. Carolus Borromæus 1°. loco ponit, *artem proficere tabellis chartaceis, vel aleis ludendi, vel domum tenere in hunc finem aliis paratam*.

212 Propterea etiam multis Canonibus, (quos refert Natalis Alexander Theol. dogm. to. 5. tr. de Sacram. Ord. c. 5.) Clericis vetitum est ludis aleatorii & chartaceis ludere, vel ludentes studiosè spectare, id est scientes & volentes adire domos vel societates, in quibus alea luditur, ut eo spectaculo avidos pascant oculos. Qui Canones cum innovati sint per Concilium Tridentinum sess. 22. c. 1. de reformatione, sicut & per varia alia Concilia Tridentinum subsecuta; Clericos id facientes gravi-

ter peccare dicit: quia in materia gravi, Clericalis vitæ honestatem concernente, transgrediuntur Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentiâ consecratos. Quod & rursum confirmat in Paralipomenis suis Moraliibus pag. 29. & seqq.

CAPUT XX.

Definitio, malitia, & gradus ira.

IRa est appetitus inordinatus vindictæ. Inordinatus (inquam) neque enim ordinatus vindictæ appetitus peccatum est. Potest enim vindicta benè appeti, uti sapienter observat S. Thomas 2. 2. q. 158. a. 2. dicens: *Ira... proprie nominat quendam passionem. Passio autem appetitus sensitivus in tantum est bona, in quantum ratione regulatur; si autem ordinem rationis excludat, est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi quantum ad duo. Primum quidem quantum ad appetibile, quod est vindicta. Unde si aliquis appetat, quod secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis ira appetitus, & vocatur ira per zelum, seu zelus. Si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis; puta si appetat puniri eum qui non meruit, vel ultra quàm meruit, vel etiam non secundum legitimum juris ordinem, vel non propter debitum finem (qui est conservatio justitiæ, & correctio culpæ) erit appetitus iræ vitiosus... Alio modo attenditur ordo rationis circa iram, quantum ad modum irascendi, ut scilicet motus iræ non immoderate ferveat, nec interius, nec exterius... Alioqui ira non erit absque peccato, etiamsi aliquis appetat justam vindictam*.

Hoc præmissis S. Doctor a. 3. determinat 214 quam ira sit peccatum ex genere suo mortale. Si enim ira sumatur ex parte appetibilis, quod est vindicta, & vindicta quæ appetitur injusta sit, sic ex genere suo ira est peccatum mortale: quia contrariatur charitati & justitiæ. Potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus, ob insufficientem uniusque deliberationem, dum motus iræ prævenit perfectam rationis advertentiam; vel ob parvitatem materiæ; puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare... puta si aliquis parum trahit puerum aliquem per capillos, vel aliquid hujusmodi. Si autem motus iræ solum sit inordinatus quantum ad modum irascendi: utpote si nimis ardentem irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ: sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis. Potest tamen esse mortalis, si nempe ex vehementia iræ aliquis prorumpat in Dei blasphemiam, vel in verba graviter injuriosa proximo, vel inferat notabile nocumentum sanitati suæ, vel scandalum magnum infirmis præbeat.

Articulo 5. ad 3. S. Doctor tres gradus iræ 215 ex Evangelio statuit: Dominus Matth. 5. ponit tres gradus iræ, cum dicit: "Qui irascitur"

fratri suo : Qui dixerit fratri suo, racha : Qui dixerit fratri suo, fatue. „ Et isti gradus iræ non pertinent ad diversas iræ species; sed accipiuntur secundum processum humanorum actuum, in quibus primò aliquid in corde concipitur; & quantum ad hoc dicit: „Qui irascitur fratri suo. „ Secundum autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius, etiam antequam procedat in effectum; & quantum ad hoc dicit: „Qui dixerit fratri suo, racha; „ quod est interfectio irascens, idem lingua nostrâ significans, quod sine cerebro, ait D. Hieronymus. Tertijs gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur. Est autem effectus iræ nocumentum alterius sub ratione vindictæ. Minimum autem nocumentum est quod fit solo verbo; & ideo quantum ad hoc dicit: „Qui dixerit fratri suo, fatue. „ Et sic patet, quod secundum addit supra primum, & tertium supra utrumque. Unde si primum est peccatum mortale, in casu de quo Dominus loquitur, multo magis alia. Primum verò, in casu de quo Dominus loquitur, est peccatum mortale, quando quis sic irascitur fratri suo, ut ei velit grande malum, sive per odium, sive per contemptum, sive aliter. Dum proinde interior iste motus iræ in exteriora profilit signa iræ, dicendo racha, vel fatue, haud dubiè etiam peccatum est mortale; sed magis dicendo fatue, quàm dicendo racha, id est cerebrum habens inane & vacuum.

CAPUT XXI.

Sex filia iræ.

216 **S**ex filias iræ S. Gregorius enumerat, quæ sunt indignatio, tumor mentis, clamor, blasphemia, contumelia, & rixa, quibus addi possunt pugna & maledictio. Ira enim vel est in corde dumtaxat, vel etiam in ore, vel insuper procedit usque ad factum. Quatenus in corde est, ex ea oriuntur indignatio & tumor mentis. Quatenus in ore, gignit clamorem, blasphemiam, contumeliam, maledictionem. Quatenus ad factum profilit, gignit rixam & pugnam.

217 **I**ndignatio est animi commotio contra eum cui quispiam irascitur, ob malum ab ipso acceptum, indignum reputans quòd sibi tale quid fecerit. Mortalis est. 1.º si sit cum gravi pusillorum scandalo. 2.º si crescat usque ad gravem contemptum, vel grave odium proximi. 3.º si procedat ad negandum proximo ea ad quæ sub mortali tenetur, v. g. eleemosynam in gravi necessitate ipsius.

218 **T**umor mentis hic non accipitur pro superbia, sed pro actu animi effervescente, assiduisque & variis cogitationibus turgescente, dum volvens & revolvens injurias, vias ac modos perquirat, quibus se ulciscatur. Unde patet mortalem esse ex genere suo.

219 **C**lamor est inordinata & confusa elatio vocis. Est mortalis, si vel grave scandalum cau-

set, vel procedat ex affectu graviter confundendi proximum.

Blaspheemia est injuriosa contra Deum locutio; sicut contumelia est injuriosa locutio contra proximum præsentem, & audientem. Utramque ex genere suo mortalem esse, satis ex se patet.

De rixa & pugna to. 2. ubi de vitiis oppositis charitati. **M**aledictio est imprecatio mali, quatenus malum est, v. g. ut diabolus eum auferat, ut ei crux frangatur, &c. Ita S. Thomas 2. 2. q. 76. a. 1. ubi sic: Si aliquis impeteret vel optet malum alterius, in quantum est malum, quasi ipsum malum intendens, sic maledicere... erit illicitum. Et hoc est maledicere, per se loquendo. Si autem aliquis impeteret vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum; nec erit maledictio, per se loquendo, sed per accidens: quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, sed ad bonum.

Hoc loco quidam abutentes, licitum asserunt optare alteri mortem, ob temporale bonum nobis inde resultans. Imò Gobat eo processit to. 3. tr. 5. c. 9. sect. 8. n. 57. ut diceret, fas esse filio optare ut patricidium à se inculpabiliter tempore ebrietatis perpetretur, non quatenus malum patris, sed quatenus est causa vel occasio amplæ hereditatis inde sibi obventuræ. Ratio est, inquit, quia quod est objectum honesti gaudii, est etiam objectum honesti desiderii. Atqui Fagundes dicit licitum esse filio gaudere de patricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas. Ergo, &c. Verùm utramque doctrinam istam, tam scilicet de gaudio, quàm de desiderio, Innocentius XI. damnavit propositione 13. 14. & 15. Et utramque Clerus Gallicanus in generali conventu anni 1700. censuit omnem in libetis erga parentes humanitatis sensum extinguere. Nec dubium quin uterque affectus iste, affectus avaritiæ sit, valde profectò inordinatus. Cum magna inordinatio sit non solum patri, sed & proximo cuicumque optare privationem boni longè majoris (cujusmodi est vita) ut inde tibi proveniat bonum longè minus, cuiusmodi sunt temporalia bona. Hoc profectò non permittit ordo amoris.

Neque ista dici vel cogitari potest mens S. Doctoris, utpote qui loco citato consequenter declarat sensum suum, quo licitum asserit optare malum sub ratione boni. Sic enim profectus: *Contingit autem malum aliquod optare sub ratione duplici boni. Quandoque quidem sub ratione iusti. Et sic iudex licitè maledicit illum, cui præcipit justam penam inferri. Sic etiam Ecclesia maledicit anathematizando, sicut etiam Propheta in Scripturis quandoque imprecatur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatem suam divinae iustitiæ: licet huiusmodi imprecationes possint etiam per modum prænuntiationis intelligi. Quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilitatis, puta*

eum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam aegritudinem, aut aliquod impedimentum, ut vel ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocimento cesset. Unde manifestum est, juxta S. Doctorem, solum esse licitum optare alteri malum sub ratione boni ex affectu justitiæ, vel charitatis, non ex affectu avaritiæ.

Fateor tamen juxta S. Doctorem esse licitum 1.º dilapidatori bonorum suorum aliquam eorum jacturam optare, ut desinat ea dilapidare. 2.º licitum esse mortem optare Turcis, hæreticis, & aliis Reipublicæ perturbatoribus, quando mors ipsorum est medium necessarium ad publicam quietem. Sed nunquam licitum est majus malum optare ad effugiendum minus, v. g. optare sibi, vel filiis, vel aliis mortem ad effugiendam paupertatem, vel corporalem infirmitatem, &c. (quidquid dixerit Sanchez) multò minùs ad effugiendum leve malum. Væ proinde mulierculis ob res minimas sibi mortem optantibus, si eam optent voluntate omnino deliberatâ, & non solum ore tenus, ut plerumque.

223 Maledictionem quippe esse peccatum ex genere suo mortale docet S. Thomas loco citato a. 3. & tantò (inquit) gravius, quantò personam, cui maledicimus, magis amare & revereri debemus. Unde dicitur Levit. 20. „ Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. „ Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri maledicendo imprecatur; vel etiam propter affectum ejus qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex surreptione aliqua, talia verba profert. Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur, subaudi, dummodo absit grave scandalum, ratione cujus parentes non raro peccant mortaliter, filiis suis presentibus, ex subita ira, grave malum ore tenus imprecando, nec istius mali eventum intendendo. Quia filiis suis hoc pacto causa sunt scandali non levis, dum ipsos exemplo suo docent sibi invicem, vel aliis simile malum imprecari; ac per hoc graviter deficiunt in bona filiorum educatione. Qua de re rationem magnam ab ipsis exigit Deus in die judicii.

224 Cæterum quod ore tenus dumtaxat alteri quispiam maledixerit, seu malum imprecatus fuerit, sufficienter non colligitur ex hoc quodd, statim ac cessavit passio, noluisse malum evenire; imò doluisse, si evenisset. Si enim, durante passione, grave malum evenire omnino deliberatè voluisset, etiamsi statim postea noluisse, mortaliter peccasset. Attendendum proinde tempus passionis. Si enim tunc consenserit passioni iræ, perinde mortaliter peccavit, ac ille qui tempore passionis, seu tentationis, consensit concupiscentiæ carnis v. g. Tameñ enim tempus quietis ostendat animum non persistere in malo; non ostendit animum antè non consensisse malo.

Tom. I.

In confessione verò explicanda est species mali deliberatè voliti. Quia voluntas illius ad illam pertinet speciem, ad quam pertinet malum volitum; sicut voluntas peccandi ad illam pertinet peccati speciem, ad quam pertinet peccatum volitum. Siquidem actus specificantur ab objecto. Ita Cajetanus, Sotus, Sylvius, &c. contra Bonacinam & Dianam, qui non satis consideraverunt id quod Angelicus Doctor ait loco citato a. 1. quod utique facere aliquid, & velle illud, se consequuntur in bonitate & malitia, juxta illud: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est in corde suo. Et a. 4. ad 2. Si ille qui maledicit, velit malum occisionis alterius, desiderio non differt ab homicida. Per consequens omnis maledictio non est ejusdem speciei, sed diversæ pro malorum volitorum diversitate. Et subinde etiam pro diversitate personarum, quibus maledicens specialem debebat amorem & reverentiam, quemadmodum debetur patri, superiori, &c. Quòd si nullum in specie malum imprecatus fuerit, sed malum in genere, Sylvius censet ejusmodi imprecationem ad speciem odii pertinere. Quia odium pro objecto habet malum absolutè.

Ne diabolo quidem maledicere licet, considerato secundum naturam. Quia natura ejus bona est, & à Deo (ait S. Doctor a. 1. ad 4.) culpa autem ejus est maledicenda, secundum illud Job. 3. „ Maledicant ei, qui maledicunt ei. „ Cùm autem peccator maledicit diabolum propter culpam, seipsum simili ratione judicat maledictione dignum. Et secundum hoc dicitur maledicere animam suam, juxta illud Eccli. 21. „ Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. „

Articulo 2.º, querit S. Doctor, an liceat creaturam irrationalem maledicere? Et angelicè respondet, quod benedictio & maledictio proprie ad illam rem pertinet, cui potest aliquid bene vel malè contingere, scilicet rationali creatura. Creaturis autem irrationalibus bonum vel malum dicitur contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam sunt. Ordinantur autem ad eam multipliciter. Uno quidem modo per modum subventionis, in quantum scilicet ex creaturis irrationalibus subvenitur humana necessitati. Et hoc modo illis maledicens æquivalenter maledicit creaturæ rationali, ac per consequens perinde peccat, ac si malediceret homini: nisi hoc faciat ex affectu justitiæ; quomodo Deus homini dixit Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo, ut scilicet per ejus sterilitatem homo puniretur.

Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum significationis. Et sic Dominus maledixit ficulneam, in significationem Judææ. Tertio modo ordinatur creatura irrationalis ad rationalem per modum continentis, scilicet temporis, vel loci. Et sic maledixit Job diei natiuitatis suæ, propter culpam originalem, quam nascendo contraxit, & propter sequentes pœnalitates. Et propter hoc etiam po-

Hhh

est intelligi David maledixisse montibus Gelboe, ut legitur 2. Reg. 1. scilicet propter eadem 229 populi qua in eis contigerat. Maledicere autem rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturae Dei, est peccatum blasphemie. Denique maledicere eis secundum se consideratis (quomodo rustici maledicunt vaccis v. g. vel instrumentis laboris sui) est otiosum & vanum. Et per consequens illicitum. Non tamen mortale: quia non magis mortale est ipsis v. g. mortem optare, quam inferre. Optare verò ut eas diabolus auferat, verbum & desiderium est purè otiosum & vanum; idèquè secundum se præcisè non habet nisi malitiam verbi & desiderii otiosi.

230 Porro ex iis quæ S. Doctor dixit supra n. 228, conficitur, posse esse licitum maledicere diei, quæ quis natus est, vel conjugatus, non ratione sui, sed ratione mali quod illo die accidit, ita ut non optetur diem illum non fuisse simpliciter, sed non fuisse causam istius mali, abstrahendo ab ordinatione vel permissione divina. Sic enim Job maledixit diei natiuitatis suæ, sicut & Hieremias, cum dixit c. 20. *Maledicta dies in qua natus sum*; ut scilicet tanta mala viderem, & tantum excidium annuntiare deberem populo meo. Quod profectò dixit non spectatis omnibus, sed abstrahendo ab ordinatione divina, solumque considerando naturalia bona, non supernaturalia gratiæ & gloriæ, quæ populus per malorum illorum tolerantiam potuit promereri. Denique solum id Propheta dixit ad exprimendum sensum naturæ, calamitates illas patientis, quæ abstrahendo à bonis supernaturalibus alterius vitæ, solumque spectatis naturalibus vitæ præsentis, dicat melius esse non nasci, quam ad tantas misérias nasci. Ita Sylvius, Binsfeldius, &c.

CAPUT XXII.

Definitio & malitia acedia.

231 **A**cedia dupliciter sumitur. Primò generaliter pro quocumque animi languore, & fastidio quo fit ut refugiat quis spirituale bonum quod est in exercitio singularum virtutum, ob ejus difficultatem. Et sic non pertinet ad aliquod vitium speciale (inquit S. Thomas 2. 2. q. 35. a. 2.) sed ad omnia vitia; speciemque sumit pro specifica eorum diversitate. Secundò specialiter pro vitio inter capitalia septimo: & sic definitur tristitia de bono divino seu divinitus præcepto, ita aggravans animum hominis, ut nihil ei agere libeat, sed si quid agat, illibenter agat. Prior pars definitionis sumitur ex S. Thoma loco citato a. 3. ad 2. ubi dicit, quod acedia non est recessus à quocumque spirituali bono; si quis enim contristetur, de hoc quod aliquis cogit enim implere opera virtutum, quæ facere non tenetur, non est peccatum acedia; sed à bono divino, cui oportet mentem adharere ex necessitate, seu præcepto. Posterior definitionis pars sumitur ex S. Damasceno l. 2. de fid. orthod. c. 14. dicente quod

acedia est quadam tristitia aggravans, quæ scilicet ita deprimit animum hominis, ut nihil ei agere libeat.

Acedia ut sic non solum est peccatum speciale, sed & mortale ex genere suo, oppositum charitati. Nam, uti S. Thomas ait ibidem in corp. proprius effectus charitatis est gaudium de Deo. Acedia autem est tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum. Unde secundum suum genus acedia est peccatum mortale.

Sed considerandum est in omnibus peccatis, quæ sunt secundum suum genus mortalia, quod non sunt mortalia, nisi quando suam perfectionem consequuntur; est enim consummatio peccati in consensu rationis: loquimur enim nunc de peccato humano, quod in actu humano consistit, cujus principium est ratio. Unde si sit inchoatio peccati in sola sensualitate, & non peringat usque ad consensum rationis, propter imperfectionem actus est peccatum veniale; sicut in genere adulterii concupiscentia, quæ consistit in sola sensualitate, non in voluntate plenè, sed semiplenè duntaxat consentiente, est peccatum veniale (quale non esset, si voluntas nullo modo consentiret, ne imperfectè quidem: quia, ut Augustinus dicit in lib. de duab. animab. c. 10. *non nisi voluntate peccatur*. Et l. 1. Retract. c. 13. *peccatum nullo modo est peccatum, si non sit voluntarium*. Et l. 1. de Civit. c. 25. *concupiscentialis inobedientia... absque culpa est in corpore non consentientis*) si tamen pervenitur usque ad consensum rationis, est peccatum mortale: ita etiam & motus acedia in sola sensualitate quandoque est propter repugnantiam carnis ad spiritum; & tunc est peccatum veniale. Quandoque verò contingit usque ad rationem; quæ consentit in fugam & deestimationem boni divini, carne contra spiritum omnino, id est plenè prevalente; & tunc manifestum est quod acedia est peccatum mortale. Gravitas namque ipsius manifesta est ex magnitudine plurimorum præceptorum, quæ per eam violantur. Primò namque violatur primum & maximum mandatum diligendi Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute. 2.º præceptum quod quisque iubetur delectari in Domino Deo suo. 3.º præceptum desiderandi Deum suum. 4.º præceptum operandi salutem suam in timore & tremore. 5.º præceptum omni tempore vigilandi & orandi. 6.º præceptum in via mandatorum jugiter progrediendi, justitiamque esuriendi & sitiendi, &c. Quæ omnia ex Scriptura & Patribus eleganter deducta videri possunt apud Merbeum in Summa Christi. p. 1. q. 14. Et Natalen Alexandrum Theol. Dogm. & Mor. to. 8. l. 3. c. 12. a. 11.

CAPUT XXIII.

Acedia filia sex.

AS. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. numerantur sequentes: Malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta,

evagatio mentis circa illicita.

235 Malitia est voluntarius horror, impugna-
tio, derisio & contemptus bonorum spiritua-
lium, & hominum qui bonis exemplis, mo-
nitis, exhortationibus & doctrinis suis ipsos
convertere, & ad pietatem, vitamque chris-
tianam provocare satagunt. Quod profectò
peccatum est gravissimum, charitati directè op-
positum, characterque hominum reprobo-
rum, qui propterea in inferno turbabuntur ti-
more horribili, penitentiam agentes, & præ-
angustia spiritus gementes: hi sunt quos habuimus
aliquando in derisum, & in similitudinem im-
properii. Nos insensati vitam illorum aestimaba-
mus insaniam, dumque vitia nostra corrigere,
& nos ad meliorem vitam reducere conaban-
tur, dictis & scommatibus velut Jansenis-
tas & Rigoristas subsannabamus, cum iis de
quibus scriptum est Psal. 68. *Adversum me
loquebantur qui sedebant in porta: & in me
pallebant qui bibeant vinum.* Sic enim Ju-
dæi insultaverunt Christo, & adhuc hodie
membris ejus frequenter insultari testatur Augu-
stinus enarratione in eum Psalmum. Sic insultan-
tium verò malitiæ se participes efficiunt,
qui eam fovent, imò ad eam ipsos quodam-
modò provocant, dum & ipsi Jansenistas &
Rigoristas vocant, qui ejusmodi peccatores
convertere, & ad vitam christianam juxta San-
ctorum dogmata revocare conantur. Quia hoc
pacto confirmant ipsos in malitia sua, sive in
horrore, contemptu & derisione talium ho-
minum.

236 Rancor est indignatio acediosorum adver-
sus Superiores, Pastores, Confessarios, &
alios, qui vitia ipsorum corrigere, ipsosque
ad meliora compellere satagunt. Lethale pec-
catum esse colligitur ex Prov. 29. *Viro, qui cor-
ripientem durâ cervice contemnit, repentinus
ei superveniet interitus.* Et ratio est quia tales
facto suo comprobant converti se nolle, nec
proficere, sed in vitiis & eorum impoeniten-
tia perseverare.

237 Pusillanimitas est vitiosa virium suarum dif-
fidentia, quâ quis officia & opera difficilia &
ardua, ad consilium spectantia, facultatem
suam Dei gratiâ adjutam non excedentia, ex
animi parvitate refugit. Esse peccatum S. Tho-
mas 2. 2. q. 133. a. 1. probat ex Coloss. 3. *Pa-
tres nolite ad iracundiam provocare filios vestros,
ut non pusillo animo fiant.* Necnon ex eo quod
seruus, qui acceptam pecuniam domini sui fo-
dit in terram, nec operatus est ex ea, propter
quemdam pusillanimitatis timorem, punitur à
Domino, ut habetur Matth. 25. & Luc. 19.
Estque mortale peccatum, dum ad ea officia
vel opera vocatus à Deo, ea sibi à Superiore
injuncta pertinaciter respuit ex animi parvita-
te. Ita S. Thomas ibidem ad 2. Nec excusa-
tur ex hoc quod ad istud officium indignum
se reputat, vel incapacem. Ista namque falsa
humilitas est, pusillanimitasque ipsius ex super-
bia oritur, dum nimis proprio sensui innititur,
quo reputat se insufficientem ad ea, respectu quo-

Tom. I.

rum (judicio Superiorum) sufficientiam habet
(ait S. Thomas ad 3.) Unde dicitur Prov. 26.
“Sapientior sibi piger videtur septem viris lo-
quentibus sententias. Nihil enim prohibet
quod se quantum ad aliqua deiciat, & quan-
tum ad alia se in sublime extollat. Unde S. Gre-
gorius in Pastoralis de Moyse dicit: Superbus
fortasse esset, si ducatum plebis innumera sine
trepidatione susciperet; & rursus superbus exi-
steret, si Authoris imperio obedire recusaret.

Desperatio est vitium, quo quispiam de ul-
timi finis consecutione diffidens, omnem salu-
tis curam abjicit. De ea fusiùs to. 2. ubi de
vitiis spei oppositis.

Torpor est languor animi, quo quis præcep-
torum observantiam vel penitus omittit, vel
ea negligenter, perfectoricè & oscitanter im-
plet. Mortale peccatum est, si præcepta gra-
viter obligantia penitus omittat. Imò etiam si
quis in tanta vivat salutis negligentia, ut ne-
gligere consueverit media illius (tamen ex se
graviter non obligantia) sibi secundum statum
ad quem à Deo vocatus est necessaria. Quia
consuetudo ista graviter adversatur pluribus
præceptis legis naturalis & divinæ, uti demon-
stravimus p. 1. cap. 22.

Sed & periculosus est, ad lethaleque pec-
catum disponit torpor quo præcepta persua-
toricè dumtaxat implentur. Quia fervorem
in præceptis suis implendis Deus præcipit, di-
cens: *Tu mandasti, mandata tua custodiri ni-
mis.* Unde Apostolus Rom. 12. *Solitudine
non pigri, spiritu ferventes, Domino servientes.*
Propterea etiam S. Paulinus epist. 36. ad Maca-
rium dicit, quod vicina morti labes est torpor
animorum; & tunc dicit inimicus: “Præva-
lui adversus eum, si & mentis oculos somnus
oppresserit. Et S. Isidorus l. 2. de summo bono
c. 10. *Multos remissa converso in pristinos er-
rores reducit, ac vivendi tempore resolvit.* Flo-
rum ergo exempla quisque conversus evita, ne
dum timorem Dei à tempore incipis, rursus mun-
dani erroribus immergatur. Et S. Bernardus
serm. 5. in Ascens. Dom. *Invenire est homines
pusillanimes & remissos, virgâ & calcatribus in-
digentes... abjiciamus eorum tepiditatem, quia
periculosa est, & Deo solet etiam vomitum pro-
vocare.*

Nec minùs periculosus est status eorum,
qui jugiter non vigilant, ne vitiorum sentes,
malaque germina in corde suo pullulent, nec
exorta ferventibus studiis evellere student.
Quia hoc est locum dare diabolo, pravorum
desideriorum zizania seminandi in agro cor-
dis nostri, Deo id permittente in penam ne-
gligentiae & socordiae nostræ. Scriptum est è-
nim Prov. 21. *Desideria occidunt pigrum.* Et
24. *Per agrum hominis pigri transiit, & ecce
totum repleverant urtica, & operuerant super-
ficiem ejus spine, & maceria lapidum divinæ
protectionis destructa erat.*

Idem assero de iis, qui in christiana statu
sui perfectione viriliter proficere non conan-
tur, ut talentum sibi à Patre cælesti creditum

Hhhh 2

augeant, & fructificare faciant. Nam quod ad id Christianus quisque graviter obligetur, talentorum parabola luculenter demonstrat.

243

Idem quoque asserere non dubito, de iis qui tempus à Deo sibi concessum ad peragendum salutis suae negotium, in otio, ludis, inutilibus conversationibus, inanibus colloquiis, & saeculi voluptatibus transigere solent, se-gnes interim & pigri in iis quae Dei sunt, ad Pœnitentiaeque & Eucharistiae Sacramenta raro admodum ex salutis incuria accedentes, v. g. semel in anno, pœnarum ecclesiasticarum & infamiae metu compulsi. In iis quippe magna se prodit salutis incuria, nec tales sapiunt ea quae Dei sunt, imò terrena sapiunt, nec tam quae furtim sunt quarunt, quam quae super terram. Unde nec delectari volunt in Domino, nec gustare quam suavis est Dominus; sed fodiunt sibi terrenarum consolationum cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Tales ex toto corde, tota anima, & tota fortitudine Deum diligere, nulla apparentia est. Major appatentia, quod maledicti sint. Maledictus enim qui facit opus Dei negligenter. Vel sola notabilis prodigentia pretiosissimi temporis, nobis concessi ut sapienter disponamus praesentia nostra, recogitemus in amaritudine animae nostrae praeterita, futura quoque sollicitè provideamus, ipsos arguit gravis delicti, maxime attento quadruplici debito gravissimo, quo vitam nostram, totumque tempus illius, primò debemus Deo Creatori & Authori nostro. Secundò Christo Redemptori, à quo empti sumus pretio tam magno. Tertiò divinae iustitiae, pro expiandis peccatis nostris. Quarto charitati propriae, pro cælo nobis comparando; quem in finem principaliter, imò unice creati & redempti sumus. Quadruplex illud debitum pulchrè explicat S. Bernardus serm. 22. de divers. mellifluis huiusce verbis: *Vis scire quae, & quibus debeas? Primò Christo Jesu debes omnem vitam tuam: quia & ipse vitam suam posuit pro vita tua, & cruciatus amarus sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi durum vel durum esse poterit, si totam vitam tuam pro ipsius obsequio in pietatis ac pœnitentiae operibus consumpseris, cum recordatus fueris, quia ille in forma Dei, in die aternitatis suae, in splendoribus Sanctorum ante Luciferum genitus, splendor & figura substantia Dei, venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus (ut dicitur) usque ad cubitos in limo profundi? Quid non suave tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui, & rememoraveris, primùm quidem illarum infanilium necessitatum; deinde laborum quos pertulit in predicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo; postremo periculorum in falsis fratribus, conviciorum, sputorum, colaphorum, flagellorum, irrisorum, subannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium, quae in salutem nostri generis, triginta*

& tribus annis operatus & passus est in medio terra? Nunquid ut tu deliciareris? Nunquid ut tibi viveres? Nunquid ut tempus in nugis, facietis, visitationibus, conversationibus, colloquiis, & rebus inutilibus ad tuam oblectationem consumeres? Nunquid hoc dignum & iustum est, postquam indebita miseratione, gratuita & sic probata dilectione, inopinata dignatione, stupenda dulcedine, invicta mansuetudine, innocens Rex gloria pro te perditio peccatore, pro despiciatissimo vernaculo, imò vermiculo crucifixus est? ... Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Nonne si conferrentur in me omnes vita filiorum Adam, & omnes dies saeculi, & labores omnium hominum, qui fuerunt, qui sunt, & qui erunt, eos omnes tibi deberem, & quamvis omnes omnino tibi redderem, unicoque obsequio tuo consecrarem, nihil esset ad comparationem vitae, dierum & laborum corporis illius, quod spectabile & stupendum est virtutibus, etiam supernis, in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de virgine, in vita innocentia, in doctrina affluentia, in coruscationibus miraculorum, in revelationibus Sacramentorum? Vides quia sicut exaltatur cæli à terra, sic exaltata est vita illa à vita nostra, quae tamen posita est pro vita nostra. Cum ergo ei donavero quidquid sum, quidquid possum, nonne istud est sicut stella ad solem, gutta ad fluxum, lapis ad turrim, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam, & non dabo illam totam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis praevenit, qui toto se totum me comparavit?

Sed nunquid huic soli debitor sum totius temporis, & totius vitae meae, cui vix parum aliquid retribuere possum, ac licet totum me, totamque vitam meam retribuero, nihil est in comparatione ejus quod retribuit mihi? Exigunt à me peccata mea futuram vitam meam, eamque totam, ut faciam fructus dignos pœnitentiae, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animae meae. Et ad haec quis idoneus? ... Cum ergo quidquid vivis, quidquid sapis, quidquid habes, quidquid potes, huic uni deduciveris, nunquid est vel inter aliqua computandum? Paulò ante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras, & nunc iterum eam totam praecedentium exigit recordatio peccatorum.

Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non minus acriter quam veraciter vendicat eam sibi? Puto quòd & tu tui erga te charitate non es destitutus, ideòque possidere desideras Civitatem, de qua dicitur: "Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei." Gloriam illam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, regnum omnium saeculorum... Nonne ad hoc emendum, totum te, & quacumque, & undecumque contrahere poteris, dare oportebit? Et oim universa compleveris, non tamen putes esse condignas passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in no-

244

245

Pars II. De septem peccatis capitalibus.

615

246 *his. An sic impudens, vel imprudens, ut minimum tuum, quod tibi iam Christi vita, quam peccati penitentia certatim rapiunt, etiam ad hoc conquirendum vel audeas numerare?*

247 *Quid dices, si & quantum debitorem in medium adduxero, qui sibi etiam jure primatus sui, superiores tres cedere velit? Ecce in januis est, qui fecit calum & terram, & Creator tuus est, tu creatura. Tu servus, ille Dominus. Ille signus, tu figmentum. Totum ergo quod es, illi debes, a quo totum habes, &c.*

248 *Cui ergo sapienti dubium esse potest grande peccatum esse, totam penes vitam suam, sive partem ejus longè majorem, quatuor debitoribus illis strictè debitam, subtrahere, in nugisque & vanis oblectationibus inutiliter prodigere? Vocabunt, vocabunt aliquando quatuor illi debitores, vocabunt adversum nos tempus sic deperditum, sibi que injustè subtractum, de eo que rationem rigidissimam exigent. Idedque graviter monet Apostolus Ephes. 5. Videte fratres, quomodo cave ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.*

silentio operantes suam panem manducant. Ejusdem quoque peccati rei sunt Ecclesiastici & Religiosi otiosi, inquieti, gyrovagi, qui huc illuc discurrere amant: quia ipsis nec oratio, nec solitudo, nec lectio sapientie, nec studium, sed iners otium placet. Contra quos videmus possunt S. Augustinus l. de oper. Monachorum. Cassianus l. 10. de Genob. Instit. c. 2. S. Nilus Abbas orat. 6. de aedia. S. Antiochus Monachus homil. 26. de eadem. Porro otium iners ac desidiosum proximam esse peccati mortalis occasionem, sacre nos Pagina docent Eccli. 33. Multam malitiam doctus otiositas. Ezech. 16. Hec fuit iniquitas Sodomæ... abundantia & otium ipsius, & sterilitas ejus. Prov. 12. Qui sectatur otium stultissimus est. Idem docent & Patres, a quibus otium dicitur pulvinar diaboli. Unde Chrysostomus in Catena Græc. Ignavia malitiam parit & fovet. Et Author sermonum ad Fratres in Eremo inter Opera S. Augustini editorum serm. 17. Quid otiose agere potes, nisi opera carnis? Nunquam quis eris colorum eris, si otiositatem amaveris.

Ex evagatione quoque mentis multiloquium nascitur, quod in gravia peccata precipitare solet, detractiones, rixas, discordias, &c. uti S. Gregorius observat l. 7. Moral. c. 17. Nec mirum, cum scriptum sit Psal. 139. Vanus linguosus non dirigitur in terra. Et Prov. 10. In multiloquio peccatum non deerit. Et c. 25. Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quia enim humana mens murum silentii non habet (inquit Gregorius loco citato) patet inimici jaculis civitas mentis, & cum se per verba extra semetipsam ejicit, operam se adversario ostendit, quam tanto ille sine labore superat, quando & hac eadem qua vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat.

P A R S III.

De peccato originali, effectibusque ipsius.

Noniam peccati originalis, effectuumque ipsius, Moralis exigit Christiana: utpote utilissimam ad mores, instructionemque Christianis omnibus necessariam, ut constabit ex dicendis cap. 13. & 14. constatque etiam ex dictis p. 1. c. 27. Sit itaque

C A P U T P R I M U M.

Peccatum originale, peccatum est verè ac propriè dictum.

Est de fide: utpote ab Ecclesia sæpius definitum contra Pelagianos; & novissimè à Tridentino sess. 5. in Decreto de peccato originali, contra hæreticos nostrorum temporum, contra quos anathema dicitur cuicumque ne-

ganti, per baptismum tolli totum id quod verum & propriam peccati rationem habet.

Et merito, quia Apostolus Rom. 5. Per unum hominem (inquit) peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Quem locum Ecclesia in sensu proprio semper intellexit, ut videre est in Concilio Milevitano circa annum 416. Can. 2. Et Arausicano II. anni 529. ubi originale vocat: peccatum quod est mors anima, adeoque peccatum propriè dictum.

Item ex Ephes. 2. Eramus natura filii ire. Ergo (infert Augustinus) filii gehennæ. Unde Enchirid. c. 26. dicit quod propter originale peccatum homo trahitur per varios errores, doloresque diversos ad illud extremum, cum de-

Hhhh 3

serioribus angelis, sine fine supplicium.

4°. ex Psal. 50. ubi peccatum originale vocatur iniquitas: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. In Hebræo (teste D. Hieronymo) id non exprimitur numero plurali, sed singulari, in iniquitate, in peccato.

5° Nec hoc hæretici convenienter exponunt de iniquitate parentum, non infantium. Tum quia Psalmista non potuit absque temeritate tribuere iniquitatem parentibus per actum conjugalem ipsum concipientibus. Tum quia parentum iniquitas, siqua fuisset, Psalmistam non obligasset ad petendam veniam peccatorum suorum, clamando *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. . . . quoniam iniquitatem meam (non dicit parentum) ego cognosco. . . . Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c.

6° 4°. Augustinus variis locis urget etiam Apostoli verba 2. Cor. 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus. Unde l. 6. contra Julianum, Nega (inquit) Christum etiam pro parvulis mortuum, ut eximas eos de numero mortuorum, hoc est de contagio peccatorum.

7° Objicies 1°. Rationis & voluntatis usum non habens, non peccat ille qui nascitur; non peccat ille qui genuit; non peccat qui condidit. Per quas igitur rimas, inter tot præsidia innocentie, peccatum singis ingressum? ait Julianus Pelagianus apud Augustinum l. 2. de nupt. & concupisc. c. 28.

Respondet Augustinus ibidem: Quid quaeris latentem rimam, ubi habes apertissimam januam? Per unum hominem (ait Apostolus) peccatum intravit in mundum.

8° Objicies 2°. Omne peccatum verè ac propriè dictum esse debet voluntarium. Atqui peccatum originale parvulis materno in utero conceptis non est voluntarium.

Respondeo, licet ipsis voluntarium non sit voluntate propriâ, seu personali; voluntarium est voluntate originali, seu capitali primi parentis.

9° Instabis: intelligi non potest, quod voluntarium voluntate originali primi parentis hominum sufficiat ad hoc ut hoc verè & propriè peccatores efficiantur, qui nondum existebant, dum primus parens hominum prævaricari voluit legem Dei.

Ad id utcumque explicandum nonnullæ quidem similitudines adduci possunt; sed quia illæ minis satisfaciunt, melius est cum Augustino ingenuè fateri, id quidem valde difficulter intelligi; sed non ideo posse negari. Quia iustum est captivare intellectum in obsequium fidei, etiam dum revelata veritas à nobis non potest comprehendi. Et ideo Augustinus l. de morib. Eccles. c. 22. fatetur quidem peccatum originale. . . . nihil ad intelligendum difficilior. Juliano tamen importunè sciscitanti, quoniam modo culpa originalis

transfunderetur, optimè respondet: Quid à me quaeris quo sit factum modo; cum factum constet aliquo modo, si Apostolo credis ullo modo, qui mentiri potuit nullo modo?

CAPUT II.

Peccatum originale non est unicum Adæ peccatum, posteris extrinsecum, seu extrinsecè imputatum, sed singulis proprium, & intrinsecè inherens.

Est de fide. Quia Tridentinum sess. 5. tria 10° definit de peccato originali, cum quibus contraria Alberti Pighii assertio non consistit. Primo Adæ prævaricationem ipsi soli non nocuisse, sed & ejus propagini, acceptamque à Deo sanctitatem & justiciam, quam perdidit, non sibi soli, sed nobis etiam perdidisse, & inquinatum illum per inobedientia peccatum, non mortem & penas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, sed & peccatum, quod est mors animæ. Secundo, hoc Adæ peccatum, quod est origine unum, propagatione, non imitatione transfusum omnibus, inesse unicuique proprium. Tertio, quod per Jesu Christi gratiam, quæ in baptismo confertur, reatus originalis peccati remittitur, & tollitur totum id quod veram & propriam peccati rationem habet. Unde anathema dicit ei, qui dixerit illud tantum radi, aut non imputari.

CAPUT III.

Natura peccati originalis.

IN quo consistat natura peccati originalis, 11° Tridentinum non definivit, sed Theologis determinandum reliquit, uti testantur Tiletanus (qui Tridentino interfuit) in Apologia pro Concilio Tridentino, & Cardinalis Pallavicinus in Historia ejusdem Concilii l. 7. cap. 10. n. 8. ubi sic: Legati (id est Concilii Præfides) admonuerunt, ne quid certi statuerent de natura ipsa originalis culpa, de qua Scholastici discordant.

Cæterum etsi hac de re Tridentini Patres 12° nihil definierint, velut fide certum, de ea tamen differuerunt in Congregatione Generali 21. Maii 1546. & seqq. ut videre licet apud Pallavicinum ibidem c. 8. Et de ea quidem Reverendissimus D. Angelus Paschalis, Dominicanus, Motulanensis Episcopus, non sententiâ modò, sed verbis S. Thomæ productis ita (optimè ut mihi videtur) differuisse narratur ab eodem: "non aliunde melius declarari posse naturam originalis noxæ, sicut & "cujusvis defectus, quam à natura perfectionis "oppositæ: prout exempli gratiâ, ut intelligatur quidnam sit cæcitas, opus est intelligas, "quid sit videndi facultas. Esse peccatum originale vacuitatem quamdam, oppositam illi perfectioni, quæ Adamum innocentem condecorabat, & justitia originalis nuncupatur." Oportere

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 617

„Oportere igitur ex illius notione illius natura explicari. Iustitia originalis „ (aiebat ille) „ duas obtinebat partes; alteram, quæ præcipua erat, & quasi forma; alteram, quæ ad integritatem spectabat; & quasi materia. Prior erat humani arbitrii subiectio sub legitimo Domino, qui Deus est: posterior erat itidem subiectio interiorum facultatum ipsi arbitrio, quod legitimus illarum princeps est. Desciscente hominis arbitrio, per Adami peccatum, à Deo, descivisse quoque facultates arbitrio subiectas. Hanc posteriorem perturbationem, aliaque hominis damna in rebellantis arbitrii ultionem inflata, esse quasi originariæ culpæ materiam; primam verò perturbationem, quæ non pœna, sed culpa fuit, esse formam, quæ ipsius natura constituitur.

13 „ His communiter assentiebat „ (inquit Eminentissimus Historicus) „ cum Balthasar Eredia, Dominicanus, Bossanensis Episcopus, aliam S. Thomæ doctrinam in medium attulit. Tamen si omne peccatum, universè consideratum, præcipue, & tamquam per suam formam, constituatur per destitutionem contrariæ sibi quæ debita probitatis, & ex hac parte nequaquam illud effectus sit, sed defectus; tamen id quod huic perinde acque cæteris rerum privationibus subijcitur, esse veram rem, verèque existentem. Ita pariter, quæquam morbus in vacuitate iustæ temperationis, tamquam in sua forma, situs sit; illi tamen subsistere, tamquam materiam, humores corporis; quæ res, non rerum privationes sunt. Pariter igitur peccati originalis naturam constare ex memorata debiti ordinis destitutione; sed quod illi subternitur, esse facultates animi, huiusmodi ordine carentes, ac potissimè concupiscendi vim, quam concupiscentiam vocant, hoc est propensionem animi ad fluxa bona. Unde quandoque à Patribus peccatum eadem appellatur, eâ ratione, quâ humores corporis depravati morbus corporis nuncupantur.

14 Sic utique tradit S. Thomas 1. 2. q. 82. a. 3. hisce verbis: *Peccatum originale materialiter est concupiscentia; formaliter defectus originalis iustitiæ.* Ubi per concupiscentiam, habitualement intelligo conversionem voluntatis ad fluxa bona; per defectum verò seu privationem iustitiæ originalis, intelligo deviationem habitualement voluntatis à debita ad Deum subiectione, seu aversionem habitualement à Deo, prout ipsemet S. Doctor explicat ibidem dicens: *Attendenda est causa originalis peccati ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est quod voluntas hominis erat Deo subiecta; quæ quidem subiectio primò & principaliter erat per voluntatem, cuius est movere omnes alias partes in finem... Unde ex aversione voluntatis à Deo consecuta est inordinatio in omnibus aliis animæ viribus. Sic ergo privatio iustitiæ, per quam voluntas subdebatur Deo, est formale in peccato originali.* Et hoc etiam D. Ansel-

mus dicit in l. de concep. Virg. c. 26. *Hoc peccatum, inquit, quod originale dico, formaliter acceptum; aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi ipsam, quam supra posui, factam per inobedientiam Adæ iustitiæ debita munditatem.* Reflexione digna est clausula ista Anselmi, factam per inobedientiam Adæ. Quæ si aliquis (per possibile, vel impossibile) supponeretur, sine suo vel alterius voluntario peccato, conditus cum privatione iustitiæ originalis, per quam voluntas subdenda esset Deo, privatio ista non esset ipsi culpabilis, nec formale peccati.

Reflexione etiam dignum est quod iustitia originalis, Adamo infusa, compositum quoddam erat variis ex partibus. Primò namque comprehendebat gratiam sanctificantem, cum virtutibus supernaturalibus, quibus voluntas Deo, veluti fini suo supernaturali subijciebatur. Secundò comprehendebat dona quibus inferiores animæ vires erant voluntati subiectæ. Tertiò comprehendebat cætera dona necessaria ut homo illam in Paradiso felicitatem obtineret, quæ statui innocentie congruebat; tam scilicet intrinseca, quæ ipsum in corporis & animæ felicitate stabiliebant; quam extrinseca bona quibus à Deo cumulabatur, & à malis externis irruentibus divinâ providentiâ protegebatur.

Quando Anselmus & S. Thomas aiunt, 16 formale peccati originalis consistere in privatione iustitiæ originalis, de iustitiâ originali non loquuntur, prout omnia illa complectitur (quandoquidem homo in hoc statu naturæ lapstæ per baptismum renatus iustitiâ originalem non habeat omnia illa complectentem) sed quatenus voluntas per eam Deo subdebatur, uti S. Thomam exponentem audivimus.

Sic verò expositam Anselmi & Thomæ sententiam Dominicus Soto l. 1. de nat. & grat. c. 8. & 9. hac ratione optime illustrat: illud in pueris nascentibus est originale peccatum, quod in Adamo habitualiter mansit post ejus actuale peccatum; nam quod in ipso actualiter peccante fuit formalis ratio peccati, sicut in ipso, sic in tota natura relictum est per modum habitus (neque enim peccatum originale in posteris Adæ est per modum actus, sed per modum habitus) jam verò quid aliud in Adamo fuit formalis peccati ratio, nisi obliquitas & deflexio voluntatis à lege & ordine Dei? Et quia Adam gerebat personam totius naturæ, quæ in ipso susceperat beneficium illud iustitiæ, permansurum in ea quamdiu non peccasset, tota natura in ipso rea facta est illius pravicationis, Deoque invisa effecta. Quare deordinatio & deformitas illius actus, mansit per modum habitus in natura: quam proinde cum natura contrahimus. Est ergo originale peccatum, in pueris habitualiter manens, privatio iustitiæ originalis supra explicata.

Notanda sunt verba illa: *Adam gerebat* 18

personam totius naturæ, &c. sunt enim conformia Angelicæ doctrinæ q. 4. de malo a. 1. ubi sic: Hoc donum (scilicet originalis iustitia, per quam ratio subdebatur Deo, & inferiores vires rationi, & corpus animæ) non fuerat datum primo homini, ut singulari persone tantum, sed ut cuidam principio totius humane naturæ, ut scilicet ab eo per originem (seu carnalem generationem) derivaretur in posteros. Hoc verò donum acceptum primus homo per liberum arbitrium peccans, amisit eo tenore, quo sibi datum fuerat, scilicet pro se, & pro tota sua posteritate. Defectus ergo illius domi totam ejus posteritatem consequitur.

19 Itaque etiam S. Anselmus ubi supra c. 22. In Adam erat natura, extra quem de illa nihil erat. Est nudata iustitiâ quam habebat, & eâ semper (nisi adjuva) careret. Hâc ratione, quia natura subsistit in personis, & persone non sunt sine natura, fecit natura personas infantium peccatrices. Sic spoliavit persona naturam humanam bono iustitiæ in Adam, & natura, egens facta, omnes personas, quas ipsa de se procreat, eâdem egestate, id est iustitiæ originalis privatione, peccatrices & injustas facit. Nam, uti dixerat c. 5. non est injustitias tales, quâ inficiatur & corrumpatur anima, velut corpus veneno. Nam quemadmodum cum indomita fera ruptis vinculis discurrendo sevit; & cum navis, si gubernator, dimisso gubernaculo, dimittit eam ventis, & motibus maris vagatur, & invehitur in quolibet pericula, dicimus quia hoc facit absentia catenæ, vel gubernaculi: non quod absentia eorum aliquid sit, aut quidquam faciat; sed quoniam si adessent, facerent ne seiret fera, aut periret navis. Ita cum malus homo in mala opera impellitur, clamamus quia hoc operatur injustitia: non quod injustitia aliquid sit, sed quia voluntas destituta iustitiâ in malum proruit.

20 Itaque secundum D. Anselmum & D. Thomam, primum Adæ peccatum non solum fuit personale, sed quodammodo naturale, id est non peccatum solius personæ Adami, sed ipsius naturæ humanæ, quæ tota erat in Adamo. Et ideo communicatur omnibus quibus per carnalem generationem natura communicatur. Quia namque iustitiam originalem pro sola persona sua Adam non accepit, sed pro tota natura humana in se contenta, peccatum, quo iustitiam illam perdidit, totam naturam corripuit: quia totam naturam iustitiâ sibi debitâ privavit, privatamque Deo exosam reddidit. Fuit proinde peccatum totius naturæ. Infecitivum proinde personarum omnium naturam humanam per generationem naturalem participantium, prout D. Anselmus observavit, dicens: Spoliavit persona naturam bono iustitiæ in Adam, & natura, egens facta, omnes personas, quas de se procreat, eâdem egestate peccatrices & injustas facit. Et ideo Apostolus Ephes. 2. dicit: Eramus naturâ filii iræ, sicut & ceteri.

21 Ceterum etsi ista vera sint, verum est quo-

que quod supra laudati Episcopi Tridentini cum S. Thoma asserunt, concupiscentiam habitualem (sumptam pro habituali conversione ad bona creata) esse partem quasi materialem peccati originalis; imò esse simpliciter peccatum originale, si consideretur quatenus per inobedientiam Adæ separata à iustitia originali, eam Deo subiciente. Ut sic enim est concupiscentia prædominans, hominemque à Deo avertens, sicut à Deo avertit Adam. Et hoc sensu Augustinus variis locis adversus Pelagianos dicit, peccatum originale esse ipsammet concupiscentiam. l. 2. contra Julian. c. 10. Concupiscentia non est malum nuptiarum, sed primorum hominum peccatum, in posteros propagatione trajectum. Et l. 3. c. 21. Malum originale dixi, cuius motibus mecum repugnans, & cuius contra me laudibus pugnas. Unde l. 2. de peccat. merit. c. 4. dicit quod concupiscentia, tamquam lex peccati, manens in membris corporis mortis huius, cum parvulis nascitur, in parvulis baptizatis à reatu solvitur... parvulos non baptizatos reos innectit, & tamquam ira filios... ad condemnationem trahit. Et l. 1. de nupt. c. 19. Concupiscentia reatum regenerationis sola dimittit, quem generatio trahit. Et addit, dimittit concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non impietur; quamvis autem, reatu suo jam soluto, manet tamen donec, &c. Et ibidem c. 32. necnon l. 1. contra duas epist. Pelag. c. 13. l. 1. Retract. c. 15. & l. 6. contra Julian. c. 19. docet concupiscentiam post baptismum manere actum, transiisse reatu. Denique in op. imperf. contra eundem n. 112. Pelagianos redarguit, quod nollent concupiscentiam pertinere ad originale peccatum.

Scio à novioribus quibusdam Theologis illam assertionem traduci velut Lutheranam & Calvinianam. At perperam: quia Lutherus & Calvinus in hoc damnati non fuerunt ut hæretici, quod simpliciter dixerint, peccatum originale esse concupiscentiam; sed quod impiè asseruerint, eam cum reatu culpæ, in regenerationis per baptismum remanere.

Scio etiam ab ipsis objici 1. concupiscentiam in omnibus non esse æqualem; peccatum autem originale in omnibus æquale esse. 2. si homo in statu naturæ puræ conditus esset, in eo esset concupiscentia; in eo tamen non futurum originale peccatum. 3. si concupiscentia foret pars originalis peccati, per baptismum non tolleretur totum quod propriam peccati rationem habet; cum non tollatur concupiscentia.

Sed infirma sunt argumenta ista. Ad primum namque respondeo, peccatum originale in omnibus æquale esse secundum suum formale, non secundum suum materiale, quod in nonnullis esse potest majus quam in aliis, ob prava habitus parentum intermediorum; licet æquale secundum id præcisè quod per inobedientiam Adæ in posteros est derivatum.

Ad 2. respondeo 1. negando antecedens, quia

quia concupiscentia est mala, in statu proinde illo non futura, nisi ex voluntatis consensu. 2°. talem creati non posse hominem, qui sine ulla culpa sua, originali vel personali, tales pateretur concupiscentiæ motus, quos per seipsum rationi subicere non posset, nec eos evitare; nisi Deus ei providentiâ suâ ita subveniret, ut peccatum & æternam damnationem evadere posset. Aliâ Deus in illo statu impossibilia præciperet. Quod asseri nullo modo potest. Ad divinam proinde providentiam spectaret, tale homini illi adiutorium, saltem naturalis ordinis dare, quo secundum rationem vivere posset, peccatumque & æternam damnationem vitare, ut rectè Thomas de Lemos in Panoplia gratiar. to. I. tr. I. de læsione lib. arb. c. 4.

25 Nec contrarium sequitur ex Bulla Pii V. damnante hanc Baii propositionem: *Deus non potuit talem creare hominem, qualis hodie nascitur.* Sensus namque Baii erat, à Deo creati non posse hominem mortalem, iustitiæque originali & gratiâ sanctificante destitutum (quod jure damnatum est) eò quod proposit. 21. affirmaret quoddam humane naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divine naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis. Et proposit. 78. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.*

26 Ad 3. negatur sequela: totum enim quod propriam habet peccati rationem tollitur, dum formale tollitur, sicut totus homo tollitur, dum tollitur anima rationalis, quæ forma est hominis. Nam quod eâ ablata superest, non est homo, sed cadaver. Et similiter concupiscentia, ablato reatu, non est verè & propriè peccatum, sed peccati velut cadaver.

27 Et observatione dignum est, quoddam in Concilio Tridentino concepta fuerat illa Decreti periodus, quâ dicebatur, non improbari à Synodo illam positionem Scholasticis usitatam, aientibus, manere post baptismum partem materialem originalis peccati; non item formalem. Sed, ut Eminentissimus Historicus l. 7. c. 9. narrat, deleta est, non quia falsa; sed quod nollem Patres Ecclesiæ auctoritatem intermiscere opinantium doctrinis, seu quod, ubi definitiones concipi possent veterum Patrum vocabulis, ea nollem à Theologis recentibus mutuari: cum venerationi conducatur, non modo sententiarum, sed etiam vocum antiquitas.

28 Nec minori observatione dignum, quoddam (ut idem Historicus refert ibidem) gravior exorta sit disputatio de illa particula, per quam affirmabatur, in renatis nihil Deum odisse. Objecit Seripandus, cum concupiscentia sit origo peccati, non posse à Deo eam odio non haberi... in quo visus est Polus subsistere. Observavit etiam, si Patres ponerent, nihil inesse in renatis odiosum Deo, colligendum hinc esse, nihil in iis relinqui ope divinâ purgandum, nihil reprimendum, ni-

Tom. I.

hil contra quod pugnandum: quæ omnia divinorum Oraculorum dictis adversabantur. Aliud de ipsa esse, quàm de corporis miseriis, quæ in Christo fuerunt, à quo procul concupiscentia fuit. Concupiscentiam aliâ ratione à cælesti regno excludi, quàm corporis miseriis; quæ idèd solum à regno illo excluduntur, quia plenæ felicitati opponuntur, non quia peccato militant, ut militat concupiscentia, quæ victorias omnes peccato parit. Patere ex multis Augustini locis, ipsam Deo displicere; eandem esse malum illud, à quo liberari efflagitant Sancti, per precationem quam nos omnes Christus edocuit... Ex Augustino concupiscentiam non esse naturæ proprietatem... sed corruptionem perduellionemque naturæ.

His aliisque rationibus usus est Seripandus 29 (inquit Historicus) quæ tamen Patribus nequaquam persuasere Decreti mutationem: cum ex ipsius textura liquidò appareret, ibi significari odium illud, quod inimicitia vocatur, & quo dicimur hominem ab homine odio haberi: quod odium verè inesse Deo nequit, in eum, qui adoptivus Dei filius est renatus: non tamen hinc excludi ab illis omnem prorsus læbeculam... quam aversetur in ipsis eo odio, quod displicentia nominatur... Atque in eadem pariter significatione, post longam disceptationem, persistere in decreto posteriora verba, quibus dicitur, concupiscentiam haud nocere non consentientibus, intelligendo per vocem nocere, æternum damnum, cuiusmodi est divinæ gratiæ jactura... tamen cunctis alioquin illa noceat aliquo pacto, &c.

Hactenus Eminentiss. Historicus, ex cuius 30 narratione perspicuum est, concupiscentiam in renatis superstitem, odiosam quidem Deo non esse odio inimicitia, quia verè & propriè non est peccatum; odiosam tamen esse odio displicentiæ, uti docet Augustinus, quia est fomes peccati, corruptioque naturæ, per quam dissoluta est harmonia illa, in qua homo conditus fuerat. In non renatis verò cum suo reatu peccatum est verè & propriè dictum, licet sit effectus & pœna inobedientiæ Adami. Unum quippe peccatum alterius peccati effectus esse potest, & pœna.

CAPUT VI.

Modus quo primum Adæ peccatum traducitur in posteris.

Duplex est de modo illo sententia. Una 31 quæ translationem illam explicat per pactum, seu decretum Dei liberum, quo Deus posterorum voluntates in Adami voluntate collocavit, ita videlicet ut Adamo vel custodiente vel transgrediente præceptum, de non comedendo fructu vetito, omnes illud custodire vel transgredi censerentur perinde ac si moraliter in Adamo fuissent. Altera quæ dicit translationem illam fieri, non mediante ejusmo-

lii

di pacto, sed quasi ex natura rei, ita ut primo illo Adami peccato (quod ab Augustino vocatur *ineffabiliter grande*) natura humana naturaliter sic infecta fuerit, ut infecerit, inficiat, & infectura sit posteros omnes, ex Adamo feminaliter descendentes. Priorem opinionem Recentiores sequuntur. Posteriorem Antiquiores, Hugo de S. Victore, Magister sententiarum, S. Thomas, S. Bonaventura, &c. Imò eam sequuntur SS. Patres, tam ante, quam post Augustinum, scilicet ante Augustinum Origenes in c. 8. epist. ad Romanos, Ambrosius, & alii quos Augustinus refert l. 1. contra Julian. c. 3. & 4. necnon l. 2. c. 6. Post Augustinum verò S. Leo serm. 5. de Nativit. Dom. S. Gelasius Papa epist. 1. S. Prosper l. 3. vit. contempl. c. 2. Fulgentius l. de incarn. & grat. c. 13. Beda in l. variar. 99. q. 141. Bernardus epist. 174. Richardus de S. Victore l. 1. de Emmanuele c. 10. Innocentius III. in Psal. 50. Urbanus IV. in eundem. Anselmus ubi suprâ.

32 Sed præ cæteris Augustinus, cujus sententiam ideò propugnandam suscipimus, quia per ipsam Ecclesia de Pelagianis triumphavit, Nufquam verò Augustinus primi peccati Protoparentis traductionem per pactum illud explicat, nunquam illius mentionem facit. Nunquam Pelagiani, qui tam acriter Augustinum ista in materia aggressi sunt, peccatum originale, quatenus ab Augustino per pactum illud explicatum, oppugnant; imò ne illius quidem mentionem unquam fecerunt; quod tamen non neglexissent, si eò Augustinus recursum habuisset; quandoquidem occasionem inde opportunissimam habuissent Augustinum impugnandi; sed eo titulo Augustini doctrinam impugnant, quòd diceret primum Adami peccatum ab ipso in filios traduci per feminalem generationem, sive per concupiscentiam. Et ista reverà est Augustini sententia, prout videre licet l. 2. contra Julianum c. 1. l. 1. ad Bonifacium c. 17. l. 2. contra Julian. c. 3. & l. 5. c. 14. l. 1. de nupt. & concupisc. c. 23. Enchirid. c. 26. serm. 128. aliàs 13. de temp. l. 2. de peccat. merit. c. 27. epist. 194. aliàs 105.

33 Peccatum itaque originale per feminalem traducitur generationem, adeòque per concupiscentiam feminali generationi naturaliter adjunctam, quatenus per eam communicatur natura, ob primum Protoparentis peccatum per concupiscentiam vitiata, destitutaque originali iustitiâ, quam à divina largitate Adamus acceperat, omnibus posteris suis per viam feminalis generationis ex divina ordinatione communicandam: nec enim acceperat eam pro se solo, sed & pro tota natura humana, feminaliter in se contenta. Per primum proinde superbiæ peccatum, quo iustitiam illam amisit, sibi soli non amisit, sed toti naturæ feminaliter in se contentæ, sive omnibus posteris feminaliter ab ipso descensuris; ideòque peccatum istud, peccatum fuit totius naturæ;

eò quòd totam naturam humanam feminaliter in se contentam vitiaverit, concupiscentiâ Deo non subiectâ infecerit, originalique iustitiâ (per quam concupiscentia, totaque natura humana subicienda erat Deo) privaverit. Ideò ergo per feminalem generationem posteris communicatur natura Deo non subiecta, sed à Deo per concupiscentiam averfa, ad creaturamque conversâ; peccato proinde obnoxia, Deoque exosa. Quia licet posteri per feminalem generationem ab Adam non recipiant animam, sed à Deo; ab Adam tamen recipiunt corpus mediante semine: in semine verò licet non sit anima, est virtus dispositiva ad animam in corpore recipiendam; quæ dum in corpore per libidinem seminato, per concupiscentiamque vitiato recipitur, ab ipso pariter vitiatur & inficitur, sicut vinum à vase in quo recipitur. Scriptum est enim Sap. 9. 15. *Corpus quod corrumpitur, aggravat*, id est ad terrena deprimit animam, donec intellectus & affectus ipsius per baptismi gratiam purgetur, & ad Deum elevetur.

Nec necesse est ut hoc parvulis sit voluntarium & liberum, voluntate & libertate ipsorum parvulorum; sed sufficit quòd ipsis voluntarium & liberum sit voluntate & libertate peccantis Adami, prout Augustinus docet sexcentis locis. Quia, ut l. 1. op. imperf. in Julian. n. 47. ait, definitio illa peccati, *peccatum est voluntas agendi aliquid, unde liberum est abstinere*, definitio est peccati, prout ab Adamo primitus commissum est, non prout à nobis originaliter contrahitur; *alioquin originale non esset in parvulis, qui nondum voluntatis utuntur arbitrio.... Origo tamen etiam huius peccati descendit à voluntate peccantis (Adami) fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes, secundum feminalem rationem. Perit Adam, & in illo perimus omnes. Et rursus l. 15. de Civit. c. 14. Omnes fuimus in illo uno, quando omnes ille unus corruptus. Quod explicans D. Anselmus l. de conceptu virgin. c. 7. In Adam (inquit) omnes peccavimus, quando ille peccavit; non quia tunc peccavimus ipsi voluntate nostrâ, in voluntate ipsius moraliter existente (quia nondum eramus) sed quia de illo futuri eramus. Et tunc facta est necessitas ut cum essemus, peccaremus. Quia per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, id est iustitiâ debitâ nudati. Quia, ut ait c. 26. per originale aliud intelligere nequeo, nisi... factam per inobedientiam Ada iustitiâ debitâ nuditatem.*

Itaque in Adam fuimus omnes, non quia omnium nostrum voluntas constituta fuit in voluntate Adami (hoc enim nullibi dicit Augustinus, uti nec Scriptura, nec alii Patres) sed sicut lib. 4. op. imperf. contra Julian. n. 104. exponit, eo modo quo Apostolus Hebr. 7. 10. dicit, *filium Israël Levi in lumbis Abraham patris sui fuisse, quando est ille decematus; & ideò etiam ipsum in illo fuisse decematum.* Sicut enim quia Levi erat in lumbis

Abrahæ, dum Abraham Melchisedech decimas dedit, Abrahamo dante decimas, Levi, & cæteri, seminaliter existentes in lumbis ejus, decimas præstiterunt; sic intelligere debemus, in lumbis Adam peccantis fuisse omnes qui ex illo fuerant per carnis concupiscentiam nascituri. Et ideo Adam peccante, in illo omnes peccaverunt, & pereunte Adam, in illo omnes perierunt. ... Sed peccatis, inquit, alienis non utique perire debuerunt. Aliena sunt, sed paterna sunt; ac per hoc jure seminationis, atque germinationis (non dicit, jure pacti, seu constitutionis voluntatis ipsorum in voluntate Adami) & nostra sunt. Similiter l. 4. n. 105. Fixa & inconcussa sit ista sententia, quia illius culpa (Adami scilicet) mors omnium est, & in illo omnes perierunt. ... Hoc asserenti Ambrosio, dicit (Juliane) & isti ergo suâ voluntate peccaverunt, quos in illo perisse dicit, qui suâ voluntate peccavit. Sed poterat Ambrosius hoc intelligere quod non potes, non hoc dici propter arbitrium singulorum, sed propter originem seminis unde omnes futuri erant; secundum quam originem omnes in illo uno erant, & hi omnes unus ille erant, qui in seipso nulli adhuc erant. Secundum hanc originem seminalem etiam Levi tunc decimatus ostenditur, non in seipso, sed in illo, in cujus fuit lumbis; nec voluit, nec noluit decimari, quoniam nulla ejus voluntas erat, quando secundum substantiam suam nec ipse adhuc erat; & tamen, secundum rationem seminis, non mendaciter, nec inaniter dictum est, quod ibi fuit, & decimatus est. Unde ab hac decimatione filiorum Abrahæ, qui erant in lumbis ejus, quando Melchisedech Sacerdoti decimas dedit, ille solus Sacerdos exceptus est, cui dictum est, Tu es Sacerdos in æternum. ... Qui licet sit etiam ipse secundum carnem semen Abrahæ (eò quod Virgo Maria, de qua carnem sumpsit, ex ipso semine propagata est) non tamen est obnoxius eidem semini, qui virili non est conceptus ex semine, liber à nexu seminatricis concupiscentia.

35 Ad ista Augustini testimonia reflectant Neoterici, & videant eos à se leviter nimis Novatores vocari, qui censent opinionem (affirmantem parvulorum nondum natorum, sed post multa sæcula futurorum voluntates, ex pacto supradicto in Adami voluntate moraliter extitisse, dum primum peccavit) ab Augustino alienam esse. Si enim ea in opinione Augustinus fuisset, mentionem illius tunc non omisisset, dum usus illius maxime (si unquam) necessarius ipsi erat ad refellendam Juliani objectionem, ad quam citato n. 105. respondet. Enimvero quænam illa Juliani objectio? En tibi: Cum dixisset Augustinus, per unius Adæ voluntatem malam, omnes in eo peccasse, quando omnes in illo unus fuerunt. Contra hoc Julianus sic arguit: Si omnes in illo unus fuerunt, quomodo omnes per ejus voluntatem malam peccaverunt, cum isti omnes, quos in illo fuisse dicit, suâ potuerunt voluntate peccare? ... Habuerunt ergo parvuli voluntatem, non solum an-

Tom. I.

tequam nascerentur, verum antequam proavi eorum generarentur; & isti sunt electionis arbitrio priusquam substantia eorum semina condarentur. Quod aded absurdum Julianus esse censebat, ut inter commenta Orgus & Thyrsis aptiora quam literis reponeret, fuitque istud potissimum ipsius contra peccatum originale argumentum.

Numquam magis opportuna esse potuit, 36 quam tunc, responsio Assertorum pacti memorati, quod utique tunc voluntates futurorum physicè quidem non fuerint, dum physicè ipsi nondum existerent; fuerint tamen moraliter, antequam essent physicè, vi pacti cum Adamo initii, quo Deus voluntates ipsorum in Adami voluntate moraliter constituit. Sed merito Augustinus à simili responsione abstinuit. Eam quippe Julianus irritasset, commentisque Orgiorum & Thyrsorum accensuisset; uti Dominicus Soto (profectò non Novator ipse) l. de nat. & grat. c. 10. pactum illud irritet. Est enim fabula, inquit. Saltem est inventio nova, quæ cum fundata non sit in natura rei, Scripturæ vel Patrum autoritate probanda est. Nullam verò pro ea Scripturæ vel Patrum auctoritatem afferunt Patroni illius, quæ mereatur attendi, prout infra ostendemus. Nec eam ratione naturali probare possunt: cum peccatum originale, omnium confessione, superet captum rationis nostræ, nec illud ratio naturalis assequatur, sed fides credat. Unde dum Neoterici aiunt, peccatum originale per constitutionem voluntatis parvulorum in voluntate Adami facile explicari, constitutionem suspectam reddunt, quod aliena sit à veritate, sicut & ab Augustini mente: utpote qui l. 1. de nupt. & concupisc. & aliis sexcentis locis dicit, quod peccatum originale non facili ratione indagatur, nec sermone explicatur.

Non videtur tamen verum quod per constitutionem voluntatis parvulorum in voluntate Adami facile explicetur originale peccatum; imò per eam magis intrinsecè obscuraturque videtur, ob difficultates quas constitutio illa involvit. Nam imprimis modus legitimus explicandi peccatum originale talis esse debet, ut verum sit, peccatum istud parvulis nullo modo voluntarium esse voluntate propriâ & personali, sed alienâ Protoparentis, prout hætenus in Ecclesia traditum fuit creditumque. At si propriæ voluntates parvulorum verè in Adami voluntate constitutæ fuerunt, dum ipse peccavit, verè tunc extiterunt, saltem moraliter. Ergo parvuli tunc verè moraliter peccaverunt voluntate propriâ, etsi non physicè, illudque Adami peccatum ipsis tunc moraliter voluntarium fuit voluntate propriâ, utpote tunc moraliter existente; quemadmodum in casu quo matrimonium per procuratorem vel procuratores contrahitur, licet physicè tunc non contrahatur voluntate propriâ (utpote physicè tunc aliquando non existente) moraliter tamen propriâ contrahentium voluntate

38 contrahitur, utpote in voluntate procuratoris moraliter existente. Sed & ratio propter quam Assertores pacti cum Adamo initi, peccatum originale explicant per constitutionem voluntatis parvulorum in voluntate Adami, id ipsum confirmat; ideo namque peccatum originale sic explicant, ut parvulis voluntarium sit intrinsecè, non extrinsecè dumtaxat: siquidem adeò certum putant, peccatum illud debere ipsis esse intrinsecè voluntarium, ut aliqui ex ipsis doceant hæreticum esse, asserere, quòd solùm sit voluntarium extrinsecè. Verùm hæresis ista fictitia est; quamvis enim peccatum originale sit parvulis intrinsecum, non ideo est ipsis intrinsecè voluntarium; nec hoc quisquam sanctorum Patrum, veterumvè Theologorum hæcenus requisivit. Nec conceptibile est quomodo peccatum originale parvulis esse queat intrinsecè voluntarium, nisi voluntarium sit voluntate propriâ & personali: utpote quæ sola parvulis est intrinsecæ. Igitur dum asserunt peccatum originale parvulis esse debere voluntarium intrinsecè, eo ipso asserunt ipsis esse voluntarium voluntate propriâ. Quod tamen asseri non potest.

39 Nec solam illam difficultatem, sed & aliam secum affert opinio illa, eamque vix, aut ne vix quidem extricabilem. Vix enim, aut ne vix quidem conceptibile est quomodo constitutio illa voluntatis parvulorum in voluntate Adami, in ordine ad peccandum, absque proprio & personali parvulorum consensu fieri queat. Nec videtur magis comprehensibile, quòd voluntas parvulorum, nonnisi post multa annorum, millia futurorum, in primi hominis voluntate, ab ipso mundi exordio, in ordine ad peccandum, moraliter constitui, atque existere potuerit; quam quòd parvuli illi, absque constitutione illa, ab ipso mundi exordio peccare potuerint, peccatumque deinde contrahere. Unde cum peccatum istud non admitteremus, nisi fides cogeret; nec constitutionem illam, fide non docente, admittere debemus.

40 Enimverò vel constitutio illa, absque proprio parvulorum consensu facta, ad ipsos derivare potest originale peccatum, independentè à carnali seu feminali processione ab Adamo, vel nonnisi dependentè ab ea: Neutrum dici potest. Non primum, quia aliàs Deus, absque proprio consensu nostro, voluntates nostras in cuiuscumque hominis voluntate, in ordine ad peccandum, constituere posset, istiusque hominis peccata deinde nobis ad culpam & damnationem imputare. Quod si possibile foret, nullus posset non anxius de salute sua, quamlibet alioqui moraliter certus se sanctè vivere. Si enim id à Deo fieri posset, unde sciri posset factum non esse: Nemo ergo scire posset, voluntatem suam in alterius hominis voluntate, in ordine ad obedientiam & inobedientiam, ac per consequens in ordine ad salutem & damnationem, sic constitutam non esse, ut ipso peccante, & pereunte, & ipse peccaret, periretque. Quem verò anxium

non efficeret talis assertio?

41 Secundum etiam dici non potest; si enim constitutio voluntatis parvulorum in voluntate Adami, ad ipsos derivare non posset originale peccatum, nisi dependentè à carnali seu feminali processione ab Adamo; nec sola carnalis ab Adamo processio ad derivationem istam sufficiens esset; nec sola constitutio voluntatis parvulorum in voluntate Adami; sed necessaria foret utriusque conjunctio. Tam verò incomprehensibile videtur, per constitutionem illam ad parvulos derivari peccatum originale, dum ei conjungitur propagatio carnalis ab Adamo, si hæc sola insufficiens sit ad derivationem peccati; quam peccati derivationem fieri per constitutionem illam solam.

Denique vel iniustitia non est in eo quòd anima (licet alioqui innocens) sine intrinseco consensu suo hodie uniatur corpori, ex vitio Adami semine procreato, unitaque per illud vitietur, & ad ipsam originale peccatum derivetur; vel iniustitia est in eo quòd voluntas istius animæ, sine intrinseco consensu suo sic constituatur in voluntate alterius, v. g. Adami, ut ipso peccante ac pereunte, & ipsa peccare perireque censetur. Tamen enim peccatum formale non sit in corpore, per corpus derivari potest, de factoque juxta SS. Patres derivatum est in animam. Nec ad hoc necesse est quòd corpus sit actus liber infantis: cum sine intrinseco actu libero infantis ad ipsum derivari queat Adami peccatum; sicut sine intrinseco actu libero voluntatis, voluntas ipsius in Adami voluntate, in ordine ad contrahendum Adami peccatum, collocari potuit.

42 Merito ergo ad constitutionem illam voluntatis posterorum in voluntate Adami nusquam recurrit Augustinus ad refellenda Pelagianorum contra originale peccatum argumenta. Eò certè non recurrit loco n. 34. relato, ubi maxime recurrere oportebat, si constitutionem illam Augustinus ad salvandum parvulorum voluntarium necessariam censuisset. Propter quid ergo peccatum originale ad parvulos derivatum asserit? & quo jure? Jure (inquit) *feminationis*. Et iterum: *Non propter arburium singulorum, sed propter originem seminis, unde omnes futuri erant; secundum quam originem* (non dicit secundum pactum constitutum voluntatis ipsorum in voluntate Adami) *omnes in illo uno radicaliter & feminaliter erant, & hi omnes unus ille erant, qui in seipsis formaliter nulli adhuc erant*. Et attende similitudinem quâ id explicat prorsus independentè à pacto illo: *Secundum hanc originem feminalem etiam Levi tunc decimatus ostenditur* (dum Melchisedecho Abraham decimas dedit) *non in seipso, sed in illo, in cujus fuit lumbis* (non dicit in cujus voluntate fuit voluntas ipsius) & quamvis Levi tunc nec voluit nec noluit decimari, quoniam nulla ejus tunc voluntas erat, quando secundum substantiam suam nec ipse adhuc erat; tamen secundum rationem seminis non mendaciter... dictum est, quòd ibi fuit, & decimatus

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 623

est. Solum Christum ab hac decimatione filiorum Abrahæ excipit; non quia voluntas ipsius constituta non fuit in voluntate Abrahæ, cum nec voluntas Levi, nec aliorum Abrahæ filiorum in Abrahæ voluntate constituta fuerit; sed quia licet sit etiam ipse secundum carnem semen Abrahæ (eò quod Virgo Maria, de qua carnem sumpsit, ex ipso semine propagata est) non tamen est obnoxius eidem semini, qui virili non est conceptus ex semine, liber à nexu seminariis concupiscentiæ.

[44] Eadem ratione l. 2. de peccat. merit. c. 25.

l. 1. de nupt. & concupisc. c. 12. & 24. l. 2. contra Julian. c. 4. & l. 5. c. 15. probat Christum originale non contraxisse peccatum, sicut & Leo Magnus ferm. 3. de Nativit. dicens: *Solus inter filios hominum Dominus Jesus innocens natus est, quia solus sine carnalis concupiscentiæ pollutione conceptus.* Unio itaque humanitatis cum Verbo non est ratio hujus proxima, sed remota dumtaxat.

45 Indubitata ergo Patrum sententia est, peccatum originale per concupiscentiam seu seminalem generationem (quæ sine concupiscentia naturaliter non fit) ab Adam in posteros derivari. Siquidem Adam occultâ tabe carnalis concupiscentiæ sua tabescit in se omnes de sua stirpe venientes, inquit Augustinus l. 1. de peccat. merit. c. 9. *Hæc concupiscentia* (inquit l. 1. de nupt. & concupisc. c. 23.) peccati vinculum generatione trajicit in posteros.

46 Et ideo l. de spir. & lit. c. 15. dicit, quod peccatum originale contrahitur per carnem, per eamque animæ refunditur: *Habent parvuli originale, non per animam, sed per carnem utrique contractum, animæque refusum.* Quia scilicet anima contagio ejus obruitur, cum membris corporis inseritur. L. 10. in Genes. c. 16. Idque Spiritus sanctus inquit Job. 14. cum dicit: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* quia hoc dicendo, immunditiam hominis provenire dicit ex immunditia feminis.

47 Nec refert quod peccatum originale, seu ejus culpa, non sit in semine. Quia, ut S. Thomas ait q. 81. a. 1. ad 3. *etsi culpa non sit actu in semine, est tamen ibi virtute humana natura, quam concomitatur talis culpa.* Addit verò a. 2. *Sicut originalis justitia traducta fuisset in posteros simul cum natura; ita etiam inordinatio ei opposita.* Per quid? Respondet art. 4. *Per seminalem rationem, quia peccatum originale à primo parente traducitur in posteros... per virtutem activam in generatione.* Et quænam est ista virtus activa? Ratio seminalis nihil aliud est quam virtus activa in generatione. Propterea ergo in semine corporali est peccatum originale sicut in causa instrumentali (ait q. 83. a. 1.) eò quod per virtutem activam feminis traducitur peccatum originale in prolem simul cum natura humana. Sicut enim originalis justitia traducta fuisset in posteros simul cum natura (ait q. 81. a. 2.) ita etiam inordinatio ei opposita. Quia verò carnalis generatio per vir-

ritem seu motionem feminis naturaliter non fit sine concupiscentia, seu libidine; ideo q. 82. a. 4. ad 3. dicit, quod *libido transmittit peccatum originale in prolem.* Et q. 4. de malo, *concupiscentia, secundum quod est in patre, est causa originalis peccati*, quatenus scilicet per eam fit decisio feminis, per cujus activam virtutem natura communicatur humana per peccatum primi parentis vitiata, justitiæque originali spoliata ut supra. Nam quia justitiam originalem primus homo pro tota posteritate sua acceperat per generationem feminalem traducendam, dum eam, peccando, sibi, totique perdidit posteritati, istius justitiæ defectus eo modo traducitur in posteros, quomodo traducitur humana natura. q. 4. de malo a. 1.

Itaque primus homo peccando naturam infecit, vitiavit, maculavit humanam (quæ tota originaliter & radicaliter in ipso continebatur) & quia ista est natura quæ per seminalem generationem communicatur, natura infecta per generationem communicata inficit personam ejus cui communicatur. Et hoc est quod pulchrè declarat S. Anselmus l. de conceptu virgin. c. 22. dicens: *In Adam erat natura, extra quem de illa nihil erat. Est nuda iustitia quam habebat, & eam semper (nisi adjuncta) careret. Hæc ratione, quia natura subsistit in personis, & persona non sunt sine natura, fecit natura personas infantium peccatrices. Sic spoliavit persona naturam bono iustitiæ in Adam; & natura, egenfacta, omnes personas, quas ipsa de se procreat, eadem egestate peccatrices & injustas facit.*

Similiter S. Bonaventura Breviloquii cap. 6. 49 *Modus translationis culpa originalis videtur essentialis: quia licet anima non sit ex raduce, originalis tamen culpa ab anima Adæ transiit ad animas posterorum, mediante carne per concupiscentiam generatâ; ita quod sicut ab anima peccante infecta fuit caro Adæ, & prona facta ad libidinem; sic caro per libidinem seminata, & secum trahens affectionem vitiosam, inficit & vitiat animam. Quæ quidem infectio vitiosa in anima non tantum est pœna, sed etiam culpa. Et sic persona corrumpit naturam, & natura corrupta corrumpit personam, salvâ in omnibus divinâ justitiâ, cui nullo modo potest imputari infectio anima, licet eam creando infundat, & infundendo uniat cum carne infecta.*

Sed quaerit V. Beda l. variar. qq. q. 14. *quare anima originale peccatum imputatur, cum nova & munda à Deo procreetur?* Respondet, quia ipsa corpori in eadem persona unitur, & ab eo hac consuetudine & unione corrumpitur. Ut si quis bonum semen in terram mittat, & postea non fructum bonum, terra commixtione, sed zizania referat.

CAPUT V.

Transductio peccati originalis naturaliter fit, non libere & voluntarie libertate & voluntate posterorum; tamen non fiat nisi dependen-

ter à libertate & voluntate Protoparentis.

Sⁱ Equitur ex dictis precedenti capite. Fit enim per feminalem generationem, quæ naturalis est, non voluntaria nec libera iis qui generantur. Fit (ait Augustinus l. 2. op. imperf. contra Julian. num. 177.) eo modo quo traductio podagra à patre in filios: *Siquis in temperantia sibi podagram faciat, eamque transmittit in filios, quod sæpe contingit, nonne recte dicitur in eos illud vitium de parente transivisse, ipsos quoque hoc in parente fecisse, quoniam quando ipse fecit, in illo fuerunt, ac sic ipsi atque ille adhuc unus fuerunt? Fecerunt ergo, non actione hominum, sed ratione jam seminum. Quod ergo aliquoties invenitur in corporis membris, hoc in illo illius primi Genitoris antiquo magnoque peccato, quo natura humana universa vitata est, factum esse noverat, qui... dicebat, per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum... & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Fit proinde naturaliter, uti declarat l. 13. de Civit. Dei c. 20. Pro magnitudine quippe culpe illius naturam damnatio mutavit in pejus, ut quod poenaliter præcessit in hominibus primis, etiam naturaliter sequeretur in nascentibus cæteris. Unde S. Anselmus loco citato c. 7. *In Adam omnes peccavimus, quando ille peccavit; non quia tunc peccavimus ipsi (quia nondum eramus) sed quia de illo fuimus eramus. Et tunc facta est illi necessitas, ut, cum essemus, peccaremus: quia per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi.* Et S. Thomas q. 81. a. 1. *Inordinatio quæ est in isto homine ex Adam generato, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis omnes qui ex ejus origine derivantur; sicut voluntas anima movet omnia membra ad actum... Et sicut peccatum actuale, quod per membrum aliquod committitur, non est peccatum illius membri, nisi in quantum illud membrum est aliquid ipsius hominis, propter quod vocatur peccatum humanum; ita peccatum originale non est peccatum hujus persona, nisi in quantum hac persona recipit naturam à primo parente. Unde & vocatur peccatum natura, secundum illud Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ.* Nec solo illo loco peccatum originale esse dicit peccatum natura, actuale vero peccatum persona, sed & l. 1. p. q. 100. a. 1. 1. 2. q. 80. a. 1. q. 82. a. 1. ad 2. 3. p. q. 8. a. 5. ad 1. &c. Quia scilicet est voluntarium voluntate Adami tantum 1. 2. q. 81. a. 1. q. 82. a. 1. ad 2. 2. q. 108. a. 4. 3. p. q. 84. a. 2. ad 3. ubi sic: *Peccatum originale non est nostra voluntate commissum, nisi forte in quantum voluntas Ada reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apostolus dicit Rom. 5. in quo omnes peccaverunt, pro quanto scilicet tota natura humana, secundum seminalem rationem, erat in lumbis ejus, sicut Levi in lumbis Abraham, & sic omnes eramus in Adam tamquam primo principio generationis humanæ, sicut mul-**

ta membra sunt in uno corpore, uti cum S. Augustino, S. Anselmo, & aliis Patribus, explicat S. Thomas q. 81. a. 1. & 3. Unde Reverendissimus D. Paschalis, Motulanensis Episcopus, hac membrorum similitudine, à S. Thoma mutuata, in Concilio Tridentino optime explicavit modum, quo infantes, libertatis & rationis expertes, sine motu propriae voluntatis peccatum originale contrahunt; quemadmodum enim membra nostra, tametsi libertatis ac rationis expertia, verè dicuntur delictum ex eo patrare, quod ad opus divinæ lege prohibitum moventur ab imperante animi facultate; non aliter dicti infantes, etiam si de se nihil voluntarie commiserint, verè tamen dicuntur in Adamo peccasse, quatenus is qui naturam humanam in sua foecunditate integrè continebat, suæque in electione bonum malumque illius naturæ statum continebat, effecit per voluntarium delictum, ut universæ sui generis posteritas cum originali illa macula acque perverfione nasceretur, naturam ab ipso contaminatam per generationem accipiendo, à naturaque in personas maculam consequenter derivando. Iustitiam quippe originalem (in cuius privatione macula illa consistit) eo ferè modo Deus Adamo concesserat, quo Rex oppidum alicui subdito hæc lege concessisset, ut illud tam ipse quam ipsius posterit beneficiario jure, velut hereditario, possiderent, dummodo à fide Principis non descisceret; ubi verò descisceret, oppidi possessione universa cum ipso progenies spoliaretur. Quo casu (ipso desciscente) progenies iuste conqueri non posset, spoliata se esse oppidi illius possessione: cum Regi potius gratias agere deberet, quod ob factam primo parenti suo liberalem oppidi donationem, posteris omnes hereditarie illius ditionis capaces, & quasi jus ad rem sub dicta conditione habentes reddidisset. Sic peccati propagationem Tridentino in Concilio explicatam fuisse narrat Pallavicinus l. 7. Histor. Trid. c. 8. num. 5.

Sed difficultas est 1°. quomodo à parentibus, ab originali peccato per baptismum mundatis, peccatum originale per carnalem generationem in filios traducatur? 2°. quomodo sine actu libero voluntatis parvulorum: cum peccatum omne esse debeat voluntarium?

Ad primam difficultatem respondet Augustinus ferm. 174. de verb. Apost. hoc idè esse quia parentes baptismo mundati sunt spiritu, sed filios generant carne, non spiritu. Ex eo proinde quod regenerati sunt non generant, & ut ait l. 2. de peccat. merit. c. 27. *non ex primitiis novitatis, quæ renovati sunt, sed ex reliquiis veterastis (concupiscentiæ utique, quam iusti cum iustitia sua retinent) carnaliter gignunt.* Et idè filii ex patrum vetustate tot vetusti, & in peccati carne propagati, ad evadendam damnationem indigent Sacramento spiritualis regenerationis.

Ad secundam difficultatem, Assertores pa-

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 625

Et (de quo supra) respondent, peccatum originale parvulis quidem non esse voluntarium voluntate propriâ, physice existente; esse tamen ipsius voluntarium voluntate propriâ, seu ipsis intrinsicâ, moraliter existente: utpote per pactum illud in Adami voluntate moraliter constitutâ. Verum istud est paradoxum in Theologia Sanctorum, imò & in Ecclesia Dei, in qua hætenus creditum est peccatum originale parvulis voluntarium non esse voluntate propriâ, sed alienâ. Unde nullibi Augustinus, vel quisquam alius SS. Patrum, dicit, parvulos in Adam fuisse secundum voluntates suas, sed secundum propaginem carnis, tamquam in radice ibi eramus, ait Augustinus serm. 294. secundum rationem seminis, secundum originem seminis, ut supra num. 34. in Adami natura illa insita, in qua eos gignere poterat. L. 3. de peccat. merit. c. 7. Sicut Levi fuit in lumbis Abrahæ. L. 4. op. imperf. contra Julian. n. 104.

CAPUT VI.

Satisfit objectionibus Neotericorum existimantium, peccatum originale absque pacto supra dicto explicari non posse.

55 **O**bjicies 1°. pactum illud constare ex Genes. 17. ubi dicitur: *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quod pactum? Non circumcisionis, quam si parvulus non suscepit, nulla culpa est ipsius, sed majorum, qui eum circumcidere non curarunt, inquit Augustinus l. 16. de Civit. c. 17. ubi propterea per pactum illud, quod ipse testamentum vocat, illud intelligit, quod factum est ad hominem primum: *Etiâ parvuli, non secundum vitam suâ proprietatem, sed secundum communem generis humani originem, omnes in illo uno testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt... Testamentum autem primum, quod factum est ad hominem primum, profecto illud est: quâ die ederitis, morte moriemini.*

56 **M**irum est viros acutissimos in ista Augustini expositione non animadvertisse, vanam esse suam objectionem: utpote quam Augustinus manifestè solvit, pactum illud, seu testamentum, exponendo, non de pacto, quo Deus posterorum voluntates in Adami voluntate constituerit (pactum quippe istud per Adæ peccatum irritatum seu dissipatum non fuit, sed impletâ conditione potius stabilitum & completum) sed de præcepto Dei facto ad hominem primum... *quâ die ederitis, morte moriemini*; idque juxta usitatam S. Scripturæ phrasim, secundum quam pactum seu testamentum Dei dissipare, nihil aliud est nisi transgredi legem vel præceptum Dei (cujus observatoribus vitam Deus promittit æternam) uti videre licet Exodi 19. & 31. Levitici 26. &c.

57 **O**bjicies 2°. illud Osee 6. *Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum meum, ibi prævaricati*

sunt in me. Super quo Hieronymus: *Imitati sunt Adam: ut quod ille in Paradiso fecerat, pactum meum, legemque præteriens, isti in terra facerent.*

Vana pariter objectio: quia etiam per pactum Hieronymus intelligit legem supradictam, uti significat ista conjunctio, *pactum legemque*; vox namque posterior prioris est explicatio. Et quo fundamento commentitiam conventionem suam Adversarii intelligunt, cum nullo Scripturæ testimonio per pactum intelligi demonstretur, nec de ea à Patribus exponatur?

Objicies 3°. Idèd per unum hominem peccatum intravit in mundum, & in omnes homines pertransiit, quia omnes transgressi sunt pactum, seu præceptum, in quacumque hora comederis, morte morieris.

Nec ista objectio umbram habet soliditatis. Concedo namque totum. Quid inde? Nihil. Non enim dicit Apostolus, nec Augustinus, aut Basilius, nec quisquam ex Patribus, omnes idèd præceptum istud transgressos, quia voluntas omnium in Adami constituta erat voluntate. Aliam rationem propter quam omnes in Adam transgressi sunt præceptum illud, Augustinus adfert serm. 294. quia secundum propaginem carnis in illo eramus omnes, antequam nati essemus, tamquam in parente, tamquam in radice ibi eramus. Apostolus (inquit l. 4. op. imperf. in Julian. n. 104.) dicit, *in quo omnes peccaverunt... non propter arbitrium singulorum, sed propter originem seminis, secundum quam originem omnes in illo eramus.*

Objicies 4°. Augustinus l. 3. de peccat. merit. c. 7. dicit: *Omnes in Adam tunc peccaverunt, quando in ejus natura illa insita, in qua eos gignere poterat, omnes ille unus fuerunt.* Ergo omnium hominum voluntas moraliter fuit in voluntate Adami.

Prorsus nulla est consequentia. Neque enim Augustinus dicit omnes in Adam fuisse secundum voluntatem (imò id negat loco proxime relato) sed secundum naturam. Nihil ergo consideratione dignum, pro suo illo pacto, ex Scriptura, nihil ex Patribus habent Neoterici. Quod nihil etiam à ratione, sequentium objectionum solutio manifestabit.

Objicies ergo 5°. Naturam peccati originalis sic explicare debemus, ut peccatum istud parvulis sit aliquo modo voluntarium (cum hoc sit de ratione omnis peccati.) Sed si voluntas ipsorum in Adami voluntate constituta non fuerit, non apparet quomodo peccatum originale sit vel fuerit ipsis voluntarium.

Nego subsumptum, quia peccatum originale parvulis esse non debet voluntarium voluntate propriâ, & intrinsicâ, sed extrinsicâ & alienâ, uti supra ostendimus ex Augustino, qui & illud ipsum confirmat l. 6. contra Julian. c. 9. ubi ad istud Juliani argumentum: *Quomodo peccatum persona illi justè possit adscribi, quæ nec voluit peccare, nec potuit, propriâ scilicet voluntate?* Respondet: *Aliud est*

perpetratio propriorum (ad quam propria requiritur voluntas) aliud alienorum contagio peccatorum (ad quam voluntas sufficit aliena) Audi Apostolum hoc breviter explicantem, qui unum dixit fuisse, in quo omnes peccaverunt, quia secundum rationem seminis in illo uno omnes unus fuerunt. Cumque instaret Julianus: *Qui fieri potest, ut res arbitrii conditio seminum misceatur?* Respondet: *Si fieri non possit, non esset unde parvulos, nondum de corpore egressos, mortuos diceremus. ... Quid à me queris, quo sit factum modo, cum videas factum esse quocumque modo, si Apostolo credas aliquo modo, qui de Christo, & de his pro quibus mortuus est Christus, mentiri potuit nullo modo.* Et l. 4. op. imperf. in Julian. n. 104. dicit, omnes in Adam peccasse, sicut Levi decimatus est in Abraham, in cuius lumbis erat, ut Apostolus dicit Hebr. 7. licet voluntas Levi in Abrahami voluntate constituta non fuerit. Quo exemplo sic insurgit in Julianum: *Huc (Apostolo utique) calumniare cecà loquacitate, & dic, si audes: Cum pater Abraham voluntate sua decimatus fuerit, quomodo potuit per illius voluntatem sibi extrinsecam decimari, hoc est decimas dare Levi, cuius voluntas nulla erat, quia omnino ipse nondum erat? Eà ratione quippe, vel potius hoc errore (nota bene) dicitis & notis: Cum primus homo voluntate peccaverit, quomodo potuerunt per ejus voluntatem simul in illo peccare, qui suam nonnam habebant, quia per substantiam suam nulli adhuc erant? Imò desine vana garrere, & omnes qui, nondum nati, nihil per proprias voluntates agere poterant boni, vel mali, in uno potuisse peccare, in quo per rationem seminis erant, quando ille propria voluntate peccatum illud grande peccavit, naturamque in se vitiosam, mutavit, obnoxioavit (excepto uno homine, qui ex ipso quidem semine, non tamen seminali ratione procreatus est) si potes, intellige; si non potes, crede.*

62. *Objicies 6°. Omnes auctoritates, quas proferimus, aliud non evincunt, quam quod physice & denominatione physice intrinsecà non peccaverimus in Adam, quando ipse actu peccavit, & nos physice non eramus; non verò quod moraliter, & denominatione moraliter intrinsecà tunc non peccaverimus, quando moraliter eramus, & voluntas nostra moraliter actu, & non moraliter potestate dumtaxat, erat in voluntate Adami. Aliàs in Adamo solum peccavisset potestate, seu possibiliter; cum tamen Scriptura, Concilia & Patres non dicant: in quo omnes peccare potuerunt; sed, in quo omnes peccaverunt.*

Respondeo allatas auctoritates prorsus evincere, nos in Adamo non peccasse voluntate nostrà intrinsecà, seu actuali & personali, sive physica, sive morali, sed voluntate Adami personis nostris extrinsecà dumtaxat, sicut Levi in Abrahamo decimatus non fuit voluntate suà intrinsecà, sive physica, sive morali, sed Abrahami dumtaxat sibi personaliter considerato extrinsecà. Omnes nihilominus verè

peccavimus in Adam, sicut Levi verè decimatus est in Abraham (ut utrumque enim testatur Apostolus, & verum est testimonium ejus.) Sed quia in Adam non peccavimus peccato actuali, sed originali dumtaxat, nec peccato personæ, sed naturæ; ad hoc necessaria non fuit voluntas nostra actualis & personalis, sive physica, sive morali; sed originalis dumtaxat, sive Adami ut originis & primi principii totius naturæ, uti sanctos Doctores vidimus asserere.

Objicies 7°. Peccatum originale inest unicuique proprium. Tridentinum sess. 5. can. 3. Igitur est unicuique voluntarium voluntate intrinsecà seu propria.

Negant consequentiam Patres omnes, negat & mundus totus. Quia idè inest unicuique proprium, quia inest unicuique propria concupiscentia cum privatione debitæ justitiæ originalis (peccatum quippe originale, in hoc homine, vel illo, nihil aliud est quam concupiscentia cum carentia justitiæ originalis, ait S. Thomas q. 4. de malo a. 2.) quæ cum inest unicuique propria, tamquam peccatum originale, non actuale, tamquam peccatum naturæ, non personæ, ad id non requiritur voluntas propria, sed originis & principii totius naturæ, ut dictum est.

Objicies 8°. Nulla est ratio, quare primum Adam peccatum ad nos transferatur, potius quam cetera ipsius peccata, vel etiam peccata proximorum parentum nostrorum, nisi quia voluntates nostræ in Adami voluntate constitutæ fuerunt in ordine ad primum peccatum, non in ordine ad reliqua, nec constitutæ fuerunt in voluntate proximorum parentum nostrorum.

Nego antecedens. Ratio namque est quia illud solum peccatum ad nos traducitur, per quod deperditum est donum justitiæ originalis, Adamo pro tota natura humana concessum, prout communis est sensus fidelium; justitia verò originalis per solum primum peccatum ipsius deperdita fuit, non per alia; nec per proximorum parentum peccata: utpote qui sicut ad nos transmittere non potuerunt originalem justitiam (quam nunquam habuerunt, nec Adam habuit post primum peccatum) ita nec illius privationem.

Objicies 9°. Peccatum originale, quod inest unicuique proprium, non est actuale, sed habituale. Atqui peccatum habituale, parvulis non inesset, nisi in Adamo moraliter actu peccavissent. Cum peccatum habituale proprium, vel sit ipsum actuale proprium moraliter perseverans, vel effectus ipsius.

Respondeo peccatum originale, quod inest unicuique proprium, esse quidem habituale, non tamen causatum à propria voluntate actuali seu personali parvulorum, etiam morali, sed ab eorum voluntate originali, sive à voluntate originis ac principii naturæ quam à primo parente acceperunt, debitæ justitiæ originali, sive debitæ ad Deum subiectione privatam,

tam, & ideo naturam acceperunt à Deo aver-
sam & peccatricem; in qua aversione pecca-
tum originale formaliter consistit, & non in
privatione aliorum bonorum, quibus privant
pœnalitates, quæ in Christi, & B. Virginis hu-
manitate fuerunt; & ideo ipsæ non fuerunt
peccatum, licet fuerint effectus peccati primi
parentis.

66 Objicies 10°. Actus voluntatis Adæ ita est
præteritus, ut nec physicè nec moraliter am-
plius sit, utpote per Adæ pœnitentiam retra-
ctatus. Ergo peccatum originale hodie dici
nequit parvulis voluntarium actu illo volunta-
tis Adami. Solum proinde dici potest volun-
tarium actu voluntatis parvulorum moraliter
existente in voluntate Adami. Argumentum
istud (sicut & præcedentia) nimis probat,
ducitque ad præcipitium, ad negandum uti-
que cum Pelagianis originale peccatum. Un-
de nego consequentiam. Si enim peccatum ori-
ginale hodie censeatur nequeat voluntarium actu
voluntatis Adami, eò quod actus voluntatis
Adami hodie nec physicè nec moraliter am-
plius sit; nec censeatur poterit voluntarium actu
voluntatis parvulorum, moraliter existente in
voluntate Adami: utpote moraliter etiam am-
plius non existente in voluntate Adami. Eò
quod constitutum existere non possit in eo in
quo erat constitutum, si id in quo constitutum
erat amplius non sit, nec physicè nec morali-

67 ter. Aliàs existeret in nihilo. Actus itaque,
quo Adam transgredi voluit Dei præceptum,
adhuc moraliter existit in effectu, quem in
tota causavit natura humana, concupiscentiâ
utrique, seu conversione ipsius ad bonum com-
mutabile, aversioneque à bono incommuta-
bili, seu privatione debitæ justitiæ originalis,
ut suprà. Et sic cessat objectio. Peccatum
namque originale trahunt sine voluntate nas-
centes, etsi peccatum illud exordium non sump-
serit sine voluntate primi hominis, de quo est
origo humani generis. Quia voluntate primi
hominis factum ad posteros sine voluntate tran-
sit per contagium, ut Augustinus dicit in lo-
cis suprà relatis. Sicuti hoc videatur difficile
conceptu, non mirum: cum Augustinus re-
stetur peccato originali nihil esse ad intelligen-
dum secretius. Unde lib. 1. de nupt. & concu-
pisc. c. 19. sic loquitur: *Quod dimissum est in
parente trahitur in prolem miris quidem modis,
sed tamen sit.* Et ser. 294. c. 7. aliàs 14. de verb.
Apost. Ego istam questionem profundam sentio, &
ad ejus fundum rimandum vires idoneas non
agnosco. Libet me & hic exclamare, quod Pau-
lus: *ô altitudo divitiarum! parvulus non bap-
tizatus pergit in damnationem (Apostoli enim
verba sunt: „ ex uno in condemnationem „)*
non satis invenio dignam causam: quia non in-
venio, non quia non est. Ubi ergo non invenio
in profundo profundum (forte fundum) atten-
dere debeo humanam infirmitatem, non dam-
nare divinam auctoritatem.

Cum igitur hîc agatur de materia, quam
non solum comprehendere non potest huma-

Tom. I.

na ratio, imò quam justitiæ contrariam exi-
stimeret, nisi fides ipsam corrigeret, rationa-
biliter hîc exigi non potest hoc naturali lumine
manifestum fieri. Satis proinde esse debet id
utrumque declarari per similitudines suprà al-
latas, quas experientia utrumque confirmat,
cum docet, quod parentum inclinationes filiis
communicentur, ita ut dum eorum anima
unitur corpori quod à parentibus accipiunt,
affectus concipiant similes affectibus animæ
parentum à quibus procreantur. Quod esse
non posset, nisi parentum affectiones corpori
& parentum, & filiorum certas imprimerent
dispositiones, similibus deinde affectionibus ani-
mam inficientes. Concipiamus ergo Adamum,
cum primum peccavit, tanto impetu se in
creaturarum amorem præcipitasse, ut non suam
dumtaxat animam, sed & corpus suum vitia-
verit, in eo imprimendo vestigia prævæ suæ
ad creaturas affectionis, seipsumque reddidisse
incapacem seminaliter generandi filios nisi simi-
liter vitiatos, & habitualiter affectos; habituali-
ter proinde à Deo aversos, & ad creaturam con-
versos. Dum enim Deus creavit primum homi-
nem, animam ipsius spirituales uniendo cor-
pori materiali, & volendo ut omnes homines
ex ipso nascerentur, duplici hac lege creavit,
1^a. ut corpora infantum similia essent corpo-
ribus parentum, & similiter affecta, nisi or-
dinem illum causa extranea immutaret. 2^a. ut
anima unita corpori, affectiones & inclinatio-
nes haberet correspondentes impressionibus
corporis sui. Hoc supposito utrumque intel-
ligitur, quod infantum animæ per habitua-
lem à Deo aversionem, & dominantem creatu-
rarum amorem corrumpantur, dum corpori
similibus impressionibus corrupto uniuntur.

68 Non dicant ergo Neoterici: quâ justitiâ in-
nocens anima corpori vitiatò unitur, unita-
que vitiat, & peccatum originale contrahit
sine actu libero voluntatis suæ: Ista quippe est
objectio Pelagianorum, ducens in præcipitium.
Discant à SS. Patribus actum liberum propriæ
voluntatis solum requiri ad peccatum actuale,
non ad originale. Unde Augustinus citato serm.
294. ait, *infantes trahere reatum originalis
peccati de vita prima, non sua, sed primi pa-
rentis.* L. 4. op. imperf. contra Julian. n. 95.
*Sine propria nascentis voluntate trahitur origi-
nale peccatum.* N. 98. *Hoc peccatum, quod si-
ne voluntate esse non potest, caret sine voluntate
nascentibus; caret per contagium, non per ar-
bitrium.* N. 99. *Sine voluntate illius, à quo
est origo nascentium, non est factum originale
peccatum; potuit autem ad alios per contagium
sine voluntate transire, quod non potuit ab illo
sine voluntate committi.* Et l. 5. n. 40. *Origina-
le peccatum etsi trahunt sine propria volun-
tate nascentes; tamen per voluntatem primi ho-
minis ipsa est origo vitiatæ.* S. Gregorius l. 9.
Moral. ad ista verba Job: *Multiplicabit vul-
nera mea, etiam sine causa; similiter dicit, quod
perpetua tormenta percipiunt, qui nihil ex pro-
pria voluntate peccaverunt.... Illos districtus*

Kkkk

Judex in aeternum percutit, quos reus arbitri non addicit. S. Prudentius l. de praedestinat. c. 16. Extra baptismi gratiam morientes, non suo, sed Protoplasti peccato perpetuam plessione damnantur. Non credunt hoc Pelagiani, ex quorum persona quindecim Episcoporum Byfacenorum, in Sardinia exulum, Synodus, in libello de incarn. & grat. c. 14. obmurmurationes ista referuntur: Quia iustitia est, ut imago Dei, qua nihil potuit per seipsam delinquere, si non redimatur sanguine Filii Dei, in regnum Dei non permittatur intrare? Quia iustitia Deus iustus infantibus sine peccato nascentibus ingerit poenam, in quibus poena non invenit causam? Et c. 30. Quomodo sine baptismo mortuos aeternis cruciatibus damnat, cum in eis nullam culpam mala voluntatis inveniat? Respondent: Nonne istos inimicos gratiae Dei, nec defensores humani, sed deceptores arbitrii, ad hoc sua perversitas cogit, ut Deum putent iniquum in omnium obitu parvulorum, ubi, nulla interveniente vel bonitate vel malitia propria voluntatis, alios vident regno, alios interminabili deputatos incendio?

70 Haec Synodi nomine S. Fulgentius scripsit. Suo vero ipse nomine l. de fide ad Petrum quadraginta recensens capita ad veram fidem firmissimè pertinentia, fideliter credenda, fortiter tenenda, veraciter patienterque defendenda, cap. 26. seu Reg. 14. sic loquitur: Firmissimè tene, & nullatenus dubites... parvulos, qui... sine Sacramento sacri baptismatis... de hoc saeculo transeunt, ignis aeterni sempiterno supplicio puniendos. Quia etsi propria actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

71 Infinita ejusmodi Sanctorum testimonia proferti queunt. Sed ista sufficiunt sincero veritatis potius quam praconceptae opinionis Amatori. Neque enim sic glossari possunt, quasi SS. Patres solum velint, peccatum originale parvulis voluntarium non esse physice voluntate propria, secus moraliter. Tum quia simpliciter negant, originale peccatum parvulis esse voluntarium voluntate propria. Negatio verò simpliciter prolata, cum sit malignantis naturae, negat per omnem modum. Tum quia si sic Patres intellexissent, uno saltem loco id significassent. Verum ubique simpliciter, & absque ullà seu restrictione seu distinctione, negant peccatum originale parvulis esse voluntarium propriam voluntate. Negat etiam id S. Thomas locis supra relatis, asserens peccatum originale parvulis esse voluntarium voluntate Adami tantum. Glossa proinde illa Neotericorum prorsus voluntaria est, atque fictitia; nullo per consequens modo recipienda. Quia nihil certi ex doctrina SS. Patrum erui posset, si ejusmodi glossis dogmata ipsorum eludere fas esset.

72 Objicies 11°. Plurium voluntates sic possunt moraliter unius voluntati alligari, ut quidquid unus iste voluerit, vel fecerit, & ipsi

velle tacereque censeantur. Id enim contingit, quando plures uni eidemque voluntates suas committunt, v. g. ad aliquid emendum; sicut & dum per procuratorem matrimonium contrahitur. Respublica etiam minorum voluntates Turorum alligat voluntatibus, &c. Igitur potuit à fortiori Deus posterorum voluntates Adæ voluntati sic alligare, in ordine ad quemcumque effectum, ut quidquid Adam voluisset, & ipsi voluisse censerentur. Cum jure supremi domini magis habeat in sua potestate voluntates nostras, quam nos ipsi.

Respondeo 1°. plures posse quidem voluntates suas unius alligare voluntati in ordine ad emendum, vel matrimonium contrahendum, sed prudenter id non posse in ordine ad peccandum. 2°. nec id Respublicam posse, sed in ordine ad effectus quosdam civiles dumtaxat. Tamen enim Respublica quosdam legum transgressores multare queat poenā infamiae v. g. ad filios ipsorum traducendā; non sic tamen, ut parentum culpa filiis imputetur, nec proinde sic ut filii infamiam istam portent tamquam poenam peccati sui, sed tamquam poenam peccati paterni, vel tamquam infortunium suum. 3°. an Deus jure supremi domini sui, posterorum nondum existentium voluntates, in ordine ad peccandum, constituere potuerit in Adami voluntate, sic ut ipso voluntate suā peccante, & ipsi propria voluntate moraliter existente peccare censerentur, ambiguum est, ob rationes hinc inde occurrentes. 4°. quod id possit, nec Scriptura docet, nec Patres; dato tamen, non concessio quod possit, non sequitur quod fecerit. Cum à potentia non sequatur ad actum, vixque aut ne vix quidem concipere valeamus, quomodo sit factum (ob dicta num. 40. & seqq.) inconcepiabilia verò ejusmodi non oportet nos extendere ultra id quod fides docet; maximè cum sancti Patres id fecisse negent locis supra relatis, & Scriptura nullibi fecisse doceat, ne quidem Rom. 5. cum dicit, in quo omnes peccaverunt. Id enim SS. Patres unanimiter negant fecisse propriam voluntate, etiam moraliter dumtaxat existente. Tridentinum autem sess. 4. ad coercenda petulantia ingenia, decernit, ut nemo... contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.

CAPUT VII.

Solutio aliquot difficultatum praecedentibus affinium.

EX dictis colligitur 1°. contra modernos 74 haereticos, filios parentum justorum nasci in peccato originali. Ob rationem num. 53. allegatam. Quam Augustinus l. 6. contra Julian. c. 6. variis illustrat similitudinibus. Prima est hominis videntis, qui plerumque filium gignit caecum. Secunda tritici, nam purgatur à palea triticeum, sicut homo à peccato;

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 629

- Et tamen inde cum palea nascitur aliterum. Tertia olea, ex cuius semine gignitur oleaster.
- 75 Sed contra hæreticos firmiorem habemus ex Scriptura probationem: siquidem David natus est ex parentibus fidelibus, & in quibus nihil Scriptura reprehendit; faceret tamen Pl. 50. se natum cum peccato originali: *Ecce (inquit) in iniquitatibus conceptus sum.*
- 76 Similiter Apostolus Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ, sicut & ceteri;* ubi de se, & Judæis, tamen natis de gente Prophetarum & Patriarcharum, loquitur, quos inter aliqui haud dubie nati erant de parentibus justis. De ipsis tamen, sicut de Gentilibus, generaliter pronuntiat, *Eramus natura filii iræ, &c.*
- 77 Respondent hæretici vocabulum græcū correspondens voci *natura*, non solum significare nativitatem, sed etiam idem significare quod *provisus*. Hanc quippe evasionem merito explodit Augustinus l. 6. contra Julian. ex hoc quod suo tempore vix inventus fuerit Codex antiquus, in quo non haberetur *natura*, prout modò. Unde infert 1°. sic bene verum fuisse ex græco. 2°. Ecclesiam à primis sæculis sic intellexisse, versionemque istam retinuisse, atque ex ea deduxisse omnes, etiam filios justorum, nasci in peccato originali.
- 78 Duo tamen Scripturæ testimonia obijciunt hæretici. Istud utique ex Rom. 11. *Si delibatio sancta, & massa; & si radix sancta, & rami.* Et istud ex 1. Cor. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.*
- 79 Sed frustra, priori namque loco Apostolus solum vult descendentes ex parentibus sanctis (sicut Judæi descendebant ex Patriarchis) ex hoc ipso destinatos & obligatos esse ad sanctitatem; non quod de facto sancti essent. Alias sibi contrarius esset Apostolus, tum in locis quæ ex ipso protulimus, tum Rom. 7. ubi loquens de Jacob & Esau, natis ex parentibus sanctis, dicit quod *Esau Deus odio habuerit, antequam quidquam mali fecisset.* Ipsum verò Deus odio non habuit ratione reprobationis, independentè à peccato originali. Cum prædestinatio & reprobatio hominum supponat prævisionem peccati originalis, prout ostendimus ro. 1. de Deo.
- 80 Nec posteriori loco Apostolus vult filios eo ipso nasci formaliter justos & sanctos, quo nascuntur ex parentibus justis & sanctis, sicut non vult virum infidelem eo ipso formaliter esse sanctum, quò mulierem habet fidelem. Solum ergo vult filios esse sanctos debito & obligatione imitandi parentes sanctos, vel sanctos eo modo quò patrem vel matrem sanctificari dicit per conjugem fidelem, occasionaliter utique, quatenus occasione, exemplis & exhortationibus ipsius frequenter adducitur ad fidem & sanctitatem.
- 81 Colligitur 2°. quod etiam in generatione prolis virtute divinà nulla inordinata libi-
Tom. I.

do sentiretur, adhuc in prolem sic genitam transmittitur peccatum originale. Ita S. Thomas q. 83. a. 4. quia libido per quam transmittitur peccatum originale, non est libido actualis, sed habitualis, inquit S. Doctor ad 3. Siquis verò miraculose nasceretur non ex viri semine, sed v. g. ex viri femore, peccatum originale non contraheret; nec illud contraxit Ludovicus Roceetus anno 1530. in pago de Ulasloo, propè Dixmudam, Flandriæ Oppidum, ex femore viri miraculose natus, ut fidem facit lapis sepulchralis ipsius, quem se vidisse testatur Bertrandus Loth, Ord. Prædicat. S. Th. Doctor tr. 15. de casibus Belgicis. Iste, inquam, peccatum originale non contraxit, nec natus est filius iræ, nec damnationi obnoxius. Quia ex semine Adam non propagatus, sive per generationem seminalem. Dicit autem Tridentinum sess. 6. can. 3. quod homines, nisi ex semine Ada nascerentur, non nascerentur iniusti. Dicit etiam S. Thomas q. 81. a. 4. quod illi soli peccatum originale contrahunt, qui ab Adam descendunt per virtutem activam in generatione ab Adam derivatam; quod est secundum rationem seminalem ab eo descendere. Nam ratio seminalis nihil aliud est quam vis activa in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute divinà ex carne humana, manifestum est quod vis activa non derivaretur ab Adam. Unde ad 3. dicit quod talis fuisset in Adam secundum corpulentiam substantiam, sed non secundum rationem seminalem. Et ideo non contraheret originale peccatum.

Debit nihilominus baptizari, tum ut fieret Christi & Ecclesiæ membrum, capaxque reliquorum Sacramentorum: tum ut justificaretur, salvareturque. Tamen enim natus sine peccato originali, natus equidem sine iustitia originali. Et illi etiam qui in utero matris sanctificarentur, baptizari deberent, ut Ecclesiæ incorporarentur, & idonei fierent ad reliqua Sacramenta. Quam ob causam vel ipsa Deipara, licet immunis à peccato originali, à Christo baptizata fuit, ut tradit Euthymius in cap. 3. Joan.

Si quæras, quomodo natus sine iustitia originali, si natus sine peccato originali, quod in privatione iustitiæ originalis formaliter consistit? Respondeo, ideo esse quia peccatum originale non consistit in privatione iustitiæ originalis utcumque, sed in privatione iustitiæ originalis debitæ. Iustitia verò originalis communicari non debuit, nisi per generationem naturalem ex semine Adam. Et ideo Ludovicus ille natus est obnoxius quidem concupiscentiæ, sed non sic rebeli, ut non potuisset eam Deo & rationi subicere. Quia, ut S. Thomas ait q. 82. a. 3. ad 1. in tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem. Concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest hominibus contra naturam; & talis est concupiscentia originalis peccati.

Et hinc Thomas de Lemos in Panoplia gra. 84
K k k k 2

tia: ro. I. tr. I. c. 4. rectè docet, talem quidem à Deo creati posse hominem, qualis hodie nascitur, id est mortalem, originalique iustitiâ carentem (cujus oppositum Bajus male docuit, quia proposit. 21. censuit, quod humana natura exaltatio in consortium divinâ natura debita fuit integritati primæ conditionis; ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis. Et proposit. 78. Immortalitas primæ hominis non erat gratia beneficium, sed naturalis conditio) sed non talem, qui sine ulla culpa sua, originali, vel actuali, tales pateretur concupiscentiæ motus, quibus non posset resistere: nisi tale ei Deus provideret adiutorium saltem naturalis ordinis, quo posset secundum rationem vivere, partemque inferiorem per superiorem refranare, & sic peccatum vitare. Aliàs Deus in illo statu impossibilia præciperet. Quod asseri nullo modo potest.

85 Colligitur 3°. ex proximè dictis, concupiscentiam hominis miraculosè nati, ex femore viri v. g., esse sine reatu: quia nec provenit ex culpa primæ parentis, nec ex culpa propria (ut suppono) nec transcendit limites rationis, nec debita ad Deum subjectionis; nec proinde conjunctam habet aversionem à Deo, sicut concupiscentia hominis in originali peccato nati. Et ideo est sine peccato.

86 Colligitur 4°. prorsus improbandam esse novam opinionem Cardinalis Sfondrati in Nodo prædestinationis dissoluto pag. 48. peccatum originale constitutis in privatione juris ad regnum cæleste: *Adamo infeliciter peccante, tota quoque posteritas, quippe ex patre rebeli nata, omni jure ad cæleste regnum spoliata est, quod peccatum originale vocamus.*

Dispunctor notarum 40. in propositiones ex Nodo illo excerptas, conatur quidem propositionem illam exculare, quasi privatio juris ad cæleste regnum idem sit quod privatio iustitiæ originalis, in qua formale peccati originalis, S. Anselmus, S. Thomas, S. Bonaventura & Doctores communissimè constituunt, & nos supra constituimus. Verùm neque sancti illi Doctores, neque nos, neque Doctores communissimè illud constituunt in privatione iustitiæ originalis, prout dicit privationem gratiæ sanctificantis, vel juris ad cæli regnum, sed prout dicit privationem debitiæ subjectionis ad Deum, ut constat ex dictis n. 12. 14. 16. & 17. Enimverò privatio gratiæ sanctificantis, & juris ad cælum, non habet rationem culpæ propriè dictæ (prout habet peccatum originale, juxta Tridentinum sess. 5.) sed poenæ dumtaxat, uti Bellarminus advertit l. 5. de amiss. grat. c. 19. Unde Augustinus l. 1. de peccat. merit. c. 30. peccatum originale clarè distinguit à privatione juris ad regnum Dei, *Nunquam explicanti (Pelagiani) quâ iustitiâ, nullum peccatum habens imago Dei, separaretur à regno Dei... aut unde imago Dei non intrat in regnum Dei, nisi impedimento prohibente peccati?* l. 6. contra Julian.

c. 10. *Si nihil meruissent mali, nunquam privarentur communione tanti boni.* Et l. 2. op. imperf. contra eundem n. 103. *Qui estis, qui vos imagines Dei separatis à regno Dei, sine ullius peccati merito?*

Colligitur 5°. non magis probandam alteram ejusdem Cardinalis propositionem, quâ pag. 98. asserit, *illum qui solo originali tenetur, dici non posse Deum deserere.* Peccavit namque in Adam, & verè in Deum peccavit, peccato per quod factus est Dei inimicus, à Deoque averlus. Verè ergo in Adam Deum deseruit.

Aliæ hæc quæstiones agitari solent. Prima, 88 quid si Adam primò solum commisisset peccatum superbiæ, nec venisset ad eum fructus vetiti? Secunda, quid si Adam non peccante, sola Eva peccasset? Tertia, quid si, nec Adam, nec Eva peccante, aliquis filiorum peccasset, &c. an filii ipsius peccatum originale contraxissent?

Cum quæstiones istæ parvæ, si ullius, sint utilitatis, ad primam breviter respondeo, quod adhuc isto casu iusticiam originalem sibi & nobis amisisset. Rebelleret namque Deo per superbiam, licet internam dumtaxat. Verisimiliter proinde pars inferior ipsius, in istius rebellionis poenam, adversus superiorem rebelleret, à Deoque desertus fuisset, qui Deum prius deseruisset.

Nec refert quod comminatio Dei specialiter 89 annexa fuit comestioni fructus vetiti. Hoc enim ideo factum, ut palpabiliter innotesceret peccatum ipsius, ad quod Adamum ex superbia processurum Deus præviderat.

Ad secundam quæstionem sanctus Thomas 90 q. 4. de malo a. 7. ad 4. responderet, filios ex Eva non contracturos originale peccatum, videturque id conformius expressionibus Scripturæ & Patrum. Res tamen incerta est.

Ad tertiam S. Thomas in 2. dist. 33. q. 1. 91 a. 1. ad 3. & q. de malo a. 8. necnon q. 5. a. 4. ad 8. responderet affirmativè. Verùm hoc prorsus etiam incertum est: cum pro neutra parte quidquam convincens proferri queat, nec improbabile sit Adamo non peccante, nec filios peccaturos.

CAPUT VIII.

Tametsi de fide non sit Beatissimam Virginem primo sua conceptionis instanti sanctificatam fuisse, à peccatoque originali per merita Filii sui preservatam; sententia tamen id asserens prorsus est tenenda.

Assertio ista à nobis Carmelitæ toto cor- 92 de est amplectenda, tamquam Deiparæ (cujus speciali titulo Fratres appellamur) & unigeniti Filii ipsius honori consulens, ejusdem Filii merita exaltans, & Ecclesiæ Catholicæ sensum continens. Merito proinde semper in Ordine nostro fuit propugnata, ut testis est Velasquez de Maria immaculatè con-

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 631

cepta l. 4. differt. 9. adnot. 1. n. 9. Eidemque Ordini nostro congratulatur P. Petrus de Ope-
da in sua Informat. pro immacul. Concep-
tundam. i. quod à duobus millibus; quin-
gentis & amplius annis, traditionis in Carme-
lo de immaculata Dei genitricis Conceptione
testimonium proferre possit. Siquidem Joannes
Hierosolymitanus Patriarcha XLIV. in lib.
de Instit. primorum Monachorum (quem ip-
sius esse demonstrat Petrus Wastelius in Vin-
diciis suis) c. 39. scribit, immaculatæ Concep-
tionis mysterium S. P. N. Eliæ Prophetæ re-
velatum fuisse sub figura nubeculæ ascenden-
tis è mari; & ab eodem Propheta, non palam
omnibus, sed secretè suis consortibus prædi-
ctum. *A quibus id traditum tenemus*, ait idem
Joannes, qui quarto floruit sæculo. Et ita
agnoscunt Salazar, Paulus Zamora, Ludo-
vicius à Ponte, &c. Et Salazar quidem in
Proverb. c. 42. argum. 12. *Abste* (inquit) *ut*
ego gloriam istam Carmelitanis Patribus invid-
eam, ut & dictum Joannem inter suos Proto-
parentes numerent, & tam nobile, tamque an-
tiquum pro immaculata Virginis Conceptione te-
stimonium inter sua Religionis divitissimas gazas
ostendent.

93 Non mirum proinde quod traditionem il-
lam secuti Scriptores omnes Ordinis pro im-
maculata Virginis Conceptione semper stete-
rint, nimirum S. Cyrillus Alexandrinus l. 6.
in Joan. c. 15. (dicens, *solo Christo, & bea-*
tissimâ ejus Matre exceptâ, omnes in peccato
nascimur) Joannes Hierosol. Patriarcha XLIV.
Hugo de S. Neoto, Joannes de Bachone, S.
Petrus Thomas, Patriarcha Constantinopolita-
nus, Guilielmus de S. Fide, Bernardus O-
lensis, Ordinis Generalis, Michaël de Bono-
nia, Thomas Waldensis, Philippus Kersbe-
rius, F. Martini, Philippus Albertus de Nul-
fia, Godefridus Candelarius, Joannes Paleo-
nydorus, Corneio, Lezana, Sylveira, Bonæ-
Spei, & alii quos ferè sine numero referunt
P. Mathias à S. Joanne 4. p. Histor. Paneger-
rit. & P. de Sylva in militia pro immaculata
Conceptione. Quos inter F. Martini in libro
de immac. Concept. tr. 5. veritatem hanc cen-
tum probat argumentis. Quibus Lezana in
Apologia pro immac. Concept. superaddit Pa-
tres omnium sæculorum, sententiasque plu-
rium Conciliorum, & sexdecim Romanorum
Pontificum in idem conspirantes exhibet Bo-
næ-Spei in libro, cui titulus: *Magni Prophe-*
ta Eliæ visio de immaculata Conceptione. San-
cta etiam Maria Magdalena de Pazzis l. 7. di-
vinarum intelligentiarum c. 29. testatur se Ma-
riam sine macula conceptam Verbo revelante
cognovisse.

94 Non mirum etiam quod Scriptores vetustis-
simi fidem faciunt, festum immaculatæ Concep-
tionis, à tempore cujus initium omnem ho-
minum memoriam longè præcedit, in Ordine
nostro celebratum fuisse, velut præcipuum
Ordinis Festum, maxima cum pompa, Car-
dinaliumque, ac totius ferè Romanæ Curia

concursum, tam Avenione, quam Romæ. Nam
Richardus Radulphus, Archiepiscopus Arma-
chanus, & Hiberniæ Primas, in sermone co-
ram Cætu Cardinalium habito anno 1342. A-
venione (ubi tunc erat Pontifex) ipso Concep-
tionis festo sic ait: *An non merito dicimus illi*
ave, quæ sic erat illustrata virtutibus in origi-
ne? Utrique hanc illustrationem in suo orin hic
sanctus ac peculiaris & antiquus Ordo suus Car-
melitarum præcedit in habitu, qui hoc festum
ipsius singulariter solemnizat, candorem habuisse
sui, ut existimo, prudenter & devotè ad hoc
factum dirigens. Hunc ipsius sermonem refert
& commendat Thomas Waldensis to. 3. de
Sacramentalib. tit. 9. c. 89.

Baconius in 4. dist. 2. q. 4. a. 3. *Publica & 95*
diuturnâ consuetudine celebratum est hoc festum
in Curia Romana, etiam cum venerabili Con-
gregatione DD. Cardinalium, cum solemnî Mis-
sa, & Sermone, singulis annis, in domo Fra-
trum Ordinis B. Maria de Carmelo, & hac
duraverim tempore multorum Romanorum Pon-
tificum, usque in præsens tempus. Ita ille qui
obiit anno 1346.

Joannes Hildesheim in lib. de princip. Ord. 96
FF. gloriosæ Dei genitricis Mariæ contra de-
tractores c. 14. *Reverendissimi Domini Cardina-*
les à multis temporibus consueverunt in Ro-
mana Curia visitare Convantum nostrum in fe-
sto Conceptionis, sicut venerari consueverunt B.
Dominicum in ipsius festo, & S. Franciscum in
suo, &c.

Arnoldus Bostius (qui obiit sub finem sæ- 97
culi xv.) in l. de patronatu B. V. c. 13. *Ut*
multo laudum præconio efferendus Joannes de
Seghoia, Prasul Cæsariensis, testis est, à tem-
pore cujus initium hominum memoriam longè
præcedit, Reverendissimi DD. Cardinales, &
tota ferè Romana Curia, ubicumque resederit,
si ibi sit Carmelitarum (peculiarium Mariæ fi-
liorum, & Fratrum) Cænobium, solemniter con-
veniunt. Fit ad Clerum sermo mysterii sanctæ
& singulariter admirandæ Conceptionis Mariæ...
Celebratur quoque Missa festiviore ritu, com-
muniter per aliquem Antistitam, & ut devotio
confluentium reddatur augmentior, Sanctissimus
Pater Apostolicus convenientibus dat am-
plius indulgentias.

Cum igitur hæreditaria Ordinis erga imma- 98
culatam Deiparæ Conceptionem devotio non
patiat eam à nobis silentio præteriri, dicimus,
asserimus, & constanter tenemus, piè creden-
dum, Deiparam absque peccato originali fuisse
conceptam, meritòque huic assertioni, tam-
quam magis piæ, non solum cunctos Religio-
sos Ordines, uno solo excepto, cunctasque
Academias adhærere, sed & omnes penè fi-
deles in eam conspirare.

Unde in Concilio Basileensi sess. 36. circa 99
annum 1439. determinatum est, quod ea ap-
probanda, tenenda & amplectenda esset, tam-
quam pia, & consona cultui Ecclesiastico, fidei
Catholica, rectæ rationi, & sacra Scriptura.
Licet autem determinatio ista finem contro-

veritas non imposuerit (quia Concilium istud sufficientis tunc authoritatis non fuit, utpote revocatum, Ferrariamque translatum ab Eugenio IV.) plurimum tamen facit ad ostendendum, quantum in eam sententiam propensa tunc fuerit Ecclesia; neque enim ad eam determinationem Basileenses aliqui venissent; uti nec Synodus Avenionensis, quæ determinationem istam iteravit, confirmavitque. In Generali etiam Congregatione Concilii Tridentini supra duas tertias partes in ea verba consenserunt: *Quam pie creditur absque peccato originali fuisse conceptam*, uti legere est apud Pallavinum Hist. Conc. Trid. l. 7. c. 7. n. 3. Et Concilium ipsum Tridentinum sess. 5. solemniter declaravit, non esse sua intentionis, comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Mariam Dei genitricem. Denique Dei Matrem absque peccato originali conceptam fuisse, usque adeo persuasi sunt fideles, ut contraria opinio publice sustineri nequeat absque eorum scandalo. Ideoque Paulus V. anno 1617. editâ Bullâ prohibuit, ne in ipsiusmet disputationibus Academicis, aut aliis similibus Actibus opinio illa sustineretur, eò quod inde scandala oriebantur. Propter quam etiam rationem Gregorius XV. anno 1622. sub pœnis & censuris in Constitutionibus Decessorum suorum expressis prohibuit, ne quis in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, aut aliis quibuscumque Actibus publicis assereret, beatissimam Virginem cum peccato originali conceptam esse, & ne piam opinionem asserentes, contrariam opinionem in iisdem concionibus impugnent, nec de ea mentionem faciant. Imò ne in privatis etiam colloquiis scriptisque quispian audeat asserere quod beatissima Virgo concepta fuerit cum originali peccato, iis exceptis quibus id ab Apostolica Sede concessum fuerit.

100 Cumque post hæc omnia ingentia adhuc scandala hac de re exorta forent in Hispania, Alexander VII. anno 1662. ad instantiam Regis Catholici, omniumque ferè Episcoporum istius Regni, Constitutionem edidit, quæ incipit, *solicicudo omnium Ecclesiarum*, in qua licet quæstionem istam non definiat, immaculatæ nihilominus Dei genitricis Conceptioni apertius favet quàm omnes sui Decessores. Primò namque declarat, *veterem esse Christi fidelium erga ejus beatissimam Matrem Virginem Mariam pietatem, sententiam, ejus animam in primo instanti creationis, atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratiâ & privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi, ejus Filii, humani generis Redemptoris, a macula peccati originalis præservatam, immunem, atque in hoc sensu ejus Conceptionis festivitatem solemniter colentium, & celebrantium, atque in hujusmodi cultus commendationem editam à Sixto IV. Apostolicas Constitutiones, quas sacrum Concilium Tridentinum innovavit, atque observari præcepit.*

Secundò *austam rursus ac propagatam fuisse pietatem hanc, & cultum erga Deiparam, post erecta hoc nomine, approbantibus Romanis Pontificibus, Religiosum Ordinem, & Confraternitates, ac concessas ab iisdem indulgentias, ita ut accedentibus quoque plerisque celebrioribus Academiis ad hanc sententiam, jam ferè omnes Catholici eam amplectantur.*

Tertiò declarat, quod ob exorta ex occasione contraria assertionis, in concionibus, lectionibus, conclusionibus, & actibus publicis, in populo Christiano, cum magna Dei offensa, scandala, jurgia & dissensiones. ... Paulus V. ... vetuit horum opinionem, præfata sententia contrariam, publice acceri ac prædicari. Quam prohibitionem. ... Gregorius XV. ... ad privata etiam colloquia extendit, mandans insuper in favorem ejusdem sententia, ut in sacrosanctæ Missæ sacrificio, ac divino Officio celebrandis, tam publice, quàm privatim, non alio quàm Conceptionis nomine uti quicumque debeant.

Quartò, quod sancta Romana Ecclesia de in- 103 remerata semper Virginis Mariæ Conceptione festum celebrat, & speciale ac proprium super hoc Officium olim ordinavit, juxta piam, devotam ac laudabilem institutionem, quæ à Sixto IV. tunc emanavit.

Quintò, se velle laudabili huic pietati, & 104 devotioni, & festo, ac cultui secundum illam exhibitum in Ecclesia Romanâ, post ipsius cultus institutionem nunquam immutato. ... Prædecessorum suorum exemplo favere, necnon iuri pietatem & devotionem hanc colendi & celebrandi beatissimam Virginem, præveniente scilicet Spiritus sancti gratiâ, à peccato originali præservatam.

Sextò, se innovare Constitutiones & Decreta 105 à ... Sixto IV. Paulo V. & Gregorio XV. edita in favorem sententia asserentis, animam beatæ Virginis, in sui creatione, & in corpus infusione, Spiritus sancti gratiâ donatam, & à peccato originali præservatam fuisse, necnon & in favorem festi, & cultus Conceptionis ejusdem Virginis Deiparæ secundum piam istam sententiam exhibiti.

Septimò, omnibus & singulis sub pœnis & 106 censuris in Constitutionibus Sixti IV. contentis, necnon privationis vocis & loci, facultatisque concionandi & docendi, perpetuæque inhabilitatis ad munia ista, prohibet Constitutiones illas, seu Decreta, sic interpretari, ut favorem per illas dicta sententia, & festo, seu cultui secundum illam exhibitum frustrentur, vel hanc eandem sententiam, festum, seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quocumque modo, directè vel indirectè, sub quovis prætextu, scripto seu voce loqui, tractare, disputare, &c.

Probatur itaque beatissimæ Virginis Mariæ 107 Conceptio immaculata 1.º. ex eo quod sit Mater Dei, ad hoc solum effecta (ut inquit Idiotæ) ut esset Templum Altissimi. Ex hoc beatissima Virgo habet non solum affinitatem, sed & consanguinitatem & concorporationem

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 633

cum Deo, & quandam infinitatem ex Filio : quia ut bene Albertus Magnus Marial. c. 230. *Filius infinitat Matris bonitatem, omnis enim arbor ex fructu cognoscitur.* Unde in hoc verbo, *de qua natus est Jesus*, omnium elogiorum ipsius epitomen Matthæus cap. 1. complexus est. Quia ex excellentia Filii excellentia Matris potest intelligi, ait Gregorius Magnus in l. 1. Reg. Et S. Petrus Damiani dicit. orat. 2. de B. V. *Christi & Maria gloria non tam communis, quam eadem est.* Atqui gloria Christi exigebat, ut sanctissima Mater sua eâ puritate & immunitate à peccato niteret, ut nunquam filia iræ, nunquam maledicta, nunquam diaboli mancipium & domicilium fuisset : maledictio enim Matris redundasset in Filium, juxta illud : *Maledictio matris eradicat fundamenta.* Et non est filio gloria, ejus confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, vel matris, & dedecus filii pater, vel mater sine honore. Eccli. 3.

108 2°. ex Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te* : facer namque hic textus, est Spiritus sancti ad Deiparam Sponsam suam epithalamium, litteraliterque de ipsa Deipara Virgine accipitur. Cum in eo fundetur articulus fidei, vel fidei proximus, de immunitate utique ipsius ab omni peccato actuali, etiam veniali (quem articulum teste Tridentino sess. 6. can. 23. tenet Ecclesia, quæ in fide errare non potest) neque enim pro immunitate Virginis ab omni veniali habetur facer textus expressior, in eoque eam fundat S. Thomas 3. p. q. 27. a. 4. Atqui omnis facer textus in quo fundatur fidei articulus, vel fidei proximus, articulum illum continere debet in sensu litterali, uti docet S. Thomas 1. p. q. 1. a. 10. ad 1. In sensu verò litterali facer ille textus pari efficaciam remouet à Virgine Deipara maculam originalem, quam actualem; omnem quippe maculam à Deipara remouet universaliter & absolute : tam ergo efficaciter remouet originalem, quam remouet actualem : cum macula originalis tam verè ac propriè macula sit, quam actualis, verè proinde Spiritus sanctus non diceret universaliter & absolute, *macula non est in te*, si in ea foret macula originalis. Nam dicendo universaliter & absolute, macula non est in te, perinde est, ac si diceret, nulla macula est in te. Quod falsum est, si aliqua in ea macula sit, originalis utique.

109 3°. ex communi Ecclesie sensu, & consuetudine solemniter colendi immaculatam Deiparæ Virginis Conceptionem, seu immunitatem à peccato originali, in festo Conceptionis ipsius : isto namque sensu Conceptionem ipsius ab Ecclesia coli, atque ad honorem ejusdem, eodem sensu, Regularem Ordinem institutum esse, fidem irrefragabilem facit Bulla supradicta Alexandri VII. *solicitudine omnium Ecclesiarum.* Atqui maximam habet auctoritatem Ecclesie sensus & consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda :

quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet. Unde magis standum est auctoritati Ecclesie, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscunque Doctoris. S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 12.

4°. iisdem prorsus argumentis, quibus 110 idem S. Doctor 3. p. q. 27. a. 1. probat Dei Matrem in utero sanctificatam fuisse, & nunquam actu peccasse, etiam venialiter. Prius enim in argum. *sed contra*, probat ex eo quod Ecclesia celebrat Nativitatem B. Virginis, quam non celebraret, nisi sancta esset. Atqui celebrat etiam Conceptionem B. Virginis, tamquam sanctam. Ergo B. Virgo sanctificata fuit in sua Conceptione, sive primo instanti ipsius. In corpore verò idipsum probat, quia rationabiliter creditur quod illa quæ genuit unigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis majora gratiæ privilegia acceperit. Unde, ut legitur Luc. 1. Angelus ei dixit : *Ave gratia plena.* Invenimus autem quibusdam aliis hoc privilegiatè esse concessum, ut in utero sanctificarentur. Atqui similiter invenimus quibusdam esse gratiosè concessum ut in primo ortu suo sanctificarentur, sicut Angelis & primo homini. Posteriorius autem in argum. *sed contra*, probat ex Augustino l. de nat. & grat. c. 36. dicente : *excepta sancta Virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo questionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum.* Qui profectò locus æquè probat immunitatem sanctæ Mariæ Virginis ab originali, quam ab omni actuali : cum eo loco totus desudet Augustinus, in oppugnanda Pelagianorum hæresi, homines ab originali eximentium, multosque etiam ab omni actuali ; contra quos Augustinus ibidem demonstrat omnes utrique peccatorum generi subiacere, excepta sancta Virgine Mariâ.

In corpore verò immunitatem ipsius ab omni 112 actuali sic probat : *Dicendum quod illos quos Deus ad aliquid eligit, ita preparat & disponit, ut ad id ad quod eliguntur, inveniantur idonei, secundum illud 2. Cor. 3. "Idoneos nos fecit Ministros Novi Testamenti."* Beata autem Virgo fuit electa divinitus ut esset Mater Dei ; & ideo non est dubitandum quin Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quod Angelus ad eam dicit : *"Invenisti gratiam apud Deum, ecce concipies, &c. Non autem fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando peccato actuali. Similiter dico ego, nec si peccasset aliquando peccato originali. Hoc enim pari efficaciam probant rationes sequentes S. Doctoris : Tum quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prov. 17. "gloria filiorum patres eorum."* Unde & per oppositum ignominia matris (quæ major fuisset ex peccato originali, quam ex ve-

nialia actuali) ad filium redundasset. Tum etiam quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit: dicitur autem 2. Cor. 6. » quæ conventio Christi ad Belial? » Tum etiam quia singulari modo Dei filius, qui est Dei sapientia, in ipsa habitavit, non solum in anima, sed etiam in utero. Dicitur autem Sap. 1. » In malevolam animam non introibit sapientia, » nec habitabit in corpore subdito peccatis. » Et ideo sicut simpliciter fatendum est, quod beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec veniale, ut sic in ea impleatur quod dicitur Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*; ita simpliciter fatendum, quod nullum originale contraxit.

113 Instauratur argumentum istud: vel rationes istæ efficaciter non probant immunitatem beatissimæ Virginis ab omni peccato actuali, etiam veniali; vel efficaciter probant immunitatem ipsius à peccato originali. Si enim hoc ipso defuisset esse idonea Mater Dei, quod aliquando contraxisset vel minimum peccatum actuale veniale; multò magis hoc ipso quod aliquando contraxisset originale, quod Deo longè magis displicet, quàm minimum veniale; istud enim (ut supra dixi) non constituit iræ filium, Dei inimicum, à Deo aversum, mancipium diaboli, prædam inferni, uti constituit peccatum originale. Si ergo tantilla labecula peccati venialis redundasset in filium, quantò magis ignominiosissima labes peccati originalis? Si dignum Dei, seu divinæ sapientiæ habitaculum non fuisset, hoc ipso quod aliquando commisisset peccatum veniale; multò minùs si aliquando contraxisset mortale, quale est originale. Incarnatæ proinde Dei sapientiæ longè magis odiosum, quàm actuale veniale. Si denique singularis affinitas inter Matrem & Dei Filium, ab ipso excludere debuit omnem conventionem cum Belial, etiam non excludentem amicitiam cum Deo; longè magis omnem conventionem amicitiam illam excludentem, prout excludit originale peccatum. Vel si hanc excludere non debuit; profectò nec illam. Vel igitur argumenta sancti Doctoris nostram seu piam comprobant assertionem, vel non probant suam.

114 5°. si ex eo quod sanctissima Virgo Maria sit Deipara, S. Epiphanius orat. in laudem ipsius rectè infert, quod gratia S. Virginis est immensa, quodque solo excepto Deo superior existit; naturâ formosior ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu Angelorum. S. Ephrem Syrus orat. de Maria: sublimior Calitibus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & incomparabiliter reliquis omnibus supremis exercitibus gloriosior, omnium Sanctorum corona, ob immensum fulgorem atque splendorem inaccessa. Gregorius Nicomedienfis: pulcherrima omnium pulchritudinum pulchritudo, & pulchrorum omnium summum ornamentum. S. Petrus Damianus serm. de nativitate. Attende Seraphim, & videbis quidquid majus est, esse minus Vir-

gine, solumque opificem opus istud supergredi. Idiota de contempl. Virg. Sanctorum omnium privilegia à Virgo habes, omnia in te congesta, nemo equalis est tibi, nemo major nisi Deus. Augustinus serm. de nativitate. Si formam Dei te appellem, digna existis. Andreas Cretensis orat. 2. de Assumpt. Maria divini Archeypii imago rectè descripta, & divinatorum attributorum epitome. S. Anselmus I. de conceptu Virgin. c. 18. Decens erat ut eâ puritate, quâ major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret. Rectè etiam infertur, ipsam semper in gratia fuisse, nunquam in peccato; semper in lumine, nunquam in tenebris; semper immaculatam, nunquam maculatam fuisse. Aliàs quoad hoc, omnibus etiam Cherubim & Seraphim, solo Deo excepto, superior non esset; nec istud sanctorum Angelorum privilegium haberet; nec eâ puritate niteret, quâ major sub Deo intelligi nequireret, &c.

Atqui (estque sextum argumentum) S. 115 Hieronymus in Psal. 77. ait Deiparam nunquam fuisse in tenebris, sed semper in luce. S. Chrysostomus in Liturgia sua Ecclesiam inducit Mariam vocantem sanctissimam, intemeratam, ac supra cunctos benedictam. Et rursum Hieronymus apud Contensonum in Mariologia pag. mihi 769. Quidquid in Maria gestum est, fuit opus gratiæ. Sophronius serm. de Assumpt. Quidquid in Maria gestum est, totum puritas, & simplicitas, totum gratia & veritas fuit, totum misericordia & iustitia, &c. Laurentius Justinianus I. de castit. conn. c. 9. Quidquid honoris, quidquid dignitatis, quicquid meriti, quidquid gratiæ, quidquid est gloriæ, totum fuit in Maria. S. Bernardinus conc. 61. Excepto Christo, tanta Virgini data est gratia, quantam uni pura creatura dari esset possibile.

7°. in Mariæ Conceptione natura gratiam 116 non præcessit, sed quodammodò expectavit. Concepta namque fuit ex parentibus sterilibus, plusquàm sexagenariis, ut infecundam se solam natura ostenderet ad Dei Matrem producendam, & ut ad maximum miraculum via per miraculum sterneretur, inquit Damascenus. Quo etiam sensu non de terra (inquit Idiota) sed de celo vas sibi hoc, per quod descenderet, Christus elegit. Et inter omnia opera æterni artificis, post operationem illam, quæ naturæ nostræ unitus est Filius tuus, speciale opus fuisti, ô Maria. Et ita quidem speciale, ut ad genua tua procidens S. Ildephonsus, procido (inquit) ante Te, solum opus Incarnationis. Quomodo solum opus Incarnationis? Quia si non esset Verbum caro factum, nec esset Maria, utpote quæ (ut rursus Idiota contemplatur) ad hoc solum effecta est, ut esset Templum Altissimi. Enimverò, si non esset Deus caro, quorsum Maria in mundum producta est? ait S. Ephrem. Itaque Dei Filius sibi eam, quæ si mundum specialissimum creavit, non enim suis ipsius causâ progenita est, sed ut Orbis universi administram se praberet (ait Damascenus) ordine

ordine scilicet reparationis, sive (ut Idiota) ut quod de primo officio fuerat deformatum, reformaretur. Hic enim summus Opifex primò consideravit Angelicam naturam, quæ in parte ceciderat, & humanam, quæ corrupta erat. sed ad hæc omnia fecit Te, Virgo Maria sanctissima, ut ex tuo benedicto fructu Angelica natura repararetur, humana renovaretur; sese igitur divinis in decretis inseparabiliter concomitantur Jesus & Maria, semper ibi Jesus, ut Mariæ Filius, semper ut Mater Jesu, Maria. Ideò ergo fundamenta ejus in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. Fundamenta domus, initium illius, portæque Civitatis, initium Civitatis, ait Gilbertus Abbas. Conceptio ergo Mariæ ibi significatur, sicut & Apocal. 21. ubi Joannes describit fundamenta sanctæ Civitatis de celo descendentes, velut omni lapide pretioso ornata. Civitas namque ista Virgo est, ut innuit Bernardus serm. 27. in Cant. Congruè quidem, quia beatissima Virgo Maria de celo descendit, in quantum Conceptionem ipsius gratia cælestis operata est, ut supra Sancti dicunt. Unde Eccli. 1. creavit illum in Spiritu sancto. Ideò ergo Mariam ex omnibus generationibus solam elegit gratia. Gregorius Neocesariensis orat. 1. de Annuntiat. Ideò à Cypriano vas totius electionis dicitur. A Damasceno & Bernardo, negotium omnium seculorum. Ab Andraea Hierosolym. scopus antefacula excogitatus. Ab Augustino, aterni Consilii opus. Ab Ambrosio, initium operum supernaturalium Dei. Quia Dominus redempturus mundum, operationem suam inchoavit à Matre, ut per quam salus omnibus parabatur, prima fructum salutis hauriret expignore. Ideò etiam à SS. Patribus primogenita Redemptoris appellatur, ab aliis unicafilia Redemptoris. Quia scilicet unica est specialissimo & perfectissimo modo redempta, ut infra. Ideò denique facti Interpretes, & Ecclesia in festo Conceptionis, ipsi applicat illud Proverb. 8. Dominus possedit me in initio viarum suarum. Quia Conceptio Virginis fuit initium operum Dei circa redemptionem hominum; initium proinde operum supernaturalium. Quid ergo mirum, si etiam à SS. Patribus abyssus gratiæ, abyssus miraculorum nuncupetur, & à Hieremia c. 17. solium gloriæ Dei: quia sicut sedes ornata, ac regio more parata, sedentis magnificentiam ac majestatem indicat; ita Deus in beata Virgine ostensurus erat gloriæ suam & claritatem, ait Petrus Galatinus l. 7. de arcan. cathol. verit. Dei autem gloriæ & claritatem convenienter non indicasset, si aliquando offuscata fuisset tenebris & ignominia peccati originalis.

117 8°. illa nostra assertio decet dignitatem Dei Matris, nec derogat dignitati Filii, cum non propterea desinat esse Redemptor ipsius, ut proximè videbitur. Imò quidquid de Maria dicimus, si laudem sapit Virginis, eo ipso laudem sapit & Filii Virginis; eo quod Tom. I.

Christi & Mariæ laus & gloria non tam communis sit, quam eadem, uti supra ex Petro Damiano, Bernardo & Fulberto diximus. Rationabiliter ergo immunitatem à peccato originali Mariæ tribuimus per gratiam, quam Filius habet per naturam, juxta id quod Ulpianus ait l. Princeps ff. de legib. Princeps legibus subditus non est; Augusta verò, licet sit subdita, Princeps tamen eadem privilegia illi concedit, quæ ipse habet. Et tantò rationabilius eam Mariæ tribuimus, quanto verius quod Anselmus ait, decens esse, ut eâ puritate, quâ major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteat; quodque S. Bernardinus, tantam Virgini datam esse gratiam, quantam uni pure creature dari est possibile. Et Idiota: omnium Sanctorum privilegia in eam esse congesta. Et Petrus Cellensis l. de panib. c. 21. quidquid de Maria dixeris, infiniè minus esse nomine & dignitate Dei Matris. Et Nicolaus Monachus epist. ad Petrum, Abbatem Cellensem: Siquid scribo de Virgine, quod non legerim in Canone, laudem tamen sapit Virginis, laudem sapit & Filius Virginis... Et occasione Scripturæ Canonice, vel vera scribo, licet occulta; vel verisimilia, & ipsa Catholica. Præsumuntur multa de Virgine, quæ nusquam leguntur, & præsumptionibus standum, donec probetur contrarium. Quia de laudibus Virginis nunquam satis præsumi, nunquam satis dici potest. Quantum potes, tantum aude: quia major omni laude, nec laudare sufficis.

9°. Scio objici posse 1°. generalia sacra Scripturæ effata de peccato originali, Nemo mundus a sordibus, etiam si unius diei fuerit vita ejus. Job. 14. juxta Versionem 70. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. 2. Cor. 5. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. 1. Cor. 15. 22. testimonia Patrum, Ambrosii l. 2. in Luc. c. 15. Solus... ex natis de femina est Dominus Jesus, qui carnalis contagia corruptela immaculati partus natiuitate non senserit. August. l. de perfect. just. Quisquis fuisse vel esse in hac vita hominem... putat, excepto uno Mediatore... cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divina sapientia. Leonis Papæ serm. 5. de nativitat. Solus inter filios hominum Dominus Jesus innocens natus est: quia solus sine carnalis concupiscentia pollutione conceptus est. Anselmi l. Cur Deus homo c. 15. Virgo... est in iniquitatibus concepta. Et l. de conceptu Virg. ait B. Virginem à peccato mundatam fuisse per fidem, antequam Christum conciperet. Bernardi epist. 174. existimantis esse contra totius Ecclesiæ sensum, Mariam excipere à peccato originali. S. Thomæ 1. 2. q. 81. aientis secundum fidem Catholicam firmiter esse tuendum, omnes homines ex Adam derivatos, præter Christum, originale peccatum contrahere. 3°. rationem S. Thomæ, quia alioqui non omnes indigerent redemptione, quæ est per Christum; quod est erroneum.

Sed ad 1. facilis est responsio, in generali- 119

bus effatis illis Deiparam non comprehendere, sicut non comprehenditur in istis: *Non est homo qui non peccet*, 2. Paralip. 6. *In multis offendimus omnes*, Jacobi 3. Quemadmodum enim in istis, ex communi Ecclesie sensu, elucet specialis ratio, ne ibi Deipara comprehendatur, ita & in illis. Simile proinde hic est, sicut Esther 15. ubi Assuerus Esther Reginae dixit: *Noli metere, non morieris; non enim pro te, sed pro omnibus hac lex constituta est.* Ut enim in generali lege Regina comprehendatur, specialiter exprimi debet. Et, ut habetur cap. solita de majorit. & obedientia: *terminus universalis non distribuit universaliter, quoad illos, ex quorum distributione resultaret dissonus intellectus*, prout hic resultaret: quia scilicet Maria non fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando, sive originaliter, sive actualiter, nec secundus Adam decenter conceptus & natus fuisset ex terra aliquando maledicta, diaboloque subjecta.

120 Ad 2. respondeo, sanctos illos Patres intelligendos esse de lege ordinaria, & secluso privilegio. Alias Deipara non solum concepta, sed & nata fuisset in originali peccato: cum de nativitate loquantur Ambrosius, Augustinus & Leo. At contrarium est certum. Vel dic SS. Patres intelligendos, quantum ex vi conceptionis & nativitatis, quomodo solus Christus, non ex virili semine, sed ex Spiritu sancto, & Maria Virgine conceptus, Deique operatione Deus homo factus, nullius peccati, sed solius gratiae capax fuit; non sic Maria: utpote ex virili semine concepta, & in Adam secundum seminalem rationem contenta; ideoque ex vi talis conceptionis gratiam, & immunitatem a peccato originali non accepit; imò ex carne peccati per concupiscentiam concepta, peccatum istud contrahere debuisset, nisi specialissimo privilegio ex meritis Filii sui, tamquam mox futura Mater ipsius, ab eo per gratiam preservata, caroque ipsius per eandem in primo conceptionis instanti quodammodo purificata mundataque fuisset, ne personam ipsius inficeret. Et sic patet ad S. Anselmum.

121 Quod attinet ad S. Bernardum, in illa quidam epistola non faveat immaculatæ Virginis Conceptioni; Canonicosque Lugdunenses graviter redarguit, quod immaculatæ Conceptionis ipsius festum propria celebrare cepissent auctoritate: ad finem tamen epistolæ se promptum ostendit ad eandem festivitatem celebrandam, si à Sede Apostolica institueretur. Sic enim loquitur: *Si sic videbatur, consulenda erat prius Apostolica Sedis auctoritas, & non ita precipitanter inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorum.* Quia autem dixi, absque prejudicio sanè dicta sunt summi sapientis Romana prefertim Ecclesia, cujus auctoritari atque examini totum hoc, sicut & cetera, quæ hujusmodi sunt, universa referro; ipsius, si quid aliter sapio, paratus iudicia emendare. Nondum utique tunc Bernardo innotuerat Ro-

manæ Ecclesie propensio, nec fidelium prope omnium sensus atque conspiratio, in favorem immaculatæ Conceptionis Deiparæ, sicut modò innotescit. Necdum instituta tunc auctoritate Sedis Apostolicæ festivitas in favorem ejusdem, sicut modò. Alias manifestum est ex postremis verbis ipsius, quod ei promptissime subscripseret.

Idem dicendum de S. Thoma, ob ea quæ 122 ex ipso dicta sunt supra n. 109. & 110. Neque enim à generalibus S. Scripturæ sententiis de peccato originali ausus est privatâ auctoritate Deiparam excipere, haud dubiè excepturus, uti Concilium Tridentinum sess. 5. post Augustinum excepit, si Ecclesie sensum, Romanorumque Pontificum quoad hoc declarationem cognovisset, sicut modò cognoscimus. Fatemur proinde S. Thomam immaculatæ Virginis Conceptioni formaliter contradixisse, nec admittimus glossam quæ ipsum explicat de peccato originabili, seu originali possibili (cum potius tortura sit quàm legitima interpretatio S. Doctoris) testimonia namque ipsius in contrarium nimis perspicua sunt. Addimus tamen jacta esse à S. Doctore fundamenta, propositionaque argumenta, ex quibus (accedente jam Ecclesie consensu) manifestè conficitur ipsum æquè ac Bernardum immaculatæ Conceptioni subscripturum, si consensum illum Ecclesie cognovisset.

Ad 3. respondeo cum Scoto, Mariam in- 123 dignuisse redemptione, & Christum fuisse perfectum ipsius Redemptorem: imò magis perfectum ipsius, quàm cujuscumque alterius. Quia ipsam solum redemit redemptione illâ perfectâ, quâ ipsam preservavit à culpa. Quemadmodum enim duplex est medicina, una preservativa à morbo contrahendo, altera purgativa à morbo jam contracto; & perfectior est illa quàm ista: sic duplex est redemptio, una preservativa à culpa, altera sanativa à culpa; ut expressè monent D. Dionysius de div. nom. c. 8. & Augustinus in Psal. 85. Et prior quidem omnium perfectissima est. Unde Christus non fuisset perfectissimus Redemptor, nisi sic Matrem suam redemisset. Et quia sic ipsam solum redemit, ideo à Sanctis quibusdam vocatur *unica filia Redemptoris*. Magis igitur indignuit Maria redemptione, quàm quivis alius (ait Doctor subtilis) quia tantò magis indignuit redemptione, quântò majus bonum sibi conferebatur per redemptionem. Cum igitur majus bonum sit innocentia perfecta, quàm post lapsum culpa remissa; majus bonum sibi conferebatur preservando ipsam ab originali, quàm si postea ab eo fuisset purgata. Appositè Ildorus l. 2. de summo bono c. 23. *Sicut melius est peccatum cavere, quàm emendare, & gravior est medicus qui anticipat morbos, quàm qui in morbis ingerit seram & non sine dolore medicinam; sic melior perfectiorque est redemptio anticipans culpam, &c.*

Instabis: nimis probat ratio proximè allata, 124 Christum utique non fore perfectissimum Ma-

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 637

ria Redemptorem, nisi eam præservalset non solum ab originali peccato, sed & ab omni illud contrahendi debito, tam remoto, quam proximo. A quo tamen immunem non fuisse Mariam, omnes penè Theologi docent.

Respondedo negando assumptum: sicut enim non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus, saltem in actu primo, id est obnoxiiis periculo malè habendi, nisi actus secundus istius periculi per medicinam præservationem caveatur; sic non est opus liberis Liberator & Redemptor, sed captivis, saltem in actu primo, id est obnoxiiis periculo diabolice captivitatis, nisi actus secundus istius periculi, seu captivitas actualis per gratiam præservationis Liberatoris ac Redemptoris caveatur.

125 Cui periculo obnoxiam fuisse Mariam, inde constat, quòd in lumbis Adami secundum seminalem rationem fuerit, quando peccavit, adeoque unus tunc homo cum Adamo fuerit, in ipso proinde secundum naturam peccaverit. Ex quo consequens erat, quòd peccatum illud naturæ (in Adam sic contentæ) in propria persona contraxisset, nisi per gratiam suam præservationem Redemptor hoc impedivisset. Et aliàs non magis indignisset Redemptore & Liberatore, quàm sanus medico, si nullius infirmitatis obnoxius sit periculo. Nam, uti Zosimus apud Augustinum epist. 157. dicit: *Nullus, nisi qui peccati servus est (saltem in actu primo, sensu dicto) liber efficiatur, nec redemptus dici potest, nisi fuerit ante captivus.* Unde Apostolus 2. Cor. 5. ex eo quòd Christus per mortem suam omnes redemerit, infert omnes mortuos esse, saltem in Adam, sensu dicto: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Quæ verba cum generalia sint, & absque exceptione, vel distinctione, nec ab eorum generalitate, (saltem intellecta de debito mortis) Ecclesia excipiat Deiparam, eam nobis non licet privatâ excipere auctoritate. Per consequens fateri nos oportet Apostolum rectè arguere: *Si Christus pro Maria Matre sua mortuus est: ergo Maria mortua est, saltem sensu dicto: Si enim à mortis spiritualis debito decebat eam præservari, non debebat in Adam secundum rationem seminalem contineri quando peccavit, nec debebat seminaliter ex viro & muliere concipi, sed à tali conceptione præservari, adeoque sine virili semine concipi, sicut Filius: verum aliter visum est incretæ sapientiæ.*

CAPUT IX.

Cardinalis Sfondrati, de statu puerorum cum solo originali, absque Baptismi Sacramento, ex hac via migrantium, quatuordecim paradoxa refelluntur.

126 **C**ardinalis Cælestinus Sfondratus, egregiis alioqui dotibus commendatus, in suo Nodò prædestinationis dissolutò, dum novum de puerorum sorte systema, ab Augustini systema, I.

mate diversum (uti fateretur pag. 164.) protrudere voluit, non solum telas araneas texuit, sed & quia humana ratiocinia, sine Scriptura & traditione secutus est in fidei quæstionibus, nedum in degeneres mollesque sententias, sed & in stupenda abiit paradoxa.

§. I.

Primum Sfondrati paradoxum.

Primò namque pag. 114. aliud est (inquit) perire, aliud beatum non esse: parvuli qui sine baptismo decedunt, beati quidem non sunt, nec tamen pereunt.

At ita philosophantem intolerabilis (ut Augustini verbis utar) sequitur absurditas. Christum utique non venisse quæsitum & salvatum parvulos. Filius enim hominis non venit nisi *quærere & salvare quod perierat* (ait Augustinus serm. 174. ex Luc. 15.) *Quare ergo novis disputationibus antiquam fidei regulam frangere conaris Sfondrate? Parvulos perire, nisi regeneratione salventur, soli Pelagiani negant, Patres omnes simpliciter affirmant. Affirmat Scriptura. Affirmant Concilia. Non est liberum Sfondrato, in quæstionibus fidei, pro voluntate habere sermonem. Frustrâ ipsum excusare nititur Author disputationis notarum in Nodum Sfondrati, quòd solum velit parvulos non perire morte secundâ, involvente gehennam ignis: hoc enim sensu parvulos non perire affirmabant Pelagiani, licet faterentur eos à regno cælorum excludi. Qui catholicè loqui vult, loqui debet cum Scriptura, cum Conciliis, cum Patribus, non cum hæreticis. Quippe *salus nominum, salus proprietatum*, aiebat S. Hilarius. Parvulos illos non perire, simpliciter negat Sfondratus: contradicit ergo Scripturis, Conciliis & Patribus, simpliciter affirmantibus. *Quicumque negat parvulos per baptismum à perditione liberari, anathema sit*, ait Concilium Carthag. apud Augustinum epist. 96. *Sine baptismo perisse non dubium est*, ait Author libri de vocat. Gent. c. 24. tanta cum certitudine, ut cap. 32. dicat: *Non puto istos.... iam impedirent usuros, ut non.... renatos asserant non perire.**

§. II.

Secundum paradoxum.

Secundò, eadem pag. 114. dicit, quòd 128 damnari nemo possit paternâ culpâ, utique originali. Sed rursus contradicit Scripturæ, Patribus, Conciliisque. Quia Apostolus Rom. 5. absolutè dicit: *Judicium ex uno in condemnationem.* Quod idèd dicit, quia sufficeret ad condemnationem, etiamsi non esset in hominibus nisi originale peccatum, ait Augustinus l. 1. de peccat. merit. c. 12. & l. 3. de nupt. & concupisc. c. 27. Unde l. 1. op. imperf. in Julian. n. 48. Julianum sic alloquitur: *Indignaris, homo piissimus, quòd par-*

vult non renati, si moriantur ante propria voluntatis arbitrium, propter aliena dicantur peccata damnari.... Audi Judicem sanum (Ambrosium) à tuo Doctore (Pelagio) laudatum.... Perit Adam, & in illo perimus omnes. Sed peccatis (inquis) alienis perire non debuerunt. Aliena sunt, sed paterna sunt; ac per hoc iure seminationis & nostra sunt. Quis ab hac perditione liberat, nisi qui venit querere, & saluum facere quod perierat? Et l. 2. n. 97. Peccatum illud, quod à nascentibus trahitur, trahit ad æternam damnationem, si non remittatur. Et l. 3. n. 66. Illud unum (originale peccatum) etiam si alia nulla sint, sufficere ad damnationem, nisi regeneratione solvatur, hoc dicimus, etsi audire non vultis; hoc veritate non vincitur, etsi oppugnare loquacitate persistitis.

129 Gelasius Papa epist. ad Episcop. per Picenum, de parvulis quod delirus senex Seneca Pelagianus asserit, sine baptismo, pro solo originali peccato non posse damnari, satis impia, satis profana proposita est. Deposito ergo custodire debuit Sfondratus, devitatis profanis vocum novitatibus, prout Apostolus monet 1. Timoth. 6. Fide namque Catholicam tenendum est, parvulos sine baptismo decedentes absolute esse damnatos, & non solâ celesti, sed etiam naturali beatitudine perpetuo carituros, ait Bellarminus l. 6. de amiss. grat. c. 2.

§. III.

Tertium paradoxum.

130 Tertio, pag. 118. dicit peccatum originale nullam reprehensionem mereri. Sed Augustinus de corrept. & grat. c. 6. contra dicit: An verò ideo pravitas ista corripienda non est in homine, quia non est ejus propria, qui corripitur, sed communis est omnibus? Imò verò corripitur & in singulis, quod est omnium. Non enim propterea cuiusque non est, quod ab ea nullus immunis est. Peccata quidem ista originalia dicuntur aliena, quod ea singuli de parentibus trahunt; sed non sine causa dicuntur & nostra: quia in illo uno omnes, sicut dicit Apostolus, peccaverunt, peccatoque illo omnes in propria persona infecti sunt. Quam ob causam sicut omnes promeriti sunt damnationem; ita à fortiori & reprehensionem.

§. IV.

Quartum paradoxum.

131 Quarto, pag. 112. si non fecit beatos, quia.... culpâ originali asperfos, at nec fecit miseros. At contra: cum parvuli juxta Tridentinum sess. 5. & 6. nascantur cum peccato, quod est mors animæ, filii iræ, filii vindictæ, Deo exosi & inimici, servi diaboli, obnoxii damnationi; quomodo non miseri? Ex tot miseriis, quibus etiam in hac vita parvuli subiciuntur, ad salvandam Dei justitiam Augustinus intulit, ipsos nasci in originali peccato, ne tot miseriis innoxii puni-

rentur: Ubi est iustitia Dei (inquit lib. 6. op. imperf. in Julian. num. 27.) quam si cogitares, nunquam crederes sine ullo merito originalis peccati tam miseros esse nascentes. Idipsum Catholici omnes Theologi docent, apud Bellarminum l. 4. de amiss. just. c. 2. Siquidem docent, & sentiunt, peccatum originis esse verè proprièque peccatum, quod hominem non solum miserrimum, sed etiam peccatorem & reum damnationis efficiat. Inaudita ergo paradoxa profert Sfondratus.

Paradoxum quintum.

Quinto, pag. 98. dicit, illum qui solo originali tenetur, dici non posse Deum deferere, cum ipse peccatum hoc non faciat, sed ab alio factum contrahat. Sed contra: tam certum est omnes homines Deum in Adam deferuisse, quam certum est omnes in Adam peccasse; quam certum item hominem à Deo ob originale deferi, dum in massa perditionis relinquitur. Non enim Deus deserit antequam deferatur. Cumque homo, qui peccatum in Adam commissum contrahit, eo ipso inimicus Dei constituatur, ab eoque habitualiter avertatur: igitur Deum habitualiter deserit.

Paradoxum sextum.

Sexto, pag. eadem, ex eo quod Deus neminem deserit, nisi desertus, & ille qui solo originali tenetur, dici non possit Deum deferere, infert illo prædestinationis decretorio momento, in quo summa rerum incommutabiliter vertitur, Deum tot hominum myriades non deferuisse ab iis non desertum, hoc est nullo eorum peccato (actuali, uti contextus manifestum facit) demeritoque prævisio... prius ergo quam peccata hominum (actualia) præviderentur... nemo desertus, nemo exclusus, nemo reprobus. Ergo nemo non electus. Verum enim verò hoc Catholicæ fidei adversatur. Cum Catholica fides doceat, parvulos, qui non regenerati moriuntur, propter originale peccatum excludi à regno celorum, nec esse de numero prædestinatorum, seu electorum, sed de numero reproborum, saltem negativè, prout omnes Theologi docent. Idque de fide esse asserit Cardinalis de Laurea opusc. 2. de reprob. c. 5. n. 37. Et quomodo parvuli illi forent electi: cum fides doceat quod sint damnati, uti vidimus n. 117. 118. 119. Æthiopem proinde lavat notarum dispunctorem, dum Sfondratum excusare nititur, quasi de folis adultis loquatur: cum oppositum luce meridianâ clarius sit ex contextu.

Paradoxum septimum.

Septimo, pag. 48. dicit, quod nunquam parvulis, ante baptismum sublati, Deus æternam vitam voluit, ipsos proinde ad alium finem classèque providentiæ pertinere. Sed

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 639

contrà: ubi est quod dicit pag. 8. vult Deus, quippe omnium pater, omnes homines salvos esse, vult regno potiri, vult hæredes scribi; idque amore non qualicumque, sed paterno, hoc est omnium maximo ac sincerissimo. Et siqui rebelles evadunt, non idèò propositum & amorem mutat? Si Deus tam benevolus adultis omnibus, etiam pessimis, & perduellibus; cur non similiter parvulis, illibatâ innocentia (uti pag. 120. loquitur) præditis, vixque culpâ originali aspersis? Cur viscera paterna claudit innocentibus, aperit nocentissimis? An non innocentium parvulorum pater, uti pater adulterorum, quamlibet perditorum? Si Deus vult omnes salvos facere (ait Augustinus l. 4. contra Julian. c. 8.)... *nunquid parvuli homines non sunt, aut non pertinent ad id quod dictum est, omnes homines?* Cur dicit parvulos ad alium providentiæ ordinem pertinere, nisi ut cum Semipelagianis (apud Hilarium in epist. ad Augustinum) parvulorum causam ad exemplum majorum non patiaturs afferi? At parvulorum causam ad exemplum majorum frequenter affert Magnus Augustinus, perspicuumque videtur, Authorem illum primævæ oblitum institutionis humani generis. Nam (ut sapienter advertunt laudatissimi Episcopi proximè memorandi) quis Christianus negat, universam Adæ sobolem, in eo ad æternam vitam fuisse ordinatam? Certum proinde est omnes homines, voluntate antecedente ordinatos ad salutem, omnes item reprobos, tam parvulos, quam adultos in mortali, seu originali, seu actuali decedentes, ad eandem spectare classem providentiæ, ipsos voluntate consequente iustissimè damnantis. Qui aliter sentit, nova dogmata cudit.

Paradoxum octavum.

135 **O**ctavò, pag. 114. 119. 120. 164. dicit, quòd parvuli non abluunt culpam propriam non habent; imò illibatam habent innocentiam personalem. Sed hanc propositionem Illustrissimi Gallia quinque Præfules, in epistola ad Innocentium XII. vii. Kalendas Martii 1697. conscripta, meritò intolerabilem vocant; vanam erroris excusationem arbitantes, quòd illa innocentia, novo atque ambiguo nomine personalis vocetur. *Neque enim parvulorum persona innocens est, ad quam peccatum ipsum, quod est mors animæ, transit. Non (inquam) persona innocens, eo quòd careat peccatis propria voluntate contractis; imò verò peccatrix, quæ sub ira Dei atque in potestate tenebrarum nascitur; quæ exorcismis exsufflatur; quæ aquâ mundatur: valetque omnino illud quod à S. Augustino Synodus Tridentina deprompsit, originale peccatum non nique nobis esse extraneum, imò... propagatione unicuique esse proprium, nec nisi inherente & propria sanctitate purgandum.* Sic post exortam Pelagii, Lutherique & Calvinii hæresim, cum Patribus La-

tinis, Catholicos cautè loqui oportet, licèt olim, nondum exortâ hæresi Pelagianâ, Græci quidam Patres minùs cautè locuti fuerint. Tunc quippe periculum non fuit, ne verba ipsorum sensu hæreticorum acciperentur, uti modò periculum est. Sfondratum meminisse oportuit, post exortas illas hæreses, Concilia & Patres cautius loqui, quàm ante illas Chrysostomus v. g. locutus fuerit. Ut quid ergo parvulorum, non regeneratorum, ab ipso innocentia ultra modum laudatur? (inquit Augustinus serm. 293.) An non omnes homines, in prævaricatione Adæ innocentiam perdidisse definit Tridentinum sess. 6. cap. 1. Iste definitioni, non tantum quoad sensum, sed & quoad expressionem hodie conformare se debent Catholici omnes; censuræque digni sunt qui huc temporibus simpliciter loqui volunt, sicut ante exortas de peccato originali hæreses locuti sunt Græci aliqui Patres: quia eo hodie sensu non intelliguntur expressiones, quò ipsi intellexerunt. Hodie proinde offensionem causarent, quam non caularunt olim. Quam ob causam propositionem hanc, *unus de Trinitate est passus*, olim Ecclesia proscripsit, quia in sensu Eutychanorum à plerisque accipiebatur, quemadmodum & quinta Synodus Generalis c. 6. tempore grassantis Nestorianæ hæresis, prohibuit ne beatissima Virgo *Christipara* nuncuparetur, sed *Despara*, quia ex prior illa expressione plures offendeantur, velut de expressione suspecta, ob sensum Nestorianum tunc grassantem. Sic rursus Pius V. in Bulla contra Bajum plerasque damnavit propositiones, tamquam expressione suâ offensivas, &c. licèt addiderit earum nonnullas aliquo pacto sustineri posse. Sic denique Innocentius X. & Alexander VII. famosas quinque propositiones in sensu obvio velut hæreticas iustè damnarunt, licèt in sensu gratiæ efficacis expressas (prout in quinque articulis Alexandro VII. & VIII. oblatis) sanas Alexander VII. declaraverit. Frustrâ proinde laboravit notarum disponent, ut propositionem illam Sfondrati simpliciter expressam purgaret. Quia sic expressa offensionem in pias aures immittit, Tridentinæque definitioni contradicit.

Paradoxum nonam.

Nonò, pag. 48. 118. &c. dicit, quòd 136 parvulos, qui sine baptismo decedunt, cælesti quidem regno, quippe paternæ culpæ reos, Deus excludit, non tamen naturalibus bonis, naturali scilicet beatitudine. Solam proinde supernaturalem beatitudinem ipsis denegare videtur, dum de ea sola interpretatur Verba Salvatoris, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum celorum*: dum etiam pag. 114. & 120. dicit, parvulos, qui sine baptismo decedunt, beatos quidem non esse, nec tamen perire, nec miseros esse, nullamque ipsis dolendi, nullam conquerendi, sed magis gaudendi, gra-

tialque agendi causam esse. Proinde non videtur satis recedere ab opinione plurium antiquorum & modernorum (quos magno numero refert dispunctor pag. 37. 38. 39. Edit. Colon.) parvulos non regeneratos excludentium quidem à regno cælorum, & vitâ beatâ Sanctis promissâ; tamen eis concedentium naturalem beatitudinem, sine ulla molestia, aut dolore, extra regnum beatorum, & gehennam damnatorum. Quam opinionem Bellarminus l. 6. de amiss. grat. c. 2. dicit esse contra fidem his verbis: *Fides Catholica docet, eos absolute esse damnatos, & non solâ celesti, sed etiam naturali beatitudine perpetuo carituros*; graviter monens, misericordiam nostram erga parvulos jam defunctos, nihil eis prodesse, & contra nihil eis obesse sententiâ nostrâ severitatem; multum autem nobis obesse, si, ob inutilem misericordiam erga defunctos, aliquid contra Scripturas aut Ecclesiam defendamus; idè non affectum quemdam humanum (quo plerique moveri solent) sed Scripturæ, Conciliorum, & Patrum sententiâ à nobis consulendam sequendamque esse. Scripturæ verò, Concilia & Patres prorsus adversantur illi naturali beatitudini parvulorum, uti Bellarminus ostendit ibidem, atque cum ipso Thomas de Lemos in Panoplia to. 1. tr. 1. de læsione lib. arb. c. 23. ubi & ostendit, Pelagianos nunquam concessisse parvulis (sine baptismo decedentibus) regnum cælorum, nec beatitudinem supernaturalem extra regnum cælorum, sed naturalem dumtaxat. Ipsos nihilominus Concilia & Patres damnarunt: quia quisquis exclusus fuerit à regno cælorum, nihil nisi mortem æternam habere poterit; per consequens habere non poterit vitam æternam, etiam solâ naturali beatitudine beatam. Quia, ut Augustinus ait l. de peccato originali c. 18. *præter regnum cælorum habere nisi mortem æternam non possunt, qui sine participatione corporis & sanguinis Domini æternam vitam habere non possunt*. Unde l. 1. de anima & ejus origine c. 9. *Non baptizatis parvulis nemo promittat inter damnationem (seu carcerem damnatorum) regnumque cælorum, quietis felicitatisque cuilibet, atque ubilibet, quasi medium locum; hoc enim eis hæresis Pelagiana promittit*. Sed damnavit locum illum medium Concilium Carthaginense anni 418. Damnavit & Gelasius Papa in epist. ad Episcopos per Picenum, etiam si quis & ubi esset locus ille medius, Pelagiani non determinarint. Nam uti Pelagius apud Augustinum l. de pecc. origin. cap. 21. aiebat: *Sine baptismo parvuli morientes quo non eant, scio; quo eant, nescio*: id est, non ire in regnum cælorum scio; quò verò eant, nescire dicebant. Quia dicere non audebant in mortem illos ire perpetuam. Audaciores proinde Pelagianis esse videntur, qui hodie dicere non verentur, quò eant scio, in vitam utique perpetuam naturaliter beatam, sive in vitam perpetuam bonis naturalibus cumulatam, absque ulla miseria, absque ulla dolendi, imò magis gaudendi, grateque agendi

causa, uti dicit Sfondratus.

Quid ergo dicendum de opinione Salmeronis disp. 48. in cap. 5. epist. ad Rom. aientis: *Resurgent pueri per Christum, & supra hunc ordinem naturalem, quo quotidie proficiunt in cognitione operum Dei, & substantiarum separatarum, visiones habebunt Angelicas, & tamquam nostri. Resisti hanc terram incolent, ut qui medii sunt inter gloriam & supplicium, sint etiam medii in loco*.

Respondeo sustineri non posse, quia damnata est, non solum in Concilio Carthaginensi, & à Gelasio Papa, sed & à Conciliis Lugdunensi & Florentino, definientibus, *illorum animas, qui in actuali mortali, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum decedere, penis tamen disparibus puniendos*. Illorum ergo animæ, qui cum solo originali decedunt, cum decedentibus in mortali actuali, in infernum descendunt, ubi nulla redemptio, licet ibi minùs graviter puniantur illi, quàm isti.

Ne quidem tolerabilis est opinio Scholasticorum, quàmlibet multorum, Richardi, Lytani, Masilii, Lessii, Suarez, &c. aientium, statum puerorum, cum solo originali decedentium, feliciorum, lætiorumque fore, quàm sit alicujus mortalis in hac vita, tribuentiumque ipsis amorem Dei super omnia, reliquasque virtutes naturales. Quia non mortui laudabunt te Domine, estque temerarium ac ridiculum, ista tribuere iis, qui in æternum futuri sunt filii iræ, filii vindictæ, filii gehennæ, filii mortis perpetuæ; nec aliud sunt, quàm aniles fabulæ, inaniaque commenta ac ludificationes rationis humanæ, quæ in hisce fidei quæstionibus sine Scriptura & traditione nihil valent; absque Scriptura proinde & traditione asserendæ non sunt, nec pro veritate in ejusmodi quæstionibus addiscenda recurrendum ad rationem purè humanam, sed ad legem magis, & ad testimonium (ut dicitur Isa. 8.) id est ad Scripturam & traditionem. Nam, ut sequitur ibidem, si humanæ cogitationes non dixerint juxta verbum hoc (verbum utique Dei scriptum vel traditum) non erit eis maintaina lux, id est veritas; sed tenebræ errorum, ut exponit Cornelius à Lapide.

Multò minùs tolerabilis est opinio Molinae in Concordia q. 23. a. 4. & 5. disp. 1. memb. 9. aientis, parvulos reprobos, amissis solis gratuitis donis, in reliquis petinde se habituros, ac si in solis naturalibus essent constituti. Imò post diem judicii, cum ipsorum animæ suis fuerint corporibus restitutæ, ab omnibus molestiis & ærumnis, quibus in hac vita subiacemus, supernaturaliter liberandos, melioremque in naturalibus vitam, à vitio omni mentis & corporis immunem, in perpetuas æternitates ducent (inquit) quàm ullus unquam mortalium duxerit. Istam Molinae opinionem Romani Consultores in canonibus doctrinæ damnandæ, jussu Pauli V. ultimò elaboratis, censuerunt nimium accedere ad illum ab Ecclesia Dei errorem semper habitum,

adèdque in Pelagiano, & Cælestino dogmate condemnatum, quo dicebantur parvuli, etiam si non baptizentur, adèdque exclusi maneat à regno cælorum, æternam ac beatam quamdam vitam, sed extra cælum habere. Eamdem opinionem quatuor fidei principiis repugnare demonstrat celeberrimus Author Historiæ Congregationum de Auxiliis l. 4. c. 17. Primum est, post extremum & universale iudicium, nullum præter regnum cælorum & inferos damnatorum, medium fore locum, ubi pueri, sacro lavacro non abluti, sedem fiant, ubi vivant. Secundum, statum quo nunc versantur infantes non abluti, æternum fore, sicut & mortem, & pœnam quâ plestantur. Tertium, pueros solo originali peccato inquinatos, sub diaboli potestate esse ac perpetuo fore, nisi salutaribus undis abluti, in Christi potestatem transferantur. Quartum, eosdem pueros non ablutos, filios iræ reputari, in damnationem & interitum traditos, contumeliæ vasa, Deo exotos, gehennæ & inferis destinatos, nullaque in altera vita compensatione fruturos. Quæ omnia ex Scriptura & traditione efficaciter probata apud laudatum Authorem videri possunt.

140 Ex sententia quoque Molinæ probatur ipsum non admittete, originale peccatum veram culpam in parvulis esse, prout Thomas de Lemos coram Clem. VIII. Congregatione 9. die 2. Septembris 1602. adèd feliciter evicit, ut idem Pontifex Maximus pronuntiaverit ex sententia illa id consequens esse, prout ipse testatur ac refert in Panoplia to. 1. tr. 1. c. 22. aliens, id Romæ notum ac manifestum fuisse. Unde & eandem sententiam velut hæreticam ibidem infectatur post Bellarminum. Imò eam minus tolerari posse quam Pelagianam, Eminentissimus Card. de Noris pronuntiat in Vindiciis Augustinianis c. 3. §. 5. quia (inquit) Pelagiani contendebant infantes esse innocentes, & nullâ culpâ coinquinatos; unde non adèd grave absurdum videbatur, quamdam eis felicitatem preparare; cum tamen Molina, ipsiusque sequaces fateantur (cum Ecclesia Catholica) pueros esse originali labe infectos, sub potestate demonis, filios iræ. Quomodo ergo non dubitant iisdem beatam quamdam vitam promittere?

141 Quid verò Eminentissimus Cardinalis de Lauræa? Postquam disp. 27. de statu parvulorum a. 3. n. 40. dixit, ex fidei principiis colligi, quod positivè damnandi sunt. Art. 7. sub finem sic loquitur: *Pateat meam inscientiam; non potui aliquem Scripturæ locum, vel sanctum, antiquumque Patrem invenire, qui parvulos cum originali collocet extra infernum, in loco tertio...* Quod dicunt nostri moderni, hoc hucusque centis mane, novum, & ridiculum: nempe de statione, habitaculo, & deambulatione super terram. Unde id habent? Quis eis revelavit?

142 Tolerabilior mihi videtur sententia de inferno superiori, seu, ut dicit Augustinus, orà in-

ferni, ac limbo: quia minus recedere videtur à Scripturâ. At neque in hoc puncto, superiorit, seu orà ac limbo inferni aliquid invenio apud antiquos Ecclesiæ Doctores. Econtrà autem Scripturam ubique de loco ignis & inferno, pro omni damnato loquentem observo, & Patres prima nota idem confirmantes, & Ecclesiam ipsam pro solo originali infernum decernentem. Idèd non possum in conscientia ab hac, quam puto veram, sententia recedere.

Paradoxum decimum.

DECIMO, Cardinalis Sfondratus (à quo 143 tantisper digressi sumus) pag. 120. dicit, in hac parvulorum causa, licet Deus ad cælestem gloriam non eos admiserit, alio tamen, multoque majori beneficio affectisse. Audite inauditas voces. Et quodnam istud est cælesti gloriæ majus beneficium? Pag. 48. esse dicit præservationem à peccatis actualibus, quæ sola plurius valet (inquit) majorisque meriti est, quam regnum ipsum cæleste. Quasi verò major res sit, tantum carere malis (inquiunt sapientissimi Gallicani Præsules, in epist. supra memorata) quam æternâ vitâ, Deoque ipso perfrui: quæ tam absurda, tam vana sunt, ut christiânæ aures ferre non possint. Enimverò innata ratio ipsa clamat, non posse bonum ullum esse majus pretiosiusve summo bono, quod per cælestem gloriam possideretur: visio Dei tantæ pulchritudinis visio est (ait Augustinus l. 10. de Civit. Dei c. 16.) & tanto amore dignissima, ut sine hac quibuslibet aliis bonis præditum, atque abundantem, non dubitet Plotinus infelicissimum dicere. Gloria cælestis, ait ibidem l. 5. c. 1. est rerum optandarum cummulata plenitudo, vel (uti cum Boëtio 3. de consol. prolâ 2. Theologi passim) status omnium bonorum aggregatione perfectus. Si damnati sunt Pelagiani, parvulis illis concedentes beneficium longè minus gloriâ illâ; quam damnationem meretur hætenus inaudita, alienaque ab omni veri specie doctrina, iisdem parvulis concedens beneficium cælesti gloriæ majus pretiosiusque? Quomodo parvuli, in quibus nihil est nisi peccatum, digni sunt beneficio majori, qui indigni sunt minori (si sic cum Sfondrato loqui liceat) ab eoque iusto Dei iudicio rejecti & reprobati, velut perduelles, immundi, Dei inimici? Quomodo ex divinis Scripturis parvulos illos à cælesti regno excludentibus, Concilia, Pontifices, Patres efficaciter probant ipsos peccatores esse, si à Deo accipiant beneficium cælesti regno non solum æquiparandum, sed & anteponendum? Quâ iustitiâ (dicebat Augustinus) imago Dei separatur à regno Dei, si nullum est originale peccatum? Si vera sit doctrina Sfondrati, imbellè est argumentum istud: utpote cui facilè respondebunt Pelagiani, absque ulla Dei iniustitia id fieri: quia licet à regno illo ipsos Deus excludat, conservat tamen ipsos in innocentia, præservando

eos à peccato actuali ; quod beneficium longè majus est regno cælorum , & in tantum majus , ut & ipsi , & omnes sapientes , si optio daretur , cælo longè præferrent.

144 At (inquit notarum in Sfondratum dispuntor) Moïses Exodi 32. dicendo : *Aut dimitte eis hanc noxam ; aut , si non facis , dele me de libro tuo* , desideravit cælesti potiùs gloriâ privari , æternisque cruciatibus addici , quàm Israëlitas infideles & incredulos videre. Similiter Apostolus Rom. 9. dicendo : *Oportebat ego anathema esse à Christo pro fratribus meis*. Verè humilis , ac amore fervens (inquit Taulerus de vit. & Pass. Christi c. 26.) inferni cruciatus pro hominibus universis perpeti optaret , si sic visum esset Deo , ad illiusque id cederet honorem..... nimirum hæc est perfecta charitas , quæ nusquam seipsam quærit , nusquam sibi parcat , neque in tempore , neque in æternitate , ut Dei honor augeatur.

145 Verum allegatio ista non magis huc quadrat , quàm circulus quadrato. Quia , uti S. Thomas 2. 2. q. 27. a. 8. ad 1. dicit , per exemplum Moïses & Pauli non ostenditur , quòd sive Moïses , sive Apostolus plus diligeret proximum , quàm seipsum ; sed quòd plus diligeret Deum , quàm seipsum. Volebat enim ad tempus privati visione & fruitione Dei (quod pertinet ad dilectionem sui) ad hoc quòd honor Dei procuraretur in proximis ; quod pertinet ad dilectionem Dei. Nam uti Chrysostomus ad citatum Exod. locum ait , *quemadmodum Moïses..... Dei iram sedaturus ait : ne dicant (Ægyptii) propterea quòd servare eos non posset , eosdem eduxit in eremo perdendos ; ita sanè & Paulus , ut ne (inquit) dicant , quòd Dei promissio excidit , & quæ promissit , falsò promissit , illiusque sermo ad opus non exiit , velim anathema fieri*. Hoc igitur uterque dixit , ut honor Dei procuraretur in Israëlitis. Ex quo nihil vel apparenter inferri potest pro majori illo beneficio parvulis in originali mortuis concessio. Quæ enim (amabo !) apparentia bonæ consequentiæ hoc in argumento : Moïses & Paulus magis amarunt honorem Dei , quàm fruitionem ipsius , sive propriam beatitudinem , optaveruntque ad tempus eâ privari , ut procurarent gloriam Dei. Ergo carentia peccati actualis in infantibus , absque baptismo morientibus , majus est beneficium quàm cælestis gloria ; illudque beneficium ipsi , & omnes sapientes , si optio daretur , cælesti gloriæ anteponerent. Quæ (inquam) bonæ consequentiæ species in argumento isto ? Nulla : quia non omnis carentia peccati actualis beneficii loco habenda est , ut patet in brutis & lapidibus , peccati actualis incapacibus ; quales etiam infantes sunt in ætate illa. Idipsum patet in damnatis , ex necessitate statûs sui à certo genere peccati abstinere , v. g. à fornicatione. Qualiter etiam infantes abstinere à peccato actuali. Peccati itaque actualis carentia tunc solum beneficii meriti loco habenda est ,

quando ex electione , justitiæque amore nascitur , non quando ex infantilis v. g. ætatis incapacitate , vel naturali necessitate. Aliàs (præter dicta) in Nerone v. g. in millies mille millibus peccatorum actualium extincto , beneficii loco habenda foret carentia longè plurimum quæ commisseret , si diutius vixisset.

Ne id quidem in infantibus illis beneficium est , quòd fato præmature è vivis abripiuntur in originali peccato , antequam procedente ætate actualiter peccent. Quia præmatura illa mors non est in ipsis effectus gratiæ & misericordiæ , sed divinæ iræ & justitiæ , sicut æterna damnatio morsque perpetua , quæ ipsam infallibiliter consequitur. Erratque Sfondrat , sicut & vindex ipsius , dum mortem illam vocat innocentiam personalis conservationem , & à peccatis actualibus præservationem : cum persona ipsorum non sit innocens , & ipsi per mortem in peccato originali à peccatis actualibus reverà non præserventur , sed à justitia adipiscenda arceantur justo Dei judicio. Et ideo mors illa verè non est beneficium , sed maleficium ; nec benedictio , sed maledictio , sicut dicta mors Neronis , sicut etiam interitus universæ carnis per diluvium ; tamen enim homines per illud impediti fuerint ulterius peccare ; diluvium tamen respectivè ad illos (quos absorpsit in mortali peccato) verè effectus fuit divinæ justitiæ & maledictionis , uti Deus ipse declarat Genes. 8. 21. dum post illud , & oblatum sibi à Noë sacrificium , nequaquam (inquit) ultrà maledicam terram (id est malefaciam , ut exponit à Lapide) propter homines ; quasi dicat : nequaquam ultrà ipsis maledicam , seu malefaciam , diluvio terram universam perdendo , propter peccata ipsorum , sicut feci. Ipsos quippe perdidit irascendo , non miserendo ; sicut declaratur ibidem c. 6. *Videns Deus quòd multa malitia hominum esset in terra..... penituit eum quòd hominem fecisset..... & dixit , delebo hominem quem creavi , &c.* Ad quæ verba Cornelius à Lapide , *Deus , inquit , dicitur penitere & dolere , cum ob hominum scelera , sua dona & gratias revocare statuit , peccatoresque à se creatos..... occidit & punit*. Unde Symmachus vertit : *aversatus est*. Penituit ergo Deum , id est , Deus irascens & indignans peccatis hominum , decrevit retractare (beneficia sua) & delere hominem quem creaverat. Noë verò invenit gratiam coram Domino. Et ideo pereunte mundo , unus ipse , cum uxore & filiis , Dei beneficio servatur , juxta illud Ps. 36. *Injusti punientur , & semen impiorum peribit. Justi autem hereditabunt terram , & inhabitabunt in seculum seculi super eam..... Injusti autem disperibunt simul ; reliquia impiorum interibunt*. Quemadmodum ergo interitus seu mors impiorum in impietate sua , tametsi impediatur longè plura crimina quæ patrascent , si diutius vixissent ; non ideo est beneficium , imò potiùs maleficium : ita & mors parvulorum in originali peccato ; non obstante quòd

quod impediatur actualia peccata, quae commisitissent, si ad maiorem aetatem pervenissent. Nam quod ea impediatur, per accidens est, non ex benefica intentione Dei, ipsos idem immaturè rapiens ut ipsos subducat à periculis adultioris aetatis, sicut facile quisque videt in casibus proximè memoratis. Eorum proinde dumtaxat accelerata mors ex benefica Dei intentione, gratiaque & misericordia procedit, de quibus scriptum est: *Raptus est, ne malitia mutet intellectum ejus*; quod in totis iustis verificari, non in peccatoribus, in peccato morientibus, jamjam apparebit.

Paradoxum undecimum.

147 **U**ndecimò, eadem pag. 120. verba ista Sap. 4. *Raptus est, ne malitia*, &c. transfert ad parvulos in originali decedentes, ut ostendat eos Dei beneficio à vivis abripi, ut à peccatis actualibus praeferentur. Verum de ipsis id dictum non esse, sed de iustis, ne à iustitia sua excidant, & locus ipse clamat (sic enim habet: *Raptus est, ne malitia mutet intellectum ejus*... placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit eaucere illum de medio iniquitatum) & totus contextus capituli istius manifestè confirmat, & sacri Interpretes, Cyprianus l. de mortalit. Augustinus de praedest. Sancti c. 14. Africani Praefules, profide in Sardinia exules, in epistola Synodica, ceterique Orthodoxi uno ore consentiunt. Unde sancti isti Praefules: *De parvulis* (inquiunt) *indubitanter tenenda Catholica regula servatis: quia parvulus, qui baptizatur, gratuita Dei bonitate salvatur; qui verò sine baptismo moritur, propter peccatum originale damnatur. Nec aliquo dicendus est Dei beneficio futura impietati praeceptus, qui absque justificationis gratia mortuus, impiorum consortio est deputatus.* Sacer itaque textus ille in eos solos quadrat, qui in bonis operibus, vel iustitiâ baptismali prae maturè eripiuntur. Unde titulus istius capituli est, *De refrigerio iusti, morte praecipui; quia sit senectus venerabilis; & quod iusti sapius è mundo tollantur à Deo, ne ab impiis seducantur; & quantum finis utrorumque distet.* Et idè sacra verba illa, *Raptus est, ne malitia*, &c. ad infantes sine baptismo decedentes, adeoque impios, reprobos, iraque filios extendere, novum est, nec ab ullo antiquo Patre sic intellectum. Sacra autem verba contra obvium sensum à SS. Patribus unanimiter intellectum, pro confirmando novo dogmate interpretari, ad coëcenda prurientia ad novitatem ingenia, districtè prohibet Tridentinum sess. 5.

148 Videri potest Augustinus loco citato, ubi sic: *Quis audeat negare Christianum iustum, si morte praecipui fuerit, in refrigerio futurum? ... Itaque si queratur à nobis, utrum si tunc esset mortuus, quando erat iustus, poenas esset inventurus, an requiem; nunquid requiem respondere dubitabimus? Haec est tota causa,*

Tom. I.

cur dictum est: "Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus." Si ista est tota causa: igitur hoc ne partim quidem dictum est pro parvulis sine baptismo morientibus: utpote qui non moriuntur iusti, sed iniusti, nec ad requiem, sed ad poenas. Unde infra dicit: *Cum ex parvulis alii baptizati, alii non baptizati vicia huius terminum sumunt, satis indicant misericordiam & iudicium; misericordiam quidem baptizati gratuitam; non baptizati iudicium debitum.*

Definat ergo Anonymus Sfondrati Vindex 149 supra regnum caelorum magnificare praeferentiam illam praeferentiam parvulorum: tota sophistica est illa propositio, quâ incauto lectori palpum obtudit, imbecillum mentes confundit, & inanium larvarum praestigis simplices decipit. Quia, ut bene doctus Anonymus Responsor ad Nodum dissolutum pro S. Augustino: verè Deus à peccato praeferat, dum à peccandi periculo eripit iustos, dum eos rapit, ne malitia mutet intellectum illorum: quia ipse illos primum creat in iustitia & sanctitate veritatis; ac postmodum, ne ex illa excidant, non solum eosdem subducit cadendi periculo, demonis artibus, conversationis mundanae contagio, per mortem opportunam, sed & per continuatam miserationem mundat & munit (ut loquitur Ecclesia) & operatione non interruptâ eosdem creat in iustitia & operibus bonis. At parvulos ante baptismum morientes, quibus iustitiae donum non impertit, quando permittit (imò vult) ut immatura mors rapiat, tantum abest ut eosdem à peccato servare dici possit, ut potius in peccato eosdem servare (seu potius relinquere) dicendus sit, & à iustitia adipiscenda attere, occulto quidem, sed iusto & adorando iudicio. Stultum porro est, & aliquo modo impium, adorandae ejusmodi iustitiae effectus, sub fictitiâ alicujus misericordiae velo abscondere velle, contra sapientissima aeternae providentiae consilia, quae utrosque effectus, utramque... iustitiae seu veritatis ac misericordiae viam pariter vult nobis admirationi esse: *universa enim via Domini misericordia & veritas*... Immatura igitur mors parvulorum non baptizatorum, imaginarium est beneficium; verus autem iustissimi iudicii Dei effectus, qui specioso beneficii titulo perperam & falso adornatur. Nec cerè Deus ullâ veri specie dicitur ipsos è vivis misericorditer eripere, ut subducatur à peccatis & periculis longioris vitae: cum ipsos ne quidem misericorditer eripiat à praesenti peccato vero & proprie dicto, in quo sunt Deo exosi, iustitiae inimici, à Deoque habitualiter averfi. Nec solum ab eo miserrimo statu ipsos misericorditer non eripit Deus, sed in eo iusto iudicio suo in aeternum relinquit perpetuò damnandos, ne quidem datâ ipsis potestate iustitiae statum adipiscendi per baptismum, antequam è vivis tollerentur. Imò plerumque paratis ministris, festinantibusque parentibus, ad baptismum ipsis con-

M m m m

ferendum; Dei volente non datur, ut non semel Augustinus dicit.

Paradoxum duodecimum.

Duodecimò, pag. 164. nos dicimus (inquit) exhiberi parvulis, si non gratiam sufficientem, quâ vitam æternam & justitiæ statum assequi possint; exhiberi tamen beneficium longè præstantius, quodque infinitis partibus ipsam gratiam sufficientem antecellit, imò & cælestem gloriam, uti paulò post subiungit; eo enim beneficio prius è medio tolluntur, quàm peccatis se obstringant, & non damnantur. Verùm ista sine errore dici non possunt: sunt enim improbabilia paradoxa, quibus velut aranearum telis imbecilles animæ capiuntur; sunt & periculosa perniciosaque dogmata, quibus si semel imbuantur fideles, facillè existimabunt, non tanti referre, an parvuli baptizati moriantur; matres etiam, quæ ex crimine uterum gerunt, à procurando abortu amplius non cohibebuntur metu, ne fœtus abortivè excussus æternum pereat, si semel sibi persuadeant eos non damnandos, imò afficiendos beneficio, quod & gratiâ sufficiente, & cælesti regno longè sit præstantius, nullamque ipsis fore causam dolendi, nullam conquerendi, sed magis gaudendi & gratias agendi, ut dicit sequens propositio.

Paradoxum decimum-tertium.

150 **D**ecimò-tertiò, eadem pag. 120. postquam dixit: licet Deus ad cælestem gloriam eos non admiserit, alio tamen multò majori beneficio affecisse. Paulò post: quid ergo (inquit) conqueri de Deo possunt; aut quid illis mali fecit, si non quidem cælo, at alio beneficio donavit, quod multò præstantius cælo est. Ergo nulla dolendi, nulla conquerendi; sed magis gaudendi, gratiasque agendi causa est. Si ita est, rectè inferunt Gallicani Præsules: nulla ergo etiam dolendi causa Christianis parentibus, parvulos suos amittentibus sine baptismi gratia; nec luctus ipsis, (ut fit) sed gratulatio indicenda est; ipsorumque parvuli latis magis vocibus, quàm lachrymis prosequendi. An non nova, an non inaudita, an non communi Christianorum omnium sensui contraria est assertio ista? An non scandalosa, an non piarum aurium offensiva? An non Ecclesia ipsa statum parvulorum sine baptismò extinctorum luget? Si nihil mali faciat ipsis Deus, cur ipsis aliquid mali Ecclesia facit, ipsos Ecclesiasticâ privando sepulturâ?

151 In omnem quidem argutiam se vertit Sfondrati Vindex, ut tam inauditas voces proferentem tueatur. Verùm telas aranearum texit, ut suprâ dixi. Vel enim Sfondratus comparat sortem puerorum sine baptismò extinctorum, adeoque damnatorum, cum sorte beatorum, in cælo regnantium? Et non solum hæreticum, sed & perfatum est, priorum sortem

sorti posteriorum antepone. Vel comparat mortem puerorum, sine actuali quidem peccato, at non sine originali, cum cælesti beatorum gloria? Et illam isti antepone non potest sine errore & fatuitate; sic enim melius esset mori ante usum rationis in originali peccato, quàm esse gloriosum in cælo; mori etiam ante usum rationis sine baptismò, quàm cum baptismò; quod certissimè injuriosum est sacrosancto lavacro, quod omnium Dei beneficiorum præclarissimum & præstantissimum jure vocat Nazianzenus orat. 40. Quam ob causam intolerabilis quoque videtur propositio, quâ Sfondratus pag. 164. dicit, pueris non baptizatis majus esse beneficium, mori in ætate infantili sine peccato actuali (licet non sine originali) quàm ad ætatem adultæram pervenire cum gratia sufficienti, quâ iusti, filii Dei, beatique effici queant: utpote ex qua consequens est pueris majus esse beneficium, in ætate infantili mori sine gratia baptismi, quàm ad ætatem adultam cum gratia illa pervenire.

Vel denique comparat solam carentiam peccati actualis cum gloria cælesti, abstrahendo à cæteris gloriæ dotibus ac prærogativis, quarum una est impeccabilitas? Et sic adhuc inculpandus, non excusandus Sfondratus; multò minùs laudandus de sanctissima, saluberrima, atque piissima, quoad hoc doctrina, prout ipsum laudat notarum in Sfondratum dispunctor. Primum quia omnis novitas in rebus Theologicis inculpanda est, velut indicium falsitatis: Sfondrati verò expressiones novæ sunt, & hæcenus inauditæ. Secundò expressiones ipsius amplius sonant, quàm carentiam peccati actualis præcisè, esse beneficium præstantius regno cælorum præcisè: ista namque expressio, quâ dicit parvulis sine baptismi gratia extinctis nullam esse causam dolendi, sed magis gaudendi, Deumque nihil ipsis mali fecisse, amplius sine dubio sonat; nullam utique ipsis causam esse dolendi, imò magis gaudendi quòd mortui sint in peccato originali. Quod ne quidem Pelagiani dixissent, si originale peccatum agnovissent. Nec Sfondratus dicere debuit, si illud agnovit.

Ex una quidem parte certis locis illud agnoscit, verùm alia ex parte sic aliis locis loquitur, ac si non agnosceret, sibi invicem non coherent expressiones ipsius. Dicta namque expressio, nulla parvulis sine baptismò extinctis, est causa dolendi, sed magis gaudendi, non est peccatum originale agnoscens; cum ne quidem sit Pelagiani illud negantis: utpote qui non negavit, exclusionem à regno cælesti causam esse dolendi.

155 Illa quoque expressio, parvulis sine baptismò extinctis Deus nihil mali fecit, non est peccatum originale agnoscens: cum nullius (ante Sfondratum) fuerit, qui originale peccatum agnovit. Quis enim (ante ipsum) Catholicus dixit, Deum parvulis istis nihil mali fecisse, dum ipsis non solum negavit po-

restatem filios Dei fieri, sicut & baptismum (etiam paratis plerumque ministris, parentibusque ad eum procurandum festinantibus) negavit, ipsos, priusquam conferretur, è vivis sustollendo; sed & ipsos reprobavit, æternumque damnavit?

156 Tertiò, certum est omnem hominem creatum ob cælestem gloriam (hoc enim pueri in Catechismo didicimus) certum proinde nos hic peregrinos esse, solumque cælum esse patriam nostram. De cælesti gloria pag. 54. præclare loquitur Sfondratus, meritòque asserit tantam esse, tantumque gaudium vel unius beati, ut id longè omnium damnatorum mala & dolores superet, sicque vel unius animæ salutem, dignam Christi sanguine ac precibus mercedem fuisse. Et pag. 39. magnam esse creaturæ rationali pœnam, si exilio mulctetur; nec verò exilium aut majus esse, quàm quod perpetuum, aut pejus, quàm quo cælum amittitur: tantò enim infelicius exilium, quantò felicius patria; sicut tantò gravius malum, quantò majus bonum quo privatur. Quomodò ista consistunt cum eo quòd Deus parvulis, sine baptismo mortuis, nihil mali fecit, qui ipsos perpetuo illo exilio mulctavit, è cæloque in perpetuum exclusit? An non ipse pag. 40. exclusionem illam vocat damnationem, pœnam & exilium? Quomodò ergo non malum? An fortè dicit (cum S. Dionysio c. 4. de div. no.) *non est malum puniri, sed fieri pœnâ dignum*. At nonne parvuli facti sunt pœnâ illâ digni, peccatum originale (peccatum utique verum ac proprium, etsi non propriâ voluntate commissum) contrahendo? Hæreticus sit, qui negare ausus fuerit.

157 Quartò, quòd puer peccato originali contaminatus, in ætate infantili peccato careat actuali (ob incapacitatem illud committendi) beneficium non est, uti suprà demonstravimus: quomodò ergo non exotica est expressio, asserere, quòd sit beneficium longè præstantius gloriâ cælesti?

158 Quintò, carentia illa nec beneficium est respectivè ad peccata actualia illius ætatis (utpote eorum incapax) nec respectivè ad peccata actualia futuræ ætatis; non solum quia futura non est in hac vita (quæ ipsi iusto Dei iudicio non dabitur) sed & quia in altera vita ab iis non præservabitur; in ea namque procul dubio fortior non erit, quàm Sancti in vita præsentis; sed absque comparatione infirmior, & ad malum proclivior: utpote omni omnino gratiâ destitutus, concupiscentiæque dominante infectus, quæ radix est malorum omnium. Si ergo Sancti, in quibus non concupiscentia, sed gratia & charitas tanta dominatur, ab omni equidem actuali in hac vita non præservantur; multò minùs ipsi omni gratiâ & charitate destituti.

159 Sextò, dato, non concessò, quòd carentia illa beneficium esset, equidem non esset beneficium sine maleficio: utpote non absque originali peccato, quo esse contamina-

Tom. I.

tum, maleficio est deterius ipsismet gehennalibus flammis, & inferni cruciatibus, & usque adeò deterius, ut sanctæ animæ, si ipsis optio daretur, mallent iis æternum cruciari, quàm vel uno instanti peccato illo contaminari, etiamsi propter illud non cruciarentur, nec cælo excluderentur. Non possunt ergo non habere causam magnam dolendi, qui moriuntur peccato illo contaminati, ac propterea in æternum à Deo reprobati, perpetuoque exilio (exiliorum maximo) mulctati, & in infernum detrusi: etiam dato, non concessò, quòd gehennalibus flammis in inferno non cruciarentur. Quod infra examinabimus.

Septimò, ex hæcenus dictis certo certius 160 est, peregrinam in Ecclesia doctrinam à Sfondrato tradi, cum docet pag. 14. infantes, sine baptismo sublato, ad aliquid vitæ æternæ melius à Deo destinari: cum eo ipso, quo è vivis tolluntur in originali peccato, ad infernum æternamque damnationem, secundum Apostolum, Conciliaque Africana, necnon Lugdunense & Florentinum destinantur, quæ nonnisi insulsè ac ridiculè dici potest melior vitæ æternæ. Si enim parvuli æternum damnati ad aliquid vitæ æternæ melius destinarentur, aliqua ipsis compensatio pro vitæ æternæ jactura esset cogitanda; illud utique quod comminiscitur vitæ æternæ melius: quæ verò circa parvulos illos compensatio cogitanda est (inquit Augustinus epist. 166. c. 7.) quibus insuper & damnatio præparata est?

Sed & à communi Catholicorum omnium 161 sensu abhorret assertio, negans parvulis, actuali peccato, sed non originali carentibus, præferendos esse fideles adultos in adoptionem filiorum Dei adscitos, perque opera bona ad sanctitatem & vitam proficientes æternam, etsi non omni carentes peccato actuali. Negativam verò assertionem illam probant ratio cinia Sfondrati, siquid probant. Probant insuper Deum nunquam elicere majus bonum ex permissò peccato iustorum. Quod certissimè est falsum, Apostoloque contrarium, Rom. 3. 20. dicenti: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*; contrarium quoque sensui Ecclesiæ canentis, *ò felix culpa! ò verè necessarium Adæ peccatum!* utpote sine quo non habuissetur Christum Redemptorem.

Non me præterit Sfondrati Vindicem 162 contendere, Eminentissimum illum non considerare peccatum quatenus à Deo permissum (quomodò ex bonitate Dei, plerumque est occasio majoris boni; melius enim judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla permittere, ut Augustinus dicit Enchirid. 25.) sed præcisè quatenus liberè eligitur ab homine, quomodò majus est malum, quàm privatio cujuscumque boni, etiam beatitudinis, præservatioque ab illo magis optabilis & potius eligenda, quàm beatitudo, si ad eam perveniri nequeat absque peccato, tamen prælectio ista non fiat per amorem absolutum, sed per simplicem & conditionatum complacem-

M m m m 2

tiae affectum, & ideo non ponat nec figat aliquem statum pro parvulis absque baptismo extinctis.

- 163 Sed gratis & arbitrariè istum comminiscitur quaestionis statum: cum Sfondrati expressiones plus sonent, ut supra vidimus. Et ad quid inanibus commentis istis, sterilibusque argutiis imbecilles animas decipere: cum praelectio ista, utpote perfecti amoris affectus (uti fateretur pag. 53. & seqq.) locum non habeat in parvulis illis, à Deo habitualiter averfis, omnique gratiâ destitutis; uti nec in ipsis locum habet praesentia illa praeservatio à peccato actuali, uti etiam supra demonstravimus.

Paradoxum decimum-quartum.

- 164 Deimò-quarèd, eadem pag. 164. dicite in parvulis, morientibus sine baptismo, maximam Dei misericordiam elucere: quia praeservantur ne peccent, ne iacturam innocentiae faciant, ne perpetuis ignibus crucientur. Quae omnia.... ad Christi merita & redemptionem pertinent, & sunt planè magna portio amoris & gratiae, ait pag. 48. Sed his obstat Augustinus epist. 217. ad Vitalem, ubi inter duodecim sententias, quas ad fidem Catholicam pertinere dicit, hanc statuit ordine quartam: *Scimus (gratiam Dei) non omnibus hominibus dari.... quod maxime apparet in parvulis.... Quomodo dicitur omnes homines eam fuisse accepturos, si non illi, quibus non donatur, eam suâ voluntate respuerint; quoniam vult omnes homines salvos fieri: cum multis non detur parvulis, & sine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis, Deo volente non detur, cum repente, antequam detur, expirat, pro quo ut acciperet correbatur?*

- 165 Obstat etiam Tridentinum sess. 6. de iustific. ubi agens de justificatione, exordiiisque illius, cap. 3. sic habet: *Esi Christus pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed si dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Statimque addit communicationem istam meritorum Christi fieri per baptismum, per quem in Christo renascimur. Unde in expositione fidei per Illustrissimum Episcopum Condomensem factâ, atque ab Innocentio XI. pluribusque Cardinalibus laudatâ, sic habetur: Cum parvuli nequeant supplere defectum baptismi per actus fidei, spei & charitatis, nec per votum suscipiendi Sacramentum; credimus, quod nisi reverà illum suscipiant, nequaquam participes gratiae redemptionis fiant, quodque ita in Adâ morientes, nullam cum Jesu Christo partem habeant. Nullam proinde cum gratia ipsius: cum omnis gratia Christi, sit vel justificatio, vel quoddam exordium ipsius, seu dispositio ad illam, & inde ad gloriam. Per consequens omnis gratia Christi est vivificatio quaedam, saltem inchoata. Qua de re plura*

videri possunt supra Prolegom. 6. c. 15. §. 1. Nullam verò justificationis, nullam vivificationis inchoationem habent parvuli, qui Sacramenti redemptionis expertes, nulla in Redemptoris regno & corpore parte sunt. Quisquis autem dixerit, quod in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeunt; hic profectò & contra Apostolicam Prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea pro baptizandis parvulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivificari omninò non posse. Qui autem non vivificatur in Christo, restat ut in ea condemnatione maneat, de qua dicit Apostolus: *Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem. Paradoxum ergo est dicere, in eis parvulis, quibus baptismi gratia minimè conceditur, maximam Dei misericordiam elucere: cum ira Dei maneat super eos, cumque omninò alieni sint à vita Christi, omninò alieni sunt à beneficio seu fructu redemptionis ipsius. Ipsemet, si loqui possent, Sfondratianis adulationibus contradicerent, & clamarent: Da nobis vitam Christi; in Adâ mortui sumus.... Fiat misericordia cum miseris; ut quid eorum innocentia ultra modum laudatur? Inveniam Salvatorem, non sentiant adulatorem. Augustinus serm. 293.*

Ex dictis toto hoc capite colligitur, cum non dissolvere, sed implicare nodos Theologicarum difficultatum, qui humanis affectibus (ut loquuntur Gallicani Praefules in epistola saepius memorata) exilibusque argutiis magis quam Ecclesiae traditione ducitur. Quod profectò Sfondratus non fecisset, si Augustini vestigiis instisset; sed quia non instat (pagina quippe 164. fateretur nunquam Augustinum hoc modo philosophatum esse, nec voluisse aliis adimere libertatem, in causa parvulorum, ea omnia dicendi, quae opportuna viderentur) dum plus sapere voluit quam Augustinus (à Deo specialiter electus ad confutandos Pelagianorum errores) evanuit in degeneres mollesque sententias (verba sunt eorumdem sapientissimorum Praefulum) quae pietatis speciem ipsam pietatis infringunt.

CAPUT X.

Parvuli sine baptismo extincti puniuntur poenâ sensus, hoc est ignis infernalis cruciani, non poenâ damni dumtaxat.

Quod immanis error sit, ab inferno damnationeque absolvere parvulos sine Christi Sacramento defunctos, constat ex dictis capite praecedenti, nimirum ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio X. & Florentino sub Eugenio IV. quorum ista est definitio: *illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenâ tamen disparibus puniendos. Nec non ex Gelasio I. epist. ad Episcopos per Pi-*

centum declarante, quod non renati infantes... perpetuam damnationem puniuntur. Constat denique ex Evangelio Marci 16. Qui non crediderit, condemnabitur. Et Apostolo Rom. 5. Judicium ex uno in condemnationem. Dicant isti (ait Augustinus) quomodo ex uno delicto in condemnationem, nisi quia sufficit ad condemnationem unum originale peccatum? L. 2. de nupt. & concup. c. 27. Unde epist. 166. c. 8. de dictis parvulis ait: damnari eos & sancta Scriptura, & sancta testis est Ecclesia. Et hanc vocat Apostolicam, robustissimam, ac fundatissimam fidem. Nihilominus de iis Sfondratus pag. 719. constar (inquit) ignis poenam immunes fore; id enim ratio, omniumque Theologorum autoritas evincit. Verum utrumque a veritate alienissimum ex dicendis constabit. Imò contrarium esse de fide plerique Patres censuerunt, constanque Veterum sententia fuit de sensibili poena ipsorum.

163 Et Patrum quidem sententia de sensibili poena parvulorum stetit, donec (inquit Eminentiissimus Cardinalis de Noris in Vindiciis Augustinianis c. 3. §. 5.) post ducentesium supra millesimum annum Christiana Epochae, novae opiniones à Scholasticis prolatae sunt. Qui, si in Patrum voluminibus tantum studii ac laboris posuissent, quantum Aristoteli explicando impenderunt, profecto S. Augustini sententiam non obduxissent, neque eorum plerique Pelagianorum opinionem (de naturali parvulorum sine baptismo extinctorum beatitudine, perfectiori quam in hac vita haberi queat, citra dolores & tristitiam) hominum mentibus tam alte infixissent. Sed per Scholasticorum illorum argutias & controversias factum est, non ut quod olim ad fidem pertinebat, hodie non pertineat (verbum enim Dei quod revelatum est, semper manet revelatum) sed ut quod olim à plerisque Patribus cognoscebatur esse de fide, hodie non cognoscatur esse de fide. Aliud namque est, veritatem aliquam esse de fide, aliud cognoscere esse de fide; suntque aliquae veritates, quas ut fidei veritates universa recipit Ecclesia; & his nemo contradicere potest sine errore in fide. Sunt & aliae, quas aliqui putant esse de fide, eò quod inveniant eas à gravissimis Patribus considerari velut ad fidem pertinentes: at quia eas Ecclesia universa non recipit, ut definitam fidei doctrinam, sed iis multi contradicunt, Ecclesia permittente, vel tolerante; idcirco qui eas de fide esse censent, non possunt nec debent censuram configere contrarium sentientes.

169 Quod itaque parvuli sine baptismo extincti, in inferno puniantur poenâ sensus, probatur ex Scriptura Matth. 25. ubi Christus, iudicium universale describens, duas tantum iudicandorum classes ponit, unam ad dexteram, cui adjudicabit regnum caelorum; alteram ad sinistram, quam damnabit ad ignem aeternum. Ergo (inquit Augustinus serm. 14. de verb. Apost.) parvuli non regenerati, utpote

in dextra non futuri, sed in sinistra, ibunt in ignem aeternum. Venturus est Dominus (inquit) & iudicaturus est de vivis & mortuis, sicut Evangelium loquitur. Duas, non tres partes facturus est, dextram & sinistram. Sinistris dicturus est: Ite in ignem aeternum... dextris dicturus: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum; &c. Nullus relictus est locus medius, ubi ponas infantes... nullum medium locum in Evangelio novimus. Ecce in dextra regnum caelorum est... Qui ibi non est, in sinistra erit. Quid erit in sinistra? Ite in ignem aeternum. Qui non in dextra, procul dubio in sinistra. Ergo qui non in regno, procul dubio in igne aeterno... Igitur quoadmò confiteris parvulum non futurum in regno (quod fides Catholica docet) fateris futurum in igne aeterno. Eodem modo ex illo Evangelii loco arguit Gelasius Papa epist. 7. sicut & Concilium Generale totius Africae anno 418. celebratum can. 2. Quem Canonem in antiquis Codicibus extare ostendit Card. de Noris Histor. Pelag. l. 1. c. 13.

Probatur 2°. ex Apocal. 20. ubi S. Joannes pariter describens iudicium extremum, primo dicit, in illo mortuos esse iudicandos, magnos & pusillos: 2°. generaliter pronuntiat, eos qui non fuerint scripti in libro vitae, esse mittendos in stagnum ignis. Quodque haec est mors secunda. *Vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt... Et iudicati sunt mortui ex his quae scripta sunt in libris, secundum opera ipsorum... Et infernus, & mors missi sunt in stagnum ignis. Haec est mors secunda. Et qui non inventus est in libro vitae scriptus, missus est in stagnum ignis.* Hunc locum Augustinus aliique Patres Pelagianis opponunt, tamquam convincentem: cum enim fide constet parvulos, sine baptismo mortuos, non esse descriptos in libro vitae, manifestè conficitur, eos mitti in stagnum ignis, subireque mortem secundam.

Scio à nonnullis asseri, sacra illa testimonia non loqui de parvulis; sed isti manifestè recedunt à Patribus, per ea Pelagianos oppugnantibus.

Scio etiam Bellarminum l. 2. de amissi. grat. c. 5. ob sacra illa testimonia admittere, quod parvuli mittantur in stagnum ignis aeterni; sic tamen ut eo non crucientur; quia vel erunt (inquit) in parte superiori istius stagni extra flammam, vel licet sint in flamma, haec tamen non habebit vim urendi, sed tantum detinendi ipsos.

Verum imprimis glossa ista nimis remota est à sensu obvio, in quo intelligenda est divina Scriptura, dum nihil cogit ab eo recedere. Deinde si glossa ista valeret respectu parvulorum, valeret & respectu adultorum; quò dato, ex Scriptura evinci non posset, adultos, mortuos in mortali peccato, igne cruciandos aeterno. Denique commentitiam illam glossam Augustinus perspicue rejicit l. de fid. & oper. c. 16. hisce verbis: Neque illud dici poterit,

in quo nonnulli seipfos seducunt, ignem aeternum dictum, non ipsam combustionem aeternam. ... ut scilicet ipse ignis aeternus sit, combustio verò eorum, hoc est operatio ignis in eos, non sit aeterna: cum & hoc providens Dominus, sententiam suam conclusit ita dicens: „ Sic ibunt „ hi in COMBUSTIONEM AETERNAM. „ Erit ergo aeterna combustio, sicut ignis.

174 Eodem modo SS. Patres exponunt locum allegatum ex Apocalypsi: nam Augustinus l. 19. de Civit. Dei c. 28. mortem secundam sic exponit: *Eorum qui non pertinent ad Civitatem Dei, erit è contrario miseria sempiterna; qua etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ à Dei vita aliena erit; nec corpus, quod aeternis doloribus subiacet.* Similiter S. Fulgentius l. 1. ad Monim. c. 6. dicit, mortem primam consistere in separatione animæ & corporis, & secundam in æterna cruciatione animæ & corporis. Ergo mors secunda & stagnum ignis, apud S. Joannem in Apocal. juxta SS. Patres, non solum importat pœnam damni, seu privationem visionis beatificæ, sed & pœnam sensûs, seu æternos dolores, cruciatûque animæ & corporis.

175 Hinc probatur 3°. assertio nostra ex Gelasio Papa, Concilio Generali Africæ citato, & SS. Patribus Augustino & Fulgentio jam relatis, qui eam ut certam tradunt, & Fulgentius quidem (cujus maxima semper autoritas fuit in Ecclesia Dei) eam ut fide certam tradidit in libro de fide ad Petrum c. 27. hisce verbis: *Firmissime crede, & nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sine in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, sive jam de matribus nati sine Sacramento sacri Baptismatis de hoc seculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos.* Capite verò 44. subjungit: *Hec in eam quadraginta capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia, fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoveris, tamquam pestem fuge, & tamquam hæreticum abijce.* Nolim tamen hæc censurâ notare contrarium asserentes: quia dogma istud SS. Patrum olim à fidelibus creditum, successu temporis oblitum, & non solum in dubium revocatum, sed & à pluribus Theologis magnis, Ecclesiâ tolerante, contradictum scimus.

176 Interim Augustino & Fulgentio concinunt Hieronymus l. 3. Dialogorum in Pelagianos. Quindecim Episcopi Africani pro fide in Sardinia exules in l. de Incarn. & grat. Gregorius Magnus l. 9. Moral. ad ea Jobi verba: *Multiplicasti vulnera mea, etiam sine causa.* S. Prudentius l. de prædest. c. 16. S. Alcimus Avitus, Archiepiscopus Viennensis, in carmine de castitatis laude ad Fulcinam sororem. Ildorus l. 1. sent. 22. &c. Anselmus de conceptu Virginis & pecc. orig. c. 22. S. Aelredus l. 1. spec. charit. c. 15.

Nec dissentiunt Nazianzenus orat. 40. & Ambrosius l. 2. de Abraham c. ult. quamvis enim verba ipsorum, seorsim à textu, aliquid habeant difficultatis, considerato textu contra nos urgeri non possunt. Cum utroque loco loquantur æqualiter de adultis, non voluntariè, sed casu, aut necessitate aliquâ mortuis absque baptismo, ac de parvulis. Nazianzenus etiam dicat, eos improbitate carere, utpote qui baptismi jacturam passi potius fuerint, quàm fecerint. Ipsi proinde etiam objicientibus incumbit explicare sensum ipsorum, qui catholica veritati non contradicant. Cum igitur aiunt, eos supplicium non accipere, de solo illo intelligendi videntur, quod neglectui, vel contemptui baptismi debitum est.

Probatur 4°. ratione fide illustratâ, quia 178 peccatum originale est mortale, cum afferat mortem animæ, primam & secundam, constituatque hominem sub potestate diaboli secundum animam, ut Augustinus probat ex exorcismis Ecclesiæ, ante baptismum adhiberi solitis; ipsum denique constituat iræ filium, juxta illud Ephes. 2. *naturâ filii iræ.* Porro si filii iræ, ergo filii pœna, filii gehenna, ut Augustinus arguit tr. 44. in Joan. Enimverò cum per baptismum parvuli, de quibus agimus, non liberentur à potestate diaboli, in æternum manent sub illius potestate. Si autem non eruitur de potestate tenebrarum, & illic remanet parvulus, quid miraris in igne æterno cum diabolo futurum, qui in regnum Dei intrare non sinitur? Augustinus l. 3. oper. imperf. in Julian. Cumque parvuli in hac vita, ob solum originale puniantur pœnâ sensûs, tot utique miseris corporalibus, uti quotidie videmus, decet Dei justitiam, quòd etiam in altera vita, quæ tempus est vindictæ, pœnâ sensûs puniantur. Maxime cum corpora ipsorum futura non sint impassibilia, utpote non glorificata. Nihil proinde impedit, quominus patientur ab igne, in quem (secundum Oracula sacra) mittentur. Et quomodò nullum dolorem, nullam tristitiam concipient ex perpetuo suo exilio, omnium tristissimo, ad locum inferni horridum & tenebrosum, ubi nihil visuri sunt nisi horribilia spectra dæmonum & damnatorum, nihil audituri nisi horrendas ipsorum blasphemias & ululatus? Quomodò animæ ipsorum nullam tristitiam concipient ex pœna damni, quæ longè gravior erit, quàm pœna sensûs? Profectò negari non potest, quòd cognoscituri sint gravitatem istius pœnæ: cum ratio naturalis dicat, eum qui pœnâ magnâ puniatur, cognoscere debere æquitatem divini judicii, ipsum tali pœnâ punientis; sitque certum quòd aderunt universali judicio, in quo audient sententiam suæ condemnationis, cognoscentque æquitatem illius, sicut ceteri damnati. Impossibile verò est quòd non doleant se justo judicio æternum privatos æternâ felicitate, ad quam creati erant, perveniendi que potentiam habebant, vel in voluntate

rate Protoparentis sui, vel in Sacramento baptismi. Unde Augustinus l. 3. contra Julian. c. 3. Pelagianos repellit, nullam pœnam putantes imaginem Dei exulare à regno Dei. Ego (inquit l. 5. c. 1.) *ea mente, intelligentiâ, ratione, in qua sum factus ad imaginem Dei, tantum amo regnum Dei, ut hominis magnam judicem pœnam, si eò nunquam possit intrare. Ita ne verò tu (Juliane) respondurus es.... non solum magna non est, sed nulla omnino pœna est imaginis Dei, nunquam posse intrare in regnum Dei? Puto, quod nec uni homini, cuius nec vim, nec test monium formidabis, hoc dicere audebis.* Non sic ergo philosophari possumus de pœna damni, respectivè ad parvulos, sicut de non elevatione rustici ad regiam dignitatem. Quia ista non elevatio in rustico non habet rationem pœnæ, nec ipse creatus est ut esset Rex, sicut parvuli creati sunt ut ad cœleste regnum eleventur, à quo non excluduntur, nisi in pœnam pro culpa originali, quam contraxerunt.

179 Propter ista argumenta tenenda est hac in parte sententia Patrum, potius quam Scholasticorum. Tum quia, si non certis, longè certè gravioribus efficacioribusque nititur fundamentis. Tum quia sententia Patrum, benè proposita, fructus longè majores proferre nata est, quàm Scholasticorum. Quia nempe longè magis absterrebit à procurando abortu, conjugelque magis deterrebit ab omnibus iræ atque incontinentiæ excessibus, quibus aliquando fit, quod proles in utero extinguatur. Efficaciùs quoque baptismi impediet dilationem, ac sollicitiores reddet parentes, ad Deo commendandas proles in uteris matrum existentes, sicut & Pastores ad iis festinatè succurrendum, etiam si ad id opus esset profusione sumptuum ad excisionem matris mortuæ, ut proles baptizetur. Si enim bonus Pastor animam dat pro ovibus suis. Joan. 10. *Qui non dat pro ovibus substantiam suam* (ait Gregorius) *quomodo pro his daturus est animam suam?*

CAPUT XI.

Solvuntur objectiones.

180 **O**bjicies 1°. Job in magnis doloribus constitutus c. 3. videtur desiderasse extinctionem suam in utero matris, hâc reddidit ratione: *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.*

Respondet cum D. Gregorio l. 4. Moral. c. 24. *Absti nos credere, quod B. Job, tantâ spiritus scientiâ præditus, tantâ interni judicis attestazione laudatus, abortivum se optet interfuisse, pœnâ proinde peccati originalis puniendum; aliâs desiderium ipsius certissimè inordinatum fuisset, cum pœna peccati originalis, etiam damni tantum, certissimè superet omnem pœnam sensûs* (uti docent Augustinus Enchirid. cap. 112. Chrysostomus homil. 13. in epist. ad Philipp. necnon homil. 47. & 57. ad

pop. Antioch. Basilii in Pl. 33. ad illa verba, *timorem Domini, &c.*) & incomparabiliter superet omnes dolores hujus vitæ, quos Job patiebatur. Proinde non potuit sibi promittere quietem absolutam, liberationemque ab omnibus malis post hanc vitam, casu quo mortuus fuisset in matris utero; nec enim in requie sunt qui in originali moriuntur, sed sunt in pœna & suppliciis illius, prout D. Gregorius observat ibidem. Verba proinde Job ne ipsi quidem objicientes ad litteram absolute exponere possunt; sed nobiscum fateri debent quod statum parvulorum, qui in utero matris moriuntur, Job sibi non representaverit quoad omnia, sed tantum secundum quid, in quantum scilicet status illorum immunis est à doloribus & miseriis hujus vitæ.

Objicies 2°. illud Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum illi tormentum & luctum date.* Atqui infantes non glorificaverunt se, nec in deliciis fuerunt. Ergo futuri non sunt in tormentis.

Respondet 1°. istud etiam argumentum ab objicientibus solvendum. Probat enim, siquid probat, infantes non debere corporaliter mori: cum mors corporalis ipsorum pertineat ad tormentum, seu pœnam sensûs, quâ objectio præterit infantes illos non puniendos: cum fuerint absque sui glorificatione in deliciis corporalibus. Quare

Respondet 2°. ex isto loco rectè quidem 182 deduci, quod peccatum delectationis sensûs punietur pœnâ sensûs, magnitudinè delectationis proportionatâ, non tamen quod solum peccatum delectationis sensûs pœnâ sensûs punietur. Aliâs peccata merè spiritualia adultorum non punientur pœnâ sensûs.

Respondet 3°. infantes peccasse peccato 183 delectationis sensûs in Adam, per esum pomi vetiti.

Objicies 3°. Infantes in judicio finali non 184 judicabuntur: cum Matth. 25. & Apocal. 18. insinuetur, unumquemque judicandum secundum opera sua; infantes autem non habent opera propria.

Respondet cum Augustino l. 6. contra Julian. c. 10. infantes judicandos secundum opera sua, vel ut Apostolus 2. Cor. 5. ait, secundum propria corpora sui, per ea intelligendo quidquid ad unumquemque jam viventem pertinet; at verò pertinet ad parvulum, etiam quod per alterum gessit. Judicabuntur ergo parvuli, etiam de eo quod in Adam peccarunt, deque eo quod per alium, sive per ora gestantium (in baptismo) sive crediderunt, sive non crediderunt. Quo etiam modo D. Fulgentius l. 1. de verit. prædest. & grat. cap. 14. exponit verba ista: *Reddet unicuique secundum opera sua, scilicet ut... pro originali peccato æternis ignibus ardeant, quibus arsi sunt sine baptismo morientes etiam parvuli.* Et S. Thomas in epist. 2. ad Cor. *Non judicabuntur pro his quæ gesserunt per se, sed de his quæ gesserunt per alios, dum per eos crediderunt.*

runt, vel non crediderunt, baptizatique vel non baptizati fuerunt.

- 185 Objicies 4°. Matth. 25. pro causa damnationis ad ignem assignatur omisso corporali operum misericordiae, seu charitatis.

Respondeo 1°. quemadmodum ex eo quod ibidem pro causa salvationis praxis corporali operum misericordiae assignatur, consequens non est parvulos, morientes post baptismum, non esse de numero salvatorum; sic ex eo quod ibi pro causa damnationis ad ignem dicta omisso assignetur, consequens non est parvulos, morientes ante baptismum, non esse de numero damnatorum ad ignem. Contrarium quippe est certum ex citato cap. 18. Apoc. & 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit*, hoc est dum in corpore degeret, sive ea per se gesserit, sive per alium. Unde

- 186 Respondeo 2°. ibi quidem assignari causam unam damnationis existentium in sinistra, salvationisque existentium in dextra, sed non dici esse unicam & solam; alioqui (præter id quod proximè dixi) ne quidem respectu adultorum explicari posset sententia Judicis universalis. Non enim damnabuntur illi, qui in summa paupertate constituti non habuerunt unde eleemosynas corporales facerent, vel extra omne consortium hominum in sylvis existentes, non habuerunt ad manum proximos, quibus erogarent; denique non salvabuntur, qui exercentes corporalia misericordiae opera, in peccato mortali actuali mortui fuerint. Vel ergo per opera misericordiae ibi descripta, intelligenda est ipsa virtus charitatis secundum se, in opera ista prorumpens dum adest facultas & occasio opportuna; & sic intellecta sententia Christi tam habet locum in parvulis quam in adultis: cum parvuli baptizati virtutem infusam charitatis in baptismo receperint, eaque careant non baptizati. Vel ab ipsismet objicientibus solvenda est objectio illa, dicendo à Judice ibi non assignari causam unicam, & adequatam quæ in omnibus, etiam adultis, locum habeat.

- 187 Respondeo 3°. sicut parvuli baptizati per Ecclesiam facere censentur, quæ facit Ecclesia, credere utique, & Christi carnem manducare; ita & per Ecclesiam opera misericordiae corporalis exercere. Non baptizati autem ne quidem per Ecclesiam credere, Christi carnem manducare, misericordiaeque opera exercere censentur, & ideo damnantur, juxta illud: *qui verò non crediderit, condemnabitur*, &c.
- 188 Objicies 5°. Innocentius III. cap. *maiores* de baptismo dicit, quod pena originalis peccati est carentia visionis Dei; actualis verò pena peccati est gehenna perpetuæ cruciatus.

Respondeo Innocentium III. non dicere, penam originalis peccati esse solam carentiam visionis Dei; per consequens non dicere esse solam penam damni, non sensus. Nec diversitas, quam ponit inter penam peccati

originalis & actualis, id postulat. Aliàs similiter postulari ut censendus esset dicere penam peccati actualis esse penam sensus, non damni. Quod hæreticum est. Innocentius ergo, ad probandum quod originale peccatum per baptismum non remittatur, nisi dimissis simul actualibus, assumpsit id de quo Catholici omnes conveniunt, à præsentis quaestione controversa abstrahendo; nec tamen probatio ipsius verbis objectis innixa efficax est, sed superficialistantum, ut advertit Glossa isti Canoni adjuncta. Nec ceteræ rationes Pontificum semper sunt efficaces, ut videre est cap. *non debes* de consanguinit. & affinit. ubi etiam ratio superficialis ab eodem Innocentio adfertur.

Objicies 6°. S. Bernardus ser. 3. de Pasch. 189 *Cesset* (inquit) *propria voluntas*, & *infernus non erit*. At in parvulis non est propria voluntas.

Respondeo S. Bernardum per propriam voluntatem non intelligere voluntatem personalem, sed eam quæ quis inordinatè seipsum commodumque suum quærit, contra Dei legem; quomodo voluntas propria est habitualiter in parvulis, à Deo habitualiter averis, & ad creaturas per concupiscentiam dominantem conversis.

Objicies 7°. S. Thomas q. 5. de malo a. 190 2. *Communitè dicitur* (inquit) *quod peccato originali non debetur pena sensus, sed solum pena damni, scilicet carentia visionis divinae; & hoc videtur esse rationabile*. Videri etiam potest 1. 2. q. 89. a. 6.

Respondeo 1°. ita quidem S. Thomam sensisse, cum S. Bonaventura, Magistro Sentent. Scoti, &c. atque ideo contrariam opinionem, ob ipsorum auctoritatem, probabilem esse. In hac tamen materia, Augustino potius, Fulgentio, &c. quam ipsis adhaerendum: utpote qui quaestionem hanc ex professo contra Pelagianos, ad Ecclesiam defendendam, discussissent, atque ad id specialiter à Deo electi sunt; non S. Thomas, qui hic & aliàs sæpius loquitur juxta sententiam suo tempore communiorem, ait Sylvius 1. 2. q. 86. n. 6. addens non deesse rationem existimandi, si suam Summam Theologicam absolvisset, eum in partem alteram fuisse declinaturum: quia l. 3. contra Gent. c. 156. habet pro absurdo, quod sint aliqui homines, qui nec beatitudinem consequantur, nec penam à Deo patiantur; eò quod juxta Scripturam Matth. 25. omnibus in divino judicio existentibus dicitur: *Venite, possidete paratum vobis regnum*. Vel, *discedite in ignem æternum*.

Respondeo 2°. communi illi dicto Scholasticorum præferenda contraria dicta SS. PP. nec enim dictum Scholasticorum fundatur in Scriptura & traditione, sed in ratione purè humana (ex qua definienda non sunt quæ divino, non humano pensanda sunt judicio) ideo non solida, quia petit principium: tota namque ratio quæ id probant, est quia pena sensus non debetur nisi conversioni actuali voluntatis ad creaturas. Quod ipsissimum est, de

de quo disputatur. Cur enim non debetur averfioni à Deo, quam S. Thomas fatetur reperiri, faltem habitualiter, in originali peccato, imò effe formale illius? Deinde infantis anima habitualiter etiam ad creaturas converfa eft per concupifcentiam dominantem, quamdiù infans baptizatus non eft, five per baptifmum non accepit infufum fibi charitatis habitum, per quem habitualiter convertitur ad Deum. Præterea ex pœnis fenfibilibus, quas patiuntur infantes, ratio illa Scholafticorum demonstratur non fubfiftere: cum ex iis pateat, quòd peccato originali correfpondeant pœnæ fenfibiles in hac vita. Cur ergo non in altera? Quòd peccatum originale dimiffum, pœnis illis puniatur in hac vita, non in altera, non eft ad rem. Hoc enim non provenit ex eo quòd Deus in altera vita peccatum originale pœnis fenfibilibus punire non poffit; fed ex eo quòd ipfi placeat in hac vita fic punire peccatum originale dimiffum; non autem in altera vita. Hoc autem nihil facit pro peccato originali non dimiffio. Denique major pars Scholafticorum hac in re merito fufpecta eft; eò quòd tradiderint opinionem de naturali parvulorum in originali mortuorum beatitudine, quæ fidei principiis videtur parum confona. Unde SS. Patribus, potiùs quàm Scholafticis illis, nobifcum merito adherent Gregorius Ariminenfis, Ubertinus de Cafalis, Alphonsus à Caftro, Diedo, Sonnius, Hofelius, & paffim Lovanienfes, Sylvius, Auguftinus Mulæus, Alipius Reylot, Michaël Paludanus, Carolus Moreau, Dionyfius Petavius, Bonus Merlefius, Conrius Archiepifcopus Thuamenfis, & (pluribus aliis relatis) Cardinalis de Noris in Vinculis Auguftinianis à pag. 51. ad 84.

192 Objicies 8°. Nofta hæc, feu potiùs SS. Patrum fententia, crudelis eft & immifericors erga parvulos.

Refpondeo minùs crudeliter effe, magifque mifericordem quam oppofitam: quia minùs nocet, magifque infantibus proficua eft. Neque enim ipfis proficua eft opinio Adverfationum: quia ob eam non minùs patientur infantes, nec magis ob noftam; Deus namque in pœnis infligendis, non attendit ad opiniones hominum, fed ad merita peccatorum, & ad ordinationem divinæ legis fuæ. Ideò verò noftam dixi infantibus minùs nocivam; imò magis proficua, quia parentes reddit magis follicitos ad baptifmum infantibus procurandum, abortumque vitandum, ut fuprà dixi; ubi contraria opinio parentibus eft occafio cur minùs folliciti fint, ne infantes moriantur fine baptifmo, dum decepti per falſam erga infantes mifericordiam fic opinantur, minùs in ea malum concipiunt, quàm fit juxta fententiam SS. Patrum. Quo fenſu Gelafius Papa, de iis qui parvulis fine baptifmo morientibus tertium concedunt locum, inter infernum & cælum, dicit: *Tollant ergo nescio quem ipſi tertium, quem decipiendis par-*

Tom. I.

volis faciunt locum; quaſi dicat, quòd tertium locum illum ponendo, detur occafio decipiendis parvulis, feu eorum parentibus, quatenùs per hoc datur ipſis occafio negligendi ſollicitudinem illam magnam procurandi baptifmum ipſorum, ad quam non negligendam ipſos ſtimulat ſententia noſtra.

Objicies 9°. Dum Scriptura & Patres, lo- 193 quendo de parvulis non baptizatis, utuntur vocabulo ignis, tormenti, ſupplicii, gehennæ & cruciatùs, hoc largè eft accipiendum pro pœna, ut ponatur ſpecies pro genere.

Refpondeo negando aſſumptum, tum quia Auguſtinus expoſitioni iſti manifeſtè repugnat, per ignem non intelligendo pœnam in genere, ſed determinatè *combutionem*; per combutionem autem operationem ignis in eos quæ mittuntur in ignem æternum. Tum quia ſi gloſſa illa ſubſiſteret, ex Scriptura ſacra evinci non poſſet, adultos igne ſpecificè ſumpto cruciandos: quemcumque enim Scripturæ locum quis protulerit, explicabitur per pœnam in genere; vel certè de ſola pœna damni, triftitiæque inde concepta.

Objicies 10°. Auguſtinus, in quæſtione 194 de pœna parvulorum, valdè dubius ſemper extitit, & varius. Primò namque hac in re ignorantiam ſuam humiliter fatetur epiſt. 166. alias 28. ad Hieronymum: *Cum ad pœnam ventura eſt parvulorum, magnis, mihi crede, coarſor anguſtus, nec quid respondeam proſus invenio.* Secundò, l. 3. de lib. arb. c. 23. *Non enim metnendum eſt (inquit) ne vita eſſe poterit media inter rectè factum & peccatum, & ſententia Judicis media eſſe non poſſit inter præmium atque ſupplicium.* Tertio, l. 5. contra Julian. c. 8. & Enchirid. c. 5. duo de parvulis dicit, cum eorum æterna ad combutionem ignis damnatione incompoſſibilia. Unum eſt quòd non ſunt tantà pœnâ plectendi, ut eis non naſci potiùs expediret quàm natos eſſe. Alterum, quòd eorum damnatio erit omnium leviffima. Quarto, q. 9. in Joſue fatetur, nomine ignis, omne genus pœnæ intelligi poſſe, dum ibi tormentum ignis pro lapidatione ſumit.

Refpondeo, proſus negando antecedens. 195 Quamvis enim ſapiffimè de parvulorum pœna tractaverit, vel contra Pelagianos diſputando, vel Catholicos docendo, firmiffimè ſemper docuit, vel ſuppoſuit, vel Scripturis evidentibus probavit, infantibus abſque baptifmo defunctis, alium locum non eſſe paratum, niſi gehennæ ignis. Nec in eam ſententiam abreptus eſt ardore diſputandi contra Pelagianos, plus dicendo quàm veller intelligi, prout ſanctus Bonaventura dicit. Si enim ſanctos Patres fic gloſſare liceret, nihil efficaciter ex eorum ſententiis concludi poſſet. Quàmlibet enim perſpicuè aliquid dixiffent, ſemper exſufflari poſſet, gloſſando, quòd diſputationis ardore plus dixerint, & minùs voluerint intelligi. Ipſe etiam S. Bonaventura, ſeu dicta ipſius, quàmlibet lucida, ſic eludi poſſent. Nec Auguſtinus, tam durè loquendo, & aliud

Nnn

intelligendo, Pelagianos ad medium veritatis facilem reduisset, sed ab eo potius averisset; facilius adducturus, aperte pronuntiando, parvulos solam damni poenam sustinere, si ita intellexisset. Verum in Augustino ne vestigium quidem invenitur, quo verbis ipsius, ex se lucidis, alia significatio quam obvia tribui possit. Unde l. i. oper. imperf. contra Julian. n. 48. cum Julianus objiceret ipsi immanem rigorem, barbariemque sententiae suae, dicentis, quod Deus aeternis ignibus parvulos tradit. Se à Juliano non bene intellectum non dicit, nec objectum sibi rigorem mitigat, dicens, parvulos in ignem quidem ituros, ab igne tamen non cruciandos; sed ad inscrutabilia Dei judicia recurrit, cum Apostolo dicens: *O homo, quis tu es, ut respondeas Deo?* Sicque concludit: *In iis ergo, quos liberat, amplectamur misericordiam; in eis quos non liberat, agnoscamus iudicium, occultissimum quidem, sed sine ulla dubitatione iustissimum.*

196

Enimvero solida non sunt quae ad probandam Augustini hac in re vacillationem producantur. Non primum; nam quod ibi dicit: *Cum ad poenam ventum est parvulorum, magnis, mihi crede, coarctor angustus, nec quid respondeam prorsus invenio*, non dicit dubitans de poena parvulorum, sed quaerens iustam causam illius, quam licet non dubitaret esse peccatum originale, non percipiebat, quā ratione istud contraheretur, si animae (ut sentiebat Hieronymus) ex traduce non sunt, sed singulis nascentibus à Deo creantur. In qua sententia non inveniebat iustam causam damnationis infantium, sine baptismo morientium; imò nec iustam causam poenarum, quas in hoc patiuntur saeculo. Nam de iis etiam loquitur his verbis: *Non solum eas poenas dico, quas habet post hanc vitam illa damnatio, quod necesse est trahantur, si de corpore exierint sine christiana gratia Sacramento; sed eas ipsas qua in hac vita, dolentibus nobis, versantur ante oculos.* Ex quibus postremis verbis luce meridiana clarius est, angustiam Augustini non fuisse de veritate poenarum illarum, sed de iusta causa earum. Propterea petit ea de re à Hieronymo instrui: *Quaerenda causa est, atque reddenda, quare dammentur anima, quae nova creantur singulis quibusque nascentibus, si praeter Christi Sacramentum parvuli moriantur; damnari enim eas, si sic de corpore exierint, & sancta Scriptura, & sancta est testis Ecclesia.* Unde illa de animarum salute sententia, si hanc fidem fundatissimam non oppugnas, sit est mea; si oppugnas, non sit & tua. Damnationem ergo parvulorum, tam ad poenas vitae praesentis, quam futurae, Augustinus indubitatam, imò fide certam habuit. Tota proinde agitatio, tota ignorantia, à qua liberari cupiebat, ad eam non est referenda, sed ad quaestionem de origine animae, uti manifestè indicant sequentia verba, quae subiungit, relatis de ista quaestione quatuor opinionibus: *Antequam sciam, quamnam earum opinionum, de origine ani-*

mae, potius eligenda sit, hoc me non temerè sentire profiteor, eam quae vera est, non adversari robustissima ac fundatissima fidei, quā Christi Ecclesia nec parvulos homines, recentissime natos, à damnatione credit, nisi per gratiam nominis Christi, quam in suis Sacramentis commendavit, posse liberari. Idipsum pariter manifestum est ex intentione, quā epistolam illam exaravit: *Scripti etiam* (inquit l. 2. Retract. cap. ...) *duos libros (scilicet epistolas) ad Hieronymum, sedentem in Beithleem, unum de origine animae (estque epistola 166. de qua agitur) ... ad hoc ut qui legit, admonetur, aut non quaerere omnino, quomodo detur anima nascentibus; aut certe de re obscurissima eam solutionem quaestionis huius admittere, quae contraria non sit apertissimis rebus, quas de originali peccato fides Catholica novit in parvulis, nisi regenerentur in Christo, sine dubitatione damnandis.*

Nec secundum solidius est primo: quia 197 nec ibi Augustinus attingit quaestionem de damnatione parvulorum, sine baptismo morientium, prout ipsemet declarat laudatā epist. 166. ad Hieronymum dicens: *Non tamen de damnatione eorum parvulorum, qui sine illo (baptismo) ex hac vita emigrant, tunc (in libro illo de lib. arb.) aliquid dicendum putavi, quia non, quod nunc agitur, agebatur.* Sed loco objecto solam dicit iniquam esse Manichaeorum querelam, de mortibus parvulorum, & de quibusdam cruciatibus corporis, quibus eos saepe videmus affligi. *Dicunt enim: quid opus erat, ut nasceretur, qui antequam invet ullum vita meritum, excessu è vita? aut qualis in futuro iudicio deputabitur, cui neque inter iustos locus est, quoniam nihil rectè fecit; neque inter malos, quoniam nihil peccavit, propria utique & personali voluntate?* Quibus respondet, equidem superfluum ipsos non creari, ubi solum arboris nullum superfluum creatur, sed sanè superfluum quari de meritis ejus, qui nihil propria voluntate meruerit. Tuncque subiungit: *Non enim metuendum est, ne vita esse poterit media quaedam inter rectè factum, atque peccatum propriae voluntatis; & sententia iudicis media esse non possit inter primum atque supplicium, meritis utique personalibus retributum: nec enim infantes primum vel supplicium percipiunt pro iis quae in corpore personaliter egerunt ante omnem rationis usum.* Ex quo quid (amabo!) pro quaestione de qua nunc agitur, erui potest? Prorsus nihil. Unde l. de dono persever. c. 12. dicit, frustra ibi dicta objici contra praesentem quaestionem, nec, ob suum illud effectum, de medietate inter primum & supplicium, existimandum, tunc dubitalse de damnatione parvulorum ob peccatum originale; qua de quaestione, cum libros de lib. arb. scriberet, necesse non habuit quidquam definire, ad refellendam querimoniam Manichaeorum, contra quos ibi agebat: eò quod ipsos aequè benè refellere poterat, si poena esset peccati originalis in parvulis (quod veri-

tas habet) sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur, scilicet Pelagiani. En verba ipsius: *Frustra de illius libri mei vetustate prescribitur, ne agam causam, sicut debeo agere, parvulorum. Si enim, id est, dato, non concessio, quod quando libros de lib. arb. Laicus cepi, Presbyter explicavi, adhuc de damnatione infantium non resurgentium, & de resurgentium liberatione dubitarem; nemo, ut opinor, esset tam injustus, atque invidus, qui me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi esse judicaret. Cum verò rectius posset intelligi, non me propterea de hac re dubitasse credi oportere (nota bene) quia hi contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt refellendi, ut sive pena esset peccati originalis, quod veritas habet, sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur; nullo modo tamen, quam Manicheorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet & mali, permixtio crederetur. Absit ut causam parvulorum sic relinquamus, ut esse nobis dicatur incertum (iterum nota) utrum in Christo regenerati, si moriantur, parvuli transeant in aeternam salutem; non regenerati autem transeant in mortem secundam. Quoniam quod scriptum est: per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit; aliter recte intelligi non potest: nec à morte perpetua, quae iustissime est retributa peccato, liberat quemquam pusillorum atque magnorum, nisi ille, qui propter redimenda & originalia & propria nostra peccata mortuus est, sine ullo originali proprio peccato. Tam ergo falsum est Augustinum dubitasse de morte secunda (id est poena aeterna corporis & animae, uti explicat l. 3. de Civit. Dei c. 10.) parvulorum non regeneratorum, quam quod dubitaverit de salute regeneratorum.*

198 Nec tertium quidquam habet soliditatis: dum enim poenam eorum omnium mitissimam dicit, hoc non dicit absolute, sed respectivè ad adultos, qui propter actualia (propria voluntate commissa) damnantur. Dum autem dicit se non audere dicere, damnatis parvulis melius esse non nasci quam nasci, hoc præ modestia dicit, quia verba Christi de Juda, „ Bonum erat ei, si natus non fuisset „ homo ille, „ non audet ad parvulos extendere, ad quos ea non extendit Christus, ne conditionem parvulorum conditioni Judæ parificare videretur. Absolutè tamen loquendo non dubitavit Augustinus, melius esse non nasci, quam dampnari, vel solâ poenâ dampni, in aeternumque detineri sub potestate diaboli in carcere inferni (quod fides habet) cum vel sola poena dampni (juxta ipsum, aliosque Patres) longè gravior sit poenâ sensus.

199 Nec quantum quidquam habet roboris: quia Augustinus q. 9. in Josue per ignem sine Scripturæ autoritate non intellexit lapidationem; sed à Josue spiritu prophetico intellectam dixit. *Quod (inquit) alius quisquam non facile potuit, quia Scripturæ verba in sensu proprio*
Tom. I.

intelligenda sunt, dum nihil in contrarium cogit, (uti cogit in facto Josue) alias (ut supra dixi) ex Scriptura demonstrari non posset, adultos peccatores igne propriè dicto in inferno cruciandos.

CAPUT XII.

*Homo per peccatum originale factus est debili-
or ad bonum, & ad malum proclivior,
quàm si conditus esset in statu natura puræ.*

Non solum in altera, sed & in præsentī 200
vita peccatum originale puniri, fide certum est, quæ docet, mortem corporalem effectum esse peccati originalis; per unum namque hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit. Rom. 5. Tridentinum quoque sess. 5. can. 1. definit, totum Adam per illam prævaricationis offensam, secundum corpus & animam, in deterius commutatum esse. Et can. 2. *Ad prævaricationem... mortem & poenas corporis (morbos scilicet, & innumeras quibus subjacemus miseria) in omne genus humanum transfudisse.* Duo proinde genera sunt poenatum, seu effectuum peccati originalis in hac vita; alia namque ad corpus spectant, scilicet mors, & alia miseriae corporales; alia ad animam, scilicet quatuor animæ vulnera, ignorantia, malitia, infirmitas, concupiscentia, quæ quatuor correspondent animæ potentiis, per originale peccatum in deterius commutatis; ignorantia intellectui, malitia voluntati, infirmitas appetitui irascibili, concupiscentia appetitui concupiscibili. De quatuor istis vulneribus quia satis superque egimus p. 1. c. 27. circa ea solum superest discutiendum, an vulnera ista majorem in homine inordinationem non causent, quàm quæ includitur in privatione justitiæ originalis, sive an per ea homo solum privatus sit donis gratuitis (gratuito scilicet justitiæ originalis dono, per quod ratio dominium habebat in omnes animæ potentias) an insuper læsus in naturalibus?

Pelagiani (uti refert Augustinus l. 1. ad 201
Bonifac. c. 2.) & Semipelagiani (uti refert Prosper contra Collat. c. 7.) docuerunt, liberum hominis arbitrium, post Adæ peccatum, mansisse illæsum in naturalibus, nec in iis fuisse vulneratum, sed solum spoliatum donis gratuitis. Molina quoque in Concordia q. 14. a. 3. disp. 3. docuit, genus humanum, post primi hominis peccatum, donis quidem supernaturalibus spoliatum fuisse, quoddque naturales vires ipsius eo destitutæ fuerint vigore, quem justitia originalis tribuebat; sed quod eadem vires tales secundum se manserint, quales eas habituri fuisset, si in puris naturalibus conditi fuisset; quoddque proinde naturalia, sive in nobis, sive in Angelis, post peccatum integra manserunt. Hanc opinionem fusè refellit invictissimus divinæ

gratiæ contra Molinam Pugil Thomas de Lemos in Panoplia sua to. 1. tr. 1. de latione liberi arbitrii à cap. 3. ad 24. argumentis efficacibus demonstrans, per peccatum originale liberum hominis arbitrium fuisse non solum spoliatum gratuitis, sed verè lasum in naturalibus. Et hanc veritatem c. 6. demonstrat esse traditam à S. Thoma. Cap. 10. traditam quoque à S. Augustino. Cap. 11. traditam à Concilio Tridentino. Cap. 12. traditam à Concilio Arausicano, Prospero, Fulgentio, & Gelasio Papa. Cap. 13. eandem probat ex communi Scholasticorum proloquio, per S. Scripturæ testimonium confirmato. Cap. 14. ex ignorantia & pronitate ad malum, quibus in natura pura infecti non fuisset. Cap. 15. ex rebellionem potentiarum inferiorum adversus superiores. Cap. 16. & seqq. solidissimè respondet ad argumenta contraria.

202 Hac de re actum fuit in Congregatione X. de Auxiliis coram Clemente VIII. in qua cum Gregorius de Valentia sustinueret, quod eadem liberi arbitrii vires essent in natura lapsa, quales in natura pura fuissent; in eam sententiam (ut refert celeberrimus Historicus l. 3. c. 13.) acriter declamavit Thomas de Lemos, ex eaque peccatum originale extinctum iri contendit. Unde in canonibus doctrinæ damnandæ, à Consultoribus jussu Pauli V. elaboratis, can. 1. sic habetur: *Dicere quod, in statu naturæ lapsæ, vires naturales liberi arbitrii eadem prorsus, seu tales secundum se in nobis sint, quales illas essemus habituri, si homo fuisset conditus in statu merè naturali, ad finem tantum naturalem, quasi peccatum primi hominis non nisi in supernaturalibus nocuisset ejus posteris, adversatur doctrinæ in Ecclesia, tum olim contra Pelagianos, eorumque reliquias definitæ (in epistola scilicet Cælestini I. c. 4. & in Arausicano can. 13. & 25.) tum novissimè in Concilio Tridentino (sess. 6. c. 1. & can. 5.) confirmata, quando, agendo de vi naturæ, expressè tradit, liberum arbitrium viribus esse attenuatum & inclinatum.* Et in Idæa Bullæ ejusdem Pauli V. quam exhibet idem Historicus c. 1. dicitur, quod universi homines, qui communi propagationis lege originem suam ex illo (Adam) trahunt, nascantur, non tantum spoliati gratuitis Dei donis, verum etiam vulnerati in bonis suis naturalibus. Quodque in iis arbitrium voluntatis... est infirmatum, attenuatum & vitiatum in sua naturali possibilitate, & inclinatione ad bonum.

203 Bullam istam (quam laudatus Historicus exhibet, non ut authenticam, defectu legitimæ promulgationis; sed ut veritate Historicâ veram) à vitis in illo controversiarum genere minus versatis delineatam fuisse, dicere non veretur Author epistolæ ad Abbatem quemdam, de nova Auxiliorum edenda Historia, sustinens, propositionem illam, peccatum primi hominis solum in supernaturalibus nobis nocuit, esse D. Thomæ in 2. dist. 30. q. 1. a. 1. ad 3. aientis: *Nec homo, nec Angelus, per*

peccatum aliquid naturalium amisit, vel in aliquo diminutus est. Sed ipsum de mala fide, verborumque D. Thomæ detractione convincit Historicus l. 4. c. 16. sic enim habet S. Thomas: *Ad tertium dicendum, quod bona naturalia dicuntur dupliciter, vel prout sunt in se considerata, secundum quod natura debentur ex propriis principiis: sic nec homo, nec Angelus per peccatum aliquid naturalium amisit, vel in aliquo diminutus est: quia Dionysius etiam integra dona naturalia in Angelis peccantibus permanere dicit. Vel secundum quod ordinantur ad finem ultimum: & hoc modo in utroque bona naturalia quidem diminuta sunt, non penitus amissa, in quantum uterque factus est minus habilis, & magis distans à finis consecutione. Et propter hoc etiam homo gratuitis spoliatus dicitur, & in naturalibus vulneratus. Luc. 10. in Glossa. Idem habet l. p. q. 85. a. 1. aliisque locis à Lemosio citatis.*

Cumque assertio ista basis sit ac fundamentum totius Augustinianæ de medicinali gratia Christi doctrinæ, haud dubium quin suam illam doctrinam ex Augustino, & Discipulis ipsius, Prospero, Fulgentio, Gregorio, Anselmo, Bernardo, &c. derivaverit Angelicus Doctor. Augustinus namque l. de nat. & grat. c. 3. dicit, quod naturæ possibilitas vulnerata, & sauciata fuerit. Idem dicit aliis locis à Lemosio laudatis: SS. Patres etiam, cum Augustino, cumque Scriptura passim insinuant, primum hominem non solum spoliatum, sed etiam vulneratum. Qui autem solum spoliatur suis vestibus, non propiè dicitur vulneratus. Ergo nec ille qui solum spoliatur justitiâ originali. Amplius proinde vult Scriptura, amplius Patres, amplius Concilia Arausicanum & Tridentinum, dum docent lib. arbitrium viribus attenuatum & inclinatum, & totum hominem in deterius commutatum. Unde ad sensum assertionis nostræ ea Romana intelligit Ecclesia; uti colligitur ex meditata (licet non promulgata) illa Bulla Pauli V. laudatæque canone Consultorum ab eodem deputatorum; quibus dum detrahit Author epistolæ ad Abbatem, ipsis & ipsimet Paulo V. injurius est, quasi ad examen gravissimarum fidei difficultatum Consultores in istis controversiis minus versatos elegerit.

Denique idipsum experientia demonstrat: 205 cum experiamur rebellionem carnis adversus spiritum, quæ (cum sit contra naturam) non esset in homine non vitiatum; uti nec innata pronitas, sed capacitas dumtaxat ad malum; nec innatus spiritus superbiæ, pruritus curiositatis, imperuositas passionum, & ignorantia tanta, quantam experimur; siquidem, ultra privationem illustrationis supernaturalis, maximas experimur tenebras circa intelligentiam rerum naturalium, nosque sine difficultate magna & labore non intelligere pleraque, quæ juris sunt naturalis, quorum noticia homini in sua creatione impressa fuit ab Authore naturæ. Videatur Lemosius cap. 14. & 15.

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 655

ista demonstrans. Videantur & quæ dixi supra n. 83. & 84.

206 Si dicas, explicari non posse, quid sint à parte rei vulnera ista, à privatione justitiæ originalis distincta? An superaddant potentiis qualitatem aliquam pravam seu morbidam? An aliquid aliud? Respondeo non superaddere: cum sufficienter intelligantur provenire ex indispositione & immutatione facta in corpore per peccatum originale; ex quo fit ut homo sit animâ magis tardus & hebes, atque ad percipiendam veritatem magis difficilis; magis autem facilis ad errorem, & in oblectamenta sensuum magis labilis & pronus, magis etiam vehementibus passionibus agitur, quam si in puris naturalibus esset constitutus. Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, atque ex vehementia affectionum corporalium variæ in animam proveniunt affectiones, præsertim accedente imaginatione, quæ plurimum dependet à corporis dispositione. Unde videmus eandem sæpè personam, dum benè valet, corpusque benè dispositum habet, inclinatum esse ad jucunditatem; econtrà dum corpus est indispositum. Hominem etiam vegetum, inclinatum esse ad audaciam, & temeritatem in periculis, dum ea per imaginationem ipsi repræsentantur minora quàm sint; inclinatum econtrà ad timiditatem, dum infirmus est, & periculum aliquod magnum per imaginationem ipsi vivaciter repræsentatur. Denique sicut ex peccato actuali malitia seu pronitas ad malum nascitur demeritoriè & dispositivè; ita & ex peccato originali. Demeritoriè, quatenus peccator meretur, ut Deus interiùs exteriùsque ipsum deserat, usque ad pronitatem peccandi: dispositivè, quatenus peccatum efficit ipsum habitualiter dispositum ad malum. Explicent Adversarii, quomodo in Paganis, justitiâ & gratiâ destitutis, dicta peccati vulnera augeantur per peccata actualia (quod profectò explicare nequeunt per diminutionem gratiæ & justitiæ originalis, seu alterius doni supernaturalis) eodem modo nos explicabimus, quomodo incipiant esse per peccatum originale.

CAPUT XIII.

Reselluntur qui nimium extenuant penas, seu effectus peccati originalis.

207 **V** Aldè displicere Deo peccatum originale, satis demonstrant gravissimæ pœnæ animæ & corporis, quibus Deus illud punit in hac vita. Ad quas si benè reflecterent, qui nobiscum non conveniunt, adeo alieni non essent à sententia Patrum, quæ tradit infantes sine baptismo mortuos in altera vita puniri pœna sensûs: si enim tam graviter originale peccatum, etiam dimissum, justè punit in præsentia; quibus pœnis illud non dimissum in altera punire justè non poterit? Sed quemadmodum aliquibus non placet sententia Patrum

de pœna illa sensibili infantium; ita nec placet sententia eorumdem de animæ vulneribus, pœnisque corporalibus hujus vitæ. Placeret, si, in his quæ humano pensanda non sunt iudicio, sed divino, plus non tribuerent humanæ rationi, quàm Scripturæ & traditioni. Hinc enim fit, quod sicut ipsis durum videatur, peccatum agnoscere in infantibus, qui nunquam usum habuerunt rationis, & adhuc durius, ipsos addici gehennalibus flammis; sic & durum videatur, eos ob originale peccatum subijci dictis pœnis, seu effectibus, quibus voluntas ad varia inducitur peccata actualia, & ad damnationem finaliter sempiternam, nisi Dei misericordia, Christi gratia succurrat.

Propterea ergo nonnulli effectus illos, animam concernentes, sic explicant, ut parum vel nihil ad damnationem contribuant. A formali namque peccato facilè exculant ea quæ ignoranter fiunt contra jus naturæ. Gratiam omnibus tribuunt proximè sufficientem, eamque nemini denegari prætendunt, in pœnam originalis peccati. Ipsam denique carnis concupiscentiam, seu libidinem docent esse naturalem, non malam nec vitiosam. Primum à nobis refelletur parte 1^a. Secundum refutatum est l. 9. parvulorumque sine baptismo morientium exemplo, gratiam ad salutem necessariam plerisque in pœnam peccati originalis subtrahi, Augustino videtur tam perspicuum, ut ad parvulos illos, velut ad rem quæ negari nequeat, adversarios suos pluribus locis provocet. Enimverò gratiam baptismi parvulis ante rationis usum morientibus esse medium ad salutem unicè necessarium, fides Catholica docet: quia nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Joan. 3. Pluribus verò parvulis infidelium, imò & fidelium, gratiam istam denegat Deus, non ob præscientiam futurorum operum malorum ipsorum, si ad adultam pervenissent ætatem (nemo quippe punitur, nec præmiatur ob ea quæ fecisset, si hoc vel illud contigisset, sed propter ea quæ reverà fecit (prout idem Augustinus non uno ostendit loco) sed quia iusto iudicio suo ipsos per istius gratiæ denegationem punire vult ob originale peccatum. Si ergo gratia ad salutem necessaria variis parvulis à Deo negatur propter originale peccatum; quâ veritate dici potest eam adultis, sive propter originale, sive propter addita illi multa graviora peccata actualia, denegari non posse? Quomodo dicitur (inquit Augustinus epist. 217. alias 107. ad Vitalem) omnes homines eam gratiam fuisse accepturos, si non illi, quibus non datur, eam suâ voluntate respuerint (quoniam Deus vult omnes homines salvos fieri) cum multis non detur parvulis, & sine illa plerique moriantur, qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus, festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis, Deo nolente non datur, cum repente, antequam detur, expirat, pro quo, ut acci-

Nnnn 3

peret currebatur? Unde manifestum est, eos qui huic resistunt tam perspicua veritate, non intelligere omnino, quia locutione dictum sit, quod omnes homines vult Deus salvos fieri; cum tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod sine caligine manifestatur in parvulis.

209 Unde S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 5. ad 1. de adultis generaliter pronuntiat, post Augustinum: *Auxilium* (supernaturale) quibuscumque divinitus datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex iustitia non datur; in poenam precedentis peccati, & saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in l. de corrept. & grat.

210 Carnis denique concupiscentiam, seu libidinem, naturalem non esse homini, non existenti in statu naturae corruptae, utpote inordinatam & malam seu vitiosam, probatur, tum quia peccato militat, ejusque ergo est. Tum quia contra eam pugnare debemus. Tum quia est malum, à quo liberari, Sancti efflagitant, sicut & Ecclesia, dicendo, *carnis terat superbiam potius cibique parcas*. Tum quia Deo displicet, ut multis locis Augustinus docet. Tum quia non est naturae proprietas, sed corruptio perduellioque naturae. Unde concupiscentia à S. Augustino l. 1. de nupt. & concup. c. 5. dicitur esse instar morbi, & ab eodem l. 6. contra Julian. c. 17. æquiparatur febris: quemadmodum enim febris in humorum distemperie & inordinatione consistit; sic concupiscentia in deordinatione potentiarum animae. Et ratio à priori est, quia potentiae omnes & appetitus creati sunt ut subint & obediant rationi, agentque dependenter ab illa: concupiscentia autem movet & inclinat potentias & appetitus ad agendum independentem à ratione; motus namque concupiscentiae, sive feratur in objectum licitum, v. g. cibum, potum necessarium, actum conjugalem, &c. sive in illicitum, inclinat ad illicitum, non quia ratio dicat, sed quia delectationem quaerit, sine ullo respectu ad rationem. Et ideo rebellionem carnis Ecclesia, in oratione supradicta, carnis superbiam vocat: quia inordinationem committit, similem illi, quam committunt famuli, ex superbia nolentes obedire & subesse Superioribus. Ideo etiam ab Augustino non uno loco rursus vocatur *pestis & contagio*.

211 Hæc omnia illustrabit Augustini hac de re disputatio cum Juliano. Dicebat Julianus, concupiscentiam in se esse bonam, Deique opus, solumque ipsius abusum esse culpandum. Videant Adversarii, an non idipsum dicant. Juliani verba ista refert Augustinus l. 3. contra Julian. c. 22. *Concupiscentia naturalis qui modum tenet, bono bene utitur; qui modum non tenet, bono male utitur; qui autem etiam ipsum modum sanctae virginis amore contempserit, bono melius non utitur*. Augustinus contra non abusum tantum, sed concupiscentiam ipsam dicebat malam. Ego vero sic ad

iria ista respondeo; concupiscentia carnalis qui modum tenet, malo bene utitur; qui modum non tenet, malo male utitur; qui autem etiam ipsum modum sanctae virginis amore contempserit, malo melius non utitur. In hac controversia de bene utendo, utrum bono, an malo, tota inter nos causa versatur.

Confirmat sententiam suam Augustinus, Julianumque impugnat 1°. hæc ratione: virtus continentiae reprimat motus concupiscentiae, contra eosque pugnat. Ergo concupiscentiae est mala. Nulla pugna (ait l. 5. contra Julian. c. 5.) est sine malo: quando enim pugnatur, aut bonum pugnat & malum; aut si duo bona inter se pugnent, ipsa pugna est magnum malum. Igitur concupiscentia, saltem propter rebellionem contra continentiam, est mala; alterutrum enim ex pugnantibus est malum; continentia vero concupiscentiam aggrediens culpam non potest, cum vincenda sit libido, ut paulo ante dixerat; atque ut vincatur, ei resistendum esse & repugnandum, & ego dico, & tu... adhuc non evigilas, ut intelligas nostram naturam non esse, sed vitium, contra quod virtute pugnatur?

2°. sententiam suam confirmat altera ratione: quia concupiscentia ad objectum suum trahit independentem à ratione. Sive enim licitum sit objectum, sive illicitum, æqualiter trahit & movet. Unde l. 4. c. 14. *Libido* (inquit) *sentiendi, de qua nunc agimus, est quæ nos ad sentiendum, sive consentientes mente, sive repugnantes, appetitu voluptatis carnalis impellit*. Et c. 2. probat malitiam ipsius, quia quod ipsa concupiscentia facit, sive ad licitum, sive ad illicitum indifferenter ardescere, utique malum est.

Atque hinc infert, omne id quod ex concupiscentia fit, male fieri, etiam si secundum se licitum esset ac bonum; quoddamque, si conjuges sint sancti, sanctæque opus exercent conjugale, nihil unquam sint facturi ex concupiscentia: si summum culmen obtineant pudicitiae conjugalis, faciant boni aliquid per illam, quamvis nihil faciant propter illam.

Hinc patet, ea quæ diximus de concupiscentia plurimum servare ad praxim: quia ex iis clarè intelligitur, inordinatum esse obedire concupiscentiis, animabusque timoratis displicere debere motus concupiscentiae, iisque cohibendis allaborandum esse, licet nullum esset periculum consensûs in peccatum: quia tenemur equidem illud omne cohibere, quod inordinatum est, Deoque displicere cognoscimus.

Objectiones duas, unam ex Concilio Tridentino, alteram ex Bulla Pii V. contra Bajum solutas habes supra n. 25. 26. & seqq.

CAPUT XIV.

Utilitates practicae ex notitia peccati originalis.

Doctor Huyghenius in observationibus suis de peccato originali rectè monet, populum

Pars III. De peccato originali, effectibusque ipsius. 657

populum specialiter instruendum de peccato originali, eò quòd non sufficiat generaliter ipsum instrui, quòd Christus mortuus sit, ut nos liberaret à servitute diaboli, in quam nos primi parentes coniecerunt, per esum fructus vetiti. Nam quia *in causa duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in se perdidit, faciendo voluntatem suam, non ejus à quo factus est; iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus à quo misus est: in horum (inquam) duorum hominum causa propriè fides Christiana consistit*, inquit Augustinus l. 2. de peccato originali c. 24. Unum proinde ex præcipuis, de quibus populus Christianus specialiter instruendus est, peccatum est originale, ob rationes sequentes.

218 Prima est, quia, sine noticia peccati originalis, non satis percipitur mysterium redemptionis nostræ: utpote quæ præsupponit captivitatem, maximè vastam illam, quæ universum genus humanum à momento suæ conceptionis detinetur sub captivitate peccati & diaboli.

219 Secunda, quia per notitiam illam fideles discunt soli divinæ misericordiæ adscribendum esse, quòd cum infinitis aliis in peccato originali extinctis, in infernum præcipitati non sint, antequam baptizati.

220 Tertia, per notitiam peccati originalis, pœnarumque illius in altera vita, cohiberi nata

est parentum negligentia, in sollicitè cavendo, ne proles extinguatur in utero; ne abortus procuretur; ne fortis matrum passionibus præmaturè effundatur, &c.

Quarta, per eandem notitiam fideles facillè intelligunt, tot parvulorum miseras quoad corpus & animam, Deo adscribendas non esse, sed originali peccato.

Quinta, facillè etiam per eam intelligunt, tot ignorantias nostras, tot concupiscentias, tantaque ad malum propensiones, & inordinatas passiones, atque ad resistendum imbecillitates, ex eodem provenire.

Sexta, per notitiam etiam peccati originalis, memoratorumque effectuum ipsius, facillè convincuntur de obligatione, quæ adstringuntur ad tam bonam puerorum suorum educationem, ut suis ipsos instructionibus adversus effectus istos vigilanter præmuniant.

Septima, per eandem facillè demonstratur justitia divini judicii, quo tot olim Gentes permisit, atque etiamnum permittit ingredi vias suas, sine notitia rerum ad salutem pertinentium.

Octava, per eam facillè tandem cognoscitur, nemini justam esse causam conquerendi de defectu gratiæ ad ista vel illa peccata vitanda, vel præcepta implenda: cuicumque enim gratia necessaria conceditur, ex pura Dei misericordia conceditur, cuicumque denegatur, ex justitia negatur, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, prout S. Thomam cum Augustino docentem vidimus capite præcedenti.

P A R S I V.

De peccato omissionis. Deque causis à peccato actuali excusantibus.

C A P U T P R I M U M.

Peccatum omissionis externum tunc demùm committitur, dum tempus est ponendi actum præceptum; internum verò, dum expressè quis, vel interpretativè vult omittere.

Prima pars assertionis constat ex doctrina S. Thomæ p. 1. num. 238. relata. Secunda pars clara est, quia eo ipso quo homo vult omittere actum præceptum, peccare vult peccato omissionis. Unde peccatum internum omissionis, Sacri v. g., die sabbathi incurrit, qui tunc statuit omittere Sacrum die Dominico. Per consequens ille qui die sabbathi ire statuit venatum in locum remotum, de factoque ad venationem discedit, prævidens secururam inde Sacri omissionem die Dominico, non solum peccat volendo illam omissionem, sed & cum ea voluntate discedendo.

Quia discessus est causa effectivæ omissionis Sacri præcepti, ideòque participat malitiam ipsius. Sicut & omnis actus taliter impossibilis cum actu præcepto, ut reddat hominem impotentem adimplere præceptum, etiam pro casu quo ipsum pœniteret voluntatis omittendi actum præceptum. Quia ad hoc se impotentem reddendo, voluntatem obfirmat in malo; novum proinde peccatum incurrit voluntatis resistere nolentis. Exemplum est in eo qui factâ resolutione omittendi horas, toto navigationis tempore, consensâ navi, Breviarium in mare projicit.

2 Neque tunc impotentia à peccato excusat : quia non est antecedens, sed consequens ; nec involuntaria, sed omnino voluntaria : utpote ex perversa ipsius voluntate proveniens. Si tamen de ista perversitate, ademptaque sibi potestate doleret, intra tempus quò horæ adhuc recitari possent ; subsequens ommissio externa tunc in se peccatum non esset : utpote per dolorem illum seu resipiscentiam facta in se involuntaria ; tamen ante resipiscentiam contracta fuisset interna omissionis malitia.

3 Hinc sequitur, quòd iste in foro interno, seu conscientia, non incurreret censuram, si qua foret externæ omissioni annexa. Eam tamen probabiliter incurreret in foro externo, id exigente disciplina Ecclesiæ ; eò quòd ommissio illa originem haberet ex mala voluntate ; sicut in casu quo voluntariam quis posuisset causam pollutionis, vel occisionis proximi, in ipsum explodendo, vel feminam aut seipsum libidinosè tangendo, licet ante mortem vel pollutionem de eo doleret, nec mortem jam, vel pollutionem impedire valeret, censuram homicidio annexam in foro externo incurreret. Ita Wigers 1. 2. q. 72. a. 6. n. 18. tamen non incurrere putet Escobar 1. 4. n. 242. & 243. referens Sorum, Sanchez, Salas, &c.

4 An etiam pollutio tunc reservata foret, in Religionibus ubi reservatur pollutio voluntaria? Videtur aliquibus quòd non. Tum quia reservatio forum internum respicit. Tum quia non reservatur nisi actus consummatus, qui, in illo casu, non est voluntarius in se, nec in causa : utpote per poenitentiam retractata, anrequam haberet effectum. Aliis ad casum reservatum sufficere videtur actus consummatus in causa, quæ licet jam non amplius voluntaria sit, voluntariè tamen posita fuit. Quidquid de eo sit, foret haud dubiè casus reservatus, si sequeretur ex causa voluntaria non retractata, tamen impediri non posset eà posita. Quia tunc foret in se peccatum, secundum se confitendum ; licet hoc negent Vasquez, Layman, Amicus, &c. hoc in puncto nimis laxè sentientes. Videnda quæ dixi p. 1. cap. 24. & 25.

CAPUT II.

Non omnis actus conjunctus cum omissione culpabili, etiam impossibilis cum eo qui omittitur, participat malitiam omissionis, sed ille dumtaxat, qui causa est omissionis.

5 Ratio est quia sunt plerique actus, qui nullo modo se habent antecederet ad omissionem, sed merè concomitanter ; nec ad eam se habent per se, sed per accidens, ut sunt illi quos homo vult propter seipsum, non propter omissionem ; eò quòd homo ita sit comparatus, ut etiam actus illos non poneret, actum præceptum nihilominus omitteret. Quo casu cum homo propter illos non omittat facere quod debet, in illis non vult omissionem. Cur ergo participarent malitiam omissionis? Tunc so-

lùm eam participarent, dum per eos sibi potestatem adimeret in futurum adimplendi præceptum, casu quo de omittendi voluntate poeniteret. Quia tunc causa forent omissionis, saltem continuatæ, uti n. 1. declaratum est.

Omnis etiam actus (quàmlibet aliàs bonus) 6 omissionis malitiam eo ipso participare incipit, quo incipit per se esse causa moralis ipsius. Partim quia fit, quando non debet ; partim quia malum est omne quod per se mali causa est, juxta illud : *Non potest arbor bona fructus malos facere.*

CAPUT III.

Plurima sunt omissiones culpabiles, ad quas major fidelium pars vix reflexit, licet non solum peccata sint, sed & proxima plurimum aliorum peccatorum occasiones.

Tales sunt omissiones actuum virtutum, 7 qui necessarii sunt ad actus præceptos aliarum virtutum. Nam ommissio, seu neglectus, v. g. orationis, occasio est lapsus in mortale peccatum, per defectum fortitudinis contritamentum, juxta illud : *Vigilate & orate, ne intreis in tentationem.* Rara etiam de Deo cogitatio, frequenter causa est jacturæ divini amoris, qui animæ vita est, quæ sine amore non consistit.

Talis quoque est ommissio, seu neglectus 8 pascendi animam devotâ consideratione veritatum Evangelicarum, aliisque exercitiis pietatis, quibus idem amor inchoatur, nutritur, roboratur, perficitur. Talis denique ommissio & neglectus discendi ea quæ ad proprium cuiusque statum pertinent, sicut & neglectus cavendi à vita dissipata, irregulari, laxiore, sine poenitentia, sine vigili sui custodia, sine cura corrigendi venialia. Cum tali namque vita divinus amor vix aut ne vix quidem subsistere potest. Peccator proinde censendus non est ex toto corde ad Deum conversus, nisi in eo se emendet, correctisque negligentis istis, vitæ christianæ exercitiis, iis contraria, sedulo amplexus fuerit.

Et quid hinc confectarium est, nisi quòd 9 seipsos decipiunt Christiani multi, quibus curæ non est, nisi cavere à criminibus grossioribus & corporalibus, non autem à spiritualibus, à superbia utique & sæculi deliciis ac vanitatibus? Fateor nihilominus inter occasiones grossiorum criminum, omissionesque actuum supradictorum, istud esse discriminis, quòd priores ut plurimum conjunctæ sint cum mortali peccato ; ommissio verò exercitii præfatarum virtutum, tamen non parvi ad salutem sint momenti, sic consideranda non sit, quasi unaquæque ommissio in particulari censenda sit proxima peccati mortalis occasio ; & ideo poenitens ob eam absolutione censendus non est indignus, nisi negligentia tanta fuerit, ut argumento sit, animam notabiliter deficere in studio salutis, curaque divini amoris, atque

arque christianæ perfectionis, conformiter ad ea quæ dixi p. 1. cap. 20.

CAPUT IV.

Non datur pura omisso voluntaria absque omni voluntatis actu; si tamen sine eo daretur omisso voluntaria actus præcepti, culpabilis esset.

10 **R**atio prioris partis est, quia voluntas hominis vigilantis semper aliquid amat. *Rationalis namque animus sine dilectione esse non potest*, ait Leo Papa serm. 5. de jejun. 7. mens. Et, ut Augustinus dicit in Plal. 31. *amor vacare non potest in anima amantis*. Ergo voluntas hominis vigilantis numquam esse potest sine omni actu.

11 Ratio posterioris partis est, quia omisso actus præcepti esse nequit voluntaria, nisi voluntas sit causa moralis ipsius. Eo ipso verò quo causa est moralis ipsius, omisso ipsi imputatur.

CAPUT V.

Exponuntur tres cause, à peccato subinde excusantes.

12 **C**ausæ illæ sunt metus, impotentia, ignorantia, quæ quando excusent vel non excusent, operose exponendum est. Sed ante Observandum 1°. metum alium esse levem, alium gravem, seu cadentem in virum constantem. Porro vir constans ab inconstante in duobus distinguitur, ait S. Thomas in 4. dist. 29. q. 1. a. 2. *Primo quantum ad qualitatem periculi quod timetur: quia constans vir sequitur rationem rectam, per quam scit quid pro quo sit dimittendum, vel faciendum. Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum est. Et idcirco constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, propter metum minoris mali. Sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum, propter metum corporalis pœnæ....* Secundò, distinguitur constans quoad estimationem periculi imminenti: quia constans non nisi ex forti estimatione & probabili cogitur; sed inconstans ex levi. Unde Prov. 28. „fugit impius nemine persequente. „Mala autem gravia, quibus vir constans flecti potest, sunt mors, verbera, debonestatio per stuprum, & servitus.

13 Metus itaque gravis, sive cadens in virum constantem, duo requirit, scilicet periculi seu mali apprehensi magnitudinem, & evadendi magnam difficultatem, vel impossibilitatem. Si enim magnum malum facile vitari queat, à viro forti metuendum non est. Attendenda nihilominus est personarum conditio: quia eadem ab omnibus exigenda non est constantia, v. g. non eadem à femina, quæ à viro.

14 Attendendum etiam, metum esse posse vel ab intrinseco, propter apprehensionem alicujus mali; vel ab alia persona justè vel injustè incussum.

Tom. I.

Observandum 2°. impotentiam aliam esse absolutam & omnimodam, aliam secundum quid. Aliam antecedentem & involuntariam, aliam consequentem & voluntariam, seu à libera voluntate profluentem. Impotentia absoluta & omnimoda ad servanda Dei præcepta in nullo homine rationis ulum habente saltem viatore reperitur. Quia nihil absolute impossibile Deus jubet, sive justis, sive peccatoribus; sed si qua in peccatoribus est impotentia ad ea servanda, ea est secundum quid, eaque voluntaria, non involuntaria. Ad cujus evidentiam

Observandum 3°. quod cum impotentia nihil aliud sit nisi defectus potentia, totuplex impotentia est, quoruplex potentia defectus. Potentia verò hominis, ratione utentis, ad præcepta implenda, quadruplex est. Una remota, quæ libero arbitrio naturalis est, & intrinseca. Altera propinqua & supernaturalis, quæ habetur per gratiam actualem illustrantem intellectum, & excitantem voluntatem ad bonum, quæ sufficiens dici potest, non Molinisticè, sed Thomisticè. Tertia propinquo, quæ habetur per gratiam & charitatem habitualement, quam frequenter gratia actualis excitans comitatur. Quarta proxima & completa (sine qua priores non complectuntur omnia ad agendum necessaria) & ista pro hoc statu habetur per solam gratiam per se efficientem. Omnes istæ potentia excludunt impotentiam absolutam & omnimodam, uti per se patet.

Observandum 4°. ignorantiam esse carentiam scientia, seu cognitionis, in subiecto capaci. Divisionem ipsius 1°. in antecedentem, concomitantem, consequentem. 2°. in ignorantiam juris, facti, & pœnæ. 3°. in voluntariam & involuntariam. 4°. in affectatam, crassam & levem, vide supra lib. 1. cap. 14.

Solum hinc exponenda est quinta divisio in ignorantiam puræ negationis, privationis, & prava dispositionis. Ignorantia puræ negationis, est quæ ignoratur id quod sciri non debet, v. g. jura maritalia à Moniali, jus Canonicum à rustico, &c. Ignorantia privationis est quæ ignoratur id quod sciri debet, v. g. Symbolum fidei ab adulto Christiano. Ignorantia prava dispositionis est judicium erroneum, quo, absque probabili fundamento cum crassa imprudentia approbamus falsa pro veris. Est proinde error theologicus, in eo differens à philosophico, quod philosophicus accipitur pro quocumque judicio falso.

Ignorantiam voluntariam cum vincibili plerique confundunt, involuntariam cum invincibili. Sed de ea aliter philosophantur, qui ignorantiam vincibilem eam solam vocant quæ vel solo studio & inquisitione intellectus superari potest, vel saltem per gratiam ordinariam; invincibilem verò, quæ nec solo studio & inquisitione intellectus vinci potest, nec per gratiam ordinariam. Quod si hoc pacto vinci nequeat speculative, bene tamen practice, hoc sensu quod adhibita debita diligenter

Oooo

tiâ, cæterisque requisitis, Deus per gratiam providebit, ne homo per ignorantiam peccet contra legem, ignorantia non erit invincibilis practicè, sed vincibilis. Et hoc sensu Deputati Lovanienses, inter alios Scholæ suæ articulos anno 1677. Innocentio XI. oblatos, hunc exhibuerunt: *Uri nulla concupiscentia est insuperabilis; ita nulla legis naturalis ignorantia est invincibilis. Quippe sicut omnis illa per divinam gratiam auxilium; ita omnis hæc per ejusdem gratiam lumen superari potest.*

CAPUT VI.

Nullus metus, quàmlibet gravis, à tota culpa excusat in iis quæ sunt intrinsecè mala; bene aliquando in iis, quæ solum prohibita sunt lege positivâ.

19 **P**robatur 1^a. pars, quia quæcumque sunt ejusmodi, nullo unquam casu licita sunt, sed semper peccata. Peccatum verò majus malum est quàm aliud quodcumque malum. Per consequens amoris ordo non permittit peccatum eligi ad vitandum minus malum, sicut nec ad consequendum quodcumque bonum. *Non enim sunt faciendæ mala, ut eveniant bona.* Unde mors potius eligenda est quàm quodcumque peccatum, ut suo nos exemplo sancti Martyres docuerunt.

20 Fatendum nihilominus quoddam metus gravis injustè incussus, diminuat culpam. Quia diminuit voluntarium; licet non causet involuntarium simpliciter. Unde cap. *sacris*, de his quæ vi, dicitur, quoddam metus *attenuat culpam, etsi eam non prorsus excludat.* Non sic tamen attenuat, ut eam faciat de mortali venialem, in materia gravi, ut patet in Petro, qui timore mortis Christum negavit, & in iis qui eodem metu idolis sacrificarunt.

21 Probatur 2^a. pars, quia leges positivæ sæpè non obligant cum periculo grandis mali, v. g. mortis, vel gravis infirmitatis. Neque enim cum tanto periculo tenetur Christianus Sacram v. g. audire die Dominico.

22 Aliquando tamen leges positivæ, etiam humanæ, obligant cum periculo vitæ, quando scilicet commune id exigit bonum, v. g. ut miles pugnet, vel stationem suam non dederat. Lex etiam divina positiva Pastorem obligat ad Sacramenta necessaria peste laborantibus ministranda cum periculo vitæ, dum alius non est qui officium ipsius suppleat. Quia *bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Accedit etiam aliquando legibus humanis divina lex, vel naturalis, ob cujus accessum servandæ sunt cum periculo mortis, v. g. si Catholicus ab hæreticis, ad carnes in Quadragesima manducandas metu mortis compelleretur in odium fidei, vel hæresis professionem. Quia tunc manducare, esset fidem negare.

23 Denique à peccato nunquam excusatur, qui metu levi legem positivam, etiam humanam, transgreditur. Cum enim talis metus facile re-

pelliqueat, non excusat. Nec Legislator unquam præsumitur, levem ob causam, suæ legis obligationem relaxare.

CAPUT VII.

Sacramentorum administrationem, indignis faciendam, excusare non potest metus mortis, nec damni, aut infamiae gravissima.

Oppositum docuit Ludovicus de Scildere in Epithome Theologiæ anno 1646. publicæ disputationi propositæ, Serenissimoque Archiduci Leopoldo dicatæ §. 12. Verum improbabiler. Quia Sacramentorum Minister mortem potius sustinere debet, quàm Sanctum dare canibus, SS. Martyrum exemplo, qui vitam & sanguinem profuderunt, ne liberos sacros impiis traderent, ad quod sub pœna mortis compellebantur; eos verò qui eodem tradiderunt, Ecclesia è sinu suo ejecit.

Et nunquid metu mortis compulsus venerabile Sacramentum in cloacam projicere, vel cani porrigere potest? Mori debet potius quàm id facere. Similiter ergo mori debet potius quàm idem venerabile Sacramentum, vel sacram absolutionem dare indigno. Siquis ergo districto ense minetur tibi mortem, nisi concubinæ ipsius absolutionem des, vel sacram Communionem, mori debes potius quàm Sanctum dare cani, vel margaritam porco. Hoc enim vetat Salvator, & scriptum est: *Noli velle fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates.*

Nec oppositum sequitur ex eo quoddam Sacramenta ministranda sint peccatori occulto publice petenti. Hoc namque est secundum voluntatem Dei nobis notificatam per exemplum Christi. Est autem contra voluntatem Dei, quoddam humano timore Sacramentum ministratur peccatori occulto occultè petenti, vel publice petenti publice. Cum hoc Salvator inhibeat, cum dicit: *Nolite Sanctum dare canibus, &c.*

CAPUT VIII.

Nec licitum est, ex metu mortis, absque intentione, absolventi formam pronuntiare super penitente indisposito.

Contrarium docuit idem Author ibidem, post Sancium in select. disp. 35. num. 6. Ast etiam improbabiler. Quia propositionem hanc vigesimam-nonam inter 65. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*, Innocentius XI. velut ad minus scandalosam, & in praxi perniciosam proscripsit. Unde arguitur sic: metus gravis mali non est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. Atqui metus mortis est metus gravis mali. Ergo metus mortis non est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. Est syllogismus in forma, similis huic: anima ra-

tionalis, secundum Ecclesiae fidem, non est mortalis. Anima Christi est anima rationalis. Ergo anima Christi, secundum Ecclesiae fidem, non est mortalis. Quemadmodum ergo Ecclesia, damnans hanc propositionem, *Anima rationalis est mortalis*, damnat & istam: *Anima Christi est mortalis*: sic Innocentius XI. damnando propositionem illam: *Metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi*, damnavit & istam: *Metus mortis est causa iusta*, &c. Ratio utriusque est quia particulare in universalis comprehenditur, nisi excipiat. Et ideo certum est quod si Ecclesia damnalet hanc propositionem universalem: *Licet occidere injustum aggressorem, pro defensione rei gravis*; damnalet conteretur & hanc: *Licet occidere injustum aggressorem pro defensione vite*. Quia particulare istud, *pro defensione vite*, comprehenditur in universalis illo, *pro defensione rei gravis*.

28 Ubi ergo eorum ad S. Sedem obedientia, qui propositionem Ludovici de Scildere, post damnationem illam Innocentii XI. adhuc sustinent, maxime cum Sancius, quem secutus est Ludovicus, cuius etiam est propositio 29. ab Innocentio XI. damnata, eam intellexerit etiam de metu mortis, ut videre est apud Dianam p. 3. tr. 2. resol. 83. ratioque propter quam Innocentius eam damnavit, satis ostendat damnatam esse, etiam secundum istum intellectum: quia scilicet exterior illa dissimulatio graviter adversatur reverentiae Sacramentis debita, ut bene observavit Castro-Palao to. 1. tr. 2. disp. 2. puncto 13. Sacramenta vero gravi cum irreverentia tractare, ne metus quidem mortis licitum facit.

29 Et confirmatur: quia Sacerdos in administratione Sacramentorum gerit personam Christi. In persona vero Christi fictitiè se gerere, est valde injuriosum Christo, estque irreverentia magna illata Sacramento.

30 Dices 1°. Ibi nullum est Sacramentum. Nulla ergo fit irreverentia Sacramento.

Nego consequentiam: quia irreverentia non solum fit Sacramento quando est; sed & quando impeditur esse, ponendo partes essentielles ipsius, & faciendo ne sit, debitam intentionem subtrahendo, vel partes illas simulate ponendo. Quemadmodum iniqua humani seminis effusio damnosa est proli, non quæ est, sed quæ esset, si esse non prohiberetur, semen iniquè fundendo.

31 Dices 2°. Licetum est matrimonium ex gravi metu injustè incusso initum, tamen Sacramentum nullum efficiatur.

Respondeo, aliud esse de matrimonio, aliud de aliis Sacramentis. Quia ex metu gravi contrahens matrimonium, non ponit materiam, neque formam pro Sacramento matrimonii à Christo institutam, legitimum utique contractum (qui tunc non fit) in aliis vero Sacramentis ponitur materia & forma à Christo instituta. Unde sententiam illam Sancti Palao

Tom. I.

jure dicit *audaciam & temeritatem redolere*. Eam proinde temerè & nimis audacter, post Innocentii XI. condemnationem, tuetur Didacus de Oropega, seu P. de la Fontaine in Confutatione Libelli, &c. pag. 39.

CAPUT IX.

Impotentia absoluta & omnimoda, sicut & omnimò involuntaria, ab omni excusat peccato: secus impotentia secundum quid, si voluntaria sit.

PRIMA pars est extra controversiam: quia 32 ad impossibile nemo tenetur, nec impossibilia jubet Deus, nec jubere sua sibi bonitas, æquitas & sapientia permittit. Unde Augustinus l. 3. de lib. arb. c. 18. *Quis peccat in eo quod cavere nullo modo potest?*

Ratio secundæ partis est quia tamen si peccatum tunc non sit voluntarium & liberum in se, est tamen voluntarium & liberum in causa, scilicet in voluntaria gratia per præcedens peccatum abjectione. Cujusmodi libertas sufficit ad peccatum, quod simul peccatum est, & pœna peccati; licet non sufficiat ad peccatum, quod non est pœna peccati. Ad quod proinde vitandum si gratia actualis primo homini & Angelo defuisset, antequam peccarent, suâ culpâ non cecidissent, prout Augustinus dicit in l. de corrept. & grat. c. 11. his verbis: *Si Angelis & primo homini hoc adjutorium defuisset... non tunc suâ culpâ cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent*. Aliud est modò; sequitur enim: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium, pœna peccati est*. Ista fufius deducta, efficaciterque probata habes suprà l. 9.

CAPUT X.

Ignorantia juris, etiam naturalis, verè invincibilis & involuntaria excusat in totum à peccato.

ASERTIO est indubitata. Tum quia peccatum tunc nec in se, nec in causa sua voluntarium est. Tum quia Alexander VIII. in Decreto suo anni 1690. damnavit hanc propositionem: *Tamen si detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali*. Et metitò damnavit. Quemadmodum enim impotentia prorsus invincibilis & involuntaria à peccato excusat; ita & ignorantia, &c. Hoc enim brevissimum tene (ait Augustinus ubi suprà c. 18.) *quæcumque est ista causa voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur. An tanta fallacia est, ut cavere omninò non possit? Si ita est, nulla peccata sunt*. Et S. Thomas 1. 2. q. 74. a. 1. ad 2. *Si defectus apprehensiva virtutis nullo modo subiacet voluntati, non est peccatum, nec in voluntate, nec in apprehensiva virtute, sicut patet in iis quæ habent invincibilem ignorantiam*.

O o o o 2

35 Et confirmatur: quia si ignorantia invincibilis non excusaret, homo aliquando ex necessitate involuntaria peccaret, v. g. perplexus, qui per errorem invincibilem existimaret sibi mentendum pro salvanda vita patris sui, necessariò peccaret, quicquid demùm faceret. Peccaret proinde sine libertate & potentia cavendi peccatum. Quod sine errore dici non potest.

CAPUT XI.

Si ignorantia juris natura hic & nunc vincibilis sit per gratia lumen (licet aliter non possit) istud vero gratia lumen alicui desit in penam precedentis peccati ipsius, censenda non est invincibilis, sed vincibilis, ideoque non excusat in totum à peccato.

36 Quia peccatum tunc voluntarium ac liberum est in causa, ob quam subtractum ipsi fuit gratia lumen. Peccator proinde conqueri non potest se ignoranter peccasse, si fecisse id cuius malitiam cognoscere non potuit. Reverà enim cognoscere eam potuit per gratia lumen, quod cum ipsi subtractum non fuerit, nisi culpa ipsius, ignorantia ipsius non est antecedens & involuntaria, sed consequens ac voluntaria. Quae non excusat in totum à peccato, sed solum à tanto. Eò quòd ignorantia vincibilis, si non sit affectata, uti diminuit voluntarium, ita & peccatum, uti docet S. Augustinus l. 4. de Bapt. c. 5. Hoc verissimum est, longè gravius esse peccatum ejus qui sciens, quàm ejus qui nesciens peccaverit. Quod & Veritas docet Luc. 12. Servus... qui non cognoverit voluntatem Domini, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.

CAPUT XII.

Ignorantia juris naturae Molinistè invincibilis, cum verè sit vincibilis, non excusat in totum à peccato.

37 Probatur, quia eam ignorantiam invincibilem Molinistae in Scholis suis vocant, quam ceteri vincibilem censent, esseque reverà vincibilem (à peccato proinde in totum non excusantem) ex dicendis apparebit. Isto proinde termino, *invincibilis*, Molinistae abutuntur. Et abusus iste causa est variarum laxitatum, non sine periculo ingentis animarum stragis, nec sine praepudio veritatis. Quid est enim ignorantia invincibilis apud Molinistas? Carentia (inquiunt) omnis notitiae actualis, etiam à principio voluntaria, peccatoque inducta, imò etiam si probabilior habeatur notitia legis prohibentis, dummodò non desit probabilitas, etiam minor in contrarium. Audiantur ipsi. *Ignorantia invincibilis* (ait Prestonus Anglo-Leodiensis Jesuita in Thesi anni 1680. conclus. 17.) *qua sit carentia omnis notitiae, tam juris naturalis, quam positivi, ex-*

cusat à peccato. Quia, ut ait in Thesi anni 1682. conclus. 26. *peccatur non voluntate facti (licet intrinsecè mali, ut est v. g. fornicatio) sed voluntate peccati: nam aliquis nesciens v. g. fornicationem esse peccatum, non voluntariè facit peccatum. Quale tantum est... quod est contra conscientiam, ut scilicet credamus esse malum.* Qui ergo credit non esse malum quod agit, v. g. non esse malam fornicationem, pollutionem, &c. voluntariè non facit peccatum, tametsi voluntariè faciat fornicationem, pollutionem, &c. Nec dubium, quin Prestonus loquatur de carentia notitiae actualis, dum requirit, ut credamus esse malum quod agimus.

Et reverà eam requirunt omnes penè Societatis Scriptores, aientes, quòd ad peccandum formaliter necessaria est actualis reflexio, seu advertentia & cogitatio, vel saltem actuale dubium, vel scrupulus, de malitia actionis. Ita Valquez l. 2. disp. 123. c. 2. Suarez, Lessius, Sanchez, Salas, Granadus, Filiutius, Tannerus, Amicus, Castro-Palao, de Lugo, Arriaga, Oviedo, Baunius, Hurtadus, Comptonus, Terillus, &c.

Quidam (ait Sanchez l. 1. in Decal. c. 16.) *sentium sufficere advertentiam virtutalem, seu interpretativam, ut ignorantia, & inadvertentia, seu oblivio censetur vincibilis, non apposità diligentia ad eam vincendam, nec excuset à precepti transgressione.* Appellanti autem considerationem virtutalem, quoniam, etsi ratio actus non consideravit malitiam objecti, potuit tamen morali potentia, & debuit malitiam objecti considerare. At probabilius existimo, ad ignorantiam, inadvertentiam, seu oblivionem, siue juris, siue facti, censenda invincibilia, sufficere ut nulla notitia, nec specialis, nec confusa, nec aliqua dubitandi ratio in universum, aut particulariter occurrat.

Quare nullum peccatum mortale in voluntate censetur, nisi cogitatio aliqua praecesserit, & consideratio expressa (quam actuale vocant) malitia moralis, vel periculi, vel saltem expressa aliqua dubitatio, vel scrupulus. Itaque ut quis peccet mortaliter, debet considerare, vel opus illud esse malum, vel ibi esse malitia periculum, vel dubium, vel scrupulum saltem aliquem habere. Quòd si nihil horum praecesserit, ignorantia, inadvertentia, seu oblivio censetur omnino naturalia & invincibilia. Et sic juxta hanc sententiam non satis est cognitio illa virtualis, seu interpretativa. Hactenus Sanchez, referens Suarez & Valquez. Quibus succinunt Layman l. 1. tr. 2. c. 4. n. 6. Filiutius tr. 21. c. 2. n. 371. & 376. Martinon tr. 2. disp. 21. sect. 2. n. 14. Escobar in princip. Th. Mor. exam. 2. De Rhodes disp. 2. de peccat. q. 1. sect. 1. §. 2.

Ignorantia itaque censetur invincibilis, atque ita excusans à peccato ex ea commissio, quando ignorantia nulla subit actualis advertentia vel consideratio ejus auferenda. Valquez loco citato. Idque etiam si initio causam culpabilem igno-

rantia dederim, si periculum non adverti illum incurrenda. Ibidem n. 30. & 31.

42. Ultima difficultas (ait Sanchez l. 1. in Decal. c. 16. n. 41.) est, an ignorantia, qua vinci nequit, dum in actum prodit, at potuit antea vinci, excuset à culpa? v. g. qui suam negligentiam mortali non didicit quod ratione officii, vel communi Christianorum lege discere tenebatur; deinde quando non est à quo instrui possit, per ignorantiam transgreditur præceptum? Respondet cum Vasquez quod si secutura transgressio actu prævisa fuerit, dum posita est ignorantia causa, excusatur à culpa; si verò fuerit prævisa, homo propter eam culpabilis fuit tunc, cum eam prævidit; at ipsa postea transgressio non fit culpabilis in se propriè loquendo, sed denominativè dumtaxat ex voluntate præcedenti; imò solum esse quemdam voluntatis præcedentis effectum.

43. Uno verbo de præcepti transgressione, secuta ex ignorantia ab initio vincibili, eo modo philosophatur, sicut de peccatis secutis ex ebrietate ab initio culpabili. De quibus n. 42. sic loquitur: *Questionem hanc optimè enodat Vasquez...* Dicendum ergo est, etiamsi eventus soleant esse frequentes, et qui inebriatur, si tamen tempore quo inebriari voluit, non habuit prorsus ullam dubitationem, aut cognitionem de illis, nec in specie, nec in genere, minime imputari culpa. Quia procedunt ex quadam inadvertentia naturali; ac proinde nec in se, nec in sua causa liberi sunt.

44. Similiter Georgius de Rhodes loco citato §. 1. *Siquis causam posuerit voluntarie ac liberè alicujus peccati, cuius non advertit malitiam quando illud committit; is peccavit quidem, quando liberè posuit causam illam, cuius effectum prævidebat; non peccat autem quando sine advertentia morali ponit actum illum.*

45. Terillus etiam in Reg. mor. q. 63. n. 11. Si præsens inconsideratio sit effectus negligentia prioris, tunc quidem non negamus, iam ipsam inconsiderationem, quam opus ex ipsa causatum, esse effectus peccati, & si velis, esse & denominativè peccata; sed nullam propriam imputabilitatem habent. Et q. 62. n. 17. necnon q. 65. n. 13. Ignorantia à peccato inducta non est voluntaria indirectè, nisi aliqua cogitatio de ignorantia incurrenda, deque obligatione eam depellendi præcesserit. Et rursum: Fatemur ignorantiam sæpè esse voluntariam, adeoque imputabilem; sed eam non aliter voluntariam esse admittimus, quam si antecederet aliqua de illius violatione obligatio menti occurrerit. Et n. 47. Mala, quæ ex ignorantia per peccatum inducta, absque actuali malitia advertentia proveniunt, non solum non sunt ratione sui mala, & imputabilia, sed nec ratione illius ignorantia. Quia nec ignorantia illa, nec mala ab illa provenientia ullatenus fuerunt voluntaria.

46. Hinc q. 67. n. 14. Si Clericus beneficiatus, ludo aut amoribus impudicis implicatus, horarum recitationem omittat ex oblivione proveniente ex nimia illa implicatione, eoque in sta-

tu nullo modo reflectat ad obligationem recitandi horas, nec de illa cogitet, nec prævideat periculum incogitantiam illam incurrendi, dicendum est eam incogitantiam hic & nunc naturalem esse, ac necessariam, non liberam & humanam, ideòque verè esse invincibilem ac inimpugnabilem. Similiter q. 65. n. 13. ignorantiam malitiae pollutionis invincibilem dicit, si nullus scrupulus animum pulsaverit de malitia ipsius. Quia, quamvis fortè potuit, non debuit vinci. At quomodò invincibilis, si vinci potuit? Si enim potuit, debuit: quia unusquisque scire debet ea quæ à se agenda sunt, vel omittenda. Si potuit & debuit vinci, invincibilis dicenda non est, sed vincibilis; nec involuntaria, sed voluntaria in causa, in qua potuit & debuit prævideri. Sic philosophati sunt omnes passim Veteres. Audiendi proinde non sunt Novatores, nimis laxè hac in re philosophantes.

Nam Petrus Oxea tr. morali de fide disp. 1. 47. sect. 1. usque adeò progreditur, ut dicat, quòd qui in die Dominica, quando Parochus admonet de festis & jejunii hebdomada, omittit ire ad audiendum Sacrum culpabiliter, ut scilicet ludo vel somno indulgeat, & quia ad Ecclesiam non ivit, non habet notitiam jejunii in ea hebdomada occurrentis, & propter hanc ignorantiam vescitur carnibus eo die, quibus cum scientia jejunii non vesceretur, habet ignorantiam jejunii peccato inductam, & tamen vescendo carnibus eo die non peccat.

Et sect. 2. Christianus adeò sua salutis negligens, ut ad audienda mysteria fidei ad Ecclesiam nunquam accedat; & ideò solum novit se esse Christianum, & solum credit in genere omnia quæ credit Ecclesia, & præterea nullam aliam rem fidei explicitè cognoscit; invincibilem habet ignorantiam rerum credendarum.

Adhuc ultra progressus Terillus q. 2. num. 138. & 140. Ignorantia (inquit) est invincibilis, quandocumque, adhibitâ diligentiam, malitia actionis certò non innotescit; quandocumque proinde probabile est, probabilitate certâ (licet minore) actionem non esse malam, nec prohibitam; licet prohibitam esse probabilius appareat. Idem dicit Vasquez 1. 2. disp. 117. n. 2. & passim Probabilitatè, utpote aliter suum tueri non valentes probabilissimum, præsertim in materia juris naturalis. Quisquis enim deliberatè facit aliquid intrinsecè malum, peccat, nisi ipsum excuset ignorantia invincibilis; quæ sola excusare potest à culpa facientem contra legem æternam. Sed quam ob causam putant ipsi ignorantiam invincibilem reperiri quandocumque probabile est actionem non esse prohibitam, licet prohibitam esse probabilius appareat? Quia (prosequitur Terillus) non superatur ignorantia legis per apprehensiones, aut per motiva probabilia, aut etiam per iudicium incertum de illius existentia; sed solum per hoc quòd certò moraliter innotescat. Confirmat hoc in fundamento Th. Mor. q. 16. n. 3. & 4. quia quando post diligentem inquisitionem veritas adhuc ignoratur... ignorantia...

est invincibilis, modo nulla detur obligatio veritatem ulterius inquirendi, aut iudicium suspendendi. ... Quia licet huiusmodi ignorantia... sit aliquo modo voluntaria, quatenus per maiorem diligentiam superari potuisset; nihilominus est & dicitur invincibilis, quia ad diligentiam illam maiorem adhibendam nulla datur obligatio. ... Porro qui, post seriatam diligentiam, tandem pervenit ad rationem probabilem, cui inhaeret, non tenetur ad ulteriorem inquisitionem. Ita observavit Vasquez, &c.

50 Vidisti (Christiane Lector) quam notionem ignorantiae invincibilis, & à peccato excusantis, invehere conentur Molinista, adeo utique novam, adeo peregrinam, adeo Christianis institutis rectaeque rationi adversantem, adeo communi Sanctorum sensui dissentaneam, adeo perniciosis consequentiis obnoxiam, adderem (si modestia permitteret) adeo fatuam (ob dicenda, partim cap. seq. partim p. 5. c. 2. & seqq. partim l. 11. dum de probabilitate) ut indigere videatur fulminante beatissimi Romani Pontificis dextera, ne latius serpat. Nam, ut obiter hinc dicam, qui volunt ignorantiam censeri invincibilem, quoties adhibito labore & industria veritas certo & manifeste non apparet, etiam si argumenta valde probabilia eam suadeant; non satis expendant consecraria à communi fidelium sensu aliena, quae exinde deducuntur. Nam, ut sapienter Charlasius de opin. delectu cap. 25. specie ignorantiae invincibilis excusanda foret idololatria, blasphemia, parricidium, adulterium, & quodvis aliud crimen, admissum ab homine argumentis quidem probabilissimis, gravissimisque, sed non omnino certis & manifestis, cognoscente id quod facit esse idololatriam, blasphemiam, &c. Quod adeo absurdum est, rationique naturali contrarium, ut qui hoc defenderet, à Magistratibus etiam politicis punitionem non evaderet.

CAPUT XIII.

Requisita ad vincendam juris naturalis ignorantiam, quorum aliquo deficiente, vincibilis censenda est, non invincibilis.

51 **J**uris naturalis ignorantiam peccati originalis esse poenam, nullus Catholicus diffidet. Ad quam miseriam iuste damnationis (inquit Augustinus l. 1. Retract. c. 9.) pertinent ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo, ab exordio nativitatis suae, nec ab isto malo nisi Dei gratia quisquam liberatur. Ex his malorum fontibus (addit Enchir. c. 24.) omnis miseria naturae rationalis emanat, omnia utique peccata actualia. Quia (ut ait l. 1. ad Bonif. c. 3.) non agit in hominibus, etiam qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo, & cecitatis, & iniquitatis. Quasi dicat, omnia peccata actualia, vel solà ignorantia commit-

ti, vel solà concupiscentia, vel ignorantia simul & concupiscentia.

Magna proinde hominis miseria est, qui scit quemadmodum debeat domare leones, & nescit quemadmodum vivere. Estque miseria ista tam generalis, ut plena legis naturalis notitia à paucis obtineatur. Nam tamen eam assecuti credantur Apostoli, in die Pentecostes, quando Spiritus sanctus docuit ipsos omnia, & in omnem deduxit veritatem; ipsis tamen exceptis, plenum istud scientiae & sapientiae donum pauci consecuti sunt: cum ne Pater quidem Patrum, Doctorque Doctorum Augustinus, plures se circa jus naturale difficultates enodare potuisse, epistolâ 250. ad Paulinum deplorat.

Quid igitur de nobis dicendum, qui sumus homines corde immundi, ideoque tenebras longè plures patimur, & majores? Vel ipse Rex Propheta sibi supplicat ignoscere, non solum juvenutis delicta, sed & ignorantias suas, non utique Mosaeicae legis, quam plenè didicerat, sed legis naturalis. Et, ut Gregorius Magnus ait l. 6. Mor. c. 6. nonnunquam ea ipsa, quae rectè nos agere credimus, an in districti Judicis examine recta sint ignoramus. Sape enim opus nostrum causa damnationis est, quod & profectus putatur esse virtutis. Sape unde placari Juxta creditur, inde ad irascendum placidius instigatur, juxta illud: "Est via quae videtur homini recta, novissima autem ejus ducunt ad mortem."

Quam veritatibus istis parum consonant Molinista, de quibus praecedenti capite: Quam parum etiam consonant sequenti veritati, quod cum lex aeterna, & naturalis, vel unica vel primaria sit omnium actionum humanarum regula, omnino sequenda sit, dum patet; omni diligentia quaerenda, dum latet: non minori utique, quam si quaeretur ingens thesaurus absconditus: cum aeternae legis ignorantia eo ipso culpabilis sit, quo veritatis ipsius notitia minus diligenter quaeritur, quam pecunia & thesaurus. Notitia namque ista infinitus est thesaurus hominibus, quo qui nisi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei. Sap. 7. Et ideò Dei legem diligere jubemur super aurum & topazion. Psal. 118. Quomodo verò Dei legem super aurum & topazion diligit, qui eam intelligere negligit, vel minorem adhibet diligentiam ad eam intelligendam, quam ad inveniendum absconditum thesaurum? Nunquid ad eum inveniendum contentus esset medio probabili, dum probabilius suppetere? Siquis ludo vel impudicis amoribus implicatus, quo tempore cogitandum esset de quaerendo thesauro, ob nimiam illam implicationem de eo quaerendo non cogitaret, ideoque ab alio praeventus, illius inveniendi spem amitteret, an non stultitiae suae incogitantiam suam imputaret? An non sapientes omnes eadem illi stultitiae similiter imputarent? An non omnes dicerent ipsum parum curasse thesauri illius inventionem?

Simi-

55 Similiter ergo qui vanis ac stultis rebus se implicans, quo tempore cogitandum est de lege Domini, ob illam stultam implicationem de ea sollicitè servanda non cogitat (cùm tamen sollicitè cogitare deberet, juxta illud: *In lege Domini meditabitur die ac nocte*; ad hoc namque factus est homo, ut Dei mandata sollicitè servet, juxta illud Eccle. 12. *Deum time, & mandata ejus observa*; hoc est enim omnis homo) dicendus est de ea servanda parum sollicitus, imò parum curare violationem illius; cùm tamen scriptum sit: *Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis*, id est maxima cum sollicitudine.

56 Non dicat ergo talis homo: non cogitavi, non adverti, non reflexi me agere contra legem Dei. Quòd enim non adverterit, quòd non cogitaverit, quòd non reflexerit, culpa ipsius est; cogitasset enim, advertisset, reflexisset, si dimissis implicationibus stultis & vanis, in lege Domini meditatus fuisset, uti debebat, eamque adhibuisset sollicitudinem pro ea inquirenda, cogitanda, servanda, quam prudentes sæculi adhibere solent pro inquirendo & inveniando thesauro.

57 Confirmatur & illustratur hæc ratio, quia naturali lumine notum est, hominem qui deliberatè aliquid agit, scire debere quid agat, an scilicet conforme sit fini propter quem factus est, per consequens an conforme divinæ legi, à qua deviare peccatum est. Quia est à fine suo deviare. Scire verò non potest, an id quod agit conforme sit divinæ legi, nisi faciat, quod facere debet, ad notitiam legis comparandam, amoveatque proinde impedimenta istius notitiæ. Atqui nec facit, quod facere debet, ad notitiam divinæ legis comparandam, nec ad amovenda istius notitiæ impedimenta, dum totus vagatur extra se, dum non consult sibi, sed vivit nihil de fine suo deliberans, viamque illi adversam tenens, eò quòd tota occupatio ipsius sit vel concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ, perindeque vivat ac si alia post præsentem non superesset vita: similis stulto, qui longum iter capefferet, nihil de fine itineris præstituens, idèdque quò vadat ignorans; cujusmodi certè ignorantia nequit non esse stultitia potius quàm ignorantia, & stultitia quidem (in negotio salutis) absurdissima, gravissimèque culpabilis. Similis quoque homini Religioso, Religionem ingredientis, & voventis, nec tamen quidquam sollicito de explorando fine & obligationibus statûs Religiosi, sed danti se totum Æsopi fabulis, vel rebus sæcularibus; cui licet Religionis leges nunquam in mentem veniant, culpabilis ignorantia, imò stultitiæ maximæ, legumque violatarum reus est. Quemadmodum & Rex, vel Princeps, qui regni vel Provinciæ regimen capefferet, nihil de fine & directione illius deliberans, sed totus genio indulgens: qui licet non attendat seu non advertat ad mala inde oriunda, nullus est qui negare possit,

culpabilem esse incogitantiam ipsius, nec ipsum excusare à reatu malorum illorum.

Itaque quicumque voluntariè se distrahit à debita reflexione ad finem suum, sicut & ad prima syndereseos dictamina, scintillasque divini luminis, omnibus ab Authore naturæ inditas, de lege Dei custodienda, de vita rectè instituenda, de habenda potiori cura animæ quàm corporis, de futura vita inquirenda, de probitate concupiscentiis & vanitatibus præferenda, vel etiam alia omittunt necessaria ad notitiam divinæ legis comparandam, invincibili non laborant ignorantia saltem practica illius, uti postea videbitur. Quòd ergo vices mutant homines, quòd extravagantes, vel etiam adversas vias teneant, quòd tota eorum cura sit satisfacere concupiscentiis suis, totum istud ipsis voluntarium est; & ex ista universalissima causa mala multa, inconvenientia magna, ignorantia & incogitantia plurimæ nata sunt sequi. Ergo saltem in hac universalissima causa cunctis perinde voluntaria culpabilis est incogitantia de lege Dei, quàm de Deo ipso. An etiam mala quæ isti peccant cum tali de Deo incogitantia, excusare audebunt Molinistæ? Certè non excusare Apostolus Rom. 1. Idèd enim tales de Deo, Deique lege non cogitant, quia in summa rerum, corrumpendo viam suam voluntariè facti sunt insipientes, sicut ille de quo Ps. 52. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*; cujus insipientia causa immediatè subjungitur ibidem: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum*, prout Augustinus observat ibidem. Vel hinc ergo illucelcere incipiunt perniciose consecutaria quæ ex Molinistica ignorantia invincibilis notione derivantur. Sed amplius illucescent per ea quæ dicemus de peccatis ignorantia, deque probabilitate.

Æternæ itaque legis ignorantia eo ipso culpabilis est, quo debita non adhibetur diligentia pro acquirenda tam certa & perfecta, ac fieri potest, ejus notitia. Quæ quidem tanta esse debet, quantam postulant rei ac negotii gravitas, deliberantisque facultas, spectatis circumstantiis. Quæ quidem quanta præcisè esse debeat, facile non est generaliter definire. Quia tamen de summo malo vitando agitur, dum agitur de vitando peccato, plerumque fit, quòd imbecillitatis nostræ prætextu delusi, sufficientem, imò & abundantem diligentiam nos adhibuisse putemus, dum reipsa minorem adhibuimus quàm oportet. Quamvis enim habenda sit ratio capacitatis ejus qui deliberat, sicut & circumstantiarum, ut proxime dixi; maximè tamen magnitudinis mali, de quo vitando consultatur. Nam ubi periculum majus intenditur, ibi procul dubio est plenius consultandum. Cap. 3. de elect. in 6. Nullum verò periculum majus periculo peccati, per quod in miseriam miseriarum maximam incidimus. Idèdque hac in parte nimia esse non potest diligentia, tametsi nimia esse

possit respectivè ad imbecillitatem deliberantis. Quamobrem cavendum quidem hinc scrupulus, inde tamen cavendum, ne humana imbecillitatis specie negligentia occultetur, aut veritatis minus gratæ intuitus fugiatur.

60 Illud saltem pro indubitato habent SS. Patres, in concernentibus salutem animæ, adhibendam, si non majorem, saltem non minorem diligentiam, quàm in iis quæ concernunt salutem corporis (juxta dicta l. i. c. 17.) & si in investiganda lege Dei adhibenda non sit diligentia tanta, quantam adhibent avari, vel qui ex secularibus habentur prudentissimi (nec enim jubemur esse prudentissimi, sed prudentes) saltem adhibeatur tanta, quantam pro gravitate negotii adhibent qui communiter habentur prudentes; quod dum dico, vereor ne indulgentius dicam: quia seculi prudentes cæci non sunt in rebus sæculi; nos autem in concernentibus animæ salutem cæci sumus à nativitate, istiusque cæcitatibus tenebras nostræ augent cupiditates.

61 Primum proinde requisitum ad vincendam juris naturalis ignorantiam, est clamare cum cæco Evangelico: *Jesu Fili David miserere mei... Domine ut videam.* Luc. 18. Sedulo ergo invocandus est Spiritus sanctus, ut cæcis ac miseris sapientiam det & intellectum, dicendo cum Regio Plalte: *Notam fac mihi viam, in qua ambulem. Domine doce me facere voluntatem tuam. Dirige me in veritate tua. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Quia, ut Josaphat Rex aiebat 2. Paralip. 2. cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residuum, ut oculos nostros dirigamus ad te. Propter quod & Jacobus Apostolus monet: *Siquis indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei, juxta Salvatoris promissum: Petite, & dabitur vobis; querite, & invenietis, si utique petamus necessaria ad salutem, & maxime spiritum bonum.* Matth. 7. Homo namque ne in ipso studio cognitionis, propter humanam mentis infirmitatem, in pestem alicujus erroris incurrat, opus habet magisterio divino, cui certus obtemperet, & adiutorio, ut liber obtemperet, inquit Augustinus l. 9. de Civit. Dei c. 14.

62 Potrò ista ad Deum oratio talis esse debet ac tanta, qualem & quantam postulat quæsitæ veritatis magnitudo, juxta illud ejusdem l. de nat. & grat. c. 17. *Admonemur à Domino petere sapientiam, qui dat omnibus affluenter, utique iis qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est.*

63 Per consequens esse debet assidua ob continua errandi pericula, quæ vel ipsi Sancti in seipsis agnoverunt: & idè Sancti (teste eodem Augustino l. 22. de Civit. Dei c. 23.) vigilis continuis excubant, ne opinio verisimilis falleret, ne disciperet sermo versutus, ne se tenebra alicujus erroris offunderent, ne quod bonum est malum, aut quod malum est bonum esse crederetur. Et propterea Tobias filium suum

monēbat: *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in eo permaneant.* Tob. 4. Et Eccli. 37. *In his omnibus deprecare Altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam.* Alioqui non debet quisquam existimare, debitâ se diligentia functum, nec invincibiliter errare, si erraret. Eandem orationis necessitatem ad vincendam juris naturalis ignorantiam pluribus sacris testimoniis roborant epistolæ Augustini, atque Innocentii Papæ 90. 92. 93. 94. 95. ita ut certissimè errent Scriptores illi, qui (apud Charlasium disp. theol. de opin. delect. c. 2.) docent, hominem, de actionis malicia dubitantem, certis dumtaxat casibus admodum raris, orare debere pro impetrando cælesti lumine ad veritatem cognoscendam.

Nec tamen sufficit orare, nisi exaudiendæ orationis impedimenta tollantur, præsertim infidelitas in adimplendis iis quæ iusta esse quispiam certò jam novit, & sollicitè cavendis quæ injusta esse evidenter cognoscit. Optima namque via, ad impetrandum amplius lumen, est fidelitas & sollicitudo magna sequendi lumen jam obtentum.

Tertium requisitum est adhibere adminicula inveniendæ veritatis, dando imprimis operam, ut ab omni cupiditate cor expurgetur. Quia ut soli sapè nubes offundunt tenebras, sic rationem affectus inordinati obscurant. S. Maximus Martyr to. 2. serm. 59. Et amor sui reclusum labefaciat iudicium. S. Isidorus. Cum enim amor noster sit pondus nostrum, & eo feramur, quocumque ferimur (Augustinus l. 13. Confess. c. 9.) dum creaturæ cuiuspiam amore occupati sumus, ad eam nostra trahitur intelligentia, eam considerabit, secundum eam iudicabit, à rationibus contrariis sese avertet. Qualis enim unusquisque est, talis finis videtur ei, inquit Philosophus. Deus etiam indefaigibili lege spargit penales cecitates super illicitas cupiditates. Augustinus l. 1. Confess. c. 18. Unde Thren. 5. *Quia peccavimus... idè obtenebrati sumus.* Iudicent proinde, quorum interest, an tolerabilis sit propositio Filii tr. 21. c. 20. n. 372. *Raro vel nunquam teneatur homo se preparare ad gratiam, ut ignorantiam tollat.*

Quartum requisitum est ut ex parte nostra non omitantur media necessaria ad acquirendam veritatis noticiam. Neque enim auferenda sunt dumtaxat impedimenta, sed adhibenda quoque adminicula illius acquirenda, studium utique tantum, quantum negotii exigit gravitas. Quòd si ipsi deliberantes minus capaces sint, peritiores consulere debent, ut illorum studium & eruditio nostram compenset eruditionis inopiam. Videant tamen qui ingenii & eruditionis inopes non sunt, ne sibi nimis confidant. Quia ob nimiam illam confidentiam non raro, Deo permittente, in errorem labuntur, sicut Deus ipse per Isaiam & Apostolum 1. Cor. 1. testatur: *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium* repro-

reprobabo. Ut ergo sapientes sint, eruditionis ipsorum comes esse debet humilitas, juxta illud Matth. 11. *Abcondisti haec a sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Et Jacob. 4. *Deus qui superbis resistit, humilibus dat gratiam.*

67 Sapienter proinde Adrianus VI. in 4. de Confess. q. 5. dub. 7. *Ignorantia solum est in homine invincibilis, quando facit quod in se est, apud Deum & homines, ut mereatur veritatem edoceri; volens efficaciter amplecti, in quamcumque partem Dei praeceptum declinaverit.* Ex quo quodlibetica q. 2. in 1. five argum. ad 2. concludit: *Qui ergo in dubiis inquiri veritatem ab homine, etiam docto, non est tutus, nisi simul talem se exhibeat orationibus & lachrymis, qui merito instrui debeat de agendis, ubi defuerit humanum ministerium.*

68 Ideo in peritiorum, qui consuluntur, delectu, summa opus est prudentia. Quia ubi de salute aeterna agitur, ii qui consulunt, sincerum prae se ferre debent desiderium cognoscendae sequendaeque veritatis, etiam si futura sit ipsis incommoda (aliàs saepe Deus permittit consiliarios errare, in penam consulentium) ii etiam qui consuluntur, sinceri esse debent amatores veritatis, nec quaerere loqui placentia, sed salutaria & vera, non ex dissipatis laiorum opinionum cisternis, sed ex germanis Ethices Christianae fontibus, Scripturam videlicet & traditione deprompta.

69 Saluberrimum hac in re videtur Bellarmini monitum, in epistola ad Nepotem suum, Episcopum Theanensem: *Siquis velit in tuto salutem suam ponere, is omnino debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino tutorem partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali proposita ad minus tutam declinare.* Agitur enim de summa rei, cum de salute aeterna tractatur, & facillimum est conscientiam erroneam aliorum exemplo induere, & eo modo, conscientia non remordente, ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

70 Et quis non hoc in hora mortis, judicii, que tremendi die, se fecisse vellet? Atqui quolibet in negotio agendo, si incertus sis, quid potius eligas (verba sunt venerabilis Bartholomaei à Martyribus, Archiepiscopi Bracharensis, miraculis clari, in compendio vitae spirit. p. 1. c. 7.) *antequam statuas quid agendum sit, prius considera quid... acturus esses, si instaret tunc hora mortis.* Item cogita, quid malles egisse, cum steteris in die judicii coram Domino, & illud age. Si dubites adhuc, elige illud quod natura tua & afflictionibus molestius est, & magis adversatur, juxta illud: *Esto consentiens adversario tuo...* (id est divinae legi, concupiscentiis & inclinationibus tuis adversanti (ut Augustinus exponit ser. 1. de serm. Dom. c. 3. sicut & S. Gregorius homil. 39. in Tom. 1.

Evang.) *ne forte iradat te adversarius Judici...* & in carcerem mittaris. Matth. 5. Quasi dicat Dominus: in dubiis salutem animae concernentibus, ne sequaris consilia blandientium Casuistarum, sed eorum potius qui stant pro lege contra inclinationes tuas. Tum quia alias salutis periculum vertitur. Tum quia verba blandientium Casuistarum non sunt verba sapientum. Scriptum est enim: *Verba sapientum sicut stimuli, & sicut clavi in altum defixi.* Eccl. 12. Quare? Rationem dat Hieronymus ibidem: *quia in similitudinem stimulorum corrigunt delinquentes, & pigros mortalium gressus aculeo pungente commovent...* Notandum est quod dicantur verba sapientum *pungere, non palpare, nec molli manu attrahere laciniam, sed errantibus & tardis poenitentiae dolores & vulnus insigere.* Si igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus (uti faciunt verba blandientium Casuistarum, molliumque Decalogi Interpretum) *iste non est sermo sapientis.* Verba quippe sapientum sicut stimuli: quae quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & à Concilio Sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt. Haec Hieronymus.

Et cui dubium esse potest, quod quemadmodum salutem aeternam omnibus commodis nostris temporalibus oportet nos antepone; ita & illud omne quod salutem aeternam in tuto ponit, antepone nos oportet omnibus Casuistarum opinionibus seu commodis responsis, sequacium salutem in tuto non ponentibus?

Propterea Joannes Sarisberienfis, S. Thomae Cantuariensis Discipulus, postea Carnotensis Episcopus, l. 1. epist. 157. inter S. Thomae epistolas à Christiano Lupo editas: *Ecce coram Deo (inquit) quem hujus verbi inextremo examine ictum invoco, tota spiritus libertate... respondeo, quod in omni ardua dubietate censeo faciendum; scilicet ut primo omnium quaramus & sequamur quod super hoc lex divina praescripsit. Quae si nihil certi exprimit, recurramus ad Canones & exempla Sanctorum.* Ubi si nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & consilia sapientum in timore Domini; illique, seu pauciores, seu plures sint, caeteris praeferrantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. Nullus enim salubriter incedit, lege Dei, quae omnibus est certissima forma vivendi, neglecta, quam negligit, qui negligit viam secundum quam in tuto posita est custodia illius. Et qui Patrum vestigia doctorelari imitari, ad consortium regni, quo illi gaudent, introire non poterit.

Non ergo tutum est quoruncumque peritorum responsa & opiniones sequi, etiam si pii ac prudentes habeantur. Nam sine dubio à Judaeis periti, pii ac prudentes habebantur Scribae, Pharisei & Legisperiti ipsorum; eorum tamen sequentes doctrinam, legi naturali adversam, securi non erant. Imò Matth. 14. caci

vocantur cum cæcis ducibus suis in præcipientium cadentes. Nec securi fuerunt, qui secuti sunt opiniones Bauniorum, Tamburini, Escobariorum, aliorumque ejusmodi Casuistarum, à quibus tradita sunt tot propositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. ob nimiam laxitatem damnatae, velut ut minimum scandalosae, & in praxi perniciosae; tametsi earum Authores habiti sint prudentes, docti & pii. Neque enim omnes qui habentur tales, securi sunt duces, praesertim in rebus commodum nostrum spectantibus, in quibus verba ipsorum censenda non sunt verba Sapientum, dum cupiditibus nostris blandiuntur, nisi certum profuerant ex germanis Ethicis Christianae fontibus fundamentum, ut supra dixi, conformiter ad salutaria monita Bellarmini, venerabilis Bartholomaei à Martyribus, Joannis Sarisberienensis, S. Hieronymi, atque ipsiusmet Spiritus sancti Eccle. 12. Enimvero si secura fuissent laudatorum Casuistarum opiniones ante damnationem, eas Ecclesia non declarasset ut minimum scandalosas, & in praxi perniciosas; neque enim suam declaratione fecit tales, sed monuit esse tales.

CAPUT XIV.

Confessoria momentosa ex dictis cap. praecedentibus.

74 **E**X ibi dictis manifestè consequitur 1°. verum esse quod docet insignis Doctor ex Seraphico Ordine S. Francisci, Alphonsus à Castro l. 2. de potest. leg. poen. c. 14. ad conscientiae securitatem non sufficere consilium peritorum illorum, de quibus fama est quoddam aliis in rebus laxiorem habent conscientiam, seu doctrinam. Et si multi tales concorditer de re aliqua senserint, non est propterea illorum sententia securè suscipienda, si constet alios viros bonos perinde ac doctos contrarium sentire, etiam si hi pauciores sint numero quam alii. Securè proinde hodie nemo sequitur lascivientia ingenia, de quibus Alexander VII. in praefat. Decreti sui de 24. Sept. 1665. conqueritur, *summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad salutem pertinentibus modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vita christiana corruptela.*

75 2°. consilium ab iis potius Doctoribus sequendum, qui arctam divinae Scripturae, & sanctorum Patrum doctrinam sequuntur, quam qui laxam & inclinationibus nostris blandientem, sequitur ex primo confessorio, necnon ex hoc quod arctam esse viam, quae ducit ad vitam, Veritas definierit Matth. 7. Ad quem locum Hieronymus & Anselmus observant, difficile esse non solum per hanc viam ambulare, sed & eam invenire, ob naturam

nostrae corruptionem. Quae difficultas vix ulla foret, si secura esset blandientium Casuistarum doctrina. Sed istam securam non esse Salvator ibidem & Luc. 13. satis innuit, dum declarat, paucos ex iis qui quarent intrare (adeoque ex fidelibus) in regnum caelorum intraturos. Non pauci verò ex fidelibus in regnum caelorum intrarent, si per arctam calicem ambularent, qui vitam dulciter transgunt secundum blandientem ejusmodi Casuistarum doctrinam.

3°. securiorem proinde esse directionem, tutioraque & salubriora consilia strictorum, quam laxorum Doctorum. Tum quia verba ipsorum, utpote pungentia ut stimuli, verba sunt Sapientum, ut vidimus n. 70. Verique Doctores & Apostolici viri à Domino vocantur *sal terra* (quemadmodum enim sal urit & pungit; sic ipsi terrenos homines urunt & pungunt.) Tum quia licet utraque cavenda sit extremitas, & rigoris scilicet & laxitatis; majus tamen hodie periculum est à laxis, quam à rigidis Doctoribus, majorque fidelium multitudo peit ob nimiam Confessoriorum & Directorum indulgentiam, falsamque misericordiam, quam ob excessivum rigorem, uti demonstravimus Prolegom. 2. c. 15. n. 146. & seqq. & amplius demonstrabimus to. 3. l. 5. Unde venerabilis Petrus Cantor, celeberrimus Doctor & Cancellarius Parisiensis, Doctores illos qui se benignos vocant, Eunuchos & effeminatos appellat, eunuchizantes quod virile & robustum est in arcu Domini, contra quos invehitur (inquit) Isaias c. 3. dicens: *Domini auferet à Hierusalem consiliarium, & prudentem eloqui mystici. Et dabo pueros principes eorum, & effeminati dominabuntur eis.* Et ista est ratio, propter quam V. Bartholomaeus à Martyribus, cap. praecedenti laudatus, eligendum monet, quod naturae nostrae ac affectionibus magis molestum est, & magis advertatur. Et Joannes Sarisberienensis vult ceteris praeferi consilia sapientum in timore Domini, qui honorem Dei, sollicitamque proinde observantiam legis ipsius, commodis omnibus anteponunt.

4°. ignorantiam invincibilem excusabilem, quae non esse in illis, qui cognoscenda veritatis voluntaria impedimenta habent ex parte intellectus, vel voluntatis: ex parte utique intellectus per studii defectum, vel inconsideratam praecipitatumque electionem opinionum, de seipsis praesumptionem, vel nimiam adhaesionem ad opiniones exceptas. Ex parte voluntatis, ex nimio earundem opinionum amore, non tam quia verae sunt, quam quia commodae, quia scilicet secundum eas facile practicitur officium Confessorii, Judicis, &c. Ipsos namque voluntarie excæcat cupiditas & amor sui. Ob ea quae dixi num. 65. Ille etiam defectus frequenter provenit ex inordinato quo impelluntur amore suarum, vel sui Sodalicum opinionum, quo fit ut iis sic adhærescant, ut ne audire quidem velint eos, à quibus ad ve-

ritatem fortassis revocarentur. Ex qua inordinatione ulterius sit, quoddam levissimam rationes istis opinionibus faventes, ipsis videantur invictissima; rationes vero in contrarium, licet demonstrativæ, ne probabiles quidem ipsis videantur. Quod vitium hodie communissimum est.

78 5°. per ignorantiam nullatenus excusabiles esse Confessarios, Ecclesiasticos, & alios, qui libros illos legere refugiunt, à quibus convinci metuunt de obligatione agendi aliter quam ipsis agere placet. Quia ignorantia ipsorum pessima est, utpote affectata, quæ augeat potius quam extenuet malitiam eorum, quæ contra suas faciunt obligationes. Et idem est de iis, qui Confessarios, vel Concionatores, Moralem Evangelicam docentes, audire refugiunt, nec audire volunt nisi loquentes placentia. Vel audiunt quidem docentes arctam cali viam, sed unâ tantum aure, magis animo ipsis contradicendi, & enervandi quæ dicuntur, quam veritatem ab ipsis addiscendi. Ad enervandum verò & contradicendum hoc unico moventur argumento ridiculo: Si hoc esset verum, vel necessarium, multi damnerentur, pauci Confessarii munus suum obirent, nec ego Confessarii munus obire vellem.

Ridiculum voco argumentum istud. Quod enim multi, etiam ex fidelibus adultis, damnerentur, pauci salventur, Eloquia sacra, Patres, & meliores Theologi docent. Quod pauci etiam Confessarii munus suum rectè obeant, hoc est quod Sancti & magni viri deplorant. Quid est enim quod de tanto numero poenitentium tam exigua emendationem videamus in iis qui toties, & tam multis ab hinc annis poenitentia Sacramentum frequentarunt, nisi quia Confessarii nimis molliter & negligenter suum munus obeunt, ait S. Carolus Borromæus Instruct. Pastor. p. 2. c. 1. Quid est quod Ecclesiam hodie perdit, nisi Confessoriorum & Pastorum blandiens adulatio? ait S. Thomas Villanovanus conc. in fer. 6. post Domin. 1. Quadragesimæ. Idem contestantur S. Franciscus Salechius Constitut. Synodal. tit. 9. c. 5. Eminentissimus Cardinalis le Camus (ob vitæ sanctimoniam ab Innoc. XI. ad Purpuram evectus) in Decret. suis Synodal. tit. 6. c. 6. sect. 2. Eminentissimus Cardinalis Bellarminus conc. 8. in Dom. 14. Advent. Eminentissimus Cardinalis Fredericus Borromæus, sancti Caroli Borromæi Patruelis & imitator, ejusdemque in Archiepiscopatu Mediolanensi post aliquot annos successor, volum. 3. all. adunanza de Confessori ragionamento 4. aiens multos Confessarios sequi auram popularem, & famæ celebritatem, & ideo plurimos ex ipsis perire, qui corpus suum jejuniis & flagellis castigant, qui per dies & noctes cantandis Dei laudibus intenti sunt, &c. quia confitentibus manum nimis inconsideratè imponentes, peccatis alienis communicant, eorumque se fœtoribus fœdant, multisque causa sunt damnationis æ-

Tom. I.

ternæ, & ideo cum eis ipsi pereunt.

Cum iis magnus ille vir Antonius Godæus, 79 Venciensis Episcopus, in Historia sua Ecclesiastica, ad annum. 14. dicit majorem Confessoriorum partem ab Evangelico rigore, sacerdotalique vigore in nimiam molliem defecere: quia majori ex parte minimè respiciunt ad veram Dei gloriam, nec ad regulas Evangelii, nec ad Sanctorum exempla, nec ad proximi detrimentum, ut meritò dicere possimus cum Psalmista: *Salvum me fac Deus, quoniam defecit sanctus, & diminuta sunt veritates à filiis hominum.* Atque hæc una est ratio propter quam Chrysostomus homil. 3. in Acta dicebat: *Non arbitror inter Sacerdotes multos esse qui salvi fiant, sed multo plures qui pereant.* Et Augustinus epist. 21. Edit. noviss. Paris. *difficile, laboriosumque Sacerdotis officium agnoscebat, eo modo peractum quo Deus jubet.* Verba ipsius sunt: *Nihil est in hac vita, & maxime hoc tempore, facilius, & latius, & hominibus acceptabilius, Episcopi, aut Presbyteri officio, si persuntorie atque adulatorie res agatur, sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius.* Item, *nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi, aut Presbyteri, officio, sed apud Deum, nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet.* Propterea à Valerio Episcopo, Ordinatore suo, flagitavit, ut pateretur ipsum in secessu precibus & studio hoc agere, ut se idoneum redderet, qui populo ministraret Sacramentum & verbum Dei.

Hinc arguuntur sui amantes esse, nec tam 80 Dei gloriam, animarumque salutem, quam seiplos quærere, qui dicunt: *Confessarii munus obire non vellem, si sic obeundum esset ut Sancti docent, secundum rigorem utique Evangelicæ.* Hoc enim non dicunt, nisi ob difficultatem sic illud obeundi. Quæ cum inseparabiliter annexa sit officio fideliter peracto (ars enim artium est regimen, & iudicium animarum, nec sine caelesti lumine, magnæque charitate, prudentiâ & animi fortitudine potest quis jura Dei ita tueri, ut hominum infirmitatem non opprimat; nec sic hominum imbecillitati obsequi, ut in jura Dei non peccet; estque periculum non parvum, ne Sacerdotes, dum ignorantes docere volunt, cæcus cæco ducatum præstet; vel dum lapsos conantur erigere, ipsi collabantur; ne denique pernicioso obsequio vulnus benignâ obtrecentes manu, ægritudinem foveant, seque ipsos vulnerent, ait piissimus Contensonus to. 9. dissert. un. c. 2. specul. 3.) officium illud ad Dei gloriam animarumque salutem obire refugiunt ut oportet, ob difficultatem; difficultatem verò istam non refugiunt ex charitate (quæ omnia suffert) igitur ex cupiditate, seu amore sui, & defectu fortitudinis animi; quâ quoddam destituantur, inde est (ait Eminentissimus Cardinalis Denhoffius Instruct. Pastor. §. 2. n. 6.) quod cupiant hominibus,

Pppp 2

placere; quæ cupiditas si ex animis Ministrorum Ecclesiæ eradicari posset, mundus protinus (ut B. Joanni Chrysostomo visum est) à vitiis esset emundatus. Tolle (ait sanctus ille Doctor homil. 43. op. imperf. in Matth.) *hoc vitium à Clero, ne velint hominibus placere, & omnia vitia refectantur.*

81 Aitunt quidem isti, se non refugere difficultatem, in iis quæ practicabilia sunt: at modum illum, quem Sancti & quidam Theologi docent, videri impracticabilem.

At quibus videtur impracticabilis, nisi iis qui hominibus quærent placere? Videant ergo ipsi, ne mentiantur iniquitas sibi. Non enim impracticabilis esse potest modus, qui (teste Eminentissimo Cardinali Aguirio) inhaeret non modò Conciliis, Canonibus, & Patribus, non solùm gravissimis Cardinalibus, Episcopis, & Theologis horum temporum, sed etiam rationi manifestæ, fundatæ in doctrina fidei, & experimento frequentî; maximoque cum fructu practicatur à millenis millenisque Parochis, Confessariisque, etiam sanctissimis, sapientissimisque, uti testantur Episcopi complures, atque cum ipsis duo celebres è Societate Theologi, Paulus Segneri, nuper Theologus Pontificius (qui majori parte vitæ per totam Italiam Missionarius fuit) in Instructione Confessariorum c. 4. & in Instructione Pœnitentis c. 9. & Emericus de Bonis, qui ab annis plusquàm centum in tract. de Sacram. Altaris, posteaquàm dixit, quòd illi qui habitum peccati contraxerunt, non nisi magno nisu, magnæque animi contentione excitare in se salutiferum peccatorum dolorem valent, idèdque necesse sit, ut subeant (post exposita expansaque flagitia) pœnarum & laborum genera quibus sentiant, doleant, & detestentur præteritas culpas: quod quia ab illis non exigitur, citò suum vomitum resorbent. Post hæc (inquam) statim subjungit: „ Multi Confessarii pii prudentesque testantur, innumeros homines, qui peccatis priùs obstricti erant, quòd eam rationem tenuissent, dilatâque absolutione sapiùs ad tribunal pœnitentiæ, ut animi statum identidem aperirent, illis reddere iussissent, imposita interim delictorum pœnâ, priùtinos mores in melius mutavisse, & magno gaudio, magnoque deinceps in virtute progressu, infandam peccati consuetudinem abieçisse.

82 Et quomodò impracticabilis asseritur doctrina de absolutione consuetudinariis, & quibusdam aliis magnis peccatoribus differenda, donec aliquanto tempore per dignos pœnitentiæ fructus, seu pœnalia pœnitentiæ opera, pro vera conversione impetranda, pulsarint ad fores divinæ misericordiæ, cum opera quæ ad hoc ipsis à zelosis Confessariis injunguntur, nec secundum durationem temporis, nec secundum acerbicatem.... æquent ne centesimam quidem partem ejus pœnitentiæ, quam veteres canones ante absolutionem exigebant? uti observat Eminentiss. Card. Aguirius dissert. 8. in can. x1. &

x11. Concilii Toler. III. excursu 1. n. 159.

Nulla itaque ea in re vel umbra impracticabilitatis; sed ipsius allegatio argumentum est animi seipsum quærentis, à sacerdotali quoque vigore deficientis. Nec enim eam allegant, nisi qui quæ sua sunt quarunt, non quæ Jesu Christi.

6. inexcusabiles tandem esse, qui sine debita facti informatione id agunt, quod sine competente veritatis notitia agere periculosum est. Quia ipsos temeritas acculat. Sic hisce temporibus graviter culpabiles sunt, qui nimis leviter credendo aliis, viros pios, & innocentes traducunt, ut hypocritas, hæreticos, Novatores, Janenistas, Rigoristas, &c. Vitium istud hodie communissimum est, propter quosdam importunos obrectatores, qui argumentis destituti, quovis suis mollioribus opinionibus contradicentes, etiam sanctissimos, sapientissimosque, quinque famosas propositiones cum Ecclesia sincerè detestantes, abjecto Dei timore, spargunt esse tales. Quasi non scriptum sit: *Maledicti regnum Dei non possidebunt.* Sed vix illis, cum venerit Dominus rationem ponere cum servis suis!

CAPUT XV.

Invincibilis ignorantia Dei non datur in adultis ratione utentibus; uti nec juris naturalis quoad universalia principia illius; nec quoad Decalogi præcepta; nec malitia peccatorum carnis, v. g. fornicationis, molliæ, &c. ab ullo ejusmodi adulto censenda est inculpate ignorari.

§. I.

De ignorantia Dei.

Invincibilem Dei ignorantiam à Sanctis non 85 agnosci, perspicuè ostendimus to. 1. de Deo dist. 2. a. 4. n. 84. Et idèd eos meritis torqueri qui Deum nesciunt, ut impios, ut injustos, nisi profanus nemo deliberat, cum Parentem omnium, & omnium Dominum, non minoris sceleris sit ignorare, quàm ledere, ait Minutius Felix in octavo.

Hinc divina Scriptura generaliter & indistinctè culpât homines, in quibus Dei cognitio non est. Sap. 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.* Quia, ut Apostolus Rom. 1. dicit, *invisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles.* Illa quippe ignorantia ipsorum provenit ex natura ipsorum nimium depravata, ut Augustinus docet tr. 16. in Joan. *Exceptis paucis, in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur Authorem.* Videri etiam potest serm. 1. de verb. Dom. Deum verum plures quidem ignoraverunt ante adventum Domini, quando singulariter notus erat in Judæa Deus; sed eos veniam indignos Sapiens pronuntiat Prov. 13.

his verbis: *Nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent astimare sacrum, quomodo sum Dominum non facilius invenerunt?*

87 Per consequens nullum juris naturalis transgressorem à peccato excusat ignorantia Dei: utpote semper vincibilis, culpabilisque. Unde nullus in tota Scriptura divina, ab offensa & vindicta Dei excusatus legitur ex hoc quòd Deum ignoraverit; quin potius homines per ignorantiam illam Deo abominabiles facti leguntur, ipsiusque vindicta exterminati, prout inter ceteros Chanaanai, Amorrhæi, &c. conformiter ad illud Ps. 78. *Effunde iram tuam in Gentes quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* Unde & Apostolus 2. Thessal. 1. Christum in die iudicii venturum prædicat in flamma ignis dare vindictam *illis qui non noverunt Deum.*

88 Nihil ergo miserius, nihil æternæ damnationi propius, quam ignorare Deum, creaturamque rationalem, ad imaginem Dei conditam, non cognoscere Conditorum suum, Patrem suum, Dominum suum, summum bonum suum, & ultimum finem suum. Quem cum cognoscere maxima sit beatitudo, juxta illud: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum, &c. ignorare ergo maxima est hominis miseria, peccatique originalis pœna gravissima, ut Augustinus agnoscit l. 22. de Civit. Dei c. 22. Et Ecclesia cum Augustino.*

89 Unde à communi Christianorum sensu, & sanâ doctrinâ, aliena videtur propositio ista Card. Sfondrati in suo prædestinationis Nodo dissoluto pag. 152. *Cum hæc (Dei) ignorantia barbari imbecillitatem reâderentur, alioquin certissime peccaturi, si agnoscerent, sequitur hoc ipsum beneficium esse, lin. 36. & gratia partem magnam, ut addit l. 32. Quævisse videtur hic Author singulares, pingues, & inauditos errores, prout observat doctus Anonymus in Responsione pro S. Augustino ad Nodum dissolutum: Quid enim (inquit) potest cogitari enormius, quam Dei ignorantiam hominibus esse magnam gratiæ & beneficii partem, quam Ecclesia cum Augustino credit gravissimam peccati pœnam, uti dixi num. præcedenti? Quomodo Dei ignorantia esse potest pars magna divinæ gratiæ; cum proprius gratiæ effectus sit Dei cognitio & amor; nec Christus dici queat mortuus, ut suo hominibus sanguine Dei ignorantiam promereretur? Quod aliàs sequeretur, nec tamen sine blasphemia dici potest. Quomodo Dei ignorantia Barbaros reddere potest imbecillitatem; cum juxta divinam Scripturam & Patres ipsa peccatum sit gravissimum?*

90 Hoc dicit quidem Sfondratus, in hypothese, quòd illa Barbarorum ignorantia sit invincibilis, quam hypothese possibile esse negat. Et datâ illâ hypothese censet ipsos peccare non posse: cum enim (ait ibidem l. 33.) peccatum sit essentialiter offensio & injuria Dei, sublatâ Dei cognitione, necessariò se-

quitur, nec injuriam, nec peccatum, nec æternam pœnam esse. Verùm impeccabiles atque ab æterna pœna immunes asserere, etiam parricidas, hospitum necatores, ac portenta libidinum consecrantes, quos Deus tantâ gratiâ, hoc est cæcitate mentis, summâque sui ignoratione donaverit, hoc est asserere aliquid pejus peccato philosophico; ab Alexandro VIII. damnato. *Hæc nempe ad Sineses solatiæ deferebant, quibus excæcata gentis, ac de parentum suorum sapientiâ immensum gloriantis, superbiam demulcerent (aiunt quinque Illustrissimi Gallia Præsules in epist. ad Innoc. XII.)* Horum ergo gratiâ querebatur, "an infideles, & præcepta naturalia transgredientes, pœnas æternas mereantur? Et negabant aliqui: quia ignorantia Dei, & Legislatoris, à tam gravi pœna excusantur. ... *At sacra Congregationis auctoritate Consultores respondebant; procat dubio damnari eos, idque pœnis æternis, de quibus questio instituta erat; nec illam turpissimam ignorationis Dei excusationem admittebant (uti constat ex consult. & resp. anni 1674. q. 24. in libro Fr. Dominici Ferdinandi Navarrette Dominicani tr. 7. pag. 503.)* Alexander verò VIII. recentissimo edito die 24. Augusti 1690. decernebat hoc temerarium, piarum animum offensivum, atque erroneum, si dicatur: "peccatum philosophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, esse grave peccatum, sed non esse offensam Dei, neque peccatum mortale & dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum." *Quo decreto nihil sublevati sumus (pergunt sapientissimi Præsules) si ab ipsa Urbe, à tanta dignitatis Viro, portentosa doctrina, non tantum ad Sineses, sed etiam ad omnes Reipublicæ Christianæ provincias diffundatur. Sic enim duo invalescerent. Primum, ut essent omnino impeccabiles, qui summè & invictè, si quidem id fieri posset, ignorarent Deum. Alterum, ut ea ignorantia ad gratiam, non autem ad peccati gravissimam pœnam pertineret. Quæ duo ab errore defendi non possunt. Hactenus Illustrissimi illi, postea probantes duo ista ab errore defendi non posse. Neque enim fieri potest, ut innocens Deo sit, qui (extinctâ licet cognitione Dei) recte rationis & conscientia lucem, à Deo exorientem spernit. Neque item fieri potest, ut non sit contumeliosus in Deum, qui recte rationi, cujus Deus Author & Vindex est, inferi injuriam.*

De pœnarum verò per hanc ignorantiam sublatâ æternitate, qui cum Sfondrato sentiunt, non advertunt, pœnarum æternitatem à qua radice prosuat. Nempe (ut ait S. Gregorius Magnus l. 34. Moral. c. 16.) *vellent mali sine fine vivere, ut possent sine fine peccare; quippe qui felicitatem ac finem ultimum in prava delectatione designant. Neque verò quisquam est, qui non æternum esse velit id, quo se beatum putat. Inest ergo cuicumque mortali peccato quadam concupiscentia æternitatis, atque, ut ita dicam, immensitatis; cui profecto Deum totâ suâ infinitate*

tate, atque aternitate, ac sanctitate adversari
neceſſe ſit. Ergo mortale quodcumque peccatum,
contra legem etiam naturalem, habet aliquid
quod aternam iram provocet. Unde quocumque
peccato rectam rationem laſeris, exurgit ille ul-
terius conſcientie ſtimulus, ille vermis interior,
qui (teſte Chriſto) NON MORITUR; cuius adeo
immortale virus, morſus indefeſſus: quod ſup-
pliciis genus qui exſtinguendum putat, Evangelio
contradicit. Vermem autem illum proſecto comi-
tatur ſempiternus ignis; à quo ſi impios illos exe-
meris, erit, non modo parvulis, verum etiam
adultis, Deum neſcientibus, à ſempiterno igne
ſeculus aſſignandus locus. Nec in ſiniſtra erunt
perditi ac ſcelerati, qui Deum neſciunt, ejuſ-
que ignorantia mulſati, nec à præteritis pec-
catis expedire ſe poſſunt, & in nova proruunt.
Non ergo impeccabiles, qui legem naturalem,
quam ſciunt, non impune contemnunt. Nec, ſi
vel maxime ſint impeccabiles, id beneficii loco
conſequentur. Eſſi enim gratia eſt, peccare non
poſſe in bona voluntate firmatos; non proinde
gratia, ſed peccati eſſet pœna graviffima, pec-
care non poſſe, eo quod ignorarent Deum, quo
nihil eſt miſerius, & aeternæ damnationi propius.
Errat ergo quifquis putat, quod quia lege Dei
& gratiâ perverſi & ingrati abutuntur, ſubtra-
ctio legis, & gratiæ, non pœnæ (quod ſem-
per Eccleſiæ viſum eſt) ſed gratiæ & benefi-
cio imputetur.

92 Sententia itaque illa Sfondrati duos errores
graviffimos involvere videtur, ipſo philoſo-
phifmo pejores. Primò quòd ignorantia illa
Dei beneficium & gratia Dei ſit. Secundò
quòd per eam hominem impeccabilem aſſerat.
Utrumque adeò ſingulare eſt, atque inauditum,
ut neutrum aliquis unquam Philoſophiſta
auſus fuerit aſſerere. Enimverò ſi utrum-
que iſtud verum foret, deſendæ non eſſent
tenebræ Atheorum, caterorumque Deum ig-
norantium; ſed gratiæ potiùs agendæ Deo pro
ignorantia illa, per quam impeccabiles eva-
ſiſſent; & exccæatio ipſorum potiùs eſſet im-
peccantiæ privilegium, quàm pœna peccati.
Sed plura de his p. 5.

93 Solum hic addo id quòd ſapientiſſimi Epiſ-
copi illi inſinuant, nimirum quòd eo ipſo
quòd homo per conſcientiæ remorſum cognof-
cit ſe contra rectam rationem peccare, im-
plicitè & confuſè cognofcat ſe peccare contra
legem aternam (adeoque contra Deum:) co-
gnofcit enim ſe peccare contra legem, ſupra
humanam mentem lucentem, cuius luce cog-
noſcunt, contra rectam rationem eſſe quòd
faciunt. Sentiant namque, velint nolint, ſe
iſtius legis luce accuſari, damdari, torqueri,
nec ſe poſſe jugum & imperium ipſius excu-
tere. Quòd proinde lux illa ſit homine poten-
tior, nec aliud quàm aeterna Veritas, ſupra
humanam mentem lucens. Satis enim ſentiunt,
Veritatem illam eſſe immutabilem, nec eſſe hu-
manam rationem, vel humanam mentem præci-
ſe: utpote quam impii, contra rationem hu-
manam agentes, non uſque adeò venerantur,

quin jugum ipſius excutere valeant; quemad-
modum frequenter excutunt jugum cujuſ-
cumque humanæ authoritatis. Sentiant ergo
eſſe aliquid ſupra humanam rationem & ſupra
humanam mentem; ſentiunt inſuper eſſe ali-
quid immutabile, ſive habens vim immutabi-
lem & inexcutibilem obligandi, accuſandi,
torquendi, &c. utpote quam nullus unquam,
quàmlibet impius, excutere potuerit. Satis
ergo percipiunt eſſe Veritatem immutabilem,
humanam mentem ſuperiorem; quæ aliud non eſt
niſi lex aeterna, ſive Deus, ut pulchrè expli-
cat Auguſtinus l. de ver. relig. c. 39. l. de Magiſtro
c. 11. & ſeqq. necnon l. 1. de Trinit. c. 15. ubi
ex luce ſeu lege illâ aternâ provenire dicit,
quòd ipſi etiam impii cogitant æternitatem,
& multa rectè comprehendunt, rectèque
judicant in hominum moribus. Quibus ea
tandem regulis judicant, niſi in quibus
vident quemadmodum quiſque vivere de-
beat, etiamſi nec ipſi eodem modo vivant? Ubi
eas vident? Neque enim ſua in natura, cum
procul dubio mente ſpſa videantur, eorumque
mentes conſtet eſſe mutabiles; has verò regulas
immutabiles videat, quiſquis in eis & hoc vi-
dere potuerit. Nec in habitu ſue mentis: cum
illa regula ſint juſtitia; mentes verò eorum con-
ſtet eſſe injuſtas. Ubinam ſunt ergo illa regula
ſcripta, ubi quid ſit eſſe juſtum & injuſtum ag-
noſcit? Ubi cernit habenarum eſſe quòd non ha-
bet? Ubi ergo ſcripta ſunt, niſi in libro lucis
illius, quæ Veritas dicitur, unde omnis lex ju-
ſta deſcribitur, & in cor hominis... non mi-
grando, ſed tamquam imprimendo tranſfertur;
ſicut imago ex annulo in ceram tranſit, & an-
nulum non relinquit, &c.

§. II.

De ignorantia principiorum univerſalium juris
naturæ.

94 Principia univerſalia juris naturæ, iſta uti-
que, quòd tibi non vis fieri, alteri ne fece-
ris, &c. à nullo rationis compote ignorari,
experientia, & SS. Patres docent, Hierony-
mus, Auguſtinus, &c. Quippe Hieronymus
in epiſt. ad Algaſiam q. 8. Nullus (inquit)
hominum eſt, qui hanc legem neſciat... quòd
tibi fieri nolueris, alteri non feceris. Auguſti-
nus in Plal. 67. Scripſit Deus natura legem,
quam non ſinitur ignorare, dum id quòd facit,
non vult pati. V. Beda in eundem Plal. Pla-
niſſimum & apertiſſimum eſt omni homini illud
præceptum: quòd tibi non vis fieri, alteri ne
feceris. S. Thomas 1. 2. q. 94. a. 4. Lex natu-
ræ, quantum ad prima principia communia, eſt
eadem apud omnes, & ſecundum rectitudinem,
& ſecundum notitiam.

§. III.

De ignorantia præceptorum Decalogi.

95 Si non detur inculcata Dei ignorantia, nec
S. I. principiorum univerſalium juris naturæ;
pro-

profectò nec earum conclusionum, quæ proximè & evidenter ex iis consequuntur, facillimoque discursu manifestant sese omni homini, ratione utenti, dummodò tantillum reflectat & attendat, quando in materia istarum conclusionum hic & nunc operandum est. Atqui talia sunt Decalogi præcepta. Quilibet enim, antequam operetur, tenetur reflectere & attendere, an id quod operari vult, conforme sit communibus seu universalibus regulis, quibus dirigi debet in omni operatione sua. Cum hoc ipso, quo tenetur rationabiliter operari, teneatur inspicere, nùm operatio sua conformis sit rectæ rationi, ac per consequens primis & communibus regulis illius.

96 Vel igitur operaturus ad eas reflectit, & attendit, vel non? Si non, ignorantia seu inadvertentia ipsius, procul dubio culpabilis est: quia agit sine debita reflexione ad id quod agit. Si sic, statim sentit & cognoscit, quod v.g. occidere, mœchari, &c. sit contra primas illas communesque rectæ rationis regulas. Quemadmodum enim omnis, qui scit omnem hominem esse animal rationale, & omne animal rationale esse risibile, si tantillum reflectat, attendatque ad vim propositionum istarum, statim sentit evidenter inde consequi, quod omnis homo sit risibilis: sic omnis qui scit commune istud principium, *quod tibi non vis fieri, ne feceris alteri*, seque nolle ab alio occidi, nec suam uxorem ab altero corrumpi, tantillum reflectat & attendat ad ista duo, statim evidenter sentit inde consequi, quod nec ipse debeat alterum occidere, uxorem alterius corrumpere, &c. Statim (inquam) id sentit, dicitque cum Augustino in l. de decem chordis c. 10. *Furtum si faciam, id facio quod pati nolo. Si parentibus meis honorem non deferam, quando volo ut mihi deferatur à filiis meis, id facio quod pati nolo. Si occidam, si accedam ad uxorem alterius, & nolo ut uxor mea tale quid faciat; si concupisco uxorem proximi mei, nolo ut concupiscatur mea, id facio quod pati nolo.* Omnia itaque secundæ tabulæ præcepta facillimè, & quasi sponte suâ fluunt ex primo illo communique principio, *quod tibi non vis fieri*, &c.

97 Quoad præcepta primæ tabulæ, quæ sunt de amando & colendo Deo, quisquis cognoscit Deum esse (quod à nullo rationis usum habente absque culpa ignoratur) eo ipso cognoscit amandum, colendumque esse; sicut omnis qui parentes suos cognoscit, amandos honorandosque cognoscit. Et ideo Rom. 1. *Inexcusabiles declarantur, qui, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Et quomodo excusabiles essent? *Cælum, terra, & omnia quæ in eis sunt, undique mihi dicunt, ut te amem* (inquit Augustinus l. 10. Confess. c. 6.) *nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles.* Cui conformiter Bernardus l. de diligendo Deo: *Inexcusabilis est omnis, etiam infidelis, si non diligit*

Dominum Deum suum toto corde, &c. Clamat nempe intus ei innata ratio, & non ignorantia rationi iustitia, quod ex toto se diligere Deum debeat, cui se totum debere non ignorat.

§. III.

Peccata carnis, fornicatio, mollicies, &c. nunquam censeri debent ab homine ratione utente prorsus ignoranter commissa, saltem ignorantia invincibili & inculpata.

Multa principia juris naturæ à multis invincibiliter ignorari posse visum est P. Georgio de Rhodes disput. 2. de peccatis. Decalogi præcepta majori ex parte posse diù invincibiliter ignorari censet Sanchez l. 1. in Decalogum c. 16. n. 33. & Vasquez apud ipsum. Fornicationem quidem esse peccatum, sed dari posse de eo invincibilem ignorantiam, dicit Escobar tr. 1. exam. 8. c. 3. n. 49. referens Tannerum.

Sed in contrarium est Scriptura & traditio. 99 Quia licet contingere fortè possit, quod fornicatio, mollicies, &c. ab aliquibus ignorentur esse peccata, sicut & alia contra Decalogum perpetrata; nulla tamen ejusmodi à divina Scriptura & Patribus excusantur, ob ignorantiam, sed absque ulla exceptione damnantur. Quod argumento est ignorantiam illam nunquam inculpabilem & involuntariam, sed semper voluntariam culpabilemque esse. Constat hoc ex ignorantia Gentilium, earum quoque nationum, quæ vel ipsa adulteria, furta, aliaque ejusmodi, præceptis Decalogicis expressè contraria, licita putaverunt, per consequens peccata esse ignorarunt. Siquidem Germani (teste S. Thoma 1. 2. q. 44. a. 6. id censuerunt de furtis; sicut & Lacedæmonii (teste Plutarco in vita Licurgi) de adulteriis. *Quid loquar de cæteris Gentibus?* (ait D. Hieronymus l. 2. adversus Jovinianum sub initium) *cum ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos, Gentem Britannicam, humanis vesci carnibus, & cum per sylvas porcorum greges, & armentorum, pecorumque reperiant, pastorum nates, & feminarum papillas solere abscindere, & has solum ciborum delicias arbitrari Scotorum natio uxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Caronis sectetur exemplum, nulla apud eos conjux propria est, sed, ut cuique libitum fuerit, pecorum more lasciviant. Persæ, Medi, Indi & Ethiopes... cum matribus & aviis, cum filiabus & neptibus copulantur. Massageta & Derbices miserrimos putant, qui agrotatione moriuntur, & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectutem venerint, jugulatos devorant, rectius esse ducentes, ut à se potius, quam à vermibus comedantur. Puerorum amores liberis, non servis, Solon permittit, uti refert Chrysostomus homil. 4. in c. 1. epist. ad Rom. cum tamen ne turpitudinem quidem factum hujusmodi esse crederent (inquit) sed veluti venerandum, honestum, ac majus, quam quod ser-*

vorum personis conveniret. Inexcusabiles nihilominus omnes illi fuerunt, quia ignorantia ipsorum inculcata non fuit, utpote proveniens ex hoc quod habuerunt depravatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, ait S. Thomas loco citato. In poenam proinde scelerum suorum, in tantum excæcavit eos malitia ipsorum, quod *supercecidit ignis, & non viderunt solem*. Ex sua itaque culpa in horribiles illas tenebras inciderunt. At verò si ignorantia causetur ex culpa, non potest subsequenter culpam ignorantia excusare. S. Thomas lect. 7. in cap. 1. epist. ad Rom.

100 Et ideo antiquos habitatores terræ Chanaan, ob similia peccata, velut peccatores, impios, & sceleribus pollutos, Deus ejecit de terra, juxta cap. 18. Levit. ubi Dominus populo suo Israël dicit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminata sunt universæ Gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos*. Et ut ostenderet Dominus illos non ejiciendos ob sola scelera scienter, sed & ignoranter commissa, cap. 20. addidit eos à se bominandos & expellendos, propter scelera quæ ipsi crediderunt non esse scelera, sed facta legitima, id est legitima Reipublicæ statuta, libi à Regibus & Magistratibus suis præscripta: *Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsi sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas*. Sic enim ipse quoque idololatriæ error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio stabilitus, ut dicitur Sap. 14. ita ut error iste paulatim introductus, invalescente diuturni temporis consuetudine, idolorum cultus usque adeo habitus fuit pro legitimo cultu, ut eum nationes tamquam legem justam custodirent, & quamvis unaquæque earum, hoc naturæ legem putaverit quod didicit, ut supra Hieronymus; nihilominus justo Dei judicio, tamquam abominabiles, puniæ sunt, secundum suas nequitias, prout dicitur ibidem c. 19. Similiter Rom. 1. inexcusabiles declarantur Gentium Philosophi, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt... sed evanerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua.

101 Cum igitur à peccato non excusent cæcitas & ignorantia, per peccatum præcedens inducta, à peccato excusandæ non sunt delectationes & actiones impudicæ, v. g. mollietates & aliæ impudiciæ puerorum, si voluntariæ sint, licet ignorentur esse peccata: si quis enim ignorat eas esse peccata, hoc provenit ex cæcitate cordis, aut tenebris per ali-quod peccatum ipsorum causatis. Nam si cor

ipsorum dispositum esset, ut oportet, erga Deum, nec ex peccatis præcedentibus tenebræ superessent, inordinationem in illis agnoscerent: utpote quam agnoscunt qui in timore Domini justè & piè vivunt. Enimverò certum est peccata illa non committi ex sola ignorantia, sed etiam ex concupiscentia, quæ in intellectu tenebras, & in affectu inordinationem causat; innumerosque homines hoc pacto decipit humani generis hostis, & ad innumera peccata inducit, ad simonias utique in beneficiis, ad usuras in contractibus, ad excessus in sæculi vanitatibus, &c. Unde enim circa simoniam v. g. provenit ignorantia, nisi ex eo quod homo nec affectum illum, nec æstimationem Dei, & eorum quæ Dei sunt, habeat, quem habere debet? Et unde provenit istius affectus & æstimationis defectus, nisi ex eo quod nimis afficiatur erga divitias & honores, quos sperat mediante contractu simoniaco? Unde etiam in usuris, & sæculi vanitatibus, ignorantia provenit, nisi ex eo quod placeant, & cor ad illa conversum, à Deo avertatur, & ideo lumen à lumine non recipiat. Similiter ergo ignorantia in peccatis carnis ex eo provenit, quod cor hominis ad carnis voluptates conversum, à Deo avertatur, & ideo non illuminetur. Siquidem non agit in hominibus diabolus, qui suadet & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque modo, cæcitatatis scilicet & infirmitatis, seu concupiscentiæ.

Et inde fit, quod pueri ad ista perpetranda latebras quærunt, erubescuntque dicere patri vel matri, tale quid se fecisse, licet dicere non pudeat, fecisse se necessaria naturæ, vel similia, non moralem, sed physicam duntaxat coram hominibus indecentiam præ se ferentia; pro quibus nec latebras quærunt, nec viri gravis præsentiam fugiunt, sicut pro impudiciis illis. Signum est ergo quod quasi naturaliter videant iis inesse turpitudinem erubescentiæ dignam, licet distinctè non videant iis Deum offendi. Non magis proinde excusandi sunt, quam infelix Eremita, de quo S. Petrus Damianus, Cardinalis (tantæ eruditionis & sanctitatis, ut consiliis ipsius Summi Pontifices in summis Ecclesiæ negotiis uterentur, prout nominatim usus est S. Gregorius VII.) opusc. 7. c. 21. narrat, quod cum multis virtutibus cum suo collega, Deo servivisset, hac illi per diabolum injecta cogitatio est, ut quodcumque libidine titillaretur, sic semen detritum genitalis membri egerere deberet, tamquam phlegma de naribus projiceret. Qui ob id demonibus, moriens, vidente socio traditus est; tametsi (prout idem sanctus Cardinalis c. 22. prosequitur) nesciendo peccavisset, sibi hoc licere, velut naturalis officii debitum, æstimavit per simplicitatem. Tunc idem socius... penè desperavit dicens: O quis poterit salvus esse! Quomodo iste perit? Cui mox Angelus.

Angelus adstans dixit: Ne turberis; iste enim, licet multa bona fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit.

103 Nec magis, imò minùs excusandi sunt quàm puer, qui natus & educatus inter Paganos, majorum autoritate & consuetudine deceptus, sine mali suspitione colit idola. Quem S. Augustinus in Plal. 64. à peccato non excusat, cum dicit: *Quid faceret puer natus inter Paganos, ut non coleret lapidem, quando illum cultum insinuaverunt parentes ejus? Inde prima verba audivit; illum errorem cum lacte suxit. Et quia illi qui loquebantur majores erant, & puer, qui loqui discebat, infans erat; unde poterat parvulus nisi majorum auctoritatem sequi, & id sibi bonum ducere, quod illi laudarent? Vult nihilominùs Augustinus, tales, ad Christum conversos, de eo veniam à Domino deprecari, cum Psalmista dicendo: *Sermoines iniquorum prævaluerunt super nos, & impietatis nostris in propitiaveris.**

104 Nec magis excusandi sunt, quàm Tutus Lymeni, civis Hipponensis, vir fidelis & gravis, de quo S. Augustinus serm. 111. (per Doctores Parisienses olim adjecto) narrat, quòd cum nescio cui depositum neganti juramentum detulisset (delationem istam licitam existimans, sicut & hodie Casuistæ aliqui licitam censent) & hic pejerasset; Tutus Lymeni ipsa nocte fuit exhibitus ad Judicem, & cum magno impetu atque terrore pervenit ad Presidentem Excelsum quemdam, & admirabilem Virum, cui parebat Officium similiter Excelsorum. Fuit perturbatus retrò vocari, & interrogatus his verbis: *Quare provocasti hominem ad juramentum, quem sciebas falsum esse juraturum?* Respondit ille: *Negavit mihi rem meam. Et responsum est illi: & nonne melius erat, ut rem tuam, quam exigerbas, perderes, quàm animam istius hominis falsâ juratione perimeres? Prostratus jussus est cadi. Cesus est tam graviter, ut in dorso evigilantis vestigia plagarum apparent. Sed dictum est illi, postquam emendatus est: paritur decepta innocentia tua. De cetero cave ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum (ergo non taliter innocens fuit, quin mortaliter deliquerit, sed hoc sensu innocenter, & quia ignoranter) & emendatus est, id est graviter punitus. Sed multò gravius peccatum faciet qui, post illum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem, tale quid fecerit. Ubi eximius P. Christianus Lupus in dissert. de opin. probab. c. 10. sapienter advertit, quòd verba ista, paritur innocentia tua, edicunt Tutum Lymeni peccasse ex ignorantia. Hæc verba, multò gravius peccatum faciet, &c. edicunt Hipponensis populi plures fuisse in eodem errore. Denique verba, fecit ille magnum peccatum, evincunt ipsum peccasse mortaliter. Quo ergo colore puerorum illorum impudicitia magis excusari potest per ignorantiam, quàm delatio illa juramenti in Tuto Lymeni?*

Tom. I.

Denique quòd similes impudicitia per ignorantiam excusandæ non sint, Augustinus docet in inchoata expositione super epistolam ad Romanos: *Quid agimus de iis, qui cum baptismi Sacramenta pueri vel infantes perceperunt, postea negligenter educati, per ignorantia tenebras vitam turpissimam ducunt, nescientes omnino quid Christiana disciplina jubeat, aut vetet; quid polliceatur, & quid minetur, &c. An audebimus peccata eorum propterea non ignorantia peccato deputare, quia baptizati peccaverunt, cum omnino ignorantes, & omnino, quemadmodum dicitur, ubi caput haberent nescientes, in magno errore peccaverint. Ubi, ut etiam Christianus Lupus benè advertit, "agit in quosdam asserentes nulla esse posse peccata ignorantia" (peccata utique verè imputabilia) " & ipsos revincit per ignorantem impudicitiam quorundam indiscipline educationum juvenulorum. Affirmat ipsam omnino procedere ex ignorantia, & tamen per penitentia Sacramentum debere deleri; idèque esse peccata mortalia. Et certè isti nebulonuli suis immunditiis quærunt latebras, erubescunt de ipsis; idèque naturaliter vident esse turpia monstra. " Certè quòd per penitentia medicinam ejusmodi peccata curanda sint, Augustinus adeò frequenter evidenterque repetit in contextu, ut omnino fallantur, qui putant solùm esse peccata materialia. Nullam certè impudicitiam à mortali excusat Apostolus Ephes. 5. v. 5. cum dicit: *Hoc autem scitote, intelligentes quòd omnis fornicator, aut immundus... non habet hereditatem in regno Dei.* Nec unquam in epistolis suis aliquam impudicitiam excusat, sed in omnibus universaliter damnat, nullâ uspiam additâ exceptione, vel exceptionis indicio. Nec certè est quòd sibi quisquam de ignorantia blandiatur, quia quidquid sit in speculatione, deturne, an non detur inculcata similium ignorantia; nullus in praxi securus esse potest, ignorantiam suam inculpatam fuisse: cum nullus securus esse queat de non data ulla culpabili causa istius ignorantia, vel per inordinatam voluntatis ad creaturas adhesionem, vel per neglectam legis æternæ sufficientem considerationem, vel per neglectum aliquid eorum quæ cap. 13. necessaria diximus, ad hoc ut ignorantia censeatur invincibilis & inculcata.*

CAPUT XVI.

Aliquid ad jus naturale pertinens inculpatè ignorari potest ignorantia speculativâ, præsertim in abstrusioribus; sed vix aut ne vix quidem unquam aliquid ejusmodi censendum est inculpatè ignorari ignorantia praticâ. Omne proinde quòd deliberatè sit contra jus naturale, peccatum est.

Sensus est, quòd aliqua jus naturale concernentia ignorari possint absque culpa, quando scientia ignorantia opposita, hic & nunc necessaria non est ad propriam directio-

Q999

nem in agendis, vel omittendis (sic enim Moralialis v. g. absque ulla culpa ignorat jura maritalia; casus etiam difficiles & controverfos de contractibus v. g. licet ignorat, qui non vult eos celebrare) sed quando scientia ignorantiae opposita, hic & nunc necessaria est ad praxim, vix unquam, imò nunquam aliquis ab omni culpa excusandus est, si id quod voluntarie facit, sit contra jus naturale, licet solum sit contra conclusiones remotas ex communibus principiis illius deductas. Tamen si enim fieri queat quòd peccatum, quod aliqui forsitan mortale esset attentà materiā, hic & nunc mortale non sit, ob tantam diligentiam adhibitam ad superanda cognoscendae veritatis impedimenta, ut ea quae superest negligentia nonnisi levis sit, leviter proinde culpabilis: tamen id quod sit ex tali ignorantia, vix, aut ne vix quidem unquam est absque omni peccato formali. Ita post multam diuturnamque considerationem sentio cum concordī Veterum pluriumque gravissimorum Modernorum sententia, communique Sanctorum Theologia.

§. I.

Afferio probatur ex Scriptura.

108 **I**mprimis ex eo quòd Scriptura nunquam excuset ea quae voluntarie fiunt contra legem naturalem (siquidem nullibi invenitur aliquod istius excusationis indicium, sive in veteri, sive in novo Testamento) imò (uti doctissimus vir Antonius Charlasius, Romae anno 1695. cum approbatione Magistri S. Palatii Apostolici, magnisque Romanorum Theologorum elogio impressus, in disput. Theolog. de opinionum delectu c. 25. advertit) videmus in Scripturis sacris à Deo multa puniri, in quibus nullam fuisse culpam crederemus, nisi poena ipsa culpam indicaret, aut nisi Spiritus sanctus doceret culpam fuisse. Nam, ut exempla alia praetermittam, quis in celebri Eliphazii Themantis cum Jobo congressu, in quo adeò obscura erat Jobi innocentia, ut (teste Augustino in Plal. 103.) nemo Jobum non arguisset gravis criminis, dum tam altè de Deo conqueri (quod profectò est contra jus naturale) murmurare, innocentiamque suam tueri videbatur, nisi inerrabilis Judex, seu Veritas ipsa suā ipsum sententiā absolvisset? Quis econtra Eliphazium divini juris causam adversus Jobum laudabiliter egisse, seu Dei justitiam vero zelo, mercedeque digno propugnasse, non sibi persuasisset, nisi ejusdem Judicis sententiā damnatus fuisset? Ita tamen factum divina testatur Scriptura. Quam expendens S. Gregorius Papa l. 35. Moral. c. 5. & 6. *Auditis* (inquit) *cunctis sermonibus Job, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni Judicis sententiam speculationem mentis nostrae convertere, eique dicere: Ecce Domine utraque in conspectu tuo differentiam partes audimus, & Job quidem in hoc certamine virtutis*

suae facta revolvere, & amicos ejus contra eum cognovimus tua justitia gloriam defensare. Inter hac autem quid nostra mens sentiat agnosce. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensionem tua cognoscimus deservire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam. Profer ergo Domine ex invisibili regula subtilissimum tua discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectius locutus, ostende. Sequitur: " Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Job, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos. Quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. " O Domine! judicii tui sententia indicat, quantum à luce tua rectitudinis caecitas nostra discor-dat. Ecce, te Judice, beatum Job victorem esse cognoscimus, quem in te peccasse loquendo credebamus.... Et quidem quantum ad humana judicia in verbis suis amici ejus multo illo rectius dixisse crederentur; sed Veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: " Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job. " Coram me, ait, id est intus, ubi sepe multorum vita displicet, quae etiam foris hominibus placet.... nimirum quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur, etiam quae à veritatis itinere depravatur. Ecce Eliphaz, cum sociis, à Deo condemnatus in puncto remotissimo juris naturalis, in quo usque adeò probabilis videbatur ignorantia ipsius, ut omni humano judicio, laudabiliter egisse creditus fuisset, nisi Veritatis sententiā, non obstante probabilissimā ipsius ignorantia, condemnatus fuisset, velut iram Dei promeritus.

Et ecce hinc radix alta Christianae humilitatis, dum Christianus hinc discit, ibi etiam 109
justo judicio frequenter se condemnari, ubi laudabiliter se egisse putat, tam longèque vias suas esse à viis Domini, ut sicut exaltatur caelum à terra, sic exaltatae sint cogitationes Dei à viis & cogitationibus hominis, saepeque apud Deum deficere, quod profectus putatur esse.

Secundò probatur ex Matth. 15. ubi Judaei 110
arguuntur velut culpabiles, in eo quòd contra jus naturae practice sequebantur sententiam Scribarum & Phariseorum, docentium filios non deesse obligationi erga parentes indigentes, Deo vovendo, seu offerendo ea quae necessaria erant sublevandae parentum necessitati. Quòd enim per hoc excusati non fuerint, Salvator aperte declarat, caecos in praecipitium cadentes vocando non solum Scribas & Phariseos, sic populum docentes, sed & populum doctrinam istam sequentem: *Caeci sic caecum ducatum praestet, ambo in peccati foveam cadunt.* Tamen si Scribae & Pharisei in populo Judaeorum tanta à scientia & sanctitatis opinione forent autoritatis, ut respectu istius populi non daretur humanitatis major, istamque ipsi sententiam rationibus valde plausibilibus fulcirent, à suisque praedecessoribus acceperant, quibus in Cathedra Moysi legitime

succedebant. Catum proinde illum circumstantia illa per accidens obscurum reddiderant; tamen aliis per se clarum.

III Tertiò probatur ex sacris Oraculis, quibus Sapientia aeterna, quæ est ipsa Veritas & lex aeterna (cujus signaculum est lex naturalis) sui cognitionem offert omnibus, ritè volentibus eam accipere; adeoque remouentibus obstacula illius, & adhibentibus media ad eam accipiendam requisita. Quid enim ad id demonstrandum evidentiùs, quàm quod de Sapientia illa dicitur Proverb. 1. *Foris p. adicat, in plateis dat vocem suam: in castris turbarum clamat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens: Usq. quò parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigiliant ad me, inveniunt me. Sap. 6. Concupiscite ergo sermones meos, diligit illos, & habebitis disciplinam. Clara est, & qua nunquam marcessit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt eam, & inveniuntur ab his qui querunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce v. gl. avertit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet. Et qui vigilaverit propter illam, citò securus erit. Quoniam dignos se ipsa circumquærent, & in vis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis. Eccli. 1. Fili concupiscens sapientiam, conserva justitiam, & Deus præbebit illam tibi. Cap. 2. Qui timetis Dominum, diligit illum, & illuminabuntur corda vestra. Qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Prov. 2. Si sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentia: si quaesieris eam quasi pecuniam. Tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies. Tunc intelliges justitiam, & judicium, & aquitatem, & omnem semitam bonam. Sap. 3. Qui corstant in illum, inveniunt veritatem. Non potuit certè evidentiùs aeterna Sapientia cognitionem sui omnibus sui amatoribus & in se confidentibus offerre. Sine ulla ambiguitate tot divina promissa certos nos faciunt, quod sicut sol omnes illuminat qui ad lucem ipsius recipiendam se ritè disponunt, lucisque obstacula remouent; sic aeterna Sapientia, seu justitiæ Sol suæ lucis participes facit omnes, qui dispositiones ad id necessarias adhibent, impedimentaque remouent; ipsos (inquam) lucis suæ participes facit, saltem quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra aeternam justitiam, sapientiamque. Nam, ut Sapiens ait Sap. 9. divina Sapientia scit omnia; & intelligit, & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in sua potentia. Et Psal. 24. Evellat de laqueo pedes meos. Prov. 2. Custodit rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter, servans semitas justitiæ, & vias Sanctorum custodiens. ut eruatur à via mala, & ab homine qui perversa loquitur. Quia, ut c. 3.*

Tom. I.

dicitur, Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum, ne capias. Et ideo non ardeantur gressus tui, & cursum non habebis offendiculum. Ibid. c. 4. Dabit enim inveniendus se significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.

Dixi quantum opus est, ut nihil per ignorantiam faciant contra sapientiam & legem aeternam. Non enim absolute necesse est, quod is qui se ritè disponit, obstaculaque remouet, totius legis naturalis cognitionem accipiat: utpote quam plerique etiam sanctissimi non acceperunt; neque cognitio illa necessaria est ad legem aeternam non transgrediendam: cum Deus innumereis modis legis illius amantes sic dirigere possit, ac protegere, ut nihil contra eam faciant, vel scilicet ipsius cognitionem tribuendo per gratiam illuminantem, vel per doctrinam, per exempla, per scripta aliorum, vel per hoc quod ipsis ingerit dubium vel suspicionem aut timorem mali, docetque in dubiis tutius eligendum; vel per hoc quod offendicula, peccatique occasiones remouet, vel ad lapsum inclinatorum supposita manu sustinet, ne collidantur, &c. Hoc est enim quod significant sacra Oracula proximè relata. Si quis ergo saltem hoc modo non præservetur à violatione legis aeternæ, signum est quod divina lucis & protectionis obstacula non removeat, nec ad eam ritè dispositus sit. Ignorantia proinde & lapsus ipsius non est inculpabilis, nec invincibilis, sed in causa illa omnino vincibilis & culpabilis.

§. II.

Similiter probatur ex Patribus.

O Rigenes namque l. 1. contra Celsum, in-
excusabilem in divino iudicio pronun-
tiat, quisquis contra legem omnium mortalium
animis insuam, id est naturalem, aliquid facit:
Introducentes justum Dei iudicium explo-
derentur, cum ipsi peccatorum poenis, nisi com-
munis omnium seculi præsumptione de morali
disciplina haberet insuam. Quapropter non est
mirandum, Deum eorum quæ per P. opheras &
Servatorem docuit, semina inardisse omnium
mortalium animis, ut in divino iudicio sui in-
excusabilis, habens mandatum legis scriptum in
co. de suo.

Hieronymus l. 1. adversus Pelag. c. 10. con-
tra legem naturalem facta, tanta cum gene-
ralitate damnat, ut ne quidem concubitus
Lot cum filiabus suis (licet ex ignorantia facti
commissum ex ebrietate) à vitio excuset.
Ergo longissimè abfuit ab excusandis factis
contra legem naturalem ex ignorantia juris.
Nec in hoc parvificanda est autoritas ipsius,
licet quoad ignorantiam facti non recipiatur.
Quia quoad ignorantiam juris, ipsum secuti
sunt alii Patres, licet non quoad ignorantiam
facti; uti videre est in Augustino, qui licet
facta per ignorantiam juris naturalis nunquam
excuset, excusat tamen facta per ignorantiam

facti l. 2. contra Cresconium : Si tunica ex lairicino nesciens vestiretur , ex eo sit iniquitatis vestis illa , ex quo cognoverit ; & ipse iniquus , nisi abjecerit . Et qui nesciens uxorem duxit alienam , ex illo sit adulter , ex quo cognoverit , nisi discesserit .

114 Verum-enimvero facta per ignorantiam juris naturalis nusquam excusat Augustinus ; ubicumque de iis agit , ea damnat , tamquam facta per ignorantiam vincibilem , voluntariamque . Nullus est enim (ait conc. 25. in Pl. 118.) qui faciat alteri injuriam , nisi qui sibi fieri nolit , & in hoc transgreditur naturae legem , quam non sinitur ignorare (si agat debita cum reflexione) dum id quod facit , non vult pati .

115 Enarratione quoque in Pl. 57. Quis de justitia inter rogatus , quando non habet causam , non facile respondet , quid sit justum ? Quandoquidem manu formatoris nostri in ipsis cordibus Veritas inscripta : quod tibi non vis fieri , ne facias alteri . Hoc & antequam lex daretur , nemo ignorare permixtus est , ut esset unde judicaretur , etiam quibus non esset data . Sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur , scriptum est in tabulis , quod in cordibus non legabant . Non enim & scriptum non habebant , sed legere volebant . Oppositum est oculis eorum , quod in conscientia videre cogerentur , & quasi forinsecus admodum voce Dei , ad interiora sua homo compulsus est .

116 Sermone 44. de divers. c. 6. Justitia (aeterna utique , in lege naturali descripta) praestitum est iuste vivere : secundum ejus regulam videt quemadmodum iuste vivat : & sicut iusti , bene vivendo , eam vident ; ita iniusti , male vivendo , eam non vident . Nam & ille iuste vivit , cum eam videt , ut secundum eam actus suos dirigat : quia nisi secundum justitiae regulam direxerit actus suos , in errorem iniquitatis impingitur . Atqui agens contra jus naturae , etiam in remotioribus , non dirigit actus suos secundum regulam justitiae aeternae . Ergo in errorem iniquitatis impingit . Nec esse potest nisi iniustus . Quia , ut ait in Plal. 61. cum sis iniustus , esse non potes justus , nisi convertendo te ad quandam justitiam (incommutabilem utique) a qua si recedis , iniustus es ; ad quam si accedis , justus es .

117 Lib. 3. de lib. arb. c. 19. loquens de ignorantia causata per peccatum originale (juris proinde naturalis , non positivi , nec factorum) respondensque quaestioni hominum murmurantium contra Deum , & dicentium : Si Adam & Eva peccaverunt , quid nos miseri fecimus , ut cum ignorantia cecitate , & difficultatis cruciatibus nasceremur ? sic ait : quibus breviter respondetur , ut quiescant , & adversus Deum murmurare desinant . Responde enim fortasse quererentur , si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret : cum vero ubique sit praesens , qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet , doceat credentem , diligentem exhortetur , conantem

adjuvet , exaudiat deprecantem : non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras , sed quod negligis quod quod ignoras . . . Ista tua propria peccata sunt . . . nulli enim hominum ablatum est scire utiliter querere , quod inutiliter ignorat , & humiliter confitendam esse imbecillitatem , ut quarenti & confitenti ille subveniat , qui nec errat dum subvenit , nec laborat . Et c. 20. Anima nostra facultatem habet , ut adjuvante Creatore seipsam excolat , & pro studio possit omnes acquirere & capere virtutes , per quas & a difficultate cruciante , & ab ignorantia cecitate liberetur . . . non enim . . . parum est accepisse naturale iudicium , quo sapientiam praeparat errori , & quietem difficultati , ut ad hoc studendo perveniat . Quod si agere noluerit , peccati rea iure tenebitur , tamquam quae non bene usa sit facultate quam accepit . Quamquam enim in ignorantia & difficultate nata sit (velut poenis & effectibus peccati originalis) non tamen ad permanendum in eo quod nata est aliqua necessitate comprimuntur . . . Quandoquidem . . . in ipsa ignorantia & difficultate liberam voluntatem petendi , & querendi , & conandi non abstulit , datusque perentibus , demonstraturis quarentibus , pulsantibus aperturus . . . Hanc proinde ignorantiam & difficultatem , studiosi & benevolens evincendam , ad coronam gloriae valeat Deus praestare : negligentibus autem . . . non ipsam ignorantiam in qua natus est . . . pro crimine obicit ; sed quia in ea potius permanere , quam studio querendi atque discendi . . . ad veritatem . . . pervenire voluerunt , iusto supplicio vindicat . Igitur omnis ignorantia juris naturae (juxta Augustinum) voluntaria est , culpabilisque , non quatenus in ea nati sumus (quomodo eam propria voluntate non contraximus , sed alienam Protoparentis ; quod non sufficit ad peccatum actuale) sed quatenus eam non vincimus cum possemus , & deberemus . Quod enim non vincatur , in voluntariam hominis negligentiam Augustinus rejicit , tamquam qui bene usus non fuerit facultate petendi , querendi & conandi , quam accepit .

Nec tamen naturalis facultas , seu potestas 118 quam cuilibet ad ignorantiam depellendam tribuit Augustinus , se sola sufficit (licet hoc ibi non explicet , quia dum libros illos de libero arbitrio conscripsit , à Semipelagianorum errore nondum ex toto immunis erat , prout ipse fatetur) quinimodo ex iis quae alibi tradit , certum est ad potentiam , completentem omnia necessaria ad ignorantiam illam actu depellendam , liberi arbitrii vires non sufficere , sed necessarium esse caeleste lumen , seu gratiam efficacem . Si enim ut sciat quemadmodum vivere debeat , sufficit ei liberum arbitrium . . . evacuatur crux Christi , ait l. de nar. & grat. c. 40. Quis enim nesciat (inquit l. de spir. & lit. c. 35.) non esse in hominis potestate quid sciat ? Et ratio est quia sine gratia efficaci homines nunquam id agere volent , quod ad pellendam illam ignorantiam necessarium est , nec ad id requisita (cap. 13. memorata) unquam

præstabant, prout ex Augustino ostendimus l. 9. Nunquam v. g. ut oportet orabunt: si quidem & ipsa oratio inter gratiæ munera reperitur, ait epist. 194. aliis 15.

119 Et hinc amplius ostenditur, omnem juris naturalis ignorantiam (juxta Augustinum) esse vincibilem: quia, ut verè talis sit, sufficit quòd vincibilis sit per gratiam, et si de facto vinci nequeat per naturam solam. Quemadmodum enim Dei mandata, licet ab hominibus in hoc statu servari nequeant per naturam, ex hoc nihilominus verè possibilia sunt, etiam respectu hominum gratiæ efficaci destitutorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quā nullus destituitur nisi ob culpam; sic ignorantia juris naturalis, licet de facto vinci nequeat per naturam, ex hoc nihilominus verè est vincibilis, etiam respectu hominum gratiæ efficaci destitutorum, quia ab ipsis vinci potest per gratiam, quā nullus destituitur, nisi ob culpam. Et hoc est quod Augustinus in lib. de corrept. & grat. atque ex Augustino docet S. Thomas 2. 2. q. 2. a. 5. ad 1. hisce verbis: *Si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo, ad quæ non potest sine gratia præparante... sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ; quod auxilium quibuscumque divinius datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis peccati, aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Unde l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. Augustinus in hominum culpam refundit, quòd ipsis non detur gratia, quā innotescat quod latebat: Ut innotescat quod latebat, & scire fiat quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates; quā ut non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo. Enimverò, ut ait l. de nat. & grat. c. 17. Deus non dat omnibus quibuscumque sapientiam, sed his omnibus qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est. Quod quisquis non facit, vitio suo non facit. Siquidem, ut ait c. 22. prævaricatorem legis dignè lux deserit veritatis, quā desertus utique sit cæcus, & plus necesse est offendat. Et c. 67. Justissima est peccati pœna, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit, erretque etiam invitus.*

120 Et idè epist. 105. ad Sixtum, inexcusabilis est (inquit) omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento propria voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat... quia & ipsa ignorantia, in iis qui intelligere noluerunt, sine dubio peccatum est; in iis qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est iusta excusatio, sed iusta damnatio.

121 Nec tamen est aliquis in hac vita, qui prorsus impotens sit ad jus naturæ intelligendum: quia licet plurimi id non possint potentiā consequente, sive complectente omnia necessaria ad actum intelligendum; id tamen omnes possunt potentiā antecedente: quia ad id possunt à Deo gratiam recipere; nec in hac vita gra-

tia lumen unquam ita penitus ab hominum mentibus abscedit, ut non aliquo ipsius fulgore identidem illustrentur, cui si ut oportet auscultarent, plenius illuminarentur. Sed idè non auscultant, imò ab eo suā se voluntate avertunt, quia affixivo creaturarum amore tenaciter alligantur. Et hoc est quod Augustinus docet in Psal. 6. dicens: *Ea est cecitas mentis, in quam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur; sed nondum penitus, dum in hac vita est: sunt enim tenebra exteriores, quæ magis ad diem iudicii pertinent, ut penitus extra Deum sit, quisquis cum vivit corrigi noluit. Et tr. 1. in Joan. Non idè cogitens stulta corda, quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: ipsi enim propter peccata tenebra sunt; quomodo positis in sole cæcus, præsens est illi sol, sed ipse soli est absens.*

Denique ea quæ contra jus naturæ fiunt ex 122 ignorantia prorsus invincibili, nusquam Augustinus damnat de peccato; imò l. 3. de lib. arb. c. 18. econtrà dicit: *An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Sed usque adè indefinitè, & absque exceptione damnat quæcumque contra jus naturæ fiunt, ut absque ulla exceptione addat ibidem: peccatur autem in illis per fallaciam, seu ignorantiam: caveri igitur potest. Ne quidem in iis excipit, seu excusat facta ex necessitate quadam, ex peccato originali proveniente. Dicit enim l. 1. oper. imperf. contra Julian. n. 105. Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis istius peccati esse pœnam, quod nullā necessitate commissum est... cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit, in agenda vita, quanto labore discatur (loquitur ergo de remotioribus, quæ sola magno labore discuntur) qui autem hoc nesciunt, ipsi boni appetendi malique vitandi ignorantia patiuntur peccandi necessitatem. Necesse est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: "Delicta juventutis meæ, & ignorantia meæ ne memineris." Quod genus delictorum si non imputares Deus justus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis. Et n. 6. Necesse est ut peccet, à quo ignoratur iniustitia (seu lex æterna prohibens id quod facit) nunquid idè cum iustitiam cognoveris, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commissi?... Non est igitur impunitas in necessitate peccandi; sed ut non ob ista necessitas, donat Dei gratia... & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitulando, ne intremus in tentationem.*

Rursus epist. 47. aliis 154. indefinitè ac sine 123 exceptione dicit: *Siquis bonum putaverit, quod malum est, hoc putando utique peccat (ex vincibili proinde ignorantia putat) & ea sunt omnia peccata ignorantie, quando quisque benè fieri putat, quod malè fit. Quod indefinitè ac sine exceptione non dicit, nec dicere potest de omnibus quæ contra jus positivum igno-*

ranter fiunt; nec de iis quæ fiunt contra jus naturale ex ignorantia facti. Loquitur ergo de omnibus quæ contra jus naturale fiunt ex ignorantia juris. Ea proinde omnia fieri vult ex ignorantia vincibili.

124 Similiter de solis loquitur factis contra jus naturæ, scienter scientiæ facti, sed ignorantiter ignorantia juris l. 1. Retract. c. 15. dum indefinite dicit: *Qui nesciens peccavit, quia voluit fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit; sed voluntate facti, non voluntate peccati; quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.* Neque enim peccatum vult voluntate facti, qui aliquid contra jus naturale facit ex ignorantia facti, v. g. dum Jacob accessit ad Liam, accedere putans ad Rachel. Hoc enim voluit, quod cognovit; cognovit autem hoc quod bonâ fide putavit esse verum, utrique se accedere ad suam. Voluit ergo accessum ad suam. Per consequens non fecit peccatum voluntariè voluntate facti, sicut qui sciens accedit ad non suam, nesciens id esse prohibitum. Aliter proinde Augustinus loquitur de iis quæ contra jus naturæ fiunt ex ignorantia facti, aliter de iis quæ contra illud fiunt ex ignorantia juris, etiam positivi. Quia nec ille, qui die prohibito v. g. comedit carnes, nesciens esse prohibitum, vult peccatum voluntate facti: cum id in quod fertur voluntas ipsius, non sit peccatum, sed simplex esus carnum, qui de se non est peccatum. Verum-enimverò id in quod fertur voluntas ejus, qui voluntariè mentitur v. g. est peccatum; est enim & cognoscitur esse mendacium; quod ex se indispensabiliter est peccatum. Ergo talis vult peccatum voluntate facti; licet illud non velit (formaliter utique) voluntate peccati. Tamen enim nesciat formaliter se peccare, voluntariè mentiendo, equidem voluntariè facit id, quod de se est contra legem æternam. Et ideo voluntariè facit quod voluntariè facere non debet, nec potest. Per consequens non excusatur secundum Augustinum. Excusaretur autem si ignorantia ipsius foret invincibilis. Talem ergo ignorantiam Augustinus vincibilem censet, non invincibilem.

125 Et ideo peccatum propriè dictum (formaliter proinde tale, non materialiter duntaxat) l. 22. contra Faustum c. 27. definit; *dictum, factum vel concupitum* (deliberatè utique) *contra legem æternam*; per consequens definit, omnem verè mendacem, id est, qui deliberatè loquitur contra mentem; omnem verè perjurum, id est, qui deliberatè contra mentem falsum jurat; omnem verè fornicatorem vel adulterum, id est, qui deliberatè cognoscit non suam, solutam vel conjugio ligatam, formaliter peccare: quia verè & propriè vult & facit actum in ea ratione, in qua lex æterna illum prohibet, mendacium utique in ratione mendacii, perjurium in ratione perjurii,

fornicationem vel adulterium in ratione fornicationis vel adulterii. Nihil verò amplius requiritur ad peccatum verè ac propriè dictum, formaliter proinde tale, quàm deliberatè velle & facere actum, ea in ratione, in qua lex æterna illum prohibet: cum omnis ejusmodi actus, sit dictum, factum vel concupitum deliberatè contra legem æternam; omnis proinde actus ejusmodi sit verè & formaliter peccatum, non obstante ignorantia legis æternæ ipsum prohibentis: utpote quæ secundum illam definitionem censenda est vincibilis, non verò invincibilis, quæ sola excusat à peccato. Vide quæ ad ipsum confirmandum dicemus infra §. 5.

De mente itaque Augustini non est relictus 126 ambigendi locus. Et ideo ipsi indefinite subseribunt alii Patres communiter: S. Prosper sent. 309. & in respons. ad dub. 8. Genuensium, S. Fulgentius l. 1. de verit. prædest. cap. 20. Gregorius Magnus l. 1. Moral. c. 2. S. Ildorus Hispal. l. 2. sent. c. 17. S. Bernardus l. de præcept. & dispens. c. 18. sicut & Innocentius III. cap. per tuas de simonia, ubi definit eum qui in sui ordinatione per ignorantiam aliquid promiserat, simoniacum esse, ignorantia ejus non obstante. Unius Properi verba ex respons. ad dub. 8. Genuens. referam: *Divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis spiritum fidei, consilii, & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui: quæ bona si non dedisset nobis... cum his qui non cognoverunt Deum, aut, cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt... sed hoc ipsum suæ sapientiæ deputantes, stulti facti, obscurato corde, evanuerunt in cogitationibus suis; cum his, inquàm, sederemus in tenebris, & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excusationem de ignorantia, nec præsidium de natura.*

Ista enimverò fuit Sanctorum omnium ratio (ait clarissimus vir Charafius de opin. delectu c. 25.) qui humili confessione, lachrymis ac voluntariis castigationibus studebant abolere, quæ ignoranter commiserant contra jus naturale, quæque nos fortè omni culpâ vacasse censeremus. Iste etiam communis Ecclesiæ sensus esse videtur, dum in Offertorio Missæ sic orare jubet Sacerdotes omnes: *Suscipe sancte Pater... hanc immaculatam hostiam, quam ego indignus famulus tuus offero tibi, pro innumerabilibus peccatis, offensionibus & negligentis meis, &c.* Neque enim Sacerdotes sancti innumera peccata, offensiones, negligentias committunt scienter, sed ut plurimum ignoranter vel inadvertenter; pro iis nihilominus veniam deprecantur, & sacrificium offerunt. Enimverò cum Deus non possit non odisse quidquid æternæ legi suæ adversatur; verè etiam amatores Dei non possunt non odisse quidquid legi æternæ, ac per consequens naturali (quæ descriptio est æternæ) contrarium admiserunt, illudque pro viribus per poenitentiam expiare, attendendo

(uti

(ut attendendum monet Augustinus de spir. & lit. c. 36.) quam in multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; & postea per Scripturam ejus, sive certâ & perspicuâ ratione communiti, cum didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.

§. III.

Sanctis Patribus concinīs S. Thomas, concinīs & concors sententia veterum Theologorum. concinunt denique & Modernis nobilissimī.

128 **O**mnem juris naturalis ignorantiam, etiam quoad remotiora, cognituque difficiliora, esse vincibilem, nec per eam à formali peccato excusari quemquam deliberatē agentem contra illud, perspicuē tradit S. Thomas quodlib. 8. a. 13. hisce verbis: *Quodlibet modis aliquis ad peccatum obligatur, uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur; alio modo faciendo contra conscientiam, etiam si non sit contra legem..... illud autem quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam.* Verba generalia sunt, & absque exceptione expriment omne quod sit contra legem naturalem (in ea quippe exemplificat S. Doctor) esse peccatum, nec à formali peccato excusari per hoc quod est secundum conscientiam. Atqui dum agitur contra remotē vel remotiū spectantia ad jus naturæ, agitur equidem contra legem naturalem. Ergo semper est malum, nec à peccato formali excusatur ex hoc quod per ignorantiam est secundum conscientiam. Nulla proinde conscientia seu ignorantia ejusmodi est invincibilis, sed semper vincibilis. Non excusatur (inquam) à peccato formali. Quia de eo tam manifestē agit S. Thomas in verbis posterioribus, quam in prioribus, quibus dicit, quod *duobus modis aliquis ad peccatum obligatur, id est peccati reus inexcusabiliter efficitur, vel faciendo contra legem, etiam si non contra conscientiam, vel faciendo contra conscientiam, etiam si non contra legem.* Nec minùs vult formaliter peccare eum, qui agit contra legem, etiam si non contra conscientiam, quam eum qui agit contra conscientiam, etiam si non contra legem. Non minùs etiam manifestē id significant verba ista: *Illud quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam.* A quo enim dicit non excusari, nisi à formali peccato: Aliarum responsionum, quas Adversarii faciunt ad textum illum S. Doctoris, insufficientiam demonstrabimus l. 11. cap. 82. §. 3. ubi & apparebit argumentum, pro assertione nostra ex textu illo petito, hætenùs solum non esse, nec solvendum.

129 Alter textus S. Thomæ pro eadem assertione desumitur ex opusculo ipsius de decem præceptis in principio, ubi etiam indistinctē & absque exceptione sic loquitur: *Lex naturæ...*

nihil aliud est nisi lumen intellectus, instum nobis à Deo, per quod cognoscimus quid agendum, & quid vitandum. Hoc lumen & hanc legem dedit Deus homini in creatione; sed multi credunt excusari per ignorantiam; si hanc legem non observent. Sed contra eos dicit Propheta Ps. 4. "Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? quasi ignorent quid sit operandum. Sed ipse ibidem respondet: "Signatum est super nos lumen vultus tui Domine." In agente ergo contra legem naturæ S. Doctor non admittit excusationem per ignorantiam. Admitteret autem si ullam istius legis ignorantiam teneret invincibilem, ac prorsus involuntariam. Igitur nullam teneret esse talem, sed omnem teneret vincibilem & voluntariam, saltem in causa, scilicet in peccato aliquo per quod induta est. Cujusmodi ignorantiam à peccato non excusare docet lect. 7. in cap. 1. ad Rom. hisce verbis: *Si ignorantia causetur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare.*

Unde 1. 2. q. 76. a. 3. docet quidem ignorantiam invincibilem excusare à peccato; sed ad 3. innuit, solam illam esse talem, seu à peccato excusantem (in materia utique juris naturalis) quæ totaliter aufert usum rationis. Cum enim sibi objecisset, hominem solum esse capax peccati, in quantum est particeps rationis; per ignorantiam verò tolli scientiam, per quam ratio perficitur. Ergo ignorantia totaliter excusat à peccato. Respondet quod si esset talis ignorantia, quæ totaliter usum rationis excluderet, omnino à peccato excusaret, sicut patet in furiosis & amentibus; non autem semper ignorantia causans peccatum est talis. Et ideo non semper totaliter excusat à peccato. Ibidem etiam q. 94. a. 6. hoc quod ratio naturalis impeditur applicare commune principium legis naturalis ad particulare operabile, esse dicit propter concupiscentiam vel aliam passionem, vel etiam (ut paulo post addit) propter malas persuasiones, vel propter pravas consuetudines, & habitus corruptos. Quæ omnes causæ cum culpabiles sint, ignorantia quoque inde orta culpabilis & vincibilis est, non invincibilis & inculpata.

Accedit 1.º quod juxta S. Doctorem 3. p. 131 q. 80. a. 4. ad 5. ignorantia juris (naturalis utique, in ea quippe exemplificat) non excusatur, ut dum quispiam reputat non esse peccatum quod est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale: quamvis in certis circumstantiis cognitu difficile sit esse peccatum mortale, v. g. dum quis educatus est in locis, ubi integra natio, v. g. Turcica, eam credit, suisque filiis verbo & exemplo docet esse licitam, nec quispiam docet illicitam esse. Insuper lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic. dicit, quod ignorantia, quæ quis ignorat quid oporteat facere, vel vitare... non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia: quia quilibet tenetur adhibere sollicitudinem ad sciendum quid oporteat enim facere aut vitare, secundum legem, utique naturalem.

de qua sola agit Philosophus, quem ibi S. Doctor commentatur. Et optima est ratio S. Doctoris; vel ipso enim naturali lumine notum est, cum qui aliquid facere vult vel debet, debere scire siue, vel non sit licitum; debere proinde sollicitum esse ut faciat quod in se est ut hoc addiscat.

- 132 Accedit 2°. quod S. Doctor 1. 2. q. 71. a. 6. admittit approbatque Augustinianam definitionem peccati: *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam*, ipsiusque bonitatem hæc probat ratione: *Peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex eo quod est voluntarius. Habet autem actus humanus, quod sit malus, ex eo quod caret debita commensuratione. Omnis autem commensuratio cuiuscumque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam; à qua si divergat, incommensurata, adeoque mala erit. Regula autem voluntatis humana est duplex; una propinqua, & homogenea, scilicet ipsa humana ratio. Alia est prima regula, scilicet lex æterna. ... Et ideo Augustinus in definitione peccati posuit duo: unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit: „dictum, factum, vel concupitum. „ Aliud autem quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dixit: „contra legem æternam. „ Quæ duo cum reperiantur in actu deliberato, qui fit contra legem æternam, licet ignoretur contrarietas ipsius ad legem æternam; igitur actus ille iuxta S. Doctorem est actus formaliter malus & peccaminosus: utpote nulli suæ regulæ conformis; non enim legi æternæ (utpote ipsum prohibenti) nec ulli alteri morum regulæ: cum nihil habeat rationem regulæ actus humani, nisi quod legi æternæ conforme est, ab eaque derivatum. Eoque ipso quo actus ille est contra legem æternam, est quoque contra æternam iustitiam, contra æternam sapientiam, contra æternam honestatem, contra ordinem quem lex æterna observari iubet. Igitur est formaliter injustus, insipiens, inhonestus & inordinatus, adeoque formaliter peccaminosus; nec à formali peccato excusatur per ignorantiam legis æternæ; nec proinde ignorantia istius legis esse potest invincibilis & involuntaria, sed voluntaria & vincibilis.*

- 134 S. Thomæ & SS. Patribus concinunt veteres concorditer Theologi, uti testantur Gerson lect. 4. de vit. spirit. Alphonsus à Castro proximè referendus, Vasquez 1. 2. disput. 122. Comitulus 1. 5. respons. moral. c. 1. *Concors est sententia (ait Gerson) nullam in his qua legis divina sunt, cadere ignorantiam invincibilem: quia facienti quod in se est Deus semper assistit, paratus illustrare mentem, quantum oportebit ad salutem. Theologi omnes (ait Alphonsus à Castro) concorditer docent, ignorantiam juris natura neminem excusare à transgressione illius legis. Vasquez, licet isti doctrinæ contrarius, pro ea refert Albertum Magnum, Alensem,*

Bonaventuram, Guilielmum Parisiensem, Guilielmum Altisiodorensis, Durandum, Gabrielem, Gersonem, Adrianum VI.

Insuper refert Henricum à Gandavo. Et refert etiam poterat Hugonem à S. Victore, S. Raymundum, S. Antoninum, S. Bernardinum Senensem, Gregorium Ariminensem, Cajetanum. Quos deinde secuti sunt Hesselius in explic. Decal. c. 21. Alphonsus à Castro 1. 1. de potest. legis pæn. c. 2. Comitulus loco citato per plura capita. Molanus in Compend. Theol. pract. tr. 5. c. 6. Sanbouius Doctor Sorbonicus, to. 2. tit. de probab. casu 194. Sinichius in Vindic. Decal. c. 8. & 9. Steyartius in suis Aphorismis disput. 2. Merenda in doctissimo suo adversus probabiliter volumine. Cardinalis Toletus tr. 7. de pecc. mort. c. 18. Facultas Theologica Lovaniensis, in articulis Innocentio XI. præsentatis. Antonius Charlasius de opin. delect. c. 21. (qui liber, uti supra dixi, Romæ anno 1695. in Typographia Camera Apostolicæ impressus fuit, approbante Magistro S. Palatii, doctrinamque libri illius P. Josephus Alfaro Jesuita, ad examen ipsius ab eodem Reverendissimo P. Magistro S. Palatii deputatus, optimam censuit) Estius in 2. distinct. 22. §. 4. Ex sacro Prædicatorum Ordine eandem assertionem sequuntur Cajetanus in 1. 2. q. 76. a. 4. Contentsonus to. 3. dissert. 6. c. 1. q. 5. Jacobus à S. Dominico in suis Elucidationibus Apologet. Moral. Christianæ circa delect. opinion. pag. 211. 240. & seqq. Natalis Alexander Theol. dogm. to. 7. pag. 161. Norbertus Delbecque in Dissert. Theol. de advertent. necess. ad peccand. pag. 217. Et hanc sententiam probabiliorum agnoscit Mercorus in Responsione ad epist. Theologi Parisiensis in fine. Eandem sententiam tradit noster Carolus ab Assumpt. in Triumpho Thomist. Ex familia Capucinorum Bassæus v. ignorantia. Ex familia Augustiniana Eminentissimus Cardinalis Norisius in Vindic. Augustinian. Christianus Lupus de opin. probab. c. 9. Franciscus Farvacquius, Leonardus Van Roy, Thomas San Terre, uno verbo tota Schola Augustiniana. Tota etiam penè Ecclesia Gallicana in Censura Apologiæ Casuistarum, signanter Eminentissimus D. Cardinalis Forbinus de Janson, Episcopus Bellovacensis (tunc Dinienfis) Vantadurius Archiepiscopus Bituricensis, Gondrinus Archiepiscopus Senonensis, Godæus Episcopus Venciensis, &c.

Solum hæc exhibebo verba quinque articulo-
rum ex iis quos Deputati sacre Facultatis Lovaniensis anno 1677. Innocentio XI. examinandos obtulerunt. 1. Duo nobis innata sunt vitia originalia, concupiscentia, & naturalis legis ignorantia. 2. Ut nulla concupiscentia est insuperabilis; ita nulla ejusmodi ignorantia est invincibilis. 3. Quippe sicut omnis illa per divina gratie auxilium; ita etiam hæc per ejusdem gratia lumen superari potest. 4. Opera igitur nostra, naturali legi contraria, quæ ex tali ignorantia

norantia procedunt, à peccato plenè excusari nequeunt, ne favore quidem ullius verisimilitudinis, vel probabilitatis. 5. Ad summum potest subinde mortalis macula dilui in venialem.

137 Hæc doctrina, post exactissimum integri bien-
nii examen, non semel duntaxat, sed iteratò
judicata fuit immunis ab omni censura: eò
quòd ad instantiam quorundam Adversario-
rum, primo examini non acquiescentium, re-
vocata fuerit ad secundum, ne maturius exa-
mem desiderari posset.

S. IV.

Observatio notabilis pro intelligentia Veterum.

138 **A**sertionis nostræ veritas vel solo naturali
lumine ab ipsis quoque Ethnicis Philo-
sophis agnita fuit. Prout ex Anthistene, Pla-
tone, Aristotele, Cicerone, Seneca, & Epi-
cteti Ariano demonstrat Doctor Claes Ethi-
cæ suæ p. 1. c. 49. Unius Aristotelis verba re-
feram, qui l. 3. Ethic. c. 1. expressè tradit,
ignorantiam quidem facti; seu particularium
circumstantiarum, actus nostros accidentaliter
afficientium (quam vocat ignorantiam par-
ticularem) à malo subinde excusare; igno-
rantiam tamen juris naturalis (quam vocat
universalem) non excusare: quia non efficit
ut actio sit involuntaria, sed mala: Non idèò
quisque involuntariè agere dicitur, quia quid
expediat, nescit. Omnino enim illa ignorantia,
quæ quis eligit certum aliquod malum, non effi-
cit ut involuntaria sit actio, sed ut sit mala.
Quod idem de ea dici potest, quæ quis præcep-
ta benè vivendi generatim ignorat: talem enim
ignorantiam vitio vertimus. Quæ verò involun-
tarias facit actiones.... circa singulares rerum
circumstantias tota versatur; & tunc propriè
est venia locus.

139 Circa quæ verba istud est advertendum,
quòd non idèò Philosophus juris naturalis ig-
norantiam vocat universalem, seu (ut S. Tho-
mas loquitur 1. 2. q. 76. a. 2.) universalium ju-
ris præceptorum, quòd sola universalium juris
naturalis præceptorum ignorantia culpabilis
sit: sed quia (uti S. Doctor explicat ad cita-
tum Philosophi locum, fatereturque Vasquez
1. 2. disp. 122. c. 1.) per ignorantiam univer-
sale, eam juris ignorantiam intelligit, quæ
quis ignorat jus naturale omnibus universim
hominibus ostendens, quid agere, quid fu-
gere debeant, sive juxta communissima juris na-
turalis præcepta, sive juxta specialia, specta-
to cujusque officio & statu, ab unoquoque
specialiter observanda.

140 Et hoc benè notandum pro intelligentia
veterum quorundam Theologorum, aientium
difficilia quædam juris naturæ à nonnullis in-
culpate ignorari posse, & juxta hoc limitan-
dum istud, quod Gratianus cap. turbatur 1.
q. 4. dicit: Ignorantia juris naturalis omnibus
adultis damnabilis est. Sensus est enim, quòd
non omnes explicitè scire tenentur omnia par-
ticularia legis naturæ præcepta, sed aliquain-

Tom. I.

culpate ignorare possint ignorantia speculati-
vâ, v. g. casus subiles simoniæ, si in matè-
ria istorum casuum nihil agere velint. Et hoc
est quod dicit Alensis, sanctorum Thomæ &
Bonaventuræ in Theologia Magister, p. 2. q.
113. membro 8. dum ad hanc objectionem:
Doctores dubitant in casibus subtilibus simoniæ,
& hujusmodi peccatorum. Ergo non possunt sci-
ri à Laicis. Ergo non tenentur. Respondet:
quilibet tenetur scire implicitè vel explicitè,
particulariter, vel ad minus generaliter, sub
illa scilicet generali ratione quam dicit natu-
ra; sed Laici non tenentur scire de quolibet
mortali explicitè, licet teneantur vitare in propria
ratione. Ita etiam Adrianus VI. quodlib. 1. a.
3. alphab. 2. Ignorantia juris naturalis quoad
prima principia juris naturæ, & alia quæ quis
pro officio vel statu scire tenetur (uti mercator
scire tenetur casus difficiles juris naturæ, in
quorum materia vult operari) unicuique est
damnabilis; non quoad ea, quæ pro officio
& statu scire non tenetur. Et sic credo limitan-
dum illud (dictum Gratiani) & istud sentit D.
Thomas 1. 2. q. 76. a. 2. in corp. Nec sanè Vere-
rum quisquam negat culpabilem esse ignoran-
tiam difficultium punctorum juris naturæ, quæ
quis pro officio vel statu scire tenetur, vel in
quorum materia vult operari. Quia in istis te-
netur peccatum vitare, ut omnibus notum est;
vel ergo scire tenetur sibi licitum esse quod fa-
cere vult, vel à faciendo abstinere.

Hinc nullum mercatorem à peccato excu-
fati posse docet Adrianus, si contractum inie-
rit jure naturæ vetitum, quantumvis doctissi-
mi viri licitum esse judicassent. Ob rationem
dictam: eò quòd utique ignorantia juris na-
turæ damnabilis sit, in iis quæ quisque pro of-
ficio & statu scire tenetur. Ad mercatoris ve-
rò officium spectat scire, an contractus, quem
inire vult, licitus sit. Nec refert (inquit) quòd
ignorantia fortè ipsi invincibilis sit quoad dis-
solutionem (id est quòd ob contrarietatem opi-
nionum devenire non possit ad notitiam veri-
tatis, discernendo eam à fallacitè opposita ap-
parente) nisi etiam invincibilis sit quoad pec-
cati evasionem. Quia (ut ait quodlib. 4. alph.
3. l. 1.) ignorantia invincibilis quoad dis-
solutionem, & vincibilis quoad evasionem, non
excusat ex toto à culpa.

Sed dices fortasse (inquit) hæc sententia
ferè totum mundum involvit: cum sic mer-
cantes, contractu jure naturæ illicito, quan-
tumcumque sequerentur Doctorum sententias,
non excusarentur à peccato: cum ibi igno-
rantia sit vincibilis quoad evasionem, absti-
nendo à contractu. Et similiter in multis aliis,
ut contrahendo cum alio, postquam maritus
lapsus fuerit in hæresim; quòd olim declara-
verat Cælestinus Papa esse licitum. Ad hanc
objectionem, quam hodie tam operosè exag-
gerant Adversarii, respondet Adrianus, non
totum mundum involvi: quoniam in simili-
bus verè confugientes ad se non finit Deus
peccati labe inquinari, sed dat meruentibus se

Rrrr

significationem, ut fugiant à facie archi, ut liberentur dilecti sui. Pl. 59. quasi dicat, quod metuentes ac diligentes se Deus instruat per internam inspirationem de modo fugiendi peccatum, v. g. abstinendo à contractu, vel occasionem illius removendo, &c. ut sic à peccato & damnatione liberentur.

§. V.

Eadem doctrina ratione multiplici comprobatur.

¹⁴³ Prima ratio est, quia quicumque deliberatè aliquid facit contra legem æternam, sive quod secundum se est malum, perturbat naturalem ordinem, quem lex æterna conservari jubet, perturbarique vetat, etiam si ignoret se ordinem illum perturbare. Hoc enim facit quisquis v. g. deliberatè mentitur, pejerat, fornicatur, adulteratur; hoc enim sibi fieri non vult, & naturalis ordo quem lex æterna conservari jubet, est principium istud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Ergo quisquis hoc facit, inordinatè, adeoque turpiter & peccaminosè facit, poenæque dignus est: siquidem ut D. Anselmus l. cur Deus homo c. 15. ait: *Poenas si divina Sapiencia, ubi perversitas rectum ordinem perturbare nititur, non adderet, fieret in ipsa universitate, quam Deus debet ordinare, quædam ex violata ordinis pulchritudine deformitas, & Deus in sui dispositione videretur deficere.* Ne contingat verò ista deformitas, nunquam deformitas illa contingit sine decore vindictæ, ut Augustinus loquitur l. 3. de lib. arb. c. 15. Quia, ut S. Thomas ait l. 1. p. q. 103. a. 7. impossibile est quod aliquid contingat præter ordinem divine gubernationis; sed ex hoc ipso quod aliquid ex una parte videtur exire ab ordine divine providentiæ... secundum aliquam causam, necesse est quod in eundem ordinem relabatur secundum aliam causam. Quia, ut ait l. 2. q. 93. a. 6. quantum deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, prout scilicet in tantum patiantur quod lex æterna dicat de eis, in quantum deficient facere quod legi æterna convenit. Nec excusare se quis potest per ignorantiam istius legis æternæ. Quia, ut Augustinus dicit in Pl. 57. semper habet in corde suo unde judicetur, qui contra dictum ordinem legis æternæ aliquid facit. Quandoquidem manu formatoris nostri in cordibus nostris Veritas scripsit: „Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri.“ Hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicarentur... Non enim scriptum in cordibus suis non habebant, sed legere volebant. Quia appetentes ea quæ foris sunt, à seipsis exules facti erant. Quia ergo & tu fugitivus ex cordis tui, ab illo qui ubique est... ad teipsum intro revocaris, ibi visurus te nolle pati quod facis alteri. Ibi proinde quisque videt malum esse alteri facere quod pati non vult. In isto proinde generali principio, quod tibi non vis fieri, &c. unusquisque confuse saltem & in genere cognoscit malum

esse, quod contra jus naturæ facit. Ad peccandum verò, formaliter sufficit generalis illa, implicita & confusa cognitio. Et hinc se protinus offert

Secunda ratio, quod utique jus naturæ nemo ignoret in particulari operabili, si ad commune illud juris naturalis principium debite reflectat, illudque ad particulare operabile bene applicet. Quod autem illud ad particularia operabilia male applicet, provenit ex eo quod extra se exul factus, ea quæ foris sunt inordinatè appetat; proveniat proinde ex inordinatis concupiscentiis, passionibus, pravis consuetudinibus ipsius, sicut & ex malis persuasionibus, & habitibus corruptis. Neque enim aliam causam (cum Apostolo & sancto Augustino) S. Thomas assignat l. 2. q. 94. a. 6. ubi sic: *Ad legem naturalem pertinent primò quædam præcepta communissima, quæ sunt omnibus nota; quædam autem secundaria præcepta magis propria, quæ sunt quasi conclusiones propriæ principii. Quantum ergo ad illa principia communia lex naturalis nullo modo potest à cordibus hominum deleri in universali; deletur tamen in particulari operabili, secundum quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum verò ad alia præcepta secundaria, potest lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones... vel etiam propter pravas consuetudines & habitus pravorum: sicut olim apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus docet ad Rom. 1. Quæstione etiam 77. a. 2. ad 4. dixerat quod ille qui habet scientiam in universali, propter passionem impeditur, ne possit sub illa universali assumere, & ad conclusionem pervenire; sed assumit sub alia universali, quam suggerit inclinatio passionis. Videri etiam potest S. Doctor 2. 2. q. 15. a. 1. ubi dicit esse aliquod principium intelligibile per quod homo intelligit alia; cui quidem homo potest intendere, vel non intendere. Et quod ei non intendat, contingit dupliciter, sed utroque modo culpabiliter. Quandoque quidem ex hoc quod habeat voluntatem spontaneè se avertentem à consideratione talis principii... alio modo per occupationem mentis circa alia quæ magis diligit, quibus ab inspectione hujus principii mens avertitur, &c. Et utroque modo cecitas est peccatum. Unde Bernardus serm. 80. in Cant. Cur ignorat (inquit) homo ea quæ scire debet? nisi quia inclinans se ad hæc infima & terrena, thesaurizat sibi iram.*

Tertia ratio: ignorantia à peccato, & propter peccatum inducta, à culpa non excusat, quia est voluntaria in causa, uti docet idem S. Doctor lect. 7. in cap. 1. Rom. hisce verbis: *Ignorantia aliquem excusat, quando sic præcedit & causat culpam, quod non causatur à culpa, &c. Si verò ignorantia causatur à culpa, non potest culpam subsequentem excusare.* Atque hinc infer, Gentes (de quibus

Apostolus Rom. 1.) ob hoc quod scienter Deum non sicut Deum glorificaverunt, incidisse in ignorantiam & insipientiam, ex eaque immunditias multas commisisse. Dicit enim Apostolus: *Et non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte*; & nihilominus in illis excusationem non habuisse, sed inexcusabiles fuisse, prout & Apostolus expressè ait ibidem.

146 Quarta ratio: omnis ignorantia, etiam invincibilis per naturam, si vincibilis sit per gratiam, simpliciter est vincibilis, uti docet S. Thomas n. 119. laudatus cum S. Augustino; & per se clarum est, si gratia per quam vinci potest à Deo obtineri possit. Sed omnis ignorantia juris naturæ, etiam illa quæ (ob materiæ difficultatem) invincibilis est per naturam, vincibilis est per gratiam, & gratia per quam vinci potest, à Deo obtineri potest. Ergo simpliciter est vincibilis. Sola secunda pars subsumptæ propositionis indiget (si tamen indiget) probatione. Probatur autem ex divinis Oraculis, & Augustini testimonio num. 111. & 121. laudatis, necnon ex eo quod Deus (qui teste Evangelio, *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*) semper paratus sit suam nobis gratiam dare, dummodò parati simus illam accipere, faciendo quod in nobis est ad illam obtinendam, juxta dicta c. 13. cor scilicet nostrum ab inordinato creaturarum amore expurgando, peccatum vitando, voluntatem Dei cognitam faciendo, veritatem toto corde quærendo, parati eam sequi quamcumque in partem eam cognoverimus, ejus denique cognitionem humillimis precibus à Deo postulando, quantum res tanta postulanda est. Quod profectò omnes homines in hac vita possunt, & si fecerint, gratiæ suæ lumen non defuturum Deus ipse promissit, quo saltem instruamur ut fugiamus à facie arcus, uti probatum est n. 111. Et multa alia ad idem Scripturæ testimonia proferri possunt, illud v. g. quo Salvator ait: *Perite & accipietis, querite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*. Enimverò lumen illud, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, non irrationabilium animalium oculos pascit (ait Augustinus l. 1. Retract. c. 10.) sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta implenda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint. ... quamvis is tantum velint, quibus voluntas à Domino preparatur. Quod ergo non illuminemur, nos ipsi in causa sumus, dum vel corporalium seu temporalium rerum amore tenebramur; vel non facimus quod in nobis est ad veritatem cognoscendam. Et sic ignorantia nostra nobis imputatur, utpote in causa ista vincibilis ac voluntaria.

147 Nec verò soli affectus erga res ex se malas putandi sunt intellectum nostrum obtenebrare; sed quicumque cor nostrum creaturis affigunt. Quia dum de creaturis illis quoquo modo obtinendis vel amittendis agitur, affe-

Tom. I.

ctus isti non solum non fiunt nos ea considerare quæ actionis alicujus malitiam ostenderent, sed insuper, quasi mali humores oculum inficientes, faciunt rem aliter apparere, quam aliàs appareret.

Quinta ratio: vel homo, constitutus in remotioribus juris naturæ, peccator est, vel justus? Si peccator, de eo Augustinus epist. 105. ad Sixtum rectè dicit: *Inexcusabilis est omnis peccator*, &c. Sibi namque peccator imputare debet, quod gratiâ ad veritatem cognoscendam necessariâ privetur; eâ namque ex justitia privatur ob peccata sua, per quæ indignum se omni reddidit gratiâ. Quod si eâ non privetur, sed misericorditer præveniatur; vel ei peccator fideliter cooperatur, vel non? Si sic: per Dei misericordiam magis & magis illuminabitur. Si non: sibi rursus imputare debet defectum ulterioris luminis, quodque ipsius defectu per ignorantiam peccet.

Si homo ille non sit peccator, sed justus: 149 vel vult & conatur (secundum præsentem quas habet vires) cognoscere quid Deus ab ipso talibus in circumstantiis exigat, vel non vult nec conatur? Si primum: facienti quod in se est viribus gratiæ, Deus gratiam non denegabit, quâ fugiat à facie arcus, & liberetur à peccato. Si secundum: jam ex hoc culpæ suæ negligentiaque imputet, quod gratiam non obtineat, quâ se illuminetur, adjuveturque, ut fugiat à facie arcus.

Non melatet Bruynium Soc. Jesu S. Theol. 150 Lovanii Professore in Theſibus ibi defensis 23. Novembris 1689. tit. de peccat. ignor. ut vim istius argumenti eluderet, dixisse, quod homo, absque culpa sua, aliquando privetur gratiâ necessariâ ad depellendas ignorantia tenebras.

At credendum potius Augustino & Aquinati, pronuntiantibus, quod auxilium gratiæ, quibuscumque non datur, ex justitia non datur, in poenam præcedentis peccati. Hoc enim conformius est divinis Scripturis, quas vel ipsi proferunt Molinistæ, qui tam liberaliter gratias distribuunt Molinistice sufficientes, ut eas omnibus omnino hominibus, quamlibet sceleratis, excæcatis & obduratis concedant.

Respondebit fortè Bruynius, gratiam sufficientem concedi quidem omnibus omnino hominibus urgente præcepto. At Deum non urgere præcepto nisi dum præit auxilio. Et idè cessare præcepti obligationem, dum gratiâ necessariâ quis absque culpa privatur.

At hoc est divinare, de divinisque præceptis non philosophari ex divina Scriptura, neque ex traditione (in qua responsio ista nullum habet fundamentum) imò neque ex solida aliqua ratione; quin potius contra rationem, quæ docet, legis naturalis præcepta esse indispensabilia, adeoque indispensabiliter urgere & obligare: cumque simpliciter & absolute scripta sint in cordibus nostris, velut signacula legis Dei æternæ & incommutabilis, absolute & incommutabiliter obligant absque

Rrrr 2

restrictione ad casum concessa vel non concessa gratia, quam Bruynius rationabilius diceret nulli denegari, nisi ob peccatum, quam legem incommutabilem & indispensabilem non obligare, dum secundum infundatam imaginationem ipsius necessarium deest auxilium. Sic enim cum Scriptura & Patribus loquere-
tur, qui aliàs sine Scriptura & Patribus, imò & sine ratione loquitur, contra Theologos pas-
sim omnes veteres ac modernos.

153 Accesse sit quod si præcepta legis naturalis, ob defectum gratia, desinerent urgere & obligare, desinerent esse præcepta (cum de ratione præcepti sit urgere & obligare subditos.) Atqui non possunt desinere esse præcepta, magis quam lex æterna, cuius sunt descriptio: cum perpetua sint, fixa, immobilia, immutabilia, sicut lex æterna. Nec certe ulla est veri species, quod præcepta illa, ob defectum gratia, desinant esse præcepta: cum gratia non detur ut præcepta sint præcepta, sed ut servantur præcepta.

154 Sexta ratio: dantur peccata ignorantia, etiam non affectata, quæ putatur bonum esse, quod malum est, nec menti recurrit ulla cogitatio vel suspicio actualis de malitia, prout ex Scriptura, traditione, ratione demonstrabimus p. 5. Atqui nulla sunt ignorantia peccata, quæ minus excusari possunt, quam ea quæ contra naturæ legem committuntur. Cum enim istius legis præcepta taliter scripta sint in cordibus nostris, ut forent omnibus naturaliter nota, si talis foret hodie natura hominis, qualem Deus creavit, eaque homo ratione utens consideraret ut oportet, debitaque considerationis impedimenta removeret, saltem per gratiam, quæ nullus privatur, nisi in pœnam peccati, saltem originalis (quomodo scripta non sunt sic præcepta legis positiva, nec facta contingentia) minor est apparentia invincibilis seu excusabilis ignorantia præceptorum legis naturalis, quam positiva, & factorum illorum.

155 Septima ratio: ad peccatum propriè & formaliter dictum sufficit quod libere & voluntariè fiat aliquid, quod ex se sit contra legem æternam, ut constat ex definitione peccati per Augustinum tradita, à Theologisquæ omnibus recepta: *Peccatum est dictum, factum vel concupiscitum contra legem æternam.* Atqui quodcumque libere & voluntariè dicitur, fit, vel concupiscitur contra naturæ legem, ex se est contra legem æternam. Igitur est peccatum propriè & formaliter; nec ad hoc necesse est ut formaliter voluntarium voluntate peccati; sed sufficit quod directè & formaliter voluntarium sit voluntate facti, prout Augustinus suprâ n. 124. dicit. Cum enim factum istud ex se contrarium sit legi æternæ, eo ipso quo directè & formaliter voluntarium est voluntate facti, indirectè & virtualiter voluntarium est voluntate peccati, uti probabitur p. 5. cap.

156 Octava ratio: non datur actus humanus seu voluntarius, indifferens in individuo, juxta

S. Thomam, communiorumque graviorum Theologorum sententiam. Daretur autem, si daretur ignorantia inculcata legis naturæ, saltem in remotioribus, v.g. ignorantia præcepti naturalis, referendi omnes actus nostros in Deum, vel aliquem alium finem honestum (quod profectò præceptum, utpote contrarium, non est de propinquantibus præceptis legis naturæ: cum hæc à nemine Catholico controvertantur) talis namque foret omnis actus ex se indifferens, factus ob finem ex se similiter indifferenter (id est neque bonum, neque malum) ab homine inculpate ignorante præceptum faciendi omnes actus suos propter Deum, vel propter finem honestum & bonum.

Nona ratio: sumitur ex omnibus divina Scripturæ & SS. Patrum testimoniis, rationibusque, quibus l. 8. demonstravimus obligationem actualiter vel virtualiter referendi omnes actus nostros deliberatos, in Deum propter se dilectum, ita ut nunquam non peccet, qui actum aliquem deliberatum voluntariè facit, non propter Deum. Ista namque relatio fieri nequit nisi per actum dilectionis Dei propter se; nec ista dilectio in hoc statu naturæ corruptæ haberi potest nisi per gratiam, saltem actualem, ut constat ex dictis l. 9. Atqui gratia actualis inclinare non potest voluntatem ad faciendum aliquid contra legem æternam, vel naturalem, magis quam Deus ipse, qui talem actum indispensabiliter prohibet, sibi proinde contrarius foret, si ad eum per gratiam suam moveret & inclinarer. Ergo nec Dei propter se dilectio, ad talem actum movere potest, nec eum imperare.

Confirmatur: vera Dei propter se dilectio imperare non potest actum ab homine deliberatè volitum in ea ratione, sub qua per eum violatur lex æterna, etiam in circumstantiis, in quibus violatio ista ignoratur. Quandoquidem imperare nequeat actum quo creatura amatur contra amoris ordinem, à lege æterna præscriptum, quo utique creatura propter se amatur cum præiudicio divini amoris, etiam si taliter amans ignoret se amoris ordinem perturbare, imò putet se rectè amare; neque enim per ignorantiam istam magis evadit malum culpæ, quam mala animæ citato l. 9. enumerata, servitutem scilicet, immunditiam, subjectionem sub inferiori bono contra naturæ suæ dignitatem, &c. Neque vera & ordinata Dei dilectio imperare potest actum, qui non potest amanti non displicere, dum reflexerit ad inordinationem illius. Atqui Deum verè diligenti non potest non displicere inordinatus ille amor creaturæ, dum reflexerit ad inordinationem illius, licet igno-
ranter admissam; nec potest de ea non dolere, de eaque pœnitentiam non agere, uti suo nos exemplo docuerunt Sancti, qui de tali amore doluerunt, pœnitentiamque egerunt. Neque enim ordinata dilectio ipsorum con-
quievit in distinctione inordinationis materia-

lis & formalis, in qua Casuista nonnulli con-
quiescunt, nimis facile ex peccatis formalibus
evidentes materialia, & ex materialibus penè
nulla. Quo in puncto ipsis melius philosopha-
ti sunt Ethnici, v. g. Tullius l. i. de leg. dum,
nullâ habitâ ratione ignorantia, dixit, quod
eorum quæ sunt contra naturæ legem, *turpinus*
do ex ipsis vitiis facillimè perspicitur potest. Quid
enim fedius avaritiâ, quid immanius libidine,
quid contemptus timiditate, &c.? Italica quo-
quæ & Romana Philosophia apud Stobæum
& Demophilum: *Servire* (inquit) *afflictibus*
gravius est quàm tyrannis. Multo satius est mo-
ri, quàm corporis incontinentiâ voluntariâ ani-
um offuscare. Similiter Philosophia Sancto-
rum formalem censuit inordinationem eorum
quæ contra naturæ legem etiam ignoranter
fiunt. Nec verus amator patris sui aliter cen-
seret de patricidio à se commissio, per actio-
nem voluntariam ex se occisivam ipsius.

159 Atque hinc deducitur ratio decima: nun-
quam enim homo, ratione utens, securus esse
potest, vel alios securos reddere, quod incon-
sideratio sua, vel ignorantia quâ ignorat actio-
nem suam esse contrariam juri naturæ, etiam
in remotioribus, malitiam omnem formalem
absterferit à violatione istius juris. Nunquam
proinde securus esse potest quod sua ignorantia
prorsus invincibilis fuerit ac involuntaria.
Quod dupliciter demonstratur. Tum quia ar-
gumenta hæcenus producta ostendunt, tam
ab autoritate Scripturæ, sanctorum Patrum,
& gravissimorum Theologorum, quàm à mul-
tiplici ratione, magis probabile esse quod omnis
ignorantia practica juris naturalis, etiam quoad
conclusiones remotiores, vincibilis sit, & aliquo
modo voluntaria. Tum quia dato, non concess-
so, quod certum esset dari inculpata, seu in-
vincibilem istius juris ignorantiam practicam;
nunquam tamen certus esse quis posset, ignoran-
tiam suam, ex qua naturæ legem violasset, ta-
lem fuisse, etiam si talem fuisse certò existima-
ret. Quia statim multa occurrunt quæ istam
suam existimationem insecutam reddunt. Pri-
mò scilicet ipsa rationum ipsius defectibilitas:
frequenter namque contingit hominem taliter
opinantem errare, aliaque esse judicia Dei,
alia hominum. Secundò fieri potuisset ut igno-
rantia ipsius provenisset ex peccato aliquo à se
commissio, in cuius pœnam ipsi defuisset gra-
tiæ lumen ad ignorantiam depellendam. At
hoc sufficit ad hoc ut ignorantia ipsius culpa-
bilis fuisset, ac voluntaria in causa illa. Ter-
tiò fieri potest, quod Doctores ab ipso con-
sulti, etiam citra culpam suam, permisi fuis-
sent errare, in pœnam alicujus peccati ab ip-
so commissi. Ergo qui non est certus se Deum
non offendisse, certus esse non potest suam
illam ignorantiam prorsus invincibilem fuisse.
Uno verbo nunquam securus esse quis potest
de non data ulla culpabili causa istius suæ igno-
rantia, sive per peccatum, sive per defectum
alicujus ex requisitis ad impetrandam à Deo
gratiam, quæ ipsum à peccato ignorantia præ-

servet, dando ipsi significationem ut fugeret à
facie arcus.

Et augetur difficultas ex hoc quod lex na- 160
turalis, etiam in remotioribus, per se luceat,
saltem in aliquo generali principio, si debite
consideretur. Quisquis enim cognoscit men-
daciū v. g. cognoscit rem per se malam,
quàm sibi ab alio fieri nolle. Et quamvis lex
illa aliis clariùs, aliis minùs clarè luceat, ali-
quando etiam tam tenuis sit lux, ut ad eam
non attendatur; idèque homines aliquando
negent, & constanter negent sibi cognitam
fuisse malitiam actionis suæ: ex hoc equi-
dem suspecta esse debet illa negatio, quod
aliquando adhibeatur rebus adèd turpibus,
adèd horridis, adèd lumini naturali contra-
riis (inquit clarissimus vir Charlasius) ut in-
credibile sit, omnem prorsus abfuisse istius
turpitudinis, ac repugnantia cum ratione no-
titiā. Jure proinde metuere debent illi, ne
mentes ipsorum adèd fuerint per cupiditates
occupatæ, ut ipsis acciderit quod Marci 4. 12.
scriptum est: *Videntes videant, & non videant;*
audientes audiant, & non intelligant. Metuere
etiam debent ne subluentem veritatem negle-
xerint, ne falsam pacem ipsorum perturbaret;
ac per consequens ne quod tam leviter, tam
negligenter, tam obscurè viderunt, minime
vidisse arbitrentur.

Ut enim qui tabulam cernit, videt omnia 161
quæ in ea exprimuntur, licet unum quid, v.
g. hominis depicti faciem, tam attentè consi-
deret, ut cætera ne vidisse quidem sibi videat-
ur; sic qui cognoscit quod facturus est (cog-
noscit autem quisquis deliberatè agit) cognos-
cit ejus malitiam (liquidem ex natura sua ma-
lum est) sed qui suam voluntatem exequi ar-
dentius appetunt, quàm divinæ obsequi, ani-
mum in eo quod sibi arridet desigentes, ad
legem non advertunt. Huc usque Charlasius.

Perperam igitur aliqui probant, ignoran- 162
tiam juris naturalis, etiam circa gravissima de-
licta, invincibilem esse, ex eo quod qui ea
commiserunt, firmiter asseverant, se ne suspi-
citos quidem fuisse, legem naturalem à se vio-
lari. Cum id multis ex causis, eos non om-
ninò excusantibus, evenire poterit. Primò
vel quod subluentem veritatem neglexerint.
Secundò vel quod cupiditatibus abrepti, aliò
converterint oculos mentis. Tertiò vel quod
cum initio tenuis esset cognitio, iteratis pec-
catis paulatim eam extinxerint. Vel quartò
quod nimia credulitate Scriptorum, præcipuè-
que Magistrorum suorum dictis fidem habue-
rint, non tam eorum pondere ducti, quàm
commoditate, &c. Si enim ista efficere pos-
sint, ut quis, gravissimum crimen patrans,
arbitretur obsequium se præstare Deo Joan.
16. 2. aut existimet, se adversus nomen Jesu
Nazareni debere multa contraria agere Act.
26. 9. multò magis ut non cognoscat se pec-
care, aut postea non recordetur se peccati ma-
litiā cognovisse, dum illo se obstringeret.

Ergo si quid contra legem divinam, seu na- 163

turalem fecerimus, cum B. Paulo, aliisque Sanctis, veniam & remedium quæramus in poenitentia, potius quam excusationem ex ignorantia, quam invincibilem non esse tot & tam graves Theologi cum sanctis Patribus docent. Ultima ratio assertionis nostræ petitur ex absurdo gravissimo quod sequitur ex opposita doctrina. Admittendam utique ignorantiam inculpatam, non solum præceptorum remotiorum juris naturæ, sed & propinquiorum, v. g. Decalogicorum, & sic à toto excusari posse gravissima peccata, v. g. homicidia, adulteria, fornicationes, peccata contra naturam facta, &c. si non secundum se absolute spectata, saltem spectata sub speciali aliqua circumstantia malitiam eorum hæc & nunc obscuram, cognituque difficilem reddente. Sunt enim revera circumstantiæ quædam, quæ malitiam peccatorum istorum (licet simpliciter & absolute loquendo perspicuam cognituque facilem) obscuram reddunt, cognituque difficilem, præsertim indoctis & simplicioribus. Si ergo, ob cognitionis difficultatem, admitti queat inculcata ignorantia malitiæ actorum contra præcepta remotiora legis naturalis, ob eandem similiter admitti poterit inculcata ignorantia malitiæ actorum contra præcepta propinqua ejusdem legis.

165 Exemplum primum sit in homicidio, quod licet facile cognoscatur illicitum per se & absolute loquendo; sine operoso tamen discursu non cognoscitur an injustum pudicitie, vel vitæ nostræ invasorem non liceat occidere, si alias eam salvare nequeamus. An non sit licitum suffocare hominem rabie correptum, brevi equidem moriturum, ne plures alioqui inficiat & perdat. Quamvis etiam compertum sit, occisionem innocentis per se absolute esse vetitam; non perinde compertum est eam vetitam esse Judici, innocentiam ipsius privatâ scientiâ cognoscenti, dum in iudicio probatur esse nocens.

166 Exemplum secundum sit in adulterio. Tametsi enim compertum sit istud esse crimen gravissimum per se & absolute loquendo; id non perinde compertum, an copula cum conjugata, consentiente marito, ad salvandam vitam ipsius sit illicita. Fuerunt enim qui licitam putarunt, deque malitia ipsius Augustinum dubitasse l. 1. de serm. Dom. in monte c. 17. In Republica quoque Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter Cato uxorem suam alteri cognoscendam tradidisse perhibetur, inquit Augustinus l. de fide & operib. c. 7. sicut & apud Græcos id majorum & sapientissimorum disciplinâ licitum existimatum, & communi usu practicum Tertullianus testatur in Apolog. c. 39. Igitur communis usus, & sapientum illorum disciplina, in regionibus illis, adeo obscuram reddere potuit malitiam adulterii, marito consentiente, ut eam indocti saltem & simpliciores facile cognoscere non potuerint, copulamque illam, consentiente marito, dile-

ctionis actum existimare potuerint, sicut existimarunt Gnostici apud S. Epiphanium hæresi 26. *Vir (inquit) concedens uxorem alteri, ait ad ipsam: Surge, & fac dilectionem cum fratre.*

Exemplum tertium sit in incestu cum patre; 167 quem esse per se & absolute flagitiosum facile cognoscitur; non in extrema aliqua circumstantia, in qua necessarij crederetur ad salvandum genus humanum, alias perituum. Quandoquidem S. Chrysostomus homil. 44. in Genes. Irenæus l. 4. adversus hæreses, & Theodoretus q. 69. in Genes. ab omni crimine excusant filias Lot, quæ ex ignorantia putarunt accessum ad patrem sibi licitum, ad dictum finem. *Vide scopum diligenter (ait Chrysostomus) & omni eas liberalis crimine. Putaverunt generalem totius Orbis factum interitum, nullumque amplius superstitem.... Nullus igitur audeat filias condemnare, &c.*

Exemplum quartum in mendacio, quod 168 compertum est per se esse illicitum; sed ignorantæ Ecclesiæ definitionem non perinde compertum est, ne quidem licitum esse ad salvandum vitam patris. Cum mendacium officiosum, talibus in circumstantiis, licitum putarint sapientissimi Doctores, Origenes, Hieronymus, Chrysostomus, Didymus, Eusebius Emislenus, Theodoretus Heracleotes, Cassianus, alique Patres, quorum sequelam magnam post se traxit Origenes, ait Sinnichius in Saule exrege l. 1. §. 458.

Exemplum quintum sit in idololatria, cuius 169 malitia per se comperta est absolute loquendo, sed simplicibus saltem comperta non est, imò cognitu difficilis, iis in regionibus, in quibus non communi dumtaxat consuetudine usitata fuit tamquam pia & religiosa, sed & Principum edictis ac legibus præscripta, ab ipsisque etiam sapientibus Gentilitatis practicata. Item in immolatione filiorum idolo Moloch apud Cananæos habita inter legitima terrarum. In amoribus puerorum apud Romanos & Græcos. In latrociniiis apud Germanos olim frequentatis & laudatis. Item in fornicatione, quæ ab integris nationibus (v. g. Turcica) frequentatur ut licita. Et similibus horrendis, quæ licet vetita sint Decalogi præceptis, simpliciores tamen facile cognoscere non possunt esse mala, dum vident in communi gentis suæ more posita, & suæ sectæ sapientum iudicio approbata, majorumque autoritate firmata; maxime si in eis veluti licitis insuper parentum suorum imitatione & instructione adeo constanter educati fuerint, ut de eorum malitia ne suspicionem quidem habuerint ullam, magis quam filia Lot de malitia dicti incestus, in sententia Chrysostomi, aliorumque Patrum laudatorum. Nec tamen ista per ignorantiam excusari possunt, nec puerum ab idololatriis parentibus in idololatria velut licita & laudabili ab infantia educatum Augustinus excusat, uti nec Apostolus, uti vidimus n. 100. & 103.

Nec

Nec istud duntaxat absurdum sequitur ex opinione admittente ignorantiam juris naturæ in totum à peccato excusantem id quod agitur contra illud, sed & alia multa. 1.º. quod ignorantia ista non esset malum naturæ, sed bonum; nec peccati supplicium, sed Dei beneficium; quippe quæ innocentes redderet innumeras actiones, quibus alioquin infernus deberetur. 2.º. quod quando Deus *indefatigabili lege spargit penales cecitates super illicitas cupiditates* (prout Augustinus loquitur 1. Confess. 18.) peccatoresque, cum in profundum venerint, percutit cecitate, non puniat eos, sed misereatur. Cum tamen juxta Patres, nulla poena in hac vita, gravior sit illâ cecitate. 3.º. quod à Deo petenda non esset illuminatio ad legem Domini cognoscendam (quam tamen Ecclesia in orationibus suis absque intermissione petit) sed potius ignorantia postulanda. 4.º. quod animus sedulò excolendus non foret divinæ legis & sacrarum litterarum studio, sed in sua potius ignorantia relinquendus. 5.º. quod Pastores & Confessarii hominibus sibi commissis pessimè consulerent, eos diligenter de agendis & omitendis instruendo, Decalogique præcepta enucleatius ipsis exponendo. Satiùs quippe foret eos in profunda rerum istarum caligine relinquere, ut haberent unde excusarentur. Quæ omnia cum manifestè absurda sint, ad ea cavenda necessario dicendum, quod quodcumque homo amovet impedimenta omnis legis naturalis notitiam impediunt; tam ex parte intellectûs, quam ex parte voluntatis, omniaque adhibet media, quæ adhibere potest ac debet ad comparandam legis notitiam, nihil ipsi sit in jure naturali tam abstrusum, quod ipsi practicè non sit cognitum, sufficienter ad cavendum peccatum. Hoc enim divina probant promissa suprà allegata.

§. VI.

Satisfit objectionibus.

170 **O**bjicies 1.º. Unum ex præcipuis argumentis nostris est, quod licet aliqua juris naturalis ignorantia sit invincibilis per naturam corruptam & cæcam; omnis tamen juris naturalis ignorantia vincibilis sit per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. At istud argumentum nimis probat; adeoque nihil probat. Probat enim omnem juris etiam positivi vel factorum contingentium ignorantiam vincibilem esse per gratiam, eamque concedi omni homini facienti viribus gratiæ omnia requisita ad eam impetrandam. Consequenter probat non dari infidelitatem negativam contra Ecclesiæ definitionem.

Respondeo negando minorem, ad ejus probationem nego assumptum. Est enim disparitas magna, quoad hoc, inter legem naturalem & positivam, & utriusque ignorantiam. Nam imprimis ignorantia juris naturalis non

velat objectum per se malum, nec tollit cognitionem illius, in ea ratione in qua est malum, ideòque non efficit objectum; in ea ratione quâ ex se malum est, esse involuntarium; ignorantia verò juris positivi velat objectum, in ea ratione in qua est malum, quia malum non est secundum se, sed secundum prohibitionem ipsi accidentalem & extrinsecam, cujus dum tollit cognitionem, nihil relinquit in objecto cognito quod malum dici possit. Qui enim aliquâ die carnis esum vetitum esse nescit, licet velit esum illum, non vult aliquid quod ex se aliquid habeat pravitatis, sed quod ex se indifferens sit, atque ex se possit licitè fieri. Deinde qui vult objectum per se malum, licet directè & formaliter non velit ipsius malitiam, seu contrarietatem ad legem, vult tamen indirectè, & virtualiter, quia vult, id cui malitia seu contrarietas ad legem per se & essentialiter est annexa. Non sic homo qui vult carnis esum die vetito, nesciens esse vetitum. Denique homo creatus est à Deo legi naturali subditus, statim atque ratione utitur; eò quod lex naturalis sit ipsi innata: non est autem creatus eodem modo subditus legi positivæ, eò quod hæc non sit ipsi innata; eâ proinde non obligetur confessum atque ratione uti cœperit; sed tunc demum, cum fuerit ipsi sufficienter notificata. Unde cum infidelis non peccet contra fidem, non credendo in Christum nullo modo sibi prædicatum (sicut peccat qui voluntariè facit aliquid contra legem sibi innatam) necessaria non est ipsi gratia ad non peccandum infidelitate istâ: utpote quæ non est peccatum. At omni homini naturæ legem ignorantem necessaria est gratia ad non peccandum, agendo contra illam: cum hoc vitare nequeat nisi illam cognoscat; ad quod in valde obscuris & difficilibus necessaria est in hoc statu gratia, quam Deus nemini negat, nisi ex culpa. Cum doctrina proinde nostra, seu potius Sanctorum, stat infidelitas purè negativa. Cum infidelitate etiam purè negativa communis stat doctrina veterum Doctorum, Hugonis à S. Victore, Alensis, Guilielmi Parisiensis, Aluísiodorensis, S. Bonaventuræ, Gersonis, Adriani VI. &c. quod facienti quod in se est viribus gratiæ, & non apponenti obstaculum culpa, Deus semper assistat per misericordiam suam, & vel per se, vel per Angelum, vel per hominem sufficienter ipsum illuminet ut credat necessaria necessitate mediæ ad salutem. *Hoc enim piè credendum est de misericordia Dei*, ait Guilielmus Parisiensis, & *ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ipsius non impediatur*, ait S. Thomas q. 14. verit. a. 11. credere autem necessaria necessitate mediæ omnino necessarium est ad salutem.

Non ideò tamen infideli, non facienti quod in se est, ad peccatum imputatur quod non credat necessaria necessitate mediæ, nullo modo sibi annuntiata. Quia iste fidei necessariæ

defectus non est ipsi voluntarius in causa ista, in qua nullo modo potuit adverti. Ut autem effectus secutus ex causa culpabili, ad peccatum imputetur, necesse est ut in causa illa potuerit adverti; cum nullo modo potuerit esse voluntarium, quod nullo modo potuit esse cognitum, ut constat ex definitione voluntarii.

172 Adversarii tamen similiter dicere non possunt, ea quæ voluntariè fiunt contra jus naturæ ignorantum (ignorantiâ per peccatum inductâ) ad peccatum non imputari. Quia de iis dici non potest quòd nullo modo potuerint adverti; lex quippe naturalis, utpote sic scripta in cordibus hominum, ut nulla ipsam debeat iniquitas (ut Augustinus dicit l. 2. Confess. c. 4.) externo non indiget annuntiatore, ideòque semper adverti potest ab eo qui voluntariè aliquid facit contra legem illam: cum voluntariè faciat id quod est de se intrinsecè malum, quodque ipse malum esse cognosceret, si debite reflecteret ad naturale lumen, quod in se semper habet, v. g. ad generale istud principium quod ignorare non potest, *quod tibi non vis fieri*, &c. à qua reflexione non impeditur, nisi per inordinatum sui & creaturarum amorem. Non sic est de illo, qui non credit necessaria necessitate mediis sibi nullo modo annuntiata, v. g. Verbi incarnationem, mortem, resurrectionem, quia nullum habet in se lumen, vel principium naturale, in quo ea cognoscere valeat, ad illud debite reflectendo; ideòque ad id externâ indiget annuntiatione, vel certè internâ Dei revelatione supernaturali.

173 Ad id verò quod in objectione addebatur, quòd si vera esset doctrina nostra, nulla etiam factorum contingentium ignorantia foret invincibilis inculpabilisque: quia similiter depelli posset faciendo quod in se est, scilicet orando, conscientiam expurgando, &c. Prorsus neganda est sequela, ob dissimilem prorsus rationem juris naturalis, factorumque illorum: lex namque naturalis homini connaturalis est, innocentique naturæ ipsius debita cognitio illius, nec nisi peccato, cordisque corruptione amissa, etiam quoad puncta remotiora. Unde nec cognitionem illam Deus negat cuicumque facienti quod in se est ad eam impetrandam, imò concedit, quantum necesse est ad salutem. At factorum illorum cognitio nec naturalis est homini, nec naturæ innocentis debita, nec peccato vel cordis corruptione amissa, nec ad salutem, sive ad vitandum peccatum necessaria. Et ideò non ita tenentur homines eam à Deo deprecari, nec tam certò impetrant, sicut impetrant ea quæ ad salutem prorsus necessaria sunt. Nec Deus ita paratus est illuminare errantem in facto, sicut errantem in jure illo. Dum enim solius facti ignorantia hominem fallit, objectum in quod fertur voluntas ipsius, turpe non est & inordinatum, sicut dum fallitur per ignorantiam juris naturalis. Patet hoc posterius, dum

quis occidit inimicum, putans id sibi licitum. Patet & illud prius, dum occidit hominem sibi charissimum, putans esse feram.

Obijcies 2°. Non omnes fusi ad Deum precibus vincere & à se depellere possunt juris naturalis ignorantiam. Nec enim hoc possunt infideles. *Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt?*

Respondeo omnes id posse, mediâtè vel immediâtè. Unde quamvis infideles, eo instantu, id non possint immediâtè; possunt mediâtè: quia nullus est qui non possit & debeat se & Deum cognoscere; se, ut in plebisque, vel cæcum, vel caligantem; Deum, ut sapientiæ largitorem. Orandum proinde Deum pro sapientia. Nec verò ad vincendam hanc rationem ignorantiam necesse est speciatim nosse, quid in illa nos lateat; satis est enim generatim nosse, nos multa ad directionem nostram necessaria ignorare. Quia hoc pacto satis admonemur, poscendam à Deo sapientiam, qui eam omnibus ut oportet petentibus dat sufficienter ad salutem.

Obijcies 3°. Tamen actus lege naturali vetitus sit ex se malus, si eundem non sit voluntarius voluntate mali, id est si agens non velit illum in ratione mali, eò quòd non cognoscat esse malum, non est hic & nunc malus moraliter & formaliter, sed physicè & materialiter duntaxat. Quia nihil est malum moraliter & formaliter, nisi sit voluntarium voluntate mali. Non est autem voluntarium voluntate mali, nisi cognitum sit in ratione mali. Quia, ut S. Thomas ait q. 3. de malo a. 8. tollitur voluntarium quoad id quod est ignoratum.... sive ignoretur deformitas actûs (puta cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum) sive ignoretur circumstantia actûs; sicut cum aliquis accedit ad mulierem, quam credit esse suam; voluntariè quidem accedit ad mulierem, sed non voluntariè ad non suam. Ubi S. Doctor perinde dicit, non fieri voluntariè peccatum, dum ignoratur deformitas actûs, v. g. fornicationis, ac dum ignoratur circumstantia actûs, v. g. dum maritus accedit ad non suam, putans esse suam.

Respondeo 1°. argumentum istud esse sophisticum, nihilque omnino probare, quia nimis probat, nulla utique dari peccata ignorantia, etiam crassa. Quod est contra fidem: utpote contra Scripturam, quæ nos orare docet pro peccatis ignorantia. Nam Turca v. g. qui voluntariè committit fornicationem, crasse ignorans deformitatem ipsius, non peccabit moraliter & formaliter fornicando, sed physicè & materialiter duntaxat, secundum argumentum istud. Nec enim vult fornicationem secundum quod est deformis & mala, defectu cognitionis, sed secundum quod est fornicatio duntaxat. Unde in forma

Respondeo 2°. cum Cajetano, Estio, Gonet, Contenson, &c. eum qui vult actum

ex se malum, cognitum in ea specifica ratione, in qua intrinsecè, & quasi essentialiter malitiam involvit, non velle quidem malitiam directè formaliter & explicitè, eam tamen velle indirectè virtualiter & implicitè; atque hoc etiam modo eam cognoscere. Quisquis enim vult & cognoscit mali speciem, vult & cognoscit mali genus. Et qui formaliter vult unum ex duobus intrinsecè & inseparabiliter connexis, virtualiter vult & alterum, saltem si alterum virtualiter cognoscat. Virtualiter verò ipsum cognoscit, si possit & debeat cognoscere. Quod profectò potest & debet qui deliberatè facit actum ex se intrinsecè malum: scire enim potest & debet, an legi Dei æternæ conformis sit, an non. Cum vel ipso naturali lumine notum sit, eum qui deliberatè aliquid agit, debere illud scire; atque adeo inquirere, studiumque, operam & diligentiam debitam non omittere, ut sciat. Si autem ad hoc faciat quod in se est, Deus ipsi per gratiam suam non deerit, saltem ut fugiat à facie arcûs. Si autem non faciat quod in se est, ignorantia ipsius est culpabilis, maximè cum sit ignorantia juris, quod potest & debet scire. Quam Theologi passim cum S. Thoma culpabilem censent.

177 Accedit quòd, in peccante contra jus naturæ, licet hic & nunc non semper alluceat explicita & perspicua malitia actûs quem voluntariè facit, semper tamen alluceat principium agentis innatum, in quo actum suum damnat, & implicitè cognoscit, licet non explicitè. Nullus est enim, qui alterum decipit per mendacium, vel fraudat per furtum, adulterium, &c. qui interrogatus, an vellet per mendacium decipi, vel per furtum, &c. fraudari, non responderet id se nolle. Igitur omne illud damnat, & malum esse cognoscit innato isto generali principio, quod tibi non vis fieri, &c.

178 Ex his facilè intelligitur S. Thomas: dum enim dicit: *Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum*, loquitur de voluntario directo & formali: voluntariè enim formaliter facit fornicationem, sed non voluntariè formaliter facit peccatum, licet voluntariè virtualiter & indirectè faciat peccatum. Ita S. Thomam interpretantur meliores Thomistæ, quos inter Gonet tr. 6. de leg. disp. 3. Quòdque interpretatio ista sit legitima, constat ex iis quæ S. Doctor scribit 1. 2. q. 19. a. 6. *Si ratio errans dicat quòd homo tenetur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala; eò quòd error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur*. Quibus verbis aperte declarat, ignorantiam juris naturalis, quam quis scire tenetur, non excusare à peccato, quia semper est volita indirectè, & in sua causa: partim scilicet in negligentia, quâ (sux salutis incurius) ad cognoscendam veritatem studium & operam, quam debet, adhibere non curat.

Tom. I.

Partim quia ea bona sponte diligit, ex quorum dilectione cæcitas mentis sequatur necesse est. Nam, ut Ambrosius 1. de bono mort. c. 9. art. ... *errat oculus, ubi errat affectus: affectus ergo deceptio, est deceptio visus*. Quia dum affectus hominis est corruptus, quærit ut concupiscat, non ut verum cognoscat. Et (ut prosequitur serm. 4. in Psal. 118. *amor inordinatus meretricis nos quibusdam illecebris capit, &... corporalium voluptatum facis illius, ut lateat in his veritas*). Ignorantiam ergo inde causatam non excusare, adeo verum est, ut S. Augustinus in exposit. inchoata in epist. ad Rom. doceat, peccata carnalia ne in ipsis quidem pueris & adolescentibus à mortali excusari per ignorantiam, ut suprâ vidimus. Recolenda etiam sunt verba S. Petri Damiani, ne quidem excusantis simplicem illum Eremitam; nam, ut ipse ait, *cui propensius remissio indulgentia competeret, quam illi, videlicet Eremitæ, qui nescientia malitiam pollutionis percavit, qui per simplicitatis imperitiam cecidit, qui sibi hoc licere velut naturalis officii debuit aestimavit?* Nihilominus propter istud peccatum damnatus fuit. Quia per negligentiam ipsius accidit, quòd istius actûs malitiam nescierit. Siquidem ut S. Thomas 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. *ex hoc ipso quòd ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, siue cognat de lege æterna, siue non. Cum enim cognat de lege Dei actus, eam contemnit: cum verò non cognat, eam negligit per modum omissionis cuiusdam*. Cur ita? quia (uti suprâ ipsum audivimus lect. 3. in c. 1. l. 3. Ethic.) *ignorantia quâ quispiam ignorat quid oporteat facere, vel vitare, non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia*. Aliud proinde est ignorare quid positivis Dei vel hominum legibus ordinatum sit; aliud verò ignorare quid secundum sempiternas divinæ justitiæ regulas justum sit. Illud enim nosse, disciplinæ est; hoc intelligere, sapientiæ. Illud diligentem investigatorem latere potest, quia nonnisi ab alio homine, secundum viam ordinariam, disci potest: hoc verò, sic ab initio omni rationali creaturæ inscriptum est, ut ne ipso quidem potuerit totaliter deleri peccato. Nemini proinde in materia illius agentis absconditur, nisi qui vel culpabiliter investigare neglexerit, vel mentem ad alia culpabiliter averterit. Veritas enim non potest nisi veraciter loqui de justorum sapientia dicens: *Investiga illam, & manifestabitur tibi*. Eccli. 6. Siquando hominem, suis viribus derelictum, divina Scriptura dicit, non posse discernere, quid naturali lege præceptum sit, vel vetitum: sensus non est, quòd id non possit impotentiâ omnino involuntariâ, quæ invitum premit; sed voluntariâ, quæ nihil aliud est nisi voluntas obfirmata in amore visibilibus, per quem obstaculum ponit signato super nos lumini vultûs divini, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et.

Sfff

ut homo subinde, ob materiæ obscuritatem, & difficultatem, tenebrasque per originale peccatum afflatus, id non posset per naturam; saltem potest per gratiam, quam à Deo semper obanere potest, faciendo quod in se est.

179 Obijcies 4°. S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. non solum (inquit) id quod est indifferens potest accipere rationem boni; sed etiam id quod est bonum, potest accipere rationem mali, vel illud quod est malum rationem boni, propter apprehensionem rationis: puta abstinere a fornicatione bonum quidem est: si ergo proponatur ut malum à ratione errante, voluntas erit mala, quia vult malum. Hinc Adversarii quidam inferunt: si abstinere à fornicatione propter ignorantiam invincibilem potest esse malum: ergo, durante errore, fornicatio ex apprehensione rationis erit bona, consequenter meritoria. Nam actuum oppositorum si unus est malus, alter est bonus.

180 Admissis verbis S. Thomæ, nego consequentiam, & mirum est consequens, Theologo Christiano tam indignum, à nonnullis Theologis Christianis admitti, ob rationem tam futilem. Tamen enim malè agat, qui à fornicatione abstinet, dum fornicationis abstinentionem per errorem illicitam putat (peccat enim contra conscientiam) non idè in eo positus errore fornicando benè agit, & meritorie. Imò malè agit, quia agit contra legem æternam; & illud quod agitur contra legem æternam semper est malum, nec excusatur per hoc quod est secundum conscientiam, ut S. Doctor ait quodlib. 8. a. 13. Qui etiam loco objecto a. 6. ad 2. expresse docet, quod voluntas concordans rationi erranti non semper est recta, quia non semper est concordans legi æternæ. Hanc autem concordiam ad 1. dicit esse necessariam ad voluntatem rectam & bonam: quia bonum (inquit a. 6.) causatur ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus. Et idè ad hoc ut dicatur malum id in quod fertur voluntas, sufficit, siue quod secundum suam naturam sit malum, siue quod apprehendatur ut malum: sed ad hoc quod sit bonum, requiritur quod utroque modo sit bonum. Unde in corp. dicit, quod si ratio errans dicat quod homo teneatur ad uxorem aliter accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala: eo quod error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Et lect. 2. in lib. 6. Ethic. Si electio debeatur esse bona, oportet quod & ratio sit vera, & appetitus sit rectus.

181 Axioma verò additum in objectione, actuum oppositorum, si unus malus est, alter bonus est, plerumque fallit: cum sæpè contingat actuum oppositorum utrumque malum esse; unum quia contra conscientiam, alterum quia ex se contrarium legi æternæ; vel quia viciatum circumstantiâ malâ, v. g. negatio eleemosynæ mala est, cum potest & debet fieri eleemosyna; datio etiam eleemosynæ mala est, dum sit ex vana gloria. Nec oportet prodigalita-

tem, avaritiæ oppositam, esse bonam, ex hoc quod avaritia sit mala.

Obijcies 5°. Sicut peccatum contra legem 182 positivam, idè malum est, quia prohibitum lege positivâ; sic peccatum contra legem naturalem, idè malum, quia prohibitum lege naturali. Ergo ignorans prohibitionem legis naturalis, tam non potest velle facere contra eam in ratione mali, quàm ignorans prohibitionem legis positivæ.

Respondeo; dissimulato antecedente, negando consequentiam: utpote in qua obijciens supponit falsum, dari videlicet ignorantiam invincibilem & prorsus involuntariam prohibitionis per legem naturalem. Non est ita; sed cum omnis ignorantia istius prohibitionis sit vincibilis, proveniatque ex negligentia, vel alia culpa voluntaria; etiam malum quod ad illam sequitur, in ista causa voluntarium est, sicut & prohibitio illius indirectè saltem cognita; cum cognosci potuerit, debueritque.

Obijcies 6°. Actus, idè malus quia lege 183 positivâ prohibitus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus sit in ratione prohibiti. Ergo actus, ex se malus, esse nequit voluntarius in ratione peccati, nisi aliquo modo cognitus in ratione ex se mali. Non eo ipso verò cognoscitur in ratione ex se mali, quo cognoscitur in ratione specifica, quæ ex se mala est, seu malitiam involvit: quia actus ex se malus (v. g. mendacium) non eo ipso ex se malus est in humana cognitione, quo ex se malus est in re: quandoquidem actus, ex se mali in re, intellectui non raro proponantur, non in ratione mali, sed in ratione boni, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 5. cum ait: Illud quod est malum, potest accipere rationem boni, propter apprehensionem rationis.

Respondeo 1°. istud & præcedens argumentum nimium probare, adedque sophisma esse: probat enim, si quid probat, non dari peccata ignorantie, neque contra legem positivam, neque contra naturalem.

Respondeo 2°. aliquando peccari contra 184 legem, etiam positivam, non cognitâ prohibitionem illius, dum scilicet culpa tua est quod eam non cognoscas, v. g. esum carniū tali die esse prohibitum, quia neglexisti ire ad Missam parochialem (in qua hebdomadæ obligationes annuntiantur) & ab iis qui ierunt inquirere.

Respondeo 3°. omnem hominem qui de 185 liberatè vult actum per se malum, eo usque eum cognoscere, ut ipsi nota sit ratio, sub qua intrinsicam habet malitiam, saltem indirectè, virtualiter, & interpretative; vel certè non ignorare invincibiliter involuntariè & inculpate, sed vincibiliter voluntariè & culpâ suâ: quia potest & debet eam advertere, adverteretque si faceret quod in se est, à seque amoveret voluntarium advertentiæ impedimentum.

Deus enim semper paratus est dare suam lucem nobis, (ait Augustinus l. 2. de serm. Dom. in monte c. 3.) sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia, & rerum corporalium cupiditate obtenebramur.

186 Porro cum dicimus, omnem juris naturæ ignorantiam esse vincibilem, hoc intelligimus practicè, non speculative, sic ut si fecerimus requisita ad vincendam ignorantiam, practicè sic vincemus illam, ut nos inductura non sit in peccatum: vel enim Deus latentis mali notitiam infunder, vel aliquod immittet illius dubium, vel suspicionem, in qua positus, si magis inquirat, nec tamen ad perfectam veritatis notitiam perveniat, Deus docebit, ut, tutam partem sequendo, actionem illam omitat, vel alio modo hominem divertet, ne peccet, uti dixi num. III.

187 Obicies 7°. In omni alia scientia sunt conclusiones à principiis suis adeo remotæ, abstrusæ, cognituque difficiles, ut earum plurimæ, post quodcumque studium, invincibiliter ignorentur ab hominibus, etiam in scientia illa verissimis. Similiter ergo in scientia morali: utpote in qua etiam corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem; & difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt invenimus cum labore. Sensum autem tuum (Deus) quis sciet, nisi tu Deus dederis sapientiam? Sap. 9.

Respondeo negando consequentiam, in materia juris naturæ, in qua facientibus quod in se est, & non ponentibus obicem, Deus sapientiam promissit, quæ saltem fugiant à facie arcus, & à peccato liberentur dilecti sui.

188 Obicies 8°. Licet Sancti veritatem & sapientiam tam sollicitè, tantæque cordis munditiæ, & tam frequentibus, tamque ferventibus orationibus quæsierint, Deus tamen ipsis veritatem in omnibus abstrusioribus punctis, jus naturale concernentibus, non manifestavit (uti constat ex eo quod alter alteri in ejusmodi contradixerit) igitur eam in nonnullis ejusmodi invincibiliter ignoraverunt. Certum quippe videtur, invincibilem meritò censeri ignorantiam, quam tanta quærendi sollicitudo superare non potuit. Nec probabile videtur, Sanctos non fecisse quod in se est ad eam superandam.

Respondeo concedendo ipsos veritatem in nonnullis jus naturale concernentibus invincibiliter ignorasse speculative, non practicè. Tamen ergo Sancti, ob rationem in objectione significatam, ceteris longè abundantius sapientiam à Domino consecuti sint, eisque Deus dedit significationem, ut in praxi (naturale jus concernente) fugerent à facie arcus, à peccatoque liberarentur: quia tamen homines erant, nonnulla (ut homines) speculative ignorare permitti sunt, ignorantia per tantam ipsorum diligentiam invincibili, & ideo alter alteri in ejusmodi doctrina nonnunquam contradixerunt inculpate; per consequens ab-

Tom. I.

que præjudicio sanctitatis suæ. Verum nec docendo, nec agendo permitti sunt ignorare practicè saltem ignorantia graviter culpabili; sed siquando in istis ut homines practicè erraverint, error ipsorum, ob negligentia levitatem, (à qua immunes non fuerunt Sancti) venialis fuit. Nec tamen existimandum quod practicè erraverint in multis, multò minùs in omnibus quæ contra jus naturale docuerunt. Quia mentem quidem suam super propositis sibi quæstionibus exposuerunt, declararuntque quid certum, quid probabile, quid dubium, quid periculosum sibi videretur (in quo nihil mali) sed sequacibus doctrinæ suæ in rebus controversis securitatem non promiserunt; imò eam cautelam docendo adhibuerunt, ut doctrina ipsorum causa esse non posset ruinæ aliorum: siquidem monuerunt securitatem à se dari non posse, nec datam valere, si à cælesti Patrefamilias non acceptaretur. Ita Augustinus homil. 11. inter 50. Unde super re nonnihil difficili consultus, Dico (inquit) in conspectu Dei timori vestro, timorem meum: penitentiam dare possum, securitatem dare non possum. S. Thomas quoque supplem. q. 6. a. 5. cum docuisset peccatorem non teneri statim datà opportunitate confiteri, sed contritum differre posse, dum tempus urgeat: addidit periculosum esse differre. S. Raymundus, libro seq. sub finem referendus, ne quidem ausus fuit securitatem dare retinenti bona legitime præscripta, Domino postea comparente, tamen si sententia permittens, in jure fundata, per universum Orbem Christianum usu esset recepta. Denique S. Augustinus, S. Thomas, & alii sancti Doctores, tamen in casibus particularibus sensum suum exprefferint, generalia tamen principia tradiderunt, quibus monuerunt nullam opinionem vel doctrinam falsam à peccato excusare posse agentem contra legem æternam, uti videbitur loco proximè relato. Et ipsimet suis adeo diffusi sunt opinionibus, ut Augustinus l. 2. de Civit. Dei c. 23. testetur, quod vigilis continuis excubant iusti, ne opinis verisimilis fallat, ne decipiat sermo verus, ne se tenebra alicujus erroris offundant, ne quod bonum est malum, quod malum est bonum credatur. Quia, ut S. Gregorius ait in 1. Reg. 3. est in sanctorum virorum oculis re-
cta sunt ea quæ agunt; ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt scire non possunt. Unde & bona quæ prevalent incessanter agunt, & super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt. Et ut ait l. 5. Mor. c. 6. sua etiam bene gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes purredinis sub boni specie lateat. Sciunt enim quia, corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt; & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hac ipsa in se nonnunquam & quæ approbant metuntur, & totà quidem mente interna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quod gradiantur ignorant. Et c. 7. iusti in ipsis bonis

SSII 2

operibus positis trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Nec dubium quin de iis Augustinus gemens cum Psalmista dixerit: *Ab oculis meis munda me Domine.* Dicit enim epist. 95. aliàs 250. ad Paulinum, loquens de intellectu difficilibus: *Ego in his quotidie me peccare fateor, & ignorare quando, quovè modo custodiam id quod scriptum est, peccantes coram omnibus argue...* Quis in his omnibus tremor, mi Pauline, sancte homo Dei? Quis tremor, quæ tenebra? nonne putamus de his esse dictum: „timor & tremor venerunt super me, & con-
„texerunt me tenebrae? „ Qui etiam l. 4. de orig. anim. c. 1. *Neque enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possint iusto iudicio, & nullâ temeritate culpari.* Et epist. prælimin. in l. ad Simplician. *Unde tanta felicitas literario labori nostro, quo in librorum quorundam conscriptione sudavimus, ut à tua dignatione legerentur? Nisi quia Dominus... consolari voluit curas meas, & à timore recreare, quo me in talibus operibus necesse est esse sollicitum, necubi fortè in doctior vel incantior, quamvis in planissimo campo veritatis, offendam? Ideo ergo epist. 122. ad Paulinum in præmio dicebat: Nolo auctoritatem meam sequaris, ut idè pures tibi aliquid necesse esse credere, quoniam à me dicitur. Quia (ait epist. 7.) plura fortasse quàm etiam maledici opinantur, verba dixerim, quæ mallet revocare si possem... sed angit me planè Horatiana sententia: nesci vox missa reverti. Et in l. de dono perlev. c. 21. prope finem: *Neminem velim sic amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec meipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem.**

190 Nihil ergo ex doctrina Sanctorum, sive ex consiliis, judiciis, scriptis, & doctrinis ipsorum contra assertionem nostram erui potest: cum ex una parte in iis erroris se obnoxios humiliter fassi fuerint, & idè sequacibus suis securitatem promittere ausi non fuerint. Ex alia verò parte omnes juris naturæ violatores generatim (absque exceptione remotiorum conclusionum ipsius) peccare pronuntiaverint, nec unquam eos per ignorantiam excusaverint.

191 Hoc unum ex doctrina & moribus ipsorum erui potest, culpam (per juris illius ignorantiam) de mortali venialem fieri posse. Cum enim (inquit Steyartius in Aphorismis suis disp. 2. n. 12.) certum sit culpam per talem ignorantiam saltem minui, nec usquam in Scriptura, aut SS. Patribus, limes iste aut terminus habeatur, quod solum ita minui possit, ut tamen mortalis maneat; cumque insuper in factis & jure positivo constet diminutionem illam, ratione indeliberationis fieri usque ad venialem; nec Sancti dicendi sint mortaliter deliquisse, si quando inadvertentiâ vel negligentia levi contra jus illud per ignoran-

tiam deliquerint, ut se aliquando cum omni sanctitate sua deliquisse humiliter fassi sunt; nihil est quod asserere cogat, diminutionem usque ad culpam venialem in materia difficilima juris naturæ, fieri nunquam posse.

Causa talis diminutionis (prosequitur Steyartius) plures esse possunt, sed inter alios hic est illustrior, & magis indubitatus. Coarctatur quis inter duo præcepta juris naturalis ex remotioribus. Fluctuat utram in partem sibi eundum sit, ut peccatum declinet. Tandem verò eligit eam quæ sibi tutior videtur; sed tamen reipsa falsa est: adhibuit autem omnia requisita ad vincendam practicè ignorantiam; sed non adhibuit omnino plenè, ita ut fortè super sit negligentia levis. Talem ita leviter negligentem non permittendum à Deo ut in errorem cadat, nulla est in Scripturis promissio, quæ nos certos faciat; casurum verò mortaliter quis ausit aut velit asserere? Ceterum ne istiusmodi diminutio nimium extendatur, observanda sunt sequentia. Primò, nonnulla adeò esse gravia, ut nulla ignorantia eorum malitiam diluat in venialem.

Nonnulla etiam, minùs enormia, talia esse, ut minimo negotio cognoscatur gravis eorum malitia, si homo mediocriter faciat quod in se est. Tertiò, in cognitu difficilibus consideranda sunt quæ pro vincenda ignorantia vel adhibita fuerint, vel neglecta remedia: cum hinc judicandum sit, an magis, an minùs voluntaria sit ignorantia. Denique habenda est ratio incapacitatis subiecti, sive ratione ætatis, sive ratione hebetudinis ingenii ad cognoscenda cognitu difficilia; sicut & defectus occasionis adhibendi ea per quæ cognitio veritatis acquireretur.

Obijcies 9°. Sicut non omnibus, propriâ culpâ obicem non ponentibus, datur gratia impediens omnem concupiscentiæ mortem; ita nec gratia impediens omnem juris naturalis ignorantiam.

Respondeo: sicut omnibus facientibus quod in se est datur gratia impediens ne quis peccet per concupiscentiam; ita & gratia impediens ne quis peccet per ignorantiam. Istud proinde argumentum, & similia solum probant dari ignorantiam juris naturæ speculativè invincibilem, non practicè.

Obijcies 10°. Si nulla ignorantia à peccato formali excuset agentes contra jus naturale, etiam in remotioribus; consequenter, nec ulla probabilitas, sive nulla opinio, vel inter probabiles probabilissima, vel etiam moraliter certa, si falsa sit. Hujus argumenti aliorumque plurimorum huc spectantium solutio efficax videri potest libro sequenti, à capite 82. ad 89. ubi & ostendemus ex assertionem nostram consequens non esse, quod in omnibus agibilibus nostris necessaria erit fidei vel evidentie certitudo. Talis namque certitudo non requiritur v.g. de statu gratiæ ad dignam Communionem, sed sufficit certitudo moralis. Qui etiam moraliter certus est se confessum aliquod mortale, non tenetur amplius illud confiteri.

Qui probabilius existimat se legisse horas, ad amplius non tenetur, &c.

195 Objicies 11°. Sequitur ex doctrina nostra semper ancipitem ac periculi plenam rem esse aliis consilium de moribus date secundum opinionem non omnino tutam in materia juris naturalis: cum ea in materia error & ignorantia nec in remotissimis excuset, siue doctorem, siue agentem.

Respondeo ita esse, si securitas promittatur, quæ in sola veritate est, uti probabitur citato cap. 82. Enimvero manet semper immota Dominicæ sententiæ veritas: *Si cæcus cæco ducatur præstet, ambo in foveam cadunt.* Cæcus est autem quisquis opinionem æternæ Veritatis contrariam sequitur: cum verum lumen, veritatem utique non cernat. Corruet proinde in foveam, si secutus fuerit fallax illud lumen, quod ipsi falsitatem exhibet, similitudine veritatis fallentem, & alios in eandem secum foveam trahet, si ducatum ipsis præstiterit securitatem promittendo: quia ipsis causa erit præcipitii. Tamen peccaturus non sit, nec aliis futurus causa spiritualis ruinæ, si simpliciter exponat ipsis mentem suam, eo modo quo de Sanctis dixi supra n. 188. sub finem.

196 Objicies 12°. S. Augustinus l. 22. contra Faust. c. 75. docet militem sub Rege (etiam sacrilego) rectè posse illo jubente bellare, cui quod jubetur vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est. Per consequens id posse in dubio de justitia belli, tamen bellare injustè sit contra jus naturæ.

Respondeo (cum S. Antonino) dubium militis de justitia belli non esse dubium juris, sed facti. Quia est dubium an Rex habeat vel non habeat justas bellandi causas. Quod ad subditos non pertinet examinare.

197 Eadem est solutio ad varios ejusmodi casus. Verbi gratia controvertunt Theologi, an Judex ad mortem damnare possit innocentem, probatum in judicio nocentem. Judex alias irreprehensibilis, constitutus in isto casu tentationis, Deum pro instructione sæpius instanter oraverit, viros doctos consuluerit, ex eorumque directione concluderit, datam Judicibus à Deo potestatem occidendam, non agit contra jus naturæ, ipsum ad mortem condemnando, etiam si Deus hanc potestatem Judicibus non dederit; sicut nec Deus dispensaret in jure naturæ, si hanc potestatem Judicibus daret. Quia jure naturæ non prohibetur occisio innocentis facta auctoritate divinâ, sed facta auctoritate privatâ. Ignorantia proinde Judicis est ignorantia facti, non juris naturalis. Non enim ignorat an liceat occidere innocentem auctoritate Dei; sed hominis, qui non est author vitæ & necis.

198 Item matrimonium juxta communem sententiam jure naturæ est indissolubile, per se loquendo. An verò Deus dederit potestatem illud dissolvendi propter adulterium, multi

dubitarunt, etiam integræ Synodi, tam provinciales, quam nationales, potestatem ad id à Deo datam olim affirmarunt, sinistre interpretantes illud Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, reprobatur.* Non omnes tamen qui, has Synodos secuti, talia matrimonia dissolverunt, & alias uxores duxerunt, damnati fuerunt: quia non peccaverunt contra jus naturæ ex ignorantia juris, sed ex invincibili ignorantia facti, invincibiliter credentes sibi datam à Deo hanc potestatem, qui eam haud dubiè dare potuit. Est autem indubitatum dissolvi posse matrimonium auctoritate divinâ.

Neque ista sunt contra nostram de ignorantia juris naturæ doctrinam, quæ dicit ex toto excusari non posse, quod voluntariè sit contra jus naturæ, in ea ratione in qua est contra jus naturæ, v. g. mendacium in ratione mendacii. Quod profectò nulla excusat verisimilitudo vel probabilitas, etiam fundata in auctoritate nonnullorum Sanctorum, qui licitum crediderunt aliquando uti mendacio, velut helleboro, ad vitandam v. g. mortem innocentis. Quancumque enim fuerit Sanctorum illorum auctoritas, excusare non potuit ex toto illos, qui ipsorum opinionem in praxi fuerunt secuti, prout in proximè memoratis casibus excusare potuit probabilissimè præsumpta auctoritas Dei.

Denique isto etiam sensu S. Chrysostomus 200 excusavit filias Lot, penes invincibilem ignorantiam facti; quia crediderunt Deum, qui dixit, *crescite & multiplicamini*, &c. concessisse potestatem utendi corpore patris, ne genus humanum periret, in casu quo existimarunt solum patrem cum filiabus suis in mundo superare.

Objicies 13°. Idem Augustinus l. 1. de serm. Dom. in monte c. 16. non audeat peccati damnare eum, qui, ad evadendam mortem, uxoris suæ usum alteri viro permisit, judicans usum illum eo casu non esse adulterium.

Respondeo negando antecedens, utpote tanto Doctore injuriosum, qui serm. 243. dicit, quod secundum omnium Scripturarum auctoritatem adulterium committere nunquam licet. Et loco objecto negat dictum Apostoli: *mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir*, &c. posse in tantum valere, ut femina, permittente viro, vel vir, permittente femina, cum non suo vel non sua possit concumbere. Quod (inquit) omnium sensus excludit. Narrato quidem facto mulieris Antiochenæ, quæ, ut maritum à morte liberaret, ipso jubente, corporis sui copiam alteri fecisse narratur: dicit, *non ita respicere hoc sensum humanum, quod in illa muliere, viro jubente, commissum est, quemadmodum antea, cum sine ullo exemplo res ipsa poneretur, horruimus.* Sed hoc non est asserere, quod non sit contra Scripturarum omnium auctoritatem, sed solum quod ob particularem illam circumstantiam non ita clarè sit contra rationem purè humanam, quæ ple-

rumque fallit, & quæ nisi per Scripturarum divinarum auctoritatem corrigeretur, forte etiam non ita horreret, permittere concubitum uxoratæ cum non suo, pro honore & fama, quam alioqui prostituere paratus esset inimicus homo. Cum apud Casuistas quosdam pro honore & fama liceat, quod licet pro vita.

- 202 **Objicies 14°.** Ex doctrina nostra sequitur, eum qui contra naturæ legem peccavit ex ignorantia illius, & idè peccatum illud nunquam confessus fuit, teneri generalem vitæ confessionem instituere, saltem à tempore quo tale peccatum commisit: cum peccatum illud remitti non potuerit, quod idè nec confessus nec detestatus fuit, quia peccatum esse ob ignorantiam non credidit.

Respondent plerique Veteres, negando sequelam: quia potuit interim confessiones validas fecisse, sed informes.

- 203 **Alii** qui confessiones validas & informes non admittunt, sequelam admittunt, nec in ea majus absurdum inveniunt, quàm in communi Theologorum doctrina, de confessionibus factis cum omissione alicujus necessarij necessitate medij ad justificationem. Norunt quippe Confessarii, qui poenitentes suos diligenter examinant, quàm multi ex ipsis non satis instructi sint circa quædam ex illis, quàmque verè S. Carolus Borromæus p. 2. c. 18. dicat: *Si Confessarius majorem industriam in iis examinandis posuerit, non dubium est quin plures deprehendet, qui nunquam (ut oportuit) Sacramento poenitentia peccata sua expiarint. Quod cum fuerit ab eo animadversum, ostendet eis, quòd... totius vitæ confessionem instituere, ac studio vehementi in salutem suam incumbere tenebuntur.*

- 204 **Non videntur** tamen invalidæ universim fuisse confessiones omnes eorum, qui peccatum aliquod contra naturæ legem ignoranter commissum non exposuerint. Maximè si semel dumtaxat vel rarò illud commiserint, nec am-

plius habuerint propositum simile quid deinceps committendi: cum solum confitenda sint peccata, quibus post debitum examen se Deum mortaliter offendisse fideles meminerint, & quorum conscientiam habent. Tale proinde peccatum dimitti potuerit per generalem peccatorum detestationem, perceptamque de illis absolutionem, eo modo quo dimittitur peccatum oblitum. Tunc ergo sufficit peccatum illud ignoranter commissum confiteri cum iis quæ de novo commissa fuerint.

Objicies 15°. Nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed juris naturalis ignorantiam, circa remotiora, plerique minus docti vitare non possunt: cum ne docti quidem omnem vitare possint.

Respondeo juris naturalis ignorantiam, in iis quæ à nobis agenda sunt, vel cavenda, semper vitari posse practicè, licet non semper speculative. Nec à peccato excusare ignorantiam juris naturalis invincibilem quoad dissolutionem, dummodò vincibilis sit quoad evasionem, ut loquitur Adrianus VI.

Objicies 16°. Ista nostra doctrina nova est & Janseniana.

Respondeo eos qui hoc objiciunt, vel doctrinam nostram per insignem calumniam traducere, vel inscitiam suam manifestè prode-
206 re, explosioneque magis, atque contemptu, quàm responsione dignos esse. Cum enim doctrinam nostram tradiderint SS. Patres, & passim Theologi veteres, superiorique sæculo (ante Jansenium) Theologi illustres (ut supra monstravimus, etiam ex testimonio duorum insignium è Soc. Theologorum) quomodò nova, quomodò Janseniana? Docuerit, vel non docuerit eam Jansenius, ubi & quando propterea damnatus? Puerilis ergo, sanctisque Patribus, totque illis Theologis, Veteribus ac Recentioribus injuriosa, atque inscitæ plena est objectio illa.

P A R S V.

De peccatis ignorantia.

C A P U T P R I M U M.

De fide est dari peccata ignorantia.

IX ignorantia nullum peccatum committi, unus est ex erroribus Abaelardi, propter quos Guilielmus Abbas ad Gaufridum, Episcopum Carnotensem, & ad S. Bernardum, in hæc verba scripsit: *Dico vobis, periculose siletis, tam vobis, quàm Ecclesia Dei.* At non siluit Bernardus: nam errorem illum epist. 77. ad Hugonem de S. Victore fidei contrarium esse, clarissimis S. Scripturæ testimoniis demonstravit, ut sequitur.

Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius Prophetam irridet, deprecantem & dicentem: "Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris: " Forsitan reprehendit Deum, exigentem pro peccatis ignorantia satisfactionem. Loquitur enim in Levitico ad Moysen, dicens: "Anima, si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, & pecca-

CAPUT II.

Ex illo fidei dogmate conficitur, à veritate de-
viam esse opinionem, quæ tradit, ad pec-
candum formaliter, necessariam esse forma-
lem & actualem notitiam, seu advertentiam
& considerationem malitiæ.

§. I.

Opinio Recentiorum.

ANno 1581. Vasquez primum docere co-
pit, ad peccandum formaliter necessa-
riam esse actualem reflexionem, seu adver-
tentiam & cogitationem, vel saltem actuale
dubium, vel scrupulum de malitia actionis,
uti fatetur disp. 223. in primam secundæ cap.
2. ubi licet addat, suam istam opinionem, ut-
pote insolitum aliquid præ se ferentem, viris
doctis vilam esse difficilem, eam nihilominus
secuti sunt plurimi Recentiores, præsertim de
Societate, ut Suarez disput. 4. de Censur. sect.
8. Sanchez oper. moral. l. 1. tr. 2. c. 4. Filius
to. 2. tr. 25. c. 1. & 10. Amicus to. 3. disp.
17. sect. 8. Tannerus de peccat. disp. 4. q. 5.
dub. 5. Baunius infra referendus. Theophy-
lus Raynaudus disciplin. mor. disp. 4. q. 1. a.
6. Card. de Lugo disp. 5. de Incarn. sect. 5.
Arriaga tr. de Deo uno & trino disp. 2. sect. 3.
Oviedo 1. 2. tr. 4. contr. 1. p. 4. & apud
ipsum Granadus, Hurtadus, Palao, Salas,
& alii communissime. Comptonus to. 1. dis-
put. 89. sect. 4. & disput. 104. sect. 4. Escobar
tr. 2. exam. 1. c. 3. Tetillus reg. mor. p. 2. q. 63.

Verum opinionem illam (post Comitolium) **II**
merito improbant ex eadem Societate Gordo-
nus Theol. Mor. l. 1. q. 8. c. 10. Thyrsus Gon-
sales, Generalis Societatis, to. 4. disput. 6. à
n. 92. ad 156. prout ipse refert in fundam.
Theol. Moral. dissert. 9. n. 1; his verbis: *Mul-
ti Probabilistæ, ad peccandum contra legem,
requirunt advertentiam actualem ad malitiam,
vel periculum malitiæ; ac proinde existimant,
neminem posse peccare, agendo contra legem,
quin cognoscat se peccare. Quos latè impugnavi
to. 4. disp. 6. à num. 92. ad 156. ostendens, posse
aliquem per errorem culpabilem, ortum ex sua
culpa personali, peccare mortaliter contra le-
gem, etsi in eo instanti nullo modo cognoscat se
peccare; imò quamvis cerit existimet se bene
agere.*

Similiter ex eadem Societate Elizaldus, seu **12**
Antonius Celladeus, de recta mor. doct. l. 1.
q. 5. & 7. eamdem opinionem magno zelo re-
fellit: quia (inquit) toti... infert præjudi-
cia, ut modis omnibus eam convellere necessa-
rium arbitrans sim, atque totius litteraris la-
boris mei pretium futurum amplissimum, si hoc
unum consequeretur.

§. II.

Opinio illa refellitur, quia non consistit cum dog-
mate illo fidei, quo constat dari peccata ig-

ti rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arie-
tem immaculatam de gregibus Sacerdoti, jux-
ta mensuram assimulationemque peccati. Et
rursus: qui orabit pro eo quod nesciens fecerit:
& dimittetur ei, quia per errorem deliquit
in Dominum.

3 Si ignorantia nunquam peccatum est, cur di-
ctum est in epist. ad Hebræos, quia in secundo
tabernaculo semel in anno solus Pontifex intra-
ret, non sine sanguine, quem offeret pro suis &
populi ignorantia?

4 Si peccatum ignorantia nullum est, non ergo
peccavit Saulus, quod persecutus est Ecclesiam
Dei: quoniam quidem ignorans hoc fecit, ma-
nens in incredulitate. Beatus quoque faciebat, quod
erat blasphemus & persecutor, & contumelio-
sus, quod erat spirans minarum, & cadis in
discipulos Domini. In hoc ipso quippe abundan-
ter amulator existens paternarum traditionum.
Non ergo debuit dicere: „Misericordiam con-
secutus sum; sed, mercedem recepi. Quippe
quem ignorantia à peccato reddebat immunem;
insuper & amulatio remunerabilem indicabat.

5 Si (inquam) ignorantia nunquam peccatur:
quid ergo causamur adversus occisores Aposto-
lorum? Quandoquidem non solum malum esse
nescierunt, interficere illos; sed insuper quoque,
id faciendo, arbitrati sunt obsequium se presta-
re Deo.

6 Sed & frustra in cruce Salvator pro suis ora-
bat crucifixoribus; quippe nescientibus (ipso
teste) quid facerent, & ita nequaquam peccan-
tibus. Neque enim fas est ullatenus suspicari,
mentum esse Dominum Jesum, aperte perhi-
bentem, eos ignorare quid facerent: etsi forte
de Apostolo dubitet quis, quod, carnem suam
amulans, sicut homo memiri potue it, ubi ait:
Si enim cognovissent, nunquam Dominum
gloriæ crucifixissent. „Numquid non ex his
satis apparet, in quibus jaceat ignorantia tene-
bris, qui ignorat peccari posse per ignorantiam?

7 Ideo errorem illum SS. Patres omnes adeo
concorditer infestantur, ut supervacaneum
foret, in re apud Catholicos indubitata, eor-
um indicem texere. Sanè in Concilio Dio-
politano Pelagius coactus fuit ejurare hanc pro-
positionem, quam omnes istius Concilii Patres
damnarunt ut Scripturæ contrariam: oblivio-
nem & ignorantiam non subjacere peccato; quo-
niam non secundum voluntatem eveniunt, sed
secundum necessitatem.

8 Sed & Hieronymus in Dialogis contra Pe-
lagianos, hanc ipsorum propositionem, ut in-
sanam, sacrisque Litteris adversam refellit: *Quæ
est ista iustitia, ut peccato teneat erroris, cuius
reatum non habet conscientia? Nesci me pec-
casse, & ejus rei, quam nescio, penas luo.*

9 Videat proinde Christianus Alethinus, qui-
buscum recenter dicat in lib. de peccat. ignor.
p. 1. c. 1. a. 3. non esse peccatum, quod non
est contra conscientiam. Quod non solus Hie-
ronymus refellit, sed & S. Thomas quodlib.
8. a. 13. ut videbitur libro seq. cap. 83.

norantia, hominesque plerumque peccare ex vincibili ignorantia malitiae, etiam dum putant se bene facere, obsequiumque prestare Deo.

13 Si enim ad peccandum formaliter necessaria sit actualis cogitatio malitiae, vel actuale de ea dubium, sequitur nulla esse peccata ignorantia. Cum tunc solum peccetur ex ignorantia, dum abest formalis & actualis cogitatio seu cognitio peccati; neque ex ignorantia peccari queat, si ad peccandum malitiae requiratur notitia. Si enim requiratur notitia malitiae, non peccatur formaliter, ubi deest notitia malitiae. Nunquam ergo formaliter peccatur, ubi malitia ignoratur. Quippe malitia nunquam ignoratur, nisi dum deest notitia malitiae. Nunquam ergo ex ignorantia malitiae peccatur, nisi malitiae notitia quis destituitur.

14 Et confirmatur 1°. quia per se manifestum est, ignorantibus deesse cognitionem rei ignoratae.

15 2°. Tunc solum ex ignorantia peccatur, dum ignorantia est peccati causa. Hoc autem nunquam accidit, dum adest actualis cognitio peccati. Ignorantia quippe non est causa peccati, nisi per modum removentis prohibens, id est quatenus remouet cognitionem, prout omnes Theologi fatentur.

16 3°. Ubi est peccati cognitio, non est ignorantia peccati, ut per se notum est. Igitur numquam ex ignorantia peccatur, si numquam peccetur, nisi hoc quod fit vel omittitur, peccatum esse cognoscatur.

CAPUT III.

Eiusdem opinionis falsitas aliis argumentis multipliciter ostenditur.

17 Secundum argumentum contra eandem opinionem, est quia si numquam peccaretur sine praevia actuali cognitione peccati, Augustinus non diceret in Confessionibus suis: *Ed insanabilius peccabam, quod me peccare nesciebam.* Nec alibi diceret, vitam hominis plenam esse peccatis, non solum absque cognitione peccati commissis, sed tunc etiam commissis, cum putant homines Deo placere, vel saltem non displicere quod faciunt. Nemo quippe Deo placere vel non displicere putat, quod malum esse cognoscit. Istud autem Augustinus dicit in lib. de spir. & lit. c. 36. *In multis offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus; & postea per Scripturam ejus, sive certâ & perspicuâ ratione communiti, cum didicerimus quod ei non placeat, penitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.*

18 Hinc etiam Cornelius à Lapide ad illud 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, &c.* Putamus (inquit) saepe nos bene agere, cum male agi-

mus; nos ex gratia & Dei amore facere, quod amore nostra gloria, vel cupiditatis facimus. Ita Chrysostomus, & Ambrosius hic. Et Hieronymus Dial. 2. contra Pelagian. ac Basilii Constit. Monast. c. 2. ubi sic ait: *Cum multis in rebus offendamus Deum, majorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem. Idcirco Apostolus dicebat: Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum. Quod est idem ac si diceret: Multa delicta committo, quae committere me non intelligo. Propter hanc causam Propheta ait: Delicta quis intelligit?*

Terrium argumentum: unum ex certissimis, unanimumque Theologorum omnium iudicio receptis principiis, est, homines saepe peccare per errorem culpabilem, sive per conscientiam culpabiliter erroneam. At illa dicitur non esse malum, quod revera malum est. Igitur certissimum est, homines peccare, non solum absque conscientia peccati, sed etiam cum conscientia non peccati: atque adeo verissimum est Apostolicum istud: *Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum.* Quali dicat: *Nullius peccati notitiam vel suspicionem mihi conscientia mea ingerit; non ideo tamen sine peccato sum.*

Respondet Vasquez, ideo Paulum dixisse, *nihil mihi conscius sum*: quia poterat reus esse peccati praeteriti, quod ipsum tunc lateret; non quia sine consideratione commissum esset, sed quia factum cum consideratione, poterat oblivioni traditum esse.

Verum huic evasioni obstat communis SS. Patrum & sacrorum Interpretum expositio, quam nobis exhibet Cornelius à Lapide supra n. 18. Ipseque Apostolus testatur se nescisse quoddam malum faceret, dum persecutus est Ecclesiam Dei; se nihilominus peccasse, atque ex ignorantia peccasse, & ideo misericordiam consecutum fuisse. Quia ignorans, adeoque non cum consideratione peccavit.

Quartum argumentum: secundum omnes alicujus notae Theologos, Patresque, & Magistros spirituales, justis saepe peccata surrepunt, tametsi se peccare non intelligant, nec proinde cum consideratione & advertentia peccent, sed per incogitantiam, inconsiderationem, & surreptionem. Si enim ita non esset, quid est quod in persona ipsorum Regius Propheta tam anxie clamaret: *Delicta quis intelligit? Ab oculis meis munda me.* Et iterum: *Ignorantias meas ne memineris.*

Quintum argumentum: certissimum est, viros, quamlibet sanctitate eximios, in multis peccare. Viri tamen sanctitate eximii (teste S. Theresia lib. de 7. mansionib.) vix aliter quam per incogitantiam, inconsiderationem & surreptionem peccant. Cum ingenti studio cordis puritatem sectentur, & quidquid per cogitationem, imò per solum dubium vel scrupulum, apparet ipsis peccatum & malum, totâ cautione declinant. Nec tamen ideo censent omne se declinare peccatum: cum

cum ipsi etiam cum Psalmista clament: *De-
litta quis intelligit? ab oculis meis, &c.* Item
cum Apostolo: *Nihil mihi conscius sum, &c.*
Sciunt utique ipsorum etiam bonorum ope-
rum merita per latentes sordes frequenter in-
fufcari. Sciunt occultas irretientis amoris pro-
prij deceptiones, insidiosasque sensuum &
concupiscentiae illecebras, passionum sub zeli
specie decipientium fallacias & intemperan-
tiam, &c. Sciunt denique non raro fieri, quod
aliqua infidelitate vel culpa sua, seu negligenti-
a, sibi desit cogitatio faciendorum, quae
omittunt, vel omittendorum quae committunt.
Atque adeo longe plurima esse, in quibus om-
nes delinquimus, quae tunc solum deteguntur,
cum *revelabit Deus opera tenebrarum, & ma-
nifestabit consilia cordium.* Quorum licet tan-
to plura deprehendantur, quanto major con-
scientiae puritas acquiritur, numquam tamen
omnes ejusmodi naevos vel ipsi Sancti in to-
tum deprehendunt: multo minus justii com-
munis vitae, quorum tam delicata non est con-
scientia, ut (cum S. Augustino) poenaliter
se peccasse fateantur, siquando plus cantantis
sonus, quam Psalmi sensus delectet; siquando
in transeuntem leporem, vel araneam, subita
curiositas oculis conijciat; siquando
absque relatione in Deum lux ipsa conspiciat-
ur, &c. Innumera omissionis peccata a ju-
stis communis vitae hominibus committi, tra-
dit alicubi S. Thomas; quae tamen inter cul-
pas ipsi numquam habuerunt; nec de eorum
unquam malitia cogitaverunt, innumera v.
g. verba otiosa, otiosas cogitationes, otiosas
actiones, quibus, absque ullo conscientiae re-
morsu, tota penes vitam ipsorum plena est. Et
quam pauci sunt, qui omnia suae professionis
officia norunt, ne ulli unquam per ignoran-
tiam desint? Verendum, ne qui hoc de seip-
sis praesumunt, profundas humanae mentis te-
nebras non satis cognitatas habeant. Maxime
cum & ipsi in Missa Deum quotidie deprecen-
tur pro innumerabilibus peccatis suis, quae ta-
men non cognoscunt.

23 Sextum argumentum: non minus certum
est mortalia quamplurima sine actuali ad ma-
litiarum reflexione committi. Neque enim hor-
renda, sub culpabili Dei ignorantia, vel de
Deo incogitantia, commissa a mortali excu-
santur, tamen malitia mortalis, offensaque
Dei, sub ignorantia illa actu non cogitetur.
Sicut nec a mortali excusantur idololatria &
abominationes idololatrarum, filios & filias
suas demoniis immolantium, iis in regionibus,
ubi Primariorum consuetudine, legeque
& autoritate Principum, velut legitima terra
practicantur; ubi proinde non solum non re-
stimantur mala, sed bona & legitima, lege
illa & consuetudine malitiam eorum occultan-
te. Eo tamen non obstante, idololatrias & abo-
minationes istas inexcusabiles esse Scriptura do-
cet Sapientia 14. Atque ob ejusmodi legiti-
ma Cananæos Deus abominatus est, & exter-
minavit, Levit. 16. & 20. Similiter a mortali

Tom. I.

non excusantur illi, qui, rejecto culpabiliter
Evangelio, Christianaque veritate, multa de-
inde gravia contra legem naturalem & Evan-
gelicam committunt, absque noticia malitiae,
quam suscepta lux Evangelica, Christianaque
veritas ipsis ingessisset.

Septimum argumentum: a mortali non ex- 24
cusantur homicidia, aliaque hujuscemodi cri-
mina, commissa per ebrietatem, vel passio-
nem, auferentem totaliter usum rationis, si
in eam quis voluntarie & culpabiliter incurrit.
Idem ergo dicendum de similibus commif-
sis per ignorantiam & incogitantiam culpabi-
lem & voluntariam. Antecedens probat do-
ctrina S. Thomae 1. 2. q. 77. a. 7. in eo qui vo-
luntarie inebriatur, quasi voluntarium imputa-
tur ei quod per ebrietatem committit. Et infra:
passio quandoque est tanta, quod totaliter au-
fert usum rationis, sicut patet in his, qui prop-
ter amorem, vel iram, insaniant: & tunc si
talis passio a principio fuerit voluntaria, imputa-
tur actus ad peccatum (etiam mortale, uti
docet a. 8.) quia est voluntarius in sua causa,
sicut etiam de ebrietate dictum est. De qua rur-
sum 3. contra Gent. 160. Ebrius ab homicidio
non excusatur, quod per ebrietatem committit,
quam suam culpam incurrit.

Nec ad hoc S. Doctor exigit quod homici- 25
dium istud sit praecogitatum, si sermo sit de
eo qui homicidium committere solet in ebrie-
tate vel passione. Quia 1. 2. q. 20. a. 5. & q.
73. a. 8. docet, eventum malum, tamen non
praecogitatum, imputari ad culpam, causa-
que ex qua sequitur, malitiam aggravare, si
ex tali causa sequatur per se, sive ut in plu-
ribus; tamen secus dicat, si ex tali causa so-
lum sequatur per accidens, & ut in pauciori-
bus: Si (inquit a. 8. citato) eventus sequens
non sit praecogitatus, tunc distinguendum est. Quia
si per se sequitur ex tali actu, & ut in plu-
ribus, secundum hoc eventus sequens addit... ad
malitiam actus. Manifestum est enim, peiorem
esse actum, ex quo nata sunt multa mala sequi.
Si vero per accidens, & ut in paucioribus, tunc
eventus sequens non addit... ad malitiam actus.
Unde quia ex hoc quod aliquis publice fornice-
tur, per se, sive ut in pluribus, sequitur scan-
dalum plurimorum, quamvis hoc ipse non in-
tendat (ait q. 73. a. 8.) nec forte praevideat,
directe per hoc aggravatur peccatum. Culpa
quippe ipsius est quod non praevideat. Cum
praevidere debeat mala, ex actu suo nata se-
qui, & sterentis negligentiae sit, absque ista
praevisione ad actum procedere.

Hinc octavum argumentum sic conficitur: 26
ut eventus per se consequens ex peccato im-
putetur ad peccatum, illudque aggravet, non
debet esse praecogitatus, sed absque actuali
praecogitatione censetur in causa voluntarius,
in qua potuit & debuit praecogitari. Culpa
quippe hominis est, quod voluntarie posuerit
causam absque debita circumspectione, seu
consideratione eventuum, qui per se nati sunt
consequi ex tali causa. Innumera ergo homi-

Ter

nibus imputantur ad peccatum, tamen si ab ipsis actu non præcogitata. Quia ex hoc quod homines ratione præditi, vivunt absque debita reflexione ad prima syndereseos dictamina; ex eo item quod de futura vita, deque vita præsentis rectè instituenda, potiorique cura habenda animæ, quam corporis, parum vel nihil solliciti, toti sint in satisfaciendis concupiscentiis, sæcularibusque desideriis; ex taliter (inquam) neglecto vitæ ordine, tamquam causâ voluntariâ & culpabili, per se nata sunt sequi innumera peccata, sicut & innumerabiles incogitantia, inconsiderationes & irreflexiones ad malitiam eorum. Quæ proinde, licet non præcogitata, in culpabili ista causâ idèò voluntaria censentur, quia potuerunt debueruntque præcogitari, & culpa hominis est, quod non præcogitaverit.

CAPUT IV.

Nonum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum-tertium, & decimum-quartum argumentum contra eandem opinionem.

²⁷ **N**onum argumentum: si ad peccandum formaliter necessaria foret notitia seu advertentia actualis malitiæ, idèò esset quia aliàs peccatum, quâ tale, non foret voluntarium. Sed ad hoc necessaria non est actualis notitia, seu advertentia malitiæ. Neque enim peccatum, quâ tale, esse debet voluntarium formaliter & actu, sed sufficit esse voluntarium virtualiter & interpretativè. Ad voluntarium autem virtuale & interpretativum, eodem modo requiritur actus cognitionis, sicut & voluntatis (ait Doctor Angelicus 1. 2. q. 6. a. 3.) ut scilicet sit in potestate alicujus considerare, & velle, & agere. Sicut ergo ad voluntarium virtuale & interpretativum, seu indirectum, non requiritur volitio actualis, sed sufficit virtualis, consistens in eo quod homo possit & debeat velle; sic non requiritur cognitio actualis, sed sufficit virtualis, consistens in eo quod homo possit & debeat cognoscere, seu considerare. Quia, sicut S. Doctor ibidem consequenter arguit, sicut tunc non velle, & non agere, cum tempus fuerit, est voluntarium; ita & non considerare.

²⁸ Et ratio cur virtualiter cognoscere & considerare censeatur, qui potest & debet cognoscere & considerare, est tum quia cognoscere, posseque & debere cognoscere, æquiparantur in jure, sicut scire, posseque & debere scire. Tum quia, uti S. Doctor ait ibidem a. 7. ad 3. tunc non totaliter tollitur cognitio: quia non tollitur potestas cognoscendi; sed solum consideratio actualis in particulari operabili. Et tamen hoc ipso est voluntarium, secundum quod voluntarium dicitur, quod est in potestate voluntatis, ut non agere, & non velle, similiter & non considerare. Tum denique quia sicut qui potest & debet prohibere malum, & non prohibet, censetur ei virtualiter con-

sentire, licet actu non consentiat cap. sicut dignum de sentent. excom. Gloss. in l. culpa 36. ff. de reg. jur. Et qui tacet, cum potest & debet negare, censetur virtualiter concedere, licet actu non concedat cap. qui tacet de reg. jur. in 6. cap. nonne de præsumpt. l. 2. §. voluntate ff. de solv. matr. sic qui potest & debet scientiam, seu notitiam & advertentiam comparare, & non comparat, sed vel negligit, vel notitiam & advertentiam in seipso voluntariè impedit, per passionem vel habitum pravum, &c. licet scientiam, notitiam, vel advertentiam actu non habeat, censetur virtualiter scire, noscere, advertere, saltem hoc sensu quod perinde peccet ac si sciret, nosceret & adverteret. Eò quod malum, quod per ignorantiam, incogitantiam & inadvertentiam committit, ipsi voluntarium sit in causa, voluntariâ utique ignorantia, incogitantia, & inadvertentia, uti docet S. Thomas lect. 3. in cap. 1. lib. 3. Ethic. Dum (inquit) aliquis ignorat id quod eum oportet scire, talis ignorantia non causat involuntarium: quia ignorantia hujusmodi non potest homini habenti usum rationis provenire nisi ex negligentia. Quia quilibet tenetur adhibere sollicitudinem ad sciendum quid oporteat eum facere, aut vivere. Unde si ipsa ignorantia reputatur voluntaria, cum homo eam non vult vivere, sicut tenetur; consequens est, quod nec illud, quod per ejusmodi ignorantiam fit, involuntarium jurecetur. 1. 2. q. 6. a. 8. dicitur voluntaria ignorantia ejus quod quis potest scire & debet. Et hinc q. 74. a. 7. ad 2. concludit, quod ex hoc ipso quod ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, sive cogitet de lege æterna, sive non (nota bene) cum enim cogitat de lege æterna actu, eam contemnit; cum verò non cogitat, eam negligit, per modum omissionis cujusdam. Unde omnibus modis consensus in actum peccati procedit ex superiori ratione vel contemnente legem æternam, dum de ea actu cogitat, vel eam negligente, dum actu non cogitat.

Decimum argumentum: non est idonea incogitantia seu inadvertentia & inconsiderationis excusatio, ubi ipsa incogitantia, seu inadvertentia & inconsideratio voluntaria est & culpabilis. Talis namque incogitantia & inconsideratio non magis excusat, quam ignorantia culpabilis & voluntaria. Quam fide certum est non excusare. Excusaret tamen, si formaliter non peccaret, nisi qui actu scit vel advertit se peccare. Hoc enim posito, nullus peccaret, nisi qui actu sciret, vel adverteret se peccare. Nullus ergo peccatum ignorantia committeret; neque enim peccatum ignorantia est, quod peccatum esse actu cognoscitur, vel dubitatur.

Undecimum argumentum: peccata non excusat necessitas, nec impotentia culpabilis & voluntaria. Ergo nec inconsideratio seu incogitantia culpabilis & voluntaria, seu voluntarius defectus actualis cogitationis & con-

siderationis malitiae, etiam in consulo. Consequentia bona est, ab omnimoda paritate rationis. Antecedens, est communis doctrina Sanctorum, apud quos nihil solemnius, quam effatum istud Anselmi lib. de concord. c. 17. *Impotentia, quae descendit ex culpa, non excusat à culpa impotentem, culpā manente.* Quorum verborum sensus verus, naturalis & genuinus est, quod talis impotentia non excuset à culpa impotentiam consequente, distincta proinde à culpa impotentiam antecedente, sive per quam causata est impotentia: utpote à qua, etiam non manente, nunquam excusat, nec excusare potest impotentia ipsam consequens. Frustrā proinde Anselmus adderet ly *culpā manente.* Sed & ridiculum foret quærere vel disputare, an, manente culpā, per quam causata est impotentia, hæc ab illa excuset? Cum evidenter inexcusabilis sit, quamdiū manet.

31 Solemni effato Anselmi, conforme est effatum Augustini l. i. retractat. c. 15. dicentis: *Qui cogenti cupiditati resistere non potest, & ideo facit contra praecepta iustitiae, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam poena peccati.* Proinde peccatum est distinctum à peccato cuius est poena. Et lib. 1. oper. imperf. contra Julian. c. 105. *Necesse est ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debet facit.* De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: „delicta juvenis meae & ignorantiae meae ne memineris. „ *Quod genus delictorum si non imputaret Deus iustus, non sibi dimitti posceret homo fidelis.* Et cap. 106. *Necesse est ut peccet à quo ignoratur iustitia.* Et l. de perfect. iust. c. 6. *Peccatum est, vel cum non est charitas quae esse debet, vel minor est quam esse debet, sive hoc voluntate vitari possit, sive non possit. Quia si potest, praesens voluntas hoc facit; si autem non potest, praeterita voluntas hoc fecit.*

32 Conforme quoque est solemne istud Hugonis Victorini l. 1. de Sacram. p. 7. c. 23. *Non potest excusare necessitas, quam praecedens operata est voluntas.* Et istud Bernardi serm. 81. in Cant. *Nec necessitas, cum voluntaria sit, excusare valet voluntatem.*

33 Enimvero si necessitas voluntaria excusaret, voluntarius gratiae defectus, sine qua peccatum vitari nequit, excusaret à peccato. Quod negant Sancti, uti demonstravimus l. 9. cap. 24.

34 Negant etiam cum Sanctis non pauci nec infimi nominis Theologi, scilicet Ferrariensis l. 3. contra Gent. c. 159. & 160. Henricus Gandavensis, Abulenſis, Gregorius, Cajetanus, Rossensis, Ruardus Tapperus apud Vasquez 1. p. disput. 97. c. 2. & 3. Thomas de Lemos in Panoplia gratiae to. 3. p. 2. p. 38. num. 138. p. 94. n. 432. Et to. 4. p. 2. p. 92. n. 284. & 285. Antonius Massouleius, Inquisitor Tholosanus, & Reverendissimi Patris Antonini Cloche Ord. Praedic. Generalis Socius, libro cui titulus, *D. Thomas sui Interpres, de motione divina, & libertate creata* dissert. 1. q. 8. Gonet in Glypeo Thomistico tr. 5. disput. 5. a. 5. Tom. I,

Argumentum duodecimum: excæcatio, seu cæcitas mentis, quæ ex peccatorum actualium gurgite provenit, cui se sponte peccator immerſit, sic ut iusto Dei iudicio, extincta omni luce divinæ gratiæ, in altissimis tenebris à Deo deferatur, atque adeo importet omnimodam privationem cognitionis spiritualium, ut S. Thomas docet 2. 2. q. 15. a. 2. in corp. juxta communem doctrinam Sanctorum, non excusat à peccatis per illam cæcitatem commissis, licet homo per cæcitatem peccare se nesciat, nec advertat, eod quod utique in ipso jam *oculus mentis extinctus est*, ut Augustinus dicit in Psal. 57. & taliter excæcati sint *destituti omni lumine veritatis*, ut idem ait lib. de perfect. iustit. c. 19. Tamen si enim lumen vultus divini in ipsis signatum adhuc maneat, non penitus extinctum ac deletum, quoad universalia legis naturæ principia; extinctum tamen est, quoad particulare operabile, uti docet S. Thomas 1. 2. q. 94. a. 6. Et licet, quamdiū vivunt, aliquā divini luminis scintillatione subinde invitentur ad resipiscendam; certum tamen est scintillationem illam raram esse, ipsosque frequenter omni divino lumine seu gratiā intellectus ad tempus destitui, utpote in cuius subtractione cæcitas ipsorum consistit, uti videmus ex Augustino & S. Thoma locis citatis; unde & taliter excæcati fatentur Sap. 5. *Iustitia lumen non luxit nobis, & sol intelligentia non est ortus nobis.* Et de Judæis taliter excæcatis Christus Joan. 12. *Propterea non poterant credere, quia verum dixit Isaias: excacavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde.* Ipsaque experientia idipsum evincit: cum de se ipsis ipsimet excæcati fateantur, sæpè nullis se conscientiae remoribus pulsari, dum peccant: quia nimirum se peccare per cæcitatem nesciunt. Nec tamen ideo excusantur: cum istius inadvertentiae causam propriā voluntate & iniquitate dederint. Ideoque peccata ipsorum ab Augustino l. 5. contra Julian. c. 3. (aliās 4.) vocantur *& peccatorum supplicia praeteritorum, & suppliciorum merita futurorum.* Et de Judæis, ut supra excæcatis, Christus Joan. 15. *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et Apostolus Rom. 1. *qui ea faciunt, digni sunt morte.* Videri potest Massouleius loco citato, ubi pro certo habet, excæcatis & obduratis nulla à Deo concedi auxilia, etiam sufficientia. Quod & probat Lemos to. 4. p. 2. tr. 3. c. 16. Et nos pluribus ostendimus libro 9. c. 20. 21. 22. 25. 27. &c.

Argumentum decimum-tertium: si advertentia actualis requireretur ad peccandum formaliter & imputabiliter, sequeretur Atheos, Nerones, Caligulas, Heliogabalos, & similia hominum monstra, putidas etiam publicarum libidinum victimas, abjecto omni divino & humano timore, abominabilia sine abominatione, imò summa cum delectatione, tranquillā conscientia (ut Bernardus loquitur in l. de conscientia ad quemdam Religiosum

Ord. Cisterc.) id est absque ullo conscientia scrupulo, adeoque sine ulla actuali ad malitiam reflexione perpetrantes, in istis formaliter & imputabiliter non peccare. Quod & dictu, & auditu horribile est. Videatur S. Bernardus loco citato, ubi taliter peccantes depingit eos, qui in profundum malorum venerunt.

40 Argumentum decimum-quartum: dato, non concesso, quoddam synderesis non esset in talibus penitus absque voce, dum abominabilia ista committunt; quia tamen omnia rectae operationis principia pravis habitibus, frequentique & diuturno Dei contemptu in ipsis adeo corrupta sunt, ratioque excacata, & cor obduratum, ut vix umquam de Deo cogitent, sed tantum de satiandis brutalitatibus, crudelitatibus, passionibus & inclinationibus suis; negari nequit, synderesim esse in ipsis per habitus pravis adeo impeditam, tantisque obicibus circumseptam, ut vix tenuis vox ipsius ad cor eorum valeat pervenire. Tales proinde vel non peccabunt formaliter per brutalitates illas, &c. defectu reflexionis actualis ad malitiam; vel certe tanto minus imputabiliter peccabunt, quanto minori cum reflexione; quanto proinde excacati, tranquillius, & cum minori conscientiae remorsu; quanto magis per effrenatas passiones & brutalitates suas, pravosque habitus & consuetudines erunt excacati; quanto denique magis similes se reddiderint equis & mulis, quibus non est intellectus (si enim advertentia & reflexio actualis ad malitiam necessaria sit ad formaliter peccandum, major advertentia necessaria erit ad magis peccandum, secundum illud: *Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis*. Tanto proinde minus imputabile erit peccatum, quanto minori cum advertentia commissum.) Istud autem nemo sapiens dixerit: utpote aperte contra Scripturam Job. 15. *Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?* Aperte etiam contra rationem rectam, quae dicitur, æquum non esse quod per voluntariam sui excacationem peccatores acquirant privilegium formalis cujusdam impeccabilitatis, vel minoris peccabilitatis, peccato per se imputabili, pro toto tempore tantae suae cecitatis, ut vel prorsus actu non advertant, vel vix advertant se peccare per abominationes suas, ita ut in ipsis verificetur illud Proverb. 4. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corrumpunt;* & nihilominus inexcusabiles esse convincantur, ex eo quod passionibus & pravis habitibus suis consuetudinibusque resistere possint, & resistendo locum dare debitae considerationi. Et, ut subinde non possint, impotentiam istam suo sibi vitio comparant, in tantamque imbecillitatem justo Dei judicio devenerint, qui non sinit dedecus peccati sine dedecore vindictae, indefatigabili lege spargens poenales cecitates & imbecillitates super illicitas hominum cupiditates, ut Augustinus dicit; & usque adeo verum

est, ut ne Prophetas quidem & Magistros consulendo, veritatem assequantur. Justo quippe Dei judicio incidunt in Prophetas & Magistros sibi similes, id est cecos; de quibus Isa. 56. *Speculatores ejus cæci omnes, nesciunt universi; cæci muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes somnia.* Per Ezechielem quippe c. 14. dicit Dominus: *Qui posuerit immunditias suas in corde suo.... & venerit ad Prophetam, interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum.... Ego Dominus decepti Prophetam illum.... juxta iniquitatem interrogantis, iniquitas Prophetæ erit.*

Timeant proinde, qui se tutos existimant in conscientia, dum in praxi secuti fuerint laxiora opinamenta (revera falsa) nonnullorum Authorum, vel Confessoriorum, quos Deus sæpe, ob ipsorum & interrogantium peccata excacavit. Ob ipsorum quidem, quia ex nimio studio, seu hominibus placendi, seu popularem plaudum captandi, dum de ratione sua malefuada, inconsultis germanis fontibus Moralis Christianæ, nimium præsumunt, præconcepitis opinionibus suis, vel Sodalitii sui tenacius inhaerentes, ideoque saniores contrariorum Doctorum Theologiam, vel considerare negligentes, vel etiam contemnentes, & invidiosè traducentes, justo Dei judicio loquuntur falsa. Ob interrogantium verò peccata, dum sincere Deum non colentes, non tam solliciti sunt de consulendis loquentibus vera, quam placencia.

CAPUT V.

*Argumentum decimum-quintum ex Concilio
Diospolitano.*

IN eo namque damnatus fuit error iste Celestii: *Oblivio & ignorantia non subjacent peccato, quoniam non eveniunt secundum voluntatem, sed secundum necessitatem.* Quem errorem damnando, Concilium istud defini- vit, peccari posse per ignorantiam & oblivionem, tunc etiam, quando ignorantia & oblivio voluntarium excludere, necessitatemque inducere videntur; utique dum ignorantia & oblivio tales sunt, ut omnem peccati seu malitiae actualem cognitionem & conscientiam excludant. Tunc quippe voluntatem excludi, necessitatemque induci contendunt Authores opinionis, contra quam disputamus. Id (inquam) contendunt cum Celestio, cujus nomine Eutrobulus apud D. Hieronymum lib. 1. Dialogorum contra Pelagianos c. 10. *Rogote (inquit) quæ est ista iustitia, ut in peccato teneat erroris, cuius reatum non habet conscientia? nescio me peccasse, & ejus rei quam nescio poenas luo? Et quid plus faciam si sponte peccaverero?* Hanc querimoniam insanam, & sacris Litteris adversam esse, probat Hieronymus ibidem. Dolendum proinde quod eam secuti Socii Parisienses epist. 3. (Paris anno

1690. circa peccatum philosophicum edita) pag. 34. *Sibine quispiam persuadere potest (inquiunt) Deum tam justum, tam bonum, totā aternitate plerere hominem, pro eo quod fecerit, quod in conscientia credidit se facere debere? Esse in mundo tyrannus isti comparabilis? Et si talem nobis de Deo idam Christiana praeberet Religio, nonne ipsi magis injuriosa foret, quam ipsamet idololatria? Et pag. 40. Lex crudelis, quae sibi obediri vult absque eo quod cognoscatur. Anne credibile est à vero Deo talem esse legem... Equine est Magistri, avertis nos flammis addicere pro commissis quae ipsi nesciebamus displicere? Et in Thesi anno 1694. defensa in Collegio Parisiensi: Homo non potest male agere, hoc ipsi quod agi ex conscientia distamine. P. de Reux in Thesi Lovanienfi: Peccatum contra legem nullum admittimus, si non sit contra conscientiam, saltem dubiam & inquietam. Thesi in Collegio Aquisiensi defensa anno 1686. Conscientia circa illicitum intrepida excusat à peccato. P. Estrix in Thesi Lovanienfi 1668. Nullum est peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de peccato. Si veræ essent istae propositiones, justa foret Pelagianorum querela. Ideo verò injusta est, quia justè punitur prævaricator legis, suā culpā ignorat. Quia potuit & debuit eam scire. Unde in Proverbiis legimus (ait Hieronymus loco citato) *Est via qua videtur recta esse apud homines, & novissima ejus veniunt in profundum inferni. Ecce (inquit) manifeste ignorantia condemnatur, cum aliud putat homo, & sub specie veritatis ad inferna delabiatur.**

44. Istarum proinde propositionum Assertores non solum justificant Celestianorum querelam, sed & cum ipsis asserunt, peccato erroris neminem teneri, cujus reatum non habet conscientia, neminemque esse culpabilem de eo, in quo se peccasse nescivit; sed cur hoc dixerunt Pelagiani, cum non negaverint ignorantiam vincibilem, sive ex propria negligentia profectam, culpabilem esse: *Ecce enim (ait Juliano Augustinus l. 6. contra Julian. c. 1.) meruisti reprehendisti eos, qui superfederunt scinda cognoscere? Sed & Pelagius ipse (apud eundem Aug. de nat. & grat. c. 17.) dicit: hominem prævigilare debere, ne ignoret; ideoque esse culpandam ignorantiam, quā id homo nescit negligentia suā, quod adhibenda diligentia scire debuisset.* Cur (inquam) nisi quia solam eam ignorantiam (velut ex addiscendi negligentia profectam) culparunt, cujus vitandae aliqua cogitatio præluxisset? Hoc est autem, in quo cum ipsis conveniunt, quicumque advertentiam actualem ad formale peccatum requirunt: utpote tunc inculpatam, imò invincibilem censentes ignorantiam, quando nulla actualis subit cogitatio, seu advertentia illius auferendae; ignorantiamque non aliter voluntariam esse admittentes, quam si antecederet aliqua illius vitandae obligatio menti occurreret, prout videbitur infra. At verò

idipsum esse quod Pelagiani asseruerunt, constat ex supra allata querela ipsorum, à D. Hieronymo relata. Per consequens asseruerunt, ignorantiam illam non subjacere peccato, nec voluntariam esse, sed necessariam, de qua incurrenda nulla actualis cogitatio præcesserit. Hoc est ergo, quod tamquam fidei contrarium, Synodus Palæstina seu Diospolitana damnavit. Saltem iste unus est sensus damnatae à Synodo Palæstina propositionis ipsorum; tamen alio quoque sensu damnatam aliqui censeant, secundum quem Pelagiani, negantes originale peccatum, consequenter negant, ignorantiam & oblivionem, quae secundum naturam per peccatum corrupta necessitatem eveniunt, originali subjacere peccato, in iis quibus nondum remissum est.

Verum id minus verisimile est. Tum quia 45. Pelagianum articulum de originali peccato Synodus distinctè & sigillatim antè damnavit. Tum quia verba damnati articuli amplius sonant quam oblivionem & ignorantiam non subjacere peccato originali. Quippe absolute, & sine addito, vel restrictione, sonant absque peccato. Tum denique quia propositio illa Celestianorum, à Hieronymo, Augustino, aliisque Sanctis intellecta non fuit de solo peccato originali, sed iis Scripturae testimoniis confutata, quae de actuali etiam peccato loquuntur; utique ex loco Proverbiorum n. 42. allegato, ex Regio Plalte suas sibi ignorantias dimitti postulante, ex sacrificiis in veteri lege oblati pro peccato ignorantiae, &c.

Proinde error Celestii & Celestianorum, in 46. Synodo Palæstina damnatus, is non fuit quem comminiscitur R. P. de Bruyn, in sua de ignorantia Thesi anni 1689. quod utique negarent oblivionem & ignorantiam subjacere peccato originali, vel quod dicerent, nullam oblivionem & ignorantiam evenire secundum voluntatem. Primum enim confutatum est num. precedenti. Secundum à veritate alienum esse constat ex dictis n. 43.

Superest ergo ut propositio illa Celestii 47. nata dicatur, in sensu supradicto, ideo utique oblivionem & ignorantiam, absque ulla de ea vitanda cogitatione actuali contractam, non subjacere peccato, quia absque actuali notitia legis obligantis ad eam vitandam; vel ad vitanda peccata, ignoranter commissa; peccatum voluntarium non est, sed necessarium. Sic enim Celestiani crediderunt apud Hieronymum epist. ad Ctesiphontem, ubi ipsos introducit sic loquentes: *Vos asseritis, eos, qui absque legis scientia sunt, peccata vitare non posse.*

Nisi dicere malis, damnatam esse, tam in 48. sensu proximè dicto, quam intellectam de oblivione & ignorantia invincibili per naturam, vincibili tamen per gratiam, quam Pelagiani postulandam negabant, quia necessariam non credebant. Utroque enim sensu oblivionem & ignorantiam invincibilem, adeoque necessariam, non voluntariam censuerunt.

- 49 Porro à propositione illa, sive hoc, sive illo sensu, sive utroque damnata dicatur, videntur se satis discernere non posse sequaces opinionis de necessitate actualis advertentiae ad formale peccatum. Non priore sensu: ob ea quæ dixi n. 42. non etiam posteriore: quia illam etiam ignorantiam, quæ vincibilis est per gratiam, in ordine ad excusandum à peccato invincibilem putant, dum ad eam vincendam gratia sufficiens hic & nunc non habetur. Gratiam verò sufficientem ad eam vincendam (secundum ipsos) non habet, qui de ea depellenda cogitationem nullam habet. Nec eam postulare potest, qui nullam etiam de ea postulanda habet cogitationem. Quippe nihil apud ipsos solemnius, quam inculpationem invincibilem esse id, ad quod cavendum gratia sufficiens deficit, eamque deficere, ubi deficit cognitio mali cavendi. Eò quòd gratia sufficiens det homini posse cavere malum, inspirando (ante omnia) mali cogitationem. Ita ex mente ipsorum Author libelli (Romæ damnati) cui titulus: *Le Denonciateur du peché philosophique convaincu de méchans principes dans la Morale* §. 3. Ita etiam Apologista Casuistarum pag. 38. ubi dicit Theologos (suz utriusque Societatis) gratiam sufficientem non agnoscere in peccatoribus perfectis & consummatis, qui suis se nequitis immergunt absque ulla mali cognitione; ipsosque ideo censent à peccato excusari. Ita denique Annatus postremo in Arnaldum libro, ubi sic: *Qui nullam de Deo, vel peccatis cogitationem habet... nullam hic habet gratiam sufficientem.* Additque hominem actus præceptos tunc omittendo, vel prohibitos committendo, nullum peccatum committere, nec, si damnetur, propterea damnari posse.
- 50 Nec referre putant quòd suâ quis culpâ careat dictâ gratiâ, vel quia pro ea orare neglexit, vel quia, peccando, eâ se indignum reddidit, &c. Quia (ut Sanchez oper. Moral. l. 1. c. 16. n. 30. & 31.) *tametsi quis initio causam culpabilem oblivioni dederit, oblivio redigitur ad ignorantiam invincibilem, si periculum non advertit.* Et (ut Filiutius to. 2. tr. 21. c. 10. n. 372.) *raro vel nunquam tenetur homo se preparare ad gratiam, ut ignorantiam tollat.*

CAPUT VI.

Argumentum decimum-sextum ex viginti propositionibus, Christianam disciplinam nimium relaxantibus, quæ ex opinione illa pullularunt, præter alias sex, cap. 10. proferendas.

- 51 **E**X ea namque pullularunt sequentes propositiones. 1^a. Ignorantia censetur invincibilis, atque ita excusans à peccato, quando ignorantia nulla subit actualis advertentia vel consideratio ejus auferendæ. Vasquez l. 2. disp. 123. c. 2.
- 2^a. Idque etiam si initio causam culpabilem ignorantia vel inadvertentia dederim, si peri-

culum non adverterim illius incurrendæ. Idem ibidem n. 30. & 31.

3^a. Ignorantia à peccato inducta, non est voluntaria, ne quidem indirectè, nisi aliqua cogitatio de ignorantia incurrenda præcesserit. Terillus in reg. Mor. q. 65. assert. 3.

4^a. Ut actio voluntaria sit, oportet ut procedat ab homine, qui noscit & percipit, quid boni mali in ea sit, & antequam id videat... antequam id intellectus animadverterit, actio neque bona est, neque mala. Baunius in Summa de peccat. c. 39.

5^a. Nunquam peccatur, nisi præviâ peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi studio extimuletur. Baunius ibidem.

6^a. Non committitur peccatum, saltem propriè dictum & imputabile ad culpam, sine libero voluntatis consensu. Antequam verò voluntas consentiat, vel dissentiat, vel in legem peccati, vel in legem Dei, hæc geruntur in anima. Hinc infunditur illi dilectionis aliquid à Deo, per quod inclinetur in rem quæ præcipitur. Hinc sollicitatur in contrarium, per rebellem conscientiam motum. Inspiratur ipsi notitia infirmitatis, notitia Medici, desiderium sanitatis, affectus implorandi auxilii. Si animus propter superbiam negligat orare, & ad Medicum confugere, deseretur, & in peccatum ruet, transgrediendo præceptum. Hæc omnia nisi in animo peragantur, actio non est verè peccatum, saltem imputabile ad culpam. Doctor Moynius in manuscriptis dictatis in Sorbona.

7^a. Qui nullam de Deo, vel peccatis, cogitationem habet... nullam hic habet gratiam actualem. Proinde actus præceptos tunc omittendo, vel prohibitos committendo, nullum peccatum committit, nec, si damnetur, propterea damnari potest. Annatus n. 48. relatus.

8^a. Nullum est peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de peccato. Estrix in Thesi anni 1668.

9^a. Conscientia circa illicitum intrepida (id est sine formidine judicans operationem esse licitam) excusat à peccato. Thesis defensa in Collegio Aquis Societ. 4. Julii 1686.

10^a. Quisquis sine ulla formidine oppositi, aut advertentia ad ullam malitiam, judicat operationem non esse malam, non peccat, operationem illam ponendo, sive id judicet evidenter, sive tantum probabiliter, sive verè, sive falsò, solidà vel non solidà ratione. Maillot in Thesi defensa in Collegio Antuerpiensi anno 1673.

11^a. Homo non potest malè agere, hoc ipso quòd agit ex conscientia dictamine. Thesis defensa in Collegio Parisiensi anno 1694.

12^a. Peccatum contra legem nullum admitimus, si non sit contra conscientiam, saltem dubiam & inquietam. P. de Reux in Thesi defensa in Collegio Lovaniensi.

13^a. Advertentia ad peccatum mortale debet esse plena & perfecta, per judicium de malitia actus, vel periculo illius. Amicus to. 3. disp. 17. sect. 8.

14^a. In

14^a. In eo qui non cogitat de malitia operis prohibiti, deberet tamen cogitare... omisso, siue negligentia considerationis non imputatur ad culpam, nisi... in mentem veniat cogitare de obligatione examinandi. Layman l. 1. tr. 2. c. 4. Duas sequentes in terminis habet Petrus Oxea tr. morali de fide disp. 1. sect. 1. & 2.

15^a. Qui in die Dominica, quando Parochus admonet de festis & jeuniis hebdomadae, omittit ire ad audiendum Sacrum culpabiliter, ut scilicet ludo vel somno indulgeat, & quia ad Ecclesiam non ivit, non habet notitiam jejunii in ea hebdomada occurrentis, & propter hanc ignorantiam vescitur carnibus in eo die, quibus cum scientia jejunii non vesceretur, habet ignorantiam hujus jejunii peccato introductam, & tamen vescendo carnibus in eo die non peccat.

16^a. Christianus, adeo suae salutis negligens, ut ad audienda mysteria fidei ad Ecclesiam nunquam accedat, & ideo solum novit se esse Christianum, & solum credit in genere omnia quae credit Ecclesia, & praeterea nullam aliam rem fidei explicitè cognoscit, invincibilem habet ignorantiam rerum credendarum.

17^a. Qui ex inveterata consuetudine, velut quodam necessario impetu, rem malam agit, v.g. materiales blasphemias profert, vel perjurium effundit, tunc non peccat... Layman ibidem c. 5. n. 6.

18^a. Probabilius est, perjurium, ob consuetudinem pejerandi, non esse peccatum mortale speciale, quando est cum inadvertentia naturali... etiam si operans sit cum habituali affectu ad peccatum... Nec refert quod inadvertentia oriatur ex prava consuetudine, aut passione. Quia tam passio, quam consuetudo, tollit actualem usum rationis, qui necessarius est ad peccatum mortale. Filicinus ubi supra.

19^a. Si ignorantia, olim vincibilis & voluntaria, evadat postea invincibilis (quia jam non est à quo ignorans instrui possit, &c.) opus ex tali ignorantia factum est malum & imputabile; sed non habet peculiarem malitiam moralem, aut imputabilitatem superaditam malitiae actus voluntatis, in quo directè, vel indirectè fuit volitum. Terillus ubi supra q. 63. n. 5.

20^a. Si nullus unquam scrupulus animum alicujus pupugerit de malitia pollutionis, ignorantia illius dici potest invincibilis, nec opus à taliter ignorante perpetratum, ad culpam imputari potest. Idem q. 62. n. 17.

21^a. Voluntas, in opere peccaminoso, non peccat moraliter, peccato propriè & ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec specialis, nec confusa) malitiae moralis, vel periculi praecessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus. Idem q. 63. affert. 4.

22^a. Si perdit & consummati peccatores careant omni lumine, & conscientiae remor-

su, dum blasphemant, vel suis se nequitias immergunt, si nullam habeant mali notitiam, contendo cum Theologis omnibus, eos non peccare actionibus istis... Sine libertate enim non est peccatum. Ut autem ad sit libertas vitandi peccatum, oportet adesse notitiam bonitatis & malitiae, quae in objecto proposito continetur. Apologia Casuist. pag. 38.

Ex vigesima-seconda ista propositione (videnter consequente ex opinione quam impugnamus) patet in qua praecipua ducat opinio ista. Vigesima porro Ecclesia Senonensis 3. Septembris 1658. pronuntiavit *Scripturis, Patribus, fidelium precibus, manifestè adversari, & ad excusanda gravissima quaque scelera promptam defensionem suppeditare*. Ecclesia quoque Parisiensis eodem anno: *Hec doctrina (inquit) est falsa, erronea, scandalosa, contraria Scripturae, Patribus & sana Theologia, quae peccata per ignorantiam agnoscit, excusationem peccantibus ad illorum perniciem suppeditat, & Christianos ad negligendam salutis scientiam impellit*.

Quam portentosa consecraria deriventur ex propositione sexta, decima-septima, decimona, &c. videbitur cap. 11.

Quintam propositionem Facultas Parisiensis 1. Augusti 1641. censuit falsam esse, & viam aperire ad excusandas excusationes in peccatis.

Quartam Facultas Lovaniensis 4. Maii 1645. his verbis proscripsit: *Est contra communia Christianae Religionis principia, & innumera, etiam immanissima, peccata excusat, cum perniciem animarum*.

Decimam - tertiam Illustriss. D. Guido de Seve de la Rochechouart, Episcopus Atrebatensis, anno 1691. damnavit, dum damnavit istam, eodem anno à Professore quodam Duacensi propugnatam die 2. & 4. Maii ejusdem anni: *Perfecta deliberatio, ex malitia consideratione, requiritur ad mortale*. Dum hanc (inquam) damnavit, in proprio verborum sensu, ut falsam, scandalosam, saluti animarum perniciosam, & maximis peccatoribus excusationes in peccatis suppeditare nasam. Illustrissimus etiam D. Jacobus Nicolaus Colbert Archiepiscopus Rothomagensis in Epist. Pastoralis de 28. Martii 1697. propositionem (quam impugnamus) velut erroneam damnavit, & velut perniciosam doctrinam, à pluribus Ecclesiis Gallicanis, Theologicisque Facultatibus Parisiensi & Lovaniensi damnatam, ex qua consecrarium sit peccatum philosophicum, sicut & alia portentosa dogmata, Scripturae, Concilii ac Patribus contraria.

Istis quidem censuris nonnullus opponit communia ista Theologiae Christianae principia: *Nullum peccatum, quin voluntarium. Nullum voluntarium, quin praecognitum. Ignorantia invincibilis excusat à peccato*. Opponit & damnatas à Pio V. hasce propositiones: *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo quod vitare non potest*.

58 Sed frustra opponit. Quia ad hoc ut peccatum sit voluntarium, sicut non debet esse volitum formaliter & actu, sed sufficit quod virtualiter & interpretativè: sic non debet esse cognitum formaliter & actu, sed sufficit quod cognitum sit virtualiter & interpretativè. Ad quod necessarium non est dubium, suspicio, vel scrupulus actualis de malitia, vel obligatione inquirendi de illa; sed sufficit quod homo possit & debeat illam cognoscere, culpaque ipsius sit quod hic & nunc non cognoscit, seu non advertat, ut constat ex dictis cap. 4. Nec tunc ignorantia est invincibilis & involuntaria; sed vincibilis, culpabilis & voluntaria. Nec impotentia vel necessitas inde consequens, est antecedens voluntatem, sed eam consequens: non proinde involuntaria & inculpabilis, sed culpabilis & voluntaria. Tametsi verò necessitas & impotentia antecedens voluntatem, inculpabilisque & involuntaria, excuset à peccato; non tamen necessitas & impotentia consequens, in quam suam voluntatem & culpam peccator incidit, spiritualia negligendo, eaque bona sponte diligendo, quorum dilectionem sequi nata est privatio cognitionis spiritualium. Ad quæ si reflexisset Oppositor ille, à Philosophistarum torrente non fuisset abreptus in abyssum dogmatis de peccato philosophico.

CAPUT VII.

Argumentum decimum-septimum, petitum ex hoc quod ex opinione illa prodierit dogma damnatum de peccato philosophico.

59 Dogma illud anno 1669. in suo tract. de conscient. prob. tradidit Terillus n. 77. referendus. Anno verò 1686. mensis Junii, Præsidi R. P. Francisco Musniero, in Aula majore Collegii Divionensis, Societ. Jesu, propugnatae sunt Theses Theologicae de peccatis, quarum prima fuit ista: *Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale, est transgressio libera legis divinae. Philosophicum, quantumvis grave, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensæ Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternam penam dignum.* Dogma istud, ut jacet, ab Alexandro VIII. ut infra damnatum, prodixit ex opinione ad formale peccatum requirente cognitionem, seu advertentiam & notitiam actualem malitiæ, constat ex eo quod vel ipse Musnierus ex ea illud deduxerit in Dictatis suis de suo illo dogmate: *Sicut actus humanus nunquam est malus, sublatâ (actuali) cognitione malitiæ; sic nunquam est offensæ Dei, si (actu) non agnoscaturn esse offensæ Dei.* Sed peccatum, quantumvis grave, in eo qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, actu non agnoscentur esse offensæ Dei. Ergo non est of-

fensæ Dei; nec proinde peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque æternam penam dignum. Neque enim dissolvit amicitiam Dei, neque æternam penam dignum est, nisi sit offensæ Dei. Suppositâ veritate majoris quoad priorem partem, quod utique actus humanus numquam sit formaliter malus, sublatâ actuali cognitione malitiæ (quæ est ipsissima opinio contra quam disputamus) totus iste discursus suâ sponte fluit; nec ullum in ipso vitium ostendi potest. Igitur positio illa Musnieri, de peccato philosophico, ex dicta opinione, per legitimam argumentationem ab ipso deducta fuit; de peccato, inquam, philosophico tanquam reverâ possibili, imò & in nonnullis de facto contingente, uti demonstrabunt exempla cap. 11. præferenda.

Et propterea sectatoribus istius opinionis 60 jure dicimus, cum Augustino l. 2. de adulter. conjug. c. 4. si hoc vos non sentitis, quod illâ positione Musnierus docet, equidem positio illa sequitur ad illa quæ sentitis. *Mutare ergo antecedentia, si vultis cavere sequentia.* Proinde vel illam vestram corrigite opinionem, quod actus humanus numquam sit formaliter malus, sublatâ actuali cognitione malitiæ; vel consequenter dicite (cum Musniero) actum humanum numquam esse formaliter offensam Dei, sublatâ actuali cognitione offensæ Dei. Hoc autem dicere non potestis: utpote jam ab Ecclesia damnatum. Et ideo conformiter ad Ecclesiæ decisionem, sic ab omnibus jam philosophandum est: ad hoc ut actus humanus sit formaliter offensæ Dei, necesse non est quod actu cognoscatur vel advertatur offensæ Dei. Ergo ut sit formaliter malus, necesse non est quod actu cognoscatur vel advertatur esse malus.

CAPUT VIII.

Damnati dogmatis de peccato philosophico, origo, progressus, denuntiatio, damnatio.

EX dictis capite præcedenti facile quisque 61 perspicit, damnati illius dogmatis, seu philosophismi (sic enim vocari jam cœpit) primum parentem non fuisse Divionensem illum Theistam (maximè cum in ea tradenda plures ex eadem Societate ipsi præiervint (ut infra videbitur) sed primos parentes ipsius jure censeret tam illos qui principia, ex quibus derivatur, primi tradiderunt, scilicet Molinam, Valentiam, Vasquez, Suarez, Meratium, &c. quam illos qui philosophismum (ante Musnierum) in terminis primi tenuerunt.

Et primum quidem principium ipsius Molina tradidit, dum 1. p. q. 2. a. 1. docuit, & primus (quod sciam) docuit, *tam rudes & incultos posse aliquos homines esse* (immo & populos, uti apertè significat in contextu) *ut maxima cum probabilitate affirmare possimus, in eis ignorantiam invincibilem Dei posse reperiri. Quod primo, & secundo, cum de ignorantia*

rantia ageremus, observavimus. Porro ea ignorantia excusabuntur à peccato infidelitatis, & quod Deum non colant, nec ei honorem debitum exhibeant. Ac per consequens etiam quod legibus ipsius non obediant. Istud enim consequens ex illo antecedente legitime inferitur.

63 Idem principium, post Molinam, docuerunt Trigofus 1. p. q. 2. Arriaga 1. p. disp. 2. sect. 3. Isquierdo disp. 1. n. 165. & 172. Joannes Pontius disp. 2. q. 3. aientes invincibilem Dei ignorantiam, longo etiam tempore posse contingere. Et non solum ignorantiam privatam, id est privationem cognitionis Dei; sed & positivam, id est positivam existimationem, quod non sit Deus, si non per principia intrinseca, saltem per extrinseca, pravam scilicet Athei Doctoris instructionem, de facto admittunt Pontius loco citato conclus. 2. Quiros disp. 14. n. 58.

64 Ex isto verò principio confectarium esse Philosophismum, inde probatur, quod Deum taliter ignorans, multa etiam horrenda possit committere, contra conscientiam remmutantem. Quæ, utpote commissa ab eo qui non solum de Deo actu non cogitat, sed & Deum omnino ignorat, non sunt formalis offensa Dei, seu personæ dignitatis infinitæ, cognita quæ talis. Et ideo non esse peccata theologica mortalia concedit Arriaga, loco citato, in responsione ad objectionem ultimam. Cum enim sic sibi objecisset: Ergo talis homo, ignorans Deum, non peccabit mortaliter, etiam si alium occidat, & putet se male facere. Nam peccatum mortale definitur communiter: dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei. Ille autem legem æternam ignorat. Ergo non peccat contra illam, licet noscat se contra rationem agere. Respondet hoc modo: De hoc egi in materia de actibus humanis, dixique talem non promeriturum per illud factum poenam æternam; sed temporalem gravem, ad modum quo à Republica sufficienter punitur furum, quatenus est contra illam, vel virgis, vel suspendio. Nam ratio promerendi poenam æternam solum desumitur ex eo quod aliquis homo, saltem in confuso, noscat se offendere Deum summum; quod in ignorante non reperitur: Nec inconueniens est, in tali concedere, eam actionem non esse poenæ æternæ dignam, ex ignorantia illa invincibili.

65 Placuit ratio ista Patri Estrix, & ideo in Thesi defensa 23. Julii 1668. Peccatum (inquit) committi potest ab eo qui Deum ignorat invincibiliter, & sic non est formalis offensa Dei, nec meretur poenam æternam. Quia, ut P. de Jonghe ait in Thesi anni 1671. mortale theologicum... non aliâ causâ illam meretur, quam quod sit malitia infinita. Malitiam verò infinitam ex eo habet, quod sit gravis formalis offensa personæ dignitatis infinitæ, cognita quæ talis. Eandem omnino rationem affert Thesis in Collegio Antuerpiensi defensa in Julio 1675. Sicut & Thesis P. de Bruyn 21. Julii 1687. Et altera anni 1688.

Tom. I.

Ob istam ergo rationem nonnisi peccatum philosophicum committi ab eo qui Deum invincibiliter ignorat, docent (cum Arriaga) P. Estrix, P. Antonius à Burgundia, P. Ignatius de Jonghe, P. de Vos, P. de Reux, P. de Bruyn, in Thesis quas exhibet secunda denuntiatio novæ hæreseos de peccato philosophico art. 1. Docent etiam cum ipsis Jacobus Platelius in Synopsi Cursus Theologici p. 2. c. 3. §. 3. n. 189. ubi sic: Peccatum, quantumvis rationi graviter repugnans, commissum ab invincibiliter ignorante, aut non advertente Deum esse, aut peccatis offendi, non est mortale. Cum enim nullum, etiam virtuale, & implicitum Dei contemptum includat, stare potest cum charitate perfecta, & amicitia divina. Unde tale peccatum esset quidem grave gravitate philosophicâ... non tamen theologicâ, consistente in repugnantia cum lege & bonitate divina. Sicut & Terillus de Consc. probab. q. 11. his verbis: Ex optimorum Theologorum doctrina nullum peccatum theologicum, quo scilicet aliquo modo separatur à fine ultimo, & meretur poenâ illas horrendas damni & sensus, committi posse cum invincibili Dei ignorantia, imò nec absque actuali cognitione, per quam infinita Dei bonitas & majestas aut explicitè, aut cerè sub terminis cum clariore ejus conceptu convertibilibus, implicitè nobis innotescat. Et infra n. 9. Licet convenientia & disconvenientia actionis cum natura rationali, quæ rationalis est, sapè innotescat antequam quidquam sciamus de divina voluntate... nihilominus hæc convenientia aut disconvenientia... est solum regula... refundens in actionem honestatem aut turpitudinem philosophicam... non theologicam.

Istis omnibus Author libelli, cui titulus: 67 *Les veritables sentimens des Jesuites touchant le peché philosophique*, adjungit formales pro eodem dogmate textus Martinoni disput. 15. de peccatis sect. 11. Cardinalis de Lugo de Incarnat. disp. 5. sect. 5. & 6. Aldrete disp. 7. de Incarn. sect. 2. de Bugis l. 3. de Incarnat. c. 5. n. 5. de Rhodes to. 1. disp. 1. de peccat. q. 1. sect. 1. §. 2. Comptoni Curs. Theolog. to. 1. disp. 89. sect. 4. & disp. 104. sect. 4. Quos inter Martinonus & Rhodius (cum Salas) peccatum philosophicum admittunt ut possibile, de factoque in multis contingens, sicut & Arriaga & Card. de Lugo.

Quibus omnibus in quinta peccati philosophici denuntiatione adduntur P. Bechefer, P. Beguin, P. Andry, P. de S. Ligier, P. Beon, & addi poterant etiam P. Surre & P. Regis, qui in diversis respectivè Collegiis, Remensi, Lugdunensi, Massiliensi, Cameracensi, & Dolensi, idem dogma in terminis tradiderunt, non ut casum metaphysicum, & moraliter impossibilem, sed ut casum practicè contingentem. Perspicua sunt verba P. Beon. S. Theol. Professoris in Collegio Massiliensi, ubi anno 1689. sic dictavit. Dico 1°. in omni peccato, etiam materiali, reperitur offensa Dei, quæ in eo est quod fiat actio displicens Deo, quæ offensa si ad-

VVVV

vertitur, evadit formalis. Hic jam queritur, utrum aliquando offensa non fiat formalis, seu utrum deus de facto aliquando peccatum philosophicum, hoc est actus pravus, & de se displicens Deo, ita tamen ut displicentia ignoretur, siue quia ignoratur Deus, siue quia ignoratur quod peccatum ei displiceat, siue demque quod non attendatur & ipsa displicentia?

Ego dico posse contingere ex triplici illo capite, ut non evadat offensa formalis, fiatque tantum peccatum philosophicum, non pertingens ad malitiam theologicam. 2°. inter Christianos adulos respici non dari philosophicum tantum; non esse tamen cur negetur dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, sylvicolis, barbaris, &c.

Perspicua etiam sunt verba P. Regis in Collegio Dolenfi 1671. aientis: datur peccatum philosophicum. Sicut & P. Surre anno 1687. in Collegio Cameracensi: peccatum philosophicum est possibile... verisimile est dari defacto peccata philosophica.

69 Secundum damnati dogmatis principium tradidit Valentia disp. 6. p. 1. dum ex eo quod (secundum ipsum) Deus & varia legis naturæ principia invincibiliter fortè possint ignorari, concludit: idolatriam posse, ad aliquod saltem tempus, per ignorantiam invincibilem in aliquo homine rudiori excusari. Si idolatria possit: & alia utique contra naturæ legem horrenda, eo in statu, excusari poterunt. Quod expressit Mæratius tr. de peccatis disp. 9. sect. 7. cum dixit, quod principia aliqua universalis legis naturæ, ut sunt hæc, non esse furandum, occidendum, adulterandum, Deum esse colendum, parentes honorandos, & similia, etsi non possint ignorari invincibiliter toto humana vite tempore, possunt tamen aliquo brevi, imò etiam satis longo. Ignorantiam verò invincibilem legis divinæ à peccato theologico excusare, non dubitat Mæratius. Et si excusare possit à peccato theologico, simul & philosophico, (secundum ipsum, & Valentiam) à fortiori à theologico solo. Quo casu dabitur peccatum philosophicum.

70 Tertium ejusdem dogmatis principium tradidit Vasquez 1. 2. disp. 107. c. 3. cum docuit, atque ex dictis n. 10. primus, vel ex primis docuit, nullum esse mortale peccatum, in voluntatis consensu, nisi cogitatio aliqua præcesserit, & consideratio expressa (quam vocant actualem) malitiae mortalis, vel periculi, vel saltem expressa aliqua dubitatio, seu scrupulus. Si nihil illorum præcesserit, inconsideratio censetur omnino naturalis, & consensus, quantumvis longo tempore duret, non est peccatum mortale. Et disp. 123. c. 2. Ad peccandum formaliter necessaria est actualis reflexio, seu advertentia & cogitatio, vel saltem actuale dubium, vel scrupulus de malitia actionis. Ex isto namque principio (quod secuti sunt Suarez, Sanchez, Lessius, Amicus, Tannerus, Baunius, Attriaga, Oviedo, Card. de Lugo, Palao, Salas, Granadus, Hurtadus, Escobar, Comptonus,

Terillus, &c.) Musnierus dogma suum damnatum intulit, hoc modo: Sicut actus humanus numquam est malus, sublata cognitione malitiae; sic numquam est offensa Dei, si non agnoscatur esse offensa Dei.

Quartum ejusdem principium, est communis sententia Molinistarum, quæ dicit, quod defectus, etiam culpabilis, gratiæ sufficientis, in eo qui suâ sibi culpâ causa est subtractionis ipsius, excuset à peccatis, eo in statu commissis. Cum enim gratia sufficiens Molinistica consistat in pia cogitatione, quâ mens cælitus illustratur, piâque affectione, quâ voluntas excitatur ad prosecutionem boni, fugamvè mali; qui nullam de Deo, vel peccatis, cogitationem habet, & nullo modo apprehendit, amoris Dei, vel contritionis actus sibi ex præcepto exercendos, nullam hic habet gratiam actualem, inquit Annatus in Arnaldum scribens. Quo ex principio ipsemet concludit, horum actuum omissione nullum ab ipso peccatum admitti, nec, si damnetur, propterea damnari posse. Quod idem de culpabili commissione dici potest. Enimverò quam habet gratiam actualem, ad fugiendum malum, qui nullam habet mali fugiendi cogitationem?

Porro si defectus gratiæ actualis, non solum inculpabilis, sed & culpabilis à peccato excuset, non sola ignorantia, seu incogitantia & inadvertentia inculpabilis, sed & culpabilis, si hic & nunc invincibilis sit, hic & nunc à formali peccato theologico excusabit. Quod expressè admittit Sanchez l. 1. Summæ c. 16. n. 30. his verbis: Stat ut causa ignorantia fuerit aliquod peccatum, & tamen in se ignorantia sit invincibilis (excusans proinde à peccato) ... hinc quamvis causa culpabilis sit, ignorantia erit inculpabilis; adeoque & illud quod ex tali ignorantia sit.

Quod ad inadvertentiam transferens Filiutius to. 2. tr. 25. c. 10. n. 316. ad q. sine perjurium cum inadvertentia naturalis peccatum mortale, ob consuetudinem pejerandi? Respondet: Probabilis est, non esse peccatum mortale speciale, etiamsi operans sit cum habituali effectu ad peccatum... Nec refert quod inadvertentia oriatur ex prava consuetudine, aut passione. Quia tam passio, quam consuetudo tollit actualem usum rationis, qui necessarius est ad peccandum mortaliter.

Simili modo philosophantur Suarez de re-74 lig. 1. 3. de juram. c. 7. Layman Th. Mor. l. 1. tr. 2. c. 3. n. 6. Escobar tr. 2. exam. 3. c. 6. n. 28. Tamburinus l. 1. in Decalog. c. 1. p. 3. n. 35. (aiens, committentem peccatum mortale, ex culpabili ignorantia, quâ credit solum esse veniale, solum venialiter peccare) Terillus in reg. mor. q. 63. n. 5. ubi sic: Si ignorantia, olim vincibilis & voluntaria, evadat postea invincibilis, quia jam non est à quo ignorans instrui possit, &c. (ly & cætera idè addit, quia, ex mente ipsius, idem contingit, dum jam excidit, quæ antea menti occurrerat cogitatio, seu advertentia obligationis ad igno-

rantiam depellendam) tunc dicendum est, opus ex tali ignorantia factum esse malum & imputabile, sed non habere peculiarem malitiam moralem, aut imputabilitatem superadditam malitiae actus voluntatis, in quo directè vel indirectè fuit volutum, & per quem ignorantia inducta est. Tunc enim (ut ait q. 65. n. 15.) opus non est malum & imputabile in se, & ratione sui, sed solum in causa, in qua ignorantia fuit voluta, vel directè, affectando ignorantiam; vel indirectè, negligendo scientiae adeptionem.

75 Dixi, ex mente Terilli, ignorantiam, antea vincibilem, postea evadere invincibilem, non solum dum jam non est à quo ignorans instrui possit; verum etiam dum jam excidit, quæ antea menti occurrerat cogitatio, seu advertentia obligationis ad ignorantiam depellendam. Tum quia ad id significandum addidit voculam, &c. Tum quia dum excidit cogitatio, seu advertentia obligationis ad ignorantiam depellendam, secundum Terillum excidit ista obligatio. Cum nullus, secundum ipsum, teneatur lege, de qua plenissimam hic & nunc habet ignorantiam, vel inadvertentiam, sive ad quam se teneri hic & nunc nullo modo advertit. Neque lex, seu obligatio hic & nunc contemni vel negligi censetur ab eo, qui hic & nunc nullam de ea cogitationem habet, nec advertentiam. Per solum verò contemptum vel neglectum obligationis ignorantiam depellendi, ignorantia evadit culpabilis, uti frequenter repetit q. 62. & 65. Ubi n. 13. sic habet: *Ignorantiam non aliter voluntariam esse admittimus, idè quod etiam imputabilem, quam si antecederet aliqua de illius violatione obligatio menti occurreret, per cuius obligationis contemptum, vel neglectum, ignorantia culpabiliter incurritur.* Si per solum istius obligationis contemptum, vel neglectum, ignorantia culpabiliter incurritur, per eum solum culpabiliter etiam continuatur. Quæstione verò 62. n. 17. *ignorantiam malitiae pollutionis dicit invincibilem, si nullus unquam scrupulus animi pulaverit de malitia ipsius. Quia, quamvis forte potuit, non tamen debuit vinci.* Cum persona illa obligata nunquam fuerit ad illam ignorantiam removendam: id quod plenissimam habuerit ignorantiam de omni lege ad talem ignorantiam depellendam obligante. Ecce plenissimam, atque idè invincibilem censet ignorantiam malitiae pollutionis, etiam dum vinci potuit, si nullus omnino occurrerit scrupulus, vel suspicio de lege ad eam vincendam obligante. Quod verum censet, etiam dum ignorantia illa per peccatum inducta fuit. Tertia quippe assertio ipsius q. 65. n. 13. sic habet: *Ignorantia à peccato inducta non est voluntaria, ne quidem indirectè, nisi aliqua cogitatio de ignorantia incurrenda præcesserit, sicut & de obligatione vitandi illam, prout antè dixit.* Et n. 47. *de malis ab illa ignorantia absque actuali malitia advertentia provenientibus dicit, quod non solum non sunt ratione sui mala & imputa-*

Tom. I.

bilia; sed nec ratione illius ignorantia: quia nec ignorantia illa, nec mala ab illa provenientia, ullatenus fuerunt voluntaria. Et q. 67. n. 14. loquens de beneficiato, qui ludo, aut amoribus impudicis ita implicatur, ut horarum recitationem omitat, ex oblivione proveniente ex nimia ista implicatione, dicit quod si eo in statu nullo modo reflectat ad obligationem recitandi horas, nec de illa cogitet, eam incogitantiam hic & nunc naturalem esse, ac necessariam... idè quod verè esse invincibilem ac inimputabilem.

Si inadvertentia & incogitantia proveniens 76 ex nimia implicatione in amoribus impudicis, equidem naturalis, necessaria, invincibilis & inimputabilis hic & nunc censetur; idem perspicue dicendum de quacumque inadvertentia & incogitantia proveniente ex quocumque peccato personali hominis, v. g. passionibus immoderatis, concupiscentiis, pravis consuetudinibus, vel corruptis habitibus, per quos vel quas ratio impeditur applicare universalis principia quæ noscitur, ad particulare operabile. Quæ doctrina si vera sit, nec ipsa Dei divinæque legis incogitantia vel ignorantia iis culpabilis erit, quibus similiter inducta est per pravam consuetudinem, effrænes concupiscentias, passiones & habitus corruptos, impediens actualem reflexionem, seu advertentiam ad ea rationis naturalis lumina, ad quæ si reflecterent & attenderent, de Deo divinæque lege hic & nunc cogitarent. Nec mala ex illa incogitantia vel ignorantia commissa, erunt Theologicè mala & imputabilia, pœnæque æternæ digna, nec ratione sui, nec ratione talis incogitantia vel ignorantia. Infinita proinde horrendaque crimina Atheorum, Epicureorum, Barbarorum, ignorantium quod aliqua hominibus à Deo prohibita sint, vel præcepta, sicut & libertinorum, excruciatorum, & obduratorum, de lege Dei nihil omnino cogitantium, sed de sola satisfactione passionum concupiscentiarumque suarum (eorum maxime, in quibus impiorum, Epicureorum, vel Atheorum sermones adeo prævaluerunt, sensumque omnem religionis adeo extinxerunt, ut vel credant Deum non esse, vel ipsi de hominibus curam non esse; & si quando aliter senserint, vel cogitarent, sensum illum, seu cogitationem, sicut & cogitationem actualem obligationis ad inquirendam veritatem hic & nunc nullam habent) per doctrinam illam excusabuntur à formali & mortali offensa Dei, eruntque ad summum peccata philosophica, non theologica. Quod horrorem piis incutit auribus.

Quintum ejusdem dogmatis principium tradiderunt Martinonus & Rhodius, quod utique in peccato actuali duo sunt, primò quod sit malum morale; contrarium rationi, & quod sit transgressio divinæ legis, cognitæ ut talis, quodque duæ illæ rationes possint ab invicem separari, unaque sine altera esse. Ita Martinonus disp. 15. de pecc. sect. 11. n. 102.

Vvvv 2

Multum enim (inquit) peccando contra rationem, non cogitant semper de lege divina, neque de Deo. Et n. 115. Contrarietas ad legem Dei, conceptam ut Dei, non est de essentia & ratione omnis peccati, atque etiam dari potest peccatum (contra rationem utique, seu conscientiam) cum advertentia invincibili ad legem Dei, conceptam ut Dei. Neque dua ille rationes (ait sect. 12. n. 117.) contrarietas scilicet ad rectam rationem, & contrarietas ad legem Dei, sunt adeo connexae, ut concepta una concipiatur necessario altera. Similiter Rhodius disp. 1. de pecc. q. 1. sect. 1. in peccato actuali duo reperiuntur, primum quod sit malum morale, quia est recessus à regula. Secundò, quod sit aversio à Deo, & vera ejus offensa. Quae dua rationes distinctae sunt: cum una sit altera prior, & illam fundet, possintque invicem separari. Priorem illam peccati rationem agnoverunt Ethnici omnes; posteriorem autem Theologia sola docet. Hinc verò peccatum philosophicum sponte fluere, nemo est qui non videt. Et hinc illud laudati Authores intulerunt.

77. Ista sunt ergo principia, ex quibus derivatum est Divionense de peccato philosophico dogma damnatum. Quod propter horrenda consecratia inde pullulantia anno 1689. & 1690. quinque denuntiationibus S. Pontifici, Episcopis, Principibus & Magistratibus solemniter denuntiatur, toti orbi tantum incussit horrorem, ut illud Alexander VIII. per decretum editum 24. Augusti 1690. Vaticani fulmine percussit, ut sequitur: Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui more audiret duas Theses, seu propositiones, unam denuò, & in majorem animarum perniciem suscitari, alteram de novo erumpere. Et cum sui Pastoralis officii munus sit, oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium seu propositionum examen pluribus in S. Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis DD. Cardinalibus... sedulo commisit... Quarum Thesium secunda est tenoris sequentis: Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturae rationali, & recta rationi. Theologicum verò, & mortale, est transgressio libera divinae legis. Philosophicum, quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus, omnibus plenè & mature consideratis... secundam Thesim, seu propositionem, declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam & prohibendam esse, sicut damnat & prohibet, &c. Eandem Jesuitae Parisienses in prima epistola sua, (sex ante mensibus) declaraverant se detestari, velut hereticam, & velut execrandam impietatem.

CAPUT IX.

Artes, subterfugia, equivocationes, cavillationes, quibus damnati dogmatis invidiam declinare conati sunt Molino-Philosophista.

78. Tam horrenda sunt, quae ex damnato Philosophismo Denuntiatio illius derivavit consecratia, manifestèque demonstravit inde esse consecratia, ut æquum sit, nedum Philosophismum, sed & principia omnia ipsius, à quocumque sincero veritatis amatore, cordatoque Theologo, damnari simul & abjurari, in testimonium sinceri sui in veritatem amoris. Verum puduit nonnullos Philosophistas juniores testimonium istud veritati reddere, Christianaque humilitate fateri, se, vel suos, in tradendo Philosophismo, principisque illius, humanum aliquid passos. Quò ergo se vertent? Posteaquam animadverterunt Philosophismum suum ab Alexandro VIII. damnatum, totique Orbi Christiano invisum; ad declinandam ipsius invidiam, negare ceperunt, Philosophismum à se unquam, vel ab ullo è Societate traditum fuisse, ante Divionensem Thesim. Imò negare ausi sunt, à se, vel suis, tradita principia, ex quibus deducitur. Verum ipsum Philosophismum, & principia ipsius ab ipsis tradita fuisse, compertum est ex dictis capite præcedenti. Deinde ad hypothesim metaphysicam confugientes, dixerunt, Philosophismum à suis traditum non fuisse, ut veritatem practicè possibilem, sed ut hypothesim metaphysicam. Sed & hujus oppositum evidenter demonstratum est n. 61. 64. 65. 67. 74. 75.

79. Postremò verterunt se ad equivocationes, cavillationes & subterfugia, per quae in speciem à damnato Philosophismo recedentes, in eo reipsa perfluerunt. Quod ideò demonstrandum suscipimus, ut à cavillationibus illis impo-
80. sterum abstinentes, tandem aliquando Philosophismum reverà detestentur. Prima equivocatio fuit, dicere, quod ad formale peccatum advertentiam malitiæ non requirerent actualement, sed virtualement tantum & interpretativam. Verum in requirenda actuali reipsa adhuc persistunt, dum ad virtualement advertentiam requirunt actualement scrupulum, dubium vel suspensionem de malitia, vel obligatione inquirendi de illa; inculpatamque & à culpa excusantem putant inadvertentiam, incogitantiam & inconsiderationem, quando nullus scrupulus, dubium, vel suspicio actualis de illa occurrit. Hoc ipso namque conveniunt cum Valquez, aliisque n. 10. relatis, formalem actualementque malitiæ considerationem sic requireribus, ut contenti sint ejusmodi scrupulo, dubio, vel suspicione, uti vidimus ibidem.

81. Secunda equivocatio fuit circa voces peccatum formale, offensa Dei, &c. In Thesi namque Lovanienti 17. Julii 1690. ut immunes vi-

derentur à querela peccati philosophici, dixerunt, factâ hypothesi, graviter aliquid committi contra rectam rationem, ab eo qui invincibiliter legem ignorat divinam (naturalem) illum tunc peccatum committere (pervertit enim hominum mores, ordinemque universi) & formale quidem (cum liberè committatur) offensivum præterea Dei (quipote qui natura rationalis non tantum Conditor est, verum etiam Vindex) quamvis ut contra illum perpetratum non cognoscatur. Nec tamen admiserunt, illud formale peccatum, Deique offensam, esse formale peccatum theologicum, formalemque offensam Dei theologicam, uti constat ex sequentibus verbis ejusdem Theos: Nec tamen faciendo id quod est contra Deum, dicens est injuriam inferre Deo (cui peccatum omne formale theologicum, & omnis offensa Dei formalis haud dubiè inferit injuriam)... hinc non omnem peccati theologici malitiam contrahit, qui sic delinquit philosophicè. Nec enim malitia simpliciter contrahitur, quæ simpliciter ignoratur. Quis ibi non videt Philosophismum, verbis fallacibus fucatum? Quis non videt in re idipsum, quod dixerant 21. Julii 1687. Theologi statuerunt peccatum mortale theologicum pœnas sensus mereri: quia est gravis & formalis offensa Dei, sub ratione summi & infiniti boni agniti; passim etiam negant peccatum philosophicum aternas pœnas sensus mereri, cum illud non sit formalis offensa Dei, sub ratione summi & infiniti boni agniti. An non rectè? Nobis quidem ita apparet. Et in Thesi anni 1688. Ideo præcisè quis pœnas sensus aternas incurrit, quia graviter formaliter offendit Deum, sub ratione summi & infiniti boni cognitum. Philosophicum autem peccatum cum illa cognitione non committitur. Igitur pœnas illas sensus aternas non meretur... Nobis certè ea rectè dici posse videntur. Et cur non omnibus?

82. Tertia æquivocatio fuit, & adhuc est, circa terminos istos, ignorantia vel inadvertentia invincibilis, inculpabilis, involuntaria, &c. Se enim, suosque, à Philosophismo alienos esse, ostendere conati sunt hoc argumento: nec horrenda crimina, commissa ex ignorantia, vel inadvertentia invincibili, inculpabili, & involuntaria, à nostris reducuntur ad sola peccata philosophica: nec commissa ex ignorantia vel inadvertentia vincibili, culpabili & voluntaria. Non 1um, quia solemnis sententia nostra est, ignorantiam invincibilem, inculpabilem & involuntariam excusare à peccato, nedum theologico, sed & philosophico. Nec 2um, quia fatemur omnes, ignorantiam & inadvertentiam vincibilem, culpabilem & voluntariam à peccato theologico non excusare.

83. Sed numquid argutiis suis efficere queunt, ut quod terminis expressis sui tradiderunt, non tradiderint? Itaque sophistica est argutia ista. Tum quia Philosophistæ contendunt peccatum philosophicum committi cum cognitione quod repugnet rationi & naturæ rationali; sine cognitione tamen quod sit offensa Dei. Ita ex-

presse P. Andry tract. de peccatis, quem in Collegio Remensi dictavit anno 1677. & P. de Ligier in Dictatis quæ in Collegio Lugdunensi tradidit anno 1686. ubi sic: Peccatum purè philosophicum benè definitur: actus liber, cum advertentia ad disconvenientiam cum natura rationali, & cum omni (invincibili proinde secundum vulgatam Sociorum doctrinam) inadvertentia ad Dei legem. Sicque inadvertentia invincibilis ad Dei legem, secundum ipsos, eo ipso non excusat à peccato philosophico. Tum quia in argumento duplex latet æquivocatio. Prima in acceptione istarum vocum, invincibilis, inculpabilis, involuntaria. Altera in acceptione vocis, peccatum.

Tametsi ergo solemnis Sociorum sententia 84 sit, ignorantiam, seu inadvertentiam vincibilem, culpabilem & solum in causa voluntariam, non excusare à peccato improprie dicto, quod utique in causa peccatum est: in se tamen, & ratione sui imputabile non est: ajunt tamen excusare à peccato proprie dicto, id est quod in se & ratione sui imputabile sit. Ut enim Terillus ait q. 63. assert. 4. post Sanchez, Filiutium, Suarez, Layman, Escobarium, Tamburinum, num. 71. 72. 73. relatos: voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie ac ratione sui imputabile, quando nulla actualis advertentia, nec specialis, nec confusa, malitia moralis, vel periculi præcessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus. Et in fine numeri 11. Si præsens inconsideratio sit effectus negligentia prioris, tunc quidem non negamus, tam ipsam inconsiderantiam, quam opus ex illa causatum, esse effectus peccati, & si velis, esse & denominari peccata; sed nullam propriam imputabilitatem habent, etiam si homo potuerit & debuerit advertere malitiam. Quia, ut ait ante medium ejusdem numeri, absque aliqua actuali advertentia de malitia peccati, nullum committitur peccatum mortale, non solum per consensum verum & absolutum; sed ne quidem per interpretativum. In quo falsò putat, antiquos Theologos discrepare ab aliquibus paucis, qui tenent advertentiam actualem non esse necessariam ad consensum interpretativum, sed sufficere advertentiam virtuales & interpretativam. Quam tunc intervenire ajunt, quando ratio actu non considerat objectum, in quod fertur voluntas, esse malum; potuit tamen, morali potentia, & debuit illud considerare. Verum (inquit) assertio præsens haud dubiè præferenda est isti opinioni contrarie, & simpliciter habenda verissima.

Denique dum idem Terillus (cum communi Sociorum sententia) horrenda crimina, per ignorantiam & inadvertentiam invincibilem, inculpabilem, & involuntariam, ab omni excusat peccato; ignorantiam, inadvertentiamque invincibilem, &c. longè aliter (cum suis) accipit quam S. Thomas, & Veteres communiter acceperunt, invincibilemque, inculpabilem & involuntariam vocat, quam ipsi vincibilem, culpabilem, voluntariam

riamque censuerunt, ut constat ex dictis n. 74. ubi Terillum, ex communi Sociorum sententia, audivimus dicentem: *Fatemur... ignorantiam sapè esse voluntariam, adeoque etiam imputabilem. Sed eam non aliter voluntariam esse admittimus, quam si antecederet aliqua de illius vitiatione obligatio menti occurreret, &c.* Ex communi (inquam) Sociorum sententia: ad id enim significandum, non dicit fateor, sed *fatemur*; nec dicit, non aliter admitto, sed, *non aliter admittimus*. Communis proinde opinio Sociorum est, ad ignorantiam vel inadvertentiam vincibilem, culpabilem & voluntariam, non sufficere, quod in eam quis incidit per culpam suam personalem, v. g. per immoderatas passiones, concupiscentias, habitus corruptos, consuetudines pravas (quod tamen sufficit juxta S. Thomam, & Veteres passim) sed præterea necessarium esse, quod antecederet aliqua de illius vitiatione obligatio menti occurreret. Qua ex positione horrenda sequuntur. confectaria, uti vidimus n. 75. & amplius infra videbimus. Non mirum proinde quod ignorantia Molinistice invincibilis & involuntaria, Thomistice vincibilis sit, culpabilis & voluntaria; non excusans proinde à peccato. Quod omnino est observandum, ad verum intellectum doctrinae Ecclesiae, per Alexandrum VIII. damnantis hanc propositionem secundam in Decreto de 7. Decembris anni 1690. *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsa, operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.*

CAPUT X.

Intoleranda propositiones ex damnato Philosophismo ab ipsismet Philosophis derivata.

86 **N**umero 62. ostendimus, ignorantiam Dei invincibilem, inculpabilemque, etiam ad longum tempus, à nonnullis Philosophistis admitti. A fortiori inculpata, invincibilemque admittunt incogitantiam de Deo. His positis, prima propositio est Arriagæ disp. 2. de Deo sect. 69. de taliter ignorante dicentis: *Etiamsi alium occidat, & putet se male facere, non est inconveniens in tali concedere eam actionem non esse penam aeternam dignam. Quia ratio promerendi penam aeternam solum desumitur ex eo quod aliquis homo, saltem in confuso, noscat se offendere Deum summum. Quod in ignorante non reperitur.*

87 Secunda propositio ejusdem ibidem: *Ignorans vincibiliter Deum esse, à peccato nihilominus excusari potest, etiamsi suboritur ei dubium de Deo, omittatque inquirere.* Ratio est (inquit) quia multa sunt res, de quibus mihi occurrit ratio dubii, non tamen pecco, non ulterius inquirendo. Sunt enim res, quarum mea non interest, & de his non teneor amplius inquirere, ut per se patet. Obstupefce Lector, hoc à Theologo Christiano ad Dei existentiam extendi, quali hominis non interit, orto de

ea dubio, de ea inquirere. Pergit enim: *Qua posito, etiamsi aliquod dubium suboritur in multis barbaris hominibus, an sit aliqua causa v. g. qua produxit celos (id est an Deus sit: si quidem in margine habetur: dubia barbarorum de Deo) non tamen propterea excusatur species, quod illa sit Legislatrix, vel veneratione digna, vel quod illa dederit præcepta, qua ego debeam inquirere. Imò forte sapè in contrarium: ad me talia discutere non pertinet, nec utile est. Sicut si jam movetur dubium in aliquo, quo pacto arbores crescant, non peccat certe ulterius non inquirendo causam (bella certè comparatio, dignaque Theologo Catholico) unde inferitur, non esse culpabiles in tali ignorantia, etiamsi fuerit vincibilis physice; imò moraliter etiam vinci poterit, debite inquirendo.*

Tertia propositio: *Siquis adulterium vel homicidium perpetraverit non cogitando de Deo (non dicit, siquis per impossibile, prout Theologi solent, dum de impossibili casu loquuntur) non imputabitur operanti quod offenderit Deum; sed quod occiderit, vel mæchus fuerit. Nec Deus indignabitur quod ipsum offenderit, sed propter homicidium vel mæchiam, qua potest dici offensiva materialis, ut distingatur ab illa alia, qua potest dici formalis, quatenus contrahit formaliter malitiam offensionis divine.* Cardinalis de Lugo disp. 5. de Incarn. sect. 5.

Quarta: *Nulla furta, adulteria, homicidia aliavè scelera, quantumvis enormia, habent rationem peccati formalis, aut divine offensa, in invincibiliter ignorante omnem Dei legem, prohibitionem, aut existentiam.* Duffius Minorita Hibernus, in Thesi defensa Lovanii 29. Julii 1679.

Quinta: *Nascitur Petrus, baptizatur, antequam loqui sciat capitur à Barbaris, in sylvam inducitur, & Atheismus positive docetur. Ad usum rationis pervenit. Possè invincibiliter nescire Deum, Theologi nobiliores affirmant. Moritur igitur, antequam ignoret vincibiliter Deum, & per consequens aliquod committat mortale, licet gravia multa contra lumen rationis committat. Quod puerum D. Fagnanus mittit? non ad infernum: quia originali illo, & actuali mortifero caret. Ad calum ergo. Caramel in Apologem. contra Fagnanum.*

Sexta: *Quid si baptizatus aliquis in Atheismum, & gravia scelera, per breve tempus ignorantia Dei inculpabili laborans, incidisset, & sic in illis mortuus fuisset? Respondetur.... Cum eo fore, uti cum iusto, qui in mortali materiali moreretur. Neotericus quidam doctus disput. 1. de Incarnat. n. 150.*

Prima propositio à mortali penamque aeternam excusat homicidium cum conscientia mali gravissimi factum, ex hoc solum quod factum non est cum conscientia Dei per illud offensi. Vix tamen, & ne vix quidem Augustinus adduci potuit, ut crederet Juliano, affirmanti Manichæos dicere: *Siquis homicidium*

diam conscientiam formidante commiserit, reus est, quia immit. Si autem aliquod facinus exultante perpetraverit audacia, id est intrepida conscientia, velut credens se ex fide facere, quod male fecit, evasit culpam. Quod quidem (ait Augustinus l. 4. contra Julian. c. 8.) numquam audivi dicere Manicheos. Sed quid ad nos, siue dicant, siue etiam ipsi calumnieris: cum Catholica hoc non dicat fides, quam tenemus, & cuius te pondere urgemus. Quanto minus Augustinus sustinuerit Catholicum Doctorem, à mortali excusantem homicidium, non solum cum intrepida conscientia nullius mali commissum; sed (quod longè amplius) cum conscientia mali gravissimi commissum?

93 Secundam propositionem retulisse, refutasse est. Si quidem pias aures offendit, dicere quodd rationabiliter dubius de Dei existentia, ulterius non teneatur inquirere, magis quam de rebus ad ipsum non pertinentibus, v. g. de modo quo arbores crescunt; imò iudicare posse, utilem non esse talem inquisitionem, eaque omisâ culpabilem non esse Dei ignorantiam, tamen vincibilem.

94 Tertia propositio, sicut & prima, à mortali excusat quaecumque crimina, quamlibet horrenda, commissâ à viris perditis, Atheis, Barbaris, Neronibus, Caligulis, &c. non cogitando de Deo. Incidit proinde in horrenda confectaria capite sequenti deducenda.

95 Idem est de quarta iudicium. Cujus Author, dum peccatum propriè dictum non agnoscit, nisi quod est contra legem Dei (utenim suâ illi propositioni praeiungit: peccato: essentialis est, quod sit contra legem Dei) sic rationari debuit: malitia essentialis peccati, est esse contra legem Dei. Igitur peccati malitia cognosci nequit (nec proinde formaliter contrahi) nisi peccator cognoscat, id quod facit, esse contra legem Dei. At invincibiliter ignorans Deum, Deique legem, cognoscere nequit, id quod facit, esse contra legem Dei. Quidquid ergo fecerit, & quamlibet enormem impudiciam vel crudelitatem perpetraverit, habere non potest rationem peccati formalis, sed materialis dumtaxat. Et sic hoc ipso quod quis perfectè Atheus fuerit, explere poterit omnem libidinem, passionemque, quamlibet brutalem, sine peccato formali, siue imputabili. Quod magis intolerabile est, quam Divionense dogma damnatum.

96 Quinta & sexta caelo donant positivos Atheos, sine ulla fide actuali, sine ullo amore Dei, & insuper cum multis ac sæpè horrendis criminibus, etiam contra conscientiam admissis, etsi non cum conscientia divinæ legis. Proinde longè adhuc intolerabiliores sunt, quam quarta, contradicuntque divinæ Scripturæ num. 97. & 98. proferenda.

CAPUT XI.

Argumentum decimum-octavum ex opinione ad formale peccatum requirentem advertentiam

malitia actualem, Philosophismoque inde pululante, horrenda consequuntur absurda.

Sequitur namque 1°. sodomias, bestialitates, adulteria, parricidia, cateraque horrenda flagitia, commissâ ab eo qui Deum ignorat invincibiliter invincibilitate Molinistâ, tamen vincibiliter ignoret, vincibilitate Thomistâ, id est ex personali sua culpa, non esse peccata theologica, sed philosophica dumtaxat. Quia licet talis forte non peccet sine remorsu conscientiae, peccat equidem sine ulla actuali advertentia malitiae theologicae, contra Deum, Deique legem, & sine ulla actuali advertentia offensae Dei, quem ignorat. At isti confectario appetit Scriptura contradicit Pl. 78. Effunde iram tuam in gentes, quae te non noverunt. Ephes. 4. Jam non ambuletis, sicut & gentes ambulantes, in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam qua est in illis, propter cecitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis, in avaritiam. De quibus c. 5. Apostolus subdit: Propter hoc venit ira Dei in filios dissidentiae. Rom. 2. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum... quicumque enim sine lege peccaverunt (adeoque sine peccati cognitione; per legem enim cognitio peccati, ut Apostolus subiungit cap. 3.) sine lege peribunt, & quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. 2. Thessal. 1. Deus in flamma ignis dat vindictam iis, qui non noverunt Deum... qui poenas dabunt in interitu aeternas, à facie Domini. Apoc. 21. absque exceptione ulla: timidus autem (id est timore mortis Christum negantibus) & incredulus, & execratus (id est sodomitis) & homicidis, & fornicatoribus, & veneficiis, & idololatriis, &c. pars illorum erit in stagno, ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

Sequitur 2°. quod si Atheus, in infantia baptizatus, deinde captus à Barbaris, adeoque rationis usu ab ipsis in Atheismo educatus, durante ignorantia Dei, Molinistice invincibili, sodomias, bestialitates, parricidia, adulteria ut supra perpetraverit, in eisque absque poenitentia mortuus fuerit, antequam ignorantia illa fieret in ipso Molinistice graviter seu mortaliter culpabilis, cum suis sodomitiis, bestialitatibus, parricidiis, adulteriis, aliisque ejusmodi horrendis, caelo donabitur. Ob rationem n. 89. à Caramuele productam. Sequelam autem (licet concedat ipse, sicut & Author propositionis 6.) totius Orbis horroris refutat, unâ cum Scriptura Plal. 13. dicente: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. Nec magis concedi potest de Atheis quam de Idololatriis, de quibus Sap. 13. & 14. Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de iis quae videntur bona, non poterunt intelligere eum qui est... infelices

autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt Deos opera manuum suarum... Etenim quod factum est, cum illo qui fecit, tormenta patitur... Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientia belli, tot & tanta mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes... neque vitam, neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat, & omnia commissa sunt, sanguis, homicidium, furtum & furtio, corruptio & infidelitas... Dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio... inordinatio morum, & impudicitia. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, & initium, & finis... Viraque ergo illis eveniunt dignè, quoniam male senserunt de Deo. Cap. 16. Propter hac, & per his similia passi sunt dignè tormenta. Cap. 19. Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit.

99 Sequitur 3°. Neronem, Heliogabalos, Domitianos, & similia hominum portenta, post exitam longam peccandi consuetudine peccati conscientiam, à peccato mortali theologico tandem excusari, sodomias, adulteria, parricidia, &c. committendo. Statum proinde huiusmodi peccatoribus fore expectandum; atque adeò Dei ignorantiam præ scientia, Deique incogitantiam præ cogitatione. Eò quod Deum scientes vel cogitantes, peccatique conscientiam habentes, perpetuis obnoxii sint periculis gravissimorum peccatorum theologorum, quæ timenda non sunt Deum ignorantibus, vel actu de Deo non cogitantibus, vel peccati conscientiam non habentibus. Isti proinde illis quodammodo feliciores: utpote peccando facti theologice, adeoque mortaliter impeccabiles. Verum-enimverò quàm hoc alienum est ab unanimi sensu totius Orbis! Isto profecto statu, si Bernardo fides lib. de conscientia ad Religios. Ord. Cisterc. versus medium, sicut nihil peius, ita nihil est infelicius. Quia eorum conscientia nec Deum timet... cum in profundum venerit... vulnera non sentit, verbera non attendit. De huiusmodi in Scriptura Veritatis expressum est: verberaverunt me, & non dolui; traxerunt me, & ego non sensi... Hæc est mala, & tranquilla conscientia. Quomodo tranquilla? Cum mundi huius prosperitas allicit & illudit; cum laudatur peccator in desideris anima sua, & iniquus benedicitur... cum non est qui arguat, sed & qui arguere peccantem non audeat, ex omnibus qui sunt in circuitu ejus. Et sic impletur in eo quod scriptum est: prosperitas stultorum perdet illos, Hanc verò tranquillitatem nutrit impunitas, securitatis & negligentia mater. Et, ut idem S. Doctor ait de gradib. humil. c. 20. tales sunt in statu longè peiori, quàm ii quos antè descripsit esse in undecimo superbiæ gradu; siquidem in eo nedum ex toto abjectus est Dei timor, sed ratio, velut remurmurando, adhuc timorem istum voluntati proponit; sed dum ad duodecimum quis superbiæ gradum

devenit, omnis conscientia remorsus extinguitur, peccatorque conscientia intrepida in profundum malorum & in mortem descendit. De talibus etiam Augustinus l. de continentia c. 3. ait: Sunt qui legem Dei omnino nescientes, malas concupiscentias, nec in hostibus deputant, eisque miserabili cecitate servientes... beatos se putant, satiendo eas.

Sequitur 4°. theologice non peccasse, sed philosophice dumtaxat, plurimos qui ante legem peccarunt; eos utique de quibus Apostolus Rom. 5. Usque ad legem peccatum erat in mundo; sed peccatum non imputabatur, cum lex non esset. Quod S. Thomas explicans observat, quod Sodomitæ, alique peccatores, ante legem Moysi, verè peccabant, etiam si crederent peccata sua nec à Deo puniri, nec esse contra Deum: utpote quem credebant nostra non curare, sed id dicebant quod Job enarrat c. 22. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cali perambulat. Hoc proinde sensu, peccatum (secundum eximiationem ipsorum) non imputabatur, non solum (inquit S. Thomas) non imputabatur, quasi à Deo puniendum, sed non imputabatur quasi contra Deum existens. Non igitur sciebant ipsum, nec actu advertebant se contra Deum peccare. Atque adeò non peccabant theologice, sed philosophice, si ad theologice peccandum requiratur actualis scientia vel advertentia peccati contra Deum. At oppositum Scriptura docet de Sodomitæ, dum eos vocat peccatores coram Domino nimis.

Sequitur 5°. idem dicendum de Epicureis: utpote qui credebant spurcitas suas Deo non displicere, nec illas prohibere, vel punire. Tamen enim profiterentur esse Deos, simul profitebantur, ipsis non esse de hominibus curam, quodque solum occupati circa seipsos nihil de hominibus statuerent, nihil curarent, nihilque ipsis præciperent, nec prohiberent.

Sequitur 6°. idem dicendum de illiteratis, qui in Romano Imperio, ante Evangelii prædicationem, verum Deum non agnoscebant, sed Deos dumtaxat spurcitiis infames, Jovem, Venerem, & similes, quibus spurcitas displicere quomodo credidissent, quarum exemplum ab ipsis sibi datum non ignorabant? Unde ex ipsis flagitiosissimus juvenis, cum virgini stuprum inferre vellet, à Terentio dixisse narratur, ad id se motum exemplo Jovis, quem in tabula picta vidit stuprum Danaë inferentem. Augustinus quoque in libris de Civit. Dei commemorat ludos infamissimos publicè fieri solitos, ad honorem Deorum istorum, quasi infamiis istis Dii Romanorum colerentur. Non credebant ergo Deos istis offendi; imò credebant iis coli & honorari. Enimverò omnes cultores talium Deorum (inquit Aug. 2. Civit. 7.) mox ut eos libido pepulerit, ferventi (ut ait Perseus) innecta veneno, magis intuentur quod Jupiter fecerit, quàm quod docuerit Plato, vel censuerit Cato. Atque ab hac tanta Jovis autoritate adhibent parvorum turpitudini sua, cum in ea se jactant imitari

tari Deum. Non ignorabant nihilominus isti turpitudines illas & adulteria contraria esse rationi. Sed non existimabant iis offendi Deos suos quos solos agnoscebant, & nullam prætereā divinitatem. Ergone horrendas illas turpitudines à mortali theologico Philosophistæ excusabunt, & dicent solum philosophicè peccasse? Hoc utique manifestò consequitur ex suprà deductis principiis ipsorum. Porro si hoc concedant, totius humani generis contra se horrorem suscitabunt.

103 Sequitur 7°. à mortali theologico pariter excusanda horrenda crimina populorum Indiæ & Brasiliæ (id est mille millionum hominum) antequam illuc Hispani Lusitanique Dei notitiam intulissent. Utpote quos nullam Dei cognitionem habuisse, ex multorum relatione de Brasiliensis vel ipse Molina testatur 1. p. q. 2. a. 1. De Indis verò Indus Pennasius disp. 2. de Deo sect. 3. sic habet: *In his Indiarum Provinciis, præsertim in hoc Persano Regno, quotidie experimur, esse aliquos homines adeo barbaros, ut nullam habeant Dei cognitionem. Audivimus Virum Apostolicum, nostræ Societatis, qui diu erudit Indas Tabalosos, referentem plures eventus miserrime hujus ignorantia, istos homines detinentes, quique interrogati, respondem se nihil de Deo cogitare, licet circa alias materias interrogati, respondeant quod cogitent.* Idem de Chinesibus narrat eruditores Missionarii vasti istius Imperii, etiam de literatis; eos utique majori ex parte Atheos fuisse, nec idola coluisse, nisi per dissimulationem & hypocrisim, ita ut vel ipse famulos ipsorum Philosophus Confucius, etiamsi pulchra scripserit de morali & politica; circa Deum, Deique legem cæcutierit ut alij, prout testantur accuratiores Scriptores rerum Chinesium, nominatim P. Longobardus Soc. Jesu. Historia denique Insularum (quas Antillas vocant) testatur earum habitatores, ante Christianorum adventum, in tanta fuisse Dei ignorantia, ut nullum agnoscerent, nec colerent Deum, nec verum, nec falsum, nullumque haberent, à quo instruerentur, vicinis omnibus eadem ignorantia laborantibus. Nec tamen ignorabant, adulterium esse infidelitatem rationi repugnantem. Cum enim propriam quis uxorem, in adulterio deprehensam, occidisset, de eoque simul & causa occisionis focerum monuisset; benè fecisse focer respondit, junioremque filiam suam, ipsi loco sororis uxorem dedit. Igitur & ipsi adulterando solum peccabant philosophicè, non theologicè.

104 Sequitur 8°. à mortali theologico excusandos quoque Sineses illos qui ex more patriæ occidebant infantulos suos, præsertim feminei sexus, quibus educandis, ob familiæ paupertatem, sibi defuturas metuebant vires. Qua in re non solum non credebant se peccare contra legem Dei; quin potius infanticidium istud accipiebant pro actu pietatis, quâ se moveri putabant ad infantes miseris vitæ pauperis subducendos. Accedente præsertim errore metem-

Tom. I.

phicoles, quo sibi persuadebant, proles suas hoc pacto brevi renascituras in fortuna meliore. Quo fiebat, ut infanticidia ista, non à solis fierent pauperioribus, sed & ab aliis non ita pauperibus, nec clam, sed palam, in conspectu omnium, uti refert P. Trigaltius l. 1. c. 9. Simili etiam pietatis prætextu ipsi etiam parentes senectute languentes, vel infirmitatem magnam, ingentelque dolores, absque spe recuperandæ sanitatis, patientes, à propriis interimebantur filiis, sibi persuadentibus, in eo se pietatem charitatemque erga ipsos exercere. Et istos ergo excusabit defectus actualis adventitiæ ad legem Dei ista prohibentem. Ex quo pariter defectu excusabuntur latrocinia, quæ (teste S. Thoma 1. 2. q. 94. a. 6.) propter inveteratam consuetudinem, apud quosdam non reputantur peccata. Et idem est de idololatria, propriorumque filiorum immolatione facta dæmonii, seu falsis Diis, quæ à plerisque nationibus non peccata, sed religionis actus reputantur, utpote à quibus interveniente tempore error tamquam lex constitutus fuit, uti dicitur Sap. 14. Nec tamen ideò homines istos, & nationes, à peccato theologico excusat Scriptura divina, imò profus accusat Deuteronom. 18. & 20.

Sequitur 9°. à mortali etiam theologico 105 excusari eos, qui ex inveterata assidue peccandi consuetudine, ad opus malum sibi conscientiam fecerunt intrepidam (conscientia quippe circa illicitum intrepida secundum Philosophistas excusat à peccato) ita ut omnia rectæ operationis principia per habitus pravos sint in ipsis corrupta, vel sic impedita, ut ad operationem hanc & nunc applicari nequeant, eò quod utique voluntas sit excecata, obduratorum cor, synderesis pravis habitibus istis undique sic circumseptæ, ut hanc & nunc in particulari operatione vox & murmur ipsius actus non attendatur, nec consideretur, sed id solum ad quod appetitus corruptus inclinatur? Ut enim S. Thomas ait 1. 2. q. 77. a. 1. in corp. *impeditur iudicium & apprehensio rationis, ne feratur secundum dictamen synderesis, propter vehementem & inordinatam apprehensionem imaginationis, & iudicium virtutis imaginativæ. Manifestum est autem quod passionem appetitus sensitivi (pravis habitibus roboratam) sequitur imaginationis apprehensio, & iudicium estimativa.... Unde videmus quod homines, in aliqua passione existentes, non facile imaginationem avertunt ab his circa que efficiuntur. Unde per consequens iudicium rationis (in particulari operabili) plerumque sequitur passionem habitus sensitivi; non dictamen syndereseos.* Quod magis explicans art. 2. *Contingit (inquit) quod aliquis habeat scientiam in universali, puta nullam fornicationem esse faciendam, & tamen non cognoscat in particulari hunc actum, qui est fornicatio, non esse faciendum. Et.... nihil prohibet aliquid sciri in habitu, quod tamen actu non consideratur. Potest igitur contingere quod aliquis rectam scientiam, vel*

XXXX

advertentiam habeat in universali, eam tamen actu non habeat in particulari operabili, & potest contingere quod aliquis etiam rectam scientiam (habitualement) habeat in singulari, & non solum in universali, & tamen in actu non consideret (contingit enim nos multa scire in habitu, quæ actu non cogitamus)... quod autem homo non consideret in particulari operabili, id quod habitualiter scit... contingit... propter aliquod impedimentum superveniens... Et hoc modo ille qui est in passione constitutus, non considerat in particulari, quod scit in universali, in quantum passio impedit talem considerationem. Impedit autem tripliciter. Primo per quamdam distractionem... Secundo per contrarietatem: quia plerumque passio inclinat ad contrarium huius quod scientia universalis habet. Et tunc (ut ait ad 4.) ille qui habet scientiam in universali, propter passionem impeditur, ne possit sub illa universali sumere, & ad conclusionem pervenire; sed assumit sub alia universali, quam suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Unde Philosophus dicit in 7. Ethic. quod syllogismus incontinentis habet quatuor propositiones: duas universales, quarum una est rationis, puta nullam fornicationem esse committendam; alia est passionis, puta delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat rationem ne assumat & concludat sub prima. Unde eâ durante assumit & concludit sub secunda. Et a. 7. ad 2. Passio causat ignorantiam juris in particulari, dum impedit applicationem communis scientie ad particularem actum. Et lect. 3. in 1. ad Timoth. 1. Habentes cor infectum passionibus iudicant secundum affectum earum, & non secundum Deum (vel rationem) 1. Cor. 4. animalis homo non percipit quæ Dei sunt. Et in 2. dist. 33. q. 3. Propter inclinationem habitus, & impetum passionis, non percipitur mente Synderesis murmur: quia anima est quasi inebriata passione. Enimvero sine impudentia negari non potest, ex iis qui longâ assidue peccandi consuetudine in profundum malorum venerunt, plurimos esse, qui opera abominabilia delectabiliter & sine abominatione (ut S. Thomas ait in 2. distinct. 25. q. 1. a. 4. ad 8.) exercentes, nihil aliud actu cogitant, quam brutalibus voluptatibus suis frui, quarum fruitionem depereunt, velut summum bonum suum, circa quod occupatur totum cor, totaque cogitatio ipsorum, sine ullo scrupulo, conscientieque remorsu. Eo quod longâ consuetudine conscientie stimulos contemnendi, id affectu sint, ut eos jam amplius non sentiant. Id enim tum ipsi scelestissimi homines de seipsis, tum fide dignæ Relationes de ipsis attestantur. Videri potest memorabilis Historia D. Mucii, quam enarrat Abbas Trapensis (vulgò de la Trappe) apud peccati philosophici Denuntiatorem denunt. 5. a. 3. Siquidem Mucius iste, ante conversionem suam, dies suos transigisse narratur, sine cognitione & sine timore Dei, seque impudicitis, & omnibus passionibus suis tradi-

disse absque discerniculo, absque exceptione, absque lumine, absque cognitione. Videatur & Author Libelli, cui titulus: *Les veritables sentiments des Jesuites touchant le peché philosophique* §. 8. ubi refert, juvenem Abbatem in solemnî disputatione coram Aquisi Parlamento habita 4. Julii 1686. Præsidente R. P. de Sulmo Soc. Jesu S. Th. Professore, cum impugnaret hanc propositionem, in ultima Theos appendice contentam: *Conscientia circa illicitum intrepida excusat à peccato*, coram toto Auditorio protestatum fuisse, quod seipsum in materia ista proferte posset in exemplum; eo quod supra conscientiam suam id evicisset, quod nullum amplius timorem, nullum remorsum, nullum scrupulum peccando haberet; ideoque plurimum Jesuitis haberet obligationem, quod suâ illâ Thesi excogitassent modum justificandi ipsum apud Deum. Ejusmodi peccatores Apostolus describit Ephes. 4. *Ambulantes utique sicut & Gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obcuratam habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cecitatem cordis ipsorum, qui desperantes (græcè, nullum amplius habentes remorsum nec sensum) semetipsos tradiderunt impudicitie, in operationem immunditiae omnis, in avaritiam, id est, ita ut sint in voluptatibus avari, voluptates ardore insatiabili depereundo, & undequaque sic captando, ut sibi voluptatum veluti thesauros congregare videantur.* Et ante Apostolum Psalmista Ps. 9. *Exacerbavit Dominum peccator... non est Deus in conspectu ejus, inquinata sunt via ejus omni tempore. Auferuntur iudicia tua à facie ejus.* Et Ps. 49. *Intelligite hoc qui obliviscimini Deum.*

De istis similiter Augustinus de contin. cap. 106

3. *Sunt qui legem Dei omnino nescientes, malas concupiscentias nec in hostibus deputant, eisque miserabili cecitate fervientes, insuper etiam beatos se putant satiendo eas.* Idem habet S. Bernardus de gradib. humilit. c. 20 ut proximè videbitur. Estque adeo manifestum, plerumque esse, qui sui cordis introitum quibuscumque cogitationibus bonis longâ eas rejiciendi contumaciâ occluserunt, ut vel ipsi Jesuitæ Parisienses fateantur Epistolæ suæ 3. pag. 16. *Liber hic exscribere verba (licet fusiora) S. Bernardi loco citato: ubi posteaquam de undecimo gradu superbia, qui est libertas peccandi, dixit: Post decimum itaque gradum, qui rebellio dictus est, expulsus vel egressus de Monasterio statim excipitur ab undecimo. Et tunc ingreditur vias, quæ videntur hominibus bonæ, quarum finis (nisi forte Deus eas sepiet) demerget eum in profundum inferni, id est in contemptum Dei. Impius siquidem cum venerit in profundum malorum, contemnit. Potest autem undecimus gradus appellari libertas peccandi, per quam Monachus, cum jam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos revereatur, tanto securius, quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in Monasterio tam*

pudore, quam timore prohibebatur. Sed etsi jam vel fratres vel Abbatem non timet, nondum tamen Dei penitus formidine caret. Hanc ratio, tenuiter adhuc submurmurans, voluntati proponit, nec sine aliqua dubitatione quaque primum illicita perficit; sed, sicut is qui vadum tentat, pedetentim, non cursim visiorum gurgitem intrat. Post hæc (inquam) de duodecimo superbiam gradu, qui est consuetudo peccandi, subiungit: At postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunita sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuolvente, sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine desideriorum absorptus, sue rationis, divinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo: Non est Deus. Jam indifferenter libitis pro licitis utitur, jam ab illicitis cogitandis, patrandis, investigandis animus, manus vel pedes non prohibentur; sed quidquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrul & operatur, malevolus, vaniloquus, facinorosus. Quemadmodum denique ascensibus omnibus gradibus, corde jam alacri, & absque labore, pro bona consuetudine, iustus currit ad vitam: sic descensus impius eisdem, pro malo usu, non ratione se gubernans, non timoris frano retentans, intrepidus festinat ad mortem. Medii sunt, qui fatigantur, angustiantur: qui nunc metu cruciantur gehenna, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant. Supremus tantum & infimus currunt absque impedimento, & absque labore. Ad mortem hic, ad vitam ille festinat; alter alacrior, alter proclivior. Illum alacrem charitas, hunc proclivem cupiditas facit. In altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cecitas dat securitatem. Potest ergo duodecimus gradus appellari consuetudo peccandi, quæ Dei metus amittitur, contemptus incurritur.

107 Denique adeo certum est scelestissimos illos bonis cogitationibus actualique peccati notitia non semper pulsari, dum peccant, ut piissimus Contensonus to. 3. dissert. 3. c. 1. merito dicat, quod oppositum dicere, tam est insulsum, quam quod maximè. Nullum enim commentum est apertius cum experimento & ratione pugnant, quam si asseratur, impios quovis urgentes semper conscientia morsus in se experiri, & divinis moribus, etiam cum se totos libidibus dedunt, non carere. Cum nullis sæpe se moribus turbati, nullâ aliâ cogitatione pulsari fateantur, nisi cogitatione libidinis exsatiandæ, seseque absque ullo dolore, imò cum gaudio, nullâ contrariâ cogitatione turbatos peccare.

108 Nec certè probabile est, dum horrenda committunt, de Deo vel divina lege semper cogitare Atheos, qui (Apostolo teste) Deum

non cognoscunt; nec Epicureos, qui nullam Dei legem, nec de hominibus providentiam admittunt, sed siquos Deos in humana forma admittant, tales admittant, quibus nulla sit de hominibus cura; nec denique Paganos, qui licet Deos agnoscant Jovem, Junonem, Martem, & similes, non certè Deos agnoscant maiestatis infinitæ, cuius (agnita ut talis) offensam & contemptum Philosophistæ requirunt ad peccatum mortale theologicum; sed Deos maiestatis finitæ, Deos defectuosos, Deos qui aliquando puri homines fuerint, Deos adulteris, crudelitatibus, aliisque criminibus obnoxios; talis proinde maiestatis, cuius offensam ad mortale theologicum sufficere non possit: cum eorum adoratores Apostolus 1. Thessal. 4. equidem vocet *gentes quæ ignorant Deum*, Deum utique infinitæ maiestatis.

Nec de talibus dici potest, quod, licet 109 Deum non cognoscant distinctè, cognoscant saltem sub ratione confusa, & generali, quæ secundum Philosophistas ad mortale theologicum sufficiat. Sub qua enim (amabo) ratione Deum confuse cognoscunt? An sub ratione confusa & generali, Deo vero & falso communi? Verum ratio illa, cognita ut talis præcisè, non est ratio maiestatis infinitæ, cognita ut talis. An sub ratione boni in communi, seu in universali? Verum sine cognitione & appetitu boni in communi nihil agit ullus homo: utpote cuius cognitio & appetitus omnibus sic innata est, ut inseparabilis sit à voluntate humana, cuius objectum est bonum, sibi ut tale propositum ab intellectu. Et hoc est quod dici solet, quod omne quod homo vult, idè vult, ut beatus sit. Quod si sufficeret ad peccatum theologicum, omne peccatum eo ipso theologicum foret, & quodcumque homo agit, propter Deum infinitæ maiestatis ageret. Quæ sunt apertissime falsa. An denique est Deum verum agnoscere, sub ratione aliqua ipsi soli propria, nullique creaturæ communicabili? Verum sub tali ratione nec Athei, nec Epicurei, nec Pagani, paucis fortè exceptis, Deum cognoscunt. Deum proinde sub ratione infinitæ maiestatis non cognoscunt.

Nec secundum Adversarios refert, quod illi, de quibus supra, suâ culpâ non agnoscerent Deum infinitæ maiestatis, sed pro Diis solum agnoscerent Jovem, Junonem, Venerem, & similes, qui aliquando fuerant homines spurcitiis dediti. Quia illi equidem suos illos Deos in spurcitiis illis imitando, actu non advertebant se offendere Deum infinitæ maiestatis. Quod ad mortale theologicum Adversariorum præcipui, Vasquez, Sanchez, Terillus, &c. usque adeo postulant, ut à mortali theologico excusent illos etiam qui ex præcedenti sua culpa in eum devenerunt statum, in quo non advertunt se Deum infinitæ maiestatis offendere, adulterando, aliasque spurcitiis admittendo.

CAPUT XII.

Occurritur argumentis Philosophistarum, formalem & actualem malitia advenientiam requirerentium ad formale peccatum.

110 **O**bjicies 1°. cum Caramuele in Apologemate contra Fagnanum: Propositio ista, *Ut actio quapiam peccaminosa sit, oportet ut procedat ab homine, qui noscit & percipit, quid boni malivè in ea sit, &c.* à Doctoribus Lovaniensibus immeritò censurata fuit, cum sit evidens & de fide. Evidens: quia nihil volitum, quin præcognitum; & nihil malum, bonumvè, nisi volitum. Est de fide: homo enim nonnisi volens peccat.

Respondeo negando antecedens. Ad ejus probationem nego assumptum pro utraque parte. Quamvis enim homo nonnisi volens peccet; ad peccandum necesse non est quòd id velit formaliter & directè, sed sufficit quòd id velit virtualiter & indirectè. Ad quod non requiritur formalis & actualis cognitio, seu consideratio malitiæ, sed sufficit virtualis & interpretativa, consistens in eo quòd peccator possit & debeat considerare, sitque ipsi voluntarius defectus actualis considerationis. Tunc enim scire & debere scire, secundum jura & Doctores, æquiparantur. *L. quod semibi ff. de reb. cred.* Proinde peccator tunc censetur virtualiter scire; sicut voluntas velle virtualiter censetur omissionem Sacri (tametsi eam voluntate actuali non velit) dum non vult audire, cum audire possit & debeat. Proinde tunc non totaliter tollitur cognitio: quia non tollitur potestas & obligatio cognoscendi. Tollitur quidem consideratio actualis in particulari operabili; verum hoc ipsum voluntarium est. Cum voluntas possit & teneatur debitam sibi considerationem procurare, voluntariaque ipsius impedimenta tollere.

111 Instabis cum Vasquez, Suarez, & Terillo: non est in potestate hominis considerare malitiam, cujus considerandæ nulla menti occurrit cogitatio, nec dubium, nec scrupulus. Quando enim nulla menti occurrit considerandæ malitiæ cogitatio, vel dubium, vel suspicio, vel scrupulus, consideratio malitiæ est impossibilis; inconsideratio proinde est invincibilis. *Quis enim nesciat non esse in hominis potestate quòd sciat?* inquit Augustinus l. de spir. & litt. c. 35. Enimverò nisi prima cogitatio, ex qua nostra incipit consultatio, naturaliter vel casu nobis occurrat, consultare non possumus nec deliberare, secundum Philosophum 7. Ethic. ad Eudem. versus finem. Denique homo se applicare non potest ad aliquid considerandum, nisi præcedat cogitatio aliqua, quâ voluntas moveri possit (ait Suarez de Censur. disp. 4. sect. 8.) quia homo non applicat se ad considerandum, nisi per voluntatem, nec voluntas movet se nisi præviâ cognitione. Ergo quando nulla talis cogitatio in mentem subit, quâ possit voluntas ex-

citari ad volendam vel procurandam considerationem, non est in potestate hominis se ad illam movere & applicare. Tunc ergo inconsideratio homini imputari non potest: utpote involuntaria & invincibilis.

Respondeo negando antecedens, dum in potestate hominis est tollere voluntarium impedimentum, ex quo provenit quòd nulla menti occurrat cogitatio, v. g. passionem, pravam habitum, voluntariam ad impertinentia distractionem, &c. Quamvis ergo in potestate hominis non sit, quid ei veniat in mentem; in potestate hominis est impedire bonam cogitationem, de cavenda v. g. hic & nunc Dei offensa; sicut & in potestate hominis est impedimentum bonæ istius cogitationis tollere. Et tunc, ut angelicè Doctor Angelicus 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. non tollitur potestas cognoscendi: quia non tollitur potestas auferendi voluntarium impedimentum actualis cognitionis, ut patet in eo, in quo passio seu concupiscentia actualem impedit cognitionem. Quo casu non totaliter tollitur cognitio (ait S. Doctor) quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili. . . . Potest enim voluntas passioni resistere. Et quamvis excacati, consummataque malitiæ peccatores id subinde non possint, impotentia ista provenit ex voluntaria culpa ipsorum. Proinde non est antecedens & involuntaria, sed consequens & voluntaria. Quæ profectò non excusat; uti etiam de ignorantia docet S. Thomas lect. 7. in cap. 1. epist. ad Rom. Enimverò tunc ignorantia culpam excusat, cum sic præcedat culpam, ut non causetur ex culpa: si autem ignorantia causetur ex culpa, non excusat culpam subsequentem.

112 Quod autem Suarez & Vasquez ex Philosopho addunt: nisi prima cogitatio, ex qua boni prosequendi, malivè declinandi consultatio incipit, naturaliter vel casu nobis occurrat, consultare non possumus. Non est satis Christianum, sed vel Ethnicum, vel Pelagianum. Ethnicum, si prima boni prosequendi, malivè declinandi cogitatio tribuatur casui, seu fortunæ. Pelagianum, si tribuatur nobis: cum Deo gratiaque ipsius tribuenda sit, qui gratiam suam non negat, non habentibus obicem illius, eamque ut oportet petentibus. Neque enim sufficiens sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra à Deo est. 2. Cor. 3. Denique additum illud non est satis Christianum: utpote ex quo sequitur (contra principia vitæ Christianæ; doctrinamque Ecclesiæ) quamlibet enorme sit, quod committitur contra legem Dei, non esse nisi peccatum philosophicum, si committatur ab eo qui nullam habet cogitationem actualem, quòd sit contra legem Dei, sed contra rationem naturalem dumtaxat; imò ne quidem esse peccatum philosophicum, si ne hoc quidem actu cogitetur. Sequitur 2°. quòd ignorantia invincibilis absolute necessaria non sit ad evadendam culpam imputabilem coram Deo, in tali commissio; sed sufficiat esse commissum

absque alia actuali cogitatione, quam satisfaciendi passioni suae; eo quod longè quis consuetudine assuetus sit magno ardore prosequi quicquid sensibus arridet, vel quicquid superbiam avaritiamve fatiat, tamquam verum suum bonum.

De similibus S. Thomas 1. 2. q. 94. a. 6. dicit quod lex naturalis, quantum ad praecepta communissima, nullo modo potest à cordibus hominum deleri in universali; deleitur tamen in particulari operabili; secundum quod ratio impediatur applicare commune principium ad particulare operabile, propter concupiscentiam, vel aliquam aliam passionem. Quantum vero ad alia praecepta secundaria, potest lex naturalis deleri à cordibus hominum (ita ut faciens contra eam non habeat hinc & nunc conscientiam quod faciat contra eam) vel propter malas persuasiones (eo modo quo etiam in speculativis erroribus contingunt circa conclusiones necessarias) vel etiam propter pravas consuetudines, & habitus corruptos: sicut apud quosdam non reputantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus dicit ad Rom. 1. Non ideo tamen ista sunt, vel fuerunt excusabilia: quia ignorantia incogitantiaque ex personali culpa corruptioneque profecta non excusat: quia non est invincibilis, sed vincibilis & superabilis, pravas illas consuetudines habitusque corrigendo. Talemque incogitantiam, ignorantiamque S. Doctor 1. 2. q. 6. a. 8. consequentem vocat, non antecedentem: *Hic igitur modo voluntaria dicitur ignorantia, sive cum aliquis actu non considerat, quod considerare potest & debet; quae est ignorantia mala electionis, vel ex passione, vel ex habitu proveniens; sive cum aliquis notitiam, quam debet habere, non curat acquirere.*

113 Obijcies 2°. cum Casuistarum Apologia pag. 23. & seqq. sequuntur ex assertione nostra perniciose scandalosaeque consequentiae, videlicet 1°. ingentem Christianorum turbam damnari, ignorantem contra Decalogum peccando. 2°. imputari blasphemias, aliaque ejusmodi peccata, absque ullo conscientiae remorsu, malitiaque advertentia, à perdita vitae hominibus commissis. Quae tamen ipsis libera non sunt, sed actiones brutales, potius quam humanae.

114 Respondeo negando antecedens. Neutra enim consequentiarum illarum scandalosa est, vel perniciose. Non prima: cum ex Evangelio habeamus, majorem Christianorum partem ob salutis incuriam petire, inexcusabileque esse, qui peccant ex ignorantia vel incogitantia proveniente ex culpa. Nec secunda: quia eo ipso homines imputabiliter peccant, quo se voluntarie culpabiliterque reddunt similes jumentis insipientibus. Nec tamen perditur vitae hominum blasphemiae, aliaque ejusmodi peccata, absque conscientiae remorsu commissis, per omnia sunt actiones brutalibus similes. Quia licet ad malitiam non advertant formaliter & actu, advertunt virtualiter

& interpretative. Quod sufficit ad libertatem.

Obijcies 3°. cum Terillo in reg. mor. p. 2. q. 63. n. 6. S. Thomas, S. Bonaventura, alique veteres Authores passim tradunt, inordinatos concupiscentiae motus ad peccatum non imputari, nisi ratio actu advertat ad malitiam, perfectamque advertentiam requirunt ad mortalem imputationem. Quod si ita est de inordinatis concupiscentiae motibus, idem de aliis peccatis dicendum. Videri potest S. Thomas de verit. q. 15. a. 4. ad 10. Bonaventura in 2. dist. 24. super 2. textus. Henricus quodlib. 6. q. 32. D. Antoninus 2. p. tit. 5. c. 1. §. 5.

Respondeo 1°. Veteres illos solum loqui de necessariis ad hoc ut contentus in delectationem carnalem, vel morosam cogitationem, naturaliter, & sine causa voluntarie data exurgente, sit peccatum mortale; nec ad hoc requirere quod ratio actu perpendat delectationem esse peccatum; sed quod id perpendat actu vel virtute, seu interpretative. Nam S. Thomas loco citato: *Antequam (inquit) ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius, id est ipsam pertrahere in peccatum & praecipitium, non habet interpretativum consensum.* Ad quem proinde consensum non requirit quod ratio actu perpendat delectationis nocumentum, seu pertractionem in peccatum, sed vel delectationem, vel nocumentum, ut constat ex disjunctiva quam facit. Solum proinde requirit quod ratio perpendat actum qui est voluntatis objectum. Cui si malitia sit intrinsicè annexa; ad hoc ut indirectè seu interpretative voluta censeatur, sufficit quod intrinsicè annexa sit actui, in quem voluntas consentit, possitque & debeat ab agente cognosci. Tunc enim cognoscitur indirectè seu interpretative, uti manifestè supra audivimus ex S. Doctore. Et hoc est quod S. Bonaventura loco citato expressè observavit, dicens: *Qui in tali delectatione, advertens periculum, vel debens advertere, voluntarie versatur, exponit se discrimini, quando negligit repellere.* Similiter Henricus posteaquam dixit, consensionem in delectationem debere esse deliberatam, non subreptitiam, tuncque esse deliberatam, quando, postquam ratio percipit delectationem, & advertit judicando eam esse illicitam, adhuc voluntas se tenet in ea, id explicans subjungit, non esse necesse quod istud rationis iudicium precedat actu, sed sufficere si debuerit praecessisse: *Quia planè consentire contingit in delectationem, vel verè, vel interpretative. Verè, quando verè (id est actu) praecessit iudicium rationis. Quod sit quando ex delectatione voluntatis in tantum absorbetur ratio, ut non possit intendere iudicio, & negligit voluntas movere rationem ad iudicandum, & permittit transire tempus, quo posset deliberare... seu movere rationem ad iudicandum, ut possit eligere repellere delectationem, & refranare appetitum sensibilem.* Idem de S. Antonino non poterit non sentire, quisquis ipsum loco al-

Xxxx 3

legato diligenter perpenderit, & ibidem c. 9. §. 2. consuluerit, dicentem: *Qui ergo perpetraret fornicationem, usuram, simoniam, mendacium, vel consentiret in illicitam carnis delectationem, & huiusmodi, ex ignorantia nesciens esse peccata, non excusatur à damnatione.* Deleat proinde Terillus id quod numero 11. scribit: *Constans antiquorum Theologorum, & quidem precipuorum opinio est, quod absque actuali advertentia de malitia peccati, nullum committatur peccatum mortale.* Perpicua namque S. Thomæ, aliorumque Veterum pro assertionem nostram testimonio Terillianæ istius assertionis falsitatem manifestè demonstrant.

115 Respondeo 2.º. illam Veterum doctrinam nihil contra assertionem nostram facere. Quia inordinatos illos concupiscentiæ motus, ad quos ratio non advertit, à peccato solum excusat, dum exurgunt absque causa eorum voluntariè & culpabiliter posita, cumque tali advertentiæ defectu, ut defectus iste non sit culpabilis in ejusmodi causa. In qua si voluntarius sit, culpabilisque, sicut & isti motus, eos à peccato nulla excusavit Antiquitas. Quia tunc non deest perfectus consensus, & advertentia interpretativa. Quæ (secundum antiquos Doctores) sola sufficit.

116 Objicies 4.º. cum eodem: ut inadvertentia, sicut & ignorantia, voluntaria sit in causa, in ea debet esse prævisa, in specie, vel in genere, distinctè vel confusè. Cum derivatione voluntarii sit, quod procedat ab intrinseco, cognoscendo singula, in quibus est actio.

Respondeo distinguendo antecedens: in ea debet esse prævisa formaliter & actu, nego: formaliter, vel virtualiter, seu interpretativè, concedo. Virtualiter autem, seu interpretativè prævideri censetur, dum prævideri potest & debet, estque culpa hominis quod formaliter & actu non prævideatur, uti docet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. ad 3. Hic proinde militat quod Almainus tradit in Moral. c. 1. in fine: *Sine formali cognitione non potest esse voluntarium formaliter, sed bene virtualiter & interpretativè.*

117 Objicies 5.º. Inadvertentia ad actum, facit actum involuntarium & inimputabilem. Ergo inadvertentia ad malitiam, facit malitiam similiter involuntariam & inimputabilem.

Respondeo antecedens esse verum, si inadvertentia ad actum nec directè nec indirectè voluntaria sit: secus si voluntaria sit directè vel indirectè, ut perspicuum est in eo, qui absque debita præcautione, inadvertenter occidit hominem, putans occidere feram; vel inadvertenter alienam incendit domum, ejaculando in avem, stramineo illius tecto insidentem, quod stramineum esse non advertit; siquidem voluntariè occidit, & incendit, licet inadvertenter.

118 Objicies 6.º. Quando advertentia minuitur, peccatum minuitur. Ergo quando advertentia simpliciter, seu totaliter aufertur, peccatum simpliciter, seu totaliter aufertur. Sic enim se

haber simpliciter ad simpliciter, sicut secundum quid ad secundum quid.

Respondeo negando consequentiam, intellectam de advertentia actuali. 1.º. quia hæc simpliciter necessaria non est ad peccatum, sed sufficit virtualis & interpretativa. Obiectum verò axioma procedit in simpliciter necessariis. Neque enim sequitur, minor est commoditas, eundi Coloniam equo, quam rhedâ. Nulla ergo est commoditas eundi Coloniam, si nullus equus habeatur: utpote ad commoditatem istam simpliciter haud necessarius. 2.º. simpliciter & totaliter non tollitur advertentia, dum advertendi debitum manet, & potentia, estque culpa hominis, quod actu non advertat, uti docet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. Eò quod utique tunc haud tollatur advertentia virtualis & interpretativa. Quæ ad peccatum sufficit.

Objicies 7.º. Ad peccandum requiritur 119 libertas à necessitate, possibilitasque divina servandi mandata. Igitur necessaria est Dei mandatorumque ipsius cogitatio. Utpote quæ deficiente, non adest gratia sufficiens (hanc enim necessariò præcurrit aliqua servandi mandati divini, cavendique peccati cogitatio) sine gratia verò sufficiente non adest libertas à necessitate peccandi, nec possibilitas divina mandata servandi.

Respondeo ad peccandum requiritur libertatem à necessitate absoluta, antecedente & involuntaria; non à necessitate ex suppositione, consequente & voluntaria. Defectum proinde gratiæ sufficientis provenientem ex culpa & voluntate propria, non præjudicare libertati ad peccandum necessariæ, nec mandata Dei reddere impossibilia, impossibilitate absolutâ, antecedente & involuntariâ, sed impossibilitate ex suppositione, consequente & voluntariâ. Quam doctrina Sanctorum excusare negat à peccato. Confer ea quæ dixi lib. 9. cap. 24. 25. & seqq.

CAPUT XIII.

Occurritur Adversariorum objectionibus ex Scriptura & Patribus.

Primò obijciunt illud Joan. 9. *Si cæci es, non haberetis peccatum.*

Respondeo cum Augustino ad illum locum, genuinum sensum esse, si cæci essetis, id est (inquit Augustinus) si vos cacos adverteretis, si vos cacos diceretis, & ad Medicum curreretis... non haberetis peccatum: quia veni ego auferre peccatum. Nunc verò dicitis, quia videmus. Et ideo peccatum vestrum manet: Quare? quia dicendo, videmus, Medicum non queritis, in cecitate vestra remanetis. Est autem cecitas ipsa peccatum, ut ante dixit. Et ideo Salvator Matth. 15. ait: *Si cacus caco ducimini præset, ambo in foveam cadunt.* Quibus verbis terret non solum cacum sequentem, sed & cacum ducientem.

Secundò

121 Secundo obijciunt illud Joan. 15. Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent, utique infidelitatis, quo in Christum non crediderunt. Unde arguitur sic: infidelis excusatur à peccato infidelitatis ex defectu auditus. Similiter ergo peccator à quocumque peccato excusatur ex defectu advertentia.

Respondeo ex sacro illo testimonio confici ignorantiam juris divini positivi, v.g. de credendo in Christum, à peccato excusare, si sit involuntaria. Et idem esset de ignorantia cuiuscumque alterius juris, si foret involuntaria. Sed talem non esse ignorantiam nec inadvertentiam peccatorum, de quibus agimus.

122 Tertiò obijciunt illud Rom. 5. Usque ad legem peccatum in mundo erat; sed peccatum non imputabatur cum lex non esset.

Respondeo cum Augustino in exposit. quarund. proposit. ex epist. ad Rom. proposit. 28. Apostolum non dicere, quòd usque ad legem (per quam est cognitio peccati, ut Apostolus ait ibidem c. 3.) peccatum non erat, sed non imputabatur, id est non apparebat, non manifestabatur, non cognoscebatur, nec peccatum esse reputabatur ab hominibus excæcatis, in quibus ratio naturalis fuerat vitilis obfusata. Imputabatur tamen à Deo, etsi non tam graviter ante, quàm post legem; eò quòd ante legem scriptam magis foret excusabile. Quo sensu S. Thomas lect. 3. in cap. 10. ad Hebr. dicit, quòd ante notitiam peccati per legem, peccatum nostrum à Deo nobis non imputabatur, ad tam grandem utique culpam, non absolutè. Alijs sibi contradiceret lect. 4. in cap. 5. ad Rom. ubi ait, quòd falsa erat reputatio hominum, ante legem existimantium, quòd peccatum non imputabatur, quasi à Deo puniendum.

123 Quarto obijciunt Augustinum lib. 3. de lib. arb. c. 19. dicentem, quòd peccatum, quod propriè vocatur peccatum, liberà voluntate ab scientie committitur.

Respondeo, sicut Augustinus, dum ad peccatum contra jus naturale requirit voluntarium, requirit voluntarium voluntate facti, non voluntarium formaliter voluntate peccati (uti videre est l. 1. retract. c. 15.) sic dum ad peccatum illud scientiam requirit, non requirit scientiam formalem & actuale peccati, sed facti, seu actus; peccati verò non nisi formalem, vel virtuale, seu interpretativam. Cum ipsemet ex Scriptura probet, peccari per ignorantiam.

124 Quintò obijciunt Chrysostomum homil. 13. in cap. 7. ad Rom. universaliter requirere scientiam malitia ad rationem peccati. Nemo enim (inquit) pre ignorantia peccavit.

Respondeo 1º. injurios esse Chrysostomo, qui hoc ipsi tribuunt, quod sine errore, imò sine hæresi dici nequit; nulla utique dari peccata ignorantia, sive ex ignorantia: cum homil. 11. in cap. 4. prioris ad Corinth. ad illa verba: Nihil mihi conficius sum, sed non in

hoc justificatus sum (Edit. Basileensis anni 1539.) dicat, quòd accidit hominem in quibusdam peccare, quæ peccata esse ignorat. Quod & tradit in cap. 9. epist. ad Hebr.

Respondeo proinde 2º. Chrysostomum, 125 loco objecto, id dicere de ignorantia seu inadvertentia prorsus involuntaria, quæque rationem omnino prævenit. De ea namque procedunt illa Apostoli verba, quæ ibi explananda suscepit: Quodenim ago, non intelligo. Procedunt (inquam) de concupiscentia motibus rationem omnino prævenientibus. In quibus certum est neminem peccare, sicut nec per ignorantiam omnino invincibilem. Nam, ut ait ferm. 106. to. 5. si ignoras quæ sciri nequeant, aut cognosce, malitia vacabis.

Sextò obijciunt S. Thomam quodlib. 3. a. 126 8. dicentem: Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntariè quidem facit fornicationem, sed non voluntariè facit peccatum.

Respondeo S. Thomam solum ibi velle, quòd talis voluntariè fornicando, nesciens in eo se peccare, non faciat peccatum voluntariè voluntario formali & directo, sed dumtaxat virtuali interpretativo & indirecto. Neque enim ipsum S. Doctor à peccato formali excusat. Cum ibidem a. 10. dicat, ignorantiam juris non excusare à peccato. Et 3. p. q. 80. a. 4. ad 5. dicat, eum per culpam suam non habere conscientiam sui peccati, qui eam non habet, quia per ignorantiam juris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum, quod est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale. Similiter quodlib. 8. q. 6. a. 15. Quandoque error conscientia non habet vim absolvendi, vel excusandi, quando scilicet ipse error... procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur, & potest, sicut si crederet fornicationem simplicem esse peccatum veniale. Et tunc, quamvis crederet se peccare venialiter, non tamen peccaret venialiter, sed mortaliter. Et 1. 2. q. 19. a. 6. Si ratio vel conscientia erret errore voluntario, vel directè, vel propter negligentiam, habitusve corruptos, quia est error circa id quod scire tenetur: tunc talis error rationis, vel conscientia, non excusat, quin voluntas concordans rationi vel conscientia sic erranti sit mala... puta si ratio errans dicat quòd homo teneatur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala. Eò quòd error iste proveniat ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Denique q. 17. verit. a. 4. Et 2. 2. q. 154. a. 2. dicit contigisse quidem, quòd fornicatio apud Gentiles non reputabatur illicita, sicut nec latrocinia, nec peccata contra naturam; sed hoc contigisse propter corruptionem naturalis rationis. Non proinde inculpabiliter.

CAPUT XIV.

Peccata, quæ peccator committit ex ignorantia vel inadvertentia culpabili, sunt per se

& ratione sui imputabilia, & non solum ratione causa, seu dicta ignorantia.

¶ 27 **T**erillus in reg. mor. q. 63. postquam n. 5. statuit hanc conclusionem: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter, peccato proprio ac ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, nec specialis, nec confusa praecessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus.* Num. 60. id extendit ad casum ignorantiae vel inadvertentiae culpabilis, aiens, *opus à tali ignorantia, vel inadvertentia directum, ab una eademque negligentia sciendi vel advertendi verè esse & denominari peccatum, sed aliam peculiarem maculam aut reatum poena non asserre, quam quae dicta negligentia culpabili sciendi vel advertendi debetur.* Quodque dum quis de presenti non cogitat se peccare, licet ex culpa priori non retractata in hanc incogitantiam devenierit, peccat quidem, sed non novam malitiam & imputabilitatem, sed eadem malitiam & imputabilitatem prioris applicatur huic operi. Quodque hoc solo genere peccati peccatur, quando non cogitatur peccari. Et n. 72. Concedimus, nunquam fieri peccatum, ratione sui imputabile, sine conscientia reprehensione, seu cognitione mali, aut periculi. Similiter n. 37. dixerat: *Liberò operans, qui nullam de operis malitia suspicionem habet, non peccat peccato per se imputabili, ponendo illud.* Doctrinam istam, velut communem suae Societatis, statuit Terillus. Verum horrenda, quae ex ea derivantur, confectaria ipsius falsitatem, assertionisque nostrae veritatem demonstrant.

¶ 28 Primum namque doctrina illa excusat vel extenuat peccata impiorum illorum, qui omni vitiis generi laxant habenas, absque alia cogitatione, quam satisfaciendi brutalibus suis passionibus voluptatibusque. Tamen enim suam se culpam in eum statum sic coniecerint, ut se male facere amplius non cogitent, dum equidem adulterantur, vel abominabilia contra naturam peccata sine alia perpetrunt cogitatione, quam infamem captandi voluptatem, secundum doctrinam illam non peccant peccato per se & ratione sui imputabili; sed solum imputabili in causa, ita ut si eo in statu mille adulteriis, sodomiis, bestialitatibus infordeferent, nec ampliorem, nec novam malitiam moralem contraherent, quam si semel dumtaxat abominationes istas perpetrarent, nec ampliorem in altero saeculo poenam promererentur. Hoc enim Terillus expressè asserit, uti vidimus. Talesque inveniri peccatores, qui cordis sui aditum quibuscumque cogitationibus bonis longè eas rejiciendi consuetudine occluserint, epistola 3. Jesuitarum Parisiensium pag. 16. confiteretur. Quid si ergo, post aditum cordis sui quibuscumque cogitationibus bonis occlusum, decem adulteriorum, totidem homicidiorum peccatorumque contra naturam millia commiserint, in inferno poenas non luent velut adulteri, homicidae, masculorum concubitores, &c. sed sicut culpa-

biliter negligentes aperire cor suum cogitationibus bonis, seu advertentia de malitia peccatorum illorum; totaque poena, quam in inferno patientur, isti soli negligentiae, causaeque culpabili erit proportionata. Quod profectò est horribile dictu, sacrisque de punitione impiorum oraculis, communibusque Christianae Religionis notionibus adversum.

¶ 29 Secundò doctrina illa à peccato theologico, in se, & secundum se imputabili, excusat horrenda commissa contra Dei legem culpabiliter ignoratam; atque adeò (quoad expressionem) peior & horribilior est doctrinam de peccato philosophico, per Alexandrum VIII. damnatam. Dum enim notus erat in sola Judaea Deus, plurimas gentes, vel saltem homines Deum, vel saltem Dei legem, horrenda illa hominibus prohibentem ignorasse, cumque Epicureis dixisse: *cardines cali habitat, nec nostra considerat, vel curat* (Job. 22.) Scriptura, & multiplex historia testantur. Quod licet acciderit culpa ipsorum, in eo equidem statu de lege Dei prohibente, actu non cogitarunt, dum horrenda contra agnitam sibi rationem naturalem perpetrarunt. Igitur horrenda illa, secundum Terillianam doctrinam, non fuerunt peccata theologica, in se & ratione sui imputabilia, sed philosophica dumtaxat. Imò ne in causa quidem fuerunt peccata theologica, sive in culpa, per quam in ignorantiam illam, seu incogitantiam devenierunt: utpote quam etiam contra Dei legem esse non cogitarunt. Igitur doctrina illa damnata est, & plusquam damnata per Alexandrum VIII.

¶ 30 Tertiò, Atheos positivos, qui vel dixerunt *in corde suo, non est Deus*, vel cum Epicureis Deos finitae majestatis admiserunt, sed circa seipsos dumtaxat occupari, nec nostra considerare vel curare censuerunt, de offensa infinitae majestatis, vel periculo illius actu cogitasse, dum horrenda commiserunt, improbabile est. Quomodo enim metuere potuerunt offensam illius, quem vel non esse, vel nullam nostram offendi sibi persuaserunt? Istis proinde Atheis, Epicureisque, horrenda committentibus, Terilliana doctrina tribuit speciem quamdam impeccabilitatis, vel immunitatis à suppliciis aeternis: utpote quae solum debita sunt formaliter offendentibus Deum infinitae majestatis, agnita ut talis, secundum vulgatam doctrinam Societatis.

¶ 31 Quartò, infinitam multitudinem Ethnicorum & Barbarorum, qui per ignorantiam culpabilem ignorarunt Deum quidquam hominibus praecipisse, vel prohibuisse, excusandam à peccato theologico per se imputabili, in omnibus quae contra Dei legem perpetrarunt. Neque enim peccata illa, per se & ratione sui, fuerunt libera ac voluntaria transgressiones divinae legis, de qua nullam cognitionem, nullam cogitationem habuerunt. Ut enim Terillus ait q. 62. assert. 2. *plena ignorantia legis, & rei per legem vetita, non est peccatum contra legem taliter ignoratam.* Et ut ait q. 63. n. 64.

64. ubi nulla divina legis est applicatio per cognitionem, nulla legis illius datur transgressio, seu peccatum rheologicum. Igitur peccata illa, secundum se, ad lumen philosophica fuerunt, non obstante culpabilitate & vincibilitate ignorantia, seu incogitantia.

132 Quinto, si vera sit illa doctrina, sequitur peccata Judaeorum, commissa ex culpabili ignorantia, quâ Dominum gloriae non cognoverunt, qualia fuerunt blasphemiae, contumeliae, persecutiones Christi, & Apostolorum, deicidium, &c. non fuisse peccata per se & ratione sui imputabilia, sed solum ratione alterius, nempe ignorantiae culpabiliter admissa. Quod (licet Terillus concedat in fundam. Theol. Moral. q. 16. n. 68.) piis auribus incutit horrorem.

133 Sexto, sequitur quoque eum qui ex culpabili ebrietate decem committit fornicationes, vel decem homicidia, gravius non peccare, nec gravius puniendum esse, quam si unam dumtaxat fornicationem, unum homicidium committeret. Et illum ex duobus, æquali culpa æqualiter excacatis & induratis, qui centum adulteria totidemque homicidia committeret, non magis peccaturum, nec puniendum, quam alterum, qui unum tantummodo perpetraret. Cum sic philosophandum sit de peccatis commissis ex ebrietate, cecitate & obduratione culpabili, sicut de commissis ex ignorantia culpabili. Illud autem quis non exhorreat?

134 Scio Adversarios concedere, non solum primam ignorantis, ebrii, excacati, indurati, culpabilem causam, sed & liberam illius continuationem, seu perseverantiam in ea, ad culpam novam imputari. Sed liberam illius continuationem ipsi non admittunt, si nulla occurrat culpabilis causa non continuanda, seu depellenda actualis cogitatio, nulla nova vel continuata libertas excutienda ebrietatis, nulla hic & nunc gratia sufficiens ad tollendam cecitatem, obdurationemque. Qualis nulla adest, si nulla actualis cogitatio ad eam tollendam occurrat.

CAPUT XV.

Satisfit contrariis argumentis.

135 Objicies 1°. Augustinus in exposit. quarund. proposit. in Epist. ad Rom. proposit. 62. Pharaonem liberâ voluntate obduratum, non culpam in eo quod Deo in statu illo non obtemperaverit, sed in eo dumtaxat quod causam voluntariam obdurationi dederit: non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaverit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; sed quia dignum se prebuit, cui cor obduraretur, precedenti infidelitate.

Respondet cum Thoma de Lemos in Pagnoli gratia to. 4. l. 4. p. 2. tr. 3. c. 20. n. 296. illas explanationes Epistolae ad Romanos scripsit.

Tom. I.

fuisse Doctorem sanctum (ut ipse testatur 1. Retract. c. 23.) cum adhuc esset Presbyter, nec in his materiis, tunc ita, sicut postea versatus. Unde in aliis posterioribus opusculis & libris contrarium omnino docet, non solum dum v. g. q. 50. super Deuteron. generaliter docet: sine adiutorio Dei homines... obedire non posse... Et tamen si adiutorium Dei desit, non ideo excusabile esse hominis vitium) verum in particulari, loquendo de eodem Pharaone, ut patet 1°. ex lib. 83. qq. q. 68. ubi sic habet: illi, nempe Pharaoni, non defuisse vocationem, cui posset obtemperare, memoriam utique de bonis quae receperat terra sua ex Joseph, ut propterea a persecutione Israelitarum desistere debuisset. Et clarius serm. 88. de temp. ubi ex instituto refellit eos qui dicunt, Pharaoni imputandum non fuisse peccatum quod fecit, cum erat induratus. Denique lib. 1. Retract. c. 15. hanc & similes propositiones retractat, dum ait: Qui vero cogenti cupiditati, bonâ voluntate resistere non potest, & ideo facit contra praecepta iustitiae, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam poena peccati.

Vel ipse Pharaon huius testis est veritatis, dum Exodi 9. post plagam septimam, misit & vocavit Moysen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc. Dominus iustus: ego & populus meus impii. Et c. 10. post octavam: Festinus Pharaon vocavit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos. Sed nunc dimittite peccatum mihi, etiam hac vice, & rogato Dominum Deum vestrum, ut auferat à me mortem istam. Sed & de Judaeis, Pharaoni similibus in obstinatione juxta Joan. 12. Christus ibidem c. 15. dicit, quod nunc excusationem non habent de peccato suo. Aliam solutionem vide p. 1. c. 25.

Objicies 2°. S. Thomas supplem. q. 98. a. 6. ad 3. expressè dicit, quod necessitas peccandi, cuius causa sumus, excusat à culpa, in quantum est necessitas quadam. Quia omne peccatum oportet esse voluntarium. Sed quod non excuset, hoc est in quantum à voluntate procedente processit. Et sic totum demeritum sequentis culpa videtur ad primam culpam pertinere.

Respondet, S. Thomam non dicere quod nullum sit demeritum sequentis culpa, nisi demeritum prioris culpa, sed totum demeritum sequentis culpa ad primam culpam pertinere, quantum ad primam radicem demeriti, quae est ratio voluntarii & liberi. Siquidem peccata commissa ex necessitate, in quam culpâ nostrâ incidimus, non sunt libera & voluntaria in se, sed in culpa illa, seu causa culpabili dumtaxat. Hoc ipso verò quod libera sunt & voluntaria in ejusmodi causa, in seipsis verè peccata sunt, verèque imputabilia. Et, quamvis in damnatis (de quibus ibi S. Doctor) in seipsis demeritoria non sint, propter hoc non excusantur à demerito, quia damnati necessitatem peccandi habeant (ait ibidem S. Doctor) sed quia ad summum malorum pervenerunt. Quodque ratio liberi & voluntarii in

Yyyy

cauta sufficiat ad hoc ut in seipsis peccata & ad novam pœnam imputabilia sint, quæ contra legem sequuntur ex tali causa, S. Thomas expresse docet in 2. dist. 35. a. 3. ad 3. q. 2. de malo a. 1. ad 11. q. 23. de volunt. Dei a. 7. ad 6. 1. 2. q. 71. a. 5. q. 76. a. 4. ad 4. 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. & q. 150. a. 4. Confer quæ dixi p. 1. c. 24 & 25.

138 **Objicies 3°.** Si ad novam pœnam imputabilia forent peccata, quæ contra legem Dei sequuntur ex causa culpabili, v. g. ebrietate, sequeretur ex duobus ebriis, horas omittentibus, quorum unus moritur ante tempus, alter post tempus obligationis earum, gravius in inferno puniendum istum, quam illum. Quod videtur absurdum. Sic enim majus peccatum, majorque damnatio istius penderet à casu fortuito. Nec servus qui suâ sibi culpâ oculos eruit, vel crura fregit, novam pœnam incurrit, ex hoc quod post culpam istam ad imperium domini non currat, nec videat quid agatur.

Respondeo S. Thomam 1. 2. q. 76. a. 4. ad 4. expresse docere, peccatum in ebrietate commissum, novam ac distinctam mereri maledictionem: cum docet, quod *ebrius meretur duplices maledictiones, propter duo peccata quæ committit, scilicet ebrietatem, & aliud peccatum, quod ex ebrietate sequitur.* Cumque 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. de peccato omissionis expresse dicit, quod ei qui se inebriando, voluntariè se reddidit impotentem ad non omitendum, *omissio (effectivè) incipit imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, propter causam precedentem, ex qua omissio sequitur* (quod & docet in 2. dist. 22. q. 2. a. 1. ad 4.) per consequens docet eum in inferno gravius puniri, qui moritur post tempus obligationis horarum, quam qui moritur ante. Quia ille violat obligationem horarum, non iste. Nec propterea majus peccatum, majorque damnatio illius pendet à casu fortuito. Non enim fortuito casui tribuendum est, quod unus præ alio moriatur ante tempus obligationis horarum; sed misericordiæ Dei, qui ipsum eripuit è vivis, antequam peccatum omissionis incurreret, alterum verò justo judicio non eripuit, sed ipsi concessit tempus omitendi. Quoad servum de quo in objectione, si facti ipsum pœniteat, mutis cum ipso agendum. Sin minus, flagris continuis quis neget esse dignum? Caterarum objectionum solutionem habes p. 1. cap. 25.

CAPUT XVI.

Ex doctrina capitibus precedentibus stabilitâ magni momenti derivantur consuetudines.

139 **S**equitur namque 1°. plurimas in nobis esse culpabiles, vincibilesque ignorantias, inadvertentias, & incogitantias, per peccatum, & propter peccatum nostrum inductas, de quibus inde contrahendis nulla præcessit formalis & a-

ctualis cogitatio, vel suspicio. Nec immeritò Navarrum (apud Binsfeldium Enchirid. p. 3. c. 19.) dicere: *Horrendum quidem, sed tamen verissimum, multos damnari, ob non solutionem debitorum, nullam habentes conscientie scrupulum, credentes se non teneri ante declarationem per sententiam.*

Secundò, infidelitatem, Judaïsmum, hæresim, esse culpabiliter & imputabiliter in multis, certò persuadentibus sibi, veram se religionem sequi; tamen nulla dubitandi ratio subierit aliquando; si tamen eum statum suâ sibi culpâ adsciverint, vel in eum ab initio inculpatè lapsi, suâ in eo culpâ permanferint, alias inde liberandi. Quod quando contingat, in hac rerum caligine, generali regulâ definire nemo potest, Psalmistâ dicente: *Delicta quis intelligit?* Neque enim per culpam quamcumque status ille contrahi videtur. Alias infidelitas negativa, in iis qui de Christo nihil audierunt, vix aut ne vix quidem inculpabilis esset, nisi fortè in primo rationis instanti. Quia nullus est qui non peccet.

Tertiò, multos, & valde multos, sine conscientia remorsu peccare; multos absque scrupulo ad inferna descendere; multos malè ablandiri sibi metipsis, sub prætextu inadvertentiæ, seu incogitantia, quasi ob illam excusabiles forent: cum tamen reverâ sint inexcusabiles. Eò quod per culpam suam inordinatumque ad creaturas affectum, vel immortificatas passiones, vel voluntarias mentis evagationes, dissipationesque, istas sibi inadvertentias adsciverint. Propterea namque Augustinus in Psal. 54. monet, aliquos in infernum descendere viventes: quia sciunt malum esse quod faciunt. Alios verò nonnisi mortuos in infernum descendere: quia quod agunt malum, vel ignorant, vel non advertunt; in qua peccatorum suorum ignorantia frequenter manent ad mortem usque. Similiter Bernardus term. 2. de Assumpt. observat, multos esse, qui seducunt semetipsos, putantes se in statu salutis esse (dum sibi de specie pietatis ablandiuntur) qui tamen reverâ sunt in statu damnationis, ob notabiles culpas, quas intus foveant, imprudenter quidem, inadvertenterque, sed culpâ suâ: utpote excacati per nimiam mentis suæ dissipationem, inordinationemque affectuum suorum: *Hominem intueri* (inquit) *qui confessus est, & deseruit manifesta peccata precedentia ad iudicium, & nunc solas manus movet ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus consuetudine quâdam, planè quasi vitula Ephraim, docta diligere trituram. Exteriorum videlicet, quæ ad modicum valent, nec unum iora praterit; sed camelum gluit, dum culicem liquat. In corde enim servus est propria voluntatis, cultor avaritiæ, gloria cupiens, ambitionis amator, alienus à charitate fraterna, adversus proximum astuans livore, felle amaritudinis & vindictæ, & mentitur iniquitas sibi. Videt enim sic palliatum hominem, ut seducat etiam semetipsum, non attendens ver-*

mem; qui interiora depascitur. Manet enim superficies, & salva sibi omnia arbitrat.

142 Quartò, inexcusabiles esse illos, in quibus affectus ingens ad peccatum consuetudoque peccandi, (ut Eminentiſſ. D. Card. Bonaſapienter obſervat in princip. vit. Chriſt. p. 1. §. 38.) rationis debile lumen obſcurat, iſtamque conſcientiam ſuffocat, & ſopit, ne ullo peccati ſenſu tangatur. Atque ita fit, ut multa quotidie perpetrentur, quorum ſenſum adimittit affectus, qui in iſta præcipitat, & notiſſimam eorum tollit iſte uſus malus. Hoc videlicet habet infelix conſuetudo peccandi, ut quanto ampliùs delinquit, eò magis mentis intuitus obſcuretur. Nec tamen idè immunis à peccato; quia peccare aſſuetudine peccati ſenſum excavit. Maniſteſtum namque eſt quòd in iſtam cæcitatem inſenſibilitatemque ſua culpâ devenit.

143 Quintò, maledictiones, juramenta, blaſphemias, aliæque ejuſmodi peccata iis imputari, qui in ea prolabantur ex culpabili iracundia, ad cujuſ emendationem ſerìò non al-laborant, tamenſi ex ea ſoleant in iſtas maledictiones, juramenta, blaſphemias prorumpere; tamenſi interim maledicendo, jurando, blaſphemando non advertant ſe peccare. Tunc enim de iſtis philoſophandum, uti de homicidiis, impudiciis, &c. committi ſolitis in ebrietate, quæ licet non præcogitentur, nec advertantur, imputantur, ut S. Thomas docet 3. contra Gent. 159. & 160. Et 1. 2. q. 77. a. 7. & 8. & q. 73. a. 8.

144 Sextò, imputabile eſſe peccatum commiſſum ſub voluntaria culpabilique privatione gratiæ ſufficientis. Hoc enim Traditio docet (uti demonſtravimus lib. 9.) ratioque confirmat, quia ex contraria opinione conſequens eſſet, Chriſtum pro reprobis mortuum eſſe, ut iſtis (aliis impeccabilibus, peccato per ſe ad culpam imputabili) promeretur gratiam, cum quæ peccato per ſe imputabili, non ſolum peccare poſſent, ſed & (abſque adminiculo gratiæ efficaci) inſalubriter peccarent. Quod piæ aures non ſuſtinent. Deinde opinio illa communi Sanctorum doctrinæ abſque fundamento contradicit. Unicum quippe fundamentum iſtius eſt impotentia cavendi peccatum abſque gratia ad id ſufficiente. Cui reſpondent Sancti, impotentiam ex culpa voluntaria provenientem non excuſare à peccato per ſe imputabili labentem in illud; ſicut non excuſat à peccato per ſe imputabili non ſurgentem à lapſu, qui etiam ſine gratia, per ſe ſolum, à lapſu ſurgere non poſteſt. Qua de re Mellifluus Doctòr ſerm. 81. in Cantic. elegantem hunc diſcurſum facit: Quòd ſurgere anima per ſe jam non poſteſt, quæ per ſe cadere potuit, voluntas in cauſa eſt, quæ corrupti corporis vitioſo ac vitioſo amore languſcens, & jacens, amorem paſſier juſtitia non admittit. Ita neſcio quo pravo & miro modo, iſta ſibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, neceſſitatem facit, ut nec neceſſitas, cum voluntaria

Tom. I.

ſit, excuſare valeat voluntatem; nec voluntas, cum ſit illeſa, excludere neceſſitatem. Et rurſus: Premebatur iugo, non alio quàm voluntaria cujuſdam ſervitutis. Et erat pro ſervitutis quidem miſerabilis; ſed pro voluntate inexcusabilis. Ubinam, quaſo, hanc violentiam ſentis? Nonne in voluntate? Non ergo parum ſi miter vis, quod nolle nequeas, nec multum obſtans. Porro ubi voluntas, ibi libertas. Atque utinam prohibitio hæc, & hæc compulſio, ita eſſet violentia, ut non eſſet voluntaria! forſitan enim ſic poſſem excuſari. Aut certe ita eſſet voluntaria, ut non eſſet violenta! profeſſo enim ſic poſſem corrigi. Nunc vero nuſquam exitus miſero patet, quem & voluntas, ut dixi, inexcusabilem, & incorrigibilem neceſſitas facit.

Septimò tandem, proſus infundatum, traditionique & experientiæ contrarium eſt, quod Doctòr Moynius, in ſuperiori opinione velut temperamentum inveniffe ſibi viſus, docuit, ad peccandum ſaltem neceſſariam eſſe gratiam, invitantem hominem ad orandum pro ulteriore gratia; nec committi peccatum propriè dictum, & imputabile ad culpam, niſi infundatur aliquid dilectionis à Deo, per quod inclinetur in rem quæ præcipitur. Niſi deinde inſpiretur iſti notiſſa infirmitas, notiſſa Medici, deſiderium ſanitatis, affectus implorandi auxilium. Hæc omnia (inquit) niſi in animo peragantur, actio non eſt verè peccatum, ſaltem imputabile ad culpam. Ita ille. Sed non ita Auguſtinus, non ita Fulgentius, non ita Proſper, non ita Bernardus, non ita Doctòr Angelicus, libro 9. relati. Et quid ab experientia magis alienum, quàm piis illis cogitationibus affectionibusque, ad implorandam Dei opem, toties animum incitari, quoties concupiſcentia titillat, vel tentatio quoquo modo ſurrepit? Ergone quoties in die peccant Ethnici, toties in die piis illis cogitationibus & affectionibus præveniuntur. Ergone Neronēs, Caligulæ, & ſimilia hominum monſtra, inter medias ſordes ſuas, innumeraque flagitia, ad orandum Deum, iſdem cogitationibus pluſquàm centies in die pulſati fuerunt? Ergone Athei, qui dixerunt in corde ſuo, non eſt Deus, de illo orando ſapiùs quolibet die cogitant? Ergone Philoſophi illi, qui negabant Deo pro virtute ſupplicandum; ſicut & Pelagiani, qui gratiæ auxilium negabant neceſſarium ad vitandum peccatum, de gratia & virtutibus à Deo petendis, caſteſtem à Deo cogitationem ſapiùs in die acceperunt? Ad vetulas inane commentum.

COROLLARIUM.

Quemadmodum ad peccandum formaliter, etiam contra legem naturalem, neceſſaria non eſt formalis & actualis notiſſa peccati; ita nec voluntarium formale & actuale voluntate peccati; ſed ad hoc ſufficit & requiritur voluntarium virtuale & interpretativum.

Uſque adeò peccatum voluntarium malum eſt (ait Auguſtinus l. 1. Retract. c. 1.)

Y y y y 2

ne nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Concinit Angelicus Doctor 1. 2. q. 76. a. 3. dicens: *Voluntarium est de ratione peccati.* Enimvero, uti dixerat q. 19. a. 6. nihil est moraliter bonum vel malum, nisi in ea ratione, in qua est voluntarium. Merito proinde Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. damnarunt hanc propositionem: *Ad rationem & diffinitionem peccati non pertinet voluntarium; nec diffinitionis questio est, sed causae & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.* Ante istos omnes Chrysostomus homil. 44. in Genesim: *ea solum peccata nos condemnant, quae scientes & voluntarie facimus.*

147 Hinc consequitur, ad peccandum formaliter, necesse esse quoddam peccatum sit aliquo modo cognitum. Cum de ratione peccati sit quoddam sit voluntarium, & de ratione voluntarii sit, quoddam procedat cum cognitione, sive quoddam procedat a principio intrinseco, cognoscens singula in quibus est actio. Non solum ergo postulat esse ab intrinseco, sed cum additione scientiae, ait S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 1. Propterea Augustinus 1. 3. de lib. arb. c. 19. & 1. de nat. & grat. c. 67. Peccatum (inquit) quod proprie vocatur peccatum, libera... voluntate, & a sciente committitur. Sed qua scientia? Non necessario formali & actuali, uti manifestum est ex dictis a cap. 1. usque in praesens. Igitur saltem virtuali & interpretativa.

148 Sed questio est, an necessaria sit scientia, seu cognitio, saltem interpretativa, peccati in ratione peccati, an sufficiat cognitio illius in ratione actus? Omnes conveniunt, necessariam esse cognitionem, saltem virtualem & interpretativam illius in ratione peccati, si peccatum sit contra legem positivam. Quorumdam tamen opinio est, ad peccandum formaliter contra jus naturae, sufficere cognitionem illius in ratione actus. Quia censent Augustinum id tradere 1. 1. Retract. c. 15. his verbis: *Qui nesciens peccavit, non incongruenter volens peccasse dici potest, quamvis & ipse, quod nesciens fecit, volens tamen fecit. Quod enim, nisi voluisset, non fecisset, non coactus est facere. Quia voluit ergo fecit, etiamsi non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati.*

149 Verum non ideo negat Augustinus peccatum esse debere virtualiter & interpretative voluntarium voluntate peccati; sed formaliter & actualiter duntaxat. Idque satis colligitur ex eo quod, secundum Augustinum, nemo contra legem naturalem formaliter peccet ex ignorantia, nisi voluntaria (uti constat ex dictis p. 4.) quandocumque vero ignorantia malitiae latentis in actu, per quem transgredimur legem naturalem, voluntaria est, ipsa etiam legis naturalis transgressio voluntaria est, non solum voluntate actus, sed etiam voluntate peccati; eo sensu quo transgressio legum quorumcumque voluntaria est voluntate peccati, quando fit ex ignorantia voluntaria.

Enimvero, si actus ex se malus, sive legi naturali contrarius, voluntarie fieret ex ignorantia peccati prorsus invincibili & involuntaria, per consequens actus ille, nullo modo voluntarius foret voluntate peccati, excusaretur a formali peccato, prout constat ex Decreto Alexandri VII. de 7. Decemb. 1690. quo damnata est ista propositio: *Tametsi deus ignorantia invincibilis juris naturae, hac, in statu naturae lapsae, operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.* Invincibilis vero ignorantia iuris naturae, operantem ex ipsa non excusaret a peccato formali, si ad peccandum formaliter, contra jus naturae, necessarium non foret voluntarium, saltem interpretativum, voluntate peccati, cognitioque ipsi proportionata. Hoc enim dato, nulla, etiam interpretativa, juris naturalis cognitio necessaria foret, ad peccandum formaliter contra illud. Ubi vero nulla, etiam interpretativa, juris naturalis cognitio necessaria est, ad peccandum formaliter contra illud, nulla ipsius ignorantia, etiam involuntaria & invincibilis, obstat, ne contra jus illud formaliter peccetur. Nulla proinde, etiam invincibilis, excusaret.

Et amplius id ipsum ostenditur, tum quia in tantum ignorantia excusat a peccato, in quantum ignoratur aliquid esse peccatum. S. Thomas 1. 2. q. 76. a. 3. post Augustinum, dicentem: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras esse peccatum; sed quod negligis querere quod ignoras.* Et supra n. 145. *Peccatum nullo modo est peccatum, si nullo modo in ratione peccati sit voluntarium.* Nullo vero modo in ratione peccati est voluntarium, si nullo modo in ratione peccati sit cognitum, sed invincibiliter ignoratum. Nec sufficit esse cognitum in ratione actus. Quia, ut S. Thomas q. 3. de malo a. 8. cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, licet sciat se fornicari, voluntarie quidem facit fornicationem, sed non voluntarie facit peccatum. Confer quod S. Doctor addit infra n. 154.

Tum quia nullus formaliter peccat, nisi qui moraliter peccat, id est qui moraliter deviat a lege. Solus vero ille moraliter deviat a lege, qui ab ea deviat voluntarie ac libere (quod non fit sine aliqua legis cognitione, saltem interpretativa) id enim solum moraliter fit, quod voluntarie ac libere, in ea ratione in qua moraliter fit.

Tum denique quia aequum non est homini praecipere odium & fugam peccati, quod invincibiliter ignorat odiendum esse ac fugiendum. Quid enim iniquius (ait Tertullianus Apologet. c. 1.) quam obligare ad hoc ut odiant homines quod odiendum invincibiliter ignorant, etiamsi res meretur odium? Meminerit tamen pius Lector supra dictum esse, actum ex se intrinsece malum, eo ipso virtualiter & interpretative cognitum & volitum in ratione mali, quo formaliter cognitum & volitum est in ratione actus.

CAPUT XVIII.

Ignorantia omnino involuntaria, sive facti, sive juris, etiam naturalis (si detur) sive positivi, tam divini, quam humani, excusat à peccato ea quæ ex ignorantia huiusmodi sunt.

154 Sequitur ex dictis capite præcedenti. Quia peccatum debet aliquo modo esse voluntarium voluntate peccati, saltem virtualiter & interpretativè. Nequit verò taliter esse voluntarium, quod omnino involuntariè est ignoratum. Hinc generatim Augustinus l. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras.* Et c. 18. *An tanta fallacia est, ut caveri omnino non possit? si ita est, nulla peccata sunt.* Generatim quoque S. Thomas I. 2. q. 76. a. 3. *Si talis sit ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat à peccato.* Enimverò cum nulla lex obliget, nisi quatenus applicatur hominibus per cognitionem, ut idem S. Doctor tradit q. 90. a. 4. si prorsus ignoretur, ignorantia omnino involuntaria, obligare non potest.

155 Dixi 1°. sive sit ignorantia facti. Siquidem accessus Jacob ad Liam, pro Rachele (licet non suam) ab omnibus excusatur: quia ex ignorantia omnino involuntaria. Abimelech quoque Genes. 20. apud Deum per ignorantiam excusatur factum suum, quo tulerat Sarai, uxorem Abram: *Domine, num Gentem ignorantem & justam interficis? Nonne ipse dixit mihi, soror mea est; & ipsa ait, frater meus est? in simplicitate cordis mei.... feci hoc.* Exculationemque ipsius recepit Deus: *Et ego scio quod simplici corde feceris, & ideo custodi te, ne peccares in me.* Nec Augustinus l. 2. contra Cresconium culpam vestientem se tunicâ furtivâ ex ignorantia omnino involuntaria, sed solum ex quo cognoverit esse furtivam: *Si tunicâ ex latrocinio nesciens vestiretur, ex eo sit iniquitatis vestis illa, ex quo cognoverit; & ipse iniquus, nisi abjecerit. Et qui nesciens uxorem duxerit alienam, ex eo sit adulter, ex quo cognoverit, nisi discesserit.*

156 Dixi 2°. sive juris, etiam naturalis, si detur, juxta doctrinam Ecclesiæ n. 150. exhibitam.

157 Dixi 3°. sive positivi, tam divini, quam

humani. De humano omnes conveniunt. De divino, præter dicta n. 157. probatur 1°. ex Joan. 15. *Si non venissem, & locus eis fuisset, peccatum non haberent.* Non unius peccatum nullum haberent (ait Augustinus epist. 105. ad Sixtum) qui pleni erant aliis magnis, multisque peccatis; sed hoc peccatum vult intelligi non eos habuit fuisse.... quo.... non crediderunt in eum: ad quod est obligatio juris divini. Concinit S. Thomas lect. 3. in cap. 10. ad Rom. *Illi qui loquentem Dominum, per se, vel per ejus discipulos, non audierunt, excusationem habent de peccato infidelitatis, tamen si fides in Christum sit de jure positivo divino.*

2°. ex doctrina Ecclesiæ, quæ per Pium V. Gregorium XIII. & Urbanum VIII. damnavit hanc propositionem: *Infidelitas purè negativa, in his quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.*

3°. faciens contra legem Dei positivam, 159 ex ignorantia ipsius omnino involuntaria, licet contra eam faciat physicè & materialiter; non tamen moraliter & formaliter. Quia non liberè & voluntariè, ut vidimus n. 154.

An autem detur ignorantia prorsus involuntaria juris divini positivi? Nullam admittit Carolus noster ab Assumptione, nisi respectu negativè infidelium. Sed si detur in materia fidei, quidni & in aliis materiis? Quæcumque ratio probat unum, probat & alterum. Dasi in materia fidei Evangelium, Ecclesiâ, Augustinus & Thomas declarant. Hoc ipso verò quod id explicite declarant in ista materia, implicite hoc ipsum colligendum innuunt in aliis materiis; sicut hoc ipso quo factum Abimelech Scriptura explicite declarat excusabile per ignorantiam, hoc ipsum implicite insinuat de aliis factis quæ sunt pariter contra jus naturæ. Cum sit eadem, vel similis ratio. Quam ob causam hoc ipso quo Evangelium expresse declarat, secundam Trinitatis Personam incarnatam esse, implicite declarat primam vel tertiam similiter incarnari posse.

Fatendum nihilominus, ignorantiam, sive 161 facti, sive juris positivi, divini vel humani, à toto non excusare, si non sit totaliter involuntaria. Quod frequenter accidit in iis qui incurii sunt, vel non ut oportet solliciti in negotio salutis suæ; in illis præsertim, qui, occurrente dubio, vel negligunt inquirere, vel negligunt opportunam rerum agendarum noticiam à Deo precibus convenienter implorare,

